

2021

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ 2021

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΗΣ ΕΣΕΕ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ 2021

Διορθώσεις: Μαριλένα Καρρά

Ηλεκτρονική σελιδοποίηση: ΣΥΝΘΕΣΗ

Β. Γραμέλης – Λ. Πεδιώτη, e-mail: info@synthesi-print.gr

Σχεδίαση εξωφύλλου: Λ. Πεδιώτη

Σχήμα 20.5 x 29.7, Σελίδες: 312

Copyright: INEMY, Αθήνα 2021

*Απαγορεύεται κάθε ολική ή μερική αναπαραγωγή του έργου
με οποιονδήποτε τρόπο χωρίς την έγγραφη άδεια του εκδότη.*

Ινστιτούτο Εμπορίου και Υπηρεσιών της ΕΣΕΕ
Πετράκη 8, 105 63 Αθήνα
Τηλ.: 210.32.59.170, Fax: 210.32.59.169
www.inemy.gr, e-mail: info@inemy.gr

Κεντρική διάθεση: INEMY, Πετράκη 8

Πρόλογος Προέδρου Ελληνικής Συνομοσπονδίας Εμπορίου και Επιχειρηματικότητας κ. Γιώργου Καρανίκα

Η Ετήσια Έκθεση Ελληνικού Εμπορίου για το 2021 αποτελεί, γι' άλλη μια χρονιά, το πιο σημαντικό προϊόν της ερευνητικής δραστηριότητας του Ινστιτούτου Εμπορίου και Υπηρεσιών. Σε μια περίοδο έντονων πιέσεων και ισχυρών προκλήσεων, το εν λόγω πόνημα καταδεικνύει την ισχυρή βούληση της ΕΣΕΕ για την παροχή και την αξιοποίηση μιας τεκμηριωμένης γνώσης, όσον αφορά στην κατάσταση που επικρατεί στο ελληνικό εμπόριο. Η δημοσιοποίηση της εφετινής Ετήσιας Έκθεσης Ελληνικού Εμπορίου, στο πλαίσιο των πολλαπλών κρίσεων της συγκυρίας και του πολέμου στην Ουκρανία, υποδηλώνει τη δύσκολη θέση, στην οποία έχει περιέλθει το εμπόριο, και η οποία υποχρεώνει θεσμικούς και κοινωνικούς φορείς να αναλάβουν συγκεκριμένες και τολμηρές πρωτοβουλίες. Η Ετήσια Έκθεση για το 2021 είναι μια ηχηρή προειδοποίηση της εμπορικής τάξης, σχετικά με την επιβίωση και τις προοπτικές της επιχειρηματικής της δράσης.

Οι συνολικές πωλήσεις των εμπορικών επιχειρήσεων κινήθηκαν το 2021 ανοδικά μετά από την περυσινή πτώση εξαιτίας της πανδημίας. Παρ' όλα αυτά, και το 2021, ενώ η απασχόληση στο εμπόριο παρουσίασε οριακή πτώση κατά 0.6%, σε σχέση με πέρυσι, ο κλάδος παραμένει ο μεγαλύτερος εργοδότης της χώρας (με 17.9% της συνολικής απασχόλησης), παρέχοντας εργασία σε περίπου 700.000 συμπολίτες μας. Για τους Έλληνες εμπόρους, η φορολόγηση, η μείωση της καταναλωτικής δαπάνης,

η έλλειψη ρευστότητας, η αύξηση του κόστους των εμπορευμάτων και οι πράξεις αθέμιτου ανταγωνισμού αποτελούν τα σημαντικότερα προβλήματα των εμπορικών επιχειρήσεων.

Είναι, επομένως, σαφές ότι η συζήτηση για την ανάκαμψη της αγοράς και την επιστροφή στην κανονικότητα, όσο εφικτή μπορεί να είναι, με τα διαρκώς μεταβαλλόμενα δεδομένα της γεωπολιτικής αστάθειας, θα πρέπει να κινείται περίξ δύο βασικών αξόνων παρέμβασης, οι οποίοι θα απαντούν στα σημερινά προβλήματα που αντιμετωπίζει η αγορά.

Το μεγάλο στοίχημα, σήμερα, είναι να δοθούν σε όλες τις επιχειρήσεις τα γνωστικά εφόδια και τα χρηματοδοτικά εργαλεία, προκειμένου να επιβιώσουν.

Καταρχάς, όσον αφορά στις ελληνικές μικρομεσαίες εμπορικές επιχειρήσεις, η μείωση του διαθέσιμου προς κατανάλωση εισοδήματος των νοικοκυριών, εξαιτίας, κυρίως, των φουσκωμένων λογαριασμών ρεύματος, αλλά και η αύξηση του δικού τους λειτουργικού κόστους θα απαιτήσουν, αναμφίβολα, τη στήριξη της Πολιτείας, για όσο διάστημα διαρκέσει η ενεργειακή κρίση και οι συνέπειες στον πληθωρισμό, ένεκα της πολεμικής

σύρραξης στην Ουκρανία. Η στήριξη των επιχειρήσεων απέναντι στην ενεργειακή κρίση δεν πρέπει να ατονήσει. Γι' αυτό ο εμπορικός κόσμος ελπίζει, τουλάχιστον, πως θα ευδοκιμήσει η ελληνική πρόταση για τη δημιουργία ευρωπαϊκού μηχανισμού αλληλεγγύης, όσον αφορά στην ενέργεια.

Επιπρόσθετα, πρέπει να προχωρήσει άμεσα και συστηματικά ο ψηφιακός μετασχηματισμός και η πράσινη μετάβαση των Μμε εμπορικών επιχειρήσεων. Είναι αναγκαίο να ενισχυθεί η εμπειρία και η τεχνογνωσία των επιχειρηματιών και των εργαζομένων τους σε θέματα ηλεκτρονικού εμπορίου και ψηφιακού μάρκετινγκ, με στόχο την ουσιαστική ενσωμάτωση της νέας τεχνολογίας στη στρατηγική, αλλά και στην καθημερινή λειτουργία μιας Μμε επιχείρησης. Η σωστή διαχείριση και διάχυση στην πραγματική οικονομία των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης και των κονδυλίων του νέου ΕΣΠΑ 2021-2027 θα αποτελέσουν καθοριστικό παράγοντα, για την επιτυχία της διπλής μετάβασης της ελληνικής επιχειρηματικότητας. Το μεγάλο στοίχημα, σήμερα, είναι να δοθούν σε όλες τις επιχειρήσεις τα γνωστικά εφόδια και τα χρηματοδοτικά εργαλεία, προκειμένου να επιβιώσουν. Ιδιαίτερα, θα πρέπει να προσεχθούν οι κλάδοι και οι ΜμΕ που επλήγησαν περισσότερο από την πανδημία, ώστε να μην ανοίξει περισσότερο η «ψαλίδα» που τους χωρίζει από τις μεγάλες πολυεθνικές και τα λίγα ισχυρά brands του εγχώριου λιανεμπορίου.

Η Μμε εμπορική επιχείρηση, γι' άλλη μια φορά, έρχεται αντιμέτωπη με μια κρίση, η οποία απειλεί την επιβίωσή της. Ως έμποροι, ζητάμε να μας δοθούν τα εργαλεία, ώστε να έχουμε «επόμενη ημέρα». Το εμπόριο δεν είναι μια δευτερεύουσα δραστηριότητα στην Ελλάδα, αλλά πυλώνας του αναπτυξιακού μας μοντέλου. Με τεκμηριωμένο τρόπο, η ΕΣΕΕ θα συνεχίσει να παρεμβαίνει ουσιαστικά και να διεκδικεί αυτό το καλύτερο μέλλον για το εμπόριο.

Θέλω να συγχαρώ τους συντελεστές της Έκθεσης και να ευχηθώ σε όλες και όλους σας καλή ανάγνωση.

Εισαγωγή

Η εικοστή πρώτη έκδοση της *Ετήσιας Έκθεσης Ελληνικού Εμπορίου* παρουσιάζεται σε ένα περιβάλλον πολυεπίπεδα επιβαρυνμένο. Η πανδημία, η άνοδος των τιμών, αρχικά, λόγω των μετασχηματισμών στο ενεργειακό τοπίο, και τώρα, εξαιτίας του πολέμου στην Ουκρανία, διαμορφώνουν ένα επιχειρηματικό πλαίσιο πρωτόγνωρο για τον κλάδο του εμπορίου, αλλά και, γενικότερα, για την ελληνική οικονομία και κοινωνία.

Η *Ετήσια Έκθεση* ήταν και παραμένει ένα μεγάλο στοίχημα για την ΕΣΕΕ και τους ανθρώπους της ενώ κατέχει πρωτεύουσα θέση μεταξύ των δραστηριοτήτων του Ινστιτούτου, καθώς αποτελεί τη δεξαμενή-τροφοδότη διαμόρφωσης τεκμηριωμένων προτάσεων πολιτικής, στο πλαίσιο ουσιαστικών θεσμικών παρεμβάσεων. Με τη συστηματική παρακολούθηση των δεδομένων αποτυπώνει την πορεία της εμπορικής επιχειρηματικότητας και της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας, τεκμηριώνοντας τις τάσεις και τις μεταβολές στην απασχόληση, στην οικονομία και στην εμπορική δραστηριότητα, ενώ καταγράφει τις μακροοικονομικές εξελίξεις, στην Ελλάδα και στο διεθνές περιβάλλον.

Τα ευρήματα που προκύπτουν για το 2021 παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, δεδομένου ότι το συγκεκριμένο έτος θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως έτος «στο μεταίχμιο» για την οικονομική δραστηριότητα, καθώς έχουν συμπληρωθεί, ήδη, δύο χρόνια πανδημικής κρίσης, η οποία, εκτός των πρωτοφανών υγειονομικών επιδράσεων, φαίνεται πως είχε και ισχυρές οικονομικές επιπτώσεις, οι οποίες έχουν ήδη αποτυπωθεί στην οικονομική δραστηριότητα, προκαλώντας σημαντικούς μετασχηματισμούς και στον κλάδο του Εμπορίου. Και αυτό, σε συνδυασμό με τις τελευταίες εξελίξεις, που αφορούν στη διευρυμένη ενεργειακή κρίση, αλλά και στις ανατιμήσεις προϊόντων, καθιστά την επιχειρηματικότητα σε ακόμα δυσμενέστερη θέση.

Έτσι λοιπόν, στο πλαίσιο της αναζήτησης μιας ουσιαστικής εξισορρόπησης των επιχειρήσεων, εντός του υπό διαμόρφωση επιχειρηματικού περιβάλλοντος, για τον κλάδο του Εμπορίου, η ρευστότητα εξακολουθεί να είναι το βασικότερο πρόβλημα, όχι μόνον για τη διατήρηση της δραστηριότητας και των θέσεων εργασίας, αλλά και ως βάση για τον απαραίτητο ψηφιακό μετασχηματισμό του κλάδου.

Ειδικότερα, το 2021, η απασχόληση στο εμπόριο παρουσίασε οριακή πτώση, σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Ωστόσο, το εμπόριο παραμένει σταθερά ο μεγαλύτερος εργοδότης της Χώρας, παρά τις πιέσεις που έχει δεχθεί τόσο λόγω των επιπτώσεων της υγειονομικής κρίσης όσο και της πολυετούς οικονομικής κρίσης. Ενώ, από την άλλη, σημαντικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι το μερίδιο της μερικής απασχόλησης, στο εμπόριο, συρρικνώθηκε, εύρημα που καταδεικνύει ότι οι κρίσεις είχαν μεγαλύτερες αρνητικές επιπτώσεις, στις πιο ευέλικτες μορφές εργασίας.

Το εμπόριο παραμένει σταθερά ο μεγαλύτερος εργοδότης της Χώρας, παρά τις πιέσεις που έχει δεχθεί τόσο λόγω των επιπτώσεων της υγειονομικής κρίσης όσο και της πολυετούς οικονομικής κρίσης.

Το Ινστιτούτο, όπως είναι γνωστό, πραγματοποιεί, από το 2016, πρωτογενή έρευνα, σε εξαμηνιαία βάση, όσον αφορά στο λιανικό εμπόριο, πρακτική που δίνει τη δυνατότητα δημιουργίας σημαντικών χρονοσειρών για τα βασικά οικονομικά μεγέθη των επιχειρήσεων, καθώς και για τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του κλάδου. Τα στοιχεία αυτά επέτρεψαν την περαιτέρω διερεύνηση των εξελίξεων για τα κομβικά έτη 2020-2021, αναδεικνύοντας τη μεγάλη σημασία των δεδομένων, καθώς πρόκειται για στοιχεία επιχειρήσεων, τα οποία δεν αποτυπώνονται σε ισολογισμούς, και αποτελούν αξιόπιστη προσέγγιση της υφιστάμενης, κάθε φορά, συγκυρίας της μικρού μεγέθους επιχειρηματικότητας.

Στο πλαίσιο αυτό, πραγματοποιήθηκε, τη φετινή χρονιά, μια εκτενής ανάλυση των δεδομένων της πρωτογενούς έρευνας, σχετικά με τις επιδόσεις των επιχειρήσεων, τις μεγάλες προκλήσεις, τις κλαδικές διαφοροποιήσεις, αλλά και τα προβλήματα που αντιμετώπισε και αντιμετωπίζει ο κλάδος του λιανικού εμπορίου, εξαιτίας της πανδημίας, πεδίο που αποτελεί και το ειδικό θέμα της φετινής έκδοσης. Από την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε, βασικό εύρημα είναι ότι οι επιπτώσεις της πανδημίας ενίσχυσαν τον *δυϊσμό* τόσο σε επίπεδο μεγέθους όσο και αναφορικά με την κλαδική διάθρωση, χωρίς να εμφανίζουν οριζόντιο χαρακτήρα για τις επιμέρους κατηγορίες δραστηριότητας του κλάδου. Το 2021, φαίνεται ότι ο κλάδος της Ένδυσης-Υπόδησης παρουσίασε τις χειρότερες εκτιμήσεις, σχετικά με τις επιδόσεις του στην πορεία του κύκλου εργασιών. Παρόμοια εικόνα παρουσίασε και ο κλάδος του οικιακού εξοπλισμού. Ενώ, ο κλάδος των τροφίμων παρουσίασε μια χαμηλότερης έντασης αρνητική εικόνα, εξαιτίας και της ανελαστικής ζήτησης των προϊόντων.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τα επιστημονικά στελέχη του Ινστιτούτου για την αφοσίωσή τους στην ολοκλήρωση της *Ετήσιας Έκθεσης*, με δημιουργικότητα και επιμέλεια: Χαράλαμπο Αράχωβα, Παναγιώτη Ανδρεόπουλο, Κώστα Ελευθερίου, Κλειώ Καρανίκα, Μαριάννα Κοιλάκου, Μανόλη Μανιούδη, Ιωάννη Μελέα, Πολύβιο Μουκούλη, Μιλένα Παναγιωτοπούλου, Ελισσάβητ Σαλπέα, Κατερίνα Κολάη και Σπύρο Σπυράτο. Ευχαριστίες οφείλονται επίσης στο Γιώργο Κρητικίδη, καθώς και στην ομάδα της ICAP, Σταματίνα Παντελαίου, Σοφία Βώσσου και Ελένη Δεμερτζή.

Κλείνοντας, εκ μέρους και της ερευνητικής ομάδας του INEMY, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΣΕΕ, και ιδιαίτερα τον πρόεδρο κ. Γιώργο Καρανίκα, καθώς και τα μέλη της Διοικητικής Επιτροπής του INEMY, κκ. Νίκο Μπόνη και Σπύρο Γεροντίτη, οι οποίοι στηρίζουν έμπρακτα το έργο του Ινστιτούτου και συμβάλλουν σημαντικά στη συνέχειά του, με την αμέριστη ενθάρρυνση και συμπαράστασή τους.

Βάλια Αρανίτου
Διευθύντρια INEMY
Αναπληρώτρια καθηγήτρια
Πανεπιστημίου Κρήτης

Περιεχόμενα

Πρόλογος Προέδρου ΕΣΕΕ	5
Εισαγωγή	7
Βασικές διαπιστώσεις	13
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ	
Το οικονομικό και επιχειρηματικό περιβάλλον	19
<i>Μανόλης Μανιούδης</i>	
1.1 Το διεθνές οικονομικό περιβάλλον και η ελληνική οικονομία	21
1.1.1 Ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες οικονομίες: Οι «εμβολιαστικές ανισότητες» ως τροχοπέδη της οικονομικής σύγκλισης;	24
1.1.2 Το διεθνές εμπόριο και οι τιμές των κυριότερων εμπορευμάτων	31
1.1.3 Το μακροοικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα	33
1.2. Η οικονομική δραστηριότητα στον κλάδο του εμπορίου στην Ελλάδα	37
1.2.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	37
1.2.2. Η συνεισφορά του εμπορίου στην ελληνική οικονομία και η εξέλιξη της ιδιωτικής κατανάλωσης	38
1.2.3. Ο Δείκτης Κύκλου Εργασιών (ΔΚΕ) στο Λιανικό Εμπόριο την περίοδο 2012-2021	41
1.2.4. Η πορεία του ΔΚΕ στο χονδρικό εμπόριο την περίοδο 2012-2021	55
1.2.5. Ο Γενικός ΔΚΕ στον τομέα των αυτοκινήτων (Εμπόριο, συντήρηση και επισκευή αυτοκινήτων και μοτοσικλετών [ΣΤΑΚΟΔ 45] και Εμπόριο αυτοκινήτων [ΣΤΑΚΟΔ 451])	56
1.2.6. Ρευστότητα και πρόσβαση στη χρηματοδότηση	58
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ	
Η ελληνική αγορά εργασίας το 2021	61
<i>Χαράλαμπος Αράχωβας, Ελισσάβετ Σαλπέα</i>	
2.1. Η ελληνική αγορά εργασίας	63
2.1.1. Οι εξελίξεις στην απασχόληση	63
2.1.2. Ανεργία: Επίπεδο και διάρθρωση	74
2.2. Η απασχόληση στις πολύ μικρές επιχειρήσεις	79
2.2.1. Σύνολο της οικονομίας	80
2.2.2. Απασχόληση στις πολύ μικρές επιχειρήσεις κατά θέση στο επάγγελμα	81
2.2.3. Απασχόληση στις πολύ μικρές επιχειρήσεις ανά κλάδο	83
2.3. Η απασχόληση στο εμπόριο το 2021	85
2.3.1. Βασικές τάσεις	85
2.4. Η απασχόληση στο εμπόριο: Μεταβολές	90
2.4.1. Οι μεταβολές στους επιμέρους κλάδους του εμπορίου	90
2.4.2. Οι μεταβολές κατά θέση στο επάγγελμα	91
2.4.3. Οι ευέλικτες μορφές εργασίας στο εμπόριο	93

2.5	Η απασχόληση στις ελληνικές εμπορικές ΑΕ και ΕΠΕ	98
2.6	Η μισθωτή εργασία στους κλάδους του Εμπορίου μέσω του πληροφοριακού συστήματος «ΕΡΓΑΝΗ»	109
2.6.1	Εισαγωγή	109
2.6.2	Ανάλυση ανά υποκλάδο	112
2.6.3.	Προσλήψεις και αποχωρήσεις στους πωλητές & ασκούντες συναφή επαγγέλματα	118
2.6.4.	Προσλήψεις - Αποχωρήσεις και καθεστώς νέων θέσεων εργασίας την περίοδο 2014 - 2021.	119

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Η γενική εικόνα του ελληνικού εμπορίου: Τα οικονομικά αποτελέσματα, η κεφαλαιουχική διάρθρωση και η χρηματοδότηση των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ το 2020	123
---	-----

Σοφία Βώσσου, Ελένη Δεμερτζή

Εισαγωγή	125
3.1. Γενική εικόνα για τις εμπορικές ΑΕ και ΕΠΕ το 2020	125
3.2. Ο οικονομικός απολογισμός για τις ΑΕ & ΕΠΕ του ελληνικού εμπορίου το 2020	131
3.2.1. Οι πωλήσεις και η κερδοφορία των ΑΕ & ΕΠΕ του ελληνικού εμπορίου το 2020	132
3.2.2. Η κεφαλαιουχική διάρθρωση των ΑΕ & ΕΠΕ του ελληνικού εμπορίου το 2020	143
3.2.3. Οι πηγές χρηματοδότησης των ΑΕ & ΕΠΕ του ελληνικού εμπορίου το 2020	149
3.2.4. Η αποδοτικότητα των κεφαλαίων και η ρευστότητα των ΑΕ & ΕΠΕ του ελληνικού εμπορίου	156
3.3. Οι πηγές της ανάλυσης	163

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

Τα οικονομικά στοιχεία των μικρομεσαίων εμπορικών επιχειρήσεων: Δειγματοληπτική έρευνα INEMY για το 2020	167
---	-----

Παναγιώτης Ανδρεόπουλος, Ιωάννης Μελέας

Εισαγωγή	169
4.1. Το προφίλ των εμπορικών επιχειρήσεων και οι επιχειρηματικές στρατηγικές	169
4.1.1. Έτη λειτουργίας και Μίσθωση ακινήτων	169
4.1.2. Μίσθωση ή ιδιόκτητο ακίνητο	170
4.1.3. Γεωγραφική προέλευση προϊόντων	172
4.1.4. Προμηθευτές	173
4.1.5. Μεταβολή μισθωτής απασχόλησης	174
4.2. Βασικά οικονομικά στοιχεία των επιχειρήσεων στο λιανικό εμπόριο	174
4.2.1. Αριθμός επιχειρήσεων ανά τάξη μεγέθους κύκλου εργασιών	175
4.2.2. Λειτουργικά έξοδα	178

4.3.	Οφειλές και τραπεζικός δανεισμός	180
4.3.1.	Οφειλές	180
4.3.2.	Χρηματοδότηση και επενδύσεις	183
4.3.3.	Η συνολική εικόνα του χρέους των εμπορικών επιχειρήσεων	185
4.4.	Υποκειμενικές προσεγγίσεις. Η γνώμη των εμπόρων για τα προβλήματα των εμπορικών επιχειρήσεων	186
4.5.	Ομάδες επίδοσης: Διαφορετικές ταχύτητες και στρατηγικές ανάμεσα στις επιχειρήσεις	188
4.5.1	Η συγκέντρωση των επιχειρήσεων ανά ομάδα επίδοσης	189
4.5.2.	Οι επιδόσεις των επιχειρήσεων	191
4.6.	Οι επιπτώσεις της πανδημίας στο λιανικό εμπόριο	201
4.6.1.	Εισαγωγή	201
4.6.2.	Επιχειρήσεις και απασχολούμενοι που τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας τον Μάρτιο 2020	202
4.6.3.	Ο κύκλος εργασιών στο σύνολο των επιχειρήσεων του Εμπορίου, 2019 - 2021 (από διοικητικές πηγές)	203
4.6.4	Ο κύκλος εργασιών στο σύνολο των επιχειρήσεων που ανήκουν στους υποκλάδους του Εμπορίου, 2019 - 2021 (από διοικητικές πηγές)	209
4.6.5.	Ο κύκλος εργασιών στις επιχειρήσεις του λιανικού εμπορίου, οι οποίες τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας τον Μάρτιο 2020 (από διοικητικές πηγές).	213
4.7.	Δημογραφικές εξελίξεις επιχειρήσεων	219
4.7.1	Εγγραφές νέων επιχειρήσεων	219
4.7.2.	Ενάρξεις και λήξεις λειτουργίας επιχειρήσεων 2019-2020: Σειρά πειραματικών στατιστικών	223
4.8	Μεθοδολογία	227
4.8.1.	Πληθυσμός - στόχος, δείγμα της έρευνας και τεχνική δειγματοληψίας	228
4.8.2.	Σύγκριση βασικών χαρακτηριστικών επιχειρήσεων έρευνας πεδίου και διαθέσιμων στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ	228

ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ

COVID-19 και Λιανικό Εμπόριο	239
-------------------------------------	-----

Σπύρος Σπυράτος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

A:	Το διεθνές οικονομικό περιβάλλον και η Ελλάδα	247
B.1:	Η απασχόληση στο σύνολο της οικονομίας και στο εμπόριο: Διάρθρωση και εξελίξεις	249
B.2:	Ροές απασχόλησης	265
B.3:	Εξέλιξη Κύκλου Εργασιών Επιχειρήσεων	267
Γ:	Τα ενοποιημένα οικονομικά αποτελέσματα των ΑΕ-ΕΠΕ: 2019-2020	274

ΕΙΔΙΚΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Χρηματοοικονομικοί δείκτες: Ανάλυση ανά Περιφέρεια	281
--	-----

Βασικές διαπιστώσεις

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Το οικονομικό και επιχειρηματικό περιβάλλον

- Οι προβλέψεις των διεθνών οργανισμών για την διεθνή μεγέθυνση για το 2021 κινήθηκαν μεταξύ του 5.6%, σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, και του 5.9% σύμφωνα με το ΔΝΤ.
- Για το 2022 οι προβλέψεις σχετικά με τον ρυθμό ανάπτυξης ανέρχονται στο 4.9% αλλά αναμένεται να αναθεωρηθούν προς τα κάτω λόγω της «Ουκρανικής κρίσης».
- Το διεθνές εμπόριο για το 2021 γνωρίζει σημαντική αύξηση η οποία όμως δεν κατανέμεται ισόρροπα: αύξηση στην Ασία 21% και Ευρώπη 1.9%, μείωση στην Μέση Ανατολή -8.4% και Αφρική -4.6%.
- Στην Ευρωζώνη η ανάκαμψη για το 2021 αναμένεται να προσεγγίσει το 5.2% με τον ρυθμό ανάπτυξης για το 2022 να δέχεται ισχυρή πίεση λόγω της ενεργειακής κρίσης.
- Για την ελληνική οικονομία το 2021, ο ρυθμός ανάπτυξης αναμένεται να ξεπεράσει τις προβλέψεις του ΔΝΤ (6.5%) επαναφέροντας τη συζήτηση για την ανάπτυξη τύπου V.
- Για το 2021 ο Γενικός Δείκτης Κύκλου Εργασιών (ΔΚΕ) στο λιανικό εμπόριο καταγράφει μεγέθυνση της τάξης του 11.5% απομειώνοντας, σε έναν βαθμό, τις αρνητικές επιπτώσεις της πανδημίας. Οι σωρευτικές απώλειες για τη δεκαετία 2011-2021 ανέρχονται στο -13.8%.
- Η κατηγορία της «Ένδυσης - Υπόδησης» καταγράφει τη σημαντικότερη μεγέθυνση (29.7%) μειώνοντας τις αρνητικές επιπτώσεις της πανδημίας. Η κατηγορία «Πωλήσεις εκτός καταστημάτων» συνεχίζει την εντυπωσιακή της μεγέθυνση διπλασιάζοντας τις επιδόσεις της για το διάστημα 2011-2021.
- Το χονδρικό εμπόριο επιτυγχάνει μια κανονικοποίηση των επιδόσεων προσεγγίζοντας μια μεγέθυνση της τάξης του 19.4% για το 2021.
- Ο κλάδος του αυτοκινήτου καταγράφει σημαντική μεγέθυνση για το 2021 (κλάδος 45 αύξηση 25.5% και κλάδος 451 αύξηση 28.6%).
- Η ρευστότητα παραμένει η σημαντικότερη πρόκληση για τον κλάδο του εμπορίου με τους πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης αλλά και της νέας προγραμματικής περιόδου να δύνανται να χρηματοδοτήσουν τον μετασχηματισμό του.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ελληνική αγορά εργασίας το 2021

- Το 2021 η απασχόληση στην ελληνική οικονομία ενισχύθηκε κατά 1,9%, επιστρέφοντας σε ανοδική τροχιά, μετά την περυσινή υποχώρηση.
- Οι απώλειες ωστόσο της απασχόλησης, σε ετήσια βάση, από το Β' τρίμηνο του 2020 έως και το Α' τρίμηνο του 2021, δεν μπορούν να αντισταθμιστούν από την άνοδο του Β' τριμήνου του 2021.
- Τα μέτρα στήριξης της αγοράς εργασίας λειτούργησαν αποτελεσματικά, με υψηλό όμως δημοσιονομικό κόστος.
- Τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2021, δεδομένου ότι η οικονομική δραστηριότητα επέστρεψε στην κανονικότητα και ελάμβανε περισσότερο καθολικό χαρακτήρα, οι θέσεις εργασίας των ανδρών κινήθηκαν, με ταχύτερο ρυθμό, ανοδικά συγκριτικά με εκείνων των γυναικών.
- Ισχυρότερος είναι ο αντίκτυπος της πανδημίας στις θέσεις εργασίας των μικρότερων ηλικιών (15-24) και των δύο φύλων, γεγονός που σημαίνει πως το υψηλότερο τμήμα κατέβαλαν κυρίως οι εργαζόμενοι με ευέλικτες μορφές απασχόλησης, χωρίς υψηλή ειδίκευση.
- Το ποσοστό ανεργίας συρρικνώθηκε σε 15.9%, από 16.8%, πέρυσι, δηλαδή μειώθηκε κατά 37,7 χιλ. άτομα στις ηλικίες 15-64.
- Το 2021, η απασχόληση στο εμπόριο παρουσίασε οριακή πτώση κατά 0.6%, σε σχέση με πέρυσι αλλά ο κλάδος παραμένει ο μεγαλύτερος εργοδότης της χώρας (με 17.9% της συνολικής απασχόλησης), παρέχοντας εργασία σε 700.2 χιλ. άτομα.
- Η πολύ υψηλή ενίσχυση των θέσεων εργασίας στα «Οχήματα» (28.4%) υπεραντισταθμίστηκε από την υποχώρηση των θέσεων στο Χονδρικό (-6.1%) και στο Λιανικό (-2.9%) εμπόριο.
- Οι εργοδότες στο εμπόριο ενισχύθηκαν σημαντικά (16.5%), ενώ θεαματική άνοδο παρουσίασαν και οι βοηθοί στην οικογενειακή επιχείρηση (18.5%), επιδόσεις όμως που υπερκεράστηκαν από την πτώση της απασχόλησης στους αυτοαπασχολούμενους (-2.9%) και στους μισθωτούς (-4.1%).
- Το μερίδιο της μερικής απασχόλησης στο εμπόριο συρρικνώθηκε φέτος σε 8.3% από 10.3% πέρυσι ενώ έντονα πτωτικά κινήθηκε και η απασχόληση ορισμένου χρόνου.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Ο απολογισμός των ΑΕ και ΕΠΕ για το 2020

- Η αναπάντεχη εμφάνιση της νόσου Covid - 19 και η εξάπλωσή της, ανέτρεψε εντελώς την ανοδική πορεία που παρουσίασε η εγχώρια οικονομία τα τρία προηγούμενα έτη.
- Από τα μέχρι τώρα διαθέσιμα ενοποιημένα αποτελέσματα των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ, διαπιστώνεται επιδείνωση του κύκλου εργασιών και της κερδοφορίας του τομέα του εμπορίου.
- Ανακόπηκε η ανοδική πορεία που εμφάνιζαν οι πωλήσεις τα τελευταία χρόνια. Ο κύκλος εργασιών μειώθηκε κατά 8,5% το 2020.
- Τα μικτά κέρδη υποχώρησαν με χαμηλότερο ρυθμό (-5,6%), λόγω της συγκράτησης του κόστους πωληθέντων.
- Σε επίπεδο καθαρών αποτελεσμάτων, τα συνολικά καθαρά κέρδη του εμπορίου περιορίστηκαν κατά 4,3% σε ετήσια βάση. Κερδοφόροι παρέμειναν και οι τρεις τομείς του εμπορίου το 2020.
- Διαπιστώνεται επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου στο εμπόριο μετά την ανοδική τάση που εμφάνισαν τα τελευταία χρόνια.
- Τα συνολικά ενεργητικά των ΑΕ και ΕΠΕ αυξήθηκε κατά 4,3%. Η μεταβολή αυτή προήλθε κυρίως από την εντυπωσιακή αύξηση των ρευστών διαθεσίμων κατά 30%.
- Τα ίδια κεφάλαια των εμπορικών εταιρειών παρέμειναν ουσιαστικά στα ίδια επίπεδα το τελευταίο έτος.
- Το συνολικό χρέος των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ διευρύνθηκε κατά 6,3% το 2020, γεγονός που προήλθε κυρίως από την αύξηση των μέσο-μακροπρόθεσμων υποχρεώσεων κατά 11,7% και σε μικρότερο βαθμό των βραχυπρόθεσμων (+3,8%).
- Η γενική ρευστότητα βελτιώθηκε σε 1,34 το τελευταίο έτος (από 1,31 το 2019).

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

**Τα οικονομικά στοιχεία των μικρομεσαίων εμπορικών επιχειρήσεων:
Δειγματοληπτική έρευνα INEMY για το 2021**

- Το 65% των επιχειρήσεων χρησιμοποιεί ως επαγγελματική στέγη κτίριο στο οποίο καταβάλλει μίσθωμα ενώ, το 34% των επιχειρήσεων στεγάζει την επιχειρηματική δραστηριότητα του σε ιδιόκτητο ακίνητο.
- Το 68,2% των εμπορευμάτων προέρχεται από την Ελλάδα, ποσοστό μειωμένο σε σχέση με το 71,6% για το 2020.
- Οι πιθανότητες διακοπής της συνεργασίας με τους προμηθευτές για το Α' εξάμηνο του 2021 παρουσίασαν αύξηση σε σχέση με το προηγούμενο έτος (30% έναντι 27% το 2020).
- Το Α' εξάμηνο του 2021, το 90,6% των επιχειρήσεων διατήρησε αμετάβλητο το επίπεδο της απασχόλησής του, παρά τις έντονες πιέσεις που δέχθηκαν εν μέσω πανδημικής κρίσης.
- Για το 2021, ο αριθμός των επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών έως 20.000 ευρώ κατέγραψε πτώση έξι ποσοστιαίων μονάδων συγκριτικά με το αντίστοιχο εξάμηνο του 2020 (54% από 60%).
- Το 43% των επιχειρήσεων κατέγραψε υποχώρηση του εξαμηνιαίου κύκλου εργασιών μεταξύ των δύο εξαμήνων (Α' εξάμηνο του 2021 σε σύγκριση με το Α' εξάμηνο του 2020).
- Ο εξαμηνιαίος κύκλος εργασιών της αντιπροσωπευτικής επιχείρησης καταγράφει οριακή ενίσχυση μετά τη σημαντική μείωση που παρατηρήθηκε το προηγούμενο έτος.
- Η μέση εξαμηνιαία αξία αγοράς εμπορευμάτων για το Α' εξάμηνο του 2021 ανέρχεται σε 34.111 ευρώ, η οποία παρουσιάζει αύξηση της τάξεως του 20% περίπου σε σχέση με το 2020.
- Το μέσο μίσθωμα στο λιανικό εμπόριο σημειώνει σημαντική μεγέθυνση της τάξης του 11% σε σύγκριση με το 2020.
- Σχεδόν μία στις τέσσερις επιχειρήσεις δεν διατηρεί οφειλές προς το Δημόσιο (εφορία και ασφαλιστικά ταμεία), ενώ περίπου πέντε στις έξι δεν έχουν οφειλές προς τους προμηθευτές.
- Στο Α' εξάμηνο του 2021 παρατηρείται μείωση του ποσοστού των επιχειρήσεων με οφειλές προς την εφορία και τα ασφαλιστικά ταμεία.
- Σημαντική είναι η μείωση του ποσοστού των εμπορικών επιχειρήσεων που έχει οφειλές προς τους προμηθευτές (16% για το 2021), επίδοση που είναι η χαμηλότερη των τελευταίων ετών.
- Καταγράφεται αύξηση του μέσου ποσού οφειλής προς την εφορία και ταυτόχρονη σημαντική αύξηση του μέσου ποσού οφειλής προς τα ασφαλιστικά ταμεία.

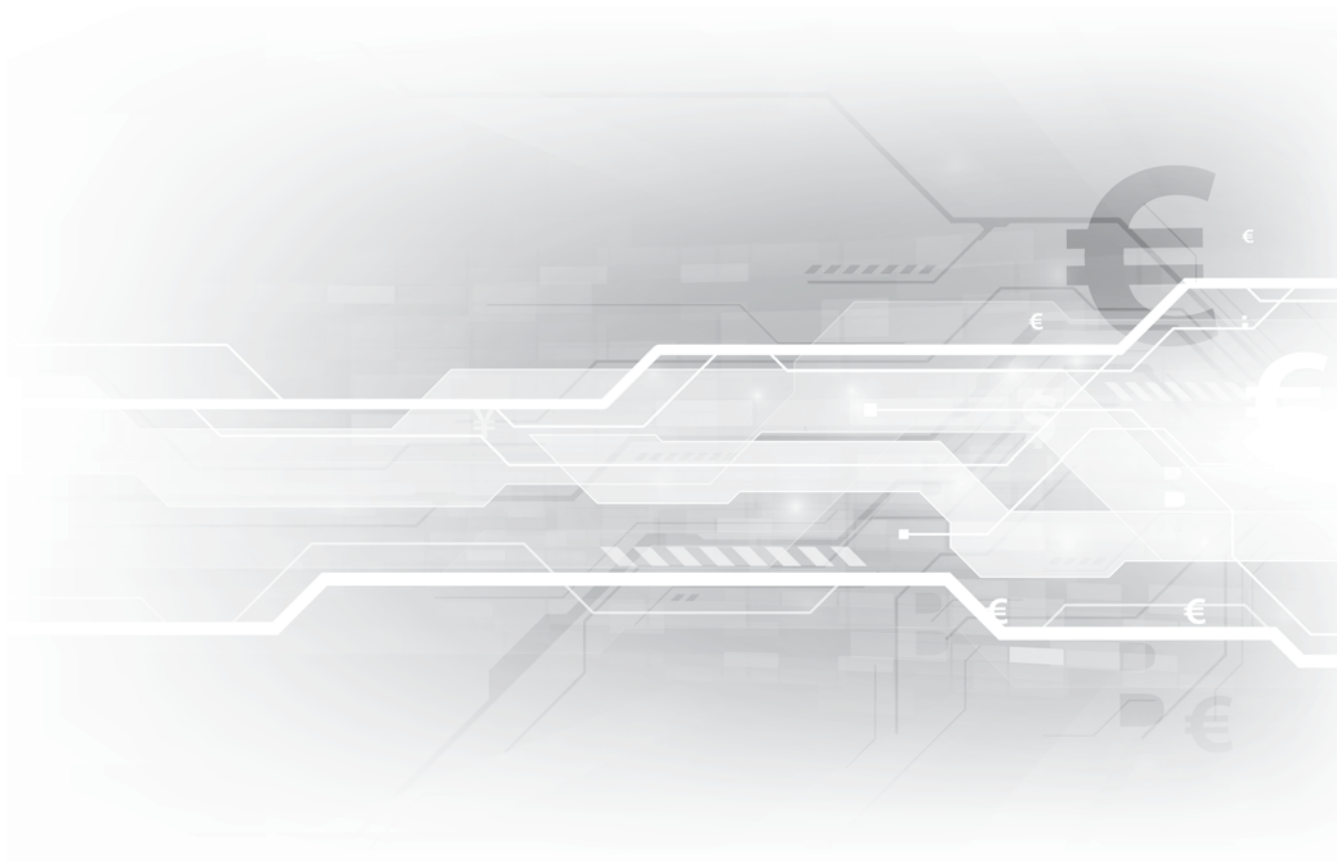

- Το ποσοστό των εμπορικών επιχειρήσεων με ανοιχτό επαγγελματικό δάνειο παρουσιάζει μείωση σχετικά με το Α' εξάμηνο του 2020 (17% από 19%), ενώ περίπου τρεις στις δέκα από αυτές τις επιχειρήσεις δεν εξυπηρετούν τη δανειακή οφειλή τους.
- Τα ίδια κεφάλαια της επιχείρησης συνεχίζουν και αποτελούν τη βασικότερη πηγή χρηματοδότησης (81.8%), τα οποία όμως συμβάλλουν σε χαμηλότερο βαθμό σε σχέση με το 2020 (86.2%).
- Καταγράφεται σημαντική μείωση της χρηματοδότησης από τα προσωπικά κεφάλαια του ιδιοκτήτη σε σχέση με πέρυσι (42.3% από 54.5%).
- Ευεργετικές ήταν οι επιδράσεις της επιστρεπτέας προκαταβολής για τη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων καθώς διπλασιάστηκαν οι ωφελούμενες (από 31.4% σε 62.1%) εξαιτίας διεύρυνσης των κριτηρίων συμμετοχής.
- Η επενδυτική δραστηριότητα στο λιανικό εμπόριο παραμένει χαμηλή, παρά την οριακή αύξηση (από 11,6% πέρυσι σε 12,1% των επιχειρήσεων φέτος), εν μέσω βεβαίως της πανδημίας.
- Το 52% των επιχειρήσεων δεν παρουσιάζει κάποια οφειλή το Α' εξάμηνο του 2021.
- Το 2021 μειώθηκε το ποσοστό των επιχειρήσεων που διατηρούν οφειλή σε έναν πιστωτή (εκ των εφορία, ασφαλιστικά ταμεία, προμηθευτές, τράπεζες) και επανήλθε στα επίπεδα των πρώτων εξάμηνων της περιόδου 2016-2019.
- Η φορολόγηση, η μείωση της καταναλωτικής δαπάνης, η έλλειψη ρευστότητας, η αύξηση του κόστους των εμπορευμάτων και οι πράξεις αθέμιτου ανταγωνισμού αποτελούν τα σημαντικότερα προβλήματα των εμπορικών επιχειρήσεων.

01

Το οικονομικό και επιχειρηματικό περιβάλλον

1.1 Το διεθνές οικονομικό περιβάλλον και η ελληνική οικονομία

Τροφοδοτώντας την αβεβαιότητα; Η παραλλαγή «Όμικρον», οι ανισότητες του COVID-19, η ουκρανική κρίση και ο «τρόμος» του πληθωρισμού

Το εγχείρημα συγγραφής ενός κειμένου σχετικά με τις εξελίξεις της διεθνούς οικονομίας μοιάζει πάντα με μια άσκηση, της οποίας η λύση εντοπίζεται σε συνθήκες «κινούμενης άμμου». Ειδικά υπό τις παρούσες συνθήκες, η άσκηση αυτή είναι ακόμα πιο απαιτητική. Και σίγουρα, γίνεται κατορθωτή χάρη στην επιστήμη, η οποία, σε αντίθεση με τον κόσμο του μυθιστορήματος της Mary Shelley, *The Last Man* (1826), μας έδωσε τη δυνατότητα μιας, μάλλον, ταχείας επιστροφής προς την «οικονομική κανονικότητα». Βέβαια, την ώρα που γράφεται αυτό το κείμενο, η Ευρώπη γνωρίζει μια από τις πιο «μαύρες σελίδες» της πρόσφατης ιστορίας, με την ωμή επέμβαση των Ρώσων στην Ουκρανία. Οι ιδέες του John Maynard Keynes, οι οποίες έγιναν ξανά δημοφιλείς κατά τη διάρκεια της πανδημίας, επανέρχονται για να μας υπενθυμίσουν, αυτή τη φορά, την κρίσιμη αναγκαιότητα μιας ψύχραιμης προσέγγισης των οικονομικών επιπτώσεων του πολέμου.

Είναι πρόδηλο ότι η παγκόσμια οικονομία φαίνεται να εισέρχεται, μετά την κορύφωση της πανδημίας του COVID-19, στο spiral μιας κρίσης υπερβάλλουσας ζήτησης, η οποία έχει χαρακτηριστεί από τους οικονομολόγους και τους διεθνείς οργανισμούς ως η «τέλεια καταιγίδα». Κυριότερο γνώρισμα της «τέλειας καταιγίδας» είναι η αύξηση του πληθωρισμού, λόγω της διογκούμενης ζήτησης, των ανεπαρκειών σε εισροές, αλλά και των ιδιαίτερα αυξημένων μεταφορικών/αποθηκευτικών κοστών (logistics costs). Πρόδηλα, η παρατεταμένη περίοδος διακοπών/διαταραχών στον τομέα της προσφοράς (supply-side), η αύξηση των τιμών των κατοικιών, η αύξηση του ενεργειακού κόστους, αλλά και των τιμών των βασικών εμπορευμάτων φαίνεται πως θα πιέσουν τις τιμές προς τα πάνω, για ένα εκτεταμένο διάστημα. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι αυτό των αυτοκινήτων. Η αυτοκινητοβιομηχανία, ένας από τους σημαντικότερους κλάδους της μεταποίησης, υποφέρει από τις ελλείψεις ενδιάμεσων αγαθών (π.χ. ημιαγωγοί), γεγονός που έχει προκαλέσει μείωση των πωλήσεων και αύξηση των τιμών των αυτοκινήτων¹. Ο επιθετικός πληθωρισμός έχει εντείνει την αβεβαιότητα των οικονομούντων ατόμων. Η αβεβαιότητα αποτυπώνεται στον δείκτη διεθνούς αβεβαιότητας (WUI), ο οποίος, μετά από μια παρατεταμένη περίοδο πτώσης, κατέγραψε σημαντική άνοδο τα δυο ενδιάμεσα τρίμηνα του 2021, αντανakλώντας την εμφάνιση των νέων παραλλαγών του COVID-19, την εξέλιξη του πληθωρισμού, την άνιση οικονομική ανάπτυξη, αλλά και την αβεβαιότητα για τη λήψη μέτρων οικονομικής πολιτικής². Από την άλλη πλευρά, οι οικονομικές επιπτώσεις της ουκρανικής κρίσης είναι πλήρως αχαρτογράφητες. Σε κάθε περίπτωση, η ρωσική επέμβαση αναμένεται να οξύνει την ενεργειακή κρίση, η οποία θα μεταφραστεί σε

1. <https://www.oecd.org/economic-outlook/>

2. <https://worlduncertaintyindex.com/data/>

αυξημένες τιμές τόσο των πρώτων υλών όσο και των τιμών των κυριότερων τροφίμων (π.χ. σιτάρι και αραβόσιτος). Η εισβολή των Ρώσων ήρθε σε μια στιγμή ήδη αυξημένης αβεβαιότητας, γιγαντώνοντας μια ήδη κλιμακούμενη ευθραυστότητα. Στο επίπεδο αυτό, η πιθανότητα να μετατραπεί η διεθνής οικονομία σε έναν, για να θυμηθούμε τη φράση του Thomas Hobbes, “πόλεμο όλων εναντίον όλων” (*bellum omnium contra omnes*) μοιάζει ιδιαίτερα πιθανή. Σε κάθε περίπτωση, παρότι η επανάληψη της ιστορίας μοιάζει με φάρσα, το διεθνές περιβάλλον δεν κρίνεται σε καμία περίπτωση ως «κανονικό».

Σε επίπεδο διεθνούς οικονομικής μεγέθυνσης, και πριν το ξέσπασμα της Ουκρανικής κρίσης, το ΔΝΤ³ προέβλεπε παγκόσμια μεγέθυνση 5.9%, για το 2021 (και 4.9%, για το 2022), ενώ ο ΟΟΣΑ⁴ 5.6% (και 4.5%, αντίστοιχα). Όμως, από ό,τι διαφαίνεται, η άνιση ανάκτηση των οικονομιών από τον COVID-19 αναμένεται να οξύνει την «κανονικοποίηση» των αλυσίδων αξίας, επιφέροντας μια εντεινόμενη ευθραυστότητα στις τιμές των κυριότερων εμπορευμάτων⁵. Η επιδείνωση μάλιστα θα ενταθεί περισσότερο λόγω του πολέμου. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι τιμές της ενέργειας αυξήθηκαν κατά 16%, κατά το τρίτο τρίμηνο του 2021 (σε σχέση με το αντίστοιχο του 2020), με τις τιμές του φυσικού αερίου να αυξάνονται κατά 69% και τις τιμές του άνθρακα κατά 44%, την ίδια περίοδο. Από την άλλη, η αύξηση των τιμών των εισροών (λιπάσματα, φυτοφάρμακα κ.λπ.) της αγροτικής παραγωγής κατά 58.6%, το διάστημα μεταξύ 2020 και 2021, προκάλεσε σημαντική αύξηση στις τιμές των αγροτικών προϊόντων, η οποία προσέγγισε το 21.8%. Η σημαντική αύξηση των τιμών των τροφίμων επηρεάζει κυρίως τις αναπτυσσόμενες οικονομίες, όπου η συμμετοχή των τροφίμων στην καταναλωτική δαπάνη είναι ιδιαίτερα υψηλή.

Σύμφωνα με την ορθόδοξη οικονομική φιλοσοφία, ένας παρατεταμένος και υψηλός πληθωρισμός αναμένεται να προκαλέσει αναστάτωση στις χρηματαγορές, επηρεάζοντας άμεσα τις ιδιωτικές επενδύσεις. Παράλληλα, οι επιπτώσεις του πληθωρισμού, στο επίπεδο της αναδιανομής του εισοδήματος, είναι ασύμμετρες, καθώς ο πληθωρισμός μειώνει το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα των εργατικών (φτωχότερων) στρωμάτων αλλά και τον τζίρο των πολύ μικρών (*micro*) επιχειρήσεων. Σε κάθε περίπτωση, ένα αποτελεσματικό μείγμα νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής μπορεί να μετριάσει τον «τρόμο» του πληθωρισμού, απομειώνοντας τις επιπτώσεις της αβεβαιότητας. Άλλωστε, σύμφωνα με τη νεοκλασική οικονομική θεωρία, οι προσδοκίες αναφορικά με τον πληθωρισμό είναι κρίσιμες για την κατανόηση της ανόδου του γενικού επιπέδου τιμών. Έτσι, ενυπάρχει πάντα ο υπαρκτός κίνδυνος ο «τρόμος» του πληθωρισμού να μετατραπεί σε αυτοεκπληρούμενη προφητεία. Για τον λόγο αυτόν, απαιτείται μια συνεκτική οικονομική πολιτική, η οποία θα προετοιμάσει το έδαφος για τη μετάβαση από τα lockdowns στη μετα-πανδημική πραγματικότητα. Επιπρόσθετα, είναι κρίσιμο, ειδικά μετά το ξέσπασμα του πολέμου, η Ευρωπαϊκή Ένωση να διαμορ-

3. IMF (2021). *World Economic Outlook: Recovery during a Pandemic. Health Concerns, Supply Disruptions and Price Pressures*. IMF: Washington.

4. OECD (2021). *OECD Economic Outlook*. vol. 2021, issue 2.

5. World Bank (2021). *Commodity Markets Outlook: Urbanization and Commodity Demand*. World Bank Group: Washington, p. 1.

φώσει ένα δίκτυο ενεργειακής προστασίας για την ευρωπαϊκή οικονομία, επιταχύνοντας παράλληλα την μετάβαση προς την ενεργειακή αυτάρκεια.

Σε ένα πρώτο επίπεδο, η αύξηση των τιμών είναι, εν μέρει, αποτέλεσμα του πληθωρισμού ζήτησης. Όπως διαφαίνεται, οι άνισα συσσωρευμένες αποταμιεύσεις της πανδημίας μετατρέπονται σε αυξημένη κατανάλωση, λόγω της σταδιακής επιστροφής των οικονομιών στην κανονικότητα. Σύμφωνα με τον Blanchard⁶, η δημοσιονομική επέκταση κατά τη διάρκεια της πανδημίας, όντας ιδιαίτερα ευμεγέθης στις ανεπτυγμένες οικονομίες, προκάλεσε μείωση της ανεργίας και ταυτόχρονη υπερθέρμανση της οικονομίας, με αποτέλεσμα την πίεση του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ). Η υπερθέρμανση οδηγεί σε αύξηση του μοναδιαίου κόστους εργασίας. Τα στοιχεία από 23 ανεπτυγμένες οικονομίες δείχνουν ότι η αποζημίωση, ανά ώρα εργασίας, αυξήθηκε σημαντικά εντός του 2020. Το αυξημένο κόστος παραγωγής μετακυλιέται, σε ένα μεγάλο ποσοστό, στις τιμές των προϊόντων. Σύμφωνα με τις αρχικές εκτιμήσεις του ΔΝΤ, ο πληθωρισμός αναμένεται να επιστρέψει στα προ της πανδημίας επίπεδα στα μέσα του 2022. Βέβαια, από ό,τι διαφαίνεται, λόγω και του πολέμου, οι τιμές προβλέπεται να παραμείνουν σε υψηλό επίπεδο μέχρι το τέλος του έτους, με μια σημαντική αποκλιμάκωση να αναμένεται από τις αρχές του 2023. Ειδικά στις χώρες χαμηλού εισοδήματος, η αύξηση των τιμών των τροφίμων (σε συνδυασμό με τη διατροφική ανασφάλεια) ενδέχεται να επιδεινώσει την ευημερία, κυρίως των φτωχότερων νοικοκυριών.

Από την άλλη πλευρά, η επέλαση της παραλλαγής «Όμικρον» και η αυξημένη μεταδοτικότητά της οξύνουν την αβεβαιότητα. Ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες οικονομίες, όπου οι δείκτες της πανδημίας επιδεινώνονται, τόσο οι αναπτυξιακές προοπτικές όσο και η σταδιακή επαναφορά στην «κανονικότητα» μοιάζουν θολές. Στο επίπεδο αυτό, ένας από τους πιθανούς κινδύνους είναι η όξυνση των ανισοτήτων μεταξύ των οικονομιών. Η άνιση πρόσβαση στα εμβόλια, αλλά και οι όποιοι δημοσιονομικοί περιορισμοί, ενδέχεται να διαρρήξουν την όποια σύγκλιση επιτεύχθηκε μετά την παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008. Είναι χαρακτηριστικό πως, σύμφωνα με το ΔΝΤ, το παραγόμενο προϊόν των ανεπτυγμένων οικονομιών αναμένεται να συντονιστεί με την προ πανδημίας περίοδο, εντός του 2022, ενώ για τις αναπτυσσόμενες-αναδυόμενες οικονομίες (εκτός της Κίνας), η επαναφορά στα προ-πανδημικά επίπεδα αναμένεται εντός του 2024⁷. Στο πλαίσιο αυτό, η άρση των περιορισμών στη διακίνηση των εμβολίων αποτελεί μια κρίσιμη παράμετρο, ώστε να περιοριστεί η πιθανότητα εμφάνισης νέων, και περισσότερο μεταδοτικών, μεταλλάξεων. Παράλληλα, σε ένα περισσότερο «μεσοπρόθεσμο» επίπεδο, η προσαρμογή στις απαιτήσεις της κλιματικής αλλαγής είναι απαραίτητη, προκειμένου να αποφευχθούν οι ανεπάρκειες σε βασικά είδη διατροφής, αλλά και σε πρώτες ύλες. Σε συνάφεια με τα παραπάνω, το υψηλό χρηματικό και συναλλακτικό κόστος της πράσινης μετάβασης προϋποθέτει την υποστήριξη των ασθενέστερων οικονομικών μονάδων (π.χ. νοικοκυριών, micro επιχειρήσεων), με σκοπό την απομείωση των πιθανοτήτων επιδείνωσης της ενεργειακής φτώχειας, αλλά και την επίτευξη της αναγκαίας οικονομικής δημοκρατίας.

6. Ol. Blanchard (2021). "In Defense of Concerns over the \$1.9 Trillion Relief Plan". *Real Time Economic Issues Watch*, Peterson Institute for International Economics, Washington DC.

7. IMF (2021). *World Economic Outlook: Recovery during a Pandemic. Health Concerns, Supply Disruptions and Price Pressures*. IMF: Washington, p. xiii.

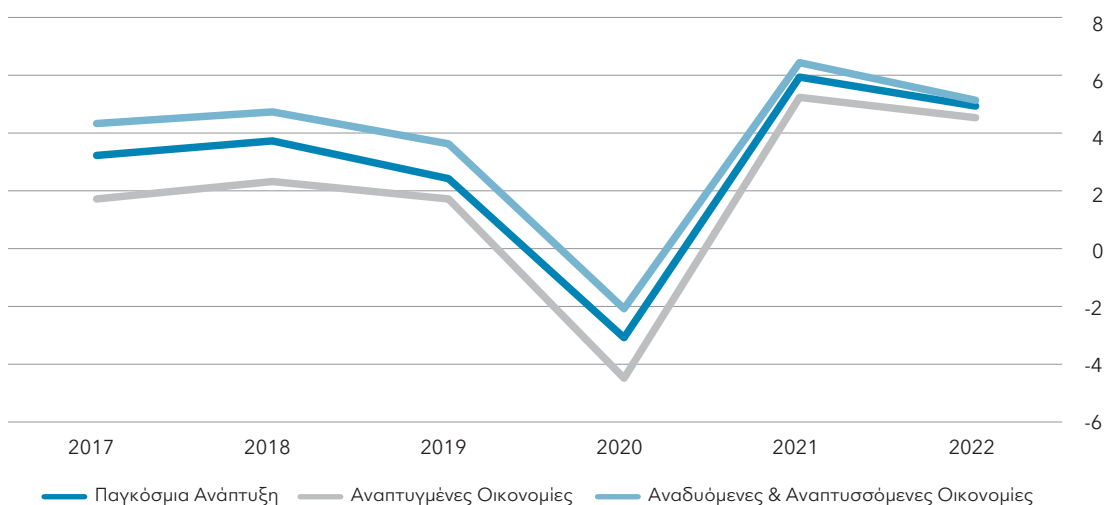
Στο παραπάνω πλαίσιο, οι κίνδυνοι σχετικά με τις διεθνείς οικονομικές προοπτικές οξύνονται, ενώ η άσκηση πολιτικών γίνεται ακόμα πιο περίπλοκη. Η συρρίκνωση του δημοσιονομικού χώρου, λόγω της υπερθέρμανσης της οικονομίας, θα περιορίσει το εύρος άσκησης υποστηρικτικής δημοσιονομικής πολιτικής. Πρόδηλα, η υποστήριξη του υγειονομικού τομέα είναι αδήριτης σημασίας και, για τον λόγο αυτόν, το μείγμα της άσκησης δημόσιας πολιτικής θα πρέπει να είναι εξαιρετικά ισορροπημένο και στοχευμένο.

1.1.1 Ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες οικονομίες: Οι «εμβολιαστικές ανισότητες» ως τροχοπέδη της οικονομικής σύγκλισης;

Όπως σημειώθηκε και παραπάνω, η εντονότερη και κρισιμότερη ανισότητα μεταξύ των ανεπτυγμένων και των αναπτυσσόμενων οικονομιών είναι αυτή της πορείας των εμβολιασμών. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 58% του πληθυσμού, στις ανεπτυγμένες οικονομίες, είναι πλήρως εμβολιασμένο, ενώ στις αναδυόμενες οικονομίες (EMDEs), το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται στο 36%. Ακόμα χειρότερη είναι η κατάσταση στις οικονομίες χαμηλού εισοδήματος, όπου το ποσοστό εμβολιασμού είναι λιγότερο από 5%, αντανακλώντας, με τον τρόπο αυτόν, τους σημαντικούς περιορισμούς στην προσφορά και τη διανομή εμβολίων⁸. Φαίνεται ότι η επιτυχής αντιμετώπιση των επόμενων «πανδημικών κυμάτων» συνδέεται γραμμικά με την επίτευξη θετικών ρυθμών ανάπτυξης. Έτσι, οι εμβολιαστικές ανισότητες δύναται να επιδεινώσουν τη σύγκλιση του ανεπτυγμένου και του αναπτυσσόμενου κόσμου, διαμορφώνοντας

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.1

Εξέλιξη ρυθμών ανάπτυξης: 2017-2022 (ετήσια % μεταβολή)

Στοιχεία για το 2021: εκτιμήσεις / Στοιχεία για το 2022: προβλέψεις – Πηγή: ΔΝΤ / Επεξεργασία: INEMY-ΕΣΕΕ

8. IMF (2021). *World Economic Outlook: Recovery during a Pandemic. Health Concerns, Supply Disruptions and Price Pressures*. IMF: Washington, p. 1.

ένα πλαίσιο εκτεταμένων ανισοτήτων και οξυμένης φτώχειας. Έτσι, όσο διατηρούνται οι εμβολιαστικές ανισότητες, τόσο θα οξύνονται οι υγειονομικές και οικονομικές ανισότητες, διανοίγοντας τις αποκλίσεις μεταξύ δύο ευρύτερων block χωρών. Από τη μια πλευρά, εκείνων των χωρών, οι οποίες αναμένεται να «πετύχουν» μια ακόμα πιο βελτιωμένη «κανονικοποίηση», στο τέλος του 2022, και από την άλλη, εκείνων των χωρών, οι οποίες θα αγωνίζονται για να αντιμετωπίσουν τις υγειονομικές και οικονομικές συνέπειες της πανδημίας. Αναπόδραστα, η αποτελεσματική διαχείριση της πανδημίας θα συνδεθεί με μια χαλάρωση της υποστήριξης του υγειονομικού τομέα, γεγονός που θα απελευθερώσει πόρους για την ανάληψη επενδυτικών πρωτοβουλιών. Στο επίπεδο αυτό, η άσκηση δημόσιων πολιτικών ενδέχεται να οξύνει ακόμα περισσότερο τις ανισότητες και τις εισοδηματικές αποκλίσεις μεταξύ του ανεπτυγμένου και του αναπτυσσόμενου κόσμου.

Ευρωζώνη

Η οικονομία της Ευρωζώνης, μετά την ισχυρή ανάκαμψη της τάξεως του 5.2%, το 2021, αναμένεται να καταγράψει μεγέθυνση της τάξης του 4.3%, το 2022, και 2.5%, το 2023⁹. Η σημαντική αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης εκτιμάται ότι θα υποστηριχθεί από την ισχυρή κατανάλωση, καθώς η οριακή ροπή προς αποταμίευση αναμένεται να συρρικνωθεί, με την οικονομική δραστηριότητα να επανέρχεται (σταδιακά) στα προ της πανδημίας επίπεδά της. Ένας εξαιρετικά ισχυρός πόλος ανάπτυξης θα είναι το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (Recovery and Resilience Fund - RRF), το οποίο αναμένεται να χρηματοδοτήσει τη διττή -ψηφιακή και πράσινη- μετάβαση της ευρωπαϊκής οικονομίας. Αναμφίβολα, η αναθέρμανση της οικονομικής δραστηριότητας θα συμπιέσει το ποσοστό ανεργίας προς τα κάτω, εντείνοντας τις πληθωριστικές πιέσεις, λόγω της αύξησης του ενεργειακού κόστους. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της ΕΚΤ, προς τα τέλη του 2022, αναμένεται μια αποκλιμάκωση των πληθωριστικών πιέσεων. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η χαλάρωση της νομισματικής πολιτικής από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, αλλά και η αύξηση του διαθέσιμου χώρου για την άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής, λόγω της ρήτρας διαφυγής από το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης, επιτάχυναν την ανάκαμψη της ευρωπαϊκής οικονομίας. Όμως, η διττή αυτή χαλάρωση δεν έγινε χωρίς κόστος. Η δυναμική μεγέθυνση, ειδικά στο πρώτο εξάμηνο του 2021, συνδέθηκε με μια εντυπωσιακή, για τα ευρωπαϊκά δεδομένα, αύξηση του πληθωρισμού. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο ΔTK σημείωσε σημαντική αύξηση, στις κατασκευές και στις μεταφορές, λόγω της όξυνσης του ενεργειακού κόστους, εντείνοντας με τον τρόπο αυτόν την αβεβαιότητα. Παρά τη σημασία του RRF, η δημοσιονομική πολιτική αναμένεται να αποτελέσει το βασικό εργαλείο κανονικοποίησης. Έτσι, η επαναφορά της ρήτρας του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης αναμένεται να επιφέρει αβεβαιότητα στην άσκηση δημόσιων πολιτικών, ειδικά στις χώρες με υψηλά ποσοστά δημοσίου χρέους. Η βιωσιμότητα της «κανονικοποίησης» της ευρωπαϊκής οικονομίας εξαρτάται από το πόσο γρήγορα και αποτελεσματικά θα επιτύχει τον ψηφιακό και πράσινο μετασχηματισμό, χωρίς βέβαια ο μετασχηματισμός αυτός να διανοίγει τις ανισότητες.

9. OECD (2021). *Euro Area: OECD Economic Outlook*. vol. 2021, issue 2, p. 115.

ΗΠΑ

Η αμερικανική οικονομία επιτυγχάνει μια σημαντική ανάκαμψη, καθώς ο ρυθμός μεγέθυνσης αναμένεται να ξεπεράσει, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ΟΟΣΑ, το 5%, το 2021, προσεγγίζοντας το 3.7%, το 2022, και το 2.4%, το 2023¹⁰. Η σταθεροποίηση της οικονομικής ανάπτυξης σχετίζεται με τη σταδιακή επαναφορά της προσφοράς (supply-side), η οποία αναμένεται να ενισχύσει τόσο την ιδιωτική κατανάλωση όσο και τις ιδιωτικές επενδύσεις. Ειδικότερα, η ιδιωτική κατανάλωση αναμένεται να αυξηθεί από 8%, το 2021, στο 3.8%, το 2022, και στο 2.4%, το 2023¹¹. Βέβαια, η βιωσιμότητα της οικονομικής μεγέθυνσης συνδέεται με την ενδεχόμενη υπαναχώρηση της πληθωριστικής έκρηξης και την ταυτόχρονη σταθεροποίηση της αγοράς εργασίας. Η προσπάθεια αντιμετώπισης της πληθωριστικής πίεσης, λόγω τόσο του πολέμου, όσο και του ενεργειακού κόστους, αναμένεται να συνδεθεί με μια υποχώρηση της επεκτατικής οικονομικής πολιτικής. Από την άλλη πλευρά, η αύξηση των αποταμιεύσεων, η οποία καταγράφηκε εντός της σκληρής πανδημικής περιόδου, εκτιμάται ότι θα χρηματοδοτήσει την ιδιωτική κατανάλωση, κατά την περίοδο όπου τόσο η νομισματική όσο και η δημοσιονομική πολιτική ενταχθούν σε μια περισσότερο αντικυκλική φάση (φάση συστολής). Οι δημόσιες επενδύσεις (σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα) αναμένεται να κινηθούν προς τη βελτίωση των υποδομών, την εκπαίδευση, τον υγειονομικό τομέα, αλλά και τα μέτρα για τη μείωση των εκπομπών CO₂. Η επένδυση σε υποδομές είναι κρίσιμη για έναν βιώσιμο και διατηρήσιμο ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης. Όμως, η επιλογή των επενδυτικών projects θα πρέπει να γίνει με προσοχή, ώστε να ενεργοποιηθούν τα απαραίτητα spill-over effects. Σημαντικό παράμετρο, για τη σταθεροποίηση της οικονομικής μεγέθυνσης, θα αποτελέσει η σταδιακή ανάκτηση του διεθνούς εμπορίου, μετά από μια ιδιαίτερα προβληματική διετία. Ειδικότερα, το έμφραγμα της εφοδιαστικής αλυσίδας, που σημάδεψε το 2021, αναμένεται να εξαλειφθεί, επαναφέροντας την κανονικότητα στους χρόνους μεταφοράς των εμπορευμάτων. Συναφώς, η επαναφορά της παραγωγής, μετά από μια παρατεταμένη περίοδο αναβολών, εκτιμάται ότι θα σταθεροποιήσει την παραγωγική διαδικασία, μειώνοντας το κόστος παραγωγής, ειδικά στην αυτοκινητοβιομηχανία, η οποία αποτελεί έναν κρίσιμο υποκλάδο της οικονομίας. Βέβαια, το 2022, οι υψηλότεροι μισθοί, σε συνδυασμό με τη σημαντική αύξηση των τιμών των ενοικίων, αλλά και των μεταφορικών κοστών, θα διατηρήσουν τον ΔΤΚ υψηλότερα από τον στόχο της Fed (2%), στοιχείο το οποίο ενδέχεται να σημάνει μια περισσότερο συσταλτική νομισματική πολιτική. Από την άλλη, η πανδημική αβεβαιότητα αναμένεται να είναι ισχυρότερη, ειδικά σε εκείνες πολιτείες με χαμηλά ποσοστά εμβολιασμού¹².

10. OECD (2021). *United States: OECD Economic Outlook*. vol. 2021, issue 2, p. 219.

11. OECD (2021). *United States: OECD Economic Outlook*. vol. 2021, issue 2, p. 220.

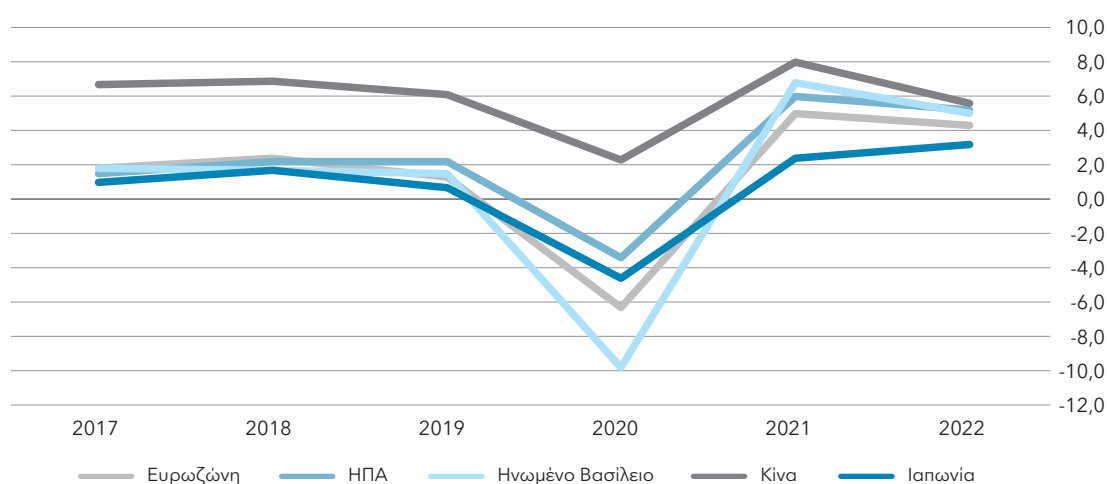
12. Άλλωστε, οι ΗΠΑ έχουν υψηλά ποσοστά θνησιμότητας, λόγω της πανδημίας του COVID-19. Συνολικά, καταγράφουν 2.765,8 θανάτους ανά εκατομμύριο ατόμων. Βλ. <https://www.statista.com/statistics/1104709/coronavirus-deaths-worldwide-per-million-inhabitants/>

Ηνωμένο Βασίλειο

Η αγγλική οικονομία ανακτά τους ρυθμούς μεγέθυνσής της, και αναμένεται να προσεγγίσει τα προ της πανδημίας επίπεδα, στο πρώτο τρίμηνο του 2022. Σημαντικό ρόλο στην ταχεία επαναφορά της οικονομικής δραστηριότητας έπαιξε η ευμεγέθης αύξηση των δημοσίων δαπανών, η οποία εκτιμάται ότι θα προσεγγίσει το 15.8%, το 2021. Στο επίπεδο αυτό, ο ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσης αναμένεται να προσεγγίσει το 6.9%, το 2021, με την ανάπτυξη να μετριάζεται στο 4.7%, το 2022, και στο 2.1%, το 2023¹³. Ο μετριασμός της οικονομικής ανάπτυξης θα τροφοδοτηθεί από τη σταδιακή συστολή των δημοσίων δαπανών. Έκτακτα προγράμματα στήριξης της απασχόλησης, όπως το Coronavirus Job Retention Scheme (CJRS), το Self-Employment Income Support Scheme (SEISS), αλλά και το GBP 20, αναμένεται να αποσυρθούν, ενώ το ίδιο προβλέπεται να γίνει και στους μειωμένους έμμεσους φόρους στις υπηρεσίες διαμονής και ψυχαγωγίας. Έτσι, όπως διαφαίνεται από τα διαθέσιμα δεδομένα, η ιδιωτική κατανάλωση αναμένεται να αποτελέσει τον κυριότερο *modus operandi* της μακροοικονομικής σταθεροποίησης, το 2022, καθώς η επιχειρηματικότητα, παρότι ανακάμπτει, διακατέχεται από αβεβαιότητα. Η ιδιωτική κατανάλωση αναμένεται να προσεγγίσει το 6.6%, εντός του 2022. Πρόδηλα, η έξοδος από την Κοινή Αγορά επιδεινώνει το συναλλακτικό κόστος, επηρεάζοντας το εμπορικό ισοζύγιο της οικονομίας. Από την άλλη, παρότι η ανεργία αποκλιμακώνεται, ο πληθωρισμός προβλέπεται να είναι ιδιαίτερα υψηλός, λόγω του υψηλού ενεργειακού κόστους, του πολέμου αλλά και της συνακόλουθης αύξησης των τιμών, σε βασικές κατηγορίες εμπορευμάτων. Άλλωστε, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ΟΟΣΑ, πριν από την Ουκρανική κρίση, ο πληθωρισμός αναμένεται να προσεγγίσει το 4.9%, τους πρώτους μήνες του 2022, για να φθάσει κοντά στον στόχο του 2% της BoE (Bank of England)¹⁴. Στο πλαίσιο αυτό, η νομισματική

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.2

Εξέλιξη πραγματικού ΑΕΠ: 2017-2022 (ετήσια % μεταβολή)

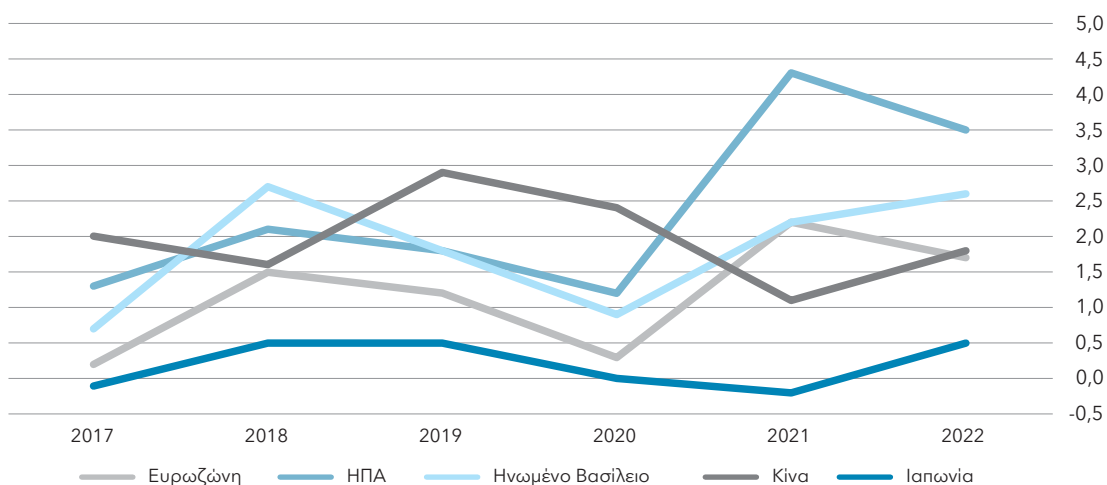
Στοιχεία για το 2021: εκτιμήσεις / Στοιχεία για το 2022: προβλέψεις – Πηγή: ΔΝΤ / Επεξεργασία: INEMY-ΕΣΕΕ

13. OECD (2021). *United Kingdom: OECD Economic Outlook*. vol. 2021, issue 2, p. 215.

14. OECD (2021). *United Kingdom: OECD Economic Outlook*. vol. 2021, issue 2, p. 215.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.3

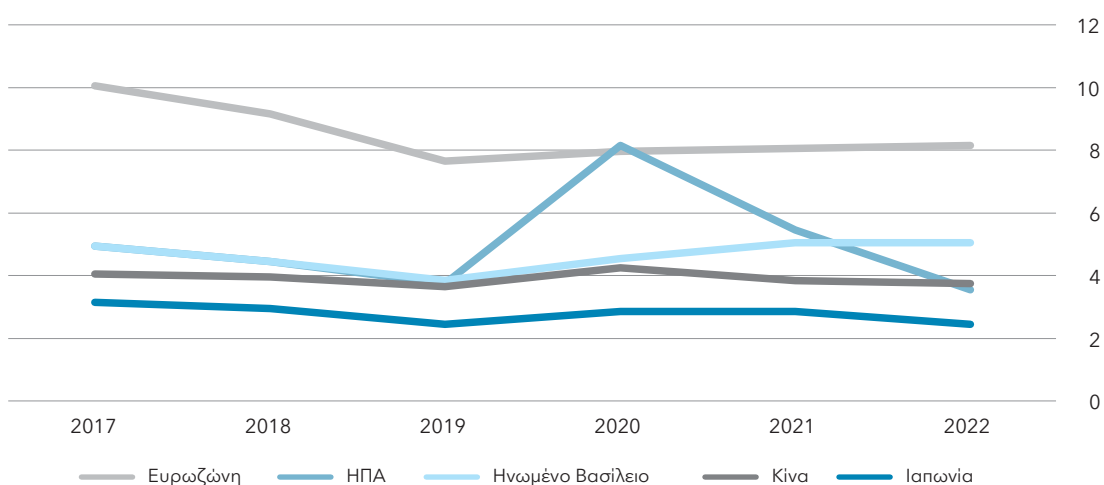
Εξέλιξη ΔTK: 2017-2022 (ετήσια % μεταβολή)

Στοιχεία για το 2021: εκτιμήσεις / Στοιχεία για το 2022: προβλέψεις – Πηγή: ΔΝΤ / Επεξεργασία: INEMY-ΕΣΕΕ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.4

Εξέλιξη ανεργίας: 2017-2022 (ετήσια % μεταβολή)

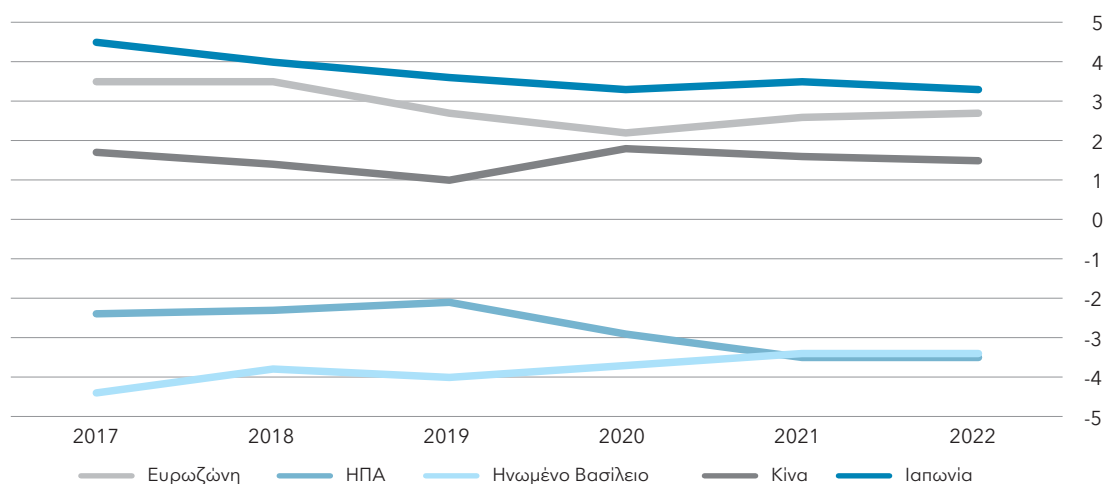

Στοιχεία για το 2021: εκτιμήσεις / Στοιχεία για το 2022: προβλέψεις – Πηγή: ΔΝΤ / Επεξεργασία: INEMY-ΕΣΕΕ

πολιτική αναμένεται να γίνει περισσότερο συσταλτική, ενώ η δημοσιονομική πολιτική περισσότερο στοχευμένη, για την επίτευξη διατηρήσιμων ρυθμών οικονομικής μεγέθυνσης. *Exempli gratia*, οι δημόσιες δαπάνες προβλέπεται να στοχεύσουν σε παραγωγικές υποδομές, όπως η κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού, αλλά και στον πράσινο μετασχηματισμό, και γι' αυτό αναμένεται να περιορίσουν την αβεβαιότητα, ενισχύοντας τις ιδιωτικές επενδύσεις. Παράλληλα, η σημαντική εμβολιαστική κάλυψη (και η αποτελεσματική τήρηση των μέτρων ατομικής υγιεινής και κοινωνικής αποστασιοποίησης) φαίνεται πως θα αποτελέσουν κρίσιμη παράμετρο της οικονομικής ανάκαμψης.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.5

Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών: 2017-2022 (% ΑΕΠ)

Στοιχεία για το 2021: εκτιμήσεις / Στοιχεία για το 2022: προβλέψεις – Πηγή: ΔΝΤ / Επεξεργασία: INEMY-ΕΣΣΕ

Κίνα

Η επιστροφή της κινεζικής οικονομίας στα προ της πανδημίας επίπεδα είναι μια αργή και επίπονη διαδικασία. Αυταπόδεικτα, ο ρυθμός ανάκτησης της οικονομικής δραστηριότητας είναι εντυπωσιακός, αλλά δεν επαρκεί για μια άμεση επιστροφή στις εξαιρετικές επιδόσεις της περιόδου πριν το 2020. Το 2021, ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης αναμένεται να προσεγγίσει το 8.1%, για να απομειωθεί γύρω στο 5%, το 2022 και το 2023¹⁵. Πρόδηλα, η σημαντική ανάκαμψη οφείλεται στην ισχυρή αύξηση των εξαγωγών, η οποία προήλθε από το σταδιακό άνοιγμα των αγορών, αλλά και τη σημαντική ενίσχυση των ιδιωτικών επενδύσεων. Βέβαια, οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο κλάδος του real estate, ο οποίος αποτελεί έναν σημαντικό κλάδο της κινεζικής οικονομίας, οξύνει την αβεβαιότητα, επιφέροντας σημαντικά προβλήματα. Παράλληλα, η ιδιωτική κατανάλωση παραμένει ισχυρή, με τον πληθωρισμό να είναι διαχειρίσιμος, όντας χαμηλότερος από 2%, το 2022. Η σημαντική αύξηση των διαδικτυακών πωλήσεων είναι δηλωτική της «κανονικοποίησης» της αγοράς. Όμως, η ανεπαρκής κοινωνική προστασία συνδέεται με μια όξυνση της κοινωνικής ευθραυστότητας και της κοινωνικής σύγκλισης, η οποία βελτιώθηκε κατά τα τελευταία έτη, πριν την πανδημία. Η βιομηχανική παραγωγή καταγράφει ασυνέχειες, λόγω των διαταραχών στις αλυσίδες προσφοράς, αλλά η μεγέθυνση του εμπορίου είναι σημαντική. Είναι χαρακτηριστικό ότι, το 2021, οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών άγγιξαν το 16.7%. Ωστόσο, οι εμπορικές συναλλαγές εξαρτώνται από τις διακυμάνσεις της πανδημίας, με τον WHO να προειδοποιεί για νέες μεταλλάξεις του COVID-19¹⁶. Η πανδημία θα πρέπει να μετατραπεί σε ευκαιρία υιοθέτησης εκτεταμένων μεταρρυθμίσεων. *Exempli gratia*, θα πρέπει να αρθούν τα εμπόδια εισόδου και εξόδου επιχειρήσεων, αλλά και να απο-

15. OECD (2021). *China: OECD Economic Outlook*. vol. 2021, issue 2, p. 96.

16. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/global-research-on-novel-coronavirus-2019-ncov>

μειωθούν τα προνόμια των κρατικών μονοπωλίων. Ουσιαστικά, για την ενίσχυση της επενδυτικής εμπιστοσύνης, είναι κρίσιμο να υιοθετηθούν οι αναγκαίες μεταρρυθμίσεις στο επίπεδο των αντί-μονοπωλιακών και αντί-ολιγοπωλιακών πολιτικών. Επιπρόσθετα, οι στενότητες, σε επίπεδο παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, αναδεικνύουν την αναγκαιότητα της ενεργειακής μετάβασης προς περισσότερες (και φιλικές) προς το περιβάλλον μορφές ενέργειας. Παράλληλα, η διαχείριση της πανδημίας αποτελεί κρίσιμο ζήτημα και, παρότι είναι αποτελεσματική, λόγω της αυστηρότητάς της, η μετάλλαξη «Όμικρον» αναμένεται να καταστήσει τη διαχείριση αυτή πιο περίπλοκη, δεδομένου ότι αυξάνει τους ασυμπτωματικούς φορείς. Από την άλλη, οι τιμές των ακινήτων αποκλιμακώνονται, ενώ η σκιά της τραπεζικής συρρικνώνεται, σημαντικό στοιχείο για την ενίσχυση της επενδυτικής εμπιστοσύνης.

Ιαπωνία

Η οικονομία της Ιαπωνίας γνώρισε σημαντική συρρίκνωση εντός του 2020, καθώς σημειώθηκε ύφεση της τάξης του -4.6%¹⁷. Η επανα-εισαγωγή (και η συνακόλουθη επέκταση) του τέταρτου έκτακτου πακέτου αντιμετώπισης της πανδημίας (COVID-19 state of emergency), λόγω της παραλλαγής «Δέλτα», επέφερε απομείωση της οικονομικής δραστηριότητας, εξαιτίας της κοινωνικής αποστασιοποίησης και των περιορισμών στη λειτουργία της οικονομίας¹⁸. Από την άλλη, οι καλές επιδόσεις της χώρας στο επίπεδο των εμβολιασμών, αλλά και της αντιμετώπισης της πανδημίας, αποτελούν κρίσιμη παράμετρο για τη μεγέθυνση της κατανάλωσης, αλλά και την ανάκτηση των ιδιωτικών επενδύσεων, λόγω της επαναφοράς της προσφοράς. Παράλληλα, ο δημοσιονομικός χώρος και ο χαμηλός πληθωρισμός επιτρέπουν την άσκηση επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής, η οποία αναμένεται να επιταχύνει την οικονομική δραστηριότητα, επιφέροντας ρυθμό μεγέθυνσης της τάξης του 2.4%, το 2021, και του 3.2%, το 2022¹⁹. Μια επεκτατική (και αποτελεσματική) δημοσιονομική πολιτική αναμένεται να βελτιώσει την ευημερία, μακροπρόθεσμα, ενδυναμώνοντας το εθνικό σύστημα υγείας, επιταχύνοντας τον ψηφιακό μετασχηματισμό, αλλά και βελτιώνοντας τις ανθρώπινες δεξιότητες και τις υποδομές. Ειδικότερα, η βελτίωση του συστήματος υγείας αποτελεί απαραίτητη συνθήκη για την αντιμετώπιση μελλοντικών υγειονομικών shocks. Επιπρόσθετα, για τη διασφάλιση διατηρήσιμων ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης, είναι απαραίτητο να υποστηριχθούν τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις που επηρεάστηκαν περισσότερο από την πανδημία. Τέλος, μια σημαντική παράμετρος για τη βελτίωση της παραγωγικότητας της ιαπωνικής οικονομίας είναι η επιτάχυνση του ψηφιακού μετασχηματισμού, με την Digital Agency, η οποία συγκροτήθηκε τον Σεπτέμβριο 2021, να πρέπει να υποστηρίξει την ψηφιοποίηση, τόσο του ιδιωτικού όσο και του δημόσιου τομέα.

17. OECD (2021). *Japan: OECD Economic Outlook*. vol. 2021, issue 2, p. 158.

18. <https://www.euronews.com/2021/07/12/tokyo-enters-fourth-state-of-emergency-ahead-of-olympic-games>

19. IMF (2021). *World Economic Outlook: Recovery during a Pandemic. Health Concerns, Supply Disruptions and Price Pressures*. IMF: Washington, p. 5.

1.1.2 Το διεθνές εμπόριο και οι τιμές των κυριότερων εμπορευμάτων

Όπως σημειώθηκε και στην προηγούμενη έκθεση, το διεθνές εμπόριο γνώρισε, εξαιτίας της πανδημικής κρίσης, σημαντική συρρίκνωση, το 2020, με τη μείωση του όγκου του διεθνούς εμπορίου να φθάνει στο 5.3%. Πιο συγκεκριμένα, η αξία των εξαχθέντων αγαθών μειώθηκε κατά 8%, ενώ η αξία των υπηρεσιών μειώθηκε ακόμα περισσότερο, προσεγγίζοντας το -20% (αξία 4.91 τρισ. δολάρια)²⁰. Η σημαντική μείωση, που καταγράφηκε στις εξαγωγές υπηρεσιών, οφείλεται στη συρρίκνωση της τουριστικής δραστηριότητας, εξαιτίας των lockdowns, αλλά και της κοινωνικής αποστασιοποίησης.

Πρόδηλα, η συρρίκνωση του διεθνούς εμπορίου ήταν χαμηλότερη από αυτή που προβλεπόταν αρχικά. Ο κυριότερος λόγος των σχετικά περιορισμένων απωλειών ήταν η επεκτατική νομισματική και δημοσιονομική πολιτική, η οποία συγκράτησε τις απώλειες των εισοδημάτων, ενισχύοντας τη ζήτηση. Είναι χαρακτηριστικό ότι κάποιες κατηγορίες προϊόντων (όπως ο ηλεκτρονικός εξοπλισμός) γνώρισαν σημαντική ανάπτυξη, λόγω της τηλεργασίας. Το 2021, το διεθνές εμπόριο γνωρίζει σημαντική άνθηση, σημειώνοντας εξαιρετικές επιδόσεις στην Ασία, και επιστρέφοντας στα προ πανδημίας επίπεδα στην Ευρώπη και στη Βόρεια Αμερική. Από την άλλη πλευρά, οι αναπτυσσόμενες και φτωχότερες χώρες δεν έχουν κατορθώσει να προσεγγίσουν τα προ πανδημίας επίπεδα. Οι ανισότητες στον τομέα του διεθνούς εμπορίου αναμένεται να επιδεινώσουν τη σύγκλιση που επιτεύχθηκε την περίοδο πριν από το ξέσπασμα της πανδημίας. Η ανάκτηση του διεθνούς εμπορίου είναι σημαντική, αλλά άνιση, καθώς τόσο οι εξαγωγές όσο και οι εισαγωγές αναπτύσσονται γρηγορότερα σε κάποιες περιοχές, σε σχέση με άλλες. Ειδικότερα, όσον αφορά στις εξαγωγές, το πρώτο τρίμηνο του 2021, οι εξαγωγές της Ασίας αυξήθηκαν κατά 21%, της Ευρώπης κατά 1.9%, ενώ σημειώθηκε μείωση των εξαγωγών της Βόρειας και Κεντρικής Αμερικής (-0.1%), της Νότιας Αμερικής (-2.2%), της Αφρικής (-4.6%) και της Μέσης Ανατολής (-8.4%)²¹. Με βάση τα διαθέσιμα δεδομένα, αυτό που προκύπτει είναι ότι η ανάκτηση του εμπορίου ήταν ισχυρότερη στην Ασία και αρκετά ισχνότερη σ' εκείνες τις περιοχές που στηρίζονται στις εξαγωγές φυσικών πόρων.

Αναφορικά προς τις τιμές των εμπορευμάτων, οι τιμές της ενέργειας, και ειδικά του άνθρακα και του φυσικού αερίου, γνώρισαν, μετά από μια απότομη μείωση, μια εντυπωσιακή αύξηση, εντός του 2021. Η στενότητα της παραγωγής του φυσικού αερίου, λόγω των καιρικών συνθηκών, αλλά και η σημαντική αύξηση της ζήτησής του από την Κίνα, εκτίναξαν τις τιμές του στα ύψη. Είναι χαρακτηριστικό ότι η χρήση ηλεκτρικού ρεύματος στην Κίνα αυξήθηκε κατά 11%, το πρώτο οκτάμηνο του 2021, σε σύγκριση με αυτό του 2020, ενώ στην Ινδία, η αντίστοιχη αύξηση προσέγγισε το 17%²². Γενικά, οι τιμές τόσο του άνθρακα όσο και του φυσικού αερίου παραμένουν ευεπίφορες στις μεταβολές των καιρικών συνθηκών. Οι τιμές του πετρελαίου αυξήθηκαν σημαντικά εντός του 2021, προσεγγίζοντας τα 85 δολάρια/βαρέλι, στα μέσα Οκτω-

20. WTO (2021). *World trade and economic growth, 2020-2021*. World Trade Organisation, p.22.

21. WTO (2021). *World trade and economic growth, 2020-2021*. World Trade Organisation, p.24.

22. World Bank (2021). *Commodity Markets Outlook: Urbanization and Commodity Demand*. World Bank Group: Washington, p. 29.

βρίου 2021. Πιο συγκεκριμένα, οι τιμές του πετρελαίου ανέβηκαν υπερβολικά στις ΗΠΑ, λόγω των δυσμενών καιρικών συνθηκών (Hurricane Ida), αλλά και των σχετικών αποφάσεων των χωρών του ΟΠΕΚ, τον Οκτώβριο. Παράλληλα, οι τιμές του πετρελαίου παρέμειναν σε υψηλό επίπεδο, εξαιτίας της συγκριτικής αύξησης της ζήτησης, η οποία προέκυψε λόγω της σχέσης υποκατάστασης με το φυσικό αέριο, του οποίου η τιμή αυξήθηκε σημαντικά. Σε κάθε περίπτωση, παρότι, συναθροιστικά, η ζήτηση του πετρελαίου κινείται χαμηλότερα από τα προ της πανδημίας επίπεδα, η τιμή του είναι αρκετά υψηλότερη, καθώς η κατανάλωση επανέρχεται γρηγορότερα από την παραγωγή, η οποία αυξήθηκε κατά μόλις 6%, σε σχέση με το 2021²³. Για τον λόγο αυτόν, η τιμή του πετρελαίου εκτιμάται ότι θα προσεγγίσει τα 74 δολάρια/βαρέλι, το 2022 (από τα 70 δολάρια/βαρέλι, το 2021), για να αποκλιμακωθεί στα 65 δολάρια/βαρέλι, το 2023, λόγω της σταδιακής αποκατάστασης της παραγωγής²⁴. Βέβαια, μια εντεινόμενη υποκατάσταση του φυσικού αερίου από το πετρέλαιο, λόγω της υψηλής σταυροειδούς ελαστικότητας ζήτησης, ενδέχεται να διατηρήσει υψηλά τις τιμές και να επηρεάσει αρνητικά τη διαδικασία της οικονομικής ανάκαμψης. Ουσιαστικά, οι υψηλές τιμές της ενέργειας μεταφράζονται σε υψηλό πληθωρισμό, σε αρκετές οικονομίες, και ειδικά σε αυτές που εισάγουν ενέργεια. Πιο συγκεκριμένα, οι υψηλές τιμές της ενέργειας ασκούν σημαντική πίεση στην παραγωγή άλλων αγαθών, όπως είναι, για παράδειγμα, τα λιπάσματα, τα οποία, ως ενδιάμεσα αγαθά, προκαλούν μια συνολική αύξηση του κόστους παραγωγής. Παράλληλα, η Ουκρανική κρίση αναμένεται να διατηρήσει υψηλά τις τιμές ενέργειας επηρεάζοντας σημαντικά τον πληθωρισμό ο οποίος παραμένει μια ανοικτή πληγή αβεβαιότητας.

Είναι χαρακτηριστικό ότι οι τιμές των αγροτικών προϊόντων, παρότι άρχισαν να σταθεροποιούνται κατά το τελευταίο τρίμηνο του 2021, παραμένουν κατά 25% υψηλότερες, σε σχέση με το 2020. Αναπόδραστα, η αύξηση των τιμών των προϊόντων του πρωτογενούς τομέα αντανακλά τη σημαντική αύξηση των εισροών, και κυρίως του φυσικού αερίου και των λιπασμάτων. Η αύξηση του κόστους των εισροών, οι ελλείψεις στην παράγωγη, λόγω των δυσμενών καιρικών συνθηκών, και η αντίστοιχη σημαντική αύξηση της ζήτησης έχουν προκαλέσει μια σημαντική αύξηση του επιπέδου τιμών της συγκεκριμένης κατηγορίας προϊόντων. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα δεδομένα της Παγκόσμιας Τράπεζας, ο αραβόσιτος καταγράφει αύξηση της τάξης του 64%, το τρίτο τρίμηνο του 2021, ακολουθούμενος από τη σόγια (αύξηση περί στο 47%). Οι τιμές των προϊόντων της αγροδιατροφής δεν αναμένεται να σταθεροποιηθούν εντός του 2022, διατρέχοντας πάντα τον κίνδυνο της περαιτέρω κλιμάκωσης, λόγω της αύξησης του κόστους των εισροών. Απ' ό,τι διαφαίνεται, σε μακροπρόθεσμο επίπεδο, κρίσιμο ρόλο προβλέπεται να διαδραματίσει η επιτυχής μετάβαση από τα ορυκτά καύσιμα στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Σε κάθε περίπτωση, η διεθνής αύξηση των τιμών των προϊόντων διατροφής, σε συνδυασμό με τα χαμηλότερα εισοδήματα, ενδέχεται να οξύνουν τη διατροφική ανασφάλεια, ειδικότερα στις χώρες χαμηλού εισοδήματος. Άλλωστε, δεν θα πρέπει να μας διαφεύγει ότι 768 εκ. άνθρωποι ζούσαν

23. Η αποκατάσταση της κατανάλωσης οφείλεται στην αύξηση της ζήτησης από τις σημαντικές αναδυόμενες οικονομίες (EMDEs), δηλαδή την Ινδία και τη Ρωσία, αλλά κυρίως την Κίνα, όπου η οικονομική δραστηριότητα γνωρίζει εντυπωσιακή αύξηση.

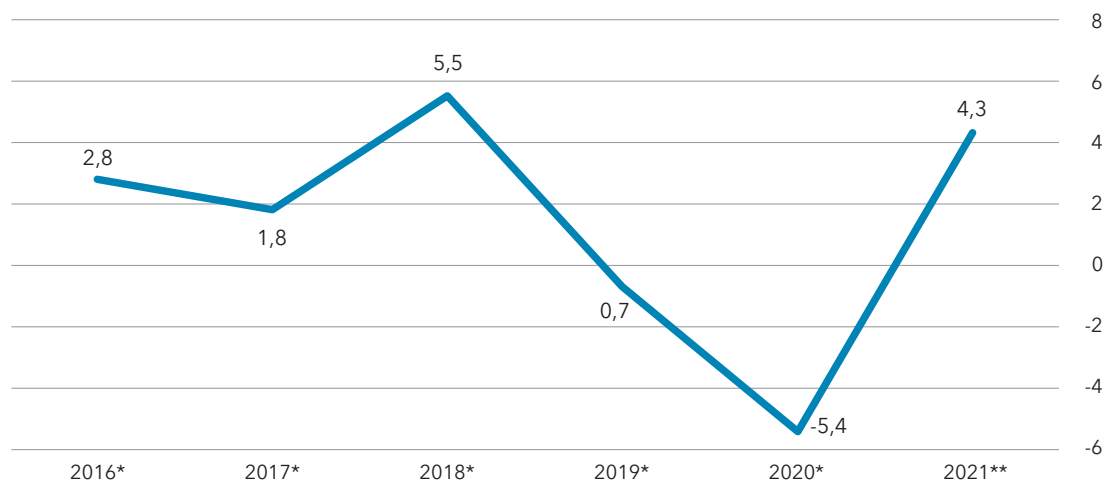
24. World Bank (2021). *Commodity Markets Outlook: Urbanization and Commodity Demand*. World Bank Group: Washington, p. 27.

υπό καθεστώς αστίας, εντός του 2020, σε σχέση με τους 650 εκ. ανθρώπους, το 2019²⁵. Άλλωστε η Ουκρανική κρίση αυξάνει τις τιμές των αγροτικών προϊόντων λαμβάνοντας υπόψη ότι η Ρωσία και η Ουκρανία αποτελούν σημαντικούς σιτοβολώνες της γηραιάς ηπείρου.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.6

Ποσοστιαία μεταβολή όγκου παγκόσμιου εμπορίου (ετήσια % μεταβολή)

*Οι ποσοστιαίες μεταβολές αναφέρονται στο τελευταίο τρίμηνο του έτους, **Οι ποσοστιαίες μεταβολές αναφέρονται στο πρώτο τρίμηνο του έτους – Πηγή: WTO & UNCTAD / Επεξεργασία: INEMY-ΕΣΣΕ

1.1.3 Το μακροοικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα

Το “shock” του COVID-19, η μεγάλη ευκαιρία του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, ο τουρισμός και η νέα (;) κλαδική εξειδίκευση της ελληνικής οικονομίας

Το 2020, η ελληνική οικονομία, όπως και οι υπόλοιπες ευρωπαϊκές και μη οικονομίες, βίωσε μια ιδιαίτερα έντονη ύφεση. Είναι δηλωτικό ότι η μείωση του ΑΕΠ προσέγγισε το 9%, κυρίως λόγω της επιδείνωσης του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών (κατά περίπου 10 δισ. ευρώ) και της απότομης μείωσης της ιδιωτικής κατανάλωσης (κατά περίπου 6 δισ. ευρώ)²⁶. Η μείωση των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών ανήλθε στο -22%, ενώ η παράλληλη μείωση των εισαγωγών, κατά -7%, δεν επαρκούσε για να μετριάσει την επιδείνωση του εμπορικού ισοζυγίου. Το σημαντικό ψαλίδισμα των εξαγωγών οφείλεται στη μείωση των εξαγωγών υπηρεσιών κατά -44%, καθώς οι εξαγωγές αγαθών γνώρισαν αύξηση τεσσάρων ποσοστιαίων μονάδων. Η μείωση των εξα-

25. FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO (2020). *The State of Food Security and Nutrition in the World: Transforming Food Systems for Affordable Healthy Diets*. Rome, FAO.

26. V. Missos, N. Rodousakis and G. Soklis (2021). *A Recovery from Whom? The Case of the Greek Tourism Sector*. *Levy Economics Institute of Bard College*, 2021/4.

γωγών υπηρεσιών οφείλεται (κυρίως) στη σημαντική συρρίκνωση της τουριστικής δραστηριότητας. Η πτώση των κυριότερων τουριστικών δεδομένων είναι χαρακτηριστική, με τη μείωση των τουριστικών εισπράξεων να προσεγγίζει το -76.3%, το 2020, σε σύγκριση με το 2019. Από την άλλη, μια σημαντική παράμετρος για την επαναφορά της οικονομικής δραστηριότητας είναι η αντιμετώπιση της υγειονομικής κρίσης. Η επέλαση της μετάλλαξης «Όμικρον», η υστέρηση του εμβολιαστικού προγράμματος και οι διαρθρωτικές αδυναμίες του συστήματος υγείας έχουν αυξήσει σημαντικά τη θνησιμότητα, οξύνοντας την αβεβαιότητα σχετικά με την εξέλιξη της πανδημίας και την επιπτώσή της στην οικονομική δραστηριότητα²⁷. Αναμφίβολα, μια επιδείνωση της υγειονομικής κατάστασης ενδέχεται να μετριάσει τις επενδύσεις και να θέσει σε κίνδυνο την ανάκτηση της οικονομικής μεγέθυνσης. Σε επίπεδο ανταγωνιστικότητας, η ελληνική οικονομία κατατάσσεται στην 46^η θέση (μεταξύ 63 χωρών), σύμφωνα με τον IMD World Digital Competitiveness, με την οικονομία να εμφανίζει προβληματικές επιδόσεις σε μια σειρά από τομείς, όπως είναι οι τραπεζικές και χρηματοπιστωτικές δραστηριότητες (60^η θέση), τα κεφάλαια συμμετοχών (venture capitals) (57^η θέση), η κινητικότητα των επιχειρήσεων (57^η θέση), αλλά και η αξιοποίηση των big data και των analytics από την πλευρά των επιχειρήσεων (57^η θέση)²⁸. Βέβαια, σε κάποιους άλλους τομείς, όπως οι επενδύσεις στις τηλεπικοινωνίες (11^η θέση), οι επιδόσεις της οικονομίας κρίνονται παραπάνω από ικανοποιητικές.

Το 2021, η ελληνική οικονομία μοιάζει να αποκτά δυναμική. Η ανακοίνωση των στοιχείων της ΕΛ.ΣΤΑΤ., για το τρίτο τρίμηνο του 2021, επανάφερε τη συζήτηση για την ανάκαμψη ελατηρίου (τύπου V), ως το βασικό σενάριο ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας. Η δυναμική της μεγέθυνσης της ελληνικής οικονομίας αποτυπώνεται στις εκτιμήσεις διεθνών οργανισμών, όπως το ΔΝΤ και ο ΟΟΣΑ. Σύμφωνα με το ΔΝΤ, ο ρυθμός μεγέθυνσης αναμένεται να προσεγγίσει το 6.5%, το 2021, και το 4.6%, το 2022, για να αρχίσει να μετριάζεται το 2023²⁹. Η ανεργία αναμένεται να αποκλιμακωθεί σταδιακά, λόγω της αύξησης του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, προσεγγίζοντας το 14.6%, το 2022, από το 15.8%, το 2021.

Στοιχεία που ευνόησαν τη μεγέθυνση το 2021 ήταν: α) η υλοποίηση των δαπανών τόσο σε καταναλωτικά όσο και σε κεφαλαιουχικά αγαθά, οι οποίες είχαν αναβληθεί κατά τη διάρκεια των δυο lockdown, β) η στήριξη της απασχόλησης και των επιχειρήσεων, μέσα από προγράμματα, όπως οι κύκλοι των επιστρεπτέων προκαταβολών, οι αναστολές συμβάσεων εργασίας και το πρόγραμμα ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ και γ) η αύξηση των καταθέσεων. Παράλληλα, κρίσιμος παράγοντας για την ταχεία οικονομική μεγέθυνση ήταν η ισχυρή ανάκαμψη της τουριστικής δραστηριότητας, με τα έσοδα, κατά το τρίτο τρίμηνο του 2021, να προσεγγίζουν, σύμφωνα με τα δεδομένα της Τράπεζας της Ελλάδος, τα 7.5 δις ευρώ³⁰.

27. Γραφείο Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή (2021). *Έκθεση Γ' Τριμήνου 2021*. Αθήνα, Δεκέμβριος 2021, σ. 7.

28. IMD World Digital Competitiveness Ranking, 2020.

29. IMF (2021). *World Economic Outlook: Recovery during a Pandemic. Health Concerns, Supply Disruptions and Price Pressures*. IMF: Washington, p. 37.

30. <https://www.bankofgreece.gr/statistika/ekswterikos-tomeas/isozygio-plhrwmwn/taksidiwtikes-yphresies>

Βέβαια, παρά τη δυναμική, υπάρχουν εξελίξεις που κινούνται αντίθετα από τη γενικότερη ευφορία. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η προς τα κάτω αναθεώρηση του ΑΕΠ (ύφεση της τάξης του -9%, σε σχέση με τις αρχικές εκτιμήσεις του -8.2%). Ένα άλλο στοιχείο είναι το αρνητικό εξωτερικό περιβάλλον: πληθωριστικές πιέσεις, αύξηση του ενεργειακού, του μεταφορικού, αλλά και του αποθηκευτικού κόστους, γεωπολιτικές αναταραχές κ.λπ. Από την άλλη, η διεύρυνση του εμπορικού ελλείμματος ενδέχεται να οδηγήσει στην εμφάνιση των λεγόμενων «δίδυμων ελλειμμάτων», τα οποία αποτέλεσαν μια από τις αιτίες της πρόσφατης οικονομικής κρίσης. Μπορούμε να σημειώσουμε ότι η ενδογενής δυναμική της ελληνικής οικονομίας φαίνεται πως έχει όρια, καθώς η ιδιωτική κατανάλωση μοιάζει να σταθεροποιείται (μείωση στο τρίτο τρίμηνο, σε σχέση με το δεύτερο). Στο πλαίσιο αυτό, η βραχυπρόθεσμη μεγέθυνση της οικονομίας μοιάζει να στηρίζεται στους πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης, αλλά και στην κανονικότητα της επερχόμενης τουριστικής περιόδου (2022). Βέβαια, η «ουκρανική κρίση» αναμένεται να επιφέρει αναταράξεις και στον τομέα του τουρισμού, καθώς, το 2019, οι εισπράξεις που προέρχονταν από τους Ρώσους τουρίστες ανήλθαν περίπου στο μισό δισ. ευρώ, ενώ τα τρία πρώτα τρίμηνα του 2021 προσέγγισαν τα 118 εκ. ευρώ³¹.

Η Ελλάδα ζήτησε στήριξη ύψους 30,5 δις ευρώ από το RRF (Recovery and Resilience Fund), το οποίο αποτελεί τον θεμέλιο λίθο του Ταμείου Ανάκαμψης. Η ελληνική οικονομία θα λάβει 17.8 δις ευρώ, σε επιχορηγήσεις (grants), και άλλα 12.7 δις ευρώ, σε δάνεια (loans). Ο πιστωτικός οίκος Moody's επιβεβαιώνει τη μεγάλη ευκαιρία της ελληνικής οικονομίας να χρηματοδοτήσει, μέσω του Ελλάδα 2.0, τον παραγωγικό μετασχηματισμό της προς ένα βιώσιμο παραγωγικό μοντέλο, το οποίο, μέσα από τις ιδιωτικές και δημόσιες επενδύσεις, αλλά και με τις συμπράξεις του ιδιωτικού και του δημοσίου τομέα, θα είναι σε θέση να παράγει (σταθερά) πλούτο για τις επιχειρήσεις, τους εργαζόμενους και το κράτος.

Οι πόροι του Ελλάδα 2.0 αναμένεται, σε βάθος τριετίας, να ωθήσουν την οικονομική δραστηριότητα και την παραγωγικότητα, μέσω των επενδύσεων στην πράσινη μετάβαση (6 δις ευρώ σε επιδοτήσεις), την ψηφιακή αναβάθμιση των υποδομών και των δεξιοτήτων (2.1 δις ευρώ σε επιδοτήσεις), την προστασία της κοινωνικής συνοχής (5.2 δις ευρώ σε επιδοτήσεις), καθώς και τη χρηματοδότηση των ιδιωτικών επενδύσεων και τον μετασχηματισμό της οικονομίας (4.8 δις ευρώ σε επιδοτήσεις)³².

Όμως, οι (θετικές) πολλαπλασιαστικές επιπτώσεις των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης αναμένεται να αποτυπωθούν στα τέλη του 2022, δηλαδή στο τέλος ενός έτους με εξαιρετικά υψηλό πληθωρισμό. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο πληθωρισμός, στις αρχές του 2022, ανέρχεται σε 6.2%, φτάνοντας στο υψηλότερο επίπεδο κατά την τελευταία 25ετία. Η εντυπωσιακή αύξηση του Γενικού ΔTK οφείλεται στη σημαντική αύξηση που καταγράφεται σε βασικές ομάδες προϊόντων: στέγαση (22.6%), μεταφορές (11.1%) διατροφή και κατανάλωση μη αλκοολούχων ποτών (5.2%)³³. Η αντιμετώπιση

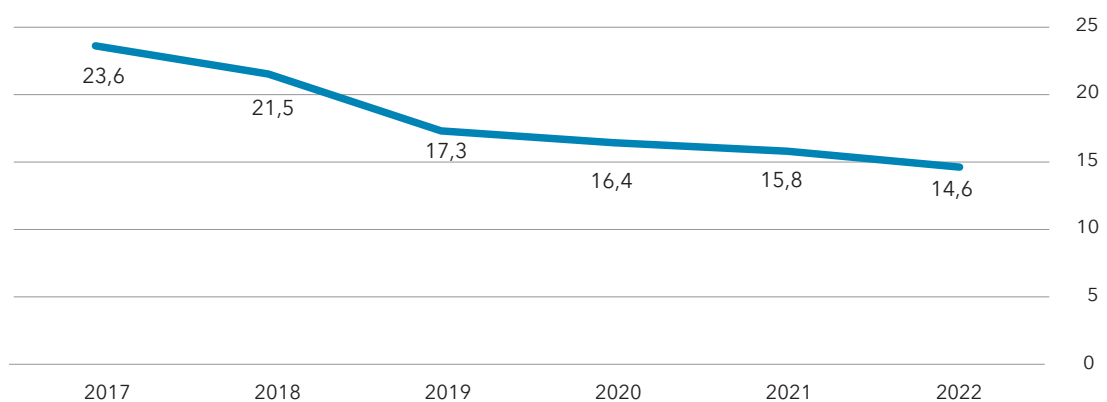
31. Βλ. Τράπεζα της Ελλάδος (2022). *Εισπράξεις ανά χώρα προέλευσης*. Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα.

32. European Union και Ελληνική Δημοκρατία (2021). *Ελλάδα 2.0. Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας*. Αθήνα και Βρυξέλλες, 31 Μαρτίου 2021.

33. ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2022). *Δείκτης Τιμών Καταναλωτή: Ιανουάριος 2022, ετήσιος πληθωρισμός 6.2%*. ΕΛ.ΣΤΑΤ., 15 Φεβρουαρίου 2022.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.7

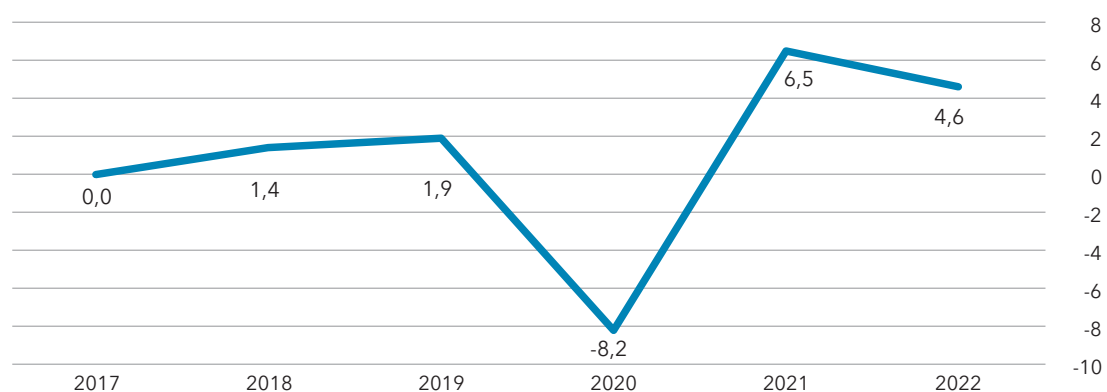
Ποσοστό (%) ανεργίας Ελλάδας: (2017-2022)

Στοιχεία για το 2021: εκτιμήσεις / Στοιχεία για το 2022: προβλέψεις – Πηγή: ΔΝΤ / Επεξεργασία: INEMY-ΕΣΕΕ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.8

Ποσοστιαία μεταβολή ΑΕΠ: 2017-2022

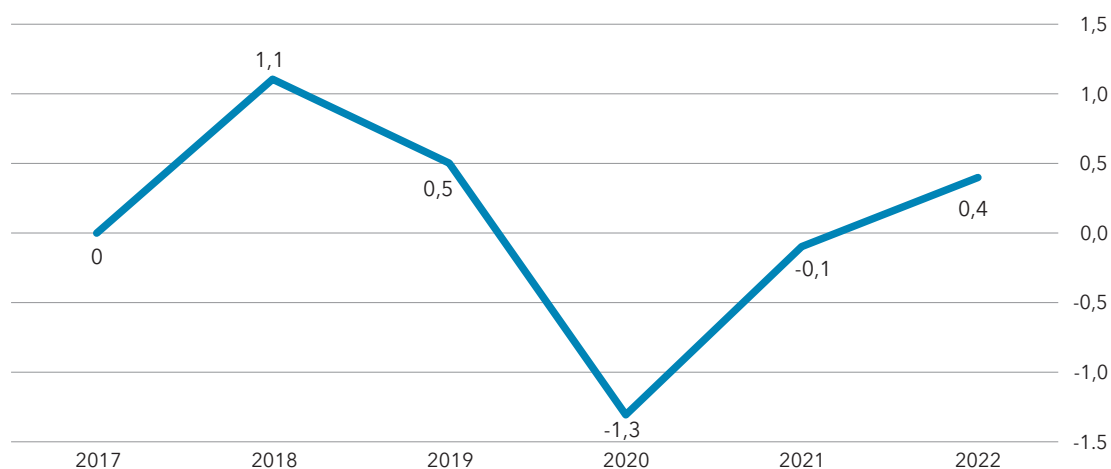
Στοιχεία για το 2021: εκτιμήσεις / Στοιχεία για το 2022: προβλέψεις – Πηγή: ΔΝΤ / Επεξεργασία: INEMY-ΕΣΕΕ

των πληθωριστικών πιέσεων αποτελεί την πλέον κρίσιμη πρόκληση, ειδικά για το πρώτο εξάμηνο του 2022. Η Ουκρανική κρίση αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για την άνοδο του επιπέδου τιμών με τις εκτιμήσεις του ΔΝΤ για πληθωρισμό γύρω στο 0.5% εντός του 2022 να έχει ήδη διαψευστεί και αναμένεται να αναθεωρηθεί την άνοιξη.

Από την άλλη, κρίσιμες προκλήσεις για την επίτευξη βιώσιμων και διατηρήσιμων ρυθμών ανάπτυξης είναι η επιτυχής μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων (Non-Performing Loans, NPLs), η βελτίωση του επενδυτικού κλίματος και η αντιμετώπιση των προβλημάτων του δημοσίου τομέα. Σε κάθε περίπτωση, ο βιώσιμος μετασχηματισμός του παραγωγικού υποδείγματος προϋποθέτει την αύξηση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού και την αναβάθμιση των δεξιοτήτων του ενήλικου πληθυσμού, με σκοπό την αύξηση της απασχόλησης και της παραγωγικότητας.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.9

Πληθωρισμός Ελλάδας: 2017-2022 (μέση ετήσια % μεταβολή ΔΤΚ)

Στοιχεία για το 2021: εκτιμήσεις / Στοιχεία για το 2022: προβλέψεις – Πηγή: ΔΝΤ / Επεξεργασία: INEMY-ΕΣΕΕ

1.2. Η οικονομική δραστηριότητα στον κλάδο του εμπορίου στην Ελλάδα

1.2.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Στο πρώτο τμήμα του Πρώτου Μέρους της *Ετήσιας Έκθεσης Ελληνικού Εμπορίου*, σκιαγραφήθηκε συνοπτικά το διεθνές και εγχώριο μακροοικονομικό περιβάλλον, όπως αυτό προκύπτει κατά την πρώιμη περίοδο ανάκτησης, μετά το ξέσπασμα της πανδημικής κρίσης του COVID-19. Παραδοσιακά, στο δεύτερο μέρος, παρουσιάζεται το πλαίσιο, εντός του οποίου δραστηριοποιήθηκε το εμπόριο, κατά τη διάρκεια του 2021. Στο πλαίσιο της παρουσίασης αυτής, επιχειρείται να συστηματοποιηθεί το ρευστό οικονομικό και επιχειρηματικό περιβάλλον, εντός του οποίου το ελληνικό εμπόριο και οι εμπορικές επιχειρήσεις καλούνται να βελτιώσουν τη συμμετοχή τους στην Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) της ελληνικής οικονομίας.

Ειδικότερα, στην πρώτη ενότητα, χαρτογραφείται η συνεισφορά του εμπορίου στην ελληνική οικονομία και αναλύεται η εξέλιξη της ιδιωτικής κατανάλωσης κατά τη «βραχεία διάρκεια» της ελληνικής οικονομίας. Όπως διαφαίνεται, το 2021, η συμμετοχή της ιδιωτικής κατανάλωσης στο ΑΕΠ ενισχύεται, στοιχείο το οποίο αναδεικνύει τις αρνητικές επιπτώσεις της πανδημίας στις άλλες συνιστώσες του ΑΕΠ. Παράλληλα, στην πρώτη ενότητα, παρουσιάζονται οι μεταβολές του εποχικά διορθωμένου Δείκτη Κύκλου Εργασιών (ΔΚΕ) στις διάφορες υποκατηγορίες του λιανικού εμπορίου, αλλά και στο χονδρικό εμπόριο, το οποίο επηρεάστηκε ιδιαίτερα κατά την περίοδο της πανδημικής κρίσης. Η περίοδος αναφοράς συνίσταται στο χρονικό άνωμα της δεκαετίας 2011-2021, όπου το λιανικό εμπόριο κλήθηκε να αντιμετωπίσει τη διττή κρίση: δηλαδή, δημοσιονομική και πανδημική.

Στην επόμενη ενότητα, παρουσιάζεται και σχολιάζεται η πορεία του ΔΚΕ στον υποκλάδο των αυτοκινήτων -συντήρηση και επισκευή αυτοκινήτων και μοτοσικλετών (ΣΤΑΚΟΔ 45) και εμπόριο αυτοκινήτων (ΣΤΑΚΟΔ 451)-, ο οποίος δέχεται μια ιδιαίτερη πίεση, λόγω της κρίσης της αυτοκινητοβιομηχανίας. Η έλλειψη ημιαγωγών έχει πλήξει την παραγωγή αυτοκινήτων, με αποτέλεσμα να καταγράφεται μια εντυπωσιακή άνοδος των τιμών.

Στην τελευταία ενότητα, παρουσιάζεται η αγορά χρήματος και χαρτογραφείται η εξέλιξη των επιτοκίων τόσο για τα νέα όσο και για τα υφιστάμενα δάνεια. Παράλληλα, παρουσιάζεται η πορεία χρηματοδότησης των εγχώριων μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων από τα εγχώρια Νομισματικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα (ΝΧΙ). Οι ελληνικές τράπεζες βελτιώνουν τα χαρτοφυλάκιά τους, τη στιγμή που η πανδημία αναμένεται να οξύνει τον κίνδυνο του ιδιωτικού χρέους, το οποίο δύναται να μετατραπεί σε έναν επιταχυντή μιας νέας κρίσης. Επίσης, η διοχέτευση ενός μεγάλου μέρους του Ταμείου Ανάκαμψης μέσα από το τραπεζικό σύστημα αναδεικνύει εκ νέου τον σημαντικό ρόλο που θα διαδραματίσουν οι τράπεζες την αμέσως επόμενη περίοδο.

1.2.2. Η συνεισφορά του εμπορίου στην ελληνική οικονομία και η εξέλιξη της ιδιωτικής κατανάλωσης

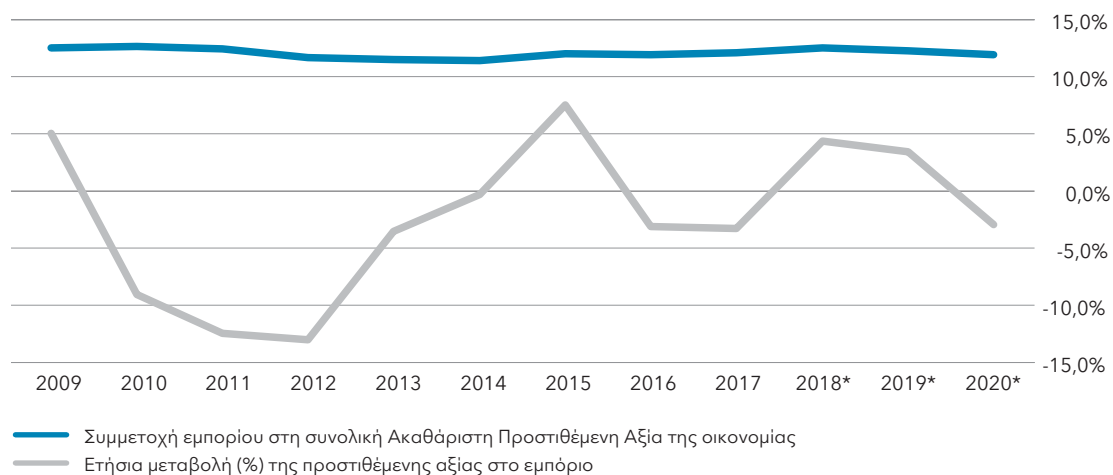
Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η ελληνική οικονομία, κατά τη τελευταία δεκαετία, διήλθε από τις συμπληγάδες μιας διττής κρίσης. Από τη μια πλευρά, η δημοσιονομική κρίση, η οποία συνοδεύτηκε από φιλοκυκλικές πολιτικές αυστηρής λιτότητας, και από την άλλη, μια πανδημική κρίση, η οποία, αντίθετα, συνοδεύτηκε από μια επεκτατική αντικυκλική οικονομική πολιτική. Οι επιπτώσεις της δημοσιονομικής κρίσης, στο επίπεδο της επιχειρηματικότητας, είναι γνωστές: μείωση του αριθμού των επιχειρήσεων, συρρίκνωση του διαθέσιμου εισοδήματος και αύξηση της ανεργίας. Η αυστηρή δημοσιονομική προσαρμογή, μέσα από τα MoUs (2010, 2012, 2015), δεν συγκράτησε τη μείωση της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας, αλλά και την επιδείνωση τόσο της ζήτησης (demand side) όσο και της προσφοράς (supply side). Από την άλλη πλευρά, το εργαλείο της επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής, το οποίο υιοθετήθηκε κατά τη διάρκεια της πανδημίας, συγκράτησε τη συρρίκνωση της ΑΠΑ και την αύξηση της ανεργίας.

Ειδικότερα, η πανδημική κρίση επηρέασε αρνητικά εκείνους τους κλάδους που καταγράφουν έντονους βαθμούς εξάρτησης από την εξωτερική αγορά και έχουν σημαντική συμμετοχή τόσο στην απασχόληση όσο και στο ΑΕΠ. Για παράδειγμα, ο τουρισμός, ο οποίος αναπτύσσει σημαντικές συσχετίσεις με άλλους κλάδους της οικονομίας, παρότι βελτίωσε τις επιδόσεις του το 2021, σε σχέση με το 2020, υπολείπεται σημαντικά από τις εξαιρετικές επιδόσεις του 2019³⁴. Η αποδιάρθρωση των αλυσίδων αξίας όξυνε τις περιφερειακές ανισότητες και άσκησε σημαντική πίεση σε μια σειρά από κλάδους, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τον κλάδο του εμπορίου.

34. Greek National Productivity Board (2021). *Greek National Productivity Board Annual Report 2021*. KEPE Publishing, Athens, p. 20.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.10

Συμμετοχή του εμπορίου (ΣΤΑΚΟΔ 45, 46, 47) στην οικονομική δραστηριότητα και μεταβολή (%) της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (σε τρέχουσες τιμές)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ – Ετήσιοι Εθνικοί Λογαριασμοί / Επεξεργασία: INEMY-ΕΣΕΕ – * Προσωρινά στοιχεία

Το εμπόριο, δηλαδή το χονδρικό-λιανικό εμπόριο και το εμπόριο αυτοκινήτων, αποτελεί έναν σημαντικό κλάδο της ελληνικής οικονομίας, έχοντας σημαντική συμμετοχή στον συνολικό αριθμό επιχειρήσεων, στην απασχόληση και στον κύκλο εργασιών. Ειδικότερα, με βάση τα δεδομένα της ΕΛΣΤΑΤ (2017), στο εμπόριο δραστηριοποιούνται 222.375 επιχειρήσεις, οι οποίες απασχολούν 696.823 άτομα και πραγματοποιούν τζίρο 111.464.561 χιλ. ευρώ. Σε επίπεδο ελληνικής οικονομίας, η συμμετοχή του εμπορίου στην ΑΠΑ της ελληνικής οικονομίας διατηρείται κοντά στο 12% (11.93%, το 2020), παρουσιάζοντας μια μικρή πτώση της τάξης του -3%, στο χρονικό διάστημα 2019-2020. Πρόδηλα, η πανδημική κρίση επέδρασε αρνητικά στην οικονομική δραστηριότητα των εμπορικών επιχειρήσεων, επηρεάζοντας τις συνολικές επιδόσεις του κλάδου. Αναμφίβολα, η σημαντική ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας, εντός του 2021, αναμένεται να βελτιώσει και τις επιδόσεις του κλάδου. Παράλληλα, η επαναφορά μιας «κανονικότητας», όσον αφορά στην τουριστική δραστηριότητα, αναμένεται να ενισχύσει τις πολλαπλασιαστικές επιδράσεις και σε άλλους κλάδους, όπως το εμπόριο. Βέβαια, η εντυπωσιακή μεγέθυνση του πληθωρισμού αναμένεται να οξύνει ανισότητες εντός του οικοσυστήματος του λιανικού εμπορίου.

Ειδικότερα, η πανδημία μοιάζει να παγιώνει τρεις βασικές ανισότητες, τις οποίες ενεργοποίησε η πανδημία. Είναι αυταπόδεικτο ότι η πανδημία ευνόησε συγκεκριμένους κλάδους του λιανικού εμπορίου (π.χ., διαδικτυακά καταστήματα) και επιδείνωσε τη θέση άλλων κλάδων (π.χ., μικρότερα καταστήματα τροφίμων). Επιπρόσθετα, οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις έχουν απορροφήσει το σημαντικότερο τμήμα της καταναλωτικής δαπάνης. Είναι χαρακτηριστικό ότι, με βάση τα δεδομένα του 2017 (Μητρώο ΕΛ.ΣΤΑΤ.), οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις (με 10 εργαζόμενους και άνω) απορροφούν το 61% της συνολικής καταναλωτικής δαπάνης, ενώ οι *micro*, οι οποίες αποτελούν τη συντριπτική πλειονότητα των επιχειρήσεων, αντλούν το 39% της συνολικής δαπάνης. Τέλος, η πανδημία φαίνεται πως οξύνει το πρόβλημα των περιφερειακών ανισοτήτων, καθώς κάποιες περιφέρειες μοιάζουν να ανακτούν την οικονομική τους δρα-

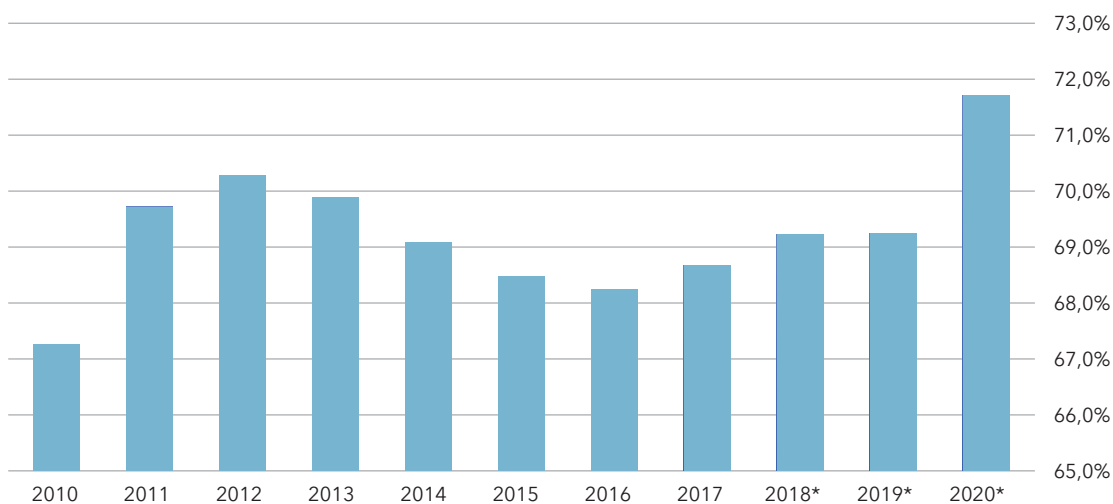
στηριότητα, ενώ κάποιες άλλες όχι. Για παράδειγμα, κάποιες περιφέρειες, οι οποίες εξαρτώνται περισσότερο από τις εισαγωγές εισροών, παρουσιάζουν υψηλότερες υστερήσεις³⁵.

Η ιδιωτική κατανάλωση παρουσιάζει, κατά το διάστημα 2019-2020, κάμψη της τάξης του -6.4%, η οποία αντανακλά τις αρνητικές επιπτώσεις της πανδημικής κρίσης. Βέβαια, η μείωση της ιδιωτικής κατανάλωσης είναι μικρότερη από την αντίστοιχη του ΑΕΠ, το οποίο μειώνεται στο -9%, κατά την ίδια περίοδο. Το στοιχείο αυτό ενισχύει τη συμμετοχή της ιδιωτικής κατανάλωσης στο ΑΕΠ, το οποίο ενδέχεται να οξύνει (μεσοπρόθεσμα) την επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. Η ταυτόχρονη αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης και η μείωση της συμμετοχής της στο ΑΕΠ, η οποία είχε επιτευχθεί την περίοδο 2016-2019, ανατρέπονται, λόγω της πανδημίας, και ενδέχεται να εντείνουν την εσωστρέφεια της ελληνικής οικονομίας, σε μια περίοδο έντονης αβεβαιότητας.

Σε απόλυτους όρους, σύμφωνα με την Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών (ΕΟΠ), η μέση ετήσια δαπάνη των νοικοκυριών για αγορές ανήλθε, το 2020, στα 15.982 ευρώ, σημειώνοντας μείωση της τάξης του -9.9%, σε σύγκριση με το 2019.³⁶ Η διπλή κρίση (δημοσιονομική και υγειονομική) έχει συρρικνώσει τη δαπάνη των νοικοκυριών κατά -37.1%, σε σχέση με το 2008. Το στοιχείο αυτό αντανακλά τη συρρίκνωση των εισοδημάτων των νοικοκυριών, το οποίο μεταφράστηκε σε μειωμένες δαπάνες και, εν τέλει, σε χαμηλούς τζίρους για τις επιχειρήσεις. Σύμφωνα με τα δεδομένα του ΟΟΣΑ, η ιδιωτική κατανάλωση αναμένεται να αυξηθεί κατά 2.1%, το 2021, για

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.11

Εξέλιξη ιδιωτικής κατανάλωσης (Νοικοκυριών & ΜΚΙΕΝ) ως ποσοστό % του ΑΕΠ (σε τρέχουσες τιμές)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ – Ετήσιοι Εθνικοί Λογαριασμοί / Επεξεργασία: INEMY-ΕΣΣΕ – * Προσωρινά στοιχεία

35. Greek National Productivity Board (2021). *Greek National Productivity Board Annual Report 2021*. KEPE Publishing, Athens, p. 93.

36. ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2021). *Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2020*. Ελληνική Στατιστική Αρχή, Πειραιάς, σ. 1.

να προσεγγίζει μεγέθυνση της τάξης του 4.4%, το 2022, και 2.1%, το 2023³⁷. Η ιδιωτική κατανάλωση σταθεροποιείται, λόγω και της μεταστροφής των καταναλωτικών προτύπων. Σημαντικός πυλώνας σταθεροποίησης της ιδιωτικής κατανάλωσης είναι η διεύρυνση του ηλεκτρονικού εμπορίου. Είναι χαρακτηριστικό ότι 6 στους 10 καταναλωτές, που έχουν χρησιμοποιήσει έστω και μια φορά το internet, πραγματοποίησαν (εντός του πρώτου τριμήνου του 2021) κάποια ηλεκτρονική αγορά (ή παραγγελία)³⁸.

Η εκτιμωμένη σημαντική μεγέθυνση της ιδιωτικής κατανάλωσης, το 2022, σχετίζεται με τη σταδιακή εκταμίευση των πόρων του RRF, αλλά και με την ενίσχυση της τουριστικής δραστηριότητας, μετά από μια διετία προβληματικών επιδόσεων, λόγω COVID-19. Σε κάθε περίπτωση, μια βιώσιμη, αλλά και διατηρήσιμη ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας θα πρέπει να συνδεθεί με την παράλληλη ενίσχυση και των λοιπών συνιστωσών του ΑΕΠ, όπως η ιδιωτική κατανάλωση και οι εξαγωγές. Όπως σημειώθηκε και παραπάνω, η παραγωγική αξιοποίηση των πόρων του RRF είναι κρίσιμης σημασίας για τον επιτυχή μετασχηματισμό των επιχειρήσεων και τη συνακόλουθη αύξηση της παραγωγικότητας. Όσον αφορά στην ιδιωτική κατανάλωση, μια σημαντική παράμετρος είναι η ενίσχυση των χαμηλότερων εισοδημάτων. Οι πληθωριστικές πιέσεις συρρικνώνουν τα σταθερά εισοδήματα εκείνων των στρωμάτων που έχουν μια σταθερά υψηλή ροπή προς κατανάλωση (π.χ. συνταξιούχοι και μισθωτοί). Στο επίπεδο αυτό, η στήριξη των χαμηλών εισοδημάτων, πέρα από κοινωνικά δίκαιη, είναι αναγκαία για τη βιώσιμη «επανεκκίνηση» της αγοράς. Η διπλή κρίση της ελληνικής οικονομίας (δημοσιονομική και υγειονομική) όξυνε τις κοινωνικές ανισότητες, καθώς σύμφωνα με τα διαθέσιμα δεδομένα, στον ενήλικα πληθυσμό, το ποσοστό των ατόμων που στερούνται βασικών αγαθών και υπηρεσιών ανέρχεται, το 2020, στο 17.6% του πληθυσμού, όντας 0.6% αυξημένο, σε σχέση με το 2019, και 7.3%, σε σχέση με το 2009³⁹.

1.2.3. Ο Δείκτης Κύκλου Εργασιών (ΔΚΕ) στο Λιανικό Εμπόριο την περίοδο 2012-2021

Το λιανικό εμπόριο συνιστά τον κυριότερο κρίκο της αλυσίδας εφοδιασμού των καταναλωτών, όντας σημαντικός παραγωγικός κλάδος για τον τριτογενή τομέα της ελληνικής οικονομίας, καθώς έχει ιδιαίτερη συνεισφορά στο ΑΕΠ. Παράλληλα, στον κλάδο του λιανικού εμπορίου αποκρυσταλλώνεται η εξέλιξη της κατανάλωσης, η μεταστροφή των καταναλωτικών προτύπων, αλλά και οι μεταλλαγές στην κλαδική εξειδίκευση της ελληνικής οικονομίας. Σε συνάφεια με την αναγκαιότητα αυτή, η παρακολούθηση και η χαρτογράφηση των κυριότερων μεγεθών του λιανικού εμπορίου είναι απαραίτητη για την κατανόηση της οικονομικής δραστηριότητας σε αυτόν

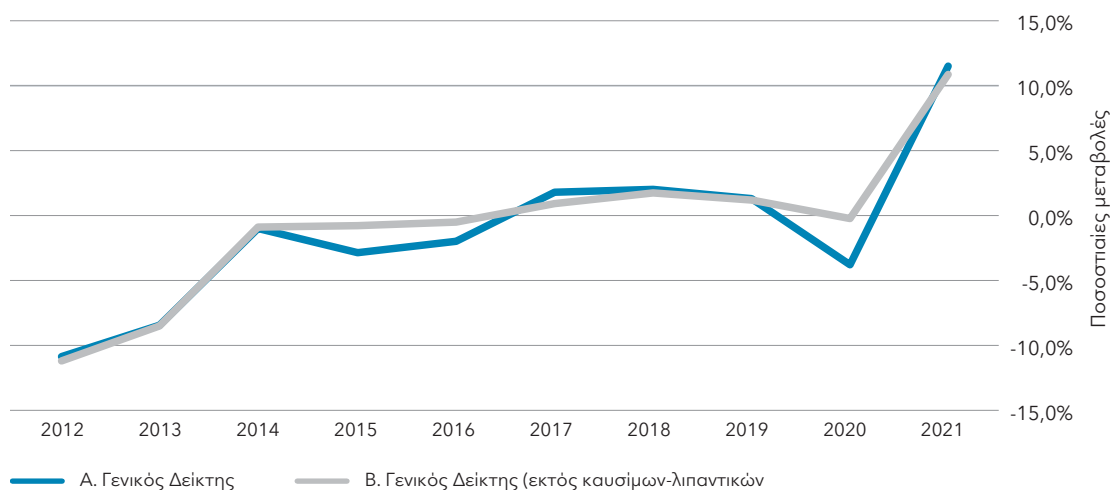
37. OECD (2021). *Greece: OECD Economic Outlook*. vol. 2021, issue 2, p. 131.

38. ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2021). *Έρευνα χρήσης τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας από νοικοκυριά και άτομα - χρήση ηλεκτρονικού εμπορίου - Απόρρητο και προστασία ιδιωτικής ζωής και προσωπικών δεδομένων: Έτος 2021*. Ελληνική Στατιστική Αρχή, Πειραιάς, σ. 5.

39. ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2021). *Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών: Έτος 2020*. Ελληνική Στατιστική Αρχή, Πειραιάς, σ. 2.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.12

Εξέλιξη ΔΚΕ με και χωρίς καύσιμα και λιπαντικά

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ / Επεξεργασία: INEMY-ΕΣΣΕ

τον σημαντικό κλάδο. Ο Γενικός Δείκτης Κύκλου Εργασιών (ΔΚΕ), στον κλάδο του λιανικού εμπορίου, αποτελεί μια μεταβλητή με ιδιαίτερη αναλυτική χρησιμότητα, καθώς εισφέρει στην κατανόηση τόσο των βραχυπρόθεσμων μεταβολών όσο και των μακροχρόνιων τάσεων και μετασχηματισμών αυτού του κρίσιμου, για την ελληνική οικονομία, κλάδου. Επί της ουσίας, ο ΔΚΕ είναι ένας κρίσιμος δείκτης, καθώς αποτιμά τα συνολικά ποσά που έχουν τιμολογηθεί από τις εμπορικές επιχειρήσεις για την αγορά τελικών (καταναλωτών ή διαρκών) εμπορευμάτων.

Με βάση τα δεδομένα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα 1.12, ο ΔΚΕ, ύστερα από το προβληματικό προηγούμενο έτος (2019-2020: -3.9%), καταγράφει μια σημαντική μεγέθυνση, το 2021, η οποία προσεγγίζει το 11.5%, κατά την περίοδο 2020-2021. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η μεγέθυνση αυτή οφείλεται σε μια σειρά από λόγους: πρώτον, στη σταδιακή (και με γρήγορο βηματισμό) επιστροφή της «κανονικότητας» της αγοράς, δεύτερον στη σημαντική, σε σχέση με το 2020, ενίσχυση της τουριστικής δραστηριότητας, τρίτον στη στήριξη των εισοδημάτων (και των θέσεων εργασίας), μέσα από τα έκτακτα προγράμματα υποστήριξης της απασχόλησης (π.χ. αποζημιώσεις ειδικού σκοπού, ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ, επέκταση επιδομάτων ανεργίας κ.λπ.) και τέλος στην αύξηση των διαδικτυακών πωλήσεων, οι οποίες, σε μεγάλο βαθμό, περιόρισαν τις απώλειες του κύκλου εργασιών⁴⁰. Βέβαια, η ανάκαμψη του ΔΚΕ δεν είναι, σε καμία περίπτωση, οριζόντια. Είναι δηλωτικό ότι ορισμένες υποκατηγορίες παρουσιάζουν ιδιαίτερα έντονη δραστηριότητα (π.χ., «Έπιπλα - Ηλεκτρικά Είδη - Οικιακός Εξοπλισμός, Βιβλία - Χαρτικά - Λοιπά Είδη»), κάποιες άλλες μια περισσότερο ήπια ανάκαμψη (π.χ., «Ένδυση - Υπόδηση») και τέλος, κάποιες άλλες αρνητική δραστηριότητα (π.χ. «Τρόφιμα - Ποτά - Καπνός»). Πρόδηλα, οι πολλαπλές ταχύτητες εντός του οικοσυστήματος

40. Γενικά, η αύξηση του κύκλου εργασιών του κλάδου του εμπορίου αποτυπώνεται, πέρα από την ενίσχυση του ΔΚΕ, και στα στοιχεία που προέρχονται από διοικητικές πηγές. Είναι χαρακτηριστικό ότι, σε απόλυτους όρους, ο κύκλος εργασιών του κλάδου του εμπορίου αυξήθηκε από τα 115.5 δις ευρώ, το 2020, στα 134.8 δις ευρώ, το 2021.

του λιανικού εμπορίου αναμένεται να οξύνουν τις κλαδικές ανισότητες, αλλά και τις ανισότητες μεταξύ επιχειρήσεων. Όπως έχει σημειωθεί και αλλού⁴¹, ο ψηφιακός και πράσινος μετασχηματισμός δεν συνιστούν ένα ουδέτερο γεγονός, αλλά μια διαδικασία, η οποία αναμένεται να διανοίξει το χάσμα μεταξύ μικρότερων και μεγαλύτερων επιχειρήσεων. Άλλωστε, η εντυπωσιακή μεγέθυνση της κατηγορίας «πωλήσεις εκτός καταστημάτων», κατά το δύσκολο έτος της πανδημίας (2019-2020 +24.6%), καταδεικνύει τη διαδικασία με την οποίαν οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις (e-shops και on-line platforms) απορρόφησαν ένα σημαντικό μέρος των πωλήσεων. Σε κάθε περίπτωση, μια βασική παρατήρηση είναι ότι, παρά την επιστροφή στην κανονικότητα και τις θετικές εκτιμήσεις για την επερχόμενη τουριστική περίοδο (2022), ο κλάδος του λιανικού εμπορίου δεν μπορεί, σε καμία περίπτωση, να ανακτήσει τις τρομακτικές απώλειες της περιόδου της δημοσιονομικής κρίσης (και της δημοσιονομικής προσαρμογής), καθώς οι σωρευτικές απώλειες της περιόδου 2011-2021 ανέρχονται στο -13.4%. Σε απόλυτα μεγέθη, ο κύκλος εργασιών ανήλθε, το έτος 2021, στα 54.15 δισ. ευρώ, σημειώνοντας μεγέθυνση της τάξης του 11.9%, σε σχέση με το 2020, όταν ο συνολικός κύκλος εργασιών είχε προσεγγίσει τα 48.4 δισ. ευρώ⁴².

Σε συνάφεια με τα παραπάνω, η πανδημία άνοιξε έναν νέο κύκλο τόσο για την ελληνική οικονομία, γενικότερα, όσο και για τον κλάδο του λιανικού εμπορίου, ειδικότερα. Η σημαντική μείωση των πωλήσεων της περιόδου 2019-2020 (-8% σε απόλυτα δεδομένα) ακολουθείται από μια περίοδο αυξημένων πωλήσεων, αλλά και αυξημένων τιμών, η οποία συρρικνώνει τα διαθέσιμα εισοδήματα, οξύνει την αβεβαιότητα και μεταστρέφει την καταναλωτική δαπάνη σε αγαθά περισσότερο ανελαστικής ζήτησης (ηλεκτρισμός, θέρμανση, τρόφιμα κ.λπ.), τα οποία απορροφούν το μεγαλύτερο μέρος της δαπάνης των νοικοκυριών. Άλλωστε, σύμφωνα με τα διαθέσιμα δεδομένα, για το φτωχότερο 20% του πληθυσμού, το μερίδιο της μέσης δαπάνης για είδη διατροφής και στέγαση ανέρχεται στο 58.2% των δαπανών του⁴³. Στο πλαίσιο αυτό, η συρρίκνωση του πραγματικού εισοδήματος ενδέχεται να μεταστρέψει την κλαδική κατανομή του κύκλου εργασιών, σε μια περίοδο που είναι, ούτως ή άλλως, ιδιαίτερα θολή. Σε κάθε περίπτωση, η εκτίμηση για τον μετασχηματισμό του οικοσυστήματος του λιανικού εμπορίου μοιάζει μια ιδιαίτερα δύσκολη εξίσωση, καθώς τα δεδομένα παραμένουν, σε μεγάλο βαθμό, αχαρτογράφητα.

Ο ΔΚΕ ανά κατηγορία

Όπως σημειώθηκε και στην *Ετήσια Έκθεση Ελληνικού Εμπορίου 2020*, οι δύο βραχείες φάσεις της ελληνικής οικονομίας (2009-2014 και 2015-2019) κληροδότησαν δύο βασικούς δυϊσμούς στο οικοσύστημα του λιανικού εμπορίου. Οι δυϊσμοί αυτοί αποτυπώνονται στη δομή και στην εξέλιξη του ΔΚΕ. Μάλιστα, κατά τη διάρκεια της

41. INEMY-ΕΣΕΕ (2020). *Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία. Συνοπτικός Σχολιασμός & Προτάσεις*. Ινστιτούτο Εμπορίου και Υπηρεσιών της ΕΣΕΕ, Αθήνα, σ. 5.

42. ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2021). *Εξέλιξη Κύκλου Εργασιών Λιανικού Εμπορίου: Δεκέμβριος - Δ' Τρίμηνο 2021, Ετήσια Στοιχεία 2021*. Ελληνική Στατιστική Αρχή, Πειραιάς, σ. 2.

43. ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2021). *Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών: Έτος 2020*. Ελληνική Στατιστική Αρχή, Πειραιάς, σ. 2.

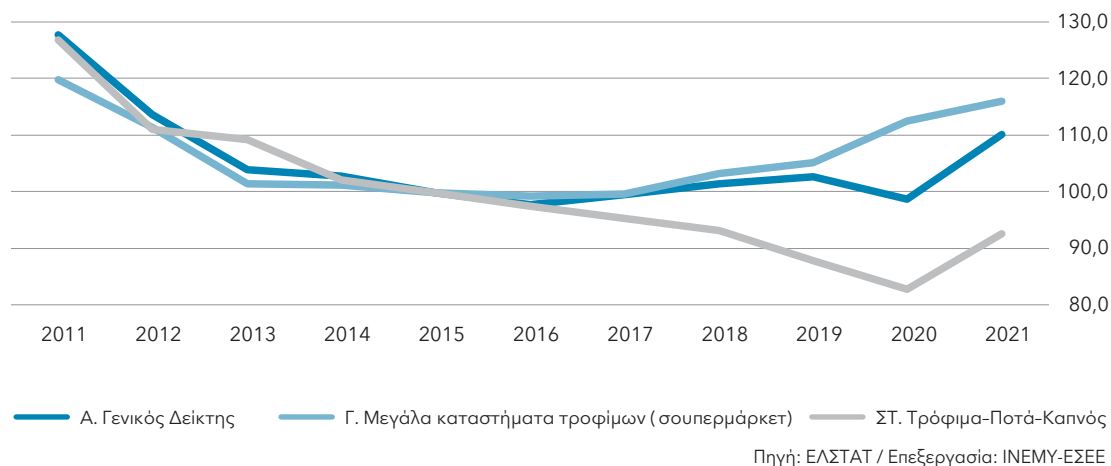
πανδημίας, οι δυΐσμοί αυτοί επιταχύνθηκαν, καθώς, ειδικά το 2020, οι κλάδοι που παρουσίασαν θετικό πρόσημο ήταν αυτοί των τροφίμων και των φαρμακευτικών προϊόντων. Όπως θα διαφανεί και παρακάτω, το 2021, που σήμανε την επιστροφή στην «κανονικότητα», κάποιοι κλάδοι κατέγραψαν σημαντική ανάκαμψη, ενώ κάποιοι άλλοι όχι. Βέβαια, σε κάθε περίπτωση, οι σωρευτικές απώλειες της περιόδου 2011-2021 δείχνουν ότι κάποιοι κλάδοι (π.χ., μεγάλα καταστήματα τροφίμων - supermarkets) ανέκτησαν την προ-κρίσης δυναμική τους αρκετά ταχύτερα σε σχέση με κάποιους άλλους (π.χ. πολυκαταστήματα). Το στοιχείο αυτό τεκμηριώνει την ερευνητική ανάγκη μιας διεξοδικότερης προσέγγισης των μετασχηματισμών, τους οποίους υπέστη ο κλάδος του λιανικού εμπορίου κατά την τελευταία κρίσιμη δεκαετία.

Σε κάθε περίπτωση, στην ανάλυση που ακολουθεί, επιχειρείται η σκιαγράφηση των ιδιομορφιών του κλάδου του λιανικού εμπορίου, ενώ δίνεται έμφαση στην τελευταία διετία, λόγω και της συγκυρίας του COVID-19. Παραδοσιακά, η μέθοδος που υιοθετείται είναι αυτή της συγκριτικής ανάλυσης (comparative analysis), η οποία προσεγγίζει τα φαινόμενα, συστηματοποιεί τις ομοιότητες και τις διαφορές, παρατηρεί αλληλεπιδράσεις και σκιαγραφεί συσχετίσεις, ενώ είναι χρήσιμη στο να αποτυπωθεί η στιγμιαία (και συνάμα κινούμενη) εικόνα του ελληνικού λιανικού εμπορίου στο μεταίχμιο της πανδημικής περιόδου και της «τέλειας καταιγίδας» των υψηλών τιμών. Στο πλαίσιο της παραπάνω προβληματικής, και ακολουθώντας την προσέγγιση που υιοθετείται στις προηγούμενες εκδόσεις της *Ετήσιας Έκθεσης Ελληνικού Εμπορίου*, θα πραγματοποιηθεί συγκριτική αποτίμηση του κύκλου εργασιών των μεγάλων καταστημάτων τροφίμων και των καταστημάτων τροφίμων - ποτών - καπνού, του γενικού ΔΚΕ με τον επιμέρους ΔΚΕ των πολυκαταστημάτων, των καταστημάτων ένδυσης και υπόδησης, καθώς και με τον δείκτη καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων, φαρμακευτικών-καλλυντικών, επίπλων, ηλεκτρικών ειδών και οικιακού εξοπλισμού, βιβλίων-χαρτικών και λοιπών ειδών, όπως και με τον δείκτη των πωλήσεων εκτός καταστημάτων.

Μια από τις κύριες παρατηρήσεις των τελευταίων *Ετήσιων Εκθέσεων Ελληνικού Εμπορίου* (2018, 2019, 2020) είναι η όξυνση της σχέσης μεταξύ των μεγάλων καταστημάτων τροφίμων (supermarkets) και των μικρότερων καταστημάτων τροφίμων. Η περίοδος της δημοσιονομικής κρίσης και της συνακόλουθης εσωτερικής υποτίμησης ενίσχυσε τα supermarkets, τα οποία είχαν τη δυνατότητα να ακολουθήσουν μια περισσότερο επιθετική τιμολογιακή πολιτική. Είναι χαρακτηριστικό ότι τα supermarkets καταγράφουν πέντε συνεχή έτη μεγέθυνσης (2016-2017: 0.4%, 2017-2018: 3.5%, 2018-2019: 1.8%, 2019-2020: 7% και 2020-2021: 3.1%). Το στοιχείο αυτό αναδεικνύει την αντίθετη πορεία σε σχέση με τα μικρότερα καταστήματα τροφίμων, τα οποία, σε βάθος δεκαετίας, σημειώνουν συνεχή συρρίκνωση. Συναφώς, δεν θα ήταν υπερβολή να πούμε ότι η πανδημία (και το καταστροφικό 2020) έδωσαν τη δυνατότητα στα supermarkets να επιστρέψουν σε μια προ του 2010 «κανονικότητα». Είναι χαρακτηριστικό ότι, λόγω και της πανδημίας, οι σωρευτικές απώλειες της περιόδου 2011-2021 ανέρχονται στο -3.1%. Την ίδια στιγμή, τα μικρότερα καταστήματα τροφίμων έχουν απωλέσει το -27% των πωλήσεών τους, στοιχείο το οποίο υπογραμμίζει τον δυΐσμό μεγέθους στον κρίσιμο κλάδο των τροφίμων. Οι απώλειες των super markets είναι αρκετά μικρότερες σε σχέση με τον Γενικό Δείκτη, ενώ των μικρότερων καταστημάτων τροφίμων αρκετά μεγαλύτερες. Το στοιχείο αυτό τεκμηριώνει την έντονη διαφο-

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.13

Εξέλιξη Γενικού ΔΚΕ σε σχέση με το Δείκτη μεγάλων καταστημάτων & καταστημάτων τροφίμων – ποτών – καπνού (2015 = 100,0)

ροποίηση των δυο συγγενών υποκατηγοριών. Η ενίσχυση των supermarkets, κατά το 2020, σχετίζεται με την ανθεκτικότητα της καταναλωτικής δαπάνης για τα τρόφιμα. Σύμφωνα με τα δεδομένα της ΕΟΠ (2020), τα είδη διατροφής και μη οινοπνευματωδών ποτών καταλαμβάνουν το 23.1% της δαπάνης των νοικοκυριών, όταν, το 2019, το αντίστοιχο ποσοστό ανερχόταν στο 20%⁴⁴. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι συγκεκριμένες κατηγορίες τροφίμων γνώρισαν σημαντική μεγέθυνση. Η εντονότερη μεγέθυνση της μέσης μηνιαίας δαπάνης καταγράφηκε στις κατηγορίες «καφές, τσάι και κακάο» (9.3%), «μεταλλικά νερά, αναψυκτικά και χυμούς» (8.5%), «φρούτα» (8.1%), «ζάχαρη, μαρμελάδες, μέλι, σιρόπια, σοκολάτα» (6.7%) και στα «λαχανικά» (5.9%)⁴⁵. Το στοιχείο αυτό δείχνει την ανθεκτικότητα των supermarkets, τα οποία, ειδικά σε μια περίοδο έντονων πληθωριστικών πιέσεων, αναμένεται να ενισχύσουν έτι περαιτέρω τη σχετική θέση τους εντός του οικοσυστήματος του λιανικού εμπορίου. Μάλιστα, λόγω των αυξήσεων των τιμών, τα supermarkets προβλέπεται να «κεφαλαιοποιήσουν», για μια ακόμα φορά, το συγκριτικό πλεονέκτημα (comparative advantage) των προϊόντων Bazaar, τα οποία γνώρισαν μια σημαντική αύξηση στα τέλη του 2021 (αύξηση 14.9%, σύμφωνα με τα ευρήματα της Nielsen). Παράλληλα, η έντονη ψηφιοποίηση των supermarkets και η συνεργασία τους με τις πλατφόρμες διαμοιρασμού και τα δίκτυα διανομής των προϊόντων (delivery) αναμένεται να συμβάλουν στη διατήρηση της δεσπόζουσας θέσης των μεγάλων καταστημάτων τροφίμων.

Από την άλλη πλευρά, όπως σημειώθηκε και παραπάνω, τα μικρότερα καταστήματα, τα οποία σχετίζονται με τα τρόφιμα, τα οινοπνευματώδη ποτά και τον καπνό, δεν κατόρθωσαν να κεφαλαιοποιήσουν τη συγκυρία της πανδημίας (-5.8%, το 2020) ούτε να περιορίσουν τις σωρευτικές απώλειές τους, κατά το διάστημα 2011-2021. Βέβαια, το 2021, που σήμανε την επιστροφή στην κανονικότητα, η κατηγορία παρουσιάζει

44. ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2021). Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2020. Ελληνική Στατιστική Αρχή, Πειραιάς, σ. 2.

45. ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2021). Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2020. Ελληνική Στατιστική Αρχή, Πειραιάς, σ. 2.

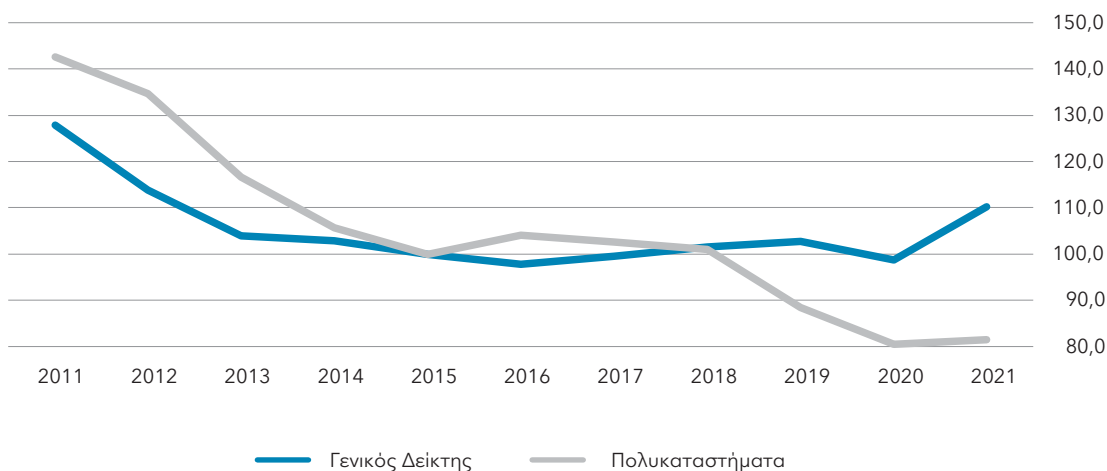
σημαντική μεγέθυνση, προσεγγίζοντας το 11.8%. Σε κάθε περίπτωση, οι σωρευτικές απώλειες είναι εξαιρετικά υψηλές, αντανakλώντας το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας με τα μεγαλύτερα καταστήματα (supermarkets). Απ' ό,τι διαφαίνεται, η σημαντική συμπίεση, την οποίαν έχουν δεχθεί τα οινόπνευματώδη ποτά και ο καπνός, κατά την περίοδο της διττής κρίσης (μείωση δαπάνης κατά -24%, την περίοδο 2008-2020), αντανakλά την προβληματική πορεία της συγκεκριμένης κατηγορίας⁴⁶. Η σημαντική υστέρηση της συγκεκριμένης κατηγορίας, η οποία θα πρέπει να λογίζεται πλέον ως δομική, τεκμηριώνει τη διαδικασία της συγκεντροποίησης του κύκλου εργασιών, αλλά και της διάνοιξης του χάσματος μεταξύ των μεγαλύτερων και των μικρότερων επιχειρήσεων.

Επιπρόσθετα, ένα ακόμα δομικό γνώρισμα του λιανικού εμπορίου είναι η απομείωση της οικονομικής δραστηριότητας των πολυκαταστημάτων, τα οποία παρουσιάζουν τις υψηλότερες σωρευτικές απώλειες μεταξύ των κατηγοριών του λιανικού εμπορίου (-42.7%, κατά το διάστημα 2011-2021). Όπως έχει ήδη σημειωθεί, τα πολυκαταστήματα δέχθηκαν την εξαιρετικά ισχυρή συμπίεση, κατά την περίοδο της δημοσιονομικής κρίσης, με την πανδημία του COVID-19 να εντείνει τις επιδόσεις της άλλοτε κραταιής κατηγορίας. Η αρνητική επίδραση της πανδημίας στα πολυκαταστήματα είναι αναντίρρητη. Είναι δηλωτικό ότι, το 2020, τα πολυκαταστήματα καταγράφουν αρκετά μεγαλύτερες απώλειες σε σχέση με τον Γενικό Δείκτη (2019-2020: -8.9%), στοιχείο το οποίο αντανakλά τις (αρνητικές) επιπτώσεις των μέτρων «κοινωνικής αποστασιοποίησης» (social distancing) στον «τζίρο» των συγκεκριμένων επιχειρήσεων.

Επιπρόσθετα, θα πρέπει να σημειωθεί ότι, κατά το 2020, τα πολυκαταστήματα δέχθηκαν τον ανταγωνισμό των supermarkets, τα οποία τελούσαν «υπό κανονική λειτουργία», καθ' όλη τη διάρκεια των lockdowns. Το 2021, η κατηγορία των πολυκαταστη-

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.14

Εξέλιξη Γενικού ΔΚΕ με δείκτη Πολυκαταστημάτων (2015=100,0)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ / Επεξεργασία: INEMY-ΕΣΣΕ

46. ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2021). Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2020. Ελληνική Στατιστική Αρχή, Πειραιάς, σ. 4.

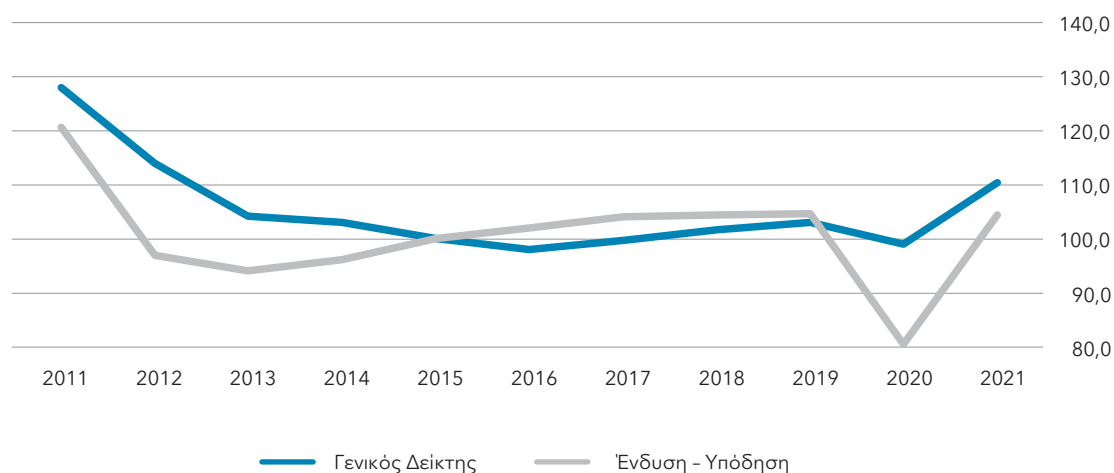
μάτων παρουσιάζει οριακή βελτίωση της θέσης της κατά 1.2%, στοιχείο το οποίο δεν τους επιτρέπει την απομείωση των εξαιρετικά υψηλών απωλειών της προηγούμενης περιόδου. Έτσι, η συγκεκριμένη κατηγορία συνεχίζει να υπολείπεται σημαντικά του Γενικού Δείκτη, στοιχείο που τεκμηριώνει τις διακλαδικές ανισότητες, τις οποίες έχει κληροδοτήσει η διττή κρίση στο οικοσύστημα του λιανικού εμπορίου.

Από την άλλη πλευρά, η παραδοσιακή κατηγορία της «Ένδυσης - Υπόδησης» χτυπήθηκε σημαντικά από την πανδημική κρίση, καταγράφοντας μείωση της τάξης του -23.1%, το διάστημα 2019-2020. Επί της ουσίας, στη διάρκεια ενός έτους, η κρίσιμη αυτή κατηγορία του λιανικού εμπορίου απώλεσε το ¼ των επιδόσεών της, τις οποίες είχε κατορθώσει να σταθεροποιήσει, μετά από διάστημα έξι οριακά θετικών ετών (2013-2014: 2.2%, 2014-2015: 4.1%, 2015-2016: 1.9%, 2016-2017: 2.1%, 2017-2018: 0.3%, 2018-2019: 0.3%). Οι απώλειες, κατά τη διάρκεια του 2020, τεκμηριώνονται από τα στοιχεία της ΕΟΠ. Είναι χαρακτηριστικό ότι, το 2020, τα είδη ένδυσης και υπόδησης γνώρισαν την τρίτη μεγαλύτερη μείωση στην καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών, σε σχέση με το 2019. Μάλιστα, μεταξύ των κατηγοριών του λιανικού εμπορίου, τα είδη ένδυσης και υπόδησης σημείωσαν τη μεγαλύτερη μείωση (-27.4%). Είναι αυταπόδεικτο ότι η συμπίεση που δέχεται η υποκατηγορία από τη διττή κρίση είναι εξαιρετικά ισχυρή. Είναι χαρακτηριστικό ότι η δαπάνη για είδη ένδυσης και υπόδησης καταγράφει μείωση της τάξης του -64.3%, κατά την περίοδο 2008-2020⁴⁷.

Από την άλλη, η μεγέθυνση που καταγράφεται το 2021 (αύξηση 2020-2021: 29.7%) είναι σημαντική και συγκρατεί τις απώλειες του πανδημικού έτους, μετά τα δύο μακρά lockdowns και την επιβολή των υβριδικών μεθόδων click-away και click-in-shop. Το στοιχείο αυτό είναι δηλωτικό των προβλημάτων μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας, την οποία καλείται να αντιμετωπίσει η συγκεκριμένη κατηγορία, με ορίζοντα τον «ψηφιακό μετασχηματισμό» της. Πρόδηλα, η ψηφιοποίηση της υποκατηγορίας, κατά τη

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.15

Εξέλιξη Γενικού ΔΚΕ σε σχέση με το Δείκτη ένδυσης και υπόδησης (2015 = 100,0)

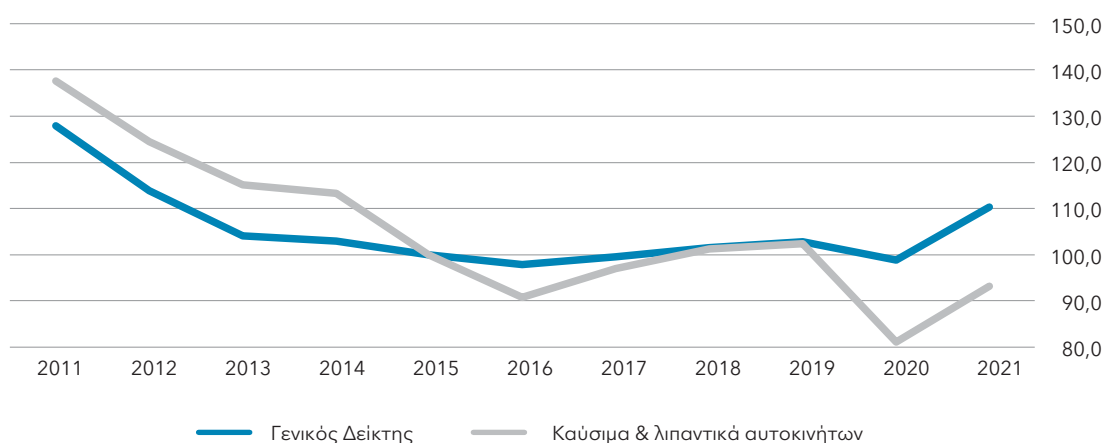
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ / Επεξεργασία: INEMY-ΕΣΕΕ

47. ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2021). Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2020. Ελληνική Στατιστική Αρχή, Πειραιάς, σ. 4.

διάρκεια της πανδημικής κρίσης, συγκράτησε τις περαιτέρω απώλειες της κατηγορίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 76.3% των ατόμων που πραγματοποίησαν ηλεκτρονικές αγορές, στο πρώτο εξάμηνο του 2021, αγόρασαν είδη ένδυσης, είδη υπόδησης και συναφή παρελκόμενα (τσάντες, κοσμήματα κ.α.)⁴⁸. Το στοιχείο αυτό τεκμηριώνει τη σημασία του μετασχηματισμού των καταστημάτων «ένδυσης - υπόδησης». Βέβαια, όπως σημειώθηκε και στην *Ετήσια Έκθεση Ελληνικού Εμπορίου 2020*, η εμπάθουση της ψηφιοποίησης αναμένεται να οξύνει την ανισότητα μεταξύ των μεγάλων και των μικρότερων επιχειρήσεων, διαταράσσοντας την ισορροπία του παραδοσιακού εμπορίου και των καναλιών πώλησης και διανομής. Στο πλαίσιο αυτό, η υποκατηγορία της «Ένδυσης και Υπόδησης» εισέρχεται σε μια περίοδο εύθραυστης μετάβασης στη μετά-COVID-19 περίοδο⁴⁹. Η ευθραυστότητα αυτή αποτυπώνεται στη μεταστροφή των καταναλωτικών προτύπων (consumer-trends), στη μετάβαση προς τη βιώσιμη και ηθική μόδα (sustainable and ethical fashion) και στον εντεινόμενο ψηφιακό μετασχηματισμό. Η αύξηση των αγορών χρησιμοποιημένων ειδών ένδυσης και υπόδησης (second-hand), η εκτεταμένη αξιοποίηση οργανικών υλικών (π.χ. organic-cotton), αλλά και η στροφή προς τον μινιμαλισμό (minimalism), την τοπική παραγωγή και την αξιοποίηση ανακυκλώσιμων υλικών (recycled materials) αναμένεται να επιτείνουν την αλυσίδα των μετασχηματισμών στην υποκατηγορία της «Ένδυσης - Υπόδησης». Αναμφίβολα, οι επιπτώσεις της γρήγορης μόδας, οι οποίες συχνά σχετίζονται με την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τις πολύπλοκες αλυσίδες προσφοράς, την περιβαλλοντική μόλυνση, τη σπατάλη των υδάτινων πόρων και την κλιματική αλλαγή⁵⁰, κινούνται αντίθετα από τις απαιτήσεις του «πράσινου μετασχηματισμού», και αναμένεται να επιτείνουν την πίεση, ειδικά στις μικρότερες επιχειρήσεις της συγκεκριμένης υποκατηγορίας.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.16

Εξέλιξη Γενικού ΔΚΕ σε σχέση με το Δείκτη καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων (2015 = 100,0)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ / Επεξεργασία: INEMY-ΕΣΕΕ

48. ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2021). *Έρευνα χρήσης τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας από νοικοκυριά και άτομα - χρήση ηλεκτρονικού εμπορίου - Απόρρητο και προστασία ιδιωτικής ζωής και προσωπικών δεδομένων: Έτος 2021*. Ελληνική Στατιστική Αρχή, Πειραιάς, σ. 6.

49. <https://esee.gr/i-eythraysti-metavasi-toy-kladoy-endysis-kai-ypodisis-sti-meta-covid-epochi/>

50. <https://www.sustainablejungle.com/sustainable-living/ethical-sustainable-fashion/>

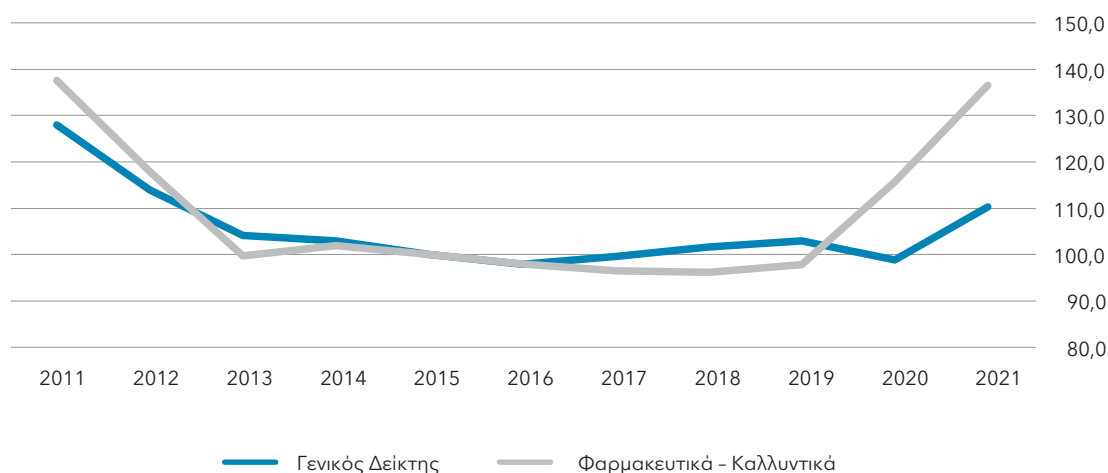
Η υποκατηγορία «Καύσιμα και λιπαντικά αυτοκινήτων» είναι μια από τις σημαντικότερες του κλάδου του λιανικού εμπορίου, και οι επιδόσεις της επηρεάζουν τη συνολική εικόνα του Γενικού Δείκτη. Η συγκεκριμένη υποκατηγορία καταγράφει τις δεύτερες υψηλότερες σωρευτικές απώλειες μεταξύ των υποκατηγοριών του λιανικού εμπορίου, οι οποίες ανέρχονται στο -32.2%, την περίοδο 2011-2021.

Η κυριότερη αιτία για τις εξαιρετικά υψηλές απώλειες είναι οι συνθήκες που σημάδεψαν το 2020, κατά το οποίο η υποκατηγορία κατέγραψε μείωση της τάξης του -20.7%, δηλαδή τη δεύτερη υψηλότερη μετά από αυτή της υποκατηγορίας «Ένδυση - Υπόδηση». Τα δυο lockdowns, η κοινωνική αποστασιοποίηση (social-distancing), αλλά, κυρίως, ο περιορισμός των μετακινήσεων επηρέασαν σημαντικά τη ζήτηση των καυσίμων, μειώνοντας τον κύκλο εργασιών της συγκεκριμένης κατηγορίας. Στο επίπεδο αυτό, οι σημαντικές απώλειες που καταγράφηκαν το 2020 ανέτρεψαν τις θετικές επιδόσεις, τις οποίες σημείωσε η κατηγορία για τρία συναπτά έτη (2016-2017: 6.9%, 2017-2018: 4.4%, 2018-2019: 1.1%). Το 2021, διαφαίνεται μια επαναφορά στα προ-πανδημίας δεδομένα, με τις θετικές επιδόσεις να ανέρχονται στο 14.9%, αλλά τις συνολικές απώλειες να υπολείπονται σημαντικά των αντίστοιχων προ του 2011. Η αρνητική επίδραση του Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης Καυσίμων (ΕΦΚΚ), αλλά και η διακύμανση των τιμών πετρελαίου, κατά τη διάρκεια της πανδημίας, έχουν επηρεάσει αρνητικά τις προσδοκίες για τη συγκεκριμένη υποκατηγορία. Από την άλλη πλευρά, η όξυνση της ενεργειακής κρίσης αναμένεται να προκαλέσει εντονότερες διακυμάνσεις, το 2022. Η «κανονικοποίηση» της τουριστικής δραστηριότητας προβλέπεται να ωθήσει προς τα πάνω τον τζίρο σε μια σειρά από κλάδους, οι οποίοι διασυνδέονται με τον τουρισμό (π.χ. ενοικιάσεις αυτοκινήτων, τουριστικά λεωφορεία κ.α.). Βέβαια, η κανονικοποίηση αυτή θα επηρεαστεί σημαντικά από την εμπέδωση της ενεργειακής κρίσης που φαίνεται πως προκαλεί η Ουκρανική κρίση.

Η υποκατηγορία «Φαρμακευτικά - Καλλυντικά» συνεχίζει την εξαιρετική της πορεία για τρίτο συνεχές έτος. Μετά το 20018-2019, όπου σημείωσε μεγέθυνση της τάξης

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.17

Εξέλιξη Γενικού ΔΚΕ σε σχέση με το Δείκτη φαρμακευτικών-καλλυντικών (2015 = 100,0)

του 1.8%, ακολούθησε το έτος της πανδημίας του COVID-19, κατά το οποίο καταγράφηκε μεγέθυνση της τάξης του 18.2%. Μάλιστα, η εντυπωσιακή αύξηση συνεχίζεται και το 2021, με τον ρυθμό μεγέθυνσης της υποκατηγορίας να ανέρχεται στο 17.9%. Ως αποτέλεσμα των θετικών επιδράσεων των δυο ετών της πανδημικής κρίσης, οι σωρευτικές απώλειες της συγκεκριμένης υποκατηγορίας είναι οι δεύτερες χαμηλότερες μετά τα μεγάλα καταστήματα τροφίμων (supermarkets), καταγράφοντας συρρίκνωση της τάξης του -0.8%, κατά τη δεκαετή περίοδο της διττής κρίσης (2011-2021). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η συγκεκριμένη κατηγορία να έχει επιστρέψει στα επίπεδα του 2011. Μάλιστα, αυτό συμβαίνει σε μια περίοδο, μετά την οποία η υποκατηγορία είχε δεχθεί τον ισχυρό ανταγωνισμό από τα supermarkets, λόγω της υποκατάστασης αρκετών μη φαρμακευτικών προϊόντων.

Μετά το 2019, η σημαντική μεγέθυνση, την οποία καταγράφει η συγκεκριμένη κατηγορία, οφείλεται στην εντυπωσιακή αύξηση της ζήτησης προϊόντων απαραίτητων για την αποφυγή μετάδοσης του COVID-19 (π.χ. προστατευτικές μάσκες, προϊόντα αντισηψίας κ.α.). Άλλωστε, τα προϊόντα που σχετίζονται με το ευρύτερο οικοσύστημα της υγείας αύξησαν την ποσοστιαία συμμετοχή τους στην ετήσια δαπάνη των νοικοκυριών. Μάλιστα, η εκτεταμένη ψηφιοποίηση της συγκεκριμένης υποκατηγορίας φαίνεται πως λειτούργησε ως *modus operandi* για την μεγέθυνση της. Εξάλλου, σύμφωνα με τα δεδομένα της Convert Group, ο τζίρος των ηλεκτρονικών φαρμακείων αυξήθηκε κατά 10%, εντός του 2021, φτάνοντας στα 241 εκ. ευρώ έσοδα⁵¹. Η δυνατότητα των ηλεκτρονικών φαρμακείων για σημαντικές αυξήσεις τους έχει προσφέρει τη δυνατότητα απορρόφησης ενός σημαντικού μέρους του τζίρου. Βέβαια, η μετάβαση από το «φυσικό» στο «ηλεκτρονικό» φαρμακείο ασκεί πίεση στα μικρότερα συνοικιακά φαρμακεία, τα οποία διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο εν τη απουσία οργανωμένης Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας (ΠΦΥ).

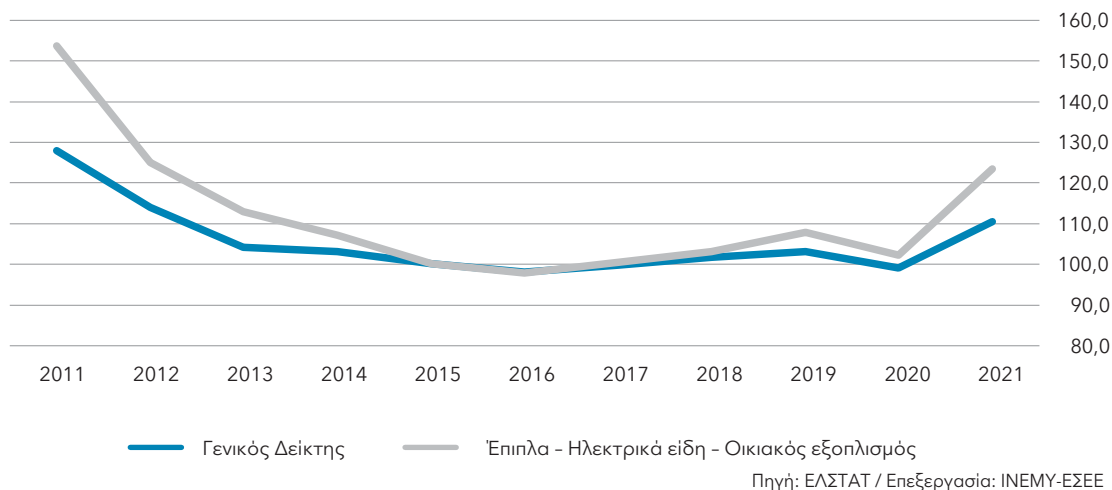
Η κατηγορία «Επιπλα - Ηλεκτρικά Είδη - Οικιακός Εξοπλισμός» παρουσιάζει, μετά το 2016, μια αξιοσημείωτη ανθεκτικότητα, η οποία της έχει δώσει τη δυνατότητα να μετριάσει τις σωρευτικές της απώλειες στο -19.8%, κατά τη δεκαετία 2011-2021. Οι απώλειες της υποκατηγορίας για την περίοδο της διττής κρίσης σχετίζονται με τη σημαντική μείωση της δαπάνης για διαρκή αγαθά, η οποία προσέγγισε το -62.7%, κατά το διάστημα 2008-2020⁵². Πιο συγκεκριμένα, το 2020, το οποίο αποτέλεσε ένα εξαιρετικά δυσμενές έτος για τις περισσότερες υποκατηγορίες του κλάδου του λιανικού εμπορίου, η υποκατηγορία των «Επιπλων - Ηλεκτρικών Ειδών - Οικιακού Εξοπλισμού» σημείωσε μείωση της τάξης του -5.3%. Η σχετικά χαμηλή μείωση της υποκατηγορίας συνδέεται με το γεγονός ότι το 2020 αποτέλεσε ένα «έτος ανακαινίσεων», καθώς πραγματοποιήθηκε σειρά ανακαινίσεων, ανακατασκευών, αλλά και μικρότερων παρεμβάσεων σε κατοικίες και επαγγελματικούς χώρους. Επιπρόσθετα, η αγορά εξοπλισμού για τη «θωράκιση» των κατοικιών και των επαγγελματικών χώρων κατά του COVID-19 (π.χ. τοποθετήσεις plexiglass, ιονιστών κ.α.) δημιούργησε μια δυναμική ζήτησης προϊόντων της συγκεκριμένης κατηγορίας.

51. <https://www.kathimerini.gr/economy/561702394/ayxisi-10-ston-tziro-ton-ilektronikon-farmakeion-to-2021/>

52. ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2021). Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2020. Ελληνική Στατιστική Αρχή, Πειραιάς, σ. 4.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.18

Εξέλιξη Γενικού ΔΚΕ σε σχέση με το Δείκτη επίπλων - ηλ. ειδών - οικ. εξοπλισμού (2015 = 100,0)

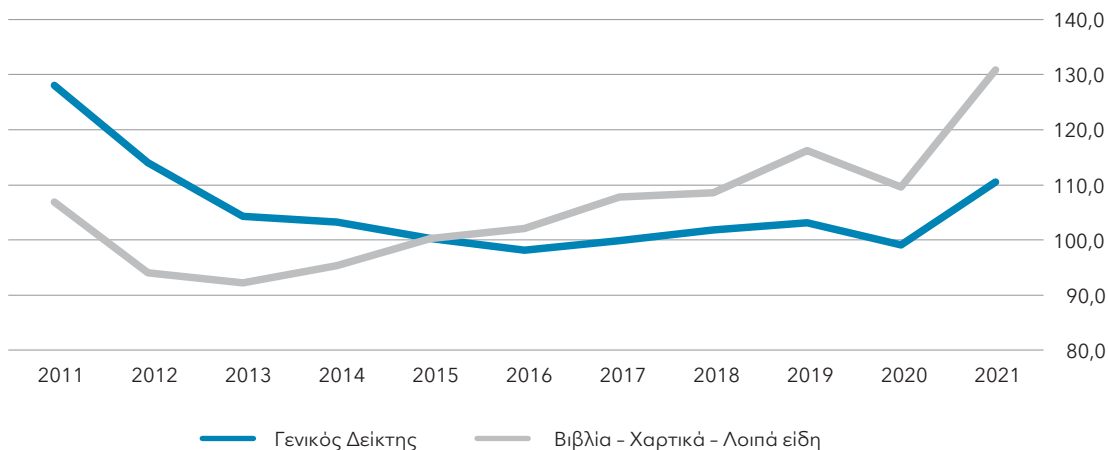
Μάλιστα, το 2021, αυτή ακριβώς η αγορά αναδεικνύεται από τις πρωταθλήτριες της ανάκαμψης, σημειώνοντας μεγέθυνση της τάξης του 20.8%. Το στοιχείο αυτό της επιτρέπει την επιστροφή στα προ της διττής κρίσης επίπεδα, έχοντας πλέον σημαντικά αποθέματα δυναμικής. Άλλωστε, δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι η συγκεκριμένη κατηγορία αποτελεί έναν σημαντικό (έμμεσο) επιταχυντή του ψηφιακού και πράσινου μετασχηματισμού, ο οποίος εντάθηκε κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Μάλιστα, το 2022 αναμένεται να είναι ένα αρκετά παραγωγικό έτος ειδικά αν λάβουμε υπόψη τα προγράμματα που θα υλοποιηθούν το αμέσως επόμενο διάστημα (π.χ. νέος κύκλος του εξοικονομώ κατ' οίκον, εξοικονομώ επιχειρώντας, πρόγραμμα «αντικατάστασης και ανακύκλωσης ενεργοβόρων ηλεκτρικών συσκευών»). Εξάλλου, η οικοδομική δραστηριότητα παραμένει ιδιαίτερα έντονη, ενισχύοντας τις επιδόσεις της κατηγορίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι, τον Οκτώβριο 2021, καταγράφηκε αύξηση 18.4%, στον αριθμό των οικοδομικών αδειών, 36.1%, στην επιφάνεια, και 45.2%, στον όγκο, σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του 2020⁵³. Επίσης, η σταδιακή επιστροφή στην προ της πανδημίας «τουριστική κανονικότητα», αλλά και η αύξηση των τουριστικών ροών αναμένεται να ενισχύσουν τη συγκεκριμένη κατηγορία, αν λάβουμε υπόψη και τη μεγέθυνση των εναλλακτικών μορφών καταλυμάτων (όπως, οι υπηρεσίες διαμοιρασμού τύπου Airbnb), κατά το διάστημα πριν από την πανδημία.

Παρατηρώντας το διάγραμμα 1.19, διαφαίνεται η ενδιαφέρουσα πορεία της υποκατηγορίας «Βιβλία - χαρτικά - λοιπά είδη». Είναι χαρακτηριστικό ότι η συγκεκριμένη υποκατηγορία είναι, μαζί με την υποκατηγορία «Πωλήσεις εκτός καταστημάτων», η μοναδική που καταγράφει θετικά αποτελέσματα για την περίοδο 2011-2021, έχοντας μεγεθυνθεί κατά ¼ περίπου. Παρά τη μείωση του κύκλου εργασιών το 2020 (2019-2020: -5.8%), η υποκατηγορία κατορθώνει να επιτύχει επιδόσεις αρκετά υψηλότερες, συγκριτικά ακόμα και με την προ διττής κρίσης περίοδο. Η συγκεκριμένη υποκατη-

53. ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2021). Έρευνα Οικοδομικής Δραστηριότητας: Οκτώβριος 2021. Ελληνική Στατιστική Αρχή, Πειραιάς, σ. 1.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.19

Εξέλιξη Γενικού ΔΚΕ σε σχέση με το Δείκτη βιβλίων - χαρτικών - λοιπών ειδών (2015 = 100,0)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ / Επεξεργασία: INEMY-ΕΣΕΕ

γορία λειτουργεί ως «επιταχυντής του ψηφιακού μετασχηματισμού», καθώς εμπορεύεται δυναμικά τεχνολογικά προϊόντα, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τα «έξυπνα τηλέφωνα» (smartphones). Οι εντυπωσιακές επιδόσεις του 2021 σχετίζονται με την εντυπωσιακή αύξηση της ζήτησης προϊόντων τεχνολογίας (π.χ. ηλεκτρονικοί υπολογιστές, laptops, webcameras, tablets κ.λπ.), λόγω και της επέκτασης της τηλεργασίας. Επίσης, ένα σημαντικό προϊόν που γνώρισε μεγέθυνση εντός του 2021 είναι τα παιχνίδια για smartphones, tablets, Η/Υ και κονσόλες παιχνιδιών, καθώς, το πρώτο τρίμηνο του 2021, καταγράφηκε αύξηση των αγορών ηλεκτρονικών παιχνιδιών κατά 27.1%, σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο του 2020⁵⁴.

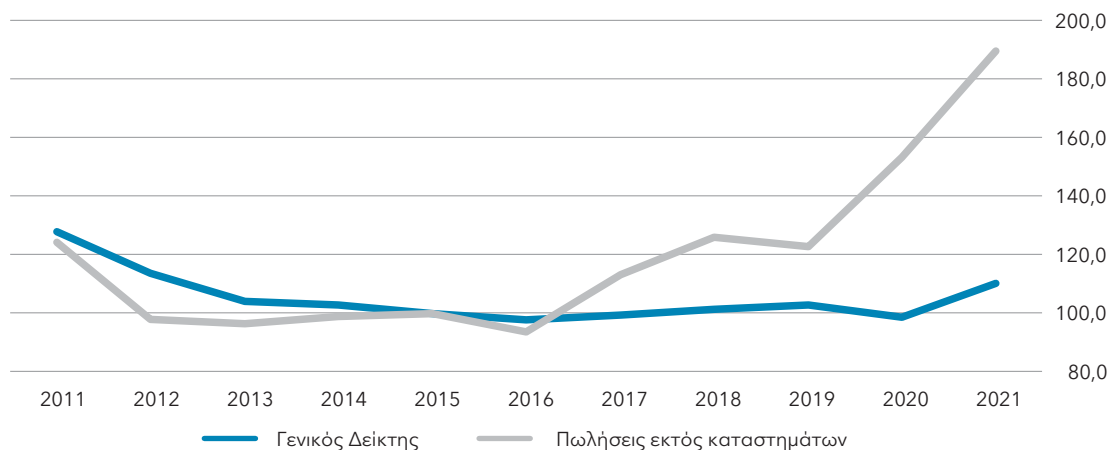
Η υποκατηγορία των «Πωλήσεων εκτός καταστημάτων» παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, το οποίο εντάθηκε λόγω της πανδημικής κρίσης. Είναι χαρακτηριστικό ότι η υποκατηγορία μεγεθύνθηκε κατά ¼ εντός της πανδημικής περιόδου (2020), καταγράφοντας αύξηση της τάξης του 24.6%. Για το 2021, τα δεδομένα εξακολουθούν να είναι ενθαρρυντικά, καθώς η μεγέθυνση των πωλήσεων προσεγγίζει το 23.6%. Τα έτη 2019-2020 και 2020-2021 έδωσαν τη δυνατότητα στην κατηγορία να υπερδιπλασιάσει τις επιδόσεις της (αύξηση 52.4%, την περίοδο 2011-2021). Στην εντυπωσιακή μεγέθυνση της συγκεκριμένης υποκατηγορίας αποτυπώνονται η μεταστροφή των καταναλωτικών προτύπων και η συνακόλουθη σημαντική μεγέθυνση των ηλεκτρονικών πωλήσεων. Η αύξηση των αγορών μέσω του διαδικτύου (e-shops και platforms) και των τηλεπωλήσεων (telemarketing), η οποία εντάθηκε εξαιτίας της πανδημίας, φαίνεται πως θα διαμορφώσει ένα νέο περιβάλλον για την συγκεκριμένη υποκατηγορία. Είναι χαρακτηριστικό ότι, το πρώτο τρίμηνο του 2021 (σε σύγκριση με το αντίστοιχο του 2020), το ποσοστό των χρηστών του διαδικτύου, οι οποίοι πραγματοποίησαν ηλεκτρονικές αγορές, παρουσίασε αύξηση 22%⁵⁵. Μάλιστα, ο σταδιακός μετασχη-

54. ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2021). Έρευνα χρήσης τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας από νοικοκυριά και άτομα - χρήση ηλεκτρονικού εμπορίου - Απόρρητο και προστασία ιδιωτικής ζωής και προσωπικών δεδομένων: Έτος 2021. Ελληνική Στατιστική Αρχή, Πειραιάς, σ. 6.

55. ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2021). Έρευνα χρήσης τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας από νοικοκυριά και

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.20

Εξέλιξη Γενικού ΔΚΕ σε σχέση με το Δείκτη πωλήσεων εκτός καταστημάτων
(2015 = 100,0)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ / Επεξεργασία: INEMY-ΕΣΣΕ

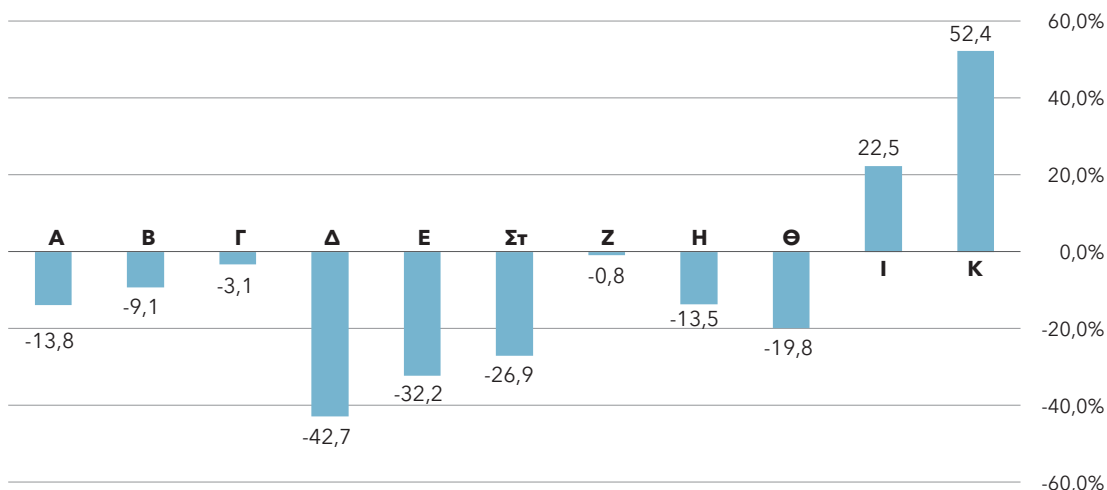
ματισμός των καταναλωτικών προτύπων αναμένεται να ενδυναμώσει τη μακροχρόνια ανθεκτικότητα της υποκατηγορίας, η οποία είναι και η πλέον δυναμική μεταξύ των υπολοίπων υποκατηγοριών του κλάδου του λιανικού εμπορίου. Από την άλλη, όπως τουλάχιστον διαφαίνεται, η ενίσχυση των υπαίθριων αγορών - με αφορμή την ανάγκη αποφυγής της μετάδοσης του COVID-19 - συμβάλλει, με τη σειρά της, στην ενίσχυση του δείκτη, εντείνοντας τον ανταγωνισμό στην κατηγορία των μικρότερων καταστημάτων τροφίμων.

Στο διάγραμμα 1.21, συνοψίζονται οι σωρευτικές μεταβολές του Γενικού Δείκτη, αλλά και των υπόλοιπων υποκατηγοριών του λιανικού εμπορίου. Μέχρι το 2019, ο Γενικός Δείκτης παρουσίασε τρία θετικά έτη μεγέθυνσης (2016-2017: 1.8%, 2017-2018: 2% και 2018-2019: 1.3%), για να μειωθεί σημαντικά κατά τη διάρκεια του πανδημικού έτους 2020 (2019-2020: -3.9%). Το 2020 αποτέλεσε ένα έτος με εξαιρετικά υψηλές απώλειες για τις περισσότερες από τις υποκατηγορίες του οικοσυστήματος του λιανικού εμπορίου. Την εντονότερη πίεση υπέστησαν οι κατηγορίες των «Καυσίμων-Λιπαντικών», (-20.7%), και της «Ένδυσης- Υπόδησης», (-23.1%). Μοναδική εξαίρεση αποτέλεσε η *troika* των υποκατηγοριών, η οποία ευνοήθηκε από την έξαρση της πανδημικής κρίσης (supermarkets, φαρμακευτικά - καλλυντικά και e-shops). Πιο συγκεκριμένα, το διάστημα 2019-2020, τα supermarkets μεγεθύνθηκαν κατά 7%, τα «Φαρμακευτικά-Καλλυντικά» κατά 18.2% και οι «Πωλήσεις εκτός καταστημάτων» κατά 24.6%. Από την άλλη πλευρά, το 2021 αποτέλεσε ένα έτος ανάκαμψης για όλες τις υποκατηγορίες του οικοσυστήματος του λιανικού εμπορίου. Όπως σημειώθηκε και παραπάνω, οι πρωταθλήτριες κατηγορίες της ανάκαμψης ήταν η υποκατηγορία της «Ένδυσης - Υπόδησης», (29.7%), τα e-shops, (23.6%), και η υποκατηγορία των «Επιπλων - Ηλεκτρικών Ειδών και Οικιακού Εξοπλισμού», (20.8%). Στο πλαίσιο αυτό, θα μπορούσαμε να σημειώσουμε ότι η πανδημική κρίση επιτάχυνε τη διαδικασία

άτομα - χρήση ηλεκτρονικού εμπορίου - Απόρρητο και προστασία ιδιωτικής ζωής και προσωπικών δεδομένων: Έτος 2021. Ελληνική Στατιστική Αρχή, Πειραιάς, σ. 5.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.21

Σωρευτικές μεταβολές του κύκλου εργασιών ανά υποκατηγορία λιανικού εμπορίου: 2021/2011

A. Γενικός Δείκτης	Z. Φαρμακευτικά-καλλυντικά
B. Γεν. δείκτης (εκτός καυσίμων-λιπαντικών)	H. Ένδυση-υπόδηση
Γ. Μεγάλα κατ/τα τροφίμων	Θ. Έπιπλα - ηλ. είδη - οικ. εξοπλισμός
Δ. Πολυκαταστήματα	I. Βιβλία - χαρτικά - λοιπά είδη
E. Καύσιμα & λιπαντικά αυτοκινήτων	K. Πωλήσεις εκτός κατ/των
Στ. Τρόφιμα - ποτά - καπνός	

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ / Επεξεργασία: INEMY-ΕΣΕΕ

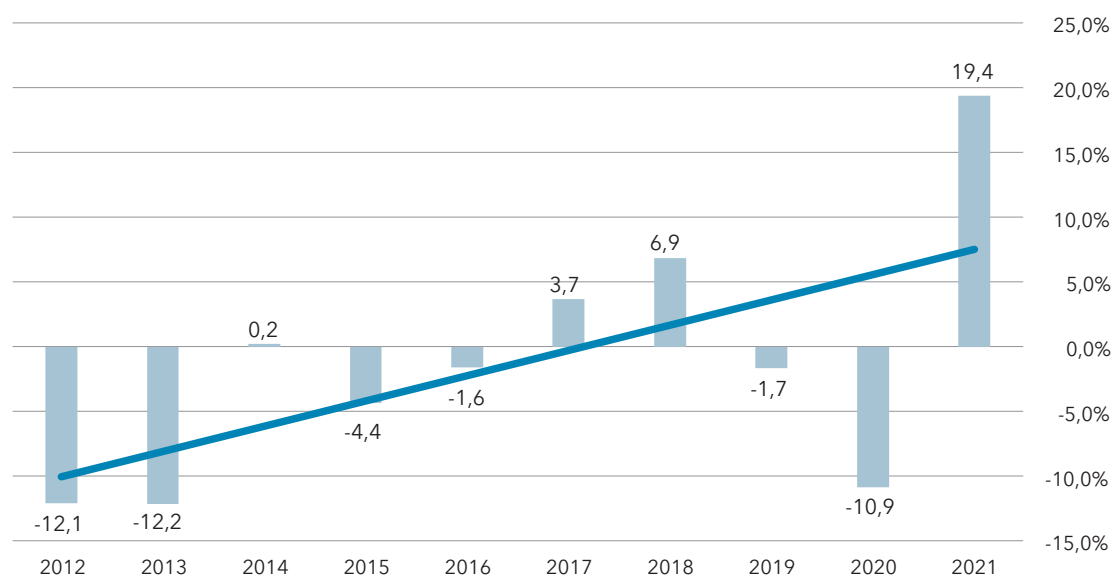
ανακατάταξης του οικοσυστήματος του λιανικού εμπορίου. Σε επίπεδο σωρευτικών μεταβολών, κατά τη δεκαετία της διττής κρίσης, από τις εννέα επιμέρους υποκατηγορίες του λιανικού εμπορίου, μόνον δύο καταγράφουν θετική (σωρευτικά) εικόνα. Η υποκατηγορία «Πωλήσεις εκτός καταστημάτων» αναδεικνύεται σε πρωταθλήτρια του οικοσυστήματος του λιανικού εμπορίου, καταγράφοντας αύξηση 52.4%. Το στοιχείο αυτό καταδεικνύει τη σημασία της έντονης ψηφιοποίησης, ειδικά κατά την τελευταία τριετία. Η δεύτερη κατηγορία, η οποία επιτυγχάνει θετικές επιδόσεις είναι τα «Βιβλία - Χαρτικά - Λοιπά είδη» (22.5%). Η μεγέθυνση αυτή, όπως σημειώθηκε παραπάνω, σχετίζεται με την εμπορία των δυναμικών ηλεκτρονικών ειδών, των οποίων η ζήτηση αυξήθηκε σημαντικά εν μέσω πανδημίας. Από τις υπόλοιπες κατηγορίες, αυτή που καταγράφει τις υψηλότερες απώλειες, την περίοδο αναφοράς, είναι τα πολυκαταστήματα (-42.7%), και ακολουθούν τα καύσιμα και λιπαντικά αυτοκινήτων (-32.2%), τα μικρότερα καταστήματα τροφίμων (-26.9%), τα έπιπλα - ηλεκτρικά είδη και οικιακός εξοπλισμός (-19.8%). Κλείνοντας, οι δυο κατηγορίες που εμφανίζουν μια περιορισμένη απομείωση είναι τα supermarkets (-3.1%) και τα φαρμακευτικά - καλλυντικά (-0.8%). Επί της ουσίας, στον χάρτη των σωρευτικών απωλειών της περιόδου της διττής κρίσης, αποτυπώνονται οι τρεις ταχύτητες του οικοσυστήματος του λιανικού εμπορίου. Η πανδημία φαίνεται πως επιτάχυνε τη μεγέθυνση κάποιων υποκατηγοριών, και οδήγησε στην κατάρρευση άλλων υποκατηγοριών, οι οποίες ήταν από τις πλέον δυναμικές του κλάδου, κατά την προηγούμενη δεκαετία.

1.2.4. Η πορεία του ΔΚΕ στο χονδρικό εμπόριο την περίοδο 2012-2021

Το χονδρικό εμπόριο είναι ένας σημαντικός κρίκος στην αλυσίδα αξίας (value-chain), καθώς συνδέει τους αγοραστές (καταναλωτές) με τους πωλητές (επιχειρήσεις). Στο επίπεδο αυτό, η διαταραχή, την οποία προκάλεσε η πανδημική κρίση, επέφερε σειρά σημαντικών διακυμάνσεων στις επιδόσεις του χονδρικού εμπορίου. Οι μεταλλαγές και τα «κωλύματα» (bottlenecks) που εμφανίστηκαν στην εφοδιαστική αλυσίδα επέδρασαν σημαντικά στο χονδρικό εμπόριο. Η υπερβολική ζήτηση συγκεκριμένων προϊόντων (π.χ. αντισηπικά, προστατευτικές μάσκες κ.α.) και η διακοπή της παραγωγής πολλών κωδικών προϊόντων στις χώρες προέλευσης (κυρίως στην Ασία) οδήγησαν σε σημαντικές ελλείψεις, διαταράσσοντας τα παραδοσιακά μοντέλα παραγγελιών. Παράλληλα, η αναδιάταξη των σημείων πώλησης και η αύξηση της διαπραγματευτικής ισχύος των προμηθευτών αύξησαν την πίεση στις επιχειρήσεις χονδρικού και λιανικού εμπορίου. Είναι χαρακτηριστικό ότι, εντός του 2020, κατά το οποίο οι επιχειρήσεις κλήθηκαν να προσαρμοστούν σε νέα δεδομένα, ο κλάδος του χονδρικού εμπορίου κατέγραψε συρρίκνωση της τάξης του -10.9%, μετά από ένα επίσης προβληματικό έτος, αυξημένης αβεβαιότητας (2018-2019: -1.7%). Το 2020, οι απώλειες κινούνται στα ίδια επίπεδα με το 2012, το οποίο αποτέλεσε, ιστορικά, ένα από τα δυσμενέστερα έτη για τον κλάδο. Σημαντικός παράγοντας, ο οποίος οδήγησε στην απομείωση των πωλήσεων του κλάδου, είναι η συρρίκνωση των πωλήσεων στο χονδρικό εμπόριο αλκοολούχων ποτών, η οποία προσέγγισε το -52%, το 2020⁵⁶. Βέβαια,

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.22

Εξέλιξη μεταβολής (%) του Γενικού ΔΚΕ στο χονδρικό εμπόριο: 2012-2021

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ / Επεξεργασία: INEMY-ΕΣΕΕ

56. <https://www.capital.gr/epikairoτητα/3518335/me-surriknosi-ton-poliseon-sto-xondriko-emporio-alkoolouchon-poton-kata-52-ekleise-to-2020>

από την άλλη πλευρά, το πρώτο εννεάμηνο του 2021, κατά το οποίο επιχειρείται η επιστροφή της κανονικότητας, οι επιδόσεις του κλάδου είναι εξαιρετικές (2020-2021: 19.4%) και του επιτρέπουν να επιστρέψει στα προ-πανδημίας επίπεδα (2019).

Το 2021 σηματοδοτεί την επιστροφή του κλάδου, μέσω ενός spiral κανονικοποίησης. Αναμφίβολα, την περίοδο 2012-2021, ο κλάδος συνεχίζει να εμφανίζει σωρευτικές απώλειες της τάξης του -6.1%. Σε κάθε περίπτωση, η συρρίκνωση αυτή τεκμηριώνει τις μακροχρόνιες δυσκολίες απομείωσης των απωλειών, τις οποίες επέφερε η διπτή κρίση. Από την άλλη, όπως προαναφέρθηκε σχετικά και με τον κλάδο του λιανικού εμπορίου, ο κλάδος του χονδρικού εμπορίου θα πρέπει να επενδύσει στον πράσινο και ψηφιακό μετασχηματισμό του, προκειμένου να διασφαλίσει τη μεσοπρόθεσμη βιωσιμότητά του. Βέβαια, σε κάθε περίπτωση, απαραίτητη προϋπόθεση, για τον μετασχηματισμό αυτό, αποτελεί η διασφάλιση των απαραίτητων πόρων. Στο πλαίσιο αυτό, οι πόροι του RRF, αλλά και η νέα προγραμματική περίοδος ΕΣΠΑ 2021-2027 μπορούν να χρηματοδοτήσουν -από κοινού με τις ιδιωτικές επενδύεις- τον συνολικό μετασχηματισμό του κλάδου του χονδρικού εμπορίου.

1.2.5. Ο Γενικός ΔΚΕ στον τομέα των αυτοκινήτων (Εμπόριο, συντήρηση και επισκευή αυτοκινήτων και μοτοσικλετών [ΣΤΑΚΟΔ 45] και Εμπόριο αυτοκινήτων [ΣΤΑΚΟΔ 451])

Σε διεθνές επίπεδο, η αυτοκινητοβιομηχανία εισήλθε, λόγω της πανδημίας, στην περίοδο μιας αναπάντεχης κρίσης. Η έλλειψη ημιαγωγών αποτέλεσε το σημαντικότερο πρόβλημα της βιομηχανίας αυτοκινήτων. Είναι χαρακτηριστικό ότι η Ένωση Βιομηχανιών Ημιαγωγών (SIA) ανακοίνωσε πως οι παγκόσμιες πωλήσεις της βιομηχανίας ημιαγωγών ανήλθαν σε 439 δισ. δολάρια, το 2020, παρουσιάζοντας αύξηση 6.5%, σε σχέση με το 2019 (412 δισ. δολάρια)⁵⁷. Οι διαταραχές έχουν επιφέρει εξαιρετικά υψηλά κόστη, με την ανάκαμψη να εμφανίζεται ως μια αργόσυρτη και δυσχερή διαδικασία. Οι αρχικές ανησυχίες σχετικά με τις αναταράξεις των κινέζικων εξαγωγών μεταφράστηκαν σε σημαντικές διακοπές της παραγωγής, στην Ευρώπη. Η κρίση του COVID-19 εξώθησε το 95% των γερμανικών επιχειρήσεων, οι οποίες σχετίζονται με το οικοσύστημα του αυτοκινήτου, να θέσουν τους εργαζομένους τους σε καθεστώς αναστολής εργασίας, ενώ, εξαιτίας των ελλείψεων, αρκετά καταστήματα πώλησης αυτοκινήτων παρέμειναν κλειστά για περισσότερο από έναν μήνα⁵⁸. Από την άλλη πλευρά, η πανδημία φαίνεται πως λειτουργεί ως καταλύτης ευρύτερων μετασχηματισμών στην αγορά αυτοκινήτου. Σταδιακά, αναγνωρίζεται ότι τα ψηφιακά κανάλια θα αποτελέσουν τη νέα κανονικότητα, με ισχυρούς παίκτες να προετοιμάζονται για την επόμενη ημέρα. Είναι χαρακτηριστικό ότι μια αμερικανική εταιρεία κατασκευής ηλεκτρικών αυτοκινήτων, με εγκαθιδρυμένα ψηφιακά κανάλια και ανέπαφα test drives, αύξησε τις πωλήσεις της στην Κίνα κατά 10%, στη διάρκεια της πρώιμης φάσης της COVID-19 κρίσης. Από την άλλη, η έλλειψη ημιαγωγών εκτιμάται ότι θα εξισορροπη-

57. <https://m.naftemporiki.gr/story/1729246/tsip-pagkosmia-ellepsi-kai-anatimiseis>

58. <https://www.mckinsey.com/industries/automotive-and-assembly/our-insights/reimagining-the-auto-industrys-future-its-now-or-never>

θεί κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2022, όταν η αγορά θα επανέλθει, μετά τον πόλεμο των μεριδίων παραγωγής και πώλησης ημιαγωγών.

Όσον αφορά στην ελληνική αγορά, ο τομέας του αυτοκινήτου αποτελεί έναν ερμηνευτικό 'ιδεότυπο' για την κατανόηση της λειτουργίας της. Ο υποκλάδος του αυτοκινήτου (ΣΤΑΚΟΔ 45) κατέγραψε, μέχρι το ξέσπασμα της πανδημικής κρίσης, έξι συναπτά έτη μεγέθυνσης (2013-2014: 18.7%, 2014-2015: 7.8%, 2015-2016: 7.2%, 2016-2017: 6.3%, 2017-2018: 10.8% και 2018-2019: 8.4%). Το στοιχείο αυτό έδωσε στη συγκεκριμένη κατηγορία τη δυνατότητα να υπερκαλύψει τις απώλειες της περιόδου της δημοσιονομικής κρίσης. Η θετική πορεία ανακόπηκε κατά το έτος της πανδημίας (2020), καταγράφοντας απομείωση της τάξης του -12.9%, για τον κλάδο 45, και -15.3%, για τον κλάδο 451. Από την άλλη πλευρά, το 2021 (σε σχέση με το 2020), καταγράφηκε μεγέθυνση της τάξης του 25.5%, στον κλάδο 45, και 28.6%, στον κλάδο 451. Βέβαια, παρά την ανακοπή της μεγέθυνσης, κατά την περίοδο της πανδημικής περιόδου, οι δύο κατηγορίες που σχετίζονται με το οικοσύστημα του αυτοκινήτου παρουσιάζουν σημαντική μεγέθυνση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1		
Εποχικά διορθωμένοι ΔΚΕ στον τομέα των αυτοκινήτων (κλάδοι 45 & 451)		
	(%) Μεταβολή κλάδου 45	(%) Μεταβολή κλάδου 451
2013	-3,1%	-3,4%
2014	18,7%	24,2%
2015	7,8%	6,5%
2016	7,2%	7,3%
2017	6,3%	8,2%
2018	10,8%	14,2%
2019	8,4%	9,7%
2020	-12,9%	-15,3%
2021	25,5%	28,6%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. / Επεξεργασία: INEMY-ΕΣΣΕ

Από την άλλη πλευρά, η σταδιακή επαναφορά της κανονικότητας της αγοράς αναμένεται να ενδυναμώσει την ανθεκτικότητα του κλάδου. Παράλληλα, η μεταστροφή των καταναλωτικών προτύπων προς την κατεύθυνση της ηλεκτροκίνησης αναμένεται να ενισχύσει τη ζήτηση, σε μεσοπρόθεσμο επίπεδο, ενδυναμώνοντας τη δυναμική της κατηγορίας, κατά την αμέσως επόμενη περίοδο. Ο δεύτερος κύκλος του προγράμματος «ΚΙΝΟΥΜΑΙ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ» (<https://kinoumeilektrika.gov.gr/>) αναμένεται να συνεισφέρει στην ενίσχυση της αγοράς ηλεκτρικών αυτοκινήτων, συμβάλλοντας στον αργό, αλλά σταδιακό «πράσινο μετασχηματισμό» του κλάδου του αυτοκινήτου. Άλλωστε, ο πρώτος κύκλος της δράσης ανήλθε σε 942.886,99 ευρώ, χρηματοδοτώντας 619 δικαιούχους. Βραχυπρόθεσμα, φαίνεται πως θα υπάρχει μια ανισορροπία ζήτησης και προσφοράς στην αγορά. Οι χαμηλές πωλήσεις καινούργιων αυτοκινήτων, κατά την περίοδο της δημοσιονομικής κρίσης, έχουν περιορίσει την προσφορά των ποιοτικών μεταχειρισμένων αυτοκινήτων, με αποτέλεσμα την αύξηση των εισαγωγών από το εξωτερικό.

1.2.6. Ρευστότητα και πρόσβαση στη χρηματοδότηση

Το ζήτημα της χρηματοδότησης αποτέλεσε, ίσως, το πιο σημαντικό διαρθρωτικό πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας, κατά τη διάρκεια της δημοσιονομικής κρίσης και της περιόδου της εσωτερικής υποτίμησης. Η μη ένταξη στον μηχανισμό της ποσοτικής χαλάρωσης (Quantitative Easing, QE), κατά την περίοδο της ευρωπαϊκής κρίσης, δεν βοήθησε στη βελτίωση της χρηματοδοτικής θέσης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Παράλληλα, η πανδημική κρίση του COVID-19 αναμένεται να επιδεινώσει ακόμα περισσότερο τη θέση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, λόγω της όξυνσης του προβλήματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων (Non-Performing Loans). Αναμφίβολα, η υλοποίηση του προγράμματος τιτλοποιήσεων «ΗΡΑΚΛΗΣ», παρότι απομείωσε το ποσοστό των NPLs, συντέλεσε στη μεγάλη διαφορά μεταξύ της λογιστικής αξίας και της τιμής πώλησης, συρρικνώνοντας με αυτόν τον τρόπο την κερδοφορία των τραπεζών. Από την άλλη πλευρά, η μείωση του ποσοστού των NPLs και ο συνολικός στόχος της επίτευξης μονοψήφιου ποσοστού θα αποτελέσουν κριτήριο για την αναβάθμιση της επενδυτικής βαθμίδας των ελληνικών τραπεζών.

Θα πρέπει να σημειωθεί πως, σύμφωνα με την τριμηνιαία έκθεση της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Αρχής (European Banking Authority - EBA) αναφορικά με τις συστημικές τράπεζες της Ευρωζώνης, οι ελληνικές τράπεζες συνεχίζουν να υστερούν σε ρυθμούς ανάπτυξης. Σύμφωνα με την έκθεση, το υψηλό ποσοστό των κόκκινων δανείων και η μείωση της κερδοφορίας (και της κεφαλαιακής επάρκειας), εξαιτίας των τιτλοποιήσεων, συνιστούν σημαντικά προβλήματα για την ομαλή και εύρυθμη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος, εμποδίζοντας, παράλληλα, τη μετάβαση προς τη βιώσιμη τραπεζική⁵⁹. Από την άλλη πλευρά, η σημαντική εξάρτηση των συστημικών τραπεζών από τα κρατικά ομόλογα (26% του ενεργητικού τους) ενδέχεται να προκαλέσει σημαντικές ζημιές, λόγω των αποτιμήσεων από τον πληθωρισμό.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.2						
Μέσα ετήσια επιτόκια υφιστάμενων δανείων, 2013-2021						
	Επαγγελματικά			Επιχειρηματικά		
	Έως 1 έτος	Από 1 έως 5 έτη	Άνω των 5 ετών	Έως 1 έτος	Από 1 έως 5 έτη	Άνω των 5 ετών
2013	9,15%	7,32%	5,46%	6,87%	5,51%	4,61%
2014	7,94%	6,53%	5,52%	6,13%	5,1%	4,34%
2015	7,39%	5,81%	5,3%	5,76%	4,99%	4,09%
2016	7,3%	6,61%	5,18%	5,39%	4,76%	3,92%
2017	6,96%	6,24%	4,86%	5,14%	4,56%	3,73%
2018	6,91%	6,27%	4,55%	4,84%	3,97%	3,67%
2019	6,75%	6,12%	4,38%	4,47%	3,87%	3,43%
2020	6,69%	5,22%	4,26%	4,12%	3,29%	3,25%
2021	6,42%	5,27%	4,25%	3,84%	2,96%	3,02%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

59. EBA (2021). *Risk Assessment of the European Banking System, December 2021*. Luxembourg, Publications Office of the European Union.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.3				
Μέσα ετήσια επιτόκια νέων δανείων, 2013-2020				
	Επαγγελματικά		Επιχειρηματικά	
	Επιτόκιο κυμαινόμενο ή σταθερό έως 1 έτος	Έως 250.000€	Από 250.000 έως 1 εκατ. €	Πάνω από 1 εκατ. €
2013	6,79%	6,61%	5,79%	4,73%
2014	6,13%	5,97%	5,22%	4,75%
2015	6,56%	5,91%	5,09%	5,19%
2016	5,36%	5,28%	5,06%	4,53%
2017	5,45%	5,17%	4,53%	4,36%
2018	5,64%	5,18%	4,16%	3,46%
2019	5,25%	4,76%	3,85%	3,51%
2020	4,05%	4,16%	3,23%	2,53%
2021	4,46%	4,46%	3,3%	2,75%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Το εγχώριο κόστος δανεισμού παραμένει σημαντικά υψηλότερο από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, στοιχείο το οποίο αναδεικνύει τις αδυναμίες πρόσβασης, ειδικά των micro, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (ΜμΕ), στη χρηματοδότηση. Είναι χαρακτηριστικό ότι τα επιτόκια των νέων δανείων αυξήθηκαν κατά το διάστημα μεταξύ 2020-2021. Από την άλλη, οι προβληματικές επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας στην εναλλακτική και βιώσιμη τραπεζική επιτείνουν τα προβλήματα της μικρής και μεσαίας επιχειρηματικότητας. Η αποσπασματική αξιοποίηση εργαλείων, όπως τα κεφάλαια συμμετοχών (venture capitals) και οι επιχειρηματικοί άγγελοι (business angels), περιορίζει τις δυνατότητες αντιμετώπισης του προβλήματος της χρηματοδότησης. Μια σημαντική νομοθετική παρέμβαση είναι αυτή των μικροχρηματοδοτήσεων (microfinance), δηλαδή μικρών δανείων για την ίδρυση ή την επέκταση των μικρών επιχειρήσεων. Άλλωστε, ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Μικροχρηματοδοτήσεων Progress, που συστάθηκε το 2010, στηρίζει τις εθνικές προσπάθειες στο επίπεδο αυτό, ενώ η ενεργοποίηση του νομοσχεδίου για τις μικροχρηματοδοτήσεις (microfinance) –Πλαίσιο χορήγησης μικροχρηματοδοτήσεων, ρυθμίσεις χρηματοπιστωτικού τομέα και άλλες διατάξεις– αναμένεται να συμβάλει στη βιωσιμότητα ενός μεγάλου αριθμού μικρών επιχειρήσεων⁶⁰.

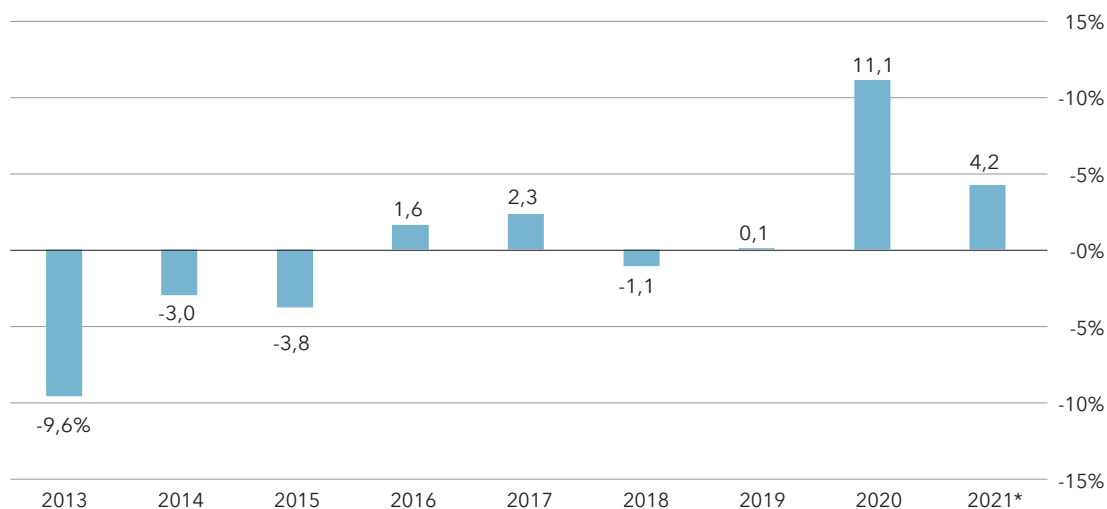
Από την άλλη πλευρά, η Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα (EAT - HDB), με τις σημαντικές δράσεις της εντός της πανδημικής κρίσης, στήριξε την επιχειρηματικότητα. Για παράδειγμα, ο τρίτος κύκλος του Ταμείου Εγγυοδοσίας COVID-19 για τις πολύ μικρές επιχειρήσεις καλύπτει μερικώς τον πιστωτικό κίνδυνο, με την παροχή εγγύησης από το Ταμείο Εγγυοδοσίας Επιχειρήσεων COVID-19, στοχεύοντας στην κάλυψη των αυξημένων αναγκών ρευστότητας, οι οποίες προκύπτουν ως συνέπεια της κρίσης του COVID-19, με προϋπολογισμό ύψους 458 εκ. ευρώ⁶¹. Παράλληλα, η διαχείριση, από την EAT, του Επενδυτικού Ταμείου Επιχειρηματικότητας II (TEPIX II), προϋπολογισμού

60. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=836&langId=el>

61. <https://hdb.gr/engyodotiko-covid-19-g%ce%84kyklos-gia-poly-mikres-epicheiriseis/>

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.23

Εξέλιξη της χρηματοδότησης των μη χρηματοπιστωτικών εμπορικών επιχειρήσεων από τα εγχώρια ΝΧΙ (ετήσια μεταβολή απόλυτων χορηγηθέντων ποσών στο εμπόριο)

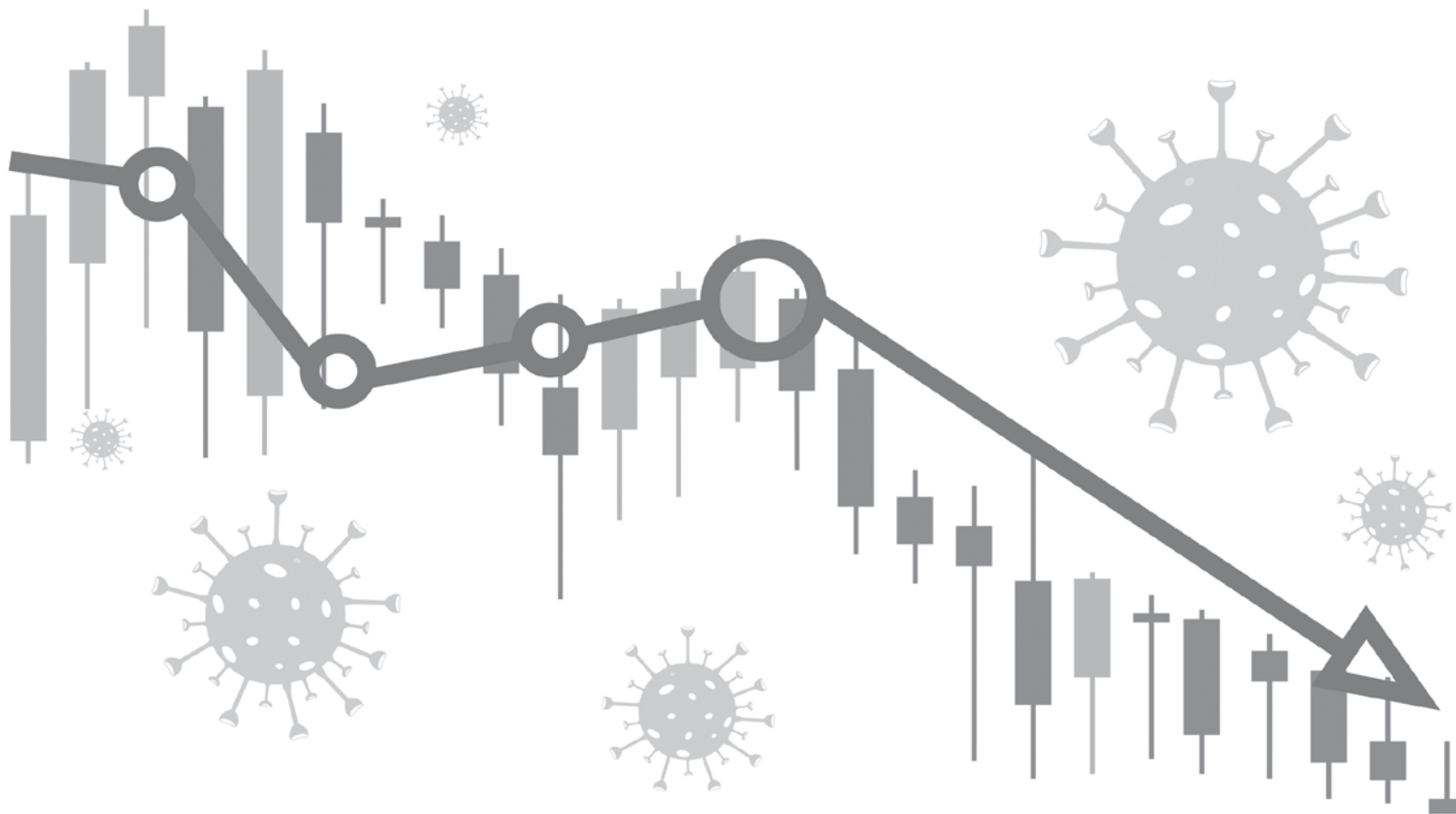

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας, τ. 201 / Επεξεργασία: INEMY-ΕΣΣΕ, * Προσωρινά στοιχεία

375 εκ. ευρώ, αναμένεται να συμβάλει στηβιωσιμότητα των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων.

Βέβαια, παρά τις σημαντικές παρεμβάσεις, η χρηματοδότηση, ειδικά των πολύ μικρών επιχειρήσεων, παραμένει περιορισμένη. Η αύξηση του κόστους δανεισμού (Πίνακας 1.2 & Πίνακας 1.3) αναμένεται να περιορίσει την πρόσβαση, ιδίως των πολύ μικρών επιχειρήσεων, στον τραπεζικό δανεισμό. Από την άλλη, το γεγονός ότι, μέσω του τραπεζικού συστήματος, θα διατεθεί ένα σημαντικό μέρος των πόρων του RRF και της νέας προγραμματικής περιόδου ΕΣΠΑ 2021-2027, αναμένεται να περιορίσει τους διαθέσιμους πόρους, κυρίως για τις πολύ μικρές επιχειρήσεις.

Η ελληνική αγορά εργασίας το 2021

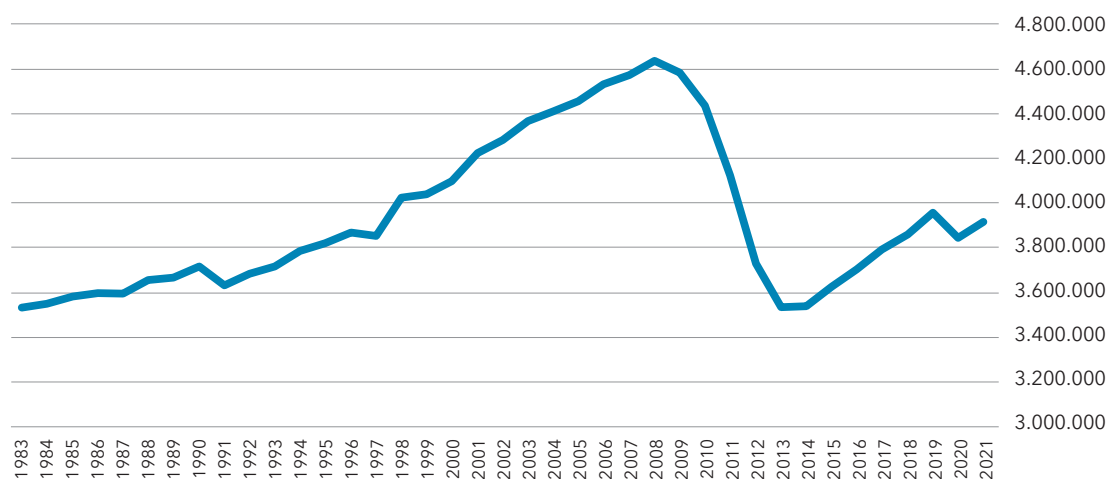
2.1. Η ελληνική αγορά εργασίας

2.1.1. Οι εξελίξεις στην απασχόληση

Το 2021, η απασχόληση στην εγχώρια αγορά εργασίας συνέχισε την ανοδική πορεία της περιόδου 2015-2019, καταγράφοντας αξιοσημείωτη αύξηση, μετά τη περυσινή υποχώρηση, λόγω της πανδημίας του COVID-19 (Διάγραμμα 2.1). Ωστόσο, η εγχώρια αγορά εργασίας εξακολουθεί να υφίσταται το πλήγμα των απωλειών, οι οποίες είχαν καταγραφεί σωρευτικά κατά την κρίση χρέους (2009-2013), καθώς το σύνολο των εργαζομένων διατηρείται σε χαμηλό επίπεδο, αντίστοιχο με εκείνο του 1997 (εξαιρείται το διάστημα της οικονομικής κρίσης).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.1

Ελληνική οικονομία: Επίπεδο απασχόλησης

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ

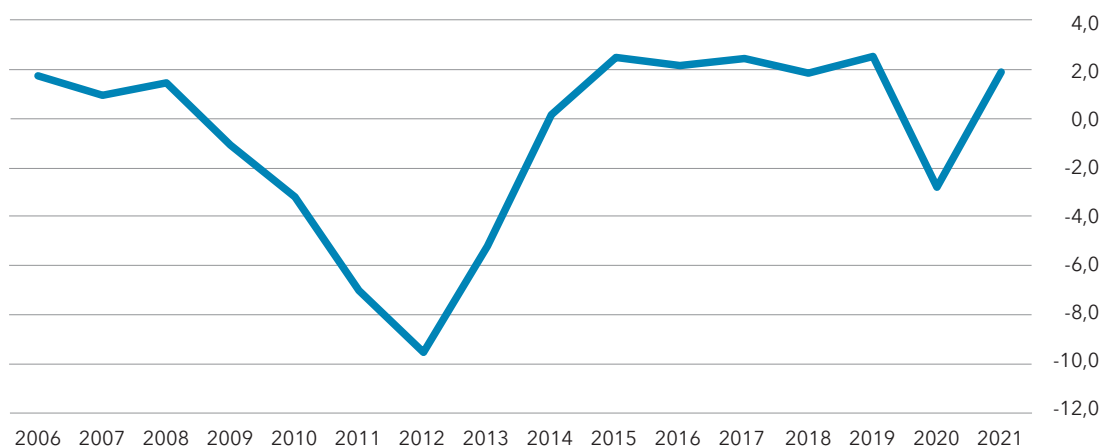
Η απασχόληση στην Ελλάδα ενισχύθηκε, σε ετήσια βάση (το Β' τρίμηνο του 2021 έναντι του Β' τριμήνου του 2020)¹, κατά 1,9% (Διάγραμμα 2.2), εξέλιξη που καταδεικνύει ότι οι προσπάθειες διατήρησης των θέσεων εργασίας και στήριξης των εισοδημάτων, εν μέσω της υγειονομικής κρίσης, ήταν σε μεγάλο βαθμό επιτυχείς, αν και με υψηλό δημοσιονομικό τίμημα. Η σταδιακή επαναφορά της οικονομικής δραστηριότητας στην κανονικότητα και η άρση των περιορισμών μετακινήσεων και λειτουργίας των επιχειρήσεων συνέβαλαν ουσιαστικά στη βελτίωση της εικόνας της αγοράς εργασίας. Ειδικότερα, το προϊόν αυξήθηκε σε πραγματικούς όρους κατά 8.3%, το 2021, γεγονός που αναμφίβολα είχε θετικό αντίκτυπο στην αγορά εργασίας².

1. Τα αποτελέσματα της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΛ.ΣΤΑΤ. για το Β' τρίμηνο λογίζονται ως τα πλέον αντιπροσωπευτικά του έτους, και είναι δυνατόν να θεωρηθεί ότι αντανακλούν, με συνέπεια και αξιοπιστία, τις εξελίξεις στην αγορά εργασίας, σε ολόκληρη την υπό εξέταση χρονιά. Δεν είναι, άλλωστε, τυχαίο ότι η Έρευνα Εργατικού Δυναμικού για την περίοδο 1981-1997 διεξαγόταν μόνο κατά το Β' τρίμηνο του εκάστοτε έτους.

2. ΕΛ.ΣΤΑΤ., Δελτίο Τύπου: Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί και Ετήσιοι Εθνικοί Λογαριασμοί, Πειραιάς, 4 Μαρτίου 2022 (1^η εκτίμηση, μη εποχικά διορθωμένα στοιχεία, σε όρους όγκου).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.2

Ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης (%)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ

Στην ίδια κατεύθυνση, ευεργετικά λειτούργησαν τα μέτρα που υιοθέτησε η ελληνική κυβέρνηση. Πιο συγκεκριμένα, υποστήριξη στην απασχόληση προσέφεραν η παράταση του προγράμματος ΣΥΝ-ΕΡΓΑΣΙΑ (έως το τέλος Μαρτίου 2022), η μείωση των ασφαλιστικών εισφορών κατά τρεις (3) ποσοστιαίες μονάδες στον ιδιωτικό τομέα, στο πλαίσιο συρρίκνωσης του μη μισθολογικού κόστους, η αύξηση των επιδοτούμενων θέσεων εργασίας σε 150 χιλ. από 100 χιλ., η ενίσχυση των επιχειρήσεων έως 1.200 ευρώ για έξι (6) μήνες, σε περίπτωση πρόσληψης ανέργων νέων, έως 29 ετών, σε θέσεις πλήρους απασχόλησης κ.ά.³ Επιπρόσθετη ώθηση στην εγχώρια αγορά εργασίας εκτιμάται ότι θα προσδώσει η υλοποίηση περαιτέρω διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, ενώ θετικά αποτελέσματα θα έχει η εφαρμογή του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας «Ελλάδα 2.0», το οποίο θα μπορούσε, ωστόσο, να είχε πληρέστερη στόχευση⁴. Επιπλέον, οι πολιτικές απασχόλησης θα πρέπει να εστιάζουν στα προγράμματα ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης, με τις σχετικές προτάσεις των κοινωνικών εταίρων⁵ να αποτελούν έναν καλό οδηγό.

Υπό αυτό το πρίσμα, η πλήρης αξιοποίηση σχετικών εργαλείων και προγραμμάτων της Ε.Ε., όπως το «SURE», σχηματοποιούν μια ακόμη δυνατότητα στήριξης της εγχώριας αγοράς εργασίας. Σε αυτό το σημείο, υπογραμμίζονται τα αιτήματα για σταδιακή αλλαγή κατεύθυνσης της νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ, με πιθανή αύξηση των επιτοκίων, εντός του 2022, για την καταπολέμηση των ισχυρών πληθωριστικών πιέσεων. Φυσικά, οι εξελίξεις στην Ουκρανία πιθανόν να απομακρύνουν αυτό το ενδεχόμενο, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα. Σε κάθε περίπτωση, η σταδιακή στροφή σε λιγότερο υποστηρικτικές πολιτικές θα πρέπει να γίνει με εξαιρετική προσοχή, καθώς ενδέχεται να επιβραδύνει την ανάκαμψη, ιδιαίτερα στις πλέον αδύναμες, οικονομικά, χώρες.

3. Τράπεζα της Ελλάδος, Ενδιάμεση Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής 2021, Δεκέμβριος 2021.

4. ΕΣΕΕ, «Το Ταμείο Ανάκαμψης και οι νέου τύπου προκλήσεις για τη μικρομεσαία επιχειρηματικότητα», Δ.Τ. της 27^{ης} Ιουνίου 2021.

5. ΟΑΕΔ, Προτάσεις των Κοινωνικών Εταίρων για τη βελτίωση των Ενεργητικών Πολιτικών Απασχόλησης του ΟΑΕΔ, Ιανουάριος 2021.

Ωστόσο, οι εκτιμήσεις εγχώριων και διεθνών θεσμών και οργανισμών, όσον αφορά στην ελληνική οικονομία, αλλά και αγορά εργασίας, για το 2022, παραμένουν θετικές⁶, τουλάχιστον για την ώρα. Η θεώρηση αυτή δεν εξαλείφει, βέβαια, τους κινδύνους, οι οποίοι απορρέουν από τις αναταράξεις στην εφοδιαστική αλυσίδα, εξαιτίας της υγειονομικής κρίσης, ούτε την επακόλουθη διόγκωση των τιμών, ή τις επιπτώσεις των γεωπολιτικών εντάσεων, ιδιαίτερα του πολέμου στην Ουκρανία, ή ακόμα τις προκλήσεις, οι οποίες προκύπτουν από την πράσινη μετάβαση και τον ψηφιακό μετασχηματισμό στην επιχειρηματικότητα κ.ά. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός πως η πανδημία του Covid-19, παρά τη σχετικά βελτιωμένη εικόνα, δεν έχει ακόμη τεθεί υπό πλήρη έλεγχο. Η ελληνική οικονομία αποτελεί ιδιαίτερη περίπτωση, με την έννοια ότι δεν έχει να αντιμετωπίσει μόνο τα μετά-πανδημικά εμπόδια, αλλά ταλαιπωρείται και από τις προκλήσεις που σωρεύτηκαν εξαιτίας της παρατεταμένης οικονομικής ύφεσης. Την ίδια στιγμή, η ανάγκη για υιοθέτηση ενός νέου παραγωγικού μετασχηματισμού οξύνεται. Ως εκ τούτου, επιβραδύνεται η αποκατάσταση της κανονικότητας στην αγορά εργασίας, σε ένα οικονομικό και επιχειρηματικό περιβάλλον, το οποίο χαρακτηρίζεται από:

- Εξαιρετικά υψηλό δημόσιο χρέος ως προς το ΑΕΠ (200. 7%)⁷, το οποίο στερεί από την Ελλάδα τη δυνατότητα υιοθέτησης των κατάλληλων πολιτικών απασχόλησης, καθώς η χώρα τελεί ακόμη υπό καθεστώς ενισχυμένης εποπτείας⁸, έως τον Ιούνιο 2022.
- Γεωπολιτικές εντάσεις σε παγκόσμιο επίπεδο, ισχυρή άνοδος του πληθωρισμού, διεθνώς, αλλά και η επιμονή του Covid-19 διογκώνουν την αβεβαιότητα και περιορίζουν την ανάκαμψη στην Ελλάδα, αλλά και στο εξωτερικό.
- Τον απαραίτητο παραγωγικό μετασχηματισμό της οικονομικής δραστηριότητας, με έμφαση στην πράσινη και στην ψηφιακή μετάβαση. Οι πρόσφατες εξελίξεις σηματοδοτούν πιέσεις σε παραδοσιακά επαγγέλματα, αλλά και νέες ευκαιρίες. Αναμφίβολα, η αγορά εργασίας μεταβάλλεται με καταγιτιστικούς ρυθμούς, και οι ανάγκες για επανακατάρτιση (reskilling), και κυρίως για αναβάθμιση δεξιοτήτων (upskilling), αυξάνονται επίσης τάχιιστα.
- Υψηλή ευελιξία στις νέες θέσεις εργασίας στην Ελλάδα, και κατά το 2021, αφού το 46,6%⁹ αυτών αφορούσε σε θέσεις εκ περιτροπής ή μερικής απασχόλησης, με την πίεση για διατήρηση της μεταρρυθμιστικής προσπάθειας να παραμένει ενεργή.

6. Υπουργείο Οικονομικών, *Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2022*, Αθήνα, 19 Νοεμβρίου 2021· IMF, *World Economic Outlook: Recovery During a Pandemic*, October 12th 2021· OECD, *Greece Economic Snapshot, Economic Forecast Summary*, December 2021· και European Commission, *European Economy, European Economic Forecast*, Institutional Paper 160, Autumn, 11 November 2021.

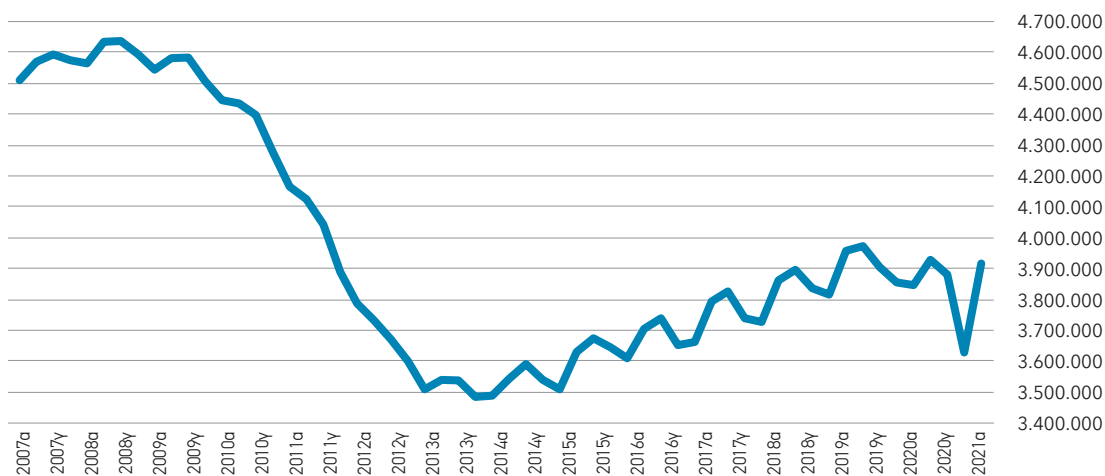
7. Eurostat Data Browser, *General Government Gross Debt - quarterly data (online data code: TEINA230)*.

8. European Commission, *European Economy, Enhanced Surveillance Report-Greece, February 2022*, Institutional Paper 170, February 23rd, 2022.

9. Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, *Πληροφοριακό σύστημα «ΕΡΓΑΝΗ», Ροές μισθωτής απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα σε περιβάλλον κορωνοϊού, Δεκέμβριος 2021*.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.3

Επίπεδο απασχόλησης κατά τρίμηνο

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ

Στο Διάγραμμα 2.3, εμφανίζονται οι εξελίξεις στο επίπεδο της απασχόλησης, σε απόλυτα μεγέθη, κατά τρίμηνο. Οι απώλειες της απασχόλησης, σε ετήσια βάση, από το Β' τρίμηνο του 2020 έως και το Α' τρίμηνο του 2021, δεν μπορούν να αντισταθμιστούν από την άνοδο του Β' τριμήνου του 2021. Σε σχέση με το Β' τρίμηνο του 2019, η οικονομία έχει απωλέσει 41.2 χιλ. θέσεις εργασίας. Συν τοις άλλοις, ο ρυθμός ανόδου της απασχόλησης υπολείπεται φέτος, κατά πολύ, του αντίστοιχου του προϊόντος, γεγονός που αποδίδεται και στον χαμηλό βαθμό αξιοποίησης μέρους των εργαζομένων, κατά την περίοδο κορύφωσης της πανδημίας.

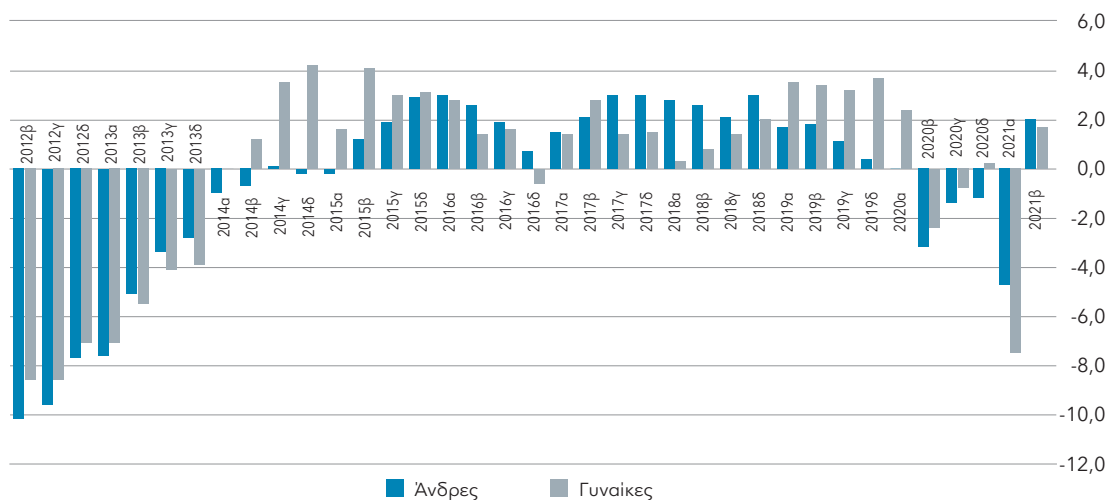
Εξαιτίας της ρευστότητας που επικρατεί, και για την αποφυγή εξαγωγής λανθασμένων συμπερασμάτων, επισημαίνεται ότι: «λόγω της εφαρμογής του νέου Ευρωπαϊκού Κανονισμού 2019/1700 για τις κοινωνικές στατιστικές, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ από 1.1.2021, τα αποτελέσματα της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού από το Α' τρίμηνο του 2021 έχουν παραχθεί μετά από σημαντικές αλλαγές στη μέθοδο συλλογής στοιχείων, στο ερωτηματολόγιο της έρευνας, στον τρόπο παραγωγής εκτιμήσεων και στους χρησιμοποιούμενους ορισμούς»¹⁰.

Οι παραπάνω αναταράξεις είχαν αποκλίνουσες επιπτώσεις στην, κατά φύλο, απασχόληση. Το εύρημα αυτό δεν είναι νέο, καθώς μεικτές τάσεις είχαν παρατηρηθεί ήδη από την περίοδο της οικονομικής κρίσης. Ειδικότερα, οι θέσεις εργασίας των ανδρών αποδείχτηκαν περισσότερο ευάλωτες, όπως επιβεβαιώνουν τα δεδομένα για τις σωρευτικές απώλειες, από το Δ' τρίμηνο του 2008 ως το Δ' τρίμηνο του 2014 (725,9 χιλ. έναντι 336,7 χιλ. θέσεις). Οι άντρες, μάλιστα, σημείωναν απώλειες για μεγαλύτερο συνεχές χρονικό διάστημα (23 έναντι 17 τριμήνων). Αντίθετα, η γυναικεία απασχόληση, κατά τα πρώτα στάδια της ανάκαμψης, μετά την οικονομική ύφεση, παρουσίασε ισχυρότερο ρυθμό αύξησης, αλλά, καθώς οι προοπτικές για την οικονομία γίνονταν ολοένα και πιο θετικές, υπερκεράστηκε από την ανδρική. Το 2020, οι γυναίκες σημείω-

10. ΕΛ.ΣΤΑΤ., Δελτίο Τύπου: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Γ' Τρίμηνο 2021, Πειραιάς, 23 Δεκεμβρίου 2021.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.4

Ποσοστιαία (%) μεταβολή απασχόλησης κατά φύλο, έναντι ίδιου τριμήνου προηγούμενου έτους

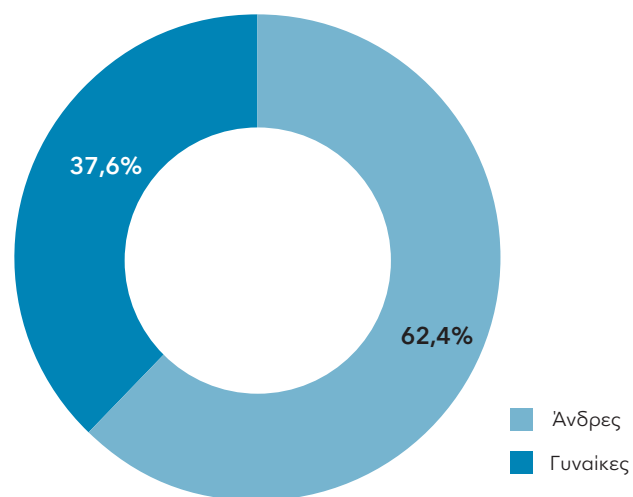
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ

σαν καλύτερες επιδόσεις, ένδειξη ότι ο τομέας των υπηρεσιών πιέστηκε σε σχετικά μικρότερο βαθμό. Τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2021, δεδομένου ότι η οικονομική δραστηριότητα επέστρεφε στην κανονικότητα και ελάμβανε περισσότερο καθολικό χαρακτήρα, οι θέσεις εργασίας των ανδρών κινήθηκαν, με ταχύτερο ρυθμό, ανοδικά (Διάγραμμα 2.4).

Ως εκ τούτου, σχεδόν δύο στις τρεις νέες θέσεις εργασίας καλύφθηκε, τον τελευταίο χρόνο, από άρρενες (Διάγραμμα 2.5). Η εξέλιξη αυτή είναι η αντίστροφη της περυσινής, όπου δύο στις τρεις θέσεις, οι οποίες είχαν απολεσθεί, ανήκαν σε άνδρες. Έτσι, ενώ η απασχόληση έχει σχεδόν φθάσει τα προ της πανδημίας επίπεδα, οι απώλειες στο ενεργό εργατικό δυναμικό δεν έχουν ακόμη καλυφθεί. Επιπλέον, η ενίσχυση της ζήτησης, σε συνδυασμό με την πρόσφατη πολεμική αναμέτρηση στην Ουκρανία, συνεπάγεται εκτίναξη των τιμών πετρελαίου, ενέργειας και, γενικότερα, του πληθωρισμού, επιβραδύνοντας την ανάκαμψη, μέσα σε ένα ρευστό οικονομικό και επιχειρηματικό περιβάλλον. Στο πλαίσιο αυτό, η προειλημμένη απόφαση για νέα αύξηση του κατώτατου μισθού, από τις αρχές Μαΐου, θεωρείται, τουλάχιστον για κοινωνικούς λόγους, επιβεβλημένη. Επιπλέον, η ταυτόχρονη επιδότηση των πολύ υψηλών ασφαλιστικών εισφορών των επιχειρήσεων θα μπορούσε να λειτουργήσει υποστηρικτικά σε αυτήν την προσπάθεια.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.5

Συμμετοχή φύλου στη μείωση της απασχόλησης: Β' τρίμ. 2020 - Β' τρίμ. 2021

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ

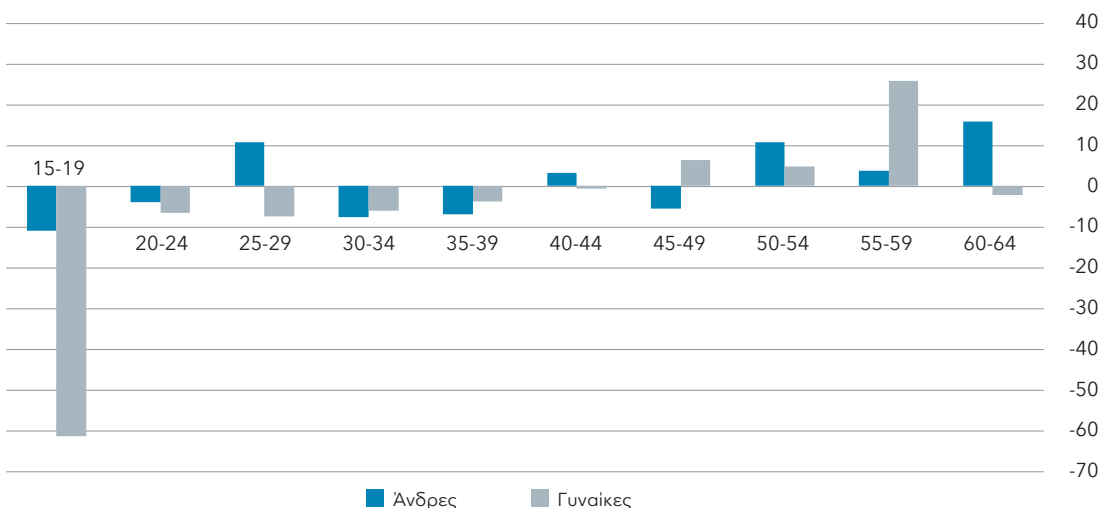
Σε ό,τι αφορά στον αντίκτυπο της πανδημίας, κατά ηλικιακή ομάδα και φύλο, το χρονικό διάστημα Β' τρίμηνο 2020 – Β' τρίμηνο 2021, αυτός εντοπίζεται κυρίως στις νεαρές ηλικίες (15-24) και στα δύο φύλα (Διάγραμμα 2.6). Το εύρημα αυτό σημαίνει πως το μεγαλύτερο τμήμα κατέβαλαν ηλικίες με ευέλικτες, κυρίως, μορφές απασχόλησης, χωρίς υψηλή ειδίκευση. Ωστόσο, ιδιαίτερα ανησυχητικές είναι οι απώλειες που καταγράφηκαν και στα δύο φύλα, στις ηλικιακές ομάδες 30-39, οι οποίες θεωρούνται ιδιαίτερα παραγωγικές.

Αυτή η εικόνα συνδέεται, πιθανόν, και με υστερήσεις επανεκκίνησης, οι οποίες παρουσιάστηκαν σε ορισμένους κλάδους δραστηριότητας, αλλά εξομαλύνονται σταδιακά, ενώ δεν φαίνεται να σχετίζεται με τη φυγή εργαζομένων στο εξωτερικό (braindrain), δεδομένου ότι η υγειονομική κρίση έχει επεκταθεί σε όλες τις χώρες. Αποτελεί δε την ελληνική εκδοχή της διεθνούς τάσης, που περιγράφεται ως «Μεγάλη Παραίτηση», και σχηματοποιεί τη συσσώρευση χρόνιων προκλήσεων στην αγορά εργασίας, όπως οι χαμηλές απολαβές, η υψηλή εντατικοποίηση, ο επαναπροσδιορισμός των προτεραιοτήτων κ.λπ. Οι ισχυρότερες αυξήσεις στην απασχόληση εμφανίστηκαν στις μεγαλύτερες ηλικίες, άνω των 50 ετών. Σε αυτήν την περίπτωση, η πλέον πιθανή εξήγηση σχετίζεται με αποφάσεις συνταξιοδότησης, κυρίως ως προσπάθεια συμπλήρωσης ετών ασφάλισης.

Η ανάκαμψη της οικονομίας προκάλεσε μικρές διαφοροποιήσεις στις, κατά θέση, επαγγελματικές κατανομές, μεταξύ των δύο φύλων (Πίνακας 2.1). Τα ενθαρρυντικά νέα προέρχονται από την ισχυρή αύξηση των εργοδοτών, τομέας όπου τόσο οι άρρενες όσο και οι θήλεις αυξήθηκαν, και μάλιστα ισόρροπα. Αξιοσημείωτη ήταν η ενίσχυση των μισθωτών, με τη γυναικεία απασχόληση να τονώνεται με υψηλότερο ρυθμό. Παράλληλα, ανοδικά κινήθηκαν οι θέσεις εργασίας των αυτοαπασχολούμενων, αποτέλεσμα που οφείλεται, όμως, αποκλειστικά στους άνδρες. Τα συμβοηθούμενα μέλη συνεχίζουν την πτώση τους, εξαιτίας, όμως, της έντονης υποχώρησης μόνο των γυναικών.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.6

Ποσοστιαίες (%) μεταβολές απασχόλησης κατά φύλο και ηλικία:
Β' τρίμ. 2020 - Β' τρίμ. 2021

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ

Συνεπώς, η επιχειρηματικότητα φαίνεται να ενισχύεται, αν και η μικρή υποχώρηση των αυτοαπασχολούμενων γυναικών επιβράδυνε την αύξηση της απασχόλησης στην εν λόγω κατηγορία, μετά τη σταθερότητα που παρουσίασαν πέρυσι. Μένει μόνο να αποδειχτεί αν η παρούσα εξέλιξη οφείλεται σε επιχειρηματικότητα ευκαιριών ή ανάγκης. Η αύξηση των αρρένων συμβοηθούντων μελών συνδέεται με την ενίσχυση των εργοδοτών, κυρίως ως αποτέλεσμα διαδοχής στη διεύθυνση της επιχείρησης, με έμφαση στις οικογενειακές επιχειρήσεις. Φυσικά, ασφαλέστερα συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν μετά το τέλος της πανδημίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1			
Απόλυτα μεγέθη (Β' τρίμηνο 2021) και ποσοστιαίες μεταβολές (Β' τρίμηνο 2020 – Β' τρίμηνο 2021) στην απασχόληση κατά θέση στο επάγγελμα και κατά φύλο			
	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο
Εργοδότες	224.762	87.782	312.544
	8,3%	8,0%	8,2%
Αυτοαπασχολούμενοι	549.497	277.116	826.613
	2,0%	-1,5%	0,8%
Μισθωτοί	1.435.078	1.221.454	2.656.532
	0,9%	2,6%	1,7%
Συμβοηθούντα μέλη	47.630	71.934	119.564
	7,1%	-8,3%	-2,7%
Σύνολο	2.256.967	1.658.286	3.915.253
	2,0%	1,6%	1,9%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ΕΕΔ

Οι παραπάνω ζυμώσεις συρρίκνωσαν την αναλογία μισθωτών, ανά εργοδότη σε 8.5 (από 9.0, πέρυσι, και από 9.1 εργαζομένους, το 2019). Το μέσο μέγεθος επιχείρησης, σε όρους απασχόλησης, μειώθηκε, ένδειξη ότι οι πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις παραμένουν εξαιρετικά σημαντικές για την οικονομική δραστηριότητα και, κατ' επέκταση, για την αγορά εργασίας. Αναμφίβολα, η οικονομική κρίση, όπως και η πανδημία, δεν λειτούργησαν ευνοϊκά προς το επιχειρηματικό κλίμα και τις επενδύσεις. Και αυτό μπορεί μεν να θεωρείται αναμενόμενο, εν μέσω πανδημίας, αλλά οι σχεδιαστές των μνημονίων στηρίχθηκαν σε μη ρεαλιστικές υποθέσεις.

Ωστόσο, σε ό,τι αφορά στην κατάσταση σήμερα, το οικονομικό κλίμα/ περιβάλλον¹¹ εμφανίζεται βελτιωμένο κατά 9.3%, συγκριτικά με το 2020, όπως προκύπτει από τον σχετικό δείκτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Ελλάδα. Το ίδιο χρονικό διάστημα, ο δείκτης Προσδοκιών για την Απασχόληση¹² ενισχύεται, αλλά με μικρότερο ρυθμό (6.3%). Οι εκτιμήσεις έκαναν, μάλιστα, λόγο για περαιτέρω ενίσχυση των συγκεκριμένων δεικτών, με την αξιοποίηση του νέου Πλαισίου Ανάπτυξης, καθώς και του Σχεδίου Ανάκαμψης, αλλά η πολεμική αναμέτρηση στην Ουκρανία και η εκτίναξη των

11. European Commission, *Business and Consumer Surveys, Economic Sentiment Indicator (ESI)*.

12. European Commission, *Business and Consumer Surveys, Employment Expectations Indicator (EEI)*.

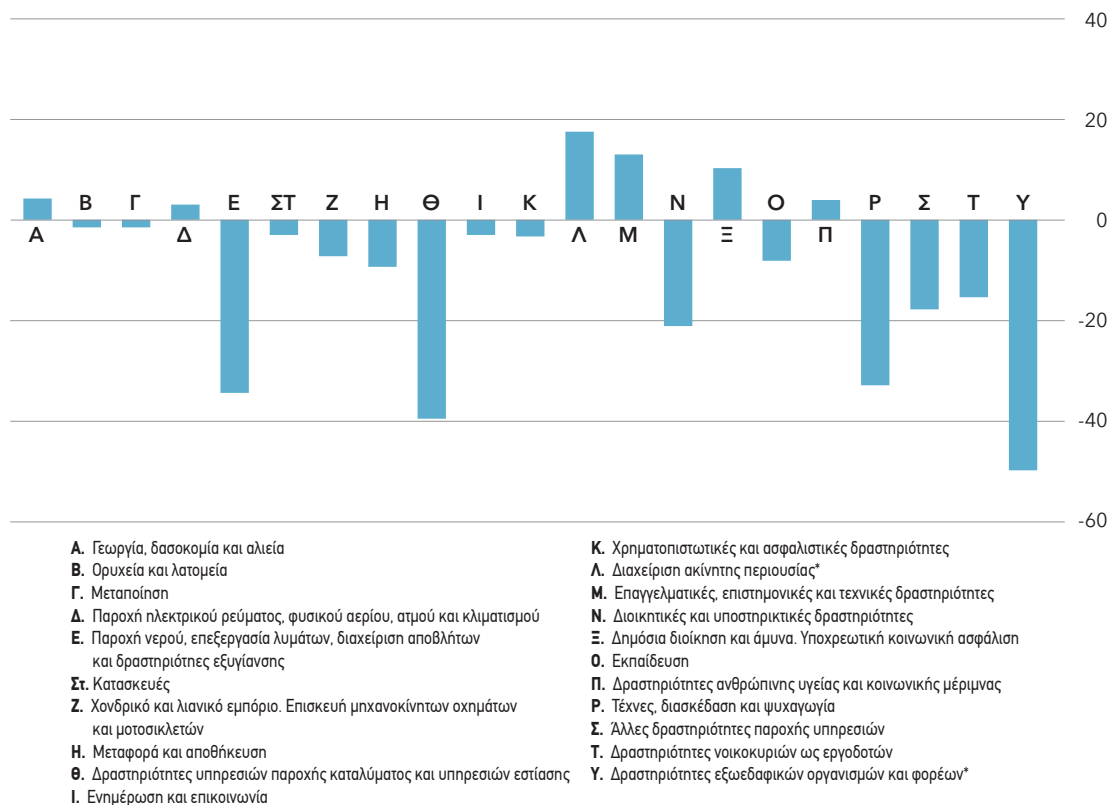
τιμών ενέργειας διεθνώς μετριάζουν την αισιοδοξία. Συνεπώς, η διατήρηση της μεταρρυθμιστικής προσπάθειας, η οποία στοχεύει στη διευκόλυνση της παραγωγικής δραστηριότητας, μέσω του περιορισμού της γραφειοκρατίας, της διασφάλισης της πρόσβασης σε ρευστότητα, της συρρίκνωσης των φορολογικών και ασφαλιστικών επιβαρύνσεων, θεωρείται εκ των ων ουκ άνευ για την τόνωση του οικονομικού κλίματος.

Από τα δεδομένα προκύπτει πως ο αντίκτυπος της πανδημίας διαφοροποιήθηκε ανάλογα με τον κλάδο της οικονομικής δραστηριότητας, σε όρους απασχόλησης (Διάγραμμα 2.7). Ακόμα και το 2021, όπου η οικονομία επέστρεφε σταδιακά στην κανονικότητα, δεν έλειψαν οι δυσμενείς επιπτώσεις σε ορισμένους κλάδους, και μάλιστα με ποικίλη ένταση. Ειδικότερα, σε 12 κλάδους δραστηριότητας, μειώθηκε η απασχόληση σε σχέση με το 2020, έναντι 14 πέρυσι. Τις ισχυρότερες ποσοστιαίες υποχωρήσεις παρουσίασαν οι κλάδοι «Παροχής νερού, επεξεργασίας λυμάτων και διαχείρισης αποβλήτων» (-39.9%), «Ορυχείων και λατομείων» (-12.4%) και των «Τεχνών, διασκέδασης και ψυχαγωγίας» (-9.0%).

Την ίδια χρονική περίοδο, αύξηση απασχόλησης σημείωσαν 9 κλάδοι, από τους οποίους ξεχώρισαν η «Διαχείριση ακίνητης περιουσίας» (+42.3%), η «Δημόσια διοίκηση, άμυνα και υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση» (+15.5%), η «Παροχή ηλεκτρικού ρεύ-

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.7*

Ποσοστιαίες (%) μεταβολές στην κλαδική απασχόληση: Β' τρίμ. 2020 - Β' τρίμ. 2021

Α. Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	Κ. Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες
Β. Ορυχεία και λατομεία	Λ. Διαχείριση ακίνητης περιουσίας*
Γ. Μεταποίηση	Μ. Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες
Δ. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	Ν. Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες
Ε. Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης	Ξ. Δημόσια διοίκηση και άμυνα. Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση
ΣΤ. Κατασκευές	Ο. Εκπαίδευση
Ζ. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο. Επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	Π. Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας
Η. Μεταφορά και αποθήκευση	Ρ. Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία
Θ. Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης	Σ. Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών
Ι. Ενημέρωση και επικοινωνία	Τ. Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών
	Υ. Δραστηριότητες εξωεδαφικών οργανισμών και φορέων*

* Εκτιμήσεις «σπάνιων χαρακτηριστικών», δηλαδή εκτιμήσεις που αναφέρονται σε κλάδους με λιγότερα από 10.000 άτομα, συνοδεύονται από ιδιαίτερα μεγάλο δειγματοληπτικό σφάλμα.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ

ματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού» (+13.0%), οι «Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες» (+10.7%) και οι «Δραστηριότητες ανθρωπίνης υγείας και κοινωνικής μέριμνας» (9.5%), καθώς η πανδημία παρέμεινε σε πλήρη εξέλιξη. Συνολικά δημιουργήθηκαν 138.1 χιλ. νέες θέσεις εργασίας, ενώ, ταυτόχρονα, οι απώλειες άγγιξαν τις 71.0 χιλ.

Η μικρή περαιτέρω υποχώρηση της απασχόλησης στον τουρισμό (καταλύματα και εστίαση) κατά 1.3% (ή 4.2 χιλ. θέσεις εργασίας), αλλά και στις μεταφορές (-1.2% ή 2.6 χιλ. θέσεις), σε σχέση με τα ιστορικά χαμηλά επίπεδα πέρυσι, δεν θα πρέπει να προκαλεί έκπληξη. Υπενθυμίζεται πως τα στατιστικά δεδομένα αναφέρονται στο Β' τρίμηνο, ενώ η ανάκαμψη του τουριστικού κλάδου εκκίνησε, ουσιαστικά, στα μέσα Ιουλίου. Σε αυτό το σημείο, αξίζει να σημειωθεί ότι, παρά την εξαιρετικά ισχυρή, σε σχέση με το 2020, αύξηση των τουριστικών ροών, καθ' όλη τη διάρκεια του 2021, τόσο σε όρους εισπράξεων (+146.7%) όσο και σε όρους εισερχόμενης ταξιδιωτικής κίνησης (+99.4%)¹³, τα αποτελέσματα υπολείπονται σημαντικά των αντίστοιχων μεγεθών του 2019. Τα έσοδα και οι αφίξεις είχαν κορυφωθεί πριν την πανδημία, ενώ φέτος διαμορφώθηκαν στο 58.7% και 46.9% των αντίστοιχων επιδόσεων του 2019.

Την ίδια στιγμή, μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η συζήτηση αναφορικά με την ποιότητα των νέων θέσεων εργασίας μισθωτών που δημιουργήθηκαν το τελευταίο έτος. Τα δεδομένα, τον τελευταίο χρόνο, δείχνουν άνοδο της πλήρους (+2.6%) και υποχώρηση της μερικής απασχόλησης (-11.0%). Ως εκ τούτου, το μερίδιο της τελευταίας περιορίστηκε σε 8.1% από 9.2%, πέρυσι, και 9.1%, το 2019. Η άνοδος της οικονομικής δραστηριότητας, σε συνδυασμό με την υπο-αξιοποίηση του εργατικού δυναμικού, κατά την περίοδο της πανδημίας, έδωσαν ώθηση στην πλήρη απασχόληση έναντι της μερικής. Η μεγαλύτερη πτώση της πλήρους απασχόλησης έναντι της μερικής, εν μέσω πανδημίας, ήταν μάλλον αναμενόμενη, καθώς σε περιόδους κρίσης προκρίνεται η ευελιξία. Η πλήρης επιστροφή στην κανονικότητα, τα επόμενα χρόνια, ενδεχομένως να ενισχύσει τη μερική, και γενικότερα τις ευέλικτες μορφές απασχόλησης, συνεχίζοντας την τάση που έχει καταγραφεί το τελευταίο χρονικό διάστημα.

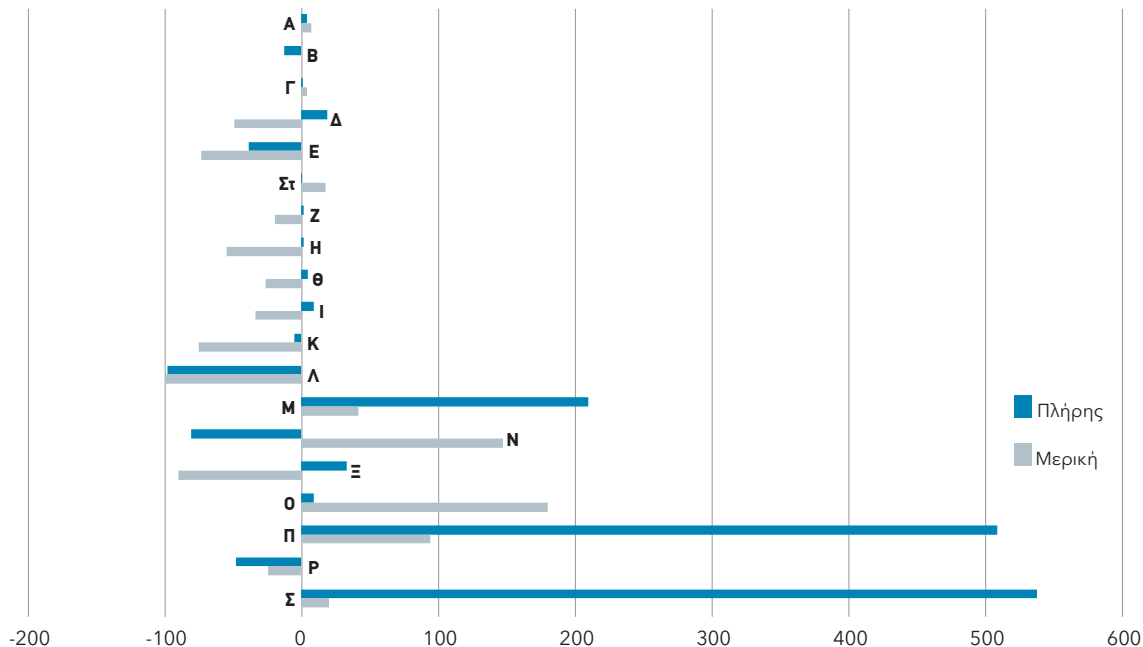
Σε 10 από τους 19 κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, παρατηρείται συρρίκνωση της μερικής απασχόλησης, κατά το τελευταίο έτος. Η υψηλότερη συμμετοχή της μερικής απασχόλησης παρατηρείται στους κλάδους των «Άλλων δραστηριοτήτων παροχής υπηρεσιών» (21.5%), των «Δραστηριοτήτων ανθρωπίνης υγείας και κοινωνικής μέριμνας» (16.9%), των «Δραστηριοτήτων νοικοκυριών ως εργοδοτών» (15.6%), των «Υπηρεσιών καταλυμάτων και εστίασης» (14.8%), και της «Δημόσιας διοίκησης, άμυνας και υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης» (10.7%). Οι ισχυρότερες αυξήσεις της μερικής απασχόλησης, σε σχέση με πέρυσι, σημειώθηκαν στους κλάδους της ανθρωπίνης υγείας, της δημόσιας διοίκησης και άμυνας, καθώς και των τεχνών και διασκέδασης. Αντίθετα, οι μεγαλύτερες μειώσεις καταγράφηκαν στους κλάδους των επαγγελματικών δραστηριοτήτων, της εκπαίδευσης, των χρηματοοικονομικών δραστηριοτήτων και της παροχής νερού (Διάγραμμα 2.8).

13. Τράπεζα της Ελλάδος, *Δελτίο Τύπου: Εξελίξεις στο ταξιδιωτικό ισοζύγιο πληρωμών – Δεκέμβριος 2021, 22 Φεβρουαρίου 2022.*

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.8*

Ποσοστιαίες (%) μεταβολές στην πλήρη και τη μερική κλαδική απασχόληση:
Β' τρίμ. 2020 - Β' τρίμ. 2021

A. Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	I. Ενημέρωση και επικοινωνία
B. Ορυχεία και λατομεία	K. Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες
Γ. Μεταποίηση	Λ. Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες
Δ. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	M. Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες
E. Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης	N. Δημόσια διοίκηση και άμυνα. Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση
Στ. Κατασκευές	Ξ. Εκπαίδευση
Z. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο. Επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	Ο. Δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μέριμνα
H. Μεταφορά και αποθήκευση	Π. Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία
θ. Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης	P. Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών
	Σ. Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών, μη διαφοροποιημένες δραστηριότητες νοικοκυριών, που αφορούν την παραγωγή αγαθών

* Εκτιμήσεις «σπάνιων χαρακτηριστικών», δηλαδή εκτιμήσεις που αναφέρονται σε κλάδους με λιγότερα από 10.000 άτομα (Διαχείριση ακίνητης περιουσίας), συνοδεύονται από ιδιαίτερα μεγάλο δειγματοληπτικό σφάλμα, ενώ δεν περιλαμβάνονται οι κλάδοι Διαχείριση ακίνητης περιουσίας και Δραστηριότητες εξωεδαφικών οργανισμών και φορέων.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ

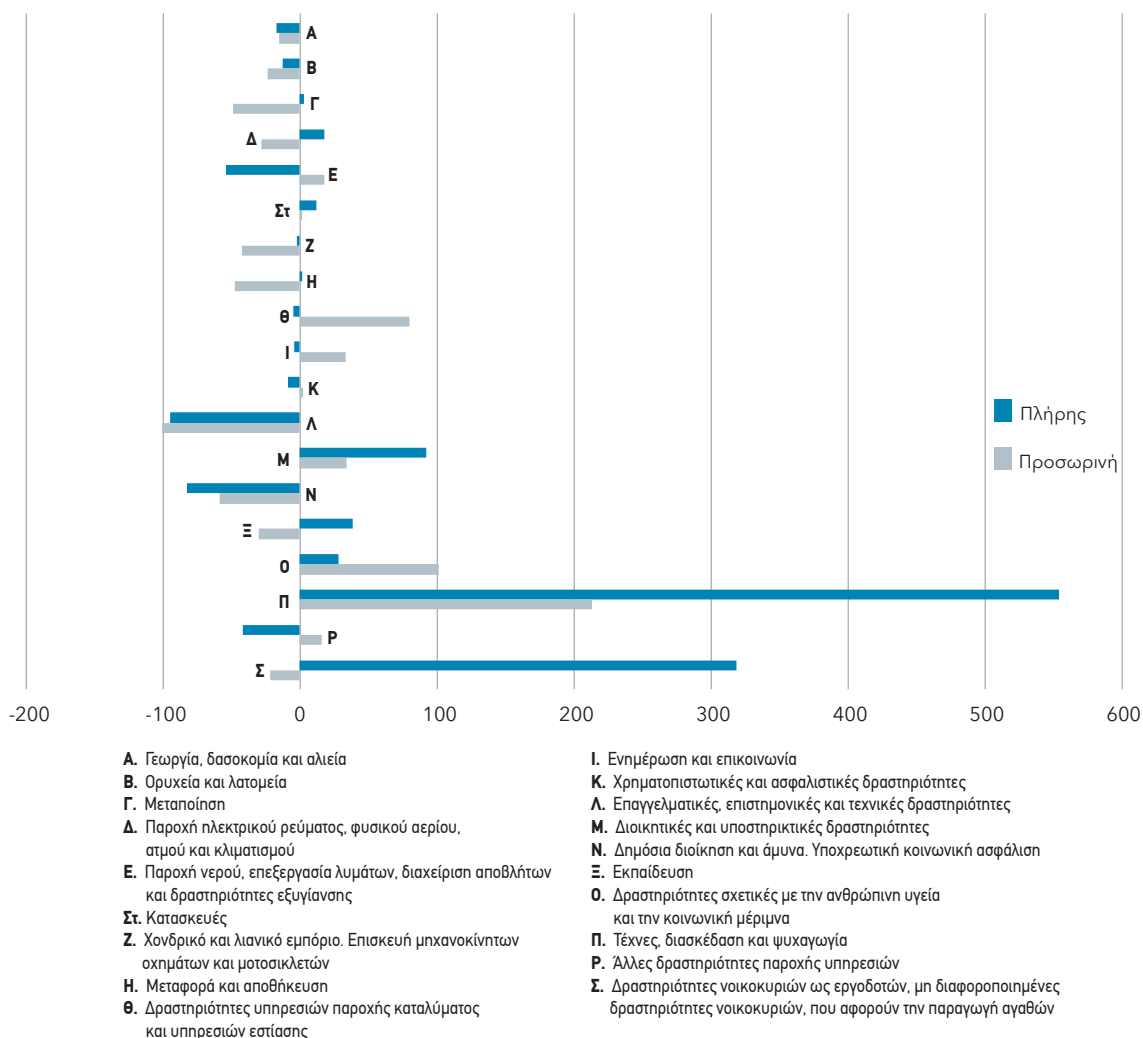
Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να διευκρινιστεί πως οι ιδιαίτερα έντονες μεταβολές της μερικής απασχόλησης σε ορισμένους κλάδους, κατά το εν λόγω χρονικό διάστημα, οφείλονται, κυρίως, στο εξαιρετικά μικρό απόλυτο μέγεθός της, κατά την αρχική περίοδο (αποτέλεσμα τύπου *base effect*). Επιπλέον, εκτιμήσεις «σπάνιων χαρακτηριστικών», δηλαδή εκτιμήσεις που αναφέρονται σε κλάδους με λιγότερους από 10.000 εργαζομένους, συνοδεύονται αναπόφευκτα και από μεγάλο δειγματοληπτικό σφάλμα. Αυτή η επισήμανση γίνεται προς αποφυγή εσφαλμένων συμπερασμάτων, και γι' αυτόν τον λόγο, δεν απεικονίζονται, στο Διάγραμμα 2.8, οι κλάδοι «Διαχείριση ακίνητης περιουσίας» και «Δραστηριότητες εξωεδαφικών οργανισμών και φορέων».

Στο πλαίσιο ευελιξίας της αγοράς εργασίας, παρουσιάζει ενδιαφέρον η συζήτηση σχετικά με τη μονιμότητα των μισθωτών (Διάγραμμα 2.9). Τον τελευταίο χρόνο, σημειώθηκε δυναμική αύξηση τόσο των μόνιμων θέσεων εργασίας (10.3%) όσο και των προσωρινών (14.1%). Αποτέλεσμα αυτών των ζυμώσεων ήταν η οριακή ενίσχυση

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.9

Ποσοστιαίες (%) μεταβολές στην πλήρη και την προσωρινή κλαδική απασχόληση:
Β' τρίμ. 2020 - Β' τρίμ. 2021

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ

του ποσοστού προσωρινής απασχόλησης σε 10.3% από 9.9%, πέρυσι, και 13.2%, το 2019. Η ισχυρότερη άνοδος των προσωρινών θέσεων καταγράφηκε σε κλάδους, οι οποίοι διακρίνονται για την εποχικότητά τους, όπως ο τουρισμός (Καταλύματα και εστίαση +80.3%, Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία +213.9%) ή στους οποίους αυξήθηκαν οι ανάγκες, άρα και η ζήτηση εργασίας (Ανθρώπινη υγεία +101.5%). Έτσι, η προσωρινή απασχόληση παραμένει σημαντική, εν μέσω της πανδημίας, εξέλιξη μάλλον αναμενόμενη σε μια περίοδο που χαρακτηρίζεται από υψηλή ρευστότητα.

Η πτώση της απασχόλησης, εξαιτίας των συνεπειών της πανδημίας του Covid-19, αποδείχτηκε προσωρινή, αλλά όχι χωρίς τίμημα. Η εγχώρια αγορά εργασίας, προσπαθώντας να συνέλθει από την παρατεταμένη και σφοδρή οικονομική κρίση, κλήθηκε να αντιμετωπίσει και την πανδημία, με την οικονομία να παραμένει, έως σήμερα, υπό καθεστώς ενισχυμένης εποπτείας. Παρά τις

αναταράξεις, η απασχόληση εμφάνισε αξιοσημείωτη ενίσχυση φέτος, επίτευγμα που, εν πολλοίς, οφείλεται και στα μέτρα στήριξης της κυβέρνησης.

Πλέον, η πανδημία φαίνεται να βρίσκεται υπό μερικό έλεγχο, και το οικονομικό/επιχειρηματικό κλίμα βελτιώνεται, δεδομένου ότι η οικονομία επιστρέφει σταδιακά στην κανονικότητα. Το νέο ΕΣΠΑ, αλλά και το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, παρά τις ενστάσεις της ΕΣΕΕ, ως προς τη στόχευση, αναμένεται να έχει θετικές επιπτώσεις στο προϊόν και στις θέσεις εργασίας. Ωστόσο, ως νέα πρόκληση προβάλλει η εκτίναξη των τιμών ενέργειας, η οποία, εκτός από τις υστερήσεις στην εφοδιαστική αλυσίδα, μετά την άρση των περιορισμών και των ανισορροπιών ζήτησης και προσφοράς, που ήταν ως ένα βαθμό αναμενόμενες, και μετά τον τερματισμό της χαλαρής νομισματικής πολιτικής, διογκώνεται εξαιτίας της πολεμικής αναμέτρησης στην Ουκρανία. Ως εκ τούτου, αναδύεται μια νέα μορφή αβεβαιότητας, η οποία αναβάλλει τις επενδύσεις και απειλεί την ίδια την ανάκαμψη.

Η επιχειρηματικότητα πιέζεται εκ νέου να πραγματοποιήσει δύο ακόμη υπερβάσεις. Η πρώτη σχετίζεται με την επιτυχή διαχείριση των δυσμενών επιπτώσεων της πανδημίας από τις επιχειρήσεις, τόσο στα μεγέθη όσο και στον τρόπο λειτουργίας τους, ιδίως στις περιπτώσεις όπου οι επιπτώσεις αυτές δεν τις έπληξαν με οριζόντιο τρόπο. Η δεύτερη αφορά στον μετασχηματισμό τους, πράσινο και ψηφιακό, ο οποίος όχι μόνο θα ενισχύσει τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων, αλλά θα τις καταστήσει ανταγωνιστικότερες. Συνεπώς, οι επιχειρήσεις θα πρέπει να αντιμετωπίσουν νέους κινδύνους και προκλήσεις, με τις μικρότερες από αυτές να συναντούν μεγαλύτερα προσκόμματα.

Το αναπτυξιακό πρότυπο της ελληνικής οικονομίας μεταβάλλεται. Η αξιολόγηση της μετάβασης θα κριθεί και από την εξασφάλιση ισότιμης πρόσβασης των επιχειρήσεων στις νέες ευκαιρίες. Η χρηματοδότηση, η ελάφρυνση των φορολογικών βαρών και του μη μισθολογικού κόστους, η κατάρτιση του προσωπικού σε νέες δεξιότητες, η αποτελεσματική αξιοποίηση των νέων ευρωπαϊκών εργαλείων και η προσέλκυση επενδύσεων είναι μερικοί μόνον από τους παράγοντες που θα κρίνουν την επιτυχία της προσπάθειας.

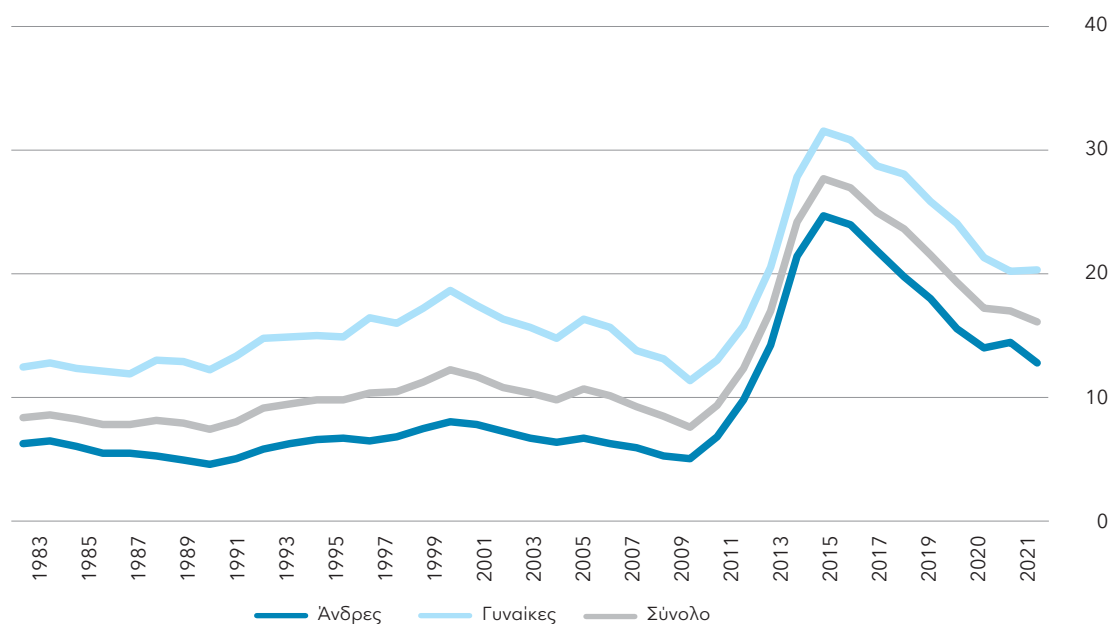
2.1.2. Ανεργία: Επίπεδο και διάρθρωση

Η ανεργία στην ελληνική οικονομία, κατά την περίοδο από το Β' τρίμηνο του 2020 έως το Β' τρίμηνο του 2021, συρρικνώθηκε, σε απόλυτο μέγεθος, κατά 37.7 χιλ. άτομα, περιορίζοντας εκ νέου το ποσοστό ανεργίας σε 15.9% από 16.8%, πέρυσι, και 17.0% το 2019, στις ηλικίες 15-64 (Διάγραμμα 2.10). Παρά την αποκλιμάκωση της ανεργίας για 8^ο συνεχές έτος, ο αριθμός των ανέργων διατηρείται σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα (721.887 άτομα). Τα μέτρα στήριξης απέτρεψαν τα χειρότερα, αλλά ο αντίκτυπος της πανδημίας ήταν δυσανάλογα έντονος στις ευάλωτες κατηγορίες των χαμηλά αμειβόμενων, των ανειδίκευτων και των νέων¹⁴. Οι εξελίξεις στην Ουκρανία και οι ισχυρές

14. OECD, *OECD Employment Outlook 2021: Navigating the COVID-19 Crisis and Recovery*, OECD Publishing, Paris, 2021.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.10

Ποσοστό (%) ανεργίας κατά φύλο στις ηλικίες 15-64

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ

πληθωριστικές πιέσεις, είναι πιθανόν να επιβραδύνουν την ανάκαμψη της αγοράς εργασίας, επηρεάζοντας έτσι και την αύξηση της ανεργίας.

Ωστόσο, η συρρίκνωση του ποσοστού της ανεργίας οφείλεται αποκλειστικά στις επιδόσεις των ανδρών (σε 12.6% από 14.3%, πέρυσι). Αντίθετα, οι άνεργες γυναίκες αυξήθηκαν κατά σχεδόν 7 χιλ. άτομα, αυξάνοντας οριακά το ποσοστό ανεργίας (20.1% από 20.0%, το 2020). Αυτή η εξέλιξη μπορεί να ερμηνευτεί από την ενίσχυση του εργατικού δυναμικού των γυναικών (κατά 29.8 χιλ.), δηλαδή από το αυξημένο ενδιαφέρον των γυναικών να διεκδικήσουν μια θέση εργασίας, κατά την επιστροφή της οικονομίας στην κανονικότητα, με την αγορά να αδυνατεί να τις απορροφήσει όλες. Η παρούσα εικόνα σχετίζεται και με το γεγονός ότι οι επιπτώσεις της πανδημίας δεν ήταν οριζόντιες, αλλά διαφοροποιούνταν ανάλογα με τον κλάδο, καθώς και την κατά θέση στο επάγγελμα.

Από την άλλη πλευρά, η εκ νέου διεύρυνση στην αγορά εργασίας όσων βρίσκονται εκτός αποτελεί μια χρονοβόρο διαδικασία, παρά την αύξηση των ευκαιριών, γεγονός το οποίο συνεπάγεται την ύπαρξη υστερήσεων σχετικών με τις δεξιότητες στην αγορά. Αναφορικά με την τηλεργασία, επισημαίνεται πως οι μικρότερες επιχειρήσεις είναι περισσότερο επιφυλακτικές, εξέλιξη που συνδέεται και με τις ιδιαιτερότητες του τρόπου λειτουργίας τους. Σε κάθε περίπτωση, το εργασιακό ήθος, η ευελιξία/προσαρμοστικότητα και η ικανότητα διαχείρισης του χρόνου αξιολογούνται από τους εργαζομένους ως απαραίτητες δεξιότητες. Σε αυτές θα πρέπει να προστεθούν οι ψηφιακές, επικοινωνιακές και οργανωτικές δεξιότητες, αλλά και η ενσυναίσθηση και η ικανότητα συνεργασίας¹⁵.

15. Adecco, *Απασχολησιμότητα στην Ελλάδα 2021*, Ετήσια Έρευνα, 8 Δεκεμβρίου 2021.

Το “braindrain”, οι άτυπες μορφές απασχόλησης εργασίας, με σκοπό την αποφυγή φορολογικών υποχρεώσεων και ασφαλιστικών εισφορών, και, ασφαλώς, η απογοήτευση των ανέργων ήταν μερικές από τις αιτίες για την πτωτική πορεία του εργατικού δυναμικού στη χώρα μας, τα τελευταία χρόνια. Η εξέλιξη αυτή συνεχίστηκε και το 2020, έτος μεγάλης αβεβαιότητας, αλλά αντιστράφηκε το 2021, με το εργατικό δυναμικό να παρουσιάζει οριακή άνοδο, αποτέλεσμα που οφείλεται αποκλειστικά στις γυναίκες. Φαίνεται ότι οι γυναίκες πίστεψαν πως η ανάκαμψη της οικονομίας θα ευνοήσει την αναζήτηση εργασίας, στις ειδικότητες του ενδιαφέροντός τους.

Σε συνέχεια όλων των παραπάνω, γίνεται κατανοητό ότι η εγχώρια αγορά εργασίας έχει δεχθεί σωρευτικά έντονες πιέσεις. Ενδεικτικά μόνον αναφέρεται πως το ποσοστό κενών θέσεων στην Ελλάδα, η αναλογία δηλαδή των κενών θέσεων εργασίας προς το σύνολο των θέσεων εργασίας, κενών και καλυμμένων, ήταν η χαμηλότερη στην Ευρώπη (0.5%) το Β' τρίμηνο του 2021¹⁶, όταν στην Τσεχία, για παράδειγμα, το αντίστοιχο μέγεθος ανέρχεται σε (5.0%, στοιχεία Γ' τριμήνου του 2021). Εντούτοις, το ΔΝΤ παραμένει αισιόδοξο και εκτιμά τη συνέχιση της πτωτικής πορείας της ανεργίας στο 11.7%, το 2026¹⁷. Αυτή η εκτίμηση μένει, φυσικά, να αποδειχτεί στην πράξη, ιδιαίτερα όταν η Ελλάδα χρειάζεται ένα επενδυτικό σοκ, δεδομένου ότι οι επενδύσεις δεν έχουν ουσιαστικά ανακάμψει και περιορίζονται στο 12% του ΑΕΠ έναντι σχεδόν 22%, κατά μέσο όρο, στην Ευρωζώνη¹⁸.

Σε ό,τι αφορά στις ηλικιακές ομάδες, παρατηρείται ότι το ποσοστό ανεργίας συρρικνώθηκε, συγκριτικά με πέρυσι, στην περίπτωση των ανδρών, στις περισσότερες ηλικιακές ομάδες ενδιαφέροντος, εξαιρώντας δηλαδή τις ομάδες 65+ ετών. Ειδικότερα, η ανεργία κινήθηκε ανοδικά στις ομάδες ηλικιών 15-24 ετών, γεγονός που επιβεβαιώνει ότι οι νεαρής ηλικίας και χαμηλής κυρίως ειδικευσης εργαζόμενοι υπήρξαν αποδέκτες των δυσμενέστερων επιπτώσεων της κρίσης. Στην ηλικιακή ομάδα 45-49 ετών, έμεινε αμετάβλητη, ενώ στις υπόλοιπες σημείωσε πτώση. Στην περίπτωση των γυναικών, η ανεργία διογκώθηκε επίσης στις νεότερες ηλικιακές ομάδες 15-34 ετών (στις ηλικίες 20-24 ετών παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητη), εύρημα που υπογραμμίζει τον ισχυρό αντίκτυπο στους νέους. Ωστόσο, η γυναικεία ανεργία αυξήθηκε περαιτέρω, κατά το τελευταίο έτος, και στις μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες (55-69). Ουσιαστικά, μόνο τρεις ηλικιακές ομάδες γυναικών εμφάνισαν μείωση της ανεργίας, για τους λόγους που έχουν ήδη αναλυθεί. Όμως, σε όλες ανεξαιρέτως τις ηλικιακές ομάδες, τα ποσοστά ανεργίας των γυναικών είναι υψηλότερα των αντίστοιχων των ανδρών (Διάγραμμα 2.11).

Στην περυσινή έκδοση της Έκθεσης, είχε γίνει ειδική αναφορά στις επιπτώσεις, τις οποίες επέφερε στην απασχόληση η αύξηση του κατώτατου μισθού, και συγκεκριμένα στις νεαρές ηλικίες έως 25 ετών, μετά την κατάργηση του υποκατώτατου μισθού, τον Φεβρουάριο 2019. Ωστόσο, τα αποτελέσματα της εν λόγω αύξησης έχουν ουσι-

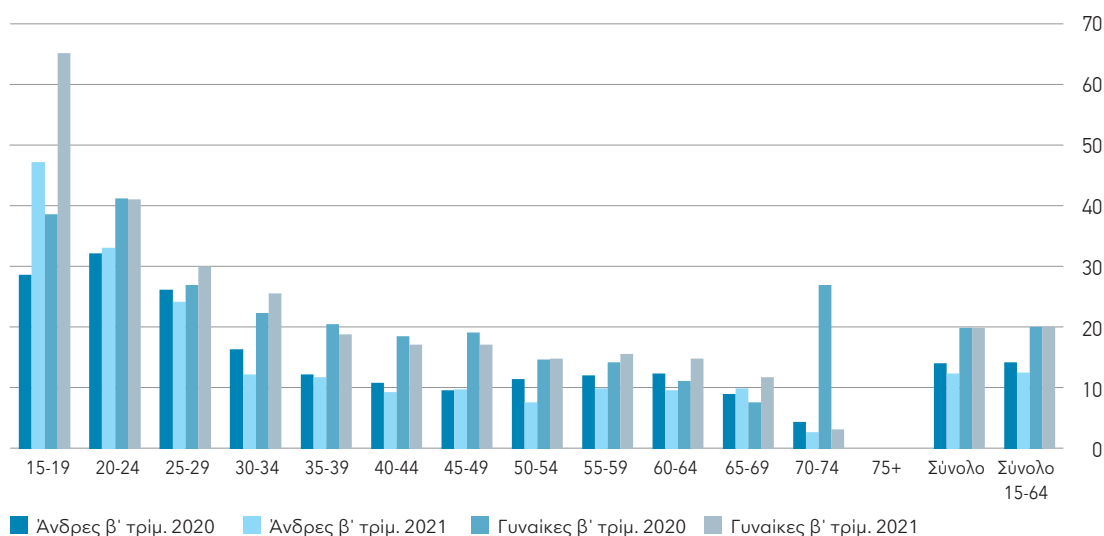
16. European Commission-Employment, Social Affairs & Inclusion, Social Europe, *Employment and Social Developments in Europe, Quarterly Review*, December 2021, 11 January 2022.

17. IMF, *World Economic and Financial Surveys, World Economic Outlook Database, Report for Selected Countries and Subjects*, October 2021 edition· εκτιμήσεις του ΔΝΤ έως το 2026.

18. European Investment Bank and Bank of Greece online conference: “Investment in Greece post-COVID-19”, *Opening remarks by Governor Yannis Stournaras, March 2nd, 2022*.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.11

Ποσοστό ανεργίας (%) κατά φύλο και ηλικιακή ομάδα

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ

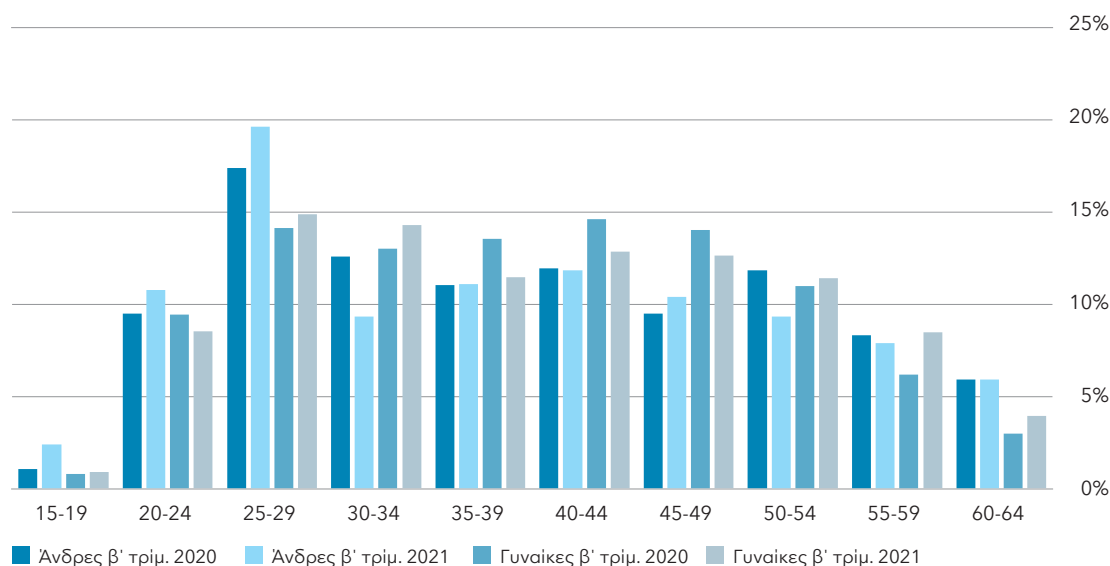
αστικά απορροφηθεί από την αγορά, και, κατά συνέπεια, οι όποιες μεταβολές οφείλονται, κατά κύριο λόγο, στις συντριπτικές επιπτώσεις της πανδημίας. Συν τοις άλλοις, ο απόλυτος αριθμός των εργαζομένων, ιδιαίτερα στην ηλικιακή ομάδα 15-19 ετών, είναι πολύ μικρός, γεγονός που καθιστά πιθανά τυχόν δειγματοληπτικά σφάλματα. Ασφαλέστερα συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν μετά την πλήρη επιστροφή στην κανονικότητα, και σε συνέχεια της προειλημμένης απόφασης της κυβέρνησης για δεύτερη αύξηση του κατώτατου μισθού, μέσα στο 2022.

Τα ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά ανεργίας στους νέους 15-24 ετών παραμένουν μια αρνητική επίδοση, η οποία μπορεί να συγκριθεί μόνο με την Ισπανία, εντός της Ε.Ε. Η εικόνα αυτή δεν υποτιμά το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες, αφού οι τελευταίες, κυρίως οι ηλικίες 25-54 ετών, συμμετέχουν εντονότερα στην αγορά εργασίας, άρα και στον συνολικό αριθμό των ανέργων, σε σχέση με τις μικρότερες ηλικίες (Διάγραμμα 2.12). Επιπρόσθετα, οι ηλικιακές ομάδες 25-54 ετών καλούνται να λάβουν αποφάσεις για το μέλλον, αντιμετωπίζουν αυξημένες οικογενειακές υποχρεώσεις και, ταυτόχρονα, θεωρούνται οι πλέον παραγωγικές.

Πιο συγκεκριμένα, οι άνδρες άνεργοι της ηλικιακής ομάδας 15-24 ετών αποτελούν το 13.0% (από 10.5% πέρυσι) του συνολικού αριθμού των ανέργων ανδρών, με τους μη έχοντες και αναζητούντες εργασία στις ηλικιακές ομάδες 25-29 ετών (19.6%) και 40-44 ετών (11.8%) να ακολουθούν. Επίσης, η συμμετοχή στην ανεργία των ηλικιακών ομάδων 50+ετών συρρικνώθηκε, το 2021, σε 25.0% από 27.4%, το 2020, ενώ στις γυναίκες, τα αντίστοιχα μεγέθη διαμορφώνονται σε 24.7% από 20.9%, πέρυσι. Γενικά, η ηλικιακή διάρθρωση της ανεργίας στις γυναίκες ακολουθεί παρόμοια κατανομή, με την ηλικιακή ομάδα 15-24 ετών να αποτελεί το 9.4% (από 10.2% πέρυσι) των ανέργων γυναικών, μολονότι κυμαίνεται σε υψηλότερο επίπεδο από το αντίστοιχο μερίδιο του 2019 (8.3%). Στις γυναίκες, το μεγαλύτερο μερίδιο ανέργων διεκδικεί η ηλικιακή ομάδα 40-44 ετών (14.5%), και ακολουθεί η ομάδα 25-29 ετών (14.1%).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.12

Ηλικιακή κατανομή της ανεργίας

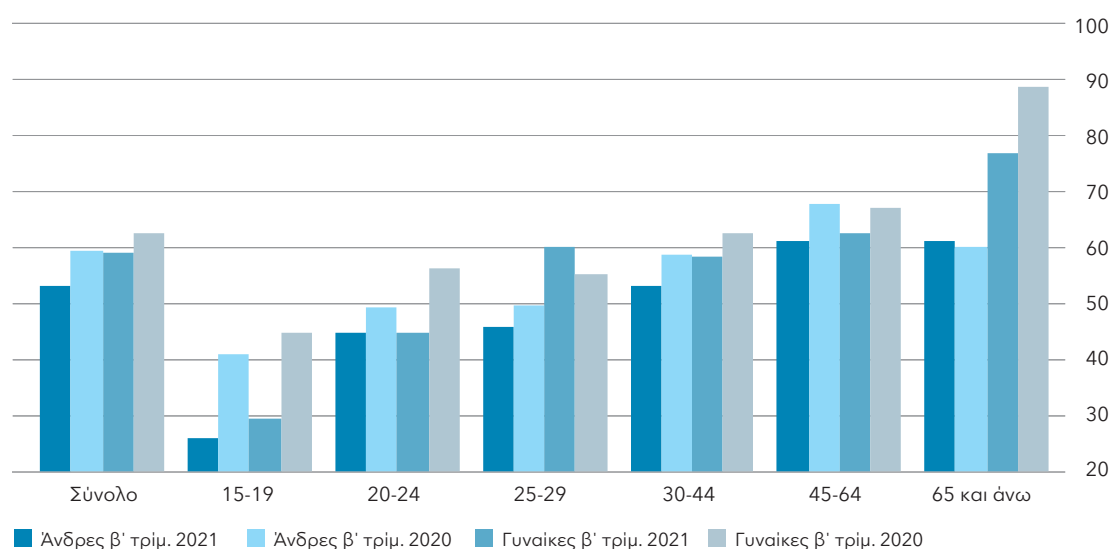

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ

Η ολιστική θεώρηση του φαινομένου της ανεργίας συνεπάγεται την ανάλυση των επιπτώσεων της μακροπρόθεσμα. Σαφώς και δεν υποτιμάται η διακοπή της μισθοδοσίας ή το αίσθημα της απόρριψης, αλλά η απώλεια της εργασίας είναι ενδεχόμενο να μειώσει τις πιθανότητες εύρεσης απασχόλησης στο μέλλον, ιδιαίτερα αν το άτομο παραμείνει σε καθεστώς ανεργίας για μακρύ χρονικό διάστημα. Η ανεργία συνεπάγεται, συνήθως, απαξίωση των επαγγελματικών προσόντων και δεξιοτήτων, καθώς και υψηλό κίνδυνο περιθωριοποίησης, ιδιαίτερα αν επεκταθεί σε μεγάλο χρονικό διάστημα. Σε περίπτωση δε επανένταξης σε καθεστώς εργασίας, ο εργαζόμενος είναι

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.13

Ποσοστό (%) μακροχρόνια ανέργων στο σύνολο των ανέργων

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ

πιθανό να αντιμετωπίσει δυσμενέστερους ασφαλιστικούς όρους (π.χ. προϋποθέσεις συνταξιοδότησης), ακόμα και χαμηλότερες αποδοχές.

Η αναλογία των μακροχρόνια ανέργων (άνεργοι άνω του έτους), στο σύνολο των ανέργων, μειώθηκε τόσο στους άνδρες (σε 57.3% από 64.3%, πέρυσι) όσο και στις γυναίκες (64.0% από 68.0%, πέρυσι), γεγονός σίγουρα θετικό, και μάλιστα εν μέσω πανδημίας (Διάγραμμα 2.13). Ωστόσο, η τάση βελτίωσης, η οποία παρατηρείται το τελευταίο διάστημα, δεν θα πρέπει να λειτουργήσει ως εφησυχασμός. Αντίθετα, μπροστά στις νέες προκλήσεις της οικονομίας και της επιχειρηματικότητας, όπως ο ψηφιακός μετασχηματισμός και η πράσινη ανάπτυξη, απαιτούνται νέες δεξιότητες και ικανότητες, σε έναν πληθυσμό που όχι μόνο γηράσκει, αλλά και συρρικνώνεται.

2.2. Η απασχόληση στις πολύ μικρές επιχειρήσεις

Η πανδημία του Covid-19 είχε επιπτώσεις και στην ικανότητα των στατιστικών υπηρεσιών να συλλέγουν αξιόπιστα δεδομένα εξαιτίας των αναστολών/ περιορισμών λειτουργίας των επιχειρήσεων αλλά και στις αναπόφευκτες μεταβολές στους ορισμούς της απασχόλησης εξαιτίας των αναταράξεων της πανδημίας. Οι εθνικές στατιστικές αρχές έγιναν ακόμη πιο προσεκτικές στις δημοσιεύσεις των δεδομένων προσπαθώντας να συμμορφωθούν σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο πλαίσιο. Για την Ελλάδα, θα πρέπει να σημειωθεί πως αλλαγές στη συχνότητα συλλογής των δεδομένων από τριμηνιαία σε ετήσια βάση, όπως επίσης και του τρόπου στατιστικής τους επεξεργασίας συνεπάγονται πως απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή στην ερμηνεία των στατιστικών ευρημάτων. Επίσης, τα δεδομένα είναι προσωρινά, καθώς ο έλεγχός του και η επεξεργασία τους δεν έχει ολοκληρωθεί, γεγονός που δεν αποκλείει την αναθεώρησή τους στο μέλλον.

Παρά λοιπόν το ρευστό οικονομικό και επιχειρηματικό κλίμα εξαιτίας της υγειονομικής κρίσης, το οποίο επιδεινώνεται εξαιτίας και της πολεμικής αναμέτρησης στην Ουκρανία, η διάρθρωση της εγχώριας παραγωγικής δραστηριότητας εξακολουθεί να στηρίζεται στις ΜμΕ, με ιδιαίτερη έμφαση στις πολύ μικρές ("micro") επιχειρήσεις. Μάλιστα, η συμμετοχή των πολύ μικρών επιχειρήσεων εμφανίζεται το 2021 ως ιδιαίτερα σημαντική. Εντούτοις, οι μεταβολές στη μεθοδολογία καθιστούν τα στοιχεία μη απολύτως συγκρίσιμα διαχρονικά και για αυτό το λόγο η εξαγωγή των συμπερασμάτων θα πρέπει να γίνεται με μεγάλη προσοχή για την αποφυγή διαμόρφωσης λανθασμένης εικόνας.

Υπό αυτό το πρίσμα επισημαίνεται πως το ελληνικό επιχειρηματικό περιβάλλον διαφοροποιείται από τα αντίστοιχα άλλων ευρωπαϊκών οικονομιών εξαιτίας της μακράς και βαθιάς κρίσης που επηρέασε σε σημαντικό βαθμό τη δομή της επιχειρηματικότητας. Με βάση τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία για την Ελλάδα¹⁹, οι πολύ μικρές επιχειρήσεις συγκεντρώνουν το 94.6% των επιχειρηματικών μονάδων, το 46,9% της συνολικής απασχόλησης και το 19,7% της προστιθέμενης αξίας, έναντι του 93.3%, 29.6%

19. European Commission, *Internal Market, Industry Entrepreneurship and SMEs, 2021 SBA Fact Sheets Greece*

και 18.7% στην ΕΕ-27 αντίστοιχα. Εξαιτίας λοιπόν της ιδιαίτερης σημασίας των πολύ μικρών επιχειρήσεων (με προσωπικό έως 10 άτομα) αποφασίστηκε η ανάλυσή τους συγκριτικά με τις μεγαλύτερες,²⁰ τόσο για το εμπόριο όσο και για άλλους, με ειδικό βάρος, κλάδους της ελληνικής οικονομίας. Με αυτόν τον τρόπο σχηματοποιείται πληρέστερη αποτύπωση της απασχόλησης καθώς και του μετασχηματισμού της όταν η πανδημία είναι ακόμη σε εξέλιξη και πληθώρα προκλήσεων παραμένουν ενεργές.

2.2.1. Σύνολο της οικονομίας

Τα στατιστικά δεδομένα συνηγορούν πως οι πολύ μικρές επιχειρήσεις συνεισφέρουν σε μεγαλύτερο βαθμό στην απασχόληση (62.2%) σε σχέση με τις μεγαλύτερες (Πίνακας 2.2). Φαίνεται μάλιστα πως οι συγκεκριμένες θέσεις εργασίας το 2021, τόσο ως απόλυτο μέγεθος όσο και ως μερίδιο στη συνολική απασχόληση, ενισχύθηκαν και μάλιστα ιδιαίτερα έντονα. Εντούτοις, για τους λόγους που εξηγήθηκαν παραπάνω, η εικόνα αυτή θα ήταν ίσως περισσότερο ασφαλές να εκληφθεί ως τάση και να μη δοθεί εξαιρετική σημασία στα ποσοτικά μεγέθη (απόλυτα και μεταβολές τους). Μια πιθανή εξήγηση θα μπορούσε να είναι ότι οι μοναδικές συνθήκες της πανδημίας ώθησαν ένα μέρος των μικρών επιχειρήσεων (με περισσότερους από δέκα απασχολούμενους αλλά κοντά σε αυτό το όριο) να μεταβούν το όριο και να κατηγοριοποιηθούν, εν μέσω πανδημίας και των πιέσεών της ως “micro” επιχειρήσεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2						
Απασχολούμενοι στο σύνολο της οικονομίας ανά μέγεθος επιχείρησης (διάφορα έτη)						
Κλιμάκιο	2008	2013	2018	2019	2020	2021
Μicro Επιχειρήσεις (έως και 10 άτομα στην μονάδα)	2.883.897	2.120.840	2.123.874	2.132.652	2.081.600	2.441.828
(%)	62,6%	60,0%	55,0%	54,5%	53,7%	62,2%
Λοιπές Επιχειρήσεις (11 άτομα και άνω στην μονάδα)	1.726.567	1.392.357	1.704.148	1.778.378	1.793.879	1.486.152
(%)	37,4%	39,4%	44,1%	45,5%	46,3%	37,8%
Σύνολο	4.610.464	3.535.005	3.860.395	3.911.030	3.875.479	3.927.980

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ΕΕΔ, Προσωρινά Ετήσια Στοιχεία για το 2021.

Σημείωση: Τα δεδομένα έχουν διαφοροποιηθεί από τις προηγούμενες Ετήσιες Εκθέσεις εξαιτίας μεταβολών στη μεθοδολογία συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων.

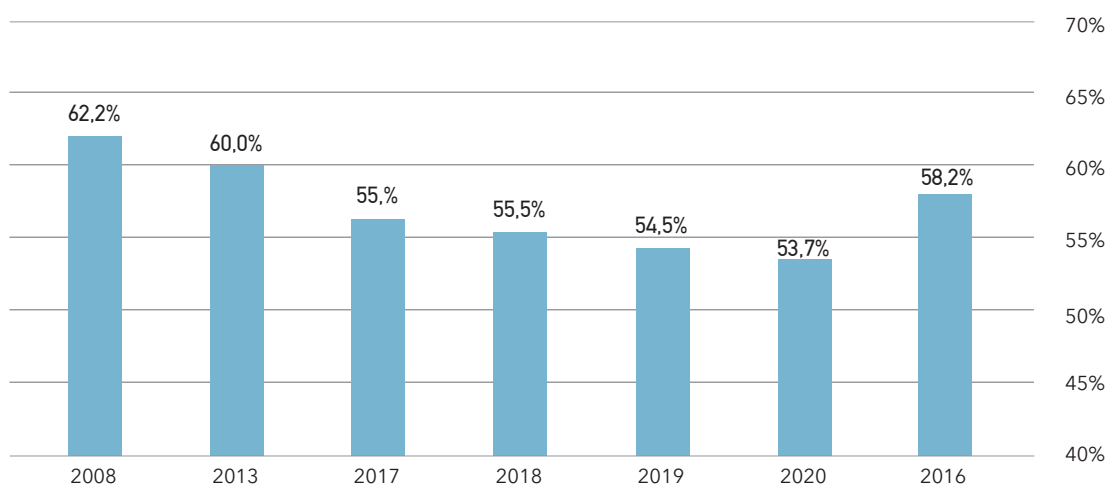
Ως εκ τούτου, η εξέλιξη στο μερίδιο της απασχόλησης των πολύ μικρών επιχειρήσεων υποστηρίζει πως οι τελευταίες κατέβαλαν πολύ υψηλό τίμημα σε όρους απασχόλησης από την εκδήλωση της οικονομικής κρίσης έως και πέρυσι. Αυτή η εικόνα είναι συμβατή με τις συσταλτικές οικονομικές πολιτικές που εφαρμόστηκαν υπό την ανά-

20. Σύσταση της Επιτροπής της 6ης Μαΐου 2003 σχετικά με τον ορισμό των πολύ μικρών, των μικρών και των μεσαίων επιχειρήσεων (E[2003] 1422, 2003/361/ΕΚ).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.14

Συμμετοχή των micro επιχειρήσεων στην απασχόληση στο σύνολο της οικονομίας

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ΕΕΔ, Προσωρινά Ετήσια Στοιχεία για το 2021.
Σημείωση: Τα δεδομένα έχουν διαφοροποιηθεί από τις προηγούμενες Ετήσιες Εκθέσεις εξαιτίας μεταβολών στη μεθοδολογία συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων.

γκη δημοσιονομικής εξυγίανσης αλλά και της επικρατούσας άποψης πως ο παραγωγικός και τεχνολογικός μετασχηματισμός της ελληνικής οικονομίας θα πραγματοποιηθεί κυρίως, αν όχι αποκλειστικά, από τις μεγαλύτερες μονάδες.

Παράλληλα, το νέο επιχειρηματικό πλαίσιο που πρόβαλε εν μέσω μνημονίων (υψηλή φορολογία, έλλειψη ρευστότητας, περιστολή ζήτησης, ψηφιοποίηση κ.ά.) καθιστούσε δυσκολότερη την ανάληψη νέων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών. Σε κάποιες μάλιστα περιπτώσεις, πολύ μικρές επιχειρήσεις έπαψαν τη λειτουργία τους μόλις πληρώθηκαν τα κριτήρια συνταξιοδότησης των εργοδοτών, ελλείπει ενδιαφέροντος αγοράς της επιχείρησης από τρίτους ή μεταβίβασής τους σε νεότερα μέλη της οικογένειας. Τα δεδομένα των επόμενων χρόνων θα επιβεβαιώσουν αν η άνοδος του μεριδίου της απασχόλησης των πολύ μικρών επιχειρήσεων το 2021 θα διατηρηθεί ή αν οφείλεται κυρίως σε μεθοδολογικές μεταβολές (Διάγραμμα 2.14).

2.2.2. Απασχόληση στις πολύ μικρές επιχειρήσεις κατά θέση στο επάγγελμα

Στα σημαντικότερα συμπεράσματα τα οποία δύνανται να εξαχθούν από τη διάρθρωση της απασχόλησης ανά θέση στο επάγγελμα στις πολύ μικρές επιχειρήσεις συγκαταλέγεται η διατήρηση της πτωτικής τάσης της συμμετοχής των αυτοαπασχολούμενων στις θέσεις εργασίας. Λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς σχετικά με τα στατιστικά δεδομένα που αναπτύχθηκαν παραπάνω, παρατηρείται μια τάση μετασχηματισμού της οικονομίας που απορρέει από τη σταδιακή συρρίκνωση των αυτοαπασχολούμενων, οι οποίοι παραδοσιακά αποτελούσαν διέξοδο/ ευκαιρία απασχόλησης για σημαντικό τμήμα του εργατικού δυναμικού. Επίσης, υποχωρούν τα μεγέθη των συμβοηθούτων μελών στις πολύ μικρές επιχειρήσεις, ενώ οι εργοδότες εμφανίζουν

μια αξιοσημείωτη αντοχή τα τελευταία χρόνια, μετά την έντονη συρρίκνωση που σημείωσαν εξαιτίας της οικονομικής κρίσης (Πίνακας 2.3). Η πολύ ισχυρή αύξηση της απασχόλησης στους μισθωτούς αποδίδεται στους λόγους που έχουν ήδη αναλυθεί (μεθοδολογικές μεταβολές, μετάβαση πολλών μικρών επιχειρήσεων σε κατάσταση "micro" κλπ). Με ενδιαφέρον αναμένονται η οριστικοποίηση των στατιστικών δεδομένων αλλά και εκείνα των επόμενων ετών ώστε να αποσαφηνιστεί η πληρέστερα η διάρθρωση της απασχόλησης στις πολύ μικρές μονάδες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.3						
Διάρθρωση απασχόλησης κατά θέση στο επάγγελμα στις micro επιχειρήσεις (διάφορα έτη)						
Κλιμάκιο	2008	2013	2018	2019	2020	2021
Εργοδότες	352.144	214.100	262.558	263.522	273.165	296.404
(%)	12,2%	10,1%	12,4%	12,5%	12,7%	12,1%
Αυτοαπασχολούμενοι	951.921	887.332	842.505	819.811	801.420	772.488
(%)	33,0%	41,8%	39,7%	38,2%	38,6%	31,6%
Μισθωτοί	1.315.510	850.700	882.066	928.617	891.022	1.259.501
(%)	45,6%	40,1%	41,5%	43,6%	42,8%	51,6%
Συμβοηθούντα μέλη	264.323	168.707	136.745	120.703	115.993	113.435
(%)	9,2%	8,0%	6,4%	5,8%	5,9%	4,6%
Σύνολο	2.883.897	2.120.840	2.123.874	2.132.652	2.081.600	2.441.828
(%)	100%	100%	100%	100%	100%	100,0%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ΕΕΔ, Προσωρινά Ετήσια Στοιχεία για το 2021.

Σημείωση: Τα δεδομένα έχουν διαφοροποιηθεί από τις προηγούμενες Ετήσιες Εκθέσεις εξαιτίας μεταβολών στη μεθοδολογία συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων.

Πλέον, το μέσο μέγεθος απασχόλησης στις πολύ μικρές επιχειρήσεις έχει διαμορφωθεί σε 4.2 εργαζομένους από 3.3, 3.5 και 3.4 τα έτη 2020, 2019 και 2018 αντίστοιχα. Σε αυτήν την εικόνα ενδεχομένως να φέρει ευθύνη και η κρατική παρέμβαση για τη στήριξη των επιχειρήσεων και της απασχόλησης η οποία, αναπόφευκτα, προκάλεσε ορισμένες στρεβλώσεις. Ωστόσο, το αποτύπωμα αυτής της παρέμβασης θα σβήνει καθώς θα αποσύρονται τα μέτρα στήριξης και η αγορά, όπως και η οικονομία, θα επιστρέφουν σταδιακά στην κανονικότητα. Επιπρόσθετα, αναμένονται με ενδιαφέρον οι επιπτώσεις στη μισθωτή εργασία των μικρότερων μονάδων από τη διπλή αύξηση του κατώτατου μισθού (2% από 1^{ης} Ιανουαρίου του 2022 και από την προελημμένη απόφαση της κυβέρνησης για νέα αύξηση από την 1^η Μαΐου του ίδιου έτους).

Διαφορετική, όπως είναι άλλωστε αναμενόμενο, είναι η διάρθρωση της απασχόλησης στις μεγαλύτερες (μικρές, μεσαίες και μεγάλες) επιχειρήσεις, με τους μισθωτούς να καλύπτουν το 98.4% των θέσεων εργασίας από 97.5% πέρυσι και 96.1% το 2019 (Πίνακας 2.4). Το μέσο μέγεθος επιχείρησης σε όρους απασχόλησης διαμορφώθηκε σε 137.8 εργαζομένους. Στο σημείο αυτό διευκρινίζεται πως στις μεγαλύτερες επιχειρήσεις η έννοια του αυτοαπασχολούμενου αφορά κατά κύριο λόγο στις πρακτικές απασχόλησης εξωτερικής ανάθεσης (*outsourcing*). Και εδώ, οι μεταβολές στο ύψος της απασχόλησης συνοδεύονται από τους περιορισμούς που έχουν ήδη αναφερθεί και αποτυπώνουν περισσότερο μια γενικότερη τάση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.4						
Διάρθρωση απασχόλησης κατά θέση στο επάγγελμα στις υπόλοιπες επιχειρήσεις με απασχόληση από 11 άτομα και άνω (διάφορα έτη)						
Κλιμάκιο	2008	2013	2018	2019	2020	2021
Εργοδότες	32.446	19.676	29.050	25.790	26.909	10.616
(%)	1,9%	1,4%	1,7%	1,5%	1,4%	0,7%
Αυτοαπασχολούμενοι	6.664	6.654	7.542	14.949	16.532	12.198
(%)	0,4%	0,5%	0,4%	0,8%	1,1%	0,8%
Μισθωτοί	1.680.656	1.362.977	1.664.213	1.734.904	1.749.854	1.462.460
(%)	97,3%	97,9%	97,7%	97,6%	97,4%	98,4%
Συμβοηθούντα μέλη	6.802	3.050	3.343	2.734	584	878
(%)	0,4%	0,2%	0,2%	0,2%	0,1%	0,1%
Σύνολο	1.726.567	1.392.357	1.704.148	1.804.545	1.793.879	1.486.152
(%)	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ΕΕΔ, Προσωρινά Ετήσια Στοιχεία για το 2021.
Σημείωση: Τα δεδομένα έχουν διαφοροποιηθεί από τις προηγούμενες Ετήσιες Εκθέσεις εξαιτίας μεταβολών στη μεθοδολογία συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων.

2.2.3. Απασχόληση στις πολύ μικρές επιχειρήσεις ανά κλάδο

Οι διαφορές στα χαρακτηριστικά της απασχόλησης ανά κλάδο οδηγεί αναπόφευκτα σε ανάλυση της διάρθρωσης της απασχόλησης των πολύ μικρών επιχειρήσεων σε κλαδικό αυτή τη φορά επίπεδο. Σε πρώτο στάδιο παρουσιάζεται η συμμετοχή των πολύ μικρών επιχειρήσεων στην απασχόληση διακριτά για κάθε κλάδο²¹ (Πίνακας 2.5) και για επιλεγμένα έτη, ώστε να σχηματιστεί με σαφήνεια η εικόνα της κάθε επιμέρους ομάδας οικονομικής δραστηριότητας. Και πάλι, η ερμηνεία των δεδομένων πρέπει να γίνεται με προσοχή.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.5						
Κλαδική Συμμετοχή των 'micro' επιχειρήσεων στην απασχόληση						
Κλάδος	2008	2013	2018	2019	2020	2021
Μεταποίηση	49,3%	52,0%	40,8%	39,8%	37,8%	46,7%
Κατασκευές	81,1%	82,0%	73,9%	74,5%	76,2%	86,9%
Εμπόριο	75,7%	72,1%	66,0%	65,7%	65,7%	76,4%
Μεταφορά και Αποθήκευση	52,0%	52,5%	49,1%	46,4%	44,1%	50,1%
Καταλύματα και Εστίαση	77,2%	77,8%	70,1%	69,8%	71,9%	75,3%
Σύνολο οικονομίας	62,6%	60,4%	55,5%	54,5%	53,7%	62,2%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ΕΕΔ, Προσωρινά Ετήσια Στοιχεία για το 2021.
Σημείωση: Τα δεδομένα έχουν διαφοροποιηθεί από τις προηγούμενες Ετήσιες Εκθέσεις εξαιτίας μεταβολών στη μεθοδολογία συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων.

21. Οι κλάδοι επιλέχθηκαν με βάση τη σημασία τους στην απασχόληση τόσο για τη μη αγροτική οικονομία όσο και για την εγχώρια επιχειρηματικότητα.

Μέχρι το 2020, στις «Κατασκευές», στο «Εμπόριο» και στην «Παροχή καταλύματος και εστίασης» η συμμετοχή των πολύ μικρών επιχειρήσεων στην απασχόληση διαμορφώνεται σε πολύ υψηλότερο του μέσου όρου της χώρας επίπεδο αλλά με πτωτικές τάσεις συγκριτικά με το 2008. Η εικόνα αυτή εξηγείται από την υφιστάμενη δομή της εγχώριας επιχειρηματικότητας, όπως είχε διαμορφωθεί ιστορικά πριν ακόμη από την εμφάνιση της οικονομικής ύφεσης (δηλαδή πολλές ατομικές/οικογενειακές επιχειρήσεις και ελεύθεροι επιχειρηματίες στις «Κατασκευές», στο «Εμπόριο» και στα «Καταλύματα-εστίαση»), με τις ισχυρές πιέσεις της οικονομικής κρίσης να συρρικνώνουν τη συμμετοχή τους.

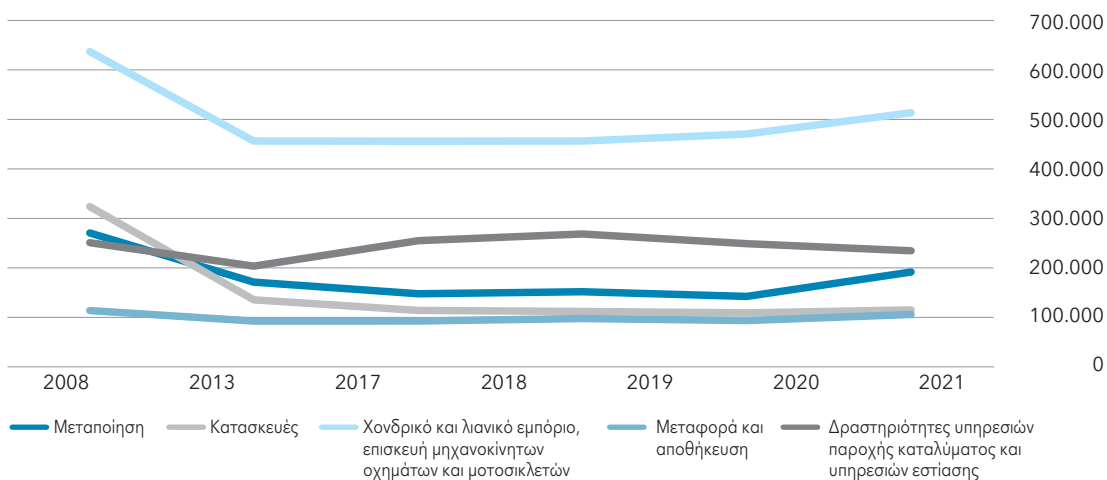
Οι συσταλτικές πολιτικές κατά την περίοδο των μνημονίων δεν συνοδεύτηκαν από αναπτυξιακές πρωτοβουλίες και καθήλωσαν τα εισοδήματα και τη ζήτηση. Η πρόσβαση των πολύ μικρών επιχειρήσεων στη ρευστότητα εξελίχθηκε, μηδενίζοντας τα περιθώρια αντίδρασης των επιχειρήσεων και ακυρώνοντας απαραίτητες επενδύσεις εκσυγχρονισμού. Φέτος, η έντονη ενίσχυση του μεριδίου των πολύ μικρών επιχειρήσεων σε όλους τους υπό εξέταση κλάδους και στο σύνολο της οικονομίας μπορεί να οφείλεται, εκτός από μεθοδολογικές μεταβολές, και σε μετάπτωση των αρκετών μικρών επιχειρήσεων σε "micro".

Το Διάγραμμα 2.15 αποτυπώνει την εξέλιξη της απασχόλησης στις πολύ μικρές επιχειρήσεις σε απόλυτους όρους. Το αποτύπωμα της διπλής κρίσης, οικονομικής και υγειονομικής, στις εν λόγω επιχειρήσεις είναι εμφανές, παρά τη τόνωση των μεριδίων τους κατά το τελευταίο έτος. Τα οριστικά δεδομένα όπως και εκείνα των επόμενων χρόνων θα αποσαφηνίσουν με μεγαλύτερη ακρίβεια το ύψος της ανόδου το 2021 και το αν αυτή θα είναι βιώσιμη.

Στο Διάγραμμα 2.16 απεικονίζονται οι κλάδοι σε σχέση με τον μέσο όρο του μεριδίου της απασχόλησης των micro επιχειρήσεων για το 2020 (62,2%). Οι πολύ μικρές επιχειρήσεις στους κλάδους των «Κατασκευών», του «Εμπορίου» και των «Υπηρεσιών

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.15

Επίπεδο απασχόλησης micro επιχειρήσεων

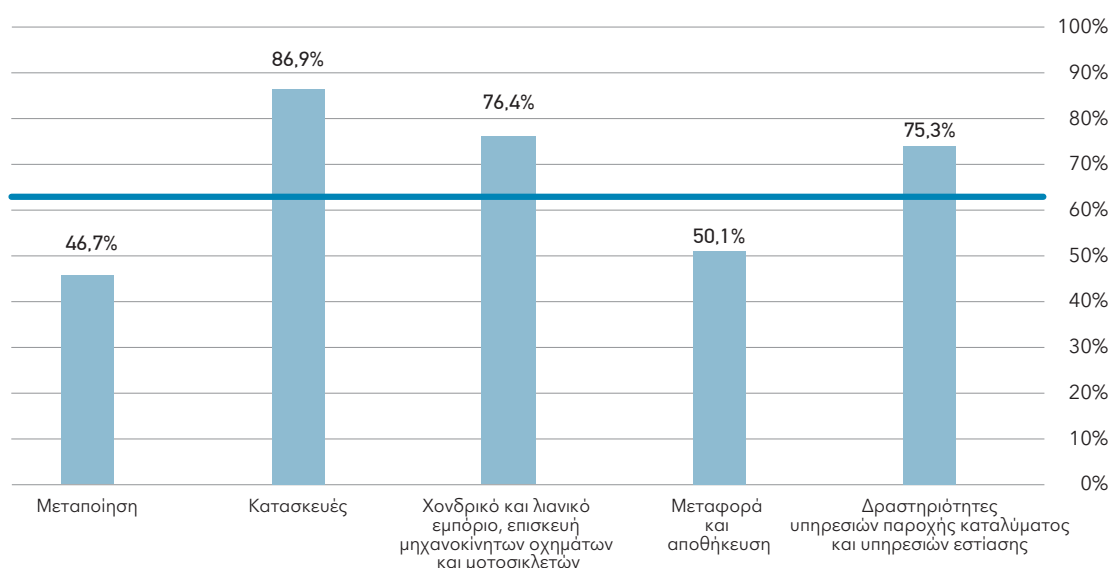

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ΕΕΔ, Προσωρινά Ετήσια Στοιχεία για το 2021.

Σημείωση: Τα δεδομένα έχουν διαφοροποιηθεί από τις προηγούμενες Ετήσιες Εκθέσεις εξαιτίας μεταβολών στη μεθοδολογία συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.16

Συμμετοχή των micro επιχειρήσεων στην απασχόληση: 2021

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ΕΕΔ, Προσωρινά Ετήσια Στοιχεία για το 2021.

Σημείωση: Τα δεδομένα έχουν διαφοροποιηθεί από τις προηγούμενες Ετήσιες Εκθέσεις εξαιτίας μεταβολών στη μεθοδολογία συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων.

παροχής καταλύματος και εστίασης» απασχολούν περισσότερο από το 75% των εργαζομένων του εκάστοτε κλάδου. Αντίθετα, οι κλάδοι των «Μεταφορών και αποθήκευσης» και της «Μεταποίησης» διακρίνονται για τη σχετικά χαμηλότερη συμμετοχή των micro επιχειρήσεων στην απασχόληση, εξαιτίας των παραγωγικών τους ιδιοτεροτήτων. Ειδικότερα, οι τελευταίοι κλάδοι στηρίζουν τη λειτουργία τους σε μεγάλο βαθμό στην επίτευξη της ελάχιστης αποτελεσματικής κλίμακας με σκοπό την πληρέστερη εκμετάλλευση των οικονομικών κλίμακας.

2.3. Η απασχόληση στο εμπόριο το 2021

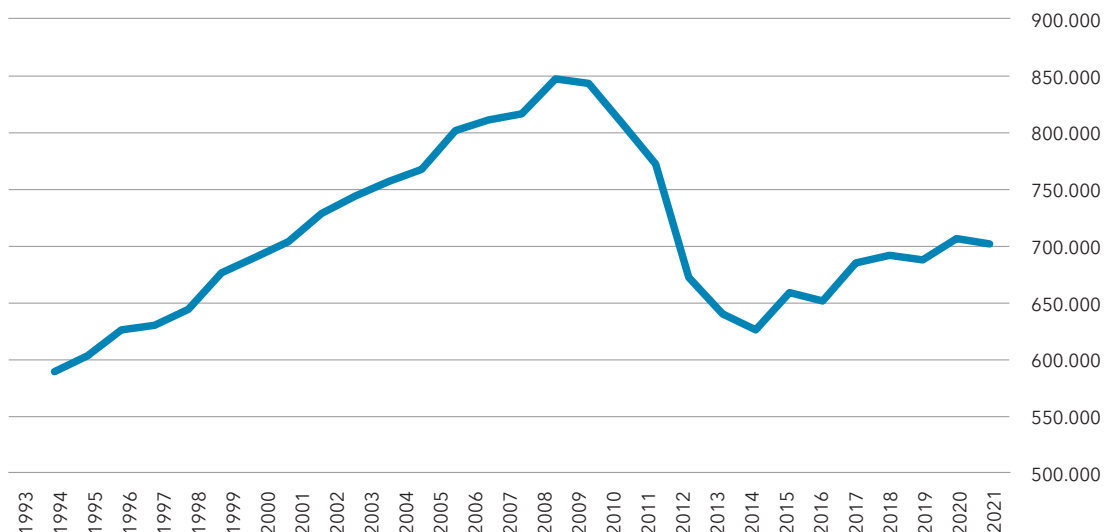
2.3.1. Βασικές τάσεις

Το 2021, η απασχόληση στο εμπόριο παρουσίασε οριακή πτώση κατά 0.6%, σε σχέση με το 2020²². Σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΛ.ΣΤΑΤ., ο κλάδος του εμπορίου, κατά το Β' τρίμηνο του 2021, παρείχε εργασία σε 700.163 άτομα, άνω των 15 ετών (Διάγραμμα 2.17). Εξαιρώντας την περίοδο της κρίσης χρέους, η οποία προκάλεσε ισχυρές αναταράξεις σε οικονομία και αγορά εργασίας, το απόλυτο μέγεθος των εργαζομένων του κλάδου προσεγγίζει το αντίστοιχο του 2000. Το εύρημα αυτό υπογραμμίζει τις πιέσεις που ασκήθηκαν στο εμπόριο, αλλά υπονοεί και τον ριζικό μετασχηματισμό του, αφού η απασχόληση έχει σωρευτικά υποχωρήσει σε μεγάλο βαθμό.

22. Επισημαίνεται ότι η σύγκριση αναφέρεται στα δεδομένα της απασχόλησης του Β' τριμήνου κάθε έτους, το οποίο θεωρείται το πλέον αντιπροσωπευτικό τρίμηνο για τις εξελίξεις στο σύνολο του έτους.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.17

Επίπεδο απασχόλησης στο εμπόριο

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ

Παρά τη μικρή υποχώρηση, το εμπόριο παραμένει ο μεγαλύτερος εργοδότης της χώρας. Από το 2008, όπου η απασχόληση, στον κλάδο, είχε ξεπεράσει τις 845 χιλ. εργαζομένους, έως το 2014, οι θέσεις εργασίας μειώνονταν, ως απόρροια της οικονομικής ύφεσης. Η ανάκαμψη, με διακοπές, η οποία παρατηρείται από το 2015, δεν στάθηκε δυνατόν να αναπληρώσει παρά ένα μικρό μέρος των απωλειών, καθώς σωρευτικά, από το 2008, έχει απολεσθεί το 17.1% της απασχόλησης. Η αύξηση των θέσεων απασχόλησης κατά 2.7%, πέρυσι, προέκυψε εξαιτίας των μέτρων στήριξης εκ μέρους της κυβέρνησης και της απαγόρευσης, ουσιαστικά, των απολύσεων, σε έναν κλάδο που την ίδια περίοδο κατέγραψε πτώση του κύκλου εργασιών κατά 8.0%.

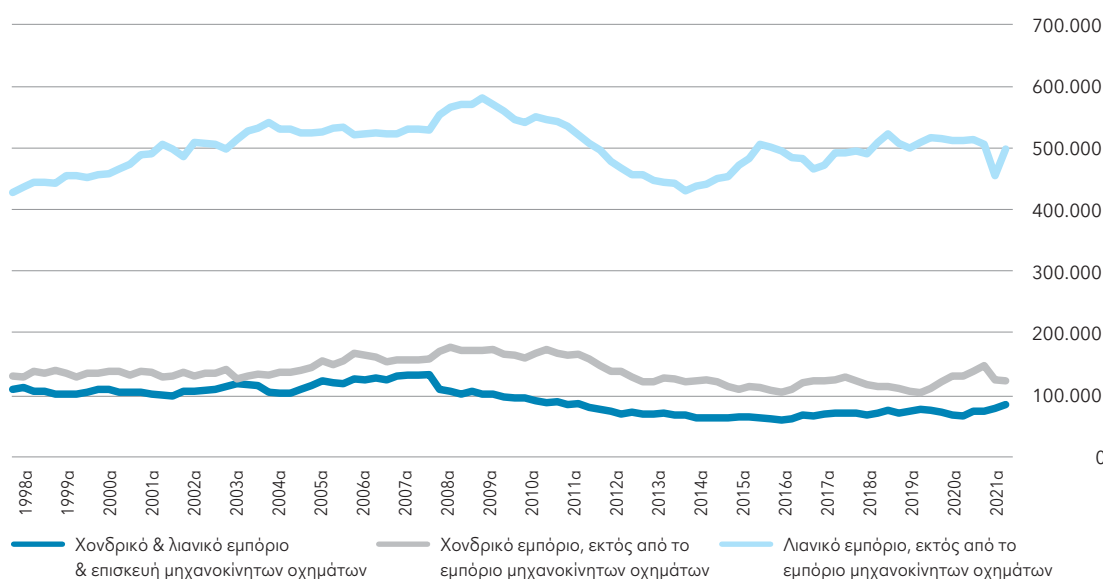
Ωστόσο, η ισχυρή άνοδος σε όρους κύκλου εργασιών φέτος, σε σχέση με το 2020, κατά 16.7%²³, δεν μετουσιώθηκε σε αύξηση των θέσεων εργασίας. Η υπο-απασχόληση των εργαζομένων, κατά την περίοδο αναστολής της λειτουργίας των επιχειρήσεων, σε συνδυασμό με τη μη ισόρροπη κατανομή του αντίκτυπου της πανδημίας, τις έντονες διαφορές στον βαθμό ανάκαμψης του τζίρου μεταξύ των επιχειρήσεων (αναλόγως του κλάδου, του μεγέθους και της περιφέρειας), την έντονη αβεβαιότητα, τη σύγκριση του τζίρου με την πολύ χαμηλή βάση του 2020 (φαινόμενο base effect), καθώς και με το γεγονός ότι τα στοιχεία της απασχόλησης δεν λαμβάνουν υπόψη το Β' εξάμηνο του έτους, διαμόρφωσαν αυτήν την εικόνα.

Ακόμα όμως και εντός του κλάδου του εμπορίου, παρατηρούνται αξιοσημείωτες αποκλίσεις, σχετικά με την πορεία της απασχόλησης. Η πολύ ισχυρή ενίσχυση των θέσεων εργασίας στο «εμπόριο και επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων» (28.4%) υπεραντισταθμίστηκε από την υποχώρηση των θέσεων στο Χονδρικό (-6.1%) και στο Λιανικό (-2.9%), με την τελευταία δραστηριότητα να διαθέτει, λόγω μεγέθους, ειδικό βάρος (Διάγραμμα 2.18).

23. ΕΛ.ΣΤΑΤ., «Εξέλιξη Κύκλου Εργασιών Επιχειρήσεων σε Αναστολή Λειτουργίας λόγω της πανδημίας της νόσου του κορωνοϊού Covid-19 - Ετήσια Στοιχεία», Δελτίο Τύπου της 15^{ης} Φεβρουαρίου 2022.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.18

Επίπεδο απασχόλησης στους κλάδους του εμπορίου

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ

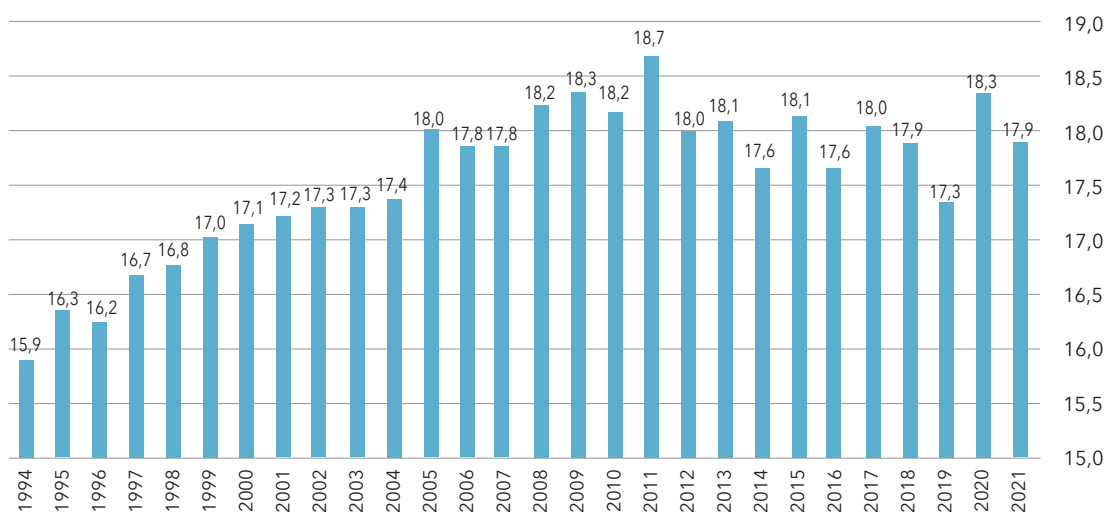
Για τους λόγους που αναλύθηκαν, τα παραπάνω ευρήματα δεν συμβαδίζουν με τις αντίστοιχες εξελίξεις των κύκλων εργασιών των επιμέρους κλάδων, ούτε όταν τα δεδομένα προέρχονται από τις διοικητικές πηγές, αλλά ούτε και όταν εξετάζονται οι αντίστοιχοι δείκτες της ΕΛ.ΣΤΑΤ. Η παρούσα υστέρηση υπογραμμίζει τη σημασία του σταθερού οικονομικού και επιχειρηματικού κλίματος για τη διατήρηση των θέσεων εργασίας, καθώς και των προσδοκιών. Με άλλα λόγια, τονίζει πως ο αριθμός των εργαζομένων σε έναν κλάδο δεν προσδιορίζεται μονοσήμαντα από τον τζίρο, αλλά εξαρτάται και επηρεάζεται από μια σειρά παραγόντων.

Παρά το ρευστό επιχειρηματικό κλίμα, το εμπόριο κατορθώνει να διατηρήσει τα κορυφαία μερίδιά του στη συνολική απασχόληση και φέτος. Ειδικότερα, η συμμετοχή στις θέσεις εργασίας ανήλθε, κατά το 2021, σε 17.9% από 18.3%, το 2020 (Διάγραμμα 2.19), ενώ, σε σχέση με τη μη αγροτική απασχόληση, τα μεγέθη του κλάδου διαμορφώθηκαν σε 20.2% από 20.6%, το 2020. Η παγίωση του εμπορίου, ως του μεγαλύτερου εργοδότη της χώρας, δεν εγγυάται την κυριαρχία του στην αγορά εργασίας μακροχρόνια. Αντίθετα, ο κλάδος, όπως άλλωστε και ολόκληρη η οικονομία, καλείται να πραγματοποιήσει μια μεγάλη μετάβαση, υλοποιώντας με επιτυχία τον ψηφιακό, αλλά και τον πράσινο μετασχηματισμό, και, γενικότερα, να προσαρμοστεί σε έναν κόσμο που μεταβάλλεται τάχιστα. Φυσικά, οι ήδη υφιστάμενες διεργασίες μετεξέλιξης δεν πρόκειται να αφήσουν τις θέσεις εργασίας του κλάδου αλώβητες.

Γι' αυτόν τον λόγο, έχει ενδιαφέρον η ανάλυση της κατά θέση στο επάγγελμα απασχόλησης των επιμέρους κλάδων του εμπορίου. Μπορεί οι θέσεις εργασίας στον κλάδο να σημείωσαν φέτος οριακή πτώση, αλλά οι επιμέρους κατηγορίες διαφοροποιήθηκαν όχι μόνον ως προς την ένταση, αλλά και την κατεύθυνση της μεταβολής. Ειδικότερα, οι εργοδότες στο εμπόριο ενισχύθηκαν σημαντικά (16.5%), ενώ θεαματική άνοδο παρουσίασαν και οι βοηθοί στην οικογενειακή επιχείρηση (18.5%). Εντούτοις, οι αυξήσεις στην απασχόληση υπερκεράστηκαν από την υποχώρηση που

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.19

Εξέλιξη συμμετοχής (%) του εμπορίου στη συνολική απασχόληση

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ

παρατηρήθηκε στους αυτοαπασχολούμενους (-2.9%) και στους μισθωτούς (-4.1%). Κατόπιν των παραπάνω εξελίξεων, οι εργοδότες είδαν τη συμμετοχή τους να διαμορφώνεται στο 13.3% της απασχόλησης του κλάδου (από 11.4%, το 2020), οι αυτοαπασχολούμενοι σε 20.2% (από 20.7%, πέρυσι), οι μισθωτοί σε 61.7% (από 64.0%) και οι βοηθοί σε 4.8% (από 4.0%). Με εξαίρεση τους αυτοαπασχολούμενους, οι οποίοι ακολουθούν, σε γενικές γραμμές, μια πτωτική πορεία τα τελευταία χρόνια, γεγονός που αποτελεί ένδειξη των ισχυρών πιέσεων και του μετασχηματισμού που υφίσταται ο κλάδος, απομένει να αποδειχτεί, κατά πόσον, οι παραπάνω εξελίξεις μπορούν να σχηματοποιηθούν σε συγκεκριμένη τάση.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η εξέλιξη της απασχόλησης στο εμπόριο και στους επιμέρους κλάδους του ανά θέση στο επάγγελμα και ανά τάξη μεγέθους. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να επισημανθεί το εξής: Για το μέγεθος των μονάδων απασχόλησης έχει αλλάξει η συχνότητα συλλογής των δεδομένων από τριμηνιαία σε ετήσια, όπως επίσης και ο τρόπος στατιστικής επεξεργασίας τους, γεγονός που σημαίνει πως η εξαγωγή των συμπερασμάτων θα πρέπει να γίνεται με μεγάλη προσοχή. Επιπρόσθετα, τα στοιχεία που παραθέτει η ΕΛ.ΣΤΑΤ. είναι προσωρινά και είναι δυνατόν να μεταβληθούν μόλις οριστικοποιηθούν όλοι οι έλεγχοι και οι επεξεργασίες.

Στο σύνολο του εμπορίου αλλά και στους επιμέρους κλάδους του, οι θέσεις εργασίας στις "micro" επιχειρήσεις (απασχόληση έως 10 άτομα) φαίνονται να ευνοούνται κατά το τελευταίο έτος. Ωστόσο, για τους λόγους που αναφέρθηκαν παραπάνω, τα μεγέθη δεν είναι απόλυτα συγκρίσιμα διαχρονικά. Με εξαίρεση τους αυτοαπασχολούμενους, οι θέσεις εργασίας των οποίων υποχωρούν και εντάσσονται στο γενικότερο πλαίσιο συρρίκνωσης της συμμετοχής τους στον κλάδο, αλλά και τους βοηθούς στην οικογενειακή επιχείρηση, οι οποίοι αποτελούν μια ευμετάβλητη κατηγορία με μικρό μερίδιο, οι ευκαιρίες απασχόλησης στις πολύ μικρές επιχειρήσεις αυξήθηκαν σημαντικά (Πίνακας 2.6). Αυτό όμως το εύρημα μπορεί να σημειωθεί επισημανθεί μόνο ως γενική τάση, χωρίς όμως, προς το παρόν, να δίνεται τόσο σημασία στα ποσοτικά μεγέθη.

Φυσικά, μια εξήγηση για αυτήν την εξέλιξη θα μπορούσε να είναι η μετάβαση των επιχειρήσεων με απασχόληση άνω των δέκα ατόμων σε επιχειρήσεις με έως δέκα εργαζόμενους, εξαιτίας των ζυμώσεων που έφερε η υγειονομική κρίση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.6 Διάρθρωση της απασχόλησης στους υποκλάδους του εμπορίου ανά θέση στο επάγγελμα και μέγεθος επιχείρησης (διάφορα έτη)										
Κλάδος/ Θέση στο επάγγελμα	2008		2018		2019		2020		2021	
	≤10	>10	≤10	>10	≤10	>10	≤10	>10	≤10	>10
Οχήματα (45)	85.195	19.023	56.617	13.401	60.145	13.440	59.104	9.803	74.398	8.919
Εργοδότες	16.329	653	11.160	130	10.952	148	12.370	64	14.131	329
Αυτοαπασχολούμενοι	23.662	0	17.534	0	16.502	0	17.674	0	17.679	0
Μισθωτοί	40.717	18.324	25.659	13.271	31.555	13.293	28.219	9.740	41.025	8.590
Βοηθοί	4.487	46	2.265	0	1.135	0	841	0	1.563	0
Χονδρικό (46)	102.365	69.645	50.832	61.806	49.426	60.149	58.121	77.366	59.711	50.363
Εργοδότες	19.687	3.273	10.140	2.229	9.813	1.356	10.751	1.559	12.904	1.320
Αυτοαπασχολούμενοι	23.678	320	9.686	179	9.356	305	10.338	717	4.168	0
Μισθωτοί	51.965	65.436	27.944	59.337	27.776	58.356	34.733	75.049	40.797	49.044
Βοηθοί	7.035	616	3.062	60	2.481	132	2.298	41	1.841	0
Λιανικό (46)	447.972	115.889	346.846	159.024	344.731	163.997	351.579	157.743	377.495	98.611
Εργοδότες	62.063	3.058	54.105	2.730	51.499	2.631	56.469	2.837	59.623	291
Αυτοαπασχολούμενοι	169.096	338	119.556	52	119.967	585	114.379	530	105.423	798
Μισθωτοί	163.352	112.085	145.004	155.465	153.050	160.275	156.011	154.376	191.903	97.522
Βοηθοί	53.461	408	28.181	777	20.214	506	24.720	0	20.545	0
Σύνολο Εμπορίου	635.532	204.558	454.296	234.230	454.302	237.586	468.804	244.913	511.604	157.893
Εργοδότες	98.079	6.984	75.405	5.089	72.265	4.135	79.590	4.460	86.659	1.940
Αυτοαπασχολούμενοι	216.436	658	146.777	231	145.826	890	142.391	1.247	127.271	798
Μισθωτοί	256.034	195.846	198.607	228.073	212.382	231.924	218.963	239.165	273.725	155.155
Βοηθοί	64.983	1.070	33.508	837	23.830	638	27.860	41	23.949	0

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ΕΕΔ, Προσωρινά Ετήσια Στοιχεία για το 2021.

Σημείωση: Τα στοιχεία έχουν διαφοροποιηθεί από προηγούμενες Ετήσιες Εκθέσεις, δεδομένου ότι η μεταβλητή σχετικά με το μέγεθος των μονάδων απασχόλησης μετατράπηκε από τριμηνιαία σε ετήσια. Αναφορικά με την κλαδική ανάλυση, ενδέχεται να υπάρχουν διαφοροποιήσεις για το έτος 2021 καθώς πρόκειται για τα προσωρινά διαθέσιμα στοιχεία από την Αρχή.

2.4. Η απασχόληση στο εμπόριο: Μεταβολές

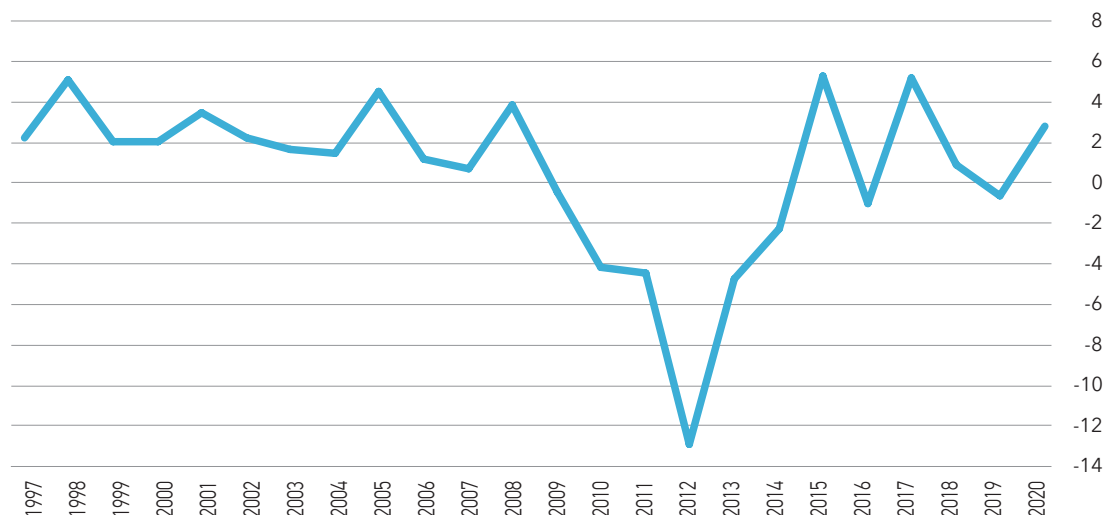
2.4.1. Οι μεταβολές στους επιμέρους κλάδους του εμπορίου

Το Β' τρίμηνο του 2021, οι θέσεις εργασίας υποχώρησαν κατά 4.571 άτομα, ή κατά 0.6%, έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του 2021. Η εξέλιξη της απασχόλησης στο εμπόριο δεν ακολουθεί μια ομαλά γραμμική πορεία, ανοδική ή καθοδική, αλλά ένα μάλλον μεικτό μοτίβο, συνδεδεμένο με την οικονομία και τις προσδοκίες (Διάγραμμα 2.20). Υπό αυτό το πρίσμα, ο κλάδος είχε κατορθώσει να προσφέρει ευκαιρίες απασχόλησης, έως την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης, κατά το διάστημα της οποίας δέχθηκε εξαιρετικά ισχυρό πλήγμα, όπως αποτυπώνεται σε όλα τα σχετικά μεγέθη. Στην ανάκαμψη που ακολούθησε, δεν έλειψαν οι αναταράξεις, ενώ, από την άλλη, οι επιπτώσεις της υγειονομικής κρίσης θα ήταν συντριπτικές, αν δεν είχαν συνοδευτεί από κρατικά μέτρα στήριξης. Η επιμήκυνση, μάλιστα, της πανδημίας για δεύτερη χρονιά συρρικνώσε την απασχόληση του κλάδου, ο οποίος βρίσκεται ήδη σε φάση ριζικού μετασχηματισμού, με τη δημιουργία νέων, ποιοτικών και βιώσιμων θέσεων εργασίας να παραμένει το ζητούμενο.

Αναφορικά με την κατά φύλο διάρθρωση των θέσεων εργασίας στους επιμέρους κλάδους του εμπορίου, δεν προκαλεί έκπληξη η υψηλή συγκέντρωση της γυναικείας απασχόλησης στο λιανικό εμπόριο. Η φύση και το αντικείμενο των εργασιών στους υποκλάδους του χονδρικού εμπορίου, και κυρίως των οχημάτων, είναι περισσότερο συνηθισμένα με τους άντρες και, γι' αυτόν τον λόγο, οι θέσεις εργασίας των γυναικών στους συγκεκριμένους τομείς είναι περισσότερο επισφαλείς σε περιόδους αβεβαιότητας (Διάγραμμα 2.21). Ωστόσο, η διεύρυνση του μεριδίου των γυναικών στους κλάδους των αυτοκινήτων και του χονδρικού εμπορίου αποτελεί απόρροια της σταδιακής επιστροφής στην κανονικότητα, παρά τις δυσκολίες σε ένα χρονικό διάστημα γεμάτο προκλήσεις.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.20

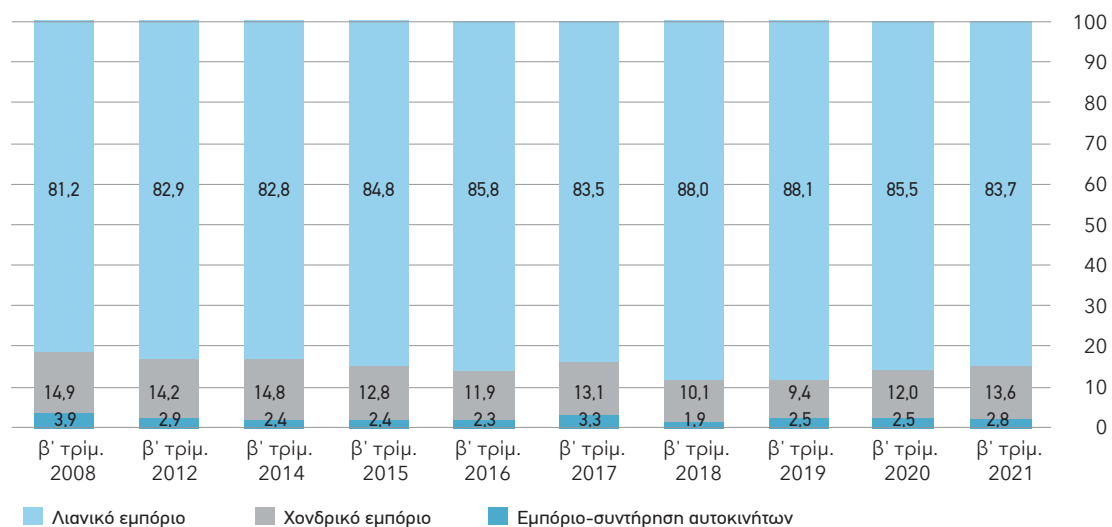
Ετήσιες ποσοστιαίες (%) μεταβολές της απασχόλησης του εμπορίου

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.21

Κατανομή (%) γυναικών εργαζομένων στους κλάδους του εμπορίου

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ

Η μέση ηλικία των εργαζομένων στο εμπόριο αυξήθηκε ως απόλυτο μέγεθος, την περίοδο 2008-2021, κατά τέσσερα έτη. Μέχρι το 2020, δεν είχε σημειωθεί ιδιαίτερη διαφοροποίηση της μέσης ηλικίας, με την απόκλιση να κυμαίνεται περίπου στο ένα (1) έτος. Ωστόσο, το 2021, η διαφορά μειώνεται ακόμα περισσότερο, εξέλιξη η οποία επηρεάζεται και από τις ειδικές συνθήκες (Πίνακας 2.7). Το σημαντικότερο ίσως εύρημα είναι η σταδιακή απομάκρυνση του εμπορίου από τον επί σειρά ετών ρόλο του, αυτού της εισόδου των νέων στην αγορά εργασίας, και η μεταμόρφωσή του, με αργούς ρυθμούς, σε κλάδο απασχόλησης μεγαλύτερων ηλικιών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.7

Μέση ηλικία εργαζομένων στο εμπόριο: Ηλικίες 15-65 ετών

	2008	2012	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Άνδρες	39,4	40,5	41,3	41,2	41,1	40,9	41,7	42,0	42,1	42,4
Γυναίκες	38,2	39,3	39,7	39,6	39,8	39,8	40,7	41,2	41,4	42,1
Σύνολο	38,9	40,0	40,6	40,5	40,5	40,4	41,2	41,7	41,8	42,3

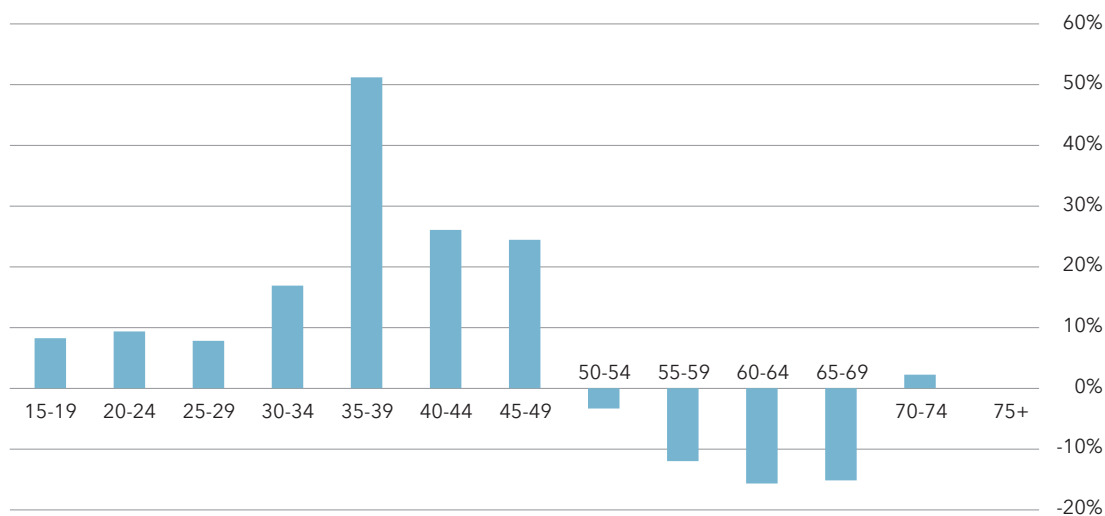
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ΕΕΔ.

2.4.2. Οι μεταβολές κατά θέση στο επάγγελμα

Το απόλυτο μέγεθος των μισθωτών στο εμπόριο αντιστοιχεί στο 61.7% της απασχόλησης του κλάδου, γεγονός που δικαιολογεί την περαιτέρω ανάλυσή του. Κατά το τελευταίο έτος, οι νέες θέσεις εργασίας των μισθωτών εντοπίστηκαν, κυρίως, στη διευρυμένη ηλικιακή ομάδα των 35-49 ετών, και ειδικότερα στην ομάδα 35-39 ετών (Διάγραμμα 2.22). Η εικόνα αυτή συνηγείται στο γεγονός ότι προτιμώνται, πλέον, στελέχη, τα οποία αφενός διαθέτουν εμπειρία και αφετέρου είναι γνώστες των τεχνολογικών εξελίξεων. Επιπρόσθετα, οι μεγαλύτερες ηλικίες μισθωτών (50+) κινήθηκαν πτωτικά, καταγράφοντας απώλειες. Φυσικά, εκτός από την ηλικιακή

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.22

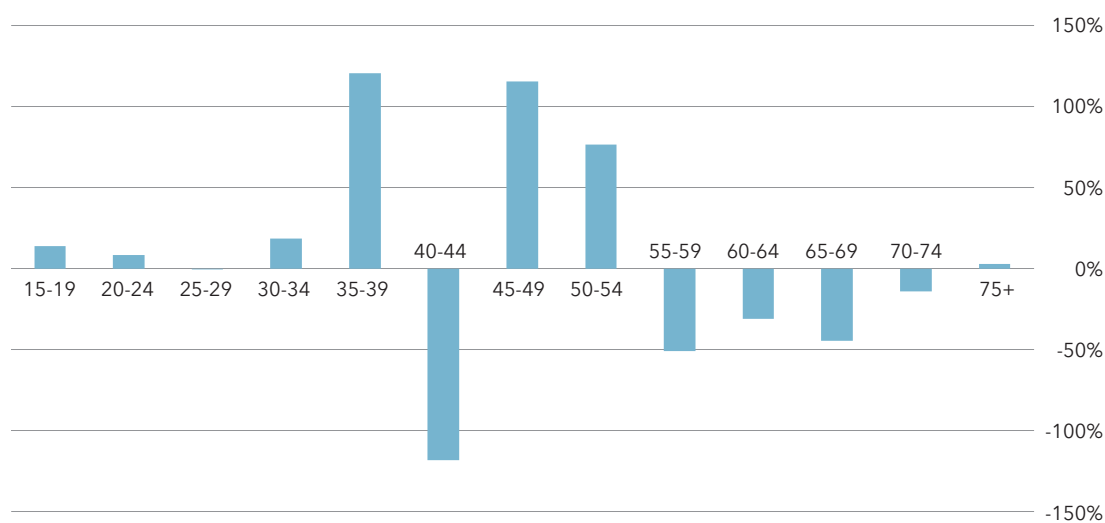
Κατανομή κερδών θέσεων μισθωτών στο εμπόριο κατά ηλικία: 2020-2021

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.23

Κατανομή απωλειών θέσεων αυτοαπασχολουμένων στο εμπόριο κατά ηλικία: 2020-2021

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ

διάρθρωση, έχει σημασία και η εξέταση της ποιότητας των νέων θέσεων εργασίας των μισθωτών, όσον αφορά στους όρους ευελιξίας (πλήρης ή μερική / μόνιμη ή προσωρινή απασχόληση).

Από την άλλη πλευρά, αντικείμενο εξέτασης αποτελούν και οι θέσεις εργασίας, οι οποίες αφορούν στους αυτοαπασχολούμενους, μια κατηγορία που αντιστοιχεί στο 20.2% των θέσεων εργασίας του κλάδου, μετά την υποχώρησή τους κατά 3.0%, σε ετήσια βάση. Η συρρίκνωση της εν λόγω κατηγορίας εργαζομένων δεν οφείλεται μόνο στην πανδημία, αλλά, αντίθετα, αποτελεί μια μακροχρόνια τάση. Ήδη, από το 2004, ο αριθμός των αυτοαπασχολούμενων φθίνει διαρκώς, με εξαίρεση τη σταθεροποίηση

του 2007 και την αύξηση του 2017, διακοπές που δεν μπόρεσαν να ανατρέψουν την πτωτική πορεία. Το παρόν εύρημα αποτελεί άλλη μια απόδειξη του μετασχηματισμού του εμπορίου, το οποίο αργά, αλλά σταθερά, φαίνεται να αλλάζει τον παραδοσιακό του χαρακτήρα, εξαιτίας και των αρνητικών προσδοκιών, εν μέσω παρατεταμένων αρνητικών συγκυριών και μεταβολών (π.χ. οικονομική κρίση, πανδημία, έλλειψη ρευστότητας, υψηλές ασφαλιστικές και φορολογικές επιβαρύνσεις, αλλαγή καταναλωτικών προτύπων, μεταβολές στα κανάλια πώλησης κ.ά.). Οι παραγωγικές ηλικίες οι 35-39, 45-49 και 50-54 ετών συμμετείχαν, με υψηλό βαθμό, στις απώλειες. Αντίθετα, οι μεγαλύτερες ηλικίες εμφάνισαν μεγαλύτερη αντοχή, με πιθανότερη αιτία την πλήρωση των συνταξιοδοτικών προϋποθέσεων (Διάγραμμα 2.23).

2.4.3. Οι ευέλικτες μορφές εργασίας στο εμπόριο

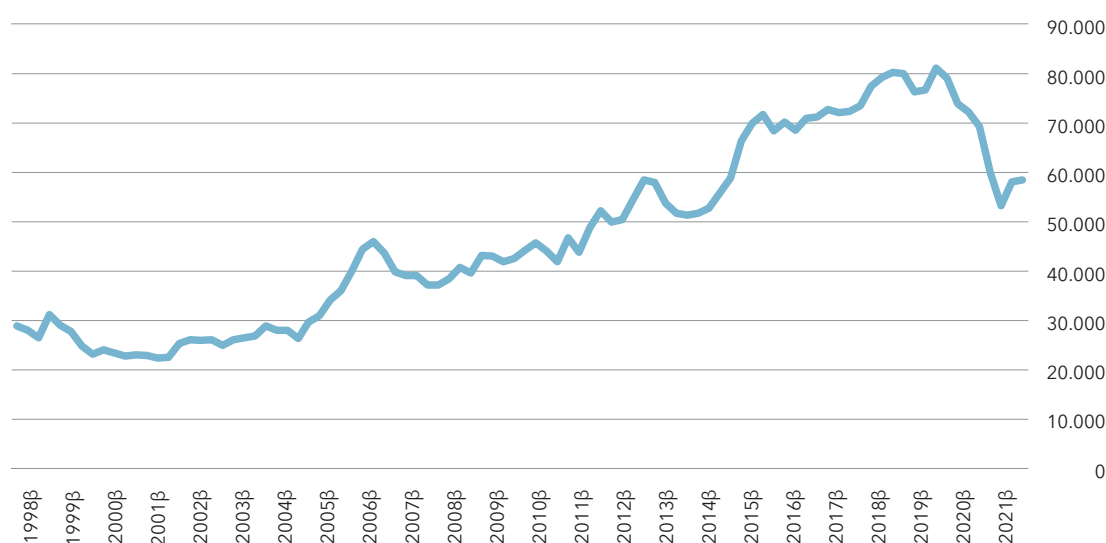
Η μερική απασχόληση

Στο εμπόριο, η μερική απασχόληση, σε απόλυτα μεγέθη, παρουσίαζε σχετική σταθερότητα, κατά το χρονικό διάστημα που προηγήθηκε της οικονομικής κρίσης. Εντούτοις, λίγο πριν την εκδήλωσή της, παρατηρήθηκαν έντονες ανοδικές τάσεις, οι οποίες συνεχίστηκαν και κατά τη διάρκεια της κρίσης, με αξιοσημείωτες, όμως, διακυμάνσεις (Διάγραμμα 2.24). Η ακμή των μερικώς απασχολούμενων σημειώθηκε το Γ' τρίμηνο του 2019 (81.2 χιλ. εργαζόμενοι), και έκτοτε κινήθηκε πτωτικά, με αποτέλεσμα, το αντίστοιχο τρίμηνο του 2021, οι μερικώς απασχολούμενοι εργαζόμενοι να είναι λιγότεροι από 58.5 χιλ.

Κατά τη διάρκεια της πανδημίας, η συγκεκριμένη μορφή εργασίας περιορίστηκε αρκετά, λόγω της υποστηρικτικής κρατικής πολιτικής, αλλά και της πτώσης των εποχικών δραστηριοτήτων, ενώ η συρρίκνωση συνεχίστηκε και το 2021, καθώς η αναθέρ-

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.24

Η μερική απασχόληση στο εμπόριο: Α' τρίμ. 1998 - Γ' τρίμ. 2021

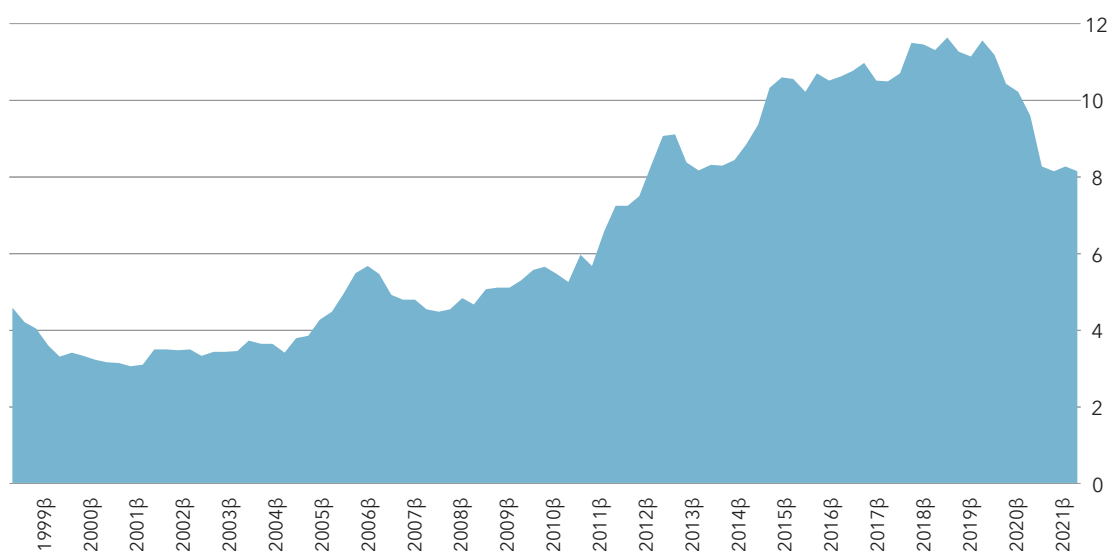

μανση της οικονομίας δεν στηρίχθηκε σε αυτές τις θέσεις, εξαιτίας και της έντονης αβεβαιότητας. Αυτό σημαίνει ότι, όσον αφορά στο εμπόριο, η βελτίωση του κύκλου εργασιών δεν συνοδεύτηκε από άνοδο της μερικής απασχόλησης.

Εντούτοις, σε γενικές γραμμές, είναι γεγονός ότι η μερική απασχόληση έχει διεισδύσει, σε σημαντικό βαθμό, στο εμπόριο, καθώς από το 4.6% της συνολικής απασχόλησης του κλάδου, το Β' τρίμηνο του 2008, διογκώθηκε στο 11.5%, το Β' τρίμηνο του 2018, για να υποχωρήσει στο 8.3%, το ίδιο τρίμηνο του 2021. Ειδικότερα, το χρονικό διάστημα από το Β' τρίμηνο του 2020 έως το Β' τρίμηνο του 2021, η μερική απασχόληση συρρικνώθηκε κατά 14.2 χιλ. άτομα (ή κατά 19.7%), με παράλληλη αύξηση του αριθμού των πλήρως απασχολούμενων κατά 9.7 χιλ. (ή κατά 1.5%). Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι η τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας, κατά το Γ' τρίμηνο του 2021, εξαιτίας της εποχικότητας, δεν ενίσχυσε τη μερική απασχόληση στον κλάδο, αφού το μερίδιό της συρρικνώθηκε οριακά στο 8.2% (Διάγραμμα 2.25).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.25

Μερίδιο μερικής απασχόλησης στο σύνολο της απασχόλησης του εμπορίου

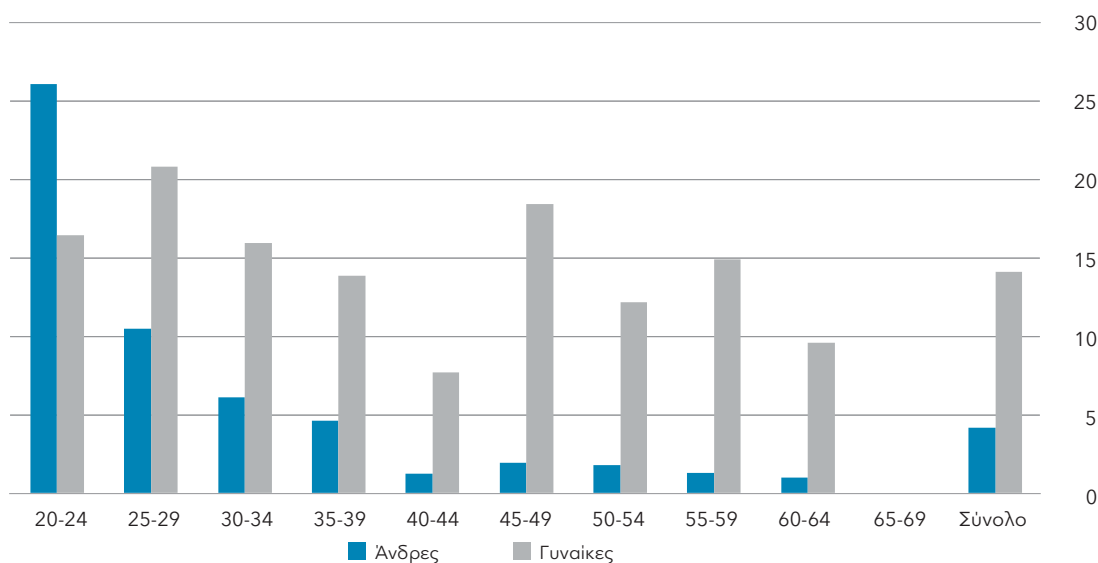
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ

Σε αυτό το σημείο, πρέπει να επισημανθεί ότι η μερική απασχόληση στο εμπόριο παραμένει κυρίως γένους θηλυκού. Το 2021, το 64.3% των μερικώς απασχολούμενων είναι γυναίκες, αναλογία που δεν μεταβλήθηκε σε σχέση με πέρυσι. Στο Διάγραμμα 2.26, εμφανίζεται το ποσοστό των εργαζομένων με μερική απασχόληση, κατά ομάδα ηλικιών, και για τα δύο φύλα.

Με εξαίρεση την ηλικιακή ομάδα 20-24 ετών, τα ποσοστά των γυναικών στη μερική απασχόληση υπερβαίνουν σαφώς τα αντίστοιχα των ανδρών, σε όλες τις υπόλοιπες ομάδες. Επιπλέον, προκύπτει το συμπέρασμα ότι η μερική απασχόληση εμφανίζει ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά στους πολύ νέους, ηλικιακά, εργαζομένους, μέχρι 29 ετών, και στα δύο φύλα, ενώ οι γυναίκες διατηρούν τα υψηλά ποσοστά τους σε πολλές ηλικιακές ομάδες. Στις μικρότερες ηλικίες, αυτή η εικόνα, όταν είναι βέβαια εκούσια, συνδέεται με τις αυξημένες οικογενειακές υποχρεώσεις, ενώ στις μεγαλύτερες, με αποφάσεις συνταξιοδότησης.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.26

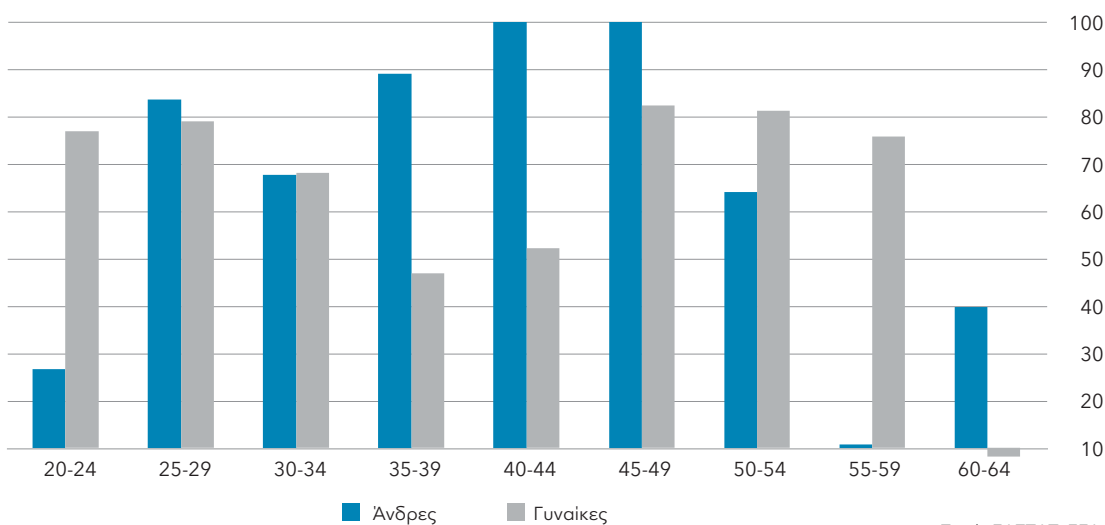
Ποσοστό (%) μερικής απασχόλησης στην αντίστοιχη συνολική στο εμπόριο: Β' τρίμ. 2021

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.27

Ποσοστό (%) μερικώς εργαζομένων που δεν βρήκαν εργασία πλήρους ωραρίου: Β' τρίμ. 2021

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ

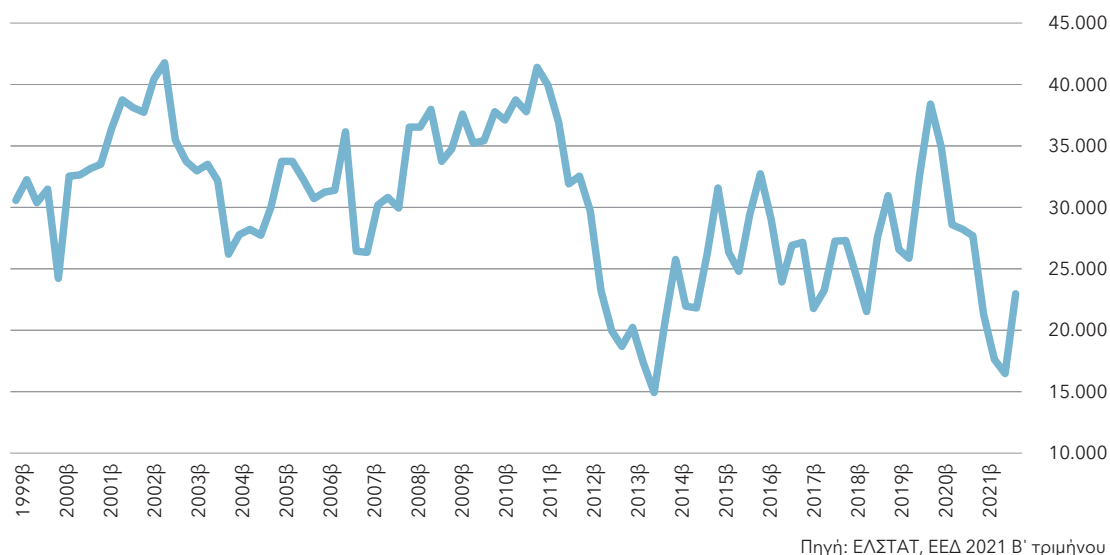
Ωστόσο, η ηθελημένη μερική απασχόληση συγκεντρώνει χαμηλές προτιμήσεις. Ειδικότερα, 2 στους 3 εργαζόμενους απασχολούνται σε καθεστώς μερικής απασχόλησης, εξαιτίας της αδυναμίας εύρεσης εργασίας πλήρους ωραρίου. Οι διαφορές μεταξύ των φύλων δεν είναι σημαντικές, καθώς το ποσοστό των ανδρών, οι οποίοι δεν βρήκαν εργασία πλήρους ωραρίου (65.5%) σχεδόν συμπίπτει με το αντίστοιχο των γυναικών (68.8%). Στο Διάγραμμα 2.27, παρουσιάζεται η αναλογία των εργαζομένων, οι οποίοι αποδέχτηκαν να εργάζονται μερικώς, λόγω της αδυναμίας εύρεσης εργασίας πλήρους απασχόλησης, στο σύνολο των μερικώς απασχολούμενων στο εμπόριο, κατά φύλο. Εξαιτίας των μηδενικών ποσοστών και στα δύο φύλα, στις ηλικιακές ομάδες 15-19 και άνω των 65 ετών, δεν παρουσιάζονται αποτελέσματα γι' αυτές τις ομάδες.

Η απασχόληση ορισμένου χρόνου

Η εξέλιξη της απασχόλησης των μισθωτών με συμβάσεις ορισμένου χρόνου περιορίστηκε κατά την κορύφωση της οικονομικής ύφεσης. Ως εκ τούτου, και ενώ αρχικά καταγράφηκε ένα διάστημα (Α' τρίμηνο του 2009 έως Β' τρίμηνο του 2010) ενίσχυσής της, ως συνέχεια μιας σχετικά ανοδικής πορείας, η οποία ξεκίνησε το 2006, από τα τέλη του 2010, το επίπεδο της προσωρινής εργασίας στο εμπόριο μειώνεται, και μάλιστα με έντονο ρυθμό. Ωστόσο, από τις αρχές του 2013, το επίπεδο της προσωρινής εργασίας ανακάμπτει και κατόπιν σταθεροποιείται, σε ένα εύρος μεταξύ 25 και 35 χιλ. θέσεων, χωρίς, ωστόσο, να λείπουν οι ισχυρές εποχικές διακυμάνσεις (Διάγραμμα 2.28).

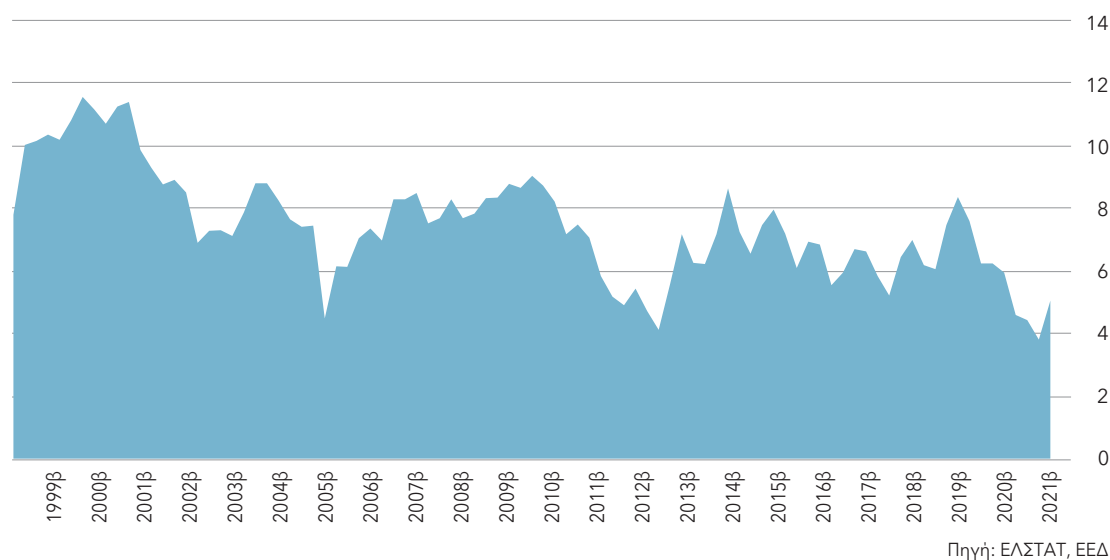
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.28

Επίπεδο προσωρινής εργασίας στο εμπόριο: 1999-2021

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.29

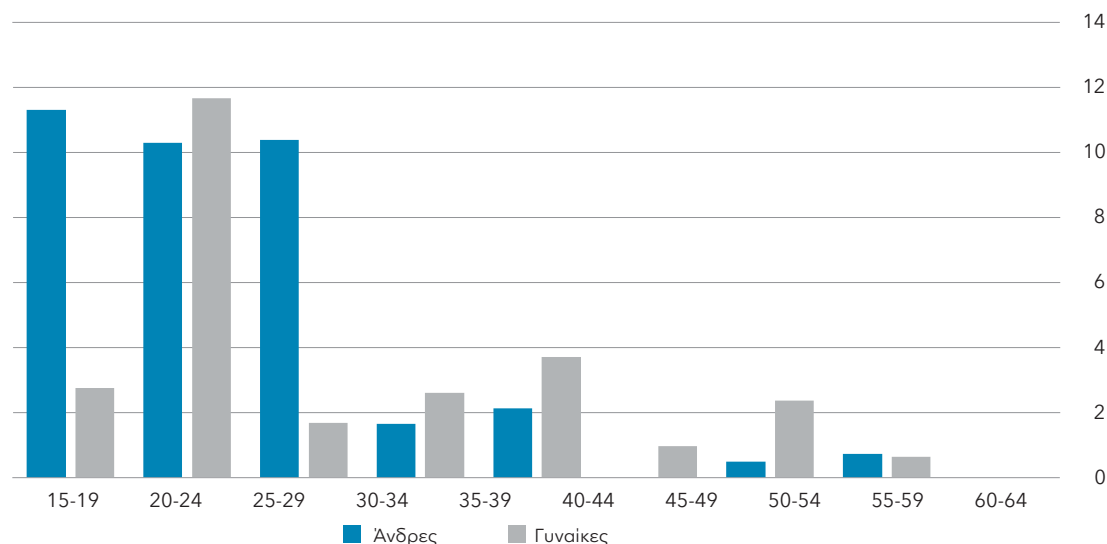
Ποσοστό (%) προσωρινά εργαζομένων στο σύνολο των μισθωτών του εμπορίου:
Α' τρίμ. 1999 - Β' τρίμ. 2021

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.30

Ποσοστό (%) προσωρινής εργασίας κατά ηλικία στην αντίστοιχη συνολική απασχόληση του εμπορίου: Β' τρίμ. 2021

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ

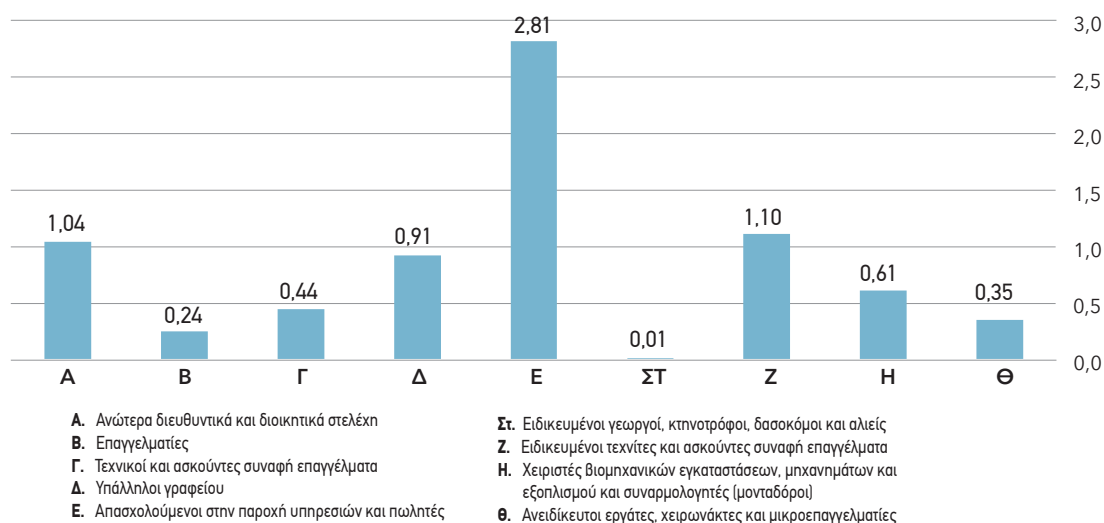
Συγκριτικά με το 2020 (συγκρίσεις Β' τριμήνων σε ετήσια βάση), η προσωρινή εργασία παρουσίασε πολύ ισχυρή πτώση, καταγράφοντας απώλειες ύψους 11,7 χιλ. θέσεων εργασίας (συρρίκνωση της τάξης του 41.6%), σε συνέχεια της έντονης υποχώρησης κατά 13.7% πέρυσι. Εν τούτοις, ούτε η ανάκαμψη των εποχικών δραστηριοτήτων, κατά το Γ' τρίμηνο του έτους, λόγω και του τουρισμού, μετέβαλαν ουσιαστικά τη συνολική εικόνα, καθώς, παρά την αύξηση των θέσεων προσωρινής απασχόλησης, σε σχέση με το Β' τρίμηνο του 2021, η εν λόγω μορφή ευέλικτης απασχόλησης υποχώρησε κατά 17.1%, συγκριτικά με πέρυσι. Η εξέλιξη της συμμετοχής της προσωρινής εργασίας στο εμπόριο φαίνεται στο Διάγραμμα 2.29.

Και σε αυτήν την περίπτωση, η αναλογία της προσωρινής εργασίας είναι πολύ υψηλή στις νεότερες ηλικίες, λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των συγκεκριμένων ηλικιακών ομάδων, δηλαδή την ανάγκη τους να αποκτήσουν εργασιακή εμπειρία ή την εύρεση απασχόλησης σε περιοχές που επηρεάζονται έντονα από την εποχικότητα (τουρισμός, αγροτικές εργασίες, Διάγραμμα 2.30).

Το Διάγραμμα 2.31 παρουσιάζει τον συντελεστή εκπροσώπησης των επαγγελματιών στο εμπόριο, το 2021, σε σχέση με τη συνολική απασχόληση της χώρας. Φαίνεται πως τρεις επαγγελματικές κατηγορίες εκπροσωπούνται στο εμπόριο σε υψηλότερο βαθμό, σε σχέση με τη δομή της απασχόλησης στο σύνολο των κλάδων, δηλαδή ο συντελεστής εκπροσώπησης υπερβαίνει τη μονάδα. Η πρώτη κατηγορία, με επίδοση οριακά ανώτερη της μονάδας, αφορά στα «ανώτερα διευθυντικά και διοικητικά στελέχη», παρά την εξαιρετικά ισχυρή συρρίκνωση του αριθμού τους, εξαιτίας των πιέσεων στον κλάδο. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στη, σχετικά, εκτεταμένη αυτοαπασχόληση, αλλά και στον μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων, μικρού, όμως, μέσου μεγέθους. Η δεύτερη αφορά στους «απασχολούμενους στην παροχή υπηρεσιών και στους πωλητές», εξέλιξη που δεν εκπλήσσει, δεδομένου ότι το εμπόριο συνίσταται σε αυτό ακριβώς, δηλαδή στις πωλήσεις. Αντίθετα, έκπληξη προκαλεί η επίδοση των «Ειδικευ-

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.31

Συντελεστής εκπροσώπησης επαγγελματών στο Εμπόριο: 2021

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ

μένων τεχνιτών και ασκούντων τεχνητών επαγγελματών», εικόνα η οποία, κατά πάσα πιθανότητα, απορρέει από τον τρόπο λειτουργίας και τις ανάγκες των μεγαλύτερων επιχειρήσεων του κλάδου.

2.5 Η απασχόληση στις ελληνικές εμπορικές ΑΕ και ΕΠΕ

Πριν την ανάλυση της απασχόλησης των εμπορικών επιχειρήσεων, θα πρέπει να αναφερθεί πως το 2020, η αγορά εργασίας, εν γένει, επηρεάστηκε, σε μεγάλο βαθμό, από τη λήψη έκτακτων μέτρων, εκ μέρους της Πολιτείας, με σκοπό την προστασία της δημόσιας υγείας και τον περιορισμό της διασποράς της νόσου Covid - 19, στο σύνολο της χώρας. Η αναστολή της δραστηριότητας πολλών επιχειρήσεων, για μεγάλο χρονικό διάστημα μέσα στο έτος (περίοδοι lockdown), δημιούργησε έντονα προβλήματα στην αγορά, και ο επιχειρηματικός τομέας κλήθηκε να λειτουργήσει σε ένα περιβάλλον έντονης ανησυχίας και αβεβαιότητας.

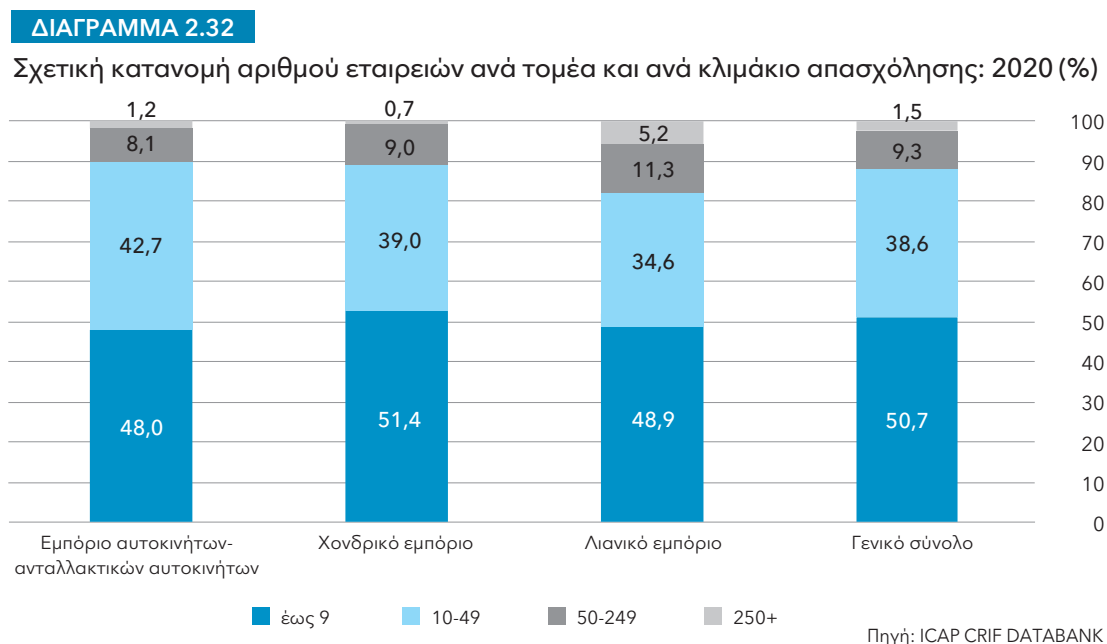
Οι επιπτώσεις της πανδημίας είναι σημαντικές και αποτυπώνονται, ως έναν βαθμό, στα οικονομικά μεγέθη και αποτελέσματα των εμπορικών επιχειρήσεων του δείγματος, οι οποίες, ωστόσο, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, κατέγραψαν, παρά τις δύσκολες συνθήκες, αύξηση της συνολικής απασχόλησης, το 2020.

Από τις 5.673 εταιρείες, οι οποίες περιλαμβάνονται στο τρίτο μέρος της έκθεσης, η ICAP CRIF DATABANK διαθέτει στοιχεία απασχόλησης για 4.738 εταιρείες²⁴. Οι επιχειρήσεις αυτές, κατά το 2020, απασχολούσαν συνολικά 208.361 άτομα. Η μέση απασχόληση ανήλθε σε 44.0 εργαζόμενους ανά επιχείρηση, το 2020. Από το σύνολο της

24. Στη φετινή έκδοση, η παρούσα ανάλυση περιλαμβάνει τις εταιρείες, για τις οποίες υπήρχε διαθέσιμος ισολογισμός για τα 2 τελευταία έτη (2020, 2019), κατά την ημερομηνία οριστικοποίησης του δείγματος (Δεκέμβριος 2021).

απασχόλησης στον εμπορικό τομέα, το εμπόριο αυτοκινήτων είχε μερίδιο μόνο 4.7%, το χονδρικό εμπόριο 38.5% του συνόλου, ενώ το λιανικό εμπόριο το υπόλοιπο 56.8%.

Όπως και στις προηγούμενες Εκθέσεις, για τους σκοπούς της ανάλυσης του παρόντος κεφαλαίου, οι 4.738 εταιρείες χωρίστηκαν σε 4 στρώματα, με κριτήριο τον αριθμό των απασχολούμενων σε αυτές (ως 9 εργαζόμενους, 10-49 εργαζόμενους, 50-249 εργαζόμενους, άνω των 250 εργαζομένων). Στο διάγραμμα 2.32 παρουσιάζεται η κατανομή του αριθμού των εταιρειών ανά στρώμα απασχόλησης.

Στο σύνολο του εμπορικού τομέα, η απόλυτη πλειοψηφία των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ, 50.7%, αφορά στις πολύ μικρές επιχειρήσεις που απασχολούν μέχρι 9 άτομα, μολονότι οι επιχειρήσεις που ανήκουν σε αυτό το κλιμάκιο καλύπτουν μόλις το 4.5% της συνολικής απασχόλησης στις εμπορικές εταιρείες του δείγματος. Επίσης, το 38.6% των επιχειρήσεων απασχολούσε από 10 έως 49 άτομα, αυτού δε του μεγέθους οι επιχειρήσεις κάλυψαν το 18.7% της συνολικής απασχόλησης.

Περαιτέρω, το 9.3% των εταιρειών, οι οποίες συγκροτούν το δείγμα, απασχολούσε 50 έως 249 άτομα, ενώ η συμμετοχή αυτής της κατηγορίας στη συνολική απασχόληση του εμπορίου ανήλθε σε 20.9%, το 2020.

Παρότι οι πολύ μεγάλες επιχειρήσεις, με απασχόληση άνω των 250 εργαζόμενων, συνιστούν μόλις το 1.5% των εταιρειών του δείγματος, εν τούτοις, το μερίδιο της κατηγορίας αυτής στη συνολική απασχόληση του εμπορίου παραμένει κορυφαίο διαχρονικά, και το 2020, ανήλθε σε 55.9%.

Με τα δεδομένα του παρόντος δείγματος, η συνολική απασχόληση σε όλες τις επιχειρήσεις (ανεξαρτήτως τομέα) αυξήθηκε κατά 3.7%, την τελευταία διετία, εξέλιξη στην οποία συνέβαλαν, κυρίως, οι μεγάλες σε μέγεθος εμπορικές εταιρείες (Πίνακας 2.8).

Ανοδική ήταν η εξέλιξη της απασχόλησης και στους τρεις τομείς του εμπορίου, κατά το τελευταίο έτος. Ειδικότερα, η αύξηση της απασχόλησης, ανά τομέα, την περίοδο 2020/19, είχε ως εξής:

Εμπόριο αυτοκινήτων: 1.75%,

Χονδρικό εμπόριο: 2.62%

Λιανικό εμπόριο: 4.63%

Εάν εξετασθεί η μέση απασχόληση ανά εταιρεία, διαπιστώνεται μικρή ανάκαμψη του δείκτη, από 42.4 εργαζόμενους/εταιρεία, το 2019, σε 44.0 εργαζόμενους/εταιρεία, το 2020.

Όσον αφορά στην εξέλιξη της απασχόλησης στον χώρο του εμπορίου, στις επί μέρους κατηγορίες κλιμακίων, η διεύρυνση της απασχόλησης προήλθε κυρίως, όπως αναφέρθηκε, από τις επιχειρήσεις με προσωπικό άνω των 250 ατόμων (μεταβολή 2020/19: 5.5%). Οι επιχειρήσεις που απασχολούσαν 50-249 και 10-49 άτομα αύξησαν επίσης το προσωπικό τους, αλλά με μικρότερο ρυθμό (1,8% και 2,0% αντίστοιχα). Αντίθετα, στις πολύ μικρές επιχειρήσεις, καταγράφεται μείωση της απασχόλησης (-2,5%), κατά την τελευταία διετία, γεγονός ενδεικτικό του ότι αυτή η κατηγορία επιχειρήσεων είναι η πιο ευάλωτη σε συνθήκες πίεσης (πανδημία covid-19, συρρίκνωση διαθέσιμου εισοδήματος, κ.λ.π.).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.8

Αριθμός απασχολούμενων ανά τομέα δραστηριότητας και κλιμάκιο απασχόλησης: 2019-2020
(άτομα)

Τομέας	Κλιμάκιο απασχόλησης									
	έως 9		10-49		50-249		250+		Σύνολο	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Εμπόριο αυτοκινήτων	907	859	3.669	3.761	3.142	2.965	1.914	2.216	9.632	9.801
Χονδρικό εμπόριο	7.304	7.108	28.224	29.132	29.666	30.477	13.058	13.587	78.252	80.304
Λιανικό εμπόριο	1.423	1.430	6.261	6.042	10.023	10.178	95.321	100.606	113.028	118.256
Γενικό σύνολο	9.634	9.397	38.154	38.935	42.831	43.620	110.293	116.409	200.912	208.361

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Από την εξέταση της σύνθεσης του διαθέσιμου δείγματος εμπορικών εταιρειών, προκύπτει, όπως προαναφέραμε, ότι υπερτερούν σταθερά οι πολύ μικρές επιχειρήσεις (50.7%), ενώ οι επιχειρήσεις με απασχόληση άνω των 250 εργαζομένων καλύπτουν μόλις το 1.5% του συνόλου. Η κατανομή των εταιρειών ανά στρώμα απασχόλησης δεν διαφοροποιείται αναλόγως του τομέα δραστηριότητας, δεδομένου ότι σε όλους τους τομείς πλειοψηφούν οι πολύ μικρές επιχειρήσεις (που απασχολούν έως 9 εργαζόμενους), όπως και στα προηγούμενα έτη. Σχετικά μεγαλύτερη ένταση παρουσιάζει το φαινόμενο αυτό στον τομέα του χονδρικού εμπορίου, όπου το ποσοστό των πολύ μικρών εταιρειών ανέρχεται σε 51.4%, το 2020, και ακολουθεί το λιανικό εμπόριο, με 48.9% (Πίνακες 2.9 και 2.10).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.9
Αριθμός επιχειρήσεων ανά τομέα δραστηριότητας και ανά κλιμάκιο απασχόλησης: 2020
(αριθμός εταιρειών)

Τομέας	Κλιμάκιο απασχόλησης				Σύνολο
	έως 9	10-49	50-249	250+	
Εμπόριο αυτοκινήτων	201	179	34	5	419
Χονδρικό εμπόριο	1.814	1.377	317	23	3.531
Λιανικό εμπόριο	385	273	89	41	788
Γενικό σύνολο	2.400	1.829	440	69	4.738

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.10
Ποσοστά επιχειρήσεων ανά τομέα δραστηριότητας και ανά κλιμάκιο απασχόλησης: 2020 (%)

Τομέας	Κλιμάκιο απασχόλησης				Σύνολο
	έως 9	10-49	50-249	250+	
Εμπόριο αυτοκινήτων	48,0	42,7	8,1	1,2	100,0
Χονδρικό εμπόριο	51,4	39,0	9,0	0,7	100,0
Λιανικό εμπόριο	48,9	34,6	11,3	5,2	100,0
Γενικό σύνολο	50,7	38,6	9,3	1,5	100,0

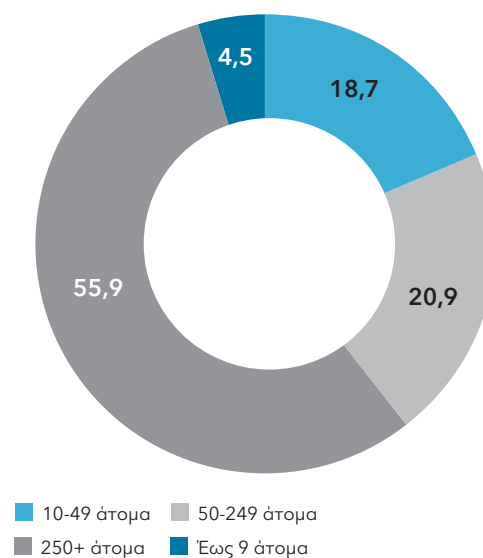
Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Στο διάγραμμα 2.33 παρουσιάζεται η κατανομή της απασχόλησης στις εμπορικές εταιρείες, στις επιμέρους κατηγορίες μεγέθους εταιρειών, κατά το 2020. Όπως είχε διαπιστωθεί και στις προηγούμενες έρευνες, αυξημένο είναι το μερίδιο του κλιμακίου των πολύ μεγάλων εμπορικών επιχειρήσεων, οι οποίες (το 2020) κάλυψαν το 55.9% της συνολικής απασχόλησης, βάσει του διαθέσιμου δείγματος εταιρειών. Η ακριβής ποσοστιαία σύνθεση του δείγματος των επιμέρους κατηγοριών μπορεί μεν να επηρεάζεται από το εύρος του διαθέσιμου δείγματος επιχειρήσεων, ωστόσο, διαχρονικά, δεν εντοπίζεται δραστική διαφοροποίηση στη συμμετοχή των τεσσάρων κλιμακίων εταιρειών.

Μεγάλες διαφορές στη συγκέντρωση της απασχόλησης εντοπίζονται μεταξύ των επιμέρους τομέων του εμπορίου. Το λιανικό εμπόριο εξακολουθεί να κυριαρχεί στις πολύ μεγάλες εταιρείες και το 2020, καλύπτοντας ποσοστό 85.1% της συνολικής απασχόλησης σε αυτό το κλιμάκιο μεγέθους (έναντι αντίστοιχου ποσοστού 85.4% της περσινής έρευνας). Το

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.33

Ποσοστιαία κατανομή της απασχόλησης ανά κλιμάκιο απασχόλησης: 2019 (%)

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

χονδρικό εμπόριο έχει το υψηλότερο ποσοστό συγκέντρωσης της απασχόλησης, 38.0%, στο κλιμάκιο επιχειρήσεων που απασχολούν από 50 έως 249 άτομα, ενώ το εμπόριο αυτοκινήτων υπερτερεί στις επιχειρήσεις που απασχολούν προσωπικό από 10 έως 49 άτομα, με σχετικό μερίδιο 38.4% (Πίνακας 2.11).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.11					
Συγκέντρωση της απασχόλησης ανά κλιμάκιο απασχόλησης: 2020					
Ανάλυση κατά τομέα δραστηριότητας (%)					
Τομέας	Κλιμάκιο απασχόλησης				Σύνολο
	έως 9	10-49	50-249	250+	
Εμπόριο αυτοκινήτων	8,8	38,4	30,3	22,6	100,0
Χονδρικό εμπόριο	8,9	36,3	38,0	16,9	100,0
Λιανικό εμπόριο	1,2	5,1	8,6	85,1	100,0
Γενικό σύνολο	4,5	18,7	20,9	55,9	100,0

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Τα βασικά μεγέθη και οι χρηματοοικονομικοί δείκτες του εμπορίου, ανά στρώμα απασχόλησης, παρουσιάζονται συγκεντρωτικά στον πίνακα 2.12.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.12										
Δείκτες ανά κλιμάκιο απασχόλησης: 2019-2020 - Γενικό σύνολο εμπορίου										
Αριθμός εργαζομένων	Κλιμάκιο απασχόλησης									
	έως 9		10-49		50-249		250+		Σύνολο	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Αριθμός επιχειρήσεων	2.441	2.400	1.799	1.829	434	440	64	69	4.738	4.738
Όγκος απασχόλησης	9.634	9.397	38.154	38.935	42.831	43.620	110.293	116.409	200.912	208.361
Ενεργητικό ανά απασχολούμενο € χιλ.	348	358	229	239	278	279	129	128	190	191
Πωλήσεις ανά απασχολούμενο € χιλ.	552	475	345	324	490	430	174	152	292	257
Μικτά κέρδη ανά απασχολούμενο € χιλ.	84	79	67	63	82	74	39	35	56	51
Αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων %	11,3	10,7	15,7	16,6	12,4	13,2	11,9	8,7	13,1	12,5
Αποδοτικότητα συνολικών κεφαλαίων %	5,4	5,0	7,5	7,3	5,5	5,4	4,9	3,8	5,7	5,2
Ποσοστό μικτού κέρδους %	15,1	16,6	19,3	19,4	16,6	17,2	22,6	23,2	19,1	19,6
Ποσοστό καθαρού κέρδους %	2,6	2,8	4,1	4,5	2,3	2,6	2,3	1,9	2,7	2,8
Δανειακή επιβάρυνση %	63,9	65,5	61,2	63,4	68,0	69,7	73,6	73,9	68,2	69,4
Γενική ρευστότητα	1,47	1,47	1,57	1,61	1,43	1,47	0,93	0,96	1,31	1,34

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Ο δείκτης του ενεργητικού ανά απασχολούμενο αποτελεί μια πρώτη ένδειξη της έντασης κεφαλαίου στο εμπόριο. Τα στοιχεία (για το σύνολο των εταιρειών, ανεξαρτήτως μεγέθους) δείχνουν ότι ο γενικός δείκτης παρουσίασε οριακή αύξηση (0.5%), διαμορφούμενος σε €191 χιλ., το 2020 (από €190 χιλ., το 2019 - πίνακας 5). Ο δείκτης αυξήθηκε ελαφρώς στο χονδρικό και λιανικό εμπόριο κατά 1.7% και 0.9% αντίστοιχα, ενώ μειώθηκε κατά 4.6% στο εμπόριο αυτοκινήτων.

Από την τομεακή ανάλυση (βάσει του διαθέσιμου δείγματος εταιρειών) προκύπτει ότι οι εταιρείες του εμπορίου αυτοκινήτων εν γένει (ανεξαρτήτως μεγέθους) είναι μεγαλύτερης έντασης κεφαλαίου από τους λοιπούς τομείς, με ενεργητικό, ανά απασχολούμενο, €314 χιλ., το 2020, ενώ το λιανικό εμπόριο παραμένει ο τομέας με την υψηλότερη ένταση εργασίας (ενεργητικό/απασχολούμενο: €113 χιλ.).

Μεταξύ των τεσσάρων κλιμακίων μεγέθους απασχόλησης, μεγαλύτερη βελτίωση του δείκτη παρατηρείται στην ομάδα των εταιρειών με απασχολούμενο προσωπικό 10-49 ατόμων (4,4%), καθώς και στις πολύ μικρές επιχειρήσεις, που απασχολούν έως 9 εργαζόμενους (2.9%). Στην ομάδα επιχειρήσεων με προσωπικό 50-249 ατόμων, η βελτίωση ήταν οριακή (0,4%), ενώ ο δείκτης μειώθηκε ελαφρώς (-0,8%) στην ομάδα των πολύ μεγάλων επιχειρήσεων.

Από τη σύγκριση των κλιμακίων απασχόλησης επιβεβαιώνεται το γεγονός ότι οι μικρότερες εταιρείες εμφανίζουν το υψηλότερο ενεργητικό ανά απασχολούμενο, σε σχέση με τα υπόλοιπα στρώματα, και συγκεκριμένα €358 χιλ., το 2020 (Πίνακας 2.13), γεγονός αναμενόμενο, λόγω της πολύ χαμηλής απασχόλησης που αντιστοιχεί σε αυτήν την κατηγορία (υπενθυμίζεται ότι οι πολύ μικρές επιχειρήσεις, συνολικά, κάλυψαν μόνο το 4.5% της συνολικής απασχόλησης στο εμπόριο).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.13										
Ενεργητικό ανά απασχολούμενο ανά τομέα δραστηριότητας και ανά κλιμάκιο απασχόλησης: 2019-2020										
Σύνολο επιχειρήσεων ('000 €)										
Τομέας	Κλιμάκιο απασχόλησης									
	έως 9		10-49		50-249		250+		Σύνολο	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Εμπόριο αυτοκινήτων	334	364	286	253	394	409	304	271	329	314
Χονδρικό εμπόριο	374	382	246	262	328	328	226	223	286	291
Λιανικό εμπόριο	219	230	118	121	93	96	112	113	112	113
Γενικό σύνολο	348	358	229	239	278	279	129	128	190	191

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Το 2020, οι πωλήσεις ανά απασχολούμενο διαμορφώθηκαν σε €257 χιλ., μειωμένες κατά 12%, σε σχέση με το 2019, απόρροια των επιπτώσεων της πανδημίας Covid-19. Το τελευταίο έτος, ο δείκτης (ανεξαρτήτως κλιμακίου απασχόλησης) μειώθηκε σε όλους τους τομείς του εμπορίου. Εντονότερη ήταν η μείωση που σημειώθηκε στο εμπόριο αυτοκινήτων (-16.6%), ακολουθεί το χονδρικό εμπόριο (-12.7%) και έπεται το λιανικό εμπόριο (μείωση 6.2%).

Από πλευράς μεγέθους απασχόλησης, επιδείνωση του δείκτη καταγράφηκε και στα τέσσερα κλιμάκια μεγέθους (ανεξαρτήτως τομέα), κυρίως δε στις πολύ μικρές επιχειρήσεις (-13.9%). Τη μικρότερη ποσοστιαία μείωση κατέγραψαν οι επιχειρήσεις με απασχολούμενο προσωπικό 10-49 ατόμων (-6.1%), ενώ το ποσοστό μείωσης στις επιχειρήσεις με προσωπικό 50-249 ατόμων διαμορφώθηκε στο 12.2% και στις πολύ μεγάλες (άνω των 250 ατόμων) ανήλθε στο -12.6%.

Όσον αφορά στη διαμόρφωση του δείκτη ανά τομέα συνολικά (ανεξαρτήτως κλιμακίου απασχόλησης), ο τομέας του εμπορίου αυτοκινήτων παρουσίασε τις υψηλότερες πωλήσεις ανά απασχολούμενο (€462 χιλ.) και ακολούθησε, με μικρή διαφορά, το χονδρικό εμπόριο (€432 χιλ.).

Από τη σύγκριση των κλιμακίων απασχόλησης των εταιρειών του χονδρεμπορίου διαπιστώνεται ότι το κλιμάκιο με απασχόληση 50-249 ατόμων εμφανίζει την υψηλότερη τιμή του δείκτη, ο οποίος διαμορφώθηκε σε €526 χιλ., το 2020 (Πίνακας 2.14). Στο εμπόριο αυτοκινήτων, η υψηλότερη τιμή του δείκτη καταγράφεται στις πολύ μικρές επιχειρήσεις, με προσωπικό έως 9 άτομα. Στο λιανικό εμπόριο η μεγαλύτερη τιμή παρουσιάζεται στις επιχειρήσεις που απασχολούν 10-49 άτομα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.14										
Πωλήσεις ανά απασχολούμενο ανά τομέα δραστηριότητας και ανά κλιμάκιο απασχόλησης: 2019-2020										
Σύνολο επιχειρήσεων ('000 €)										
Τομέας	Κλιμάκιο απασχόλησης									
	έως 9		10-49		50-249		250+		Σύνολο	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Εμπόριο αυτοκινήτων	1.351	1.145	428	355	599	542	344	274	554	462
Χονδρικό εμπόριο	528	455	364	349	603	526	512	388	495	432
Λιανικό εμπόριο	171	170	208	184	122	108	124	118	129	121
Γενικό σύνολο	552	475	345	324	490	430	174	152	292	257

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Τα μικτά κέρδη ανά απασχολούμενο μειώθηκαν με χαμηλότερο ρυθμό, κατά 8.9%, το 2020/2019, και διαμορφώθηκαν σε €51 χιλ., το τελευταίο έτος. Την υψηλότερη μείωση παρουσιάζει ο δείκτης στο εμπόριο αυτοκινήτων (-14.1%), ακολουθεί ο τομέας του λιανικού εμπορίου (-11.1%) και έπεται το χονδρικό εμπόριο (-7.4%). Τα υψηλότερα μικτά κέρδη ανά απασχολούμενο εμφάνισε το χονδρικό εμπόριο (€75 χιλ.) και ακολουθεί το εμπόριο αυτοκινήτων (€67 χιλ.).

Από πλευράς κλιμακίων απασχόλησης (ανεξαρτήτως τομέα), στις εταιρείες με απασχόληση έως 9 άτομα, ο δείκτης είχε την υψηλότερη τιμή, €79 χιλ., το 2020 (Πίνακας 2.15), ενώ, στις πολύ μεγάλες εταιρείες, ο αντίστοιχος δείκτης έλαβε τη χαμηλότερη τιμή (€35 χιλ.).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.15
Μικτά κέρδη* ανά απασχολούμενο ανά τομέα δραστηριότητας και ανά κλιμάκιο απασχόλησης: 2019-2020
Σύνολο επιχειρήσεων ('000 €)

Τομέας	Κλιμάκιο απασχόλησης									
	έως 9		10-49		50-249		250+		Σύνολο	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Εμπόριο αυτοκινήτων	145	138	61	54	84	73	71	56	78	67
Χονδρικό εμπόριο	84	79	71	69	95	87	66	60	81	75
Λιανικό εμπόριο	44	40	48	39	40	33	35	32	36	32
Γενικό σύνολο	84	79	67	63	82	74	39	35	56	51

*Πωλήσεις μείον κόστος πωληθέντων

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Με βάση τα δεδομένα του παρόντος δείγματος εταιρειών, ο δείκτης της αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων²⁵ διαμορφώθηκε σε 12.5%, το 2020 (για το σύνολο των εταιρειών, ανεξαρτήτως μεγέθους ή κλάδου), σημειώνοντας μείωση κατά 0.6 ποσοστιαίες μονάδες συγκριτικά με το 2019 (13,1%).

Επισημαίνεται ότι και οι τρεις τομείς του εμπορίου εμφάνισαν θετική αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων, κατά την τελευταία διετία. Ωστόσο, σε δύο τομείς, και συγκεκριμένα στο εμπόριο αυτοκινήτων και στο λιανικό εμπόριο, ο δείκτης μειώθηκε σημαντικά (κατά 5.4 και 3.6 ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα), ενώ στο χονδρικό εμπόριο, ο δείκτης παρουσίασε μικρή αύξηση (κατά 1.1 ποσ. μον.). Ειδικότερα, το 2020, σημαντικότερη πτώση παρουσίασε ο δείκτης στις πολύ μεγάλες (άνω των 250 ατόμων) και στις πολύ μικρές (έως 9 άτομα) εταιρείες εμπορίας αυτοκινήτων, καθώς επίσης και στις επιχειρήσεις λιανικού εμπορίου που απασχολούν 50-249 άτομα.²⁶

Το 2020, τον υψηλότερο δείκτη αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων κατέγραψε το χονδρικό εμπόριο (14.2%), ακολούθησε το εμπόριο αυτοκινήτων (10.7%), ενώ τον χαμηλότερο δείκτη εμφάνισε το λιανικό εμπόριο (8.7%). Από πλευράς μεγέθους απασχόλησης, το κλιμάκιο των εταιρειών με 10-49 εργαζόμενους εμφάνισε τις καλύτερες επιδόσεις, με τον σχετικό δείκτη να ανέρχεται σε 16.6% (Πίνακας 2.16).

Ο δείκτης της αποδοτικότητας των συνολικών κεφαλαίων, στο σύνολο των εταιρειών του δείγματος, παρουσίασε οριακή μείωση, το 2020, και διαμορφώθηκε σε 5.2% από 5.7% το προηγούμενο έτος.

25. Η τιμή των δεικτών αποδοτικότητας ιδίων και συνολικών κεφαλαίων, μικτού και καθαρού κέρδους, δανειακής επιβάρυνσης και ρευστότητας πιθανόν να διαφέρει ελαφρά στο παρόν τμήμα σε σύγκριση με το Μέρος 3 της Έκθεσης. Ο λόγος είναι ότι, για την εξαγωγή των δεικτών που σχετίζονται με την απασχόληση, χρησιμοποιήθηκε μικρότερο σύνολο εταιρειών από ό,τι στο τρίτο μέρος της μελέτης.

26. Η σημαντική μείωση του δείκτη των επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου (50-249 άτομα) οφείλεται στη δραστική μείωση των προ φόρου κερδών του συγκεκριμένου κλιμακίου και τη διαμόρφωσή τους σε πολύ χαμηλά επίπεδα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.16

Αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων* ανά τομέα δραστηριότητας και ανά κλιμάκιο απασχόλησης: 2019-2020
Σύνολο επιχειρήσεων (%)

Τομέας	Κλιμάκιο απασχόλησης									
	έως 9		10-49		50-249		250+		Σύνολο	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Εμπόριο αυτοκινήτων	20,2	9,2	18,5	17,4	12,0	6,5	20,6	6,4	16,1	10,7
Χονδρικό εμπόριο	11,5	11,8	15,1	16,8	12,5	14,6	10,9	7,8	13,1	14,2
Λιανικό εμπόριο	1,0	1,5	19,2	13,5	12,0	0,1	12,1	9,1	12,3	8,7
Γενικό σύνολο	11,3	10,7	15,7	16,6	12,4	13,2	11,9	8,7	13,1	12,5

*Καθαρά προ φόρου κέρδη προς ίδια κεφάλαια επί 100
Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Μεταξύ των τριών τομέων, υψηλότερος ήταν ο δείκτης στο χονδρικό εμπόριο (6.2%), παρουσιάζοντας οριακή θετική μεταβολή σε σχέση με το 2019 (6.1%). Ο δείκτης του λιανικού εμπορίου διαμορφώθηκε, το 2020, σε 3.6%, μειωμένος κατά 1.4 ποσοστιαίες μονάδες έναντι του 2019 (5.0%). Ο δείκτης στο εμπόριο αυτοκινήτων διαμορφώθηκε, το 2020, σε 4.4%, καταγράφοντας μείωση κατά 1.4 ποσ. μονάδες έναντι του 2019 (5.8%).

Εξετάζοντας την εξέλιξη του δείκτη ανά κλιμάκιο μεγέθους εταιρειών, την καλύτερη επίδοση (7.3%) εμφάνισαν, κατά το 2020, οι εμπορικές εταιρείες με προσωπικό από 10-49 άτομα, ανεξαρτήτως τομέα δραστηριότητας (πίνακας 2.17).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.17

Αποδοτικότητα συνολικών κεφαλαίων* ανά τομέα δραστηριότητας και ανά κλιμάκιο απασχόλησης:
2019-2020 – Σύνολο επιχειρήσεων (%)

Τομέας	Κλιμάκιο απασχόλησης									
	έως 9		10-49		50-249		250+		Σύνολο	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Εμπόριο αυτοκινήτων	8,5	4,7	6,3	6,4	5,1	3,2	5,0	3,4	5,8	4,4
Χονδρικό εμπόριο	5,6	5,5	7,5	7,6	5,6	6,0	4,9	4,0	6,1	6,2
Λιανικό εμπόριο	1,3	1,3	8,7	5,8	4,9	1,6	4,9	3,7	5,0	3,6
Γενικό σύνολο	5,4	5,0	7,5	7,3	5,5	5,4	4,9	3,8	5,7	5,2

*Καθαρά προ φόρου κέρδη συν χρηματοοικονομικές δαπάνες προς σύνολο ενεργητικού επί 100
Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Ο δείκτης του περιθωρίου μικτού κέρδους (για το σύνολο των εταιρειών) βελτιώθηκε οριακά, το 2020, και διαμορφώθηκε σε 19.6% από 19.1%, το προηγούμενο έτος. Σε επίπεδο τομέων, σημειώνεται ότι, στο λιανικό εμπόριο, το περιθώριο μειώθηκε κατά 1.6 ποσοστιαίες μονάδες, το 2020/2019, ενώ στο χονδρικό εμπόριο αυξήθηκε κατά 1.2 ποσ. μονάδες. Στο εμπόριο αυτοκινήτων, ο δείκτης βελτιώθηκε οριακά (0.5 ποσ. μονάδες). Τις υψηλότερες επιδόσεις, διαχρονικά, εμφανίζει ο τομέας του λιανικού εμπορίου.

Από τη σύγκριση των στρωμάτων απασχόλησης (ανεξαρτήτως τομέα), διαπιστώνεται ότι το περιθώριο μικτού κέρδους εμφάνισε οριακή βελτίωση σε όλα τα κλιμάκια απασχόλησης, με τη μεγαλύτερη να εμφανίζεται στην κατηγορία των πολύ μικρών επιχειρήσεων που απασχολούν έως 9 άτομα (Πίνακας 2.18).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.18										
Ποσοστό μικτού κέρδους* ανά τομέα δραστηριότητας και ανά κλιμάκιο απασχόλησης: 2019-2020										
Σύνολο επιχειρήσεων (%)										
Τομέας	Κλιμάκιο απασχόλησης									
	έως 9		10-49		50-249		250+		Σύνολο	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Εμπόριο αυτοκινήτων	10,7	12,0	14,3	15,3	13,9	13,4	20,7	20,5	14,1	14,6
Χονδρικό εμπόριο	15,9	17,5	19,6	19,8	15,8	16,6	12,9	15,5	16,3	17,5
Λιανικό εμπόριο	25,7	23,7	23,0	21,0	32,7	30,7	28,2	26,7	28,1	26,5
Γενικό σύνολο	15,1	16,6	19,3	19,4	16,6	17,2	22,6	23,2	19,1	19,6

*Μικτά κέρδη προς πωλήσεις επί 100

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Στον πίνακα 2.19, παρουσιάζεται η εξέλιξη του ποσοστού καθαρού κέρδους, ανά κλιμάκιο απασχόλησης. Στο σύνολο των εταιρειών (ανεξαρτήτως μεγέθους), το ποσοστό καθαρού κέρδους διαμορφώθηκε σε 2.8%, το 2020, παρουσιάζοντας οριακή θετική μεταβολή σε σχέση με το 2019 (2.7%).

Ο συγκεκριμένος δείκτης μειώθηκε ελαφρώς στο εμπόριο αυτοκινήτων και στο λιανικό εμπόριο, ενώ παρουσίασε μικρή αύξηση στον τομέα του χονδρικού εμπορίου. Ειδικότερα, η μεγαλύτερη υποχώρηση του δείκτη παρουσιάζεται στην κατηγορία των επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου με προσωπικό 50-249 ατόμων.

Βάσει των κλιμακίων μεγέθους απασχόλησης, χαρακτηριστικό είναι ότι η τιμή του δείκτη βελτιώθηκε οριακά σε όλα τα κλιμάκια απασχόλησης, πλην των πολύ μεγάλων επιχειρήσεων, στις οποίες ο δείκτης επιδεινώθηκε.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.19										
Ποσοστό καθαρού κέρδους* ανά τομέα δραστηριότητας και ανά κλιμάκιο απασχόλησης: 2019-2020										
Σύνολο επιχειρήσεων (%)										
Τομέας	Κλιμάκιο απασχόλησης									
	έως 9		10-49		50-249		250+		Σύνολο	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Εμπόριο αυτοκινήτων	1,5	0,9	3,1	3,1	2,1	1,1	2,0	0,8	2,2	1,6
Χονδρικό εμπόριο	3,0	3,5	4,2	4,8	2,3	2,9	1,5	1,5	2,7	3,3
Λιανικό εμπόριο	0,4	0,6	4,2	3,0	2,5	0,01	2,8	2,2	2,9	2,1
Γενικό σύνολο	2,6	2,8	4,1	4,5	2,3	2,6	2,3	1,9	2,7	2,8

*Καθαρά προ φόρου κέρδη προς πωλήσεις επί 100

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Η δανειακή επιβάρυνση διευρύνθηκε το τελευταίο έτος, με τον δείκτη (για το σύνολο των εταιρειών) να ανέρχεται σε 69.4%, το 2020, από 68.2%, το προηγούμενο έτος. Ο δείκτης επιδεινώθηκε και στους τρεις τομείς του εμπορίου. Τον υψηλότερο δείκτη εμφανίζει διαχρονικά το εμπόριο αυτοκινήτων (77,8%), ενώ τη χαμηλότερη δανειακή επιβάρυνση εμφανίζει το χονδρικό εμπόριο (65.4%). Βάσει κλιμακίων μεγέθους απασχόλησης, ο δείκτης δανειακής επιβάρυνσης αυξήθηκε κυρίως στις επιχειρήσεις με 10-49 εργαζόμενους, και ακολούθησαν οι επιχειρήσεις με 50-249 άτομα. Μικρότερη αύξηση εμφάνισαν οι υπόλοιπες κατηγορίες επιχειρήσεων. Την υψηλότερη δανειακή επιβάρυνση παρουσιάζουν, το 2020, οι πολύ μεγάλες επιχειρήσεις με προσωπικό από 250 άτομα και άνω (Πίνακας 2.20).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.20

Δανειακή επιβάρυνση* ανά τομέα δραστηριότητας και ανά κλιμάκιο απασχόλησης: 2019-2020
Σύνολο επιχειρήσεων (%)

Τομέας	Κλιμάκιο απασχόλησης									
	έως 9		10-49		50-249		250+		Σύνολο	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Εμπόριο αυτοκινήτων	70,2	70,7	74,8	74,9	73,8	77,0	89,1	87,7	76,6	77,8
Χονδρικό εμπόριο	62,8	64,3	59,1	61,7	66,8	68,0	67,8	67,3	64,1	65,4
Λιανικό εμπόριο	67,2	70,7	61,3	66,1	72,7	77,6	74,4	75,0	73,3	74,6
Γενικό σύνολο	63,9	65,5	61,2	63,4	68,0	69,7	73,6	73,9	68,2	69,4

*Σύνολο υποχρεώσεων προς σύνολο ενεργητικού επί 100
Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Όσον αφορά στη γενική ρευστότητα, ο δείκτης (για το σύνολο των εταιρειών) βελτιώθηκε σε 1.34, το 2020, από 1.31, το 2019. Την υψηλότερη ρευστότητα εμφανίζει ο τομέας του χονδρικού εμπορίου (1.55), και ακολουθούν το εμπόριο αυτοκινήτων (1.32) και το λιανικό εμπόριο (0.91). Μόνο σε ένα εκ των τεσσάρων κλιμακίων μεγέθους απασχόλησης, η γενική ρευστότητα παρέμεινε στάσιμη (εταιρείες με προσωπικό έως 9 άτομα), ενώ στις υπόλοιπες κατηγορίες, ο δείκτης παρουσίασε οριακή βελτίωση. Ο υψηλότερος δείκτης, το 2020, αντιστοιχεί στην κατηγορία των εταιρειών με 10-49 εργαζόμενους, με τον δείκτη να διαμορφώνεται σε 1.61, ενώ τον χαμηλότερο δείκτη (0.96) εμφανίζουν οι πολύ μεγάλες εταιρείες (Πίνακας 2.21).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.21

Γενική ρευστότητα* ανά τομέα δραστηριότητας και ανά κλιμάκιο απασχόλησης: 2019-2020
Σύνολο επιχειρήσεων (%)

Τομέας	Κλιμάκιο απασχόλησης									
	έως 9		10-49		50-249		250+		Σύνολο	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Εμπόριο αυτοκινήτων	1,54	1,60	1,25	1,29	1,24	1,27	1,09	1,39	1,25	1,32
Χονδρικό εμπόριο	1,49	1,48	1,65	1,68	1,49	1,54	1,32	1,34	1,52	1,55
Λιανικό εμπόριο	1,28	1,28	1,37	1,37	1,06	1,03	0,80	0,84	0,88	0,91
Γενικό σύνολο	1,47	1,47	1,57	1,61	1,43	1,47	0,93	0,96	1,31	1,34

*Κυκλοφορούν κεφάλαιο συν ρευστά διαθέσιμα προς σύνολο βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων
Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

2.6 Η μισθωτή εργασία στους κλάδους του Εμπορίου μέσω του πληροφοριακού συστήματος «ΕΡΓΑΝΗ»

2.6.1 Εισαγωγή

Το πληροφοριακό σύστημα «ΕΡΓΑΝΗ» ξεκίνησε τη λειτουργία του από την 1^η Μαρτίου 2013 και καταγράφει ψηφιακά τις ροές μισθωτής απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας (απασχόλησης με σχέση εξαρτημένης εργασίας ιδιωτικού δικαίου), αποτυπώνοντας σε πραγματικό χρόνο κρίσιμα στοιχεία της αγοράς εργασίας. Επίσης, μέσω των ετήσιων ειδικών τευχών δημοσιοποιεί τα αποτελέσματα της ετήσιας ηλεκτρονικής κατάθεσης των καταστάσεων προσωπικού²⁷ του συνόλου των επιχειρήσεων της χώρας που απασχολούν εργαζόμενους με σχέση εξαρτημένης εργασίας ιδιωτικού δικαίου. Επιπρόσθετα, μέσω της Ετήσιας Έκθεσης 2021 καθώς και του Μηχανισμού Διάγνωσης Αναγκών της Αγοράς Εργασίας από το ΕΙΕΑΔ, είναι δυνατή πλέον η εξαγωγή του ισοζυγίου των καθαρών ροών απασχόλησης²⁸ για όλους τους κλάδους της ελληνικής οικονομίας

Η εξέλιξη των επιχειρήσεων και της μισθωτής απασχόλησης στους κλάδους του εμπορίου αποτυπώνεται στα ετήσια ειδικά τεύχη. Επίσης μέσω του συνδυασμού των μηνιαίων τευχών (ισοζύγιο καθαρών ροών απασχόλησης), των αντίστοιχων προαναφερθέντων ετήσιων και της ετήσιας έκθεσης του ΕΙΕΑΔ, επιχειρείται η διαγραμματική απεικόνιση της μηνιαίας διαχρονική εξέλιξης της απασχόλησης από το 2013 έως το 2021 στους τρεις υποκλάδους του εμπορίου. Ειδικότερα, η μηνιαία διαχρονική εξέλιξη της μισθωτής εργασίας στους εν λόγω κλάδους προκύπτει από την αθροιστική συσσωρευτική συχνότητα του ισοζυγίου των μηνιαίων καθαρών ροών απασχόλησης και από το σύνολο των μισθωτών όπως αυτό καταγράφεται στα ετήσια ειδικά τεύχη της ΕΡΓΑΝΗ.

Διαγραμματικά εμφανίζονται επίσης στους υποκλάδους, το μηνιαίο ισοζύγιο των καθαρών ροών, ενώ σε ετήσια βάση²⁹ και για τους μήνες που υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, οι συνιστώσες που διαμορφώνουν το συνολικό ισοζύγιο (προσλήψεις - αποχωρήσεις), οι συνιστώσες που διαμορφώνουν τις αποχωρήσεις (απολύσεις - οικιοθελείς αποχωρήσεις) και οι συνιστώσες που διαμορφώνουν τις απολύσεις (καταγγελίες συμβάσεων αορίστου χρόνου - λήξεις συμβάσεων ορισμένου χρόνου).

27. Το διάστημα της ηλεκτρονικής κατάθεσης των ετήσιων καταστάσεων προσωπικού καθορίζεται με Υ.Α. και δύναται να παραταθεί. Ως εκ τούτου για το 2013 αφορούσε το διάστημα από 15/9 μέχρι 15/11, για το 2014 το διάστημα από 1/10 μέχρι 31/10, για το 2015 από 1/10 μέχρι 21/10, για το 2016 από 1/10 μέχρι 15/11, για το 2017 από 1/10 μέχρι 21/10, για το 2018 από 1/10-31/10, για το 2019 από 1/10-15/11, για το 2020 1/10 μέχρι 31/10 με παράταση έως 31/12/2020, ενώ για το 2021 1/10 μέχρι 31/10 με παράταση έως 30/11/2021.

28. Στα μηνιαία τεύχη της ΕΡΓΑΝΗ στους κλάδους καταγράφονται μόνο τα 5 υψηλότερα θετικά και τα 5 υψηλότερα αρνητικά ισοζύγια προσλήψεων - απολύσεων ανά Κωδικό Αριθμό Δραστηριότητας (ΚΑΔ), με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία από τα μηνιαία τεύχη της ΕΡΓΑΝΗ για τον κλάδο (45) Χονδρικό και λιανικό εμπόριο αυτοκινήτων και επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων.

29. Μόνο για τους κλάδους (47) Λιανικό Εμπόριο και (46) Χονδρικό Εμπόριο.

Παρουσιάζονται επίσης τα στοιχεία του ισοζυγίου των καθαρών ροών από το 2014 μέχρι το 2021 ειδικότερα για το επάγγελμα των πωλητών, τα ποσοστά απασχόλησης του οποίου διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στον κλάδο. Τέλος, παρουσιάζονται αθροιστικά για την περίοδο 2014-2021, τα στοιχεία των προσλήψεων - αποχωρήσεων καθώς και το καθεστώς των νέων θέσεων εργασίας, (πλήρης - μερική - εκ περιτροπής), για το σύνολο της χώρας, στο εμπόριο και στους υποκλάδους του. Τα αντίστοιχα ετήσια στοιχεία παρουσιάζονται στο Παράρτημα.

Ο κλάδος του Εμπορίου σύμφωνα και με τα στοιχεία της Εργάνη αναδεικνύεται σημαντικός για την ελληνική οικονομία, καθώς στη διάρκεια του 2021 του αναλογεί σχεδόν στο 30.6% των επιχειρήσεων που απασχολούν εργαζόμενους με σχέση εξαρτημένης εργασίας ιδιωτικού δικαίου και στο 1/4 του συνόλου των μισθωτών του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας, Πίνακες 2.22 & 2.23.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.22					
Αριθμός επιχειρήσεων στους κλάδους του Εμπορίου, 2013-2021					
ΚΛΑΔΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΕΤΗ	47 Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων	46 Χονδρικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων	45 Χονδρικό και λιανικό εμπόριο και επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων	ΣΥΝΟΛΟ ΕΜΠΟΡΙΟΥ	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ
2013	35.108	22.565	7.458	65.131	196.695
2014	38.548	22.977	7.778	69.303	214.409
2015	39.957	23.588	8.192	71.737	222.281
2016	41.967	24.260	8.869	75.096	233.151
2017	44.027	24.930	9.331	78.288	247.236
2018	45.519	25.449	9.874	80.842	257.313
2019	46.371	25.683	10.156	82.210	265.212
2020	48.622	26.824	10.759	86.205	279.329
2021	51.227	27.175	10.957	89.359	291.808
2021 %	17,56	9,31	3,75	30,62	100
2013-2021	16.119	4.610	3.499	24.228	95.113
2013-2021 %	45,91%	20,43%	46,92%	37,20%	48,36%

Πηγή: Εργάνη, Ειδικά ετήσια τεύχη 2013-2021, Επεξεργασία Πίνακα ΙΑ5

Στη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου (2013-2021) η ποσοστιαία αύξηση των επιχειρήσεων και των μισθωτών στον κλάδο αν και μικρότερη έναντι των αντίστοιχων ποσοστιαίων αυξήσεων που επήλθαν στο σύνολο της χώρας, αναλογούν στο 1/4 της μεταβολής του συνόλου των επιχειρήσεων και στο 22.1% της μεταβολής του συνόλου των μισθωτών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.23					
Αριθμός εργαζομένων στους κλάδους του Εμπορίου, 2013-2021					
ΚΛΑΔΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	47 Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων	46 Χονδρικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων	45 Χονδρικό και λιανικό εμπόριο και επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων	ΣΥΝΟΛΟ ΕΜΠΟΡΙΟΥ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΧΩΡΑΣ
ΕΤΗ					
2013	191.091	150.194	26.242	367.527	1.391.497
2014	206.795	159.919	27.749	394.463	1.557.120
2015	218.193	167.204	29.032	414.429	1.651.176
2016	235.766	177.752	31.544	445.062	1.742.857
2017	249.351	189.835	33.472	472.658	1.870.577
2018	261.555	198.550	36.076	496.181	1.961.308
2019	271.889	201.004	37.421	510.314	2.046.331
2020	282.793	207.516	39.318	529.627	2.111.646
2021	300.740	212.747	40.405	553.892	2.234.741
2021 %	13,46	9,52	1,81	24,79	100
2013-2021	109.649	62.553	14.163	186.365	843.244
2013-2021%	57,38%	41,65%	53,97%	50,71%	60,60%

Πηγή: Εργάνη, Ειδικά ετήσια τεύχη 2013-2021, Επεξεργασία Πίνακα ΙΒ6

Το μέσο μέγεθος των επιχειρήσεων του κλάδου κατά το 2021 ανέρχεται σε 6.2 μισθωτούς ανά επιχείρηση και υπολείπεται του αντίστοιχου γενικού μέσου όρου 7.7 μισθωτών για το σύνολο της οικονομίας, Πίνακας 2.24.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.24									
Μέσο μέγεθος επιχείρησης στους κλάδους του Εμπορίου, 2013-2021									
ΚΛΑΔΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
47 Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων	5,4	5,4	5,5	5,6	5,7	5,7	5,9	5,8	5,9
46 Χονδρικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων	6,7	7,0	7,1	7,3	7,6	7,8	7,8	7,7	7,8
45 Χονδρικό και λιανικό εμπόριο και επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων	3,5	3,6	3,5	3,6	3,6	3,7	3,7	3,7	3,7
ΣΥΝΟΛΟ ΕΜΠΟΡΙΟΥ (45+46+47)	5,6	5,7	5,8	5,9	6,0	6,1	6,2	6,1	6,2
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	7,1	7,3	7,4	7,5	7,6	7,6	7,7	7,6	7,7

Πηγή: Επεξεργασία Πινάκων 2.22 & 2.23

2.6.2 Ανάλυση ανά υποκλάδο

Εξετάζοντας τα αντίστοιχα μεγέθη στους υποκλάδους του Εμπορίου διαπιστώνουμε ότι οι κλάδοι 46 & 47 (χονδρικό και λιανικό εμπόριο) μπορούν να θεωρηθούν από τους σημαντικότερους της οικονομίας, καθώς βρίσκονται στην τριάδα³⁰ μεταξύ των 87 διψήφιων κλάδων της ελληνικής οικονομίας και οι οποίοι διαθέτουν διψήφιο ποσοστό αναλογίας τόσο ως προς τις επιχειρήσεις όσο και ως προς τους μισθωτούς της ελληνικής οικονομίας.

Ειδικότερα, ο κλάδος του λιανικού εμπορίου (47) είναι πρώτος στην κατάταξη μεταξύ των 87 διψήφιων κλάδων της οικονομίας, καθώς για το 2021 απορροφά το 17,56% του συνόλου των επιχειρήσεων και το 13,46% του συνόλου των μισθωτών. Το μέσο μέγεθος των επιχειρήσεων ανέρχεται σε 5,9 μισθωτούς ανά επιχείρηση και είναι μικρότερο από τον αντίστοιχο μέσο μέγεθος της χώρας (7,7). Παράλληλα και με σημείο αναφοράς την περίοδο 2013-2021 οι επιχειρήσεις στο λιανικό εμπόριο αυξήθηκαν ποσοστιαία κατά 45,9% και οι μισθωτοί κατά 57,4%.

Ο κλάδος του χονδρικού εμπορίου (46) είναι ο τρίτος στην κατάταξη μεταξύ των 87 διψήφιων κλάδων της οικονομίας καθώς, για το 2021 απορροφά το 9,31% του συνόλου των επιχειρήσεων και το 9,52% του συνόλου των μισθωτών. Το μέσο μέγεθος των επιχειρήσεων ανέρχεται σε 7,8 μισθωτούς ανά επιχείρηση και είναι μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο μέσο μέγεθος της χώρας. Παράλληλα την περίοδο 2013-2021 οι επιχειρήσεις στο χονδρικό εμπόριο αυξήθηκαν ποσοστιαία κατά 20,4% και οι μισθωτοί κατά 41,65%.

Τέλος, όσον αφορά τον κλάδο του χονδρικού και λιανικό εμπόριο και επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων (45), αυτός το 2021 απορροφά το 3,75% του συνόλου των επιχειρήσεων και το 1,81% του συνόλου των μισθωτών. Το μέσο μέγεθος των επιχειρήσεων ανέρχεται σε 3,75 μισθωτούς ανά επιχείρηση και είναι μικρότερο από τον αντίστοιχο μέσο μέγεθος της χώρας. Κατά την περίοδο 2013-2021 οι επιχειρήσεις στον εν λόγω κλάδο (45) αυξήθηκαν ποσοστιαία κατά 46,9% και οι μισθωτοί κατά 54,0%.

Λιανικό Εμπόριο

Ο κλάδος του Λιανικού εμπορίου είναι μεταξύ εκείνων που τους περισσότερους μήνες του έτους διαθέτει είτε από τα υψηλότερα θετικά είτε από τα υψηλότερα αρνητικά ισοζύγια προσλήψεων - απολύσεων, με αποτέλεσμα να είναι εφικτή η απεικόνιση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των συνιστωσών που διαμορφώνουν το ισοζύγιο των καθαρών ροών.

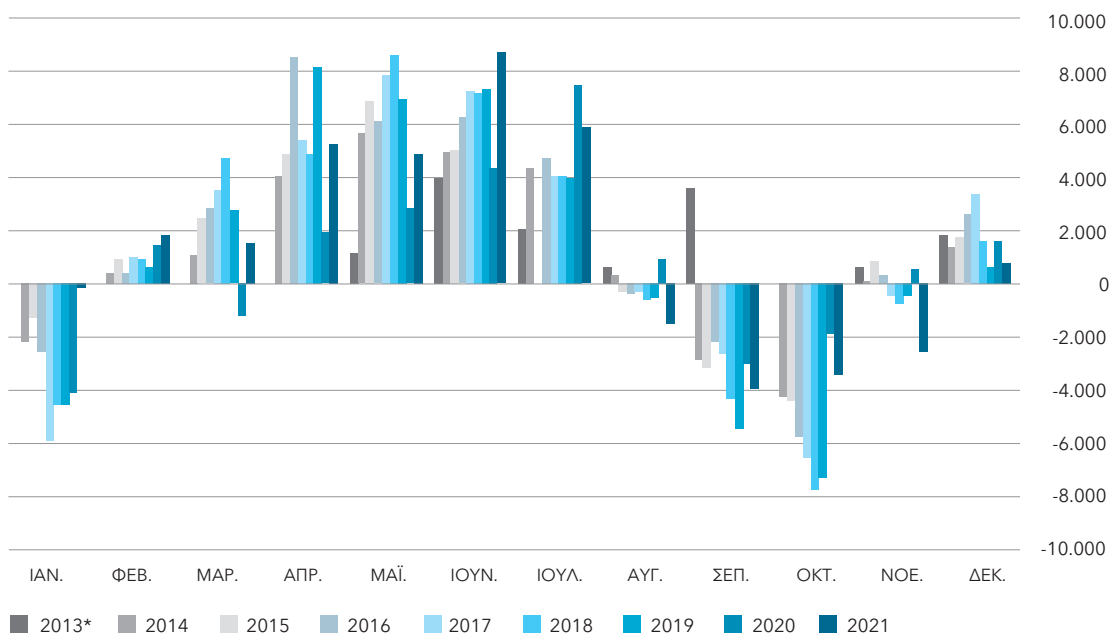
Σύμφωνα με το Διάγραμμα 2.34 τους περισσότερους μήνες του έτους ο κλάδος καταγράφει θετικό ισοζύγιο το οποίο κινείται σε υψηλά επίπεδα την περίοδο μεταξύ Μαρτίου και Ιουλίου. Σημαντικά αρνητικό ισοζύγιο φαίνεται να διαμορφώνεται του

30. Ο τρίτος κλάδος είναι αυτός των Δραστηριοτήτων υπηρεσιών εστίασης (56) στον οποίο αναλογεί το 12,77% του συνόλου των επιχειρήσεων και το 10,94% του συνόλου των μισθωτών το 2021.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.34

Μηνιαίο ισοζύγιο καθαρών ρών (προσλήψεις-αποχωρήσεις) στο λιανικό εμπόριο

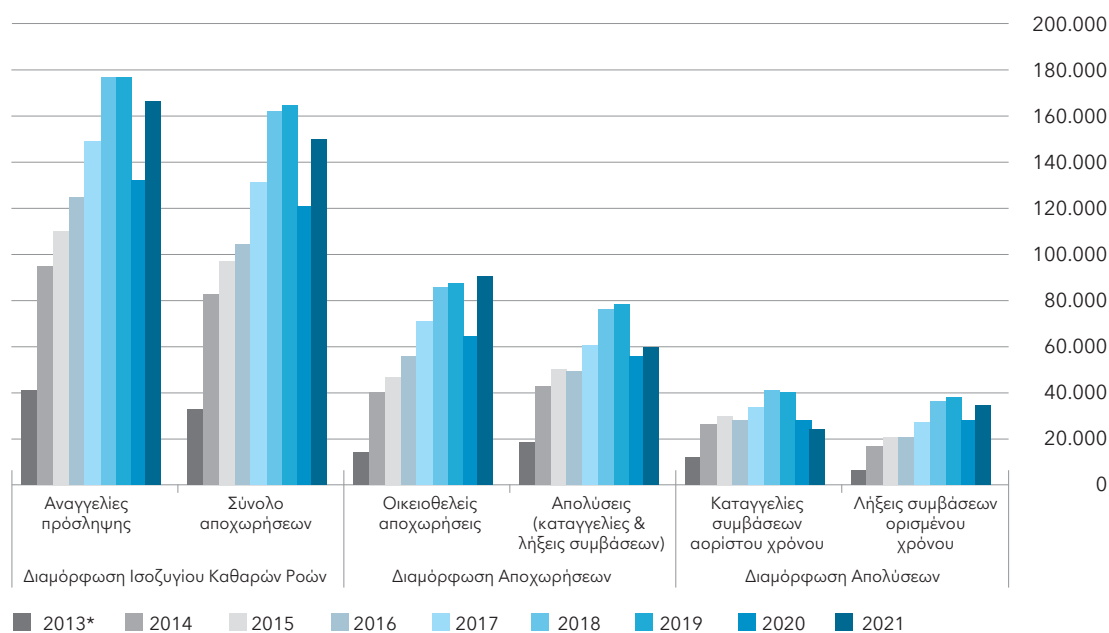

Πηγή: ΕΡΓΑΝΗ-ΕΙΕΑΔ

* Συγκριτικά στοιχεία από Μάιο του 2013

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.35

Ετήσια διαμόρφωση του ισοζυγίου των καθαρών ρών στο λιανικό εμπόριο

Πηγή: ΕΡΓΑΝΗ (Μηνιαία στοιχεία ρών απασχόλησης)

* Συγκριτικά στοιχεία από Ιούλιο του 2013

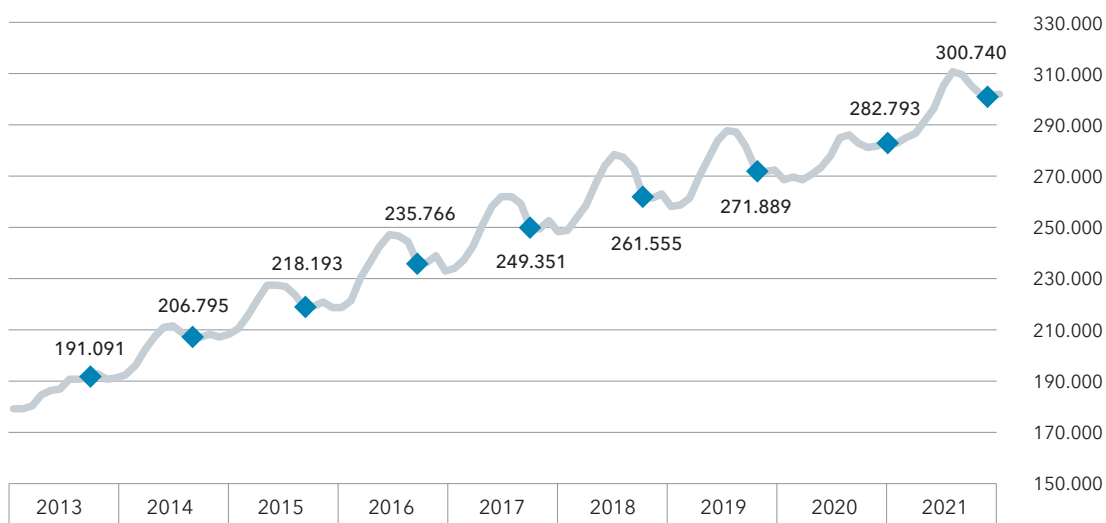
μήνες Ιανουάριο, Σεπτέμβριο και Οκτώβριο. Είναι εμφανής η επίδραση της αναστολής λειτουργίας επιχειρήσεων λόγω της πανδημίας της νόσου του κορωνοϊού 2019 (COVID-19) στο ισοζύγιο των καθαρών ροών από τον Μάρτιο του 2020 και μετά.

Στο Διάγραμμα 2.35 είναι εμφανής η αυξητική τάση των οικειοθελών αποχωρήσεων έναντι των απολύσεων τα τελευταία έτη και η επίδρασή τους στη διαμόρφωση των αποχωρήσεων. Κατά το τελευταίο έτος υποχώρησε στο 40,0% η συμμετοχή των απολύσεων που οφείλονται σε καταγγελίες συμβάσεων αορίστου χρόνου καθώς τα προηγούμενα έτη κυμαινόταν πάνω από το ήμισυ αυτών. Η επίδραση της αναστολής λειτουργίας επιχειρήσεων λόγω της πανδημίας της νόσου του κορωνοϊού 2019 (COVID-19) είναι εμφανής τόσο στον αριθμό των προσλήψεων όσο και των αποχωρήσεων τα τελευταία δύο έτη.

Με βάση το μηνιαίο ισοζύγιο των καθαρών ροών του κλάδου και τον αριθμό των εργαζομένων από τα ετήσια ειδικά τεύχη της ΕΡΓΑΝΗ προκύπτει το παρακάτω Διάγραμμα 2.36, όπου απεικονίζεται η εξέλιξη της μισθωτής απασχόλησης και από το οποίο συνάγεται μία συνεχής θετική πορεία της με διακυμάνσεις κατά την φθινοπωρινή και χειμερινή περίοδο. Σύμφωνα με την ΕΡΓΑΝΗ οι μισθωτοί που εργάζονται στον κλάδο στο τέλος του έτους ανέρχονται σε 300.740.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.36

Εξέλιξη της μισθωτής απασχόλησης στο λιανικό εμπόριο

Πηγή: ΕΡΓΑΝΗ-ΕΙΕΑΔ

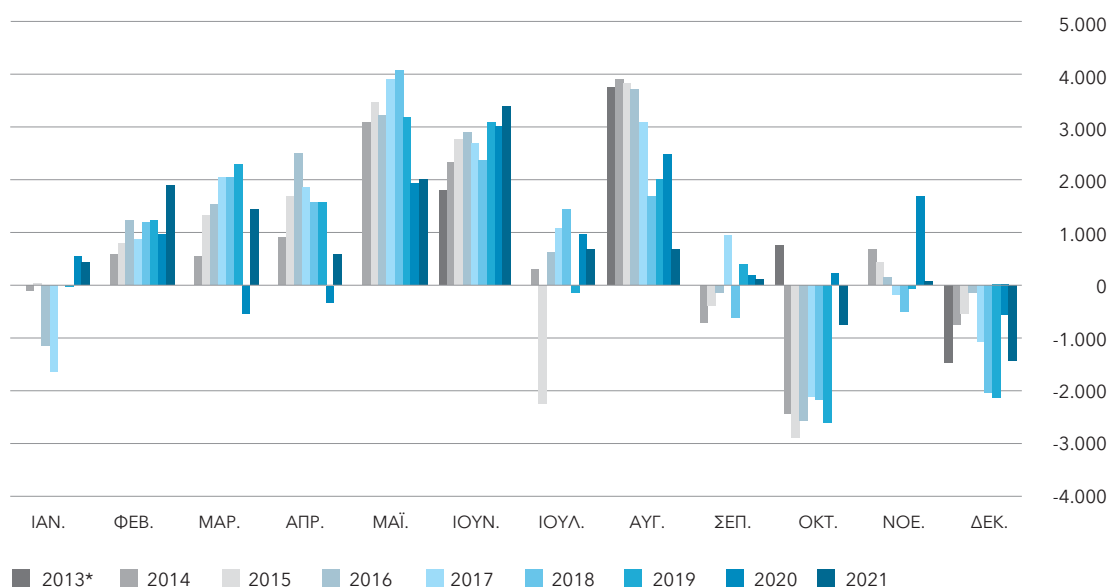
Χονδρικό Εμπόριο

Ο κλάδος του χονδρικού εμπορίου είναι μεταξύ εκείνων που τους περισσότερους μήνες του έτους διαθέτει είτε από τα υψηλότερα θετικά είτε από τα υψηλότερα αρνητικά ισοζύγια προσλήψεων - απολύσεων, με αποτέλεσμα να είναι εν μέρει δυνατή η απεικόνιση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των συνιστωσών που διαμορφώνουν το ισοζύγιο των καθαρών ροών.

Όπως προκύπτει από το Διάγραμμα 2.37, τους περισσότερους μήνες του έτους ο κλάδος διαθέτει θετικό ισοζύγιο, το οποίο είναι σημαντικά υψηλό την περίοδο μεταξύ Μαρτίου και Αυγούστου. Σημαντικά αρνητικό ισοζύγιο φαίνεται να διαμορφώνεται κυρίως τους μήνες Οκτώβριο και Δεκέμβριο. Η επίδραση της αναστολής λειτουργίας επιχειρήσεων λόγω της πανδημίας της νόσου του κορωνοϊού 2019 (COVID-19) στο ισοζύγιο των θέσεων εργασίας από τον Μάρτιο του 2020 και μετά είναι εμφανής και στον εν λόγω κλάδο.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.37

Μηνιαίο ισοζύγιο καθαρών ροών (προσλήψεις-αποχωρήσεις) στο χονδρικό εμπόριο

Πηγή: ΕΡΓΑΝΗ-ΕΙΕΑΔ

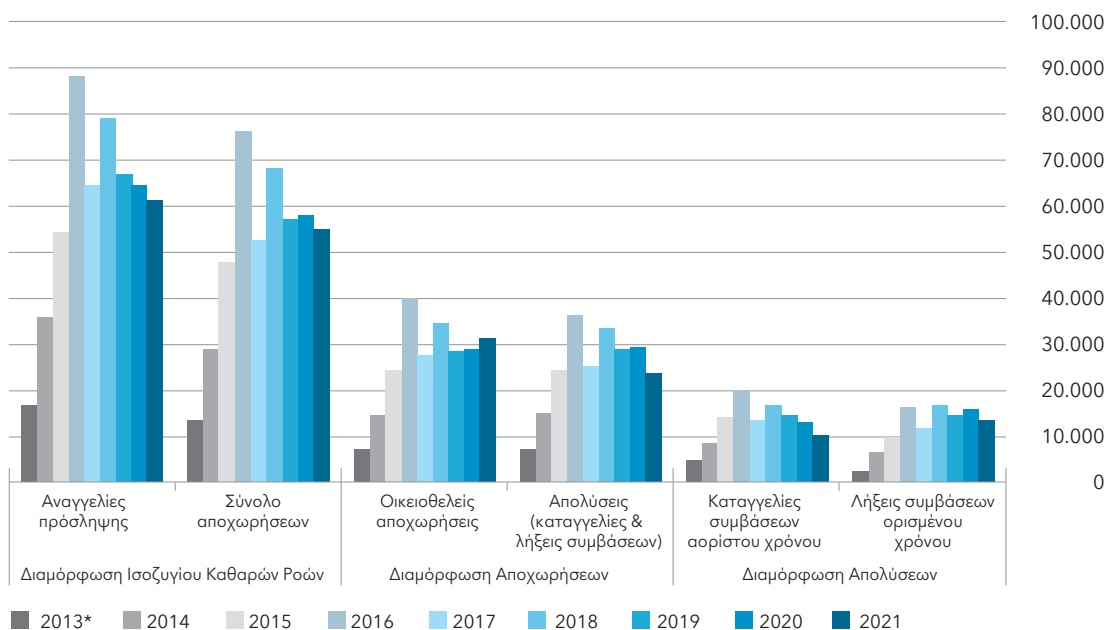
* Συγκριτικά στοιχεία από Μάιο του 2013

Σύμφωνα με το Διάγραμμα 2.38 οι αποχωρήσεις ισοκατανέμονται μεταξύ των οικογενειακών αποχωρήσεων και των απολύσεων με εξαίρεση το τελευταίο έτος. Όπως και στο λιανικό εμπόριο, κατά τα τελευταία έτη υποχώρησε η συμμετοχή των απολύσεων που οφείλονται σε καταγγελίες συμβάσεων αορίστου χρόνου καθώς τα προηγούμενα έτη κυμαινόταν πάνω από το ήμισυ αυτών.

Με βάση το μηνιαίο ισοζύγιο των καθαρών ροών του κλάδου και τον αριθμό των εργαζομένων από τα ετήσια ειδικά τεύχη της ΕΡΓΑΝΗ, προκύπτει το Διάγραμμα 2.39 στο οποίο απεικονίζεται η εξέλιξη της μισθωτής εργασίας. Εν προκειμένω διαπιστώνεται μία συνεχής θετική εξέλιξη στην απασχόληση με σταθεροποιητικές τάσεις κατά την φθινοπωρινή και χειμερινή περίοδο και αντίστοιχη αυξητική τάση τις επόμενες περιόδους. Σύμφωνα με την ΕΡΓΑΝΗ οι μισθωτοί που εργάζονται στον κλάδο στο τέλος του έτους ανέρχονται σε 216.532.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.38

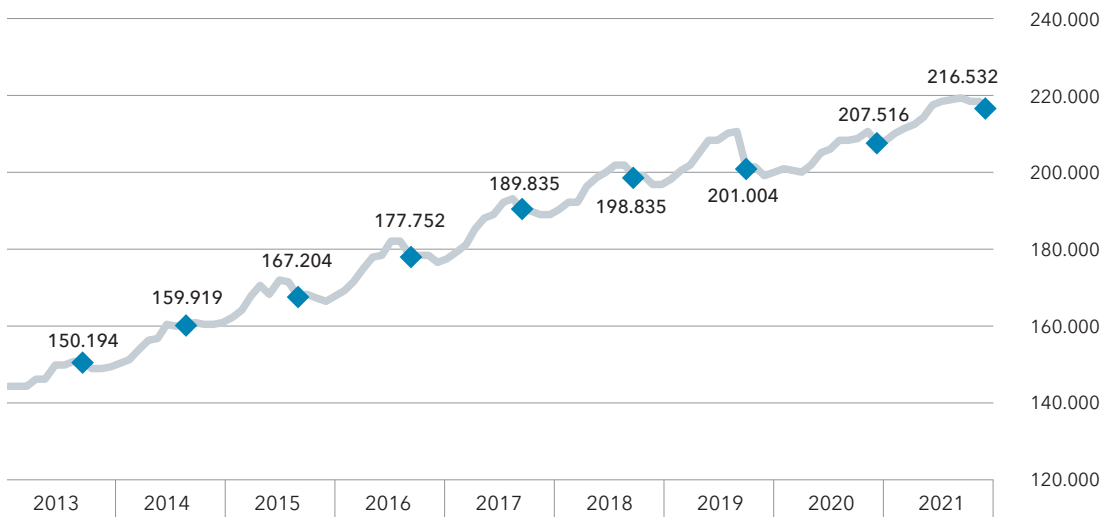
Ετήσια διαμόρφωση του ισοζυγίου των καθαρών ροών στο χονδρικό εμπόριο

Πηγή: ΕΡΓΑΝΗ (Μηνιαία στοιχεία ροών απασχόλησης)
* Συγκριτικά στοιχεία από Ιούλιο του 2013

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.39

Εξέλιξη της μισθωτής απασχόλησης στο χονδρικό εμπόριο

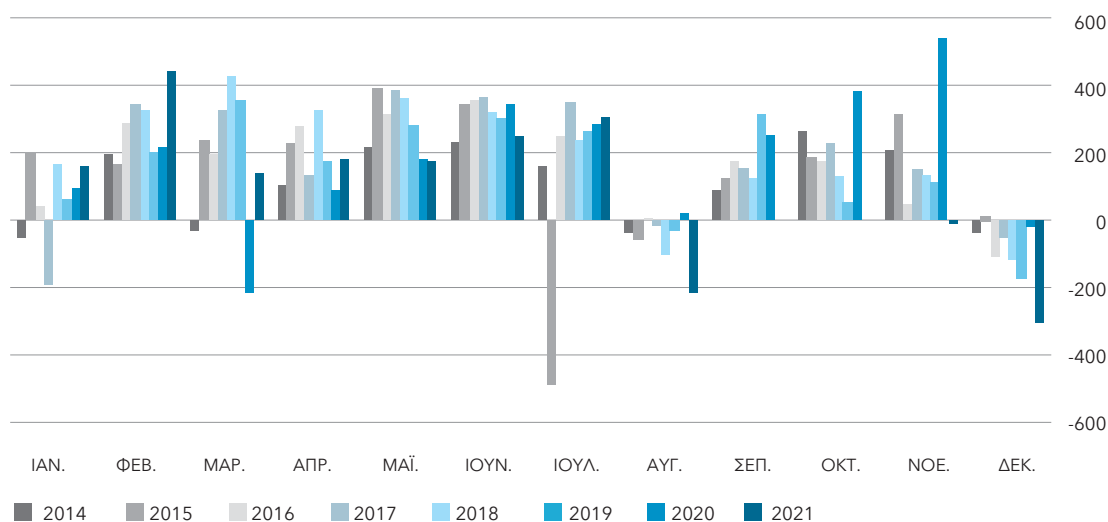
Πηγή: ΕΡΓΑΝΗ-ΕΙΕΑΔ

Χονδρικό & Λιανικό Εμπόριο και επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων

Για τον κλάδο του χονδρικού και λιανικού εμπορίου και επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων είναι δυνατή η απεικόνιση του μηνιαίου ισοζυγίου των καθαρών ρών καθώς και της μηνιαίας εξέλιξης της μισθωτής εργασίας μόνο μέσω των στοιχείων του ΕΙ-ΕΑΔ. Όπως διαπιστώνουμε από το Διάγραμμα 2.40, κατά τους περισσότερους μήνες του έτους ο κλάδος διαθέτει θετικό ισοζύγιο, ενώ αρνητικό ισοζύγιο έχει κυρίως κατά τους μήνες Αύγουστο και Δεκέμβριο. Η επίδραση της αναστολής λειτουργίας επιχειρήσεων λόγω της πανδημίας της νόσου του κορωνοϊού 2019 (COVID-19) στο ισοζύγιο των θέσεων εργασίας στον εν λόγω κλάδο φαίνεται να είναι περιορισμένη, κυρίως από τον Μάρτιο μέχρι και τον Μάιο του 2020.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.40

Μηνιαίο ισοζύγιο καθαρών ρών (προσλήψεις-αποχωρήσεις)
στο χονδρικό και λιανικό εμπόριο και επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων

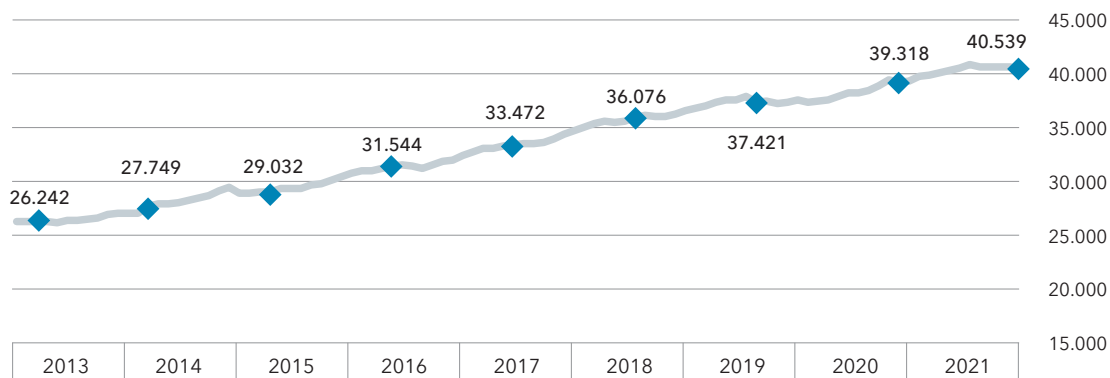

Πηγή: ΕΙΕΑΔ

Με βάση το μηνιαίο ισοζύγιο των καθαρών ρών του κλάδου (ΕΙΕΑΔ) και τον αριθμό των εργαζομένων από τα ετήσια ειδικά τεύχη της ΕΡΓΑΝΗ προκύπτει το παρακάτω διάγραμμα όπου απεικονίζει την εξέλιξη της μισθωτής εργασίας, Διάγραμμα 2.41, από το οποίο διαπιστώνουμε μία συνεχή θετική εξέλιξη στην απασχόληση με σταθεροποιητικές τάσεις στη διάρκεια των μηνών Ιουνίου έως Σεπτεμβρίου. Σύμφωνα με την ΕΡΓΑΝΗ οι μισθωτοί που εργάζονται στον κλάδο στο τέλος του έτους ανέρχονται σε 40.539.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.41

Εξέλιξη της μισθωτής απασχόλησης στο χονδρικό και λιανικό εμπόριο και επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων

Πηγή: ΕΡΓΑΝΗ-ΕΙΕΑΔ

2.6.3. Προσλήψεις και αποχωρήσεις στους πωλητές & ασκούντες συναφή επαγγέλματα

Σύμφωνα με τα στοιχεία των προσλήψεων και των αποχωρήσεων κατά επάγγελμα που προέρχονται από το ΕΙΕΑΔ από το 2014, η συμμετοχή του επαγγέλματος των πωλητών τόσο στο σύνολο των προσλήψεων της χώρας όσο στο σύνολο των αποχωρήσεων κυμαίνεται σταθερά περί το 7.5%. Φθίνουσα είναι η συμμετοχή στη δημιουργία των νέων θέσεων εργασίας η οποία διαμορφώνεται από 14.5% το 2014 στο 11.2% το 2021, Πίνακας 2.25.

Είναι χαρακτηριστικό ότι το μεγαλύτερο μέρος των ροών του εν λόγω επαγγέλματος αναλογεί στον κλάδο του Εμπορίου. Ειδικότερα οι πωλητές στον κλάδο του Εμπορίου αναλογούν περί το 70.0% τόσο των προσλήψεων όσο και των αποχωρήσεων, ενώ όσον αφορά το ισοζύγιο των νέων θέσεων εργασίας η αναλογία αυξάνεται περί το 80.0%.

Όσον αφορά την συμμετοχή τους στις ροές στον κλάδο του Εμπορίου αναλογούν περί το 40.0% τόσο των προσλήψεων όσο και των αποχωρήσεων, ενώ όσον αφορά το ισοζύγιο των νέων θέσεων εργασίας αναλογούν περί το 45.0% αυτών. Η δε συμμετοχή τους στις συνολικές ροές της χώρας αναλογούν σταθερά περί το 5.0% των συνολικών προσλήψεων και αποχωρήσεων, ενώ κυμαίνεται από 7.0%-11.5% επί των νέων θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν στην ελληνική οικονομία, με εξαίρεση το 2020 λόγω της επίδρασης της αναστολής λειτουργίας επιχειρήσεων εξ αιτίας της πανδημίας της νόσου του κορωνοϊού 2019 (COVID-19).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.25									
Προσλήψεις & Απολύσεις στο επάγγελμα των Πωλητών									
	ΕΤΟΣ	Πωλητές Σύνολο	% ΧΩΡΑ	Πωλητές Εμπορίου	% ΠΩΛΗΤΕΣ	ΕΜΠΟΡΙΟ	% Πωλητές Εμπορίου	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	% Πωλητές Εμπορίου
Προσλήψεις	2014	116.886	7,50%	85.456	73,10%	214.398	39,90%	1.566.139	5,50%
	2015	134.015	7,40%	93.982	70,10%	241.647	38,90%	1.809.552	5,20%
	2016	162.537	7,60%	115.108	70,80%	291.404	39,50%	2.142.974	5,40%
	2017	182.086	7,60%	128.627	70,60%	318.853	40,30%	2.400.398	5,40%
	2018	198.884	7,50%	142.462	71,60%	346.790	41,10%	2.668.923	5,30%
	2019	214.985	7,60%	152.534	71,00%	363.013	42,00%	2.830.885	5,40%
	2020	145.943	7,30%	107.955	74,00%	292.027	37,00%	1.986.442	5,40%
	2021	181.132	7,60%	134.305	74,10%	340.287	37,00%	2.395.429	5,60%
Αποχωρήσεις	2014	102.524	7,00%	74.085	72,30%	192.223	38,50%	1.467.017	5,10%
	2015	122.012	7,10%	84.233	69,00%	218.447	38,60%	1.709.852	4,90%
	2016	143.866	7,20%	99.461	69,10%	256.919	38,70%	2.006.714	5,00%
	2017	166.051	7,40%	115.594	69,60%	288.752	40,00%	2.256.853	5,10%
	2018	184.990	7,30%	131.333	71,00%	321.681	40,80%	2.527.920	5,20%
	2019	203.488	7,50%	143.604	70,60%	340.355	42,20%	2.703.241	5,30%
	2020	142.417	7,50%	103.838	72,90%	268.396	38,70%	1.893.439	5,50%
	2021	166.220	7,30%	121.929	73,40%	313.008	39,00%	2.262.347	5,50%
Ισοζύγιο νέων θέσεων εργασίας	2014	14.362	14,50%	11.371	79,20%	22.175	51,30%	99.122	11,50%
	2015	12.003	12,00%	9.749	81,20%	23.200	42,00%	99.700	9,80%
	2016	18.671	13,70%	15.647	83,80%	34.485	45,40%	136.260	11,50%
	2017	16.035	11,20%	13.033	81,30%	30.101	43,30%	143.545	9,10%
	2018	13.894	9,90%	11.129	80,10%	25.109	44,30%	141.003	7,90%
	2019	11.497	9,00%	8.930	77,70%	22.658	39,40%	127.644	7,00%
	2020	3.526	3,80%	4.117	116,80%	23.631	17,40%	93.003	4,40%
	2021	14.912	11,20%	12.376	83,00%	27.279	45,50%	133.082	9,30%

Πηγή: ΕΙΕΑΔ: Ετήσια Έκθεση 2021

2.6.4. Προσλήψεις - Αποχωρήσεις και καθεστώς νέων θέσεων εργασίας την περίοδο 2014 - 2021³¹.

Σύμφωνα με τα στοιχεία των προσλήψεων και των αποχωρήσεων κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας που προέρχονται από το ΕΙΕΑΔ, από το 2014 μέχρι στο 2021 αθροιστικά, η συμμετοχή του κλάδου του Εμπορίου τόσο στο σύνολο των προσλήψεων όσο στο σύνολο των αποχωρήσεων της χώρας κυμαίνεται περί το 13,0%. Επίσης, στον υποκλάδο του Λιανικού εμπορίου αντίστοιχα η συμμετοχή κυμαίνεται περί το 7,0% (Πίνακας 2.26).

31. Για τα ετήσια στοιχεία βλέπε πίνακες παραρτήματος.

Όσον αφορά τις νέες θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν την εν λόγω περίοδο, η συμμετοχή του κλάδου του Εμπορίου στο αντίστοιχο σύνολο της χώρας ανέρχεται στο 21.4% ενώ για τον υποκλάδο του Λιανικού εμπορίου η αντίστοιχη συμμετοχή πλησιάζει το 12.0%. Πάνω από το ήμισυ (54.7%) τόσο των προσλήψεων όσο και των αποχωρήσεων του κλάδου του εμπορίου από το 2014 μέχρι το 2021, αντιστοιχούν στον υποκλάδο του λιανικού εμπορίου, ακολουθεί με αναλογία περί το 41.0% ο υποκλάδος του χονδρικού εμπορίου, ενώ στον υποκλάδο του χονδρικού και λιανικού εμπορίου και επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων αντιστοιχεί περίπου το 5.0% αυτών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.26

Ισοζύγιο νέων θέσεων εργασίας και καθεστώς των νέων θέσεων εργασίας, 2014-2021
στο Εμπόριο και στους υποκλάδους του

	ΠΡΟΣΛΗΨΕΙΣ	ΑΠΟΧΩΡΗΣΕΙΣ	ΝΕΕΣ ΘΕΣΕΙΣ	ΠΛΗΡΗΣ	ΜΕΡΙΚΗ	ΕΚ ΠΕΡΙΤΡΟΠΗΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	17.800.734	16.827.380	973.354	454.650	385.255	133.449
Ζ. ΕΜΠΟΡΙΟ	2.408.417	2.199.781	208.636	105.113	94.584	8.939
ΛΙΑΝΙΚΟ (47)	1.316.937	1.200.192	116.745	36.862	71.960	7.923
ΧΟΝΔΡΙΚΟ (46)	971.951	894.779	77.172	58.021	18.315	836
ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ (45)	119.631	104.912	14.719	10.230	4.309	180
(%) επί του Συνόλου	ΠΡΟΣΛΗΨΕΙΣ	ΑΠΟΧΩΡΗΣΕΙΣ	ΝΕΕΣ ΘΕΣΕΙΣ	ΠΛΗΡΗΣ	ΜΕΡΙΚΗ	ΕΚ ΠΕΡΙΤΡΟΠΗΣ
Ζ. ΕΜΠΟΡΙΟ	13,5	13,1	21,4	23,1	24,6	6,7
ΛΙΑΝΙΚΟ (47)	7,4	7,1	12,0	8,1	18,7	5,9
(%) επί του Εμπορίου	ΠΡΟΣΛΗΨΕΙΣ	ΑΠΟΧΩΡΗΣΕΙΣ	ΝΕΕΣ ΘΕΣΕΙΣ	ΠΛΗΡΗΣ	ΜΕΡΙΚΗ	ΕΚ ΠΕΡΙΤΡΟΠΗΣ
Ζ. ΕΜΠΟΡΙΟ	100	100	100	100	100	100
ΛΙΑΝΙΚΟ (47)	54,7	54,6	56,0	35,1	76,1	88,6
ΧΟΝΔΡΙΚΟ (46)	40,4	40,7	37,0	55,2	19,4	9,4
ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ (45)	5,0	4,8	7,1	9,7	4,6	2,0

Πηγή: ΕΙΕΑΔ, Μηχανισμός Διάγνωσης Αναγκών Εργασίας

Όσον αφορά τις νέες θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν από το 2014 στον κλάδο του Εμπορίου στον υποκλάδο του λιανικού εμπορίου αναλογεί πάνω από το ήμισυ αυτών (56.0%), στο υποκλάδο του χονδρικού εμπορίου αναλογεί το 37.0% αυτών και στον υποκλάδο του χονδρικού και λιανικού εμπορίου και επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων το υπόλοιπο 7.1%.

Σχεδόν το 1/4 των νέων θέσεων εργασίας είτε με πλήρη είτε με μερική απασχόληση που δημιουργήθηκαν στο σύνολο της Χώρας αναλογεί στον κλάδο του Εμπορίου, ενώ μειώνεται η αντίστοιχη συμμετοχή του στις νέες θέσεις εργασίας με εκ περιτροπής απασχόληση στο 6.7%. Οι νέες θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν στο λιανικό εμπόριο την εν λόγω περίοδο αντιστοιχούν περίπου στο 8.0% των συνολικών θέσεων εργασίας με πλήρη απασχόληση, περίπου στο 1/5 των συνολικών θέσεων εργασίας με μερική απασχόληση (18.7%) και περίπου στο 6.0% των συνολικών θέσεων εργασίας με εκ περιτροπής απασχόληση.

Πάνω από το ήμισυ των νέων θέσεων εργασίας με πλήρη απασχόληση που δημιουργήθηκαν την εν λόγω περίοδο στον κλάδο του Εμπορίου αναλογούν στον υποκλάδο του χονδρικού εμπορίου, πάνω από το 1/3 αυτών στον υποκλάδο του λιανικού εμπορίου και το 10.0% στον υποκλάδο του χονδρικού και λιανικού εμπορίου και επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων.

Αντίστοιχα, για τις νέες θέσεις εργασίας με μερική απασχόληση που δημιουργήθηκαν την εν λόγω περίοδο στον κλάδο του Εμπορίου, πάνω από τα 3/4 αναλογούν στον υποκλάδο του λιανικού εμπορίου, το 1/5 αυτών στον υποκλάδο του χονδρικού εμπορίου και μόλις το 5.0% στον υποκλάδο του χονδρικού και λιανικού εμπορίου και επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων.

Τέλος, όσον αφορά τις νέες θέσεις εργασίας με εκ περιτροπής απασχόληση στον κλάδο του Εμπορίου που δημιουργήθηκαν την εν λόγω περίοδο, στον υποκλάδο του λιανικού εμπορίου αναλογεί σημαντικότερη αναλογία της τάξεως του 88.6%, ακολουθεί με 1/10 αυτών ο υποκλάδος του χονδρικού εμπορίου ενώ στον υποκλάδο του χονδρικού και λιανικού εμπορίου και επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων αναλογεί λιγότερο από το 2.0%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.27

Νέες θέσεις εργασίας ως ποσοστό επί των προσλήψεων και αναλογία των νέων θέσεων εργασίας ανά καθεστώς εργασίας στο Εμπόριο και στους υποκλάδους του, 2014-2021

	ΝΕΕΣ ΘΕΣΕΙΣ	ΠΛΗΡΗΣ	ΜΕΡΙΚΗ	ΕΚ ΠΕΡΙ-ΤΡΟΠΗΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	5,5%	46,7	39,6	13,7
Ζ. ΕΜΠΟΡΙΟ	8,7%	50,4	45,3	4,3
ΛΙΑΝΙΚΟ (47)	8,9%	31,6	61,6	6,8
ΧΟΝΔΡΙΚΟ (46)	7,9%	75,2	23,7	1,1
ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ (45)	12,3%	69,5	29,3	1,2

Πηγή: Επεξεργασία Πίνακα 2.26.

Οι νέες θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν από το 2014 για το σύνολο της χώρας αντιστοιχούν στο 5.5% των προσλήψεων της αντίστοιχης περιόδου. Για τον κλάδο του εμπορίου και για τους τρεις υποκλάδους του η αντίστοιχη αναλογία (νέες θέσεις εργασίας/ προσλήψεις), είναι μεγαλύτερη από αυτήν του συνόλου της χώρας. Ειδικότερα για τον κλάδο του εμπορίου και για τον υποκλάδο του λιανικού εμπορίου η αντίστοιχη αναλογία πλησιάζει το 9.0%, για τον κλάδο του χονδρικού εμπορίου είναι 7,9% ενώ στον υποκλάδο του χονδρικού και λιανικού εμπορίου και επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων είναι 12.3% (Πίνακας 2.27).

Για το σύνολο της Χώρας η ποσοστιαία αναλογία ανά καθεστώς των νέων θέσεων που δημιουργήθηκαν την εξεταζόμενη περίοδο είναι: 46,7% θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης, 39.6% θέσεις εργασίας μερικής απασχόλησης και 13.7% θέσεις εργασίας με εκ περιτροπής απασχόληση.

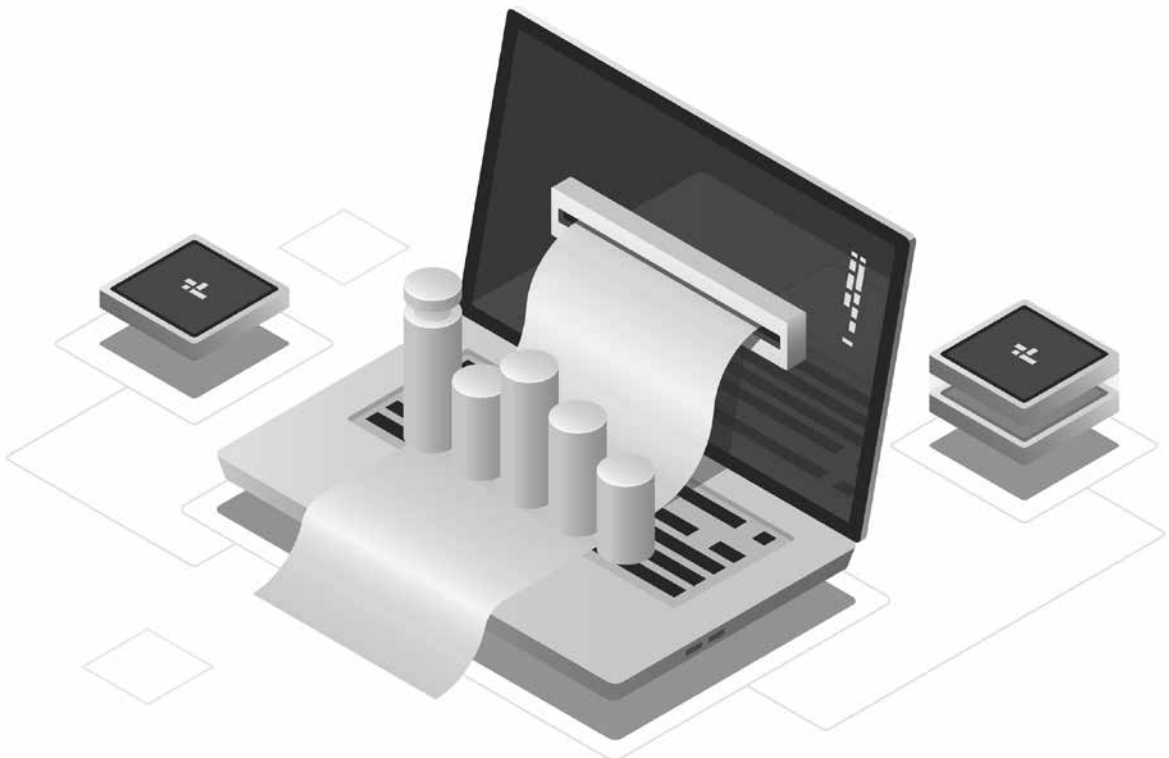
Αντίστοιχα, στην ποσοστιαία αναλογία ανά καθεστώς των νέων θέσεων που δημιουργήθηκαν στον κλάδο του Εμπορίου διαπιστώνουμε ότι το 50.0% αυτών είναι θέ-

σεις εργασίας με πλήρη απασχόληση, το 45.0% είναι θέσεις εργασίας με μερική απασχόληση, ενώ οι νέες θέσεις εργασίας με εκ περιτροπής απασχόληση απορροφούν λιγότερο από το 5.0%.

Στον υποκλάδο του λιανικού εμπορίου πάνω από το 60,0% των νέων θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν στον υποκλάδο αναλογούν σε θέσεις εργασίας μερικής απασχόλησης (61.6%), περί το 1/3 αναλογούν σε νέες θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης (31.6%), ενώ οι νέες θέσεις εργασίας με εκ περιτροπής απασχόληση αναλογούν περί το 7.0%. Στον υποκλάδο του χονδρικού εμπορίου τα 3/4 των νέων θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν στον υποκλάδο αναλογούν σε θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης (75.2%), περί το 1/4 αναλογούν σε νέες θέσεις εργασίας μερικής απασχόλησης (23.7%) ενώ οι νέες θέσεις εργασίας με εκ περιτροπής απασχόληση αναλογούν μόλις στο 1.1%.

Τέλος, στον υποκλάδο του χονδρικού εμπορίου σχεδόν τα 70.0% των νέων θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν στον υποκλάδο αναλογούν σε θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης (69.5%), περίπου το 30.0% αυτών αναλογούν σε νέες θέσεις εργασίας μερικής απασχόλησης ενώ οι νέες θέσεις εργασίας με εκ περιτροπής απασχόληση αναλογούν μόλις στο 1.2%.

Η γενική εικόνα του ελληνικού εμπορίου:
Τα οικονομικά αποτελέσματα,
η κεφαλαιουχική διάρθρωση
και η χρηματοδότηση
των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ το 2020

Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό καταγράφονται και αναλύονται τα οικονομικά αποτελέσματα των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ για το 2020. Με τον τρόπο αυτό πιστεύεται ότι δίνεται μια, όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη, εικόνα της πορείας της επιχειρηματικότητας του ελληνικού εμπορίου.

Το κεφάλαιο αποτελείται από δύο ενότητες. Στην παρούσα ενότητα (3.1) παρουσιάζεται μια συνολική εικόνα των ευρημάτων. Στην ενότητα 3.2 γίνεται εκτενής απολογισμός των οικονομικών στοιχείων των ΑΕ και ΕΠΕ του εμπορίου κατά το έτος 2020. Ειδικότερα, παρουσιάζεται μια ανάλυση της πορείας των κερδών και των πωλήσεων (υποενότητα 3.2.1), των συνολικών κεφαλαίων (υποενότητα 3.2.2), της χρηματοδότησης του εμπορίου (υποενότητα 3.2.3) και των βασικών χρηματοοικονομικών δεικτών αποδοτικότητας και ρευστότητας (υποενότητα 3.2.4). Τέλος, στην ενότητα 3.3 αναφέρονται βασικά πληροφοριακά στοιχεία για τις πηγές των δεδομένων και τα βασικά χαρακτηριστικά των δειγμάτων, στα οποία βασίστηκε η ανάλυση.

3.1. Γενική εικόνα για τις εμπορικές ΑΕ και ΕΠΕ το 2020

Το 2020 ήταν ένα εξαιρετικά δύσκολο έτος για την ελληνική οικονομία, καθώς κινήθηκε σε τροχιά έντονης ύφεσης, καταγράφοντας μείωση του ΑΕΠ κατά 9% σε ετήσια βάση¹.

Η αναπάντεχη εμφάνιση της νόσου Covid - 19, σε παγκόσμιο επίπεδο, και η εξάπλωσή της και στη χώρα μας, από τον Μάρτιο 2020, ανέτρεψε εντελώς την ανοδική πορεία (έστω και ελαφρά) που παρουσίασε η εγχώρια οικονομία τα τρία προηγούμενα έτη².

Οι επιπτώσεις της υγειονομικής κρίσης ήταν ιδιαίτερα σημαντικές και, πέρα από τις κοινωνικές προεκτάσεις, επέφεραν έντονα προβλήματα στο σύνολο του ελληνικού εμπορικού τομέα, ο οποίος λειτούργησε κάτω από αντίξοες συνθήκες. Η λήψη έκτακτων μέτρων από την Πολιτεία, με σκοπό τον περιορισμό της διασποράς της νόσου (αναστολή της λειτουργίας της πλειονότητας των εμπορικών επιχειρήσεων για μεγάλο χρονικό διάστημα, εφαρμογή ειδικών κανόνων λειτουργίας για την προστασία της δημόσιας υγείας κ.ά.), δημιούργησαν ένα περιβάλλον έντονης ανησυχίας και αβεβαιότητας.

Οι πρωτόγνωρες και δυσμενείς αυτές συνθήκες επηρέασαν όλους τους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, αλλά σε διαφορετικό βαθμό τον καθέναν. Σαφώς, υπάρχουν κλάδοι του εμπορίου, οι οποίοι κατέγραψαν σημαντικές απώλειες (σε επίπεδο πωλήσεων, κερδοφορίας), αλλά και κλάδοι, οι οποίοι αποδείχτηκαν ιδιαίτερα ανθεκτικοί σε περιόδους “κρίσης” και εμφάνισαν αύξηση (έστω και μικρή) των οικονομικών μεγεθών και αποτελεσμάτων τους.

1. ΕΛ.ΣΤΑΤ (Δελτίο Τύπου 15/10/2021).

2. Το 2017, το ΑΕΠ αυξήθηκε (σε όρους όγκου) κατά 1,1%, το 2018, κατά 1,7% και το 2019, κατά 1,8% (ΕΛ.ΣΤΑΤ., Δελτίο Τύπου 15/10/2021).

Από την ανάλυση των σχετικών δεδομένων, διαφαίνεται επίσης ότι η αβεβαιότητα για την εξέλιξη της πανδημίας και την πορεία της εγχώριας οικονομίας “φρέναρε” τα επενδυτικά σχέδια ορισμένων επιχειρήσεων του εμπορικού τομέα, τα οποία μετατέθηκαν, ενδεχομένως, σε μελλοντικό χρόνο, όταν η ελληνική οικονομία παρουσιάσει σημάδια διατηρήσιμης ανάπτυξης. Η διαπίστωση αυτή προκύπτει από τον χαμηλότερο, συγκριτικά με τα προηγούμενα έτη, ρυθμό αύξησης των επενδύσεων το 2020.

Ωστόσο, πριν αναλυθούν τα οικονομικά αποτελέσματα του εμπορικού τομέα για το 2020, θα πρέπει να τονισθεί ότι οι εκτιμήσεις, για το έτος 2021, είναι θετικές. Η σταδιακή ομαλοποίηση της αγοράς και η επανεκκίνηση της οικονομίας οδηγούν σε ισχυρή αύξηση του ΑΕΠ το 2021³, τάση που, σύμφωνα με ελληνικούς και ευρωπαϊκούς φορείς, προβλέπεται ότι θα συνεχιστεί και το 2022.

Ιδιαίτερα ενθαρρυντικές είναι οι ενδείξεις για τον εμπορικό τομέα, καθώς, σύμφωνα με τα (προσωρινά) στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ.⁴, ο δείκτης κύκλου εργασιών στο χονδρικό εμπόριο κατέγραψε αύξηση κατά 17,7% το πρώτο (?) 9μηνο του 2021, συγκριτικά με το αντίστοιχο διάστημα του 2020. Ο δείκτης κύκλου εργασιών στο λιανικό εμπόριο παρουσίασε άνοδο κατά 9,0%, ενώ στο εμπόριο αυτοκινήτων ο αντίστοιχος δείκτης σημείωσε εντυπωσιακή αύξηση κατά 35,8%.

Σε ποια επίπεδα θα διαμορφωθεί, τελικά, η ετήσια μεταβολή των οικονομικών μεγεθών του εμπορικού τομέα το 2021 θα διαπιστωθεί με την ολοκλήρωση της δημοσίευσης των οικονομικών καταστάσεων των εταιρειών για το εν λόγω έτος.

Γυρίζοντας έναν χρόνο πριν και αναλύοντας τα οικονομικά στοιχεία των εμπορικών επιχειρήσεων για τη χρήση 2020, παρατηρούμε ότι:

Από τα μέχρι σήμερα διαθέσιμα ενοποιημένα αποτελέσματα των εμπορικών επιχειρήσεων νομικής μορφής ΑΕ και ΕΠΕ (συνολικά 5.673 επιχειρήσεις), διαπιστώνεται επιδείνωση του κύκλου εργασιών και της κερδοφορίας του τομέα του εμπορίου το 2020, έπειτα από μια τετραετία (2016-2019) συνεχούς αύξησης και των δύο οικονομικών αποτελεσμάτων.

Ειδικότερα, το 2020, πάνω από τις μισές εμπορικές επιχειρήσεις (51,3%) (ΑΕ και ΕΠΕ) εμφάνισαν μείωση στις πωλήσεις τους, σε σχέση με το 2019, ενώ το 16,5% εξ αυτών παρουσίασε στασιμότητα. Παράλληλα, το 46,3% των επιχειρήσεων κατέγραψε μείωση των κερδών του (στον ένα ή τον Άλλο βαθμό), το τελευταίο έτος (διάγραμμα 3.1).

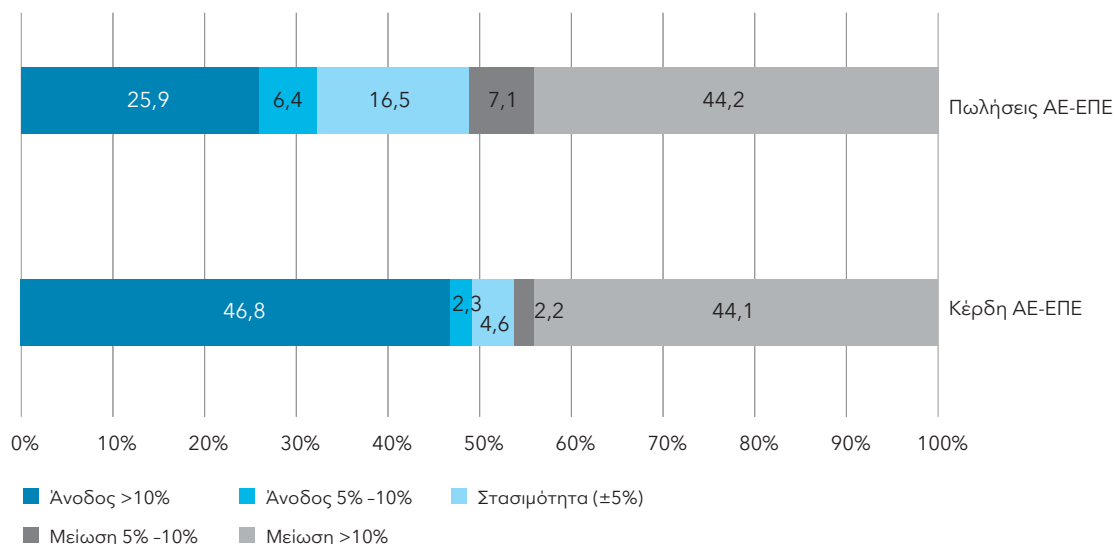
Αναλυτικότερα, με βάση τα δημοσιευμένα αποτελέσματα χρήσεως (5.673 εμπορικών επιχειρήσεων ΑΕ και ΕΠΕ), προκύπτει μείωση του συνολικού κύκλου εργασιών κατά 8,5%, ενώ τα μικτά κέρδη υποχώρησαν με χαμηλότερο ρυθμό, κατά 5,6%. Σε απόλυτα μεγέθη, οι συνολικές πωλήσεις διαμορφώθηκαν σε €54 δισ., το 2020, από €59 δισ., το 2019 (μείωση €5 δισ.).

3. Το ΑΕΠ παρουσίασε, το 3ο τρίμηνο του 2021 αύξηση (σε όρους όγκου) κατά 2,7%, σε σχέση με το 2ο τρίμηνο του 2021, ενώ σε σύγκριση με το 3ο τρίμηνο του 2020, κατέγραψε αύξηση κατά 13,4% (ΕΛ.ΣΤΑΤ., Δελτίο Τύπου 6/12/2021).

4. ΕΛ.ΣΤΑΤ. (Δελτία Τύπου Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2021).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.1

Πωλήσεις και κέρδη των επιχειρήσεων του ελληνικού εμπορίου: 2020
(% των επιχειρήσεων)

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Παράλληλα, τα λοιπά λειτουργικά έσοδα αυξήθηκαν σημαντικά κατά 27,4%, το δι-άστημα 2020/2019, ενώ τα λειτουργικά έξοδα και οι χρηματοοικονομικές δαπάνες περιορίστηκαν κατά 2,5% και 7,5%, αντιστοίχα, κατά το τελευταίο έτος.

Οι παραπάνω μεταβολές οδήγησαν στη συγκράτηση της μείωσης της λειτουργικής κερδοφορίας του εμπορίου, η οποία υποχώρησε, τελικά, κατά 2,9%. Περαιτέρω, τα συνολικά καθαρά (προ φόρων) κέρδη του εμπορίου διαμορφώθηκαν σε €1.525,0 εκατ., το 2020, μειωμένα κατά 4,3% σε ετήσια βάση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1

Συνοπτικά ενοποιημένα αποτελέσματα χρήσης των ΑΕ και ΕΠΕ: 2020-2019 ('000 €)

Μέγεθος	2020	2019	Μεταβολή 2020/2019
Πωλήσεις	54.000.467	59.006.696	-8,5%
Κόστος πωληθέντων	43.361.480	47.734.595	-9,2%
Μικτά κέρδη	10.638.880	11.272.091	-5,6%
Λοιπά λειτουργικά έσοδα	1.342.412	1.053.957	27,4%
Λοιπά λειτουργικά έξοδα	9.656.918	9.904.131	-2,5%
Χρηματοοικονομικές δαπάνες	557.141	602.292	-7,5%
Λειτουργικά κέρδη	1.767.232	1.819.626	-2,9%
Μη λειτουργικά έσοδα	25.886	15.001	72,6%
Μη λειτουργικά έξοδα	65.162	55.121	18,2%
Μη ενσωματωθείσες αποσβέσεις	202.946	186.380	8,9%
Καθαρά κέρδη	1.525.010	1.593.125	-4,3%

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Από τους δημοσιευμένους ισολογισμούς των ΑΕ και ΕΠΕ του εμπορίου, διαπιστώνεται επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου, το 2020. Ειδικότερα, η αύξηση της αξίας των ακαθάριστων παγίων διαμορφώθηκε σε 4,4%, ρυθμός χαμηλότερος από τον αντίστοιχο των προηγούμενων ετών⁵.

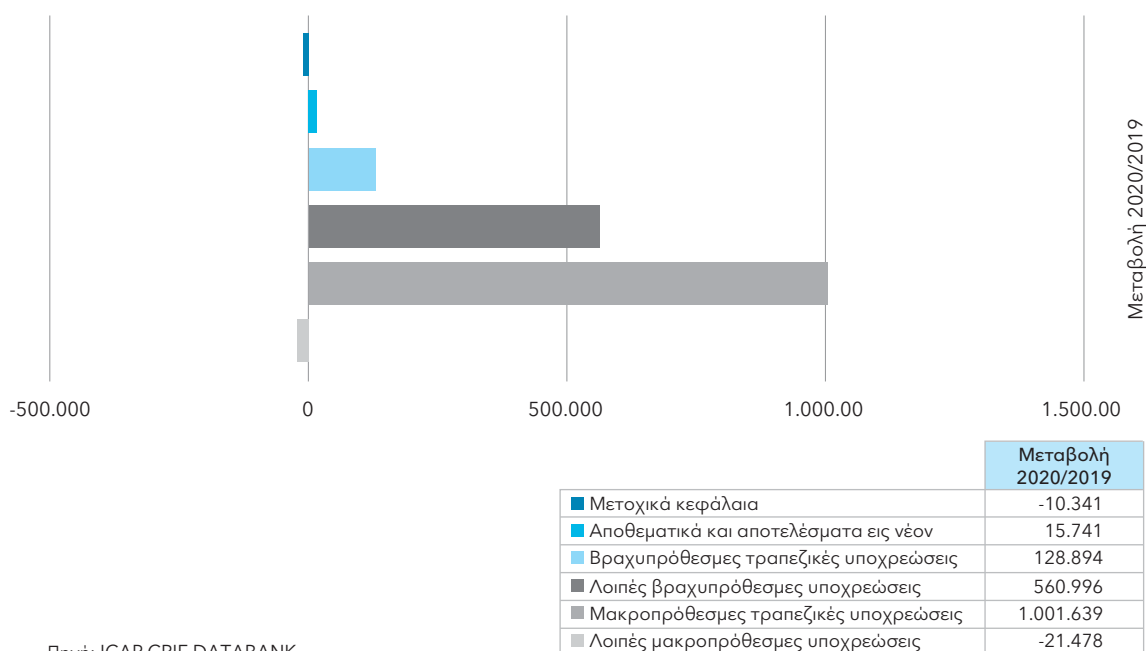
Το συνολικό ενεργητικό διευρύνθηκε κατά 4,3%, το 2020/2019, ενώ τα συνολικά ίδια κεφάλαια των εμπορικών εταιρειών παρέμειναν στα ίδια σχεδόν επίπεδα, τη διετία 2020-2019. Η αύξηση του ενεργητικού προήλθε, σε μεγάλο βαθμό, από την εντυπωσιακή διεύρυνση των ρευστών διαθεσίμων κατά 30% περίπου, το τελευταίο έτος. Η αύξηση αυτή υποδηλώνει ότι οι δύσκολες συνθήκες λειτουργίας της αγοράς και η αβεβαιότητα για την πορεία της οικονομίας, εξαιτίας της υγειονομικής κρίσης, ώθησαν μερίδα επιχειρήσεων στη διατήρηση ενός “υψηλότερου” επιπέδου άμεσης ρευστότητας, προκειμένου να είναι σε θέση να λειτουργήσουν αποτελεσματικά μέσα σε αυτό το δυσμενές και μεταβαλλόμενο οικονομικό περιβάλλον.

Τα καθαρά πάγια στοιχεία αυξήθηκαν ελαφρώς κατά 2% περίπου, ενώ το κυκλοφορούν ενεργητικό κατέγραψε οριακά θετική μεταβολή (0,8%).

Το συνολικό χρέος των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ αυξήθηκε κατά 6,3%, το 2020, γεγονός που οφείλεται κυρίως στην αύξηση των μέσο-μακροπρόθεσμων υποχρεώσεων κατά 11,7%, καθώς και των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων κατά 3,8%. Ειδικότερα, οι μακροπρόθεσμες τραπεζικές υποχρεώσεις διευρύνθηκαν κατά 13,2%, ενώ οι βραχυπρόθεσμες τραπεζικές οφειλές αυξήθηκαν σε μικρότερο βαθμό, κατά 3,4%.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.2

Χρηματοδότηση της αύξησης του ενεργητικού των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ:
2020/2019 (‘000 €)

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

5. Σύμφωνα με προηγούμενες Εκθέσεις, ο ρυθμός αύξησης των ακαθάριστων παγίων διαμορφώθηκε ως εξής: 2019: 12,3%, 2018: 9,8%.

Το μεγαλύτερο μέρος της χρηματοδότησης, που προήλθε είτε από τράπεζες είτε από λοιπούς πιστωτές, παρέμεινε στα ταμειακά διαθέσιμα των εταιρειών, τα οποία αυξήθηκαν σημαντικά κατά 30%. Μικρότερο μέρος αυτών χρηματοδότησε τις επενδύσεις παγίου κεφαλαίου.

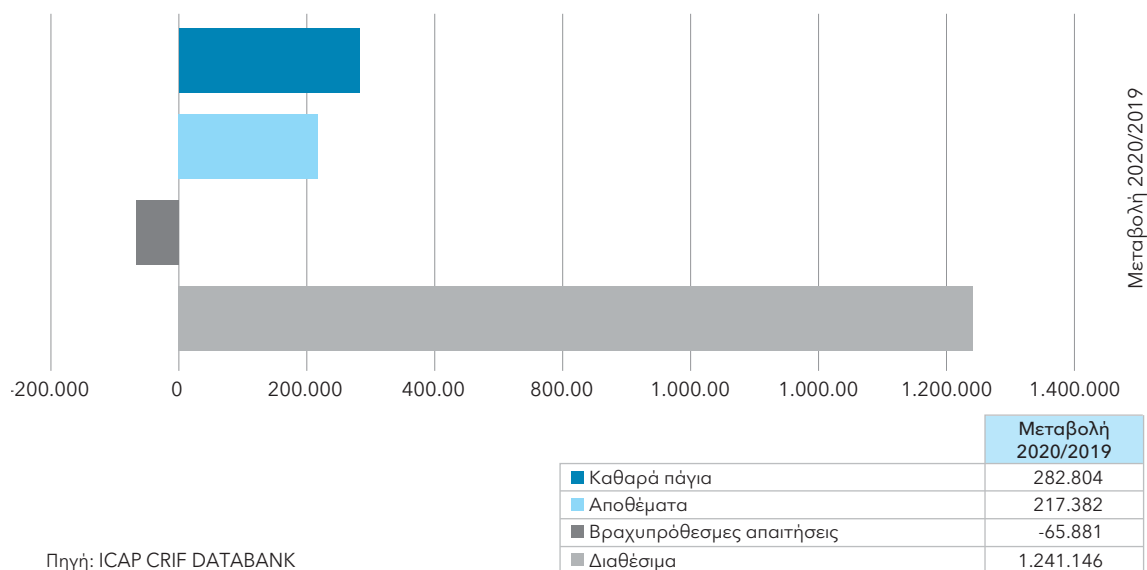
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.2		
Πηγές και χρήσεις των νέων κεφαλαίων των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ το 2020-2019 ('000 €)		
Πηγές νέων κεφαλαίων	Μεταβολή 2020/2019	Μερίδιο επί της μεταβολής του παθητικού
A.1 Μετοχικά κεφάλαια	-10.341	-0,6%
A.2 Αποθεματικά και αποτελέσματα εις νέον	15.741	0,9%
A. Ίδια κεφάλαια	5.400	0,3%
B.1 Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις	689.890	41,2%
B.1.1 Βραχυπρόθεσμες τραπεζικές υποχρεώσεις	128.894	7,7%
B.1.2 Λοιπές βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις	560.996	33,5%
B.2 Μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις	980.161	58,5%
B.2.1 Μακροπρόθεσμες τραπεζικές υποχρεώσεις	1.001.639	59,8%
B.2.2 Λοιπές μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις	-21.478	-1,3%
B. Υποχρεώσεις	1.670.051	99,7%
Αύξηση παθητικού	1.675.451	100,0%
Χρήσεις νέων κεφαλαίων	Μεταβολή 2020/2019	Μερίδιο επί της μεταβολής του ενεργητικού
Γ. Καθαρά πάγια	282.804	16,9%
Δ.1 Αποθέματα	217.382	13,0%
Δ.2 Βραχυπρόθεσμες απαιτήσεις	-65.881	-3,9%
Δ. Κυκλοφορούν	151.500	9,0%
Ε. Διαθέσιμα	1.241.146	74,1%
Αύξηση ενεργητικού	1.675.451	100,0%

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, το 2020 σημειώθηκε επιδείνωση στην κερδοφορία των ΑΕ και ΕΠΕ του εμπορίου. Ο δείκτης της αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων περιορίστηκε ελαφρώς σε 12,4%, το 2020, από 13,0%, το προηγούμενο έτος.

Ο δείκτης της αποδοτικότητας των συνολικών κεφαλαίων μειώθηκε οριακά σε 5,2%, το 2020, από 5,7%, το προηγούμενο έτος. Επίσης, το περιθώριο καθαρού κέρδους διαμορφώθηκε σε 2,8%, το 2020, από 2,7%, το 2019.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.3

Αύξηση του ενεργητικού των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ: 2020/2019 ('000 €)

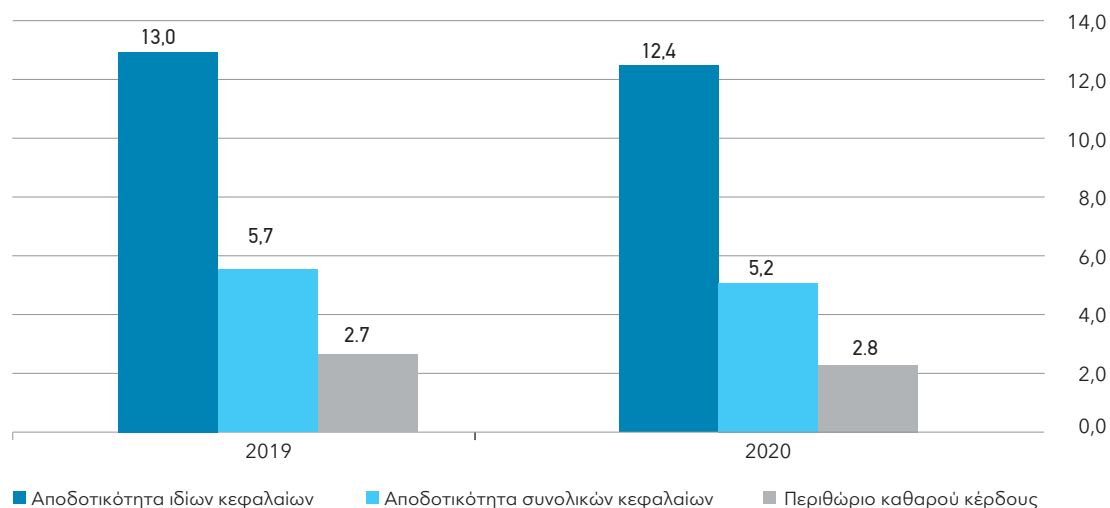

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Από τους διαθέσιμους ισολογισμούς των ΑΕ και ΕΠΕ προκύπτει ότι, το 2020, το κυκλοφορούν και διαθέσιμο κεφάλαιο διευρύνθηκε συνολικά κατά 5,9% ενώ οι βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις αυξήθηκαν με χαμηλότερο ρυθμό (3,8%). Συνδυασμένο αποτέλεσμα όλων των παραπάνω ήταν η οριακή βελτίωση της γενικής ρευστότητας σε 1,34 το 2020 από 1,31 το 2019.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.4

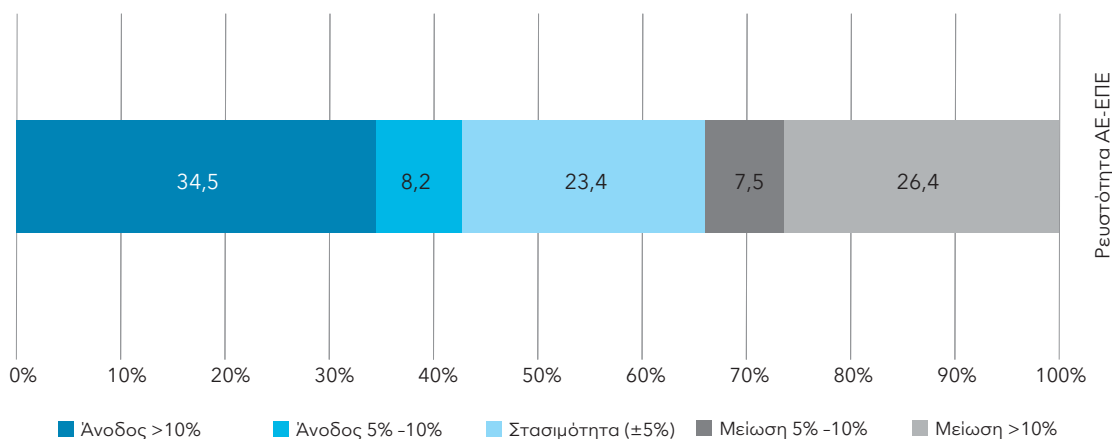
Αποδοτικότητα ιδίων και συνολικών κεφαλαίων και ποσοστό καθαρού κέρδους εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ: 2019-2020 (%)

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.5

Η ρευστότητα των επιχειρήσεων του ελληνικού εμπορίου: 2020
(% επιχειρήσεων)

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Περαιτέρω, από την επεξεργασία των στοιχείων διαπιστώνεται ότι το 66% περίπου των επιχειρήσεων παρουσίασε είτε βελτίωση είτε στασιμότητα στη ρευστότητά του, το 2020, ενώ το υπόλοιπο 34% υπέστη επιδείνωση στη ρευστότητά του, ανεξαρτήτως ποσοστού.

3.2. Ο οικονομικός απολογισμός για τις ΑΕ & ΕΠΕ του ελληνικού εμπορίου το 2020

ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ 2020

Το 2020, οι συνολικές πωλήσεις των εταιρειών του εμπορίου κατέγραψαν μείωση κατά 8,5%, ενώ τα μικτά κέρδη υποχώρησαν σε μικρότερο βαθμό (5,6%).

Μειωμένες πωλήσεις εμφάνισαν και οι τρεις τομείς του εμπορίου, το 2020, αλλά με διαφορετικό ρυθμό. Εντονότερη ήταν η πτώση στον τομέα της εμπορίας αυτοκινήτων - ανταλλακτικών (-15,0%), ακολούθησε το χονδρικό εμπόριο (-10,2%) και το λιανικό εμπόριο (-1,7%).

Το περιθώριο μικτού κέρδους στο εμπόριο (συνολικά) διαμορφώθηκε σε 19,7%, το 2020, αυξημένο οριακά έναντι του 2019 (19,1%).

Το 2020, η κερδοφορία του συνόλου των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ κατέγραψε μείωση κατά 4,3%.

Κερδοφόροι ήταν και οι τρεις τομείς του εμπορίου, το 2020. Ωστόσο, η μεταβολή του καθαρού αποτελέσματος ήταν διαφορετική. Ειδικότερα, ο τομέας της εμπορίας αυτοκινήτων-ανταλλακτικών, καθώς και το λιανικό εμπόριο παρουσίασαν σημαντική μείωση κερδών κατά 38,4% και 29,0%, αντίστοιχα. Αντίθετα, αύξηση κερδών κατέγραψε το χονδρικό εμπόριο σε ποσοστό 9,4%.

Το ποσοστό καθαρού κέρδους διαμορφώθηκε σε 2,8%, το 2020, η δε αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων υποχώρησε ελαφρώς σε 12,4%.

Η αναλογία κερδοφόρων προς ζημιογόνες εταιρείες μειώθηκε σε 2,45:1, το 2020, από 3,10:1, το 2019.

Ο ρυθμός αύξησης του συνολικού ενεργητικού των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ διαμορφώθηκε σε 4,3% το τελευταίο έτος. Η μεταβολή αυτή προήλθε, κατά κύριο λόγο, από την εντυπωσιακή αύξηση των ρευστών διαθεσίμων κατά 30,1%. Τα καθαρά πάγια στοιχεία κατέγραψαν μικρή αύξηση κατά 1,9%, η δε μεταβολή του κυκλοφορούντος ενεργητικού ήταν οριακά θετική (0,8%).

Το 2020, σημειώθηκε διεύρυνση του ενεργητικού στο λιανικό (5,6%) και χονδρικό (4,6%) εμπόριο, ενώ, στον τομέα της εμπορίας αυτοκινήτων - ανταλλακτικών, το ενεργητικό μειώθηκε (κατά 2,9%).

Ανακόπηκε η ανοδική τάση που είχε παρατηρηθεί τα τελευταία χρόνια στις επενδύσεις παγίου κεφαλαίου, με τις επενδύσεις στο εμπόριο να ανέρχονται σε €1,0 δισ. περίπου, το 2020.

Τα ίδια κεφάλαια του συνόλου των εμπορικών εταιρειών κυμάνθηκαν, το 2020, στα ίδια σχεδόν επίπεδα, σε σχέση με το 2019. Σε επίπεδο τομέων, τα ίδια κεφάλαια αυξήθηκαν οριακά στο λιανικό (0,6%) και στο χονδρικό (0,5%) εμπόριο, ενώ στον τομέα της εμπορίας αυτοκινήτων - ανταλλακτικών συρρικνώθηκαν κατά 7,7% το τελευταίο έτος.

Το συνολικό χρέος των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ αυξήθηκε κατά 6,3%, το 2020/2019. Ειδικότερα, αύξηση κατά 11,7% κατέγραψαν οι μέσο-μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις, ενώ οι βραχυπρόθεσμες αυξήθηκαν με μικρότερο ρυθμό (3,8%). Η αναλογία βραχυπρόθεσμου προς μέσο-μακροπρόθεσμο χρέος διαμορφώθηκε σε 2,0:1, το 2020.

Το 2020, η δανειακή επιβάρυνση διευρύνθηκε σε 69,5%, από 68,2%, το 2019.

Η γενική ρευστότητα βελτιώθηκε ελαφρώς, διαμορφούμενη σε 1,34, το 2020.

3.2.1. Οι πωλήσεις και η κερδοφορία των ΑΕ & ΕΠΕ του ελληνικού εμπορίου το 2020

Από την επεξεργασία των αποτελεσμάτων χρήσης (έτους 2020), τα οποία έχουν δημοσιευθεί και υπάρχουν στο αρχείο της ICAP CRIF, σχηματίζεται μια εικόνα επιδείνωσης των πωλήσεων και της κερδοφορίας των εμπορικών εταιρειών.

Συγκεκριμένα, από τα διαθέσιμα δημοσιευμένα αποτελέσματα χρήσεως 5.673 εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ, προκύπτει μείωση του κύκλου εργασιών κατά 8,5% (ή €5,0 δισ.), το 2020/2019, οι δε συνολικές πωλήσεις τους διαμορφώθηκαν σε €54,0 δισ., το 2020 (από €59,0 δισ., το 2019).

Μείωση πωλήσεων καταγράφηκε και στους τρεις κύριους τομείς του εμπορίου, με διαφορετικό, όμως, ρυθμό. Εντονότερη ήταν η μείωση στον τομέα της εμπορίας αυτοκινήτων - ανταλλακτικών, όπου οι πωλήσεις συρρικνώθηκαν κατά 15,0%. Ακολουθεί το χονδρικό εμπόριο, με μείωση του κύκλου εργασιών κατά 10,2%, και έπεται ο τομέας του λιανικού εμπορίου με αντίστοιχο ποσοστό μεταβολής -1,7%.

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να τονισθεί ότι η έκταση της μείωσης των πωλήσεων του χονδρικού εμπορίου και, κατ' επέκταση, του συνόλου του εμπορίου οφείλεται, σε μεγάλο βαθμό, στον κλάδο του χονδρικού εμπορίου «καυσίμων και χημικών» (μείωση κατά €3,8 δισ.). Εάν δεν υπολογιστεί ο συγκεκριμένος κλάδος (και για τα δύο έτη), τότε η μείωση στο χονδρικό εμπόριο θα ήταν οριακή (-0,4%), ενώ στο σύνολο του

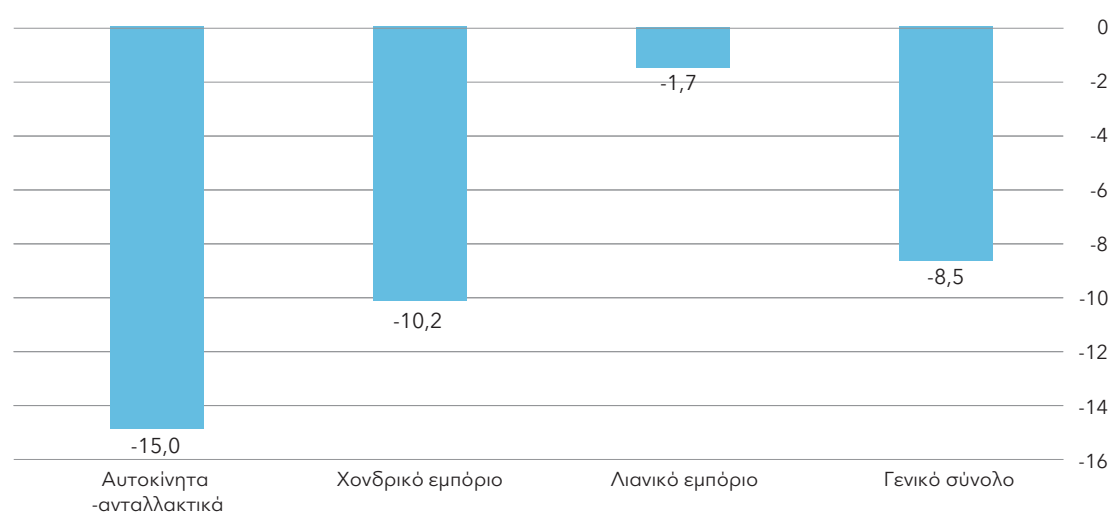
Αξιοσημείωτο είναι ότι, από τους 15 επιμέρους κλάδους του εμπορίου, οι 11 εμφάνισαν μείωση πωλήσεων, το 2020, σε σχέση με το 2019. Την υψηλότερη ποσοστιαία μείωση εμφάνισαν κατά σειρά: το λιανικό εμπόριο «ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης»

(-32,4%), το χονδρικό εμπόριο «καυσίμων και χημικών» (-28,2%), το λιανικό εμπόριο «καλλυντικών» (-22,1%), το εμπόριο «ανταλλακτικών αυτοκινήτων» (-15,5%), και το εμπόριο αυτοκινήτων (-14,8%).

Αύξηση πωλήσεων κατέγραψαν τέσσερις μόνο κλάδοι, με την υψηλότερη (σε απόλυτα μεγέθη) να εμφανίζεται στο «γενικό λιανικό εμπόριο» (κατά €679,6 εκατ. ή 7,1%)⁶.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.6

Ρυθμός μεταβολής των πωλήσεων: 2020/2019 - Ανάλυση κατά τομέα (%)

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

6. Το μεγαλύτερο μέρος της αύξησης των πωλήσεων (περίπου το 75%) στο «γενικό λιανικό εμπόριο» οφείλεται σε μεγάλη αλυσίδα super market η οποία αύξησε τις πωλήσεις της κατά €517,6 εκατ. το 2020/2019.

ΠΩΛΗΣΕΙΣ 2020

Μείωση πωλήσεων εμφάνισαν και οι τρεις τομείς του εμπορίου το 2020, αλλά με διαφορετικό ρυθμό. Εντονότερη ήταν η μείωση στο εμπόριο αυτοκινήτων - ανταλλακτικών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.3			
Οι πωλήσεις των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ: 2020-2019			
Κατανομή κατά τομέα και κλάδο ('000 €)			
Κλάδος	2020	2019	Μεταβολή 2020/2019
Αυτοκίνητα	2.916.174	3.421.878	-14,8%
Ανταλλακτικά αυτοκινήτων	1.652.699	1.956.079	-15,5%
Αυτοκίνητα-Ανταλλακτικά	4.568.873	5.377.957	-15,0%
Χ/Ε προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής	805.347	773.374	4,1%
Χ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	6.284.118	6.883.405	-8,7%
Χ/Ε ένδυσης, υπόδησης, ειδών οικιακής χρήσης	9.644.598	9.391.413	2,7%
Χ/Ε καυσίμων και χημικών	9.804.256	13.651.083	-28,2%
Χ/Ε λοιπών ενδιάμεσων προϊόντων	2.115.884	2.236.490	-5,4%
Χ/Ε μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	5.148.182	4.779.320	7,7%
Άλλο χονδρικό εμπόριο	1.175.276	1.217.173	-3,4%
Χονδρικό εμπόριο	34.977.662	38.932.258	-10,2%
Γενικό λιανικό εμπόριο	10.248.011	9.568.361	7,1%
Λ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	169.318	169.877	-0,3%
Λ/Ε ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης	859.929	1.271.998	-32,4%
Λ/Ε καλλυντικών	336.544	431.929	-22,1%
Λ/Ε οικιακών συσκευών	424.097	478.500	-11,4%
Λ/Ε Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε	2.416.035	2.775.817	-13,0%
Λιανικό εμπόριο	14.453.933	14.696.482	-1,7%
Γενικό σύνολο	54.000.467	59.006.696	-8,5%

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Μικτά, λειτουργικά και καθαρά κέρδη

Μείωση καταγράφεται και στο επίπεδο των μικτών κερδών των ελληνικών εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ το τελευταίο έτος, με ελαφρώς χαμηλότερο ποσοστό από το αντίστοιχο των πωλήσεων. Συγκεκριμένα, τα μικτά κέρδη διαμορφώθηκαν σε περίπου €10,6 δισ. το 2020, μειωμένα κατά 5,6% σε ετήσια βάση.

Το τελευταίο εξεταζόμενο έτος, τα μικτά κέρδη των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ υποχώρησαν και στους τρεις τομείς του εμπορίου, ωστόσο πιο έντονη ήταν η επιδείνωση στον τομέα της εμπορίας αυτοκινήτων - ανταλλακτικών (-12,3%). Ακολουθεί η μείωση στο λιανικό εμπόριο (-7,0%) και έπεται το χονδρικό εμπόριο (-3,9%).

Αξιοσημείωτο είναι ότι 10 από τους 15 συνολικά κλάδους εμφάνισαν επιδείνωση της μικτής κερδοφορίας τους. Τα υψηλότερα ποσοστά μείωσης εμφάνισαν κλάδοι του λιανικού εμπορίου, και συγκεκριμένα του εμπορίου «ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης» (-35,5%), «καλλυντικών» (-29,7%) και «Η/Υ μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε» (-27,3%). Από τους πέντε κλάδους που εμφάνισαν αύξηση των μικτών κερδών, την υψηλότερη (τόσο σε ποσοστό όσο και σε απόλυτα μεγέθη) κατέγραψε το «γενικό λιανικό εμπόριο» (κατά 9,2% ή €213,2 εκατ.).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.4			
Τα μικτά κέρδη των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ: 2020-2019			
Κατανομή κατά τομέα και κλάδο ('000 €)			
Κλάδος	2020	2019	Μεταβολή 2020/2019
Αυτοκίνητα	399.273	474.891	-15,9%
Ανταλλακτικά αυτοκινήτων	268.850	286.656	-6,2%
Αυτοκίνητα-Ανταλλακτικά	668.123	761.547	-12,3%
Χ/Ε προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής	156.312	152.204	2,7%
Χ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	1.080.284	1.165.800	-7,3%
Χ/Ε ένδυσης, υπόδησης, ειδών οικιακής χρήσης	2.518.879	2.569.272	-2,0%
Χ/Ε καυσίμων και χημικών	685.932	840.217	-18,4%
Χ/Ε λοιπών ενδιάμεσων προϊόντων	411.869	405.489	1,6%
Χ/Ε μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	1.051.430	1.012.669	3,8%
Άλλο χονδρικό εμπόριο	228.788	238.454	-4,1%
Χονδρικό εμπόριο	6.133.493	6.384.106	-3,9%
Γενικό λιανικό εμπόριο	2.535.334	2.322.163	9,2%
Λ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	61.633	59.453	3,7%
Λ/Ε ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης	361.827	560.638	-35,5%
Λ/Ε καλλυντικών	91.609	130.381	-29,7%
Λ/Ε οικιακών συσκευών	146.088	172.091	-15,1%
Λ/Ε Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε	640.772	881.712	-27,3%
Λιανικό εμπόριο	3.837.263	4.126.438	-7,0%
Γενικό σύνολο	10.638.880	11.272.091	-5,6%

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Ωστόσο, επισημαίνεται ότι, λόγω της χαμηλότερης ποσοστιαίας μείωσης των μικτών κερδών, συγκριτικά με εκείνη των πωλήσεων, το περιθώριο μικτού κέρδους διευρύνθηκε ελαφρώς σε 19,7%, το 2020, από 19,1%, το 2019. Ο συγκεκριμένος δείκτης βελτιώθηκε οριακά στο εμπόριο αυτοκινήτων (κατά 0,4 ποσ. μονάδες) και στο χονδρικό εμπόριο (1,1 ποσ. μον.). Αντίθετα, μείωση εμφάνισε ο δείκτης στο λιανικό εμπόριο (κατά 1,6 ποσ. μον.).

Αναλυτικότερα, μείωση (έστω και οριακή) του δείκτη σημειώθηκε το 2020 σε εννέα κλάδους, από τους 15 συνολικά. Στους υπόλοιπους έξι κλάδους, το περιθώριο μικτού κέρδους παρουσίασε ελαφρά βελτίωση. Το λιανικό εμπόριο διατηρεί τον υψηλότερο δείκτη διαχρονικά (26,5%, το 2020), ακολουθεί ο τομέας του χονδρικού εμπορίου (17,5%) και έπεται ο τομέας της εμπορίας αυτοκινήτων - ανταλλακτικών (14,6%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.5
Ποσοστό μικτού κέρδους των ΑΕ και ΕΠΕ κατά τομέα και κλάδο: 2020-2019

Κλάδος	2020	2019
Αυτοκίνητα	13,7%	13,9%
Ανταλλακτικά αυτοκινήτων	16,3%	14,7%
Αυτοκίνητα-Ανταλλακτικά	14,6%	14,2%
Χ/Ε προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής	19,4%	19,7%
Χ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	17,2%	16,9%
Χ/Ε ένδυσης, υπόδησης, ειδών οικιακής χρήσης	26,1%	27,4%
Χ/Ε καυσίμων και χημικών	7,0%	6,2%
Χ/Ε λοιπών ενδιάμεσων προϊόντων	19,5%	18,1%
Χ/Ε μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	20,4%	21,2%
Άλλο χονδρικό εμπόριο	19,5%	19,6%
Χονδρικό εμπόριο	17,5%	16,4%
Γενικό λιανικό εμπόριο	24,7%	24,3%
Λ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	36,4%	35,0%
Λ/Ε ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης	42,1%	44,1%
Λ/Ε καλλυντικών	27,2%	30,2%
Λ/Ε οικιακών συσκευών	34,4%	36,0%
Λ/Ε Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε	26,5%	31,8%
Λιανικό εμπόριο	26,5%	28,1%
Γενικό σύνολο	19,7%	19,1%

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Στο επίπεδο της λειτουργικής κερδοφορίας του εμπορίου, οι εξελίξεις ήταν αρνητικές το 2020. Τα συνολικά λειτουργικά κέρδη διαμορφώθηκαν σε €1,77 δισ., το 2020, μειωμένα κατά 2,9%, σε σχέση με το 2019. Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι η αξιολογία αύξηση των λοιπών λειτουργικών εσόδων κατά 27,4%, καθώς και ο περιορισμός των λειτουργικών εξόδων και των χρηματοοικονομικών δαπανών, κατά 2,5% και 7,5% αντίστοιχα, είχαν ως αποτέλεσμα τη “συγκράτηση” της μείωσης των λειτουργικών κερδών.

Επίσης, θα πρέπει να τονισθεί ότι, εάν από την ανάλυση εξαιρεθεί ο κλάδος του χονδρικού εμπορίου «καυσίμων και χημικών» (και για τα δύο έτη), ο οποίος κατέγραψε κατακόρυφη μείωση της λειτουργικής κερδοφορίας (κατά 97,4% ή €137 εκατ.), τότε τα συνολικά λειτουργικά αποτελέσματα του εμπορίου εμφανίζονται αυξημένα κατά 5,1%, το 2020/2019.

Σε επίπεδο τομέων, σημαντική ποσοστιαία μείωση εμφάνισαν τα λειτουργικά αποτελέσματα του τομέα της εμπορίας αυτοκινήτων και ανταλλακτικών, κατά 31,0%. Αξιολογία μείωση κατέγραψε και το λιανικό εμπόριο (-14,7%), ενώ τα λειτουργικά αποτελέσματα του χονδρικού εμπορίου διευρύνθηκαν κατά 6,4%, το 2020/2019 (παρά τη δραστική μείωση του χονδρικού εμπορίου «καυσίμων και χημικών»).

Τα υψηλότερα οργανικά κέρδη (σε απόλυτα μεγέθη) εμφάνισε το χονδρικό εμπόριο, ακολούθησε το λιανικό εμπόριο και έπεται ο τομέας της εμπορίας αυτοκινήτων-ανταλλακτικών.

Από πλευράς κλάδων, θετική μεταβολή στο λειτουργικό αποτέλεσμα, κατά το 2020, εμφανίζουν 8 από τους 15 συνολικά κλάδους.

Σημαντική ποσοστιαία αύξηση των λειτουργικών κερδών κατέγραψε το «γενικό λιανικό εμπόριο» (κατά 68,7%), καθώς και το χονδρικό εμπόριο «ένδυσης, υπόδησης & ειδών οικιακής χρήσης» (50,3%), κλάδος ο οποίος κατέγραψε και την υψηλότερη αύξηση σε απόλυτα μεγέθη. Από την άλλη πλευρά, όπως προαναφέρθηκε, κατακόρυφη μείωση εμφάνισε το χονδρικό εμπόριο «καυσίμων και χημικών» (-97,4%), αλλά και το λιανικό εμπόριο «ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης» (-72,2%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.6			
Τα λειτουργικά κέρδη των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ: 2020-2019			
Κατανομή κατά τομέα και κλάδο ('000 €)			
Κλάδος	2020	2019	Μεταβολή 2020/2019
Αυτοκίνητα	64.612	108.150	-40,3%
Ανταλλακτικά αυτοκινήτων	40.678	44.365	-8,3%
Αυτοκίνητα-Ανταλλακτικά	105.290	152.515	-31,0%
Χ/Ε προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής	37.587	35.154	6,9%
Χ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	201.061	234.703	-14,3%
Χ/Ε ένδυσης, υπόδησης, ειδών οικιακής χρήσης	589.314	391.989	50,3%
Χ/Ε καυσίμων και χημικών	3.663	140.868	-97,4%
Χ/Ε λοιπών ενδιαμέσων προϊόντων	80.757	71.554	12,9%
Χ/Ε μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	263.196	231.772	13,6%
Άλλο χονδρικό εμπόριο	31.882	28.298	12,7%
Χονδρικό εμπόριο	1.207.460	1.134.338	6,4%
Γενικό λιανικό εμπόριο	213.157	126.317	68,7%
Λ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	5.032	4.863	3,5%
Λ/Ε ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης	28.212	101.365	-72,2%
Λ/Ε καλλυντικών	39.826	26.496	50,3%
Λ/Ε οικιακών συσκευών	2.496	2.863	-12,8%
Λ/Ε Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε	165.760	270.869	-38,8%
Λιανικό εμπόριο	454.482	532.773	-14,7%
Γενικό σύνολο	1.767.232	1.819.626	-2,9%

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Σχετικά με το ποσοστό λειτουργικού κέρδους, λόγω της χαμηλότερης μείωσης των λειτουργικών κερδών από την αντίστοιχη των πωλήσεων, το περιθώριο λειτουργικού κέρδους βελτιώθηκε ελαφρώς σε 3,3%, το 2020 από 3,1%, το 2019. Ο συγκεκριμένος δείκτης παρουσίασε βελτίωση στο χονδρικό εμπόριο (0,6 ποσ. μονάδες), ενώ μειώ-

θηκε κατά 0,5 ποσ. μονάδες στα αυτοκίνητα - ανταλλακτικά και στο λιανικό εμπόριο. Από κλαδικής πλευράς, μείωση σημείωσε ο δείκτης σε 5 από τους 15 συνολικά κλάδους. Στο Λ/Ε οικιακών συσκευών, ο δείκτης παρέμεινε στα ίδια επίπεδα, κατά την εξεταζόμενη διετία.

Πίνακας 3.7 Περιθώριο λειτουργικού κέρδους των ΑΕ και ΕΠΕ κατά τομέα και κλάδο: 2020-2019		
Κλάδος	2020	2019
Αυτοκίνητα	2,2%	3,2%
Ανταλλακτικά αυτοκινήτων	2,5%	2,3%
Αυτοκίνητα-Ανταλλακτικά	2,3%	2,8%
Χ/Ε προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής	4,7%	4,5%
Χ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	3,2%	3,4%
Χ/Ε ένδυσης, υπόδησης, ειδών οικιακής χρήσης	6,1%	4,2%
Χ/Ε καυσίμων και χημικών	0,0%	1,0%
Χ/Ε λοιπών ενδιαμέσων προϊόντων	3,8%	3,2%
Χ/Ε μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	5,1%	4,8%
Άλλο χονδρικό εμπόριο	2,7%	2,3%
Χονδρικό εμπόριο	3,5%	2,9%
Γενικό λιανικό εμπόριο	2,1%	1,3%
Λ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	3,0%	2,9%
Λ/Ε ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης	3,3%	8,0%
Λ/Ε καλλυντικών	11,8%	6,1%
Λ/Ε οικιακών συσκευών	0,6%	0,6%
Λ/Ε Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε	6,9%	9,8%
Λιανικό εμπόριο	3,1%	3,6%
Γενικό σύνολο	3,3%	3,1%

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

ΚΑΘΑΡΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ 2020

Το 2020, η κερδοφορία (προ φόρων) του συνόλου των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ μειώθηκε κατά 4,3%.

Το ποσοστό καθαρού κέρδους διαμορφώθηκε σε 2,8%, το 2020, από 2,7%, το 2019.

Η αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων υποχώρησε σε 12,4%, το 2020, από 13,0%, το προηγούμενο έτος.

Η αναλογία κερδοφόρων προς ζημιογόνες εταιρείες διαμορφώθηκε σε 2,45:1, το 2020 (3,10:1 το 2019).

.....
Κερδοφόρο ήταν το τελικό καθαρό αποτέλεσμα και στους τρεις τομείς του εμπορίου, το 2020, παρουσιάζοντας, όμως, διαφορετική πορεία σε σχέση με το 2019. Στον τομέα της εμπορίας αυτοκινήτων - ανταλλακτικών, τα κέρδη μειώθηκαν σημαντικά κατά 38,4% και στο λιανικό εμπόριο συρρικνώθηκαν κατά 29%. Αντίθετα, στο χονδρικό εμπόριο, το καθαρό αποτέλεσμα αυξήθηκε κατά 9,4%, το 2020/2019.
.....

Το 2020, η συνολική κερδοφορία των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ επιδεινώθηκε, τα δε κέρδη (προ φόρων) διαμορφώθηκαν σε €1,52 δισ., μειωμένα κατά 4,3%, σε σχέση με το 2019.

Θετικό είναι το γεγονός ότι και οι τρεις τομείς του εμπορίου ήταν κερδοφόροι και το 2020, παρουσιάζοντας, ωστόσο, διαφορετική εικόνα. Ειδικότερα, σημαντική μείωση της κερδοφορίας εμφάνισε ο τομέας των αυτοκινήτων - ανταλλακτικών, κατά 38,4%, καθώς και ο τομέας του λιανικού εμπορίου, κατά 29,0%, ενώ το χονδρικό εμπόριο πέτυχε αύξηση κερδών σε ποσοστό 9,4%.

Όσον αφορά στην κλαδική κατανομή, σημαντικό είναι ότι 13 από τους 15 συνολικά κλάδους του εμπορίου ήταν κερδοφόροι, το 2020. Δύο κλάδοι, και συγκεκριμένα το λιανικό εμπόριο «ένδυσης, υπόδησης & ειδών οικιακής χρήσης» και το λιανικό εμπόριο «οικιακών συσκευών», ήταν ζημιογόνοι. Αναλυτικότερα, οκτώ συνολικά κλάδοι κατέγραψαν μείωση του καθαρού αποτελέσματος, το 2020/2019, με την εντονότερη (σε απόλυτα μεγέθη) να εμφανίζεται στο χονδρικό εμπόριο «καυσίμων και χημικών» (κατά €135,5 εκατ. ή 98,0%), καθώς και στο λιανικό εμπόριο «Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε» (κατά €130,4 εκατ. ή 59,6%)⁷

Από την άλλη πλευρά, αύξηση κερδών κατέγραψαν επτά κλάδοι, με την υψηλότερη (σε ποσοστό) να εμφανίζεται στον κλάδο του «γενικού λιανικού εμπορίου (75,8%)⁸, ενώ ακολουθούν το χονδρικό εμπόριο «ένδυσης, υπόδησης & ειδών οικιακής χρήσης» (56,1%) και το λιανικό εμπόριο «καλλυντικών» (51,8%)⁹.

Σε απόλυτα μεγέθη, τα υψηλότερα κέρδη, προ φόρου, εμφανίζει ο κλάδος του χονδρικού εμπορίου «ένδυσης, υπόδησης, ειδών οικιακής χρήσης» (€585,9 εκατ.), και ακολουθούν, κατά σειρά, το χονδρικό εμπόριο «μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού» (€234,6 εκατ.), το χονδρικό εμπόριο «τροφίμων, ποτών, καπνού» (€191,5 εκατ.) και το «γενικό λιανικό εμπόριο» (€174,1 εκατ.).

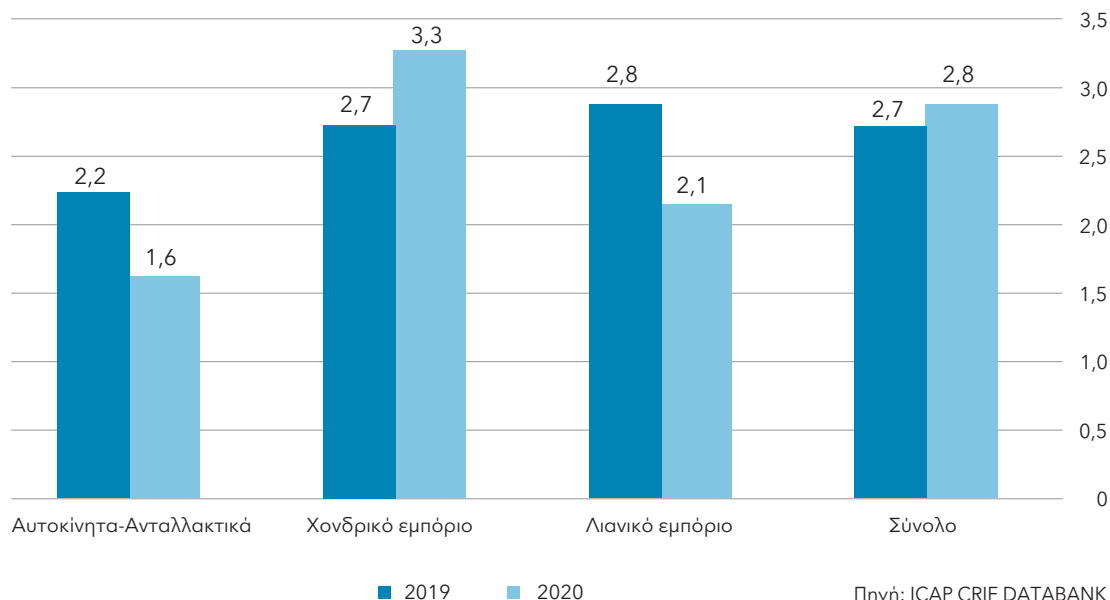
7. Σημαντικό μέρος της μείωσης των κερδών (περίπου το 53%) στον κλάδο του λιανικού εμπορίου «Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε» οφείλεται σε μια εταιρεία του δείγματος, η οποία κατέγραψε ζημίες ύψους €18,9 εκατ., το 2020, έναντι κερδών €51,4 εκατ., το 2019.

8. Το μεγαλύτερο μέρος της αύξησης των κερδών (περίπου το 73%) στο «γενικό λιανικό εμπόριο» οφείλεται σε μεγάλη αλυσίδα super market, η οποία εμφάνισε κέρδη €53,5 εκατ., το 2020, έναντι ζημιών ύψους €1,1 εκατ., το 2019.

9. Η αύξηση των κερδών στο λιανικό εμπόριο «καλλυντικών» οφείλεται αποκλειστικά σε μια εταιρεία, η οποία, το 2020, αύξησε τα κέρδη της κατά €26,8 εκατ., παρά τη μείωση των πωλήσεών της, λόγω της σημαντικής αύξησης των λειτουργικών εσόδων. Εάν δεν υπολογιστούν τα μεγέθη της συγκεκριμένης εταιρείας και για τα δύο έτη, τότε ο κλάδος θα παρουσίαζε μείωση κερδών κατά 72% περίπου (ή κατά €13,3 εκατ.), το 2020/2019.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.7

Ποσοστό καθαρού κέρδους των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ: 2019-2020 - Ανάλυση κατά τομέα (%)

Σχετικά με το περιθώριο καθαρού κέρδους, σε επίπεδο τομέων, το υψηλότερο ποσοστό εμφάνισε, το 2020, το χονδρικό εμπόριο (3,3%), ακολούθησε το λιανικό εμπόριο (2,1%) και ο τομέας της εμπορίας αυτοκινήτων - ανταλλακτικών (1,6%).

Από κλαδικής πλευράς, 13 κλάδοι, από τους 15 συνολικά, εμφανίζουν θετικό δείκτη, κατά το τελευταίο έτος. Το υψηλότερο ποσοστό καθαρού κέρδους, το 2020, αντιστοιχεί στον κλάδο του λιανικού εμπορίου «καλλυντικών» (11,7%) και ακολουθεί το χονδρικό εμπόριο «ένδυσης, υπόδησης & ειδών οικιακής χρήσης» (6,1%).

Τα χαμηλότερα (θετικά) περιθώρια εμφανίζουν το χονδρικό εμπόριο «καυσίμων και χημικών» (0,03%), το εμπόριο αυτοκινήτων (1,2%) και το «γενικό λιανικό εμπόριο» (1,7%).

Η διαμόρφωση των αποτελεσμάτων των εμπορικών εταιρειών, κατά την τελευταία διετία, είχε ως αποτέλεσμα τη συρρίκνωση του κερδοφόρου τμήματος των ΑΕ και ΕΠΕ. Συγκεκριμένα, οι κερδοφόρες εταιρείες κάλυψαν το 71,0% του συνόλου των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ του δείγματος, το 2020 (75,6%, το 2019), η δε αναλογία κερδοφόρων προς ζημιογόνες εταιρείες διαμορφώθηκε σε 2,45:1, το 2020, από 3,10:1, το 2019).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.8			
Τα προ φόρου κέρδη των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ: 2020-2019			
Κατανομή κατά τομέα και κλάδο			
(€ '000)			
Κλάδος	2020	2019	Μεταβολή 2020/2019
Αυτοκίνητα	33.695	74.801	-55,0%
Ανταλλακτικά αυτοκινήτων	39.743	44.492	-10,7%
Αυτοκίνητα-Ανταλλακτικά	73.438	119.293	-38,4%
Χ/Ε προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής	36.095	33.993	6,2%
Χ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	191.468	224.998	-14,9%
Χ/Ε ένδυσης, υπόδησης, ειδών οικιακής χρήσης	585.883	375.411	56,1%
Χ/Ε καυσίμων και χημικών	2.699	138.245	-98,0%
Χ/Ε λοιπών ενδιαμέσων προϊόντων	73.251	66.597	10,0%
Χ/Ε μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	234.602	189.517	23,8%
Άλλο χονδρικό εμπόριο	31.079	27.442	13,3%
Χονδρικό εμπόριο	1.155.077	1.056.202	9,4%
Γενικό λιανικό εμπόριο	174.117	99.044	75,8%
Λ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	4.074	4.153	-1,9%
Λ/Ε ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης	-9.000	66.681	-113,5%
Λ/Ε καλλυντικών	39.291	25.875	51,8%
Λ/Ε οικιακών συσκευών	-432	3.007	-114,4%
Λ/Ε Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε	88.445	218.869	-59,6%
Λιανικό εμπόριο	296.495	417.629	-29,0%
Γενικό σύνολο	1.525.010	1.593.125	-4,3%

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.9					
Αριθμός εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ: 2020-2019					
Κατανομή κατά τύπο κερδοφορίας					
Κερδοφόρες		Ζημιογόνες		Σύνολο	
2020	2019	2020	2019	2020	2019
4.029	4.289	1.644	1.384	5.673	5.673

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

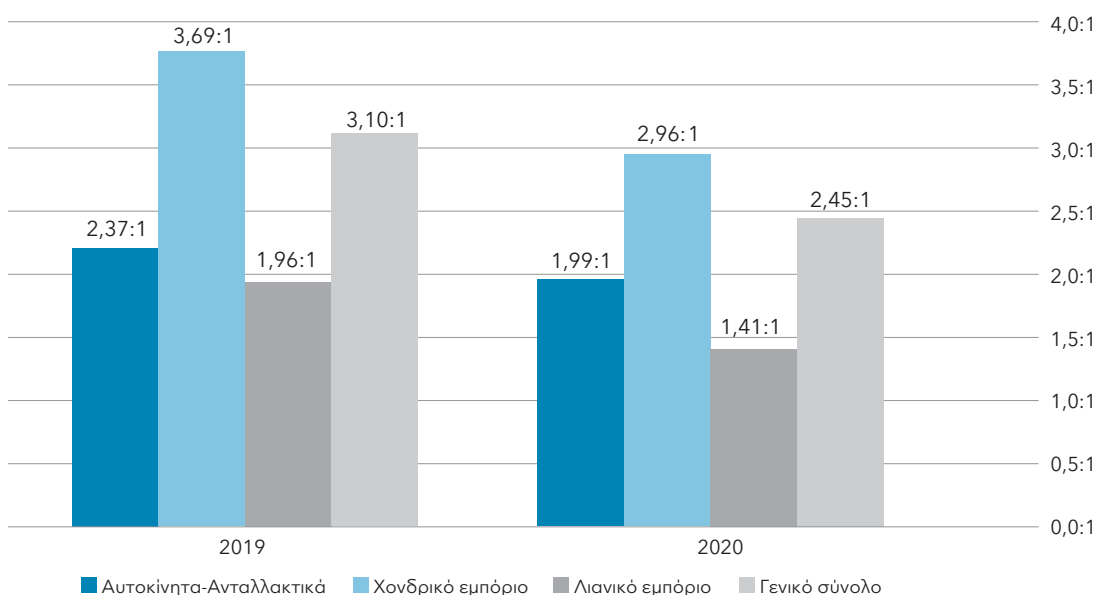
Από τομεακής πλευράς, η υψηλότερη αναλογία κερδοφόρων προς ζημιογόνες εταιρείες διαμορφώθηκε, το 2020, στο χονδρικό εμπόριο (2,96:1). Αντίθετα, τον δυσμενέστερο δείκτη εμφάνισε το λιανικό εμπόριο (1,41:1).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.10		
Αναλογία κερδοφόρων προς ζημιογόνες εταιρείες: 2020 - 2019		
Ανάλυση κατά τομέα και κλάδο		
Κλάδος	2020	2019
Αυτοκίνητα	1,47:1	2,02:1
Ανταλλακτικά αυτοκινήτων	3,11:1	2,96:1
Αυτοκίνητα-Ανταλλακτικά	1,99:1	2,37:1
Χ/Ε προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής	4,20:1	4,11:1
Χ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	2,41:1	4,19:1
Χ/Ε ένδυσης, υπόδησης, ειδών οικιακής χρήσης	2,52:1	2,93:1
Χ/Ε καυσίμων και χημικών	3,06:1	4,31:1
Χ/Ε λοιπών ενδιαμέσων προϊόντων	3,10:1	3,07:1
Χ/Ε μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	4,10:1	4,75:1
Άλλο χονδρικό εμπόριο	2,76:1	4,21:1
Χονδρικό εμπόριο	2,96:1	3,69:1
Γενικό λιανικό εμπόριο	1,93:1	3,14:1
Λ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	1,33:1	1,05:1
Λ/Ε ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης	0,78:1	1,61:1
Λ/Ε καλλυντικών	2,83:1	6,67:1
Λ/Ε οικιακών συσκευών	2,31:1	2,55:1
Λ/Ε Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε	1,42:1	1,83:1
Λιανικό εμπόριο	1,41:1	1,96:1
Γενικό σύνολο	2,45:1	3,10:1

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.8

Αναλογία κερδοφόρων προς ζημιογόνες εμπορικές ΑΕ και ΕΠΕ: 2020-2019

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

3.2.2. Η κεφαλαιουχική διάρθρωση των ΑΕ & ΕΠΕ του ελληνικού εμπορίου το 2020

Η ανάπτυξη του ενεργητικού

Από το δείγμα των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ, με διαθέσιμους ισολογισμούς για το 2020, προκύπτει ότι τα συνολικά κεφάλαια των εμπορικών εταιρειών ενισχύθηκαν κατά 4,3%, κατά το τελευταίο έτος. Χαρακτηριστικό είναι ότι η εξέλιξη αυτή προήλθε, σε μεγάλο βαθμό, από την εντυπωσιακή αύξηση των ρευστών διαθεσίμων, κατά 30,1%. Μικρή αύξηση (κατά 1,9%) κατέγραψαν τα καθαρά πάγια στοιχεία, ενώ οριακά θετική ήταν η μεταβολή (0,8%) του κυκλοφορούντος ενεργητικού.

Εξετάζοντας το ποσοστό μεταβολής του ενεργητικού κατά τομέα, διαπιστώνεται ότι μόνο στον τομέα της εμπορίας αυτοκινήτων - ανταλλακτικών (και συγκεκριμένα στον κλάδο των αυτοκινήτων) η εξέλιξη ήταν αρνητική, καθώς το σύνολο του ενεργητικού μειώθηκε κατά 2,9%. Αντίθετα, στο λιανικό εμπόριο το ενεργητικό κατέγραψε αύξηση 5,6% και στο χονδρικό εμπόριο διευρύνθηκε κατά 4,6%, το τελευταίο έτος.

Σχετικά με την κλαδική κατανομή, ιδιαίτερα θετικό είναι το γεγονός ότι 12 κλάδοι, από τους 15 συνολικά, κατέγραψαν αύξηση (έστω και μικρή) του ενεργητικού τους το 2020/2019.

Τις υψηλότερες ποσοστιαίες αυξήσεις εμφάνισαν κλάδοι του λιανικού εμπορίου και συγκεκριμένα των «καλλυντικών» (15,7%), των «οικιακών συσκευών» (11,7%) και του εμπορίου «τροφίμων, ποτών, καπνού» (11,2%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.11		
Οι μεταβολές των βασικών μεγεθών του ενεργητικού του ελληνικού εμπορίου: 2020-2019 (€ '000)		
Μέγεθος	Απόλυτη Μεταβολή 2020/2019	Ποσοστιαία Μεταβολή 2020/2019
Καθαρά πάγια	282.804	1,9%
Συσσωρευμένες αποσβέσεις	757.601	8,7%
Μικτά πάγια	1.040.406	4,4%
Κυκλοφορούν	151.500	0,8%
Ρευστά διαθέσιμα	1.241.146	30,1%
Σύνολο ενεργητικού	1.675.451	4,3%

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.12	
Ο ρυθμός μεγέθυνσης του ενεργητικού των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ: 2020/2019 Ανάλυση κατά τομέα και κλάδο	
Κλάδος	2020/2019
Αυτοκίνητα	-5,6%
Ανταλλακτικά αυτοκινήτων	6,0%
Αυτοκίνητα-Ανταλλακτικά	-2,9%
Χ/Ε προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής	7,2%
Χ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	-0,1%
Χ/Ε ένδυσης, υπόδησης, ειδών οικιακής χρήσης	8,8%
Χ/Ε καυσίμων και χημικών	-5,4%
Χ/Ε λοιπών ενδιαμέσων προϊόντων	4,7%
Χ/Ε μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	9,7%
Άλλο χονδρικό εμπόριο	4,1%
Χονδρικό εμπόριο	4,6%
Γενικό λιανικό εμπόριο	3,8%
Λ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	11,2%
Λ/Ε ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης	3,2%
Λ/Ε καλλυντικών	15,7%
Λ/Ε οικιακών συσκευών	11,7%
Λ/Ε Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε	8,3%
Λιανικό εμπόριο	5,6%
Γενικό σύνολο	4,3%

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Το μέσο μέγεθος (ενεργητικό ανά εταιρεία) των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ αυξήθηκε κατά 4,3%, το 2020/2019, ανερχόμενο σε €7,1 εκατ. Εξετάζοντας τη μεταβολή του μέσου μεγέθους ανά τομέα, διαπιστώνεται ότι μόνο στον τομέα των αυτοκινήτων - ανταλλακτικών το μέσο ενεργητικό μειώθηκε κατά 2,9%, ενώ στους Άλλους δύο τομείς αυξήθηκε (χονδρικό εμπόριο: 4,6%, λιανικό εμπόριο: 5,6%).

Το 2020, αύξηση του μέσου ενεργητικού των εταιρειών σημειώθηκε σε 12 συνολικά επιμέρους κλάδους. Ο κλάδος του «γενικού λιανικού εμπορίου» εμφανίζει το μεγαλύτερο μέσο μέγεθος σε απόλυτες τιμές (€65,5 εκατ.).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.13
Ενεργητικό ανά εταιρεία: 2020-2019 Ανάλυση κατά τομέα και κλάδο
(€ '000)

Κλάδος	Μέσο Ενεργητικό 2020	Μέσο Ενεργητικό 2019	% Μεταβολή 2020/2019
Αυτοκίνητα	8.024	8.502	-5,6
Ανταλλακτικά αυτοκινήτων	3.629	3.424	6,0
Αυτοκίνητα-Ανταλλακτικά	6.107	6.287	-2,9
Χ/Ε προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής	2.549	2.377	7,2
Χ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	4.384	4.388	-0,1
Χ/Ε ένδυσης, υπόδησης, ειδών οικιακής χρήσης	7.300	6.709	8,8
Χ/Ε καυσίμων και χημικών	13.824	14.611	-5,4
Χ/Ε λοιπών ενδιαμέσων προϊόντων	4.195	4.006	4,7
Χ/Ε μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	4.976	4.537	9,7
Άλλο χονδρικό εμπόριο	3.798	3.647	4,1
Χονδρικό εμπόριο	5.767	5.511	4,6
Γενικό λιανικό εμπόριο	65.482	63.065	3,8
Λ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	1.084	975	11,2
Λ/Ε ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης	4.884	4.732	3,2
Λ/Ε καλλυντικών	7.650	6.611	15,7
Λ/Ε οικιακών συσκευών	4.672	4.183	11,7
Λ/Ε Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε	7.757	7.163	8,3
Λιανικό εμπόριο	12.768	12.091	5,6
Γενικό σύνολο	7.099	6.804	4,3

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

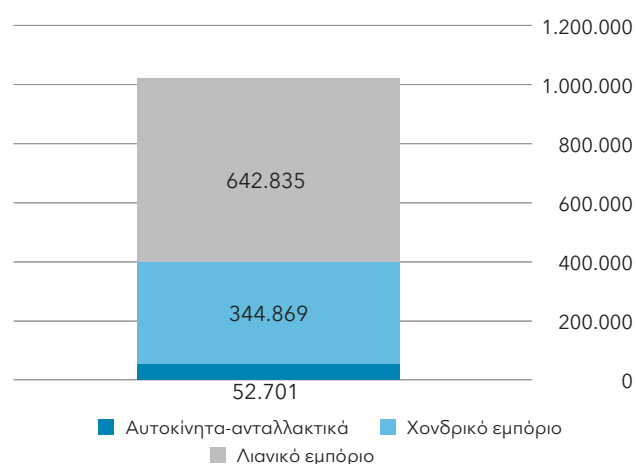
Οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου

Στο επίπεδο των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου, από την επεξεργασία των σχετικών στοιχείων, διαπιστώνεται αύξηση των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου και το 2020. Ωστόσο, αξιοσημείωτο είναι ότι, συγκρίνοντας το ύψος των επενδύσεων με το αντίστοιχο των δύο προηγούμενων ετών, διαπιστώνεται ότι το 2020 κατεγράφησαν οι μικρότερες (σε αξία) επενδύσεις της τελευταίας τριετίας¹⁰.

10. Σύμφωνα με προηγούμενες Εκθέσεις, οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου ανήλθαν, το 2019, σε €2,5 δισ. και το 2018, σε €1,6 δισ.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.9

Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ: 2020 ('000 €)

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Η σημαντική ανοδική τάση, την οποίαν εμφάνισε η επενδυτική δραστηριότητα των εμπορικών επιχειρήσεων τα τελευταία χρόνια, δεν συνεχίστηκε το 2020, γεγονός που αποδίδεται στις ιδιαίτερα δυσμενείς συνθήκες, οι οποίες δημιουργήθηκαν στη χώρα εξαιτίας της υγειονομικής κρίσης (Covid -19).

Επιβράδυνση της επενδυτικής δραστηριότητας του εμπορίου το 2020.

Από τα διαθέσιμα (μέχρι στιγμής) δεδομένα, προκύπτει ότι, το 2020, οι επενδύσεις ανήλθαν σε €1,0 δισ. περίπου, τα δε μικτά πάγια διαμορφώθηκαν σε €24,8 δισ.

Σχετικά με την κατανομή των επενδύσεων ανά τομέα, σημειώνεται ότι το λιανικό εμπόριο κάλυψε το 61,8% του συνόλου, το χονδρικό εμπόριο απέσπασε ποσοστό 33,1%, ενώ η συμμετοχή του τομέα των αυτοκινήτων - ανταλλακτικών διαμορφώθηκε στο 5,1%. Σε απόλυτα μεγέθη, οι υψηλότερες επενδύσεις καταγράφονται στο γενικό λιανικό εμπόριο, και ακολουθεί το λιανικό εμπόριο «Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε»¹¹.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.14			
Οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου* των ΑΕ και ΕΠΕ το 2020			
Κατανομή κατά τομέα και κλάδο ('000 €)			
Κλάδος	Μικτά Πάγια 2020	Μικτά Πάγια 2019	Επενδύσεις 2020
Αυτοκίνητα	1.595.165	1.562.635	32.530
Ανταλλακτικά αυτοκινήτων	354.659	334.488	20.171
Αυτοκίνητα-Ανταλλακτικά	1.949.824	1.897.123	52.701
Χ/Ε προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής	241.549	230.222	11.327
Χ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	1.472.677	1.373.641	99.036
Χ/Ε ένδυσης, υπόδησης, ειδών οικιακής χρήσης	2.812.621	2.693.626	118.994
Χ/Ε καυσίμων και χημικών	2.698.515	2.658.353	40.161
Χ/Ε λοιπών ενδιαμέσων προϊόντων	1.132.624	1.096.073	36.551
Χ/Ε μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	1.637.015	1.605.756	31.259
Άλλο χονδρικό εμπόριο	395.297	387.756	7.540
Χονδρικό εμπόριο	10.390.298	10.045.429	344.869
Γενικό λιανικό εμπόριο	8.073.601	7.626.912	446.689
Λ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	75.172	64.593	10.579
Λ/Ε ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης	1.073.231	1.056.528	16.703
Λ/Ε καλλυντικών	256.833	250.590	6.243
Λ/Ε οικιακών συσκευών	473.203	486.938	-13.735
Λ/Ε Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε	2.510.393	2.334.036	176.357
Λιανικό εμπόριο	12.462.432	11.819.597	642.835
Γενικό σύνολο	24.802.554	23.762.149	1.040.406

* Επενδύσεις παγίου κεφαλαίου = Ετήσια μεταβολή ακαθάριστων παγίων

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

11. Σημαντικό μέρος της αύξησης των επενδύσεων στον κλάδο οφείλεται σε μεγάλη αλυσίδα, η οποία αύξησε τα μικτά πάγιά της, λόγω απορρόφησης άλλης εταιρείας, το 2020.

Η εξέλιξη του κυκλοφορούντος και διαθέσιμου κεφαλαίου

Το σύνολο του κυκλοφορούντος κεφαλαίου των ΑΕ και ΕΠΕ παρουσίασε οριακή αύξηση κατά 0,8% (ή κατά €151,5 εκατ.), το 2020. Ειδικότερα, αύξηση 3,0% (ή €217,4 εκατ.) εμφάνισαν τα αποθέματα, ενώ οι συνολικές απαιτήσεις συρρικνώθηκαν ελαφρώς κατά 0,5% (ή €65,9 εκατ.), το τελευταίο έτος. Οι συνολικές απαιτήσεις διαμορφώθηκαν στο ποσόν των €12,1 δισ. περίπου, το 2020.

Ιδιαίτερα εντυπωσιακή είναι η αύξηση των συνολικών ρευστών διαθεσίμων του εμπορίου κατά 30,1% (ή κατά €1,2 δισ.), το 2020/2019. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει ότι οι επιπτώσεις, τις οποίες επέφερε στην αγορά η εξάπλωση της πανδημίας (Covid - 19) και η έντονη ανησυχία των εμπορικών εταιρειών σχετικά με την απρόσκοπτη λειτουργία τους, είχαν ως αποτέλεσμα τη διατήρηση “πλεονάζουσας” ρευστότητας, προκειμένου οι εταιρείες να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους.

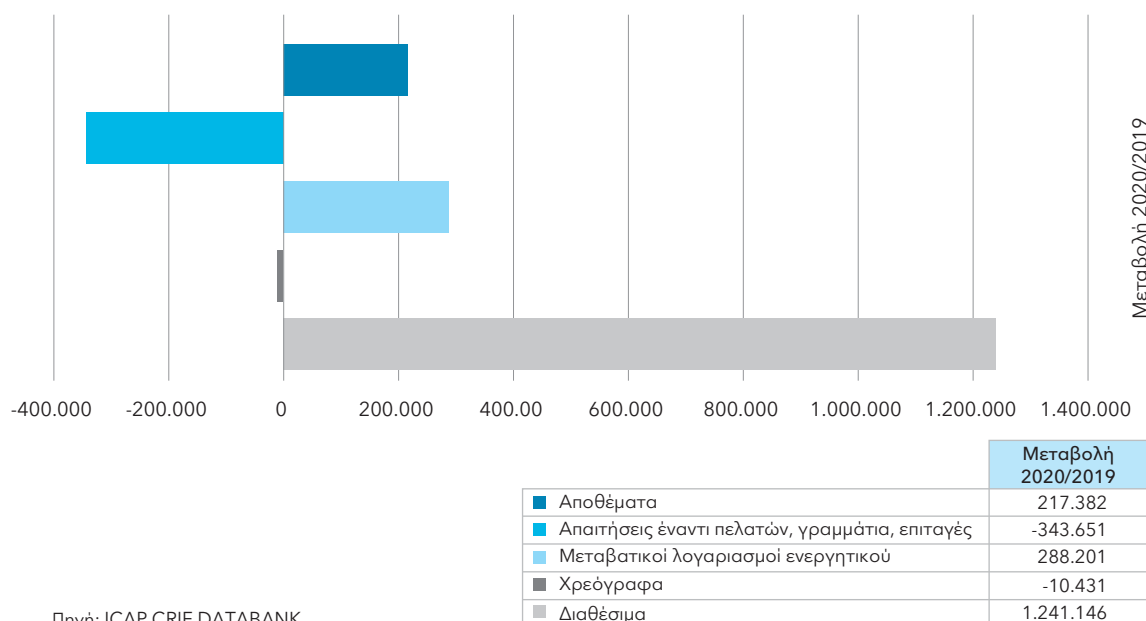
Η μέση διάρκεια είσπραξης των απαιτήσεων, στο σύνολο του εμπορίου, διευρύνθηκε ελαφρώς κατά τρεις ημέρες, τη διετία 2020-2019, διαμορφούμενη στις 61 ημέρες. Περιορισμός της μέσης διάρκειας είσπραξης (κατά τρεις ημέρες) σημειώθηκε στο εμπόριο αυτοκινήτων - ανταλλακτικών, στο χονδρικό εμπόριο αυξήθηκε κατά έξι ημέρες, ενώ στο λιανικό εμπόριο παρέμεινε στάσιμη.

Σε επίπεδο κλάδων, διεύρυνση της μέσης διάρκειας είσπραξης των απαιτήσεων παρατηρείται, το 2020, σε 8 από τους 15 συνολικά κλάδους. Σε 6 κλάδους, η διάρκεια είσπραξης περιορίστηκε το 2020 σε σχέση με το 2019, ενώ σε 1 παρέμεινε στάσιμη.

Μεταξύ των επιμέρους κλάδων, εντονότερη μεταβολή παρατηρείται στο χονδρικό εμπόριο «προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής» (η μέση διάρκεια μειώθηκε κατά 10

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.10

Σύνθεση της μεταβολής του κυκλοφορούντος και του διαθέσιμου κεφαλαίου: 2020/2019 ('000 €)

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

ημέρες), στο λιανικό εμπόριο «τροφίμων, ποτών, καπνού» (μειώθηκε κατά 8 ημέρες) και στο λιανικό εμπόριο «ένδυσης, υπόδησης & ειδών οικιακής χρήσης» (αυξήθηκε κατά 8 ημέρες).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.15		
Μέσος όρος είσπραξης* απαιτήσεων, γραμματίων και επιταγών: 2020-2019		
Ανάλυση κατά τομέα και κλάδο (ημέρες)		
Κλάδος	2020	2019
Αυτοκίνητα	46	53
Ανταλλακτικά αυτοκινήτων	37	34
Αυτοκίνητα-Ανταλλακτικά	43	46
Χ/Ε προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής	113	123
Χ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	69	69
Χ/Ε ένδυσης, υπόδησης, ειδών οικιακής χρήσης	118	117
Χ/Ε καυσίμων και χημικών	39	33
Χ/Ε λοιπών ενδιαμέσων προϊόντων	116	112
Χ/Ε μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	100	103
Άλλο χονδρικό εμπόριο	62	63
Χονδρικό εμπόριο	82	76
Γενικό λιανικό εμπόριο	10	11
Λ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	23	31
Λ/Ε ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης	27	19
Λ/Ε καλλυντικών	19	17
Λ/Ε οικιακών συσκευών	48	42
Λ/Ε Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε	25	21
Λιανικό εμπόριο	15	15
Γενικό σύνολο	61	58

*Μέσος όρος είσπραξης απαιτήσεων: γραμμάτια, πελάτες, επιταγές επί 365 προς πωλήσεις.

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Την τελευταία εξεταζόμενη διετία, παρατηρείται αύξηση στη μέση διάρκεια διατήρησης των αποθεμάτων, η οποία διαμορφώθηκε σε 61 ημέρες, το 2020, από 53 ημέρες, το 2019. Κατά συνέπεια, η κυκλοφοριακή ταχύτητα των αποθεμάτων περιορίστηκε σε 5,9, το 2020, από 6,9, το προηγούμενο έτος. Ο συγκεκριμένος δείκτης περιορίστηκε και στους τρεις τομείς του εμπορίου.

Όσον αφορά στους επιμέρους κλάδους εμπορικής δραστηριότητας, παρατηρείται μείωση του σχετικού δείκτη σε 13 από τους 15 συνολικά κλάδους, ενώ δύο κλάδοι εμφάνισαν οριακή αύξηση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.16
Η κυκλοφοριακή ταχύτητα των αποθεμάτων του ελληνικού εμπορίου το 2020-2019
Κατανομή κατά τομέα και κλάδο

Κλάδος	Ταχύτητα* 2020	Μέση διατήρηση αποθεμάτων** (ημέρες) 2020	Ταχύτητα* 2019	Μέση διατήρηση αποθεμάτων** (ημέρες) 2019
Αυτοκίνητα	4,3	85	5,0	73
Ανταλλακτικά αυτοκινήτων	6,2	58	7,8	47
Αυτοκίνητα-Ανταλλακτικά	4,8	76	5,8	63
Χ/Ε προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής	5,1	71	5,7	64
Χ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	10,4	35	12,0	31
Χ/Ε ένδυσης, υπόδησης, ειδών οικιακής χρήσης	4,3	84	4,6	80
Χ/Ε καυσίμων και χημικών	20,5	18	28,6	13
Χ/Ε λοιπών ενδιαμέσων προϊόντων	3,3	110	3,7	98
Χ/Ε μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	5,5	66	5,4	67
Άλλο χονδρικό εμπόριο	6,0	61	6,5	56
Χονδρικό εμπόριο	7,0	52	8,4	43
Γενικό λιανικό εμπόριο	6,8	54	6,5	56
Λ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	10,0	36	10,6	34
Λ/Ε ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης	1,7	211	2,7	133
Λ/Ε καλλυντικών	1,8	200	2,3	157
Λ/Ε οικιακών συσκευών	2,5	146	2,9	124
Λ/Ε Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε	2,6	141	2,9	124
Λιανικό εμπόριο	4,5	81	4,7	78
Γενικό σύνολο	5,9	61	6,9	53

*Κυκλοφοριακή ταχύτητα αποθεμάτων = Κόστος πωληθέντων / Μέσα αποθέματα

**Μέση διατήρηση αποθεμάτων = 365 / Κυκλοφοριακή ταχύτητα

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

3.2.3. Οι πηγές χρηματοδότησης των ΑΕ & ΕΠΕ του ελληνικού εμπορίου το 2020

Τα συνολικά ίδια κεφάλαια παρέμειναν σχεδόν στα ίδια επίπεδα, κατά τη διετία 2020-2019. Ωστόσο, οι συνολικές υποχρεώσεις των εταιρειών αυξήθηκαν κατά 6,3%, με αποτέλεσμα τη διεύρυνση του δείκτη δανειακής επιβάρυνσης του εμπορίου σε 69,5%, το 2020, καταγράφοντας αύξηση κατά 1,3 ποσοστιαίες μονάδες, έναντι του 2019.

Η εξέλιξη των ιδίων κεφαλαίων

Με βάση το διαθέσιμο δείγμα ισολογισμών της παρούσας έρευνας, κατά τη διετία 2020-2019, τα ίδια κεφάλαια των ΑΕ και ΕΠΕ του ελληνικού εμπορίου παρέμειναν σχεδόν στα ίδια επίπεδα (μεταβολή 0,04%) και διαμορφώθηκαν σε €12,3 δισ. Ειδικότερα, οριακή μείωση κατά 0,2% εμφάνισε το μετοχικό κεφάλαιο, ενώ τα αποθεματικά συρρικνώθηκαν κατά 2,5%. Αντίθετα, αύξηση 8,1% (ή κατά €128,1 εκατ.) εμφάνισε το κονδύλι “αποτελέσματα εις νέον”.

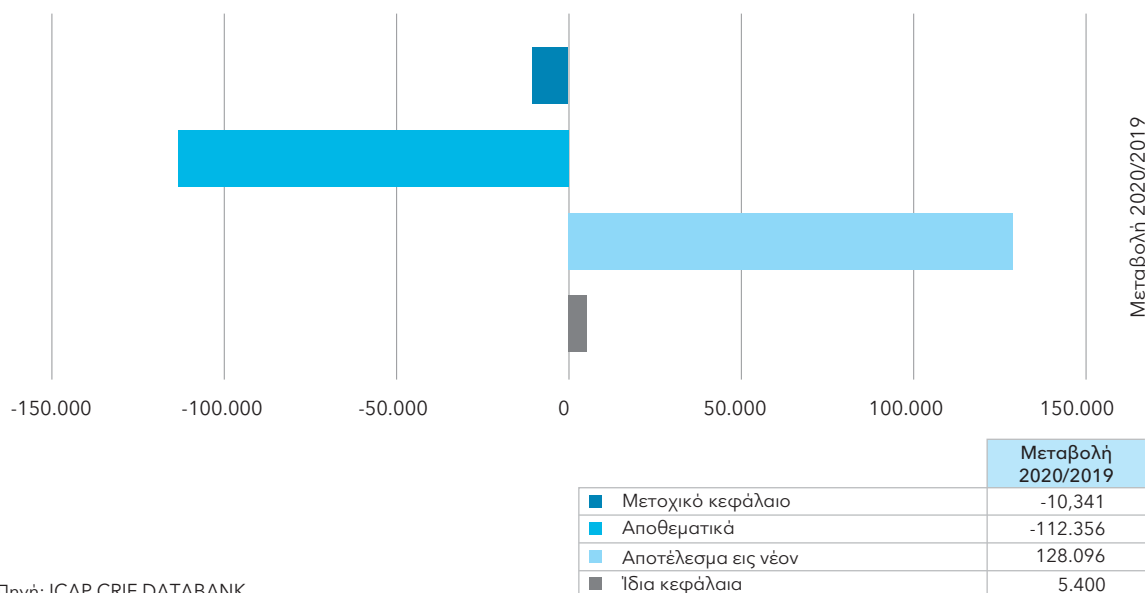
Σε επίπεδο τομέων, το 2020, καταγράφηκε οριακή αύξηση των ιδίων κεφαλαίων στο χονδρικό (0,5%) και λιανικό (0,6%) εμπόριο, ενώ σημαντική μείωση (-7,7%) εμφάνισε ο τομέας της εμπορίας αυτοκινήτων - ανταλλακτικών.

Από κλαδικής πλευράς, το 2020, παρατηρείται αύξηση (έστω και οριακή) των ιδίων κεφαλαίων σε 6 επί μέρους κλάδους. Εντονότερη ήταν η ποσοστιαία αύξηση στο λιανικό εμπόριο «καλλυντικών» (44,7%), και ακολουθεί το «γενικό λιανικό εμπόριο» (11,6%). Τη μεγαλύτερη ποσοστιαία μείωση εμφάνισαν τα ίδια κεφάλαια στο λιανικό εμπόριο «ένδυσης, υπόδησης & ειδών οικιακής χρήσης» (-24,5%) και στο εμπόριο αυτοκινήτων (-13,3%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.17			
Η κατανομή των ιδίων κεφαλαίων κατά τομέα και κλάδο: 2020-2019 (€ '000)			
Κλάδος	2020	2019	Μεταβολή 2020/2019
Αυτοκίνητα	390.086	449.822	-13,3%
Ανταλλακτικά αυτοκινήτων	299.591	297.500	0,7%
Αυτοκίνητα-Ανταλλακτικά	689.677	747.322	-7,7%
Χ/Ε προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής	237.136	240.711	-1,5%
Χ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	1.251.701	1.293.841	-3,3%
Χ/Ε ένδυσης, υπόδησης, ειδών οικιακής χρήσης	2.898.210	2.786.365	4,0%
Χ/Ε καυσίμων και χημικών	1.080.379	1.161.788	-7,0%
Χ/Ε λοιπών ενδιάμεσων προϊόντων	950.837	957.167	-0,7%
Χ/Ε μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	1.531.560	1.468.561	4,3%
Άλλο χονδρικό εμπόριο	211.619	210.975	0,3%
Χονδρικό εμπόριο	8.161.442	8.119.409	0,5%
Γενικό λιανικό εμπόριο	1.205.660	1.080.339	11,6%
Λ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	22.884	25.424	-10,0%
Λ/Ε ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης	200.786	265.944	-24,5%
Λ/Ε καλλυντικών	90.483	62.517	44,7%
Λ/Ε οικιακών συσκευών	254.961	260.599	-2,2%
Λ/Ε Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε	1.650.656	1.709.596	-3,4%
Λιανικό εμπόριο	3.425.430	3.404.418	0,6%
Γενικό σύνολο	12.276.549	12.271.149	0,04%

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.11

Μεταβολή των ιδίων κεφαλαίων των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ: 2020/2019 ('000 €)

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

Το 2020/2019, το συνολικό χρέος των εταιρειών Α.Ε. και ΕΠΕ αυξήθηκε κατά 6,3%, μεταβολή που προήλθε κυρίως από την αύξηση των μεσο-μακροπρόθεσμων υποχρεώσεων κατά 11,7% (ή €980,2 εκατ.), καθώς και των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων κατά 3,8% (ή €689,9 εκατ.).

Η δανειακή επιβάρυνση του εμπορίου διευρύνθηκε σε 69,5%, το 2020, από 68,2%, το 2019.

Η συμμετοχή του τραπεζικού δανεισμού στο συνολικό χρέος των εταιρειών διαμορφώθηκε σε 44,5%, το 2020, από 43,1%, το προηγούμενο έτος.

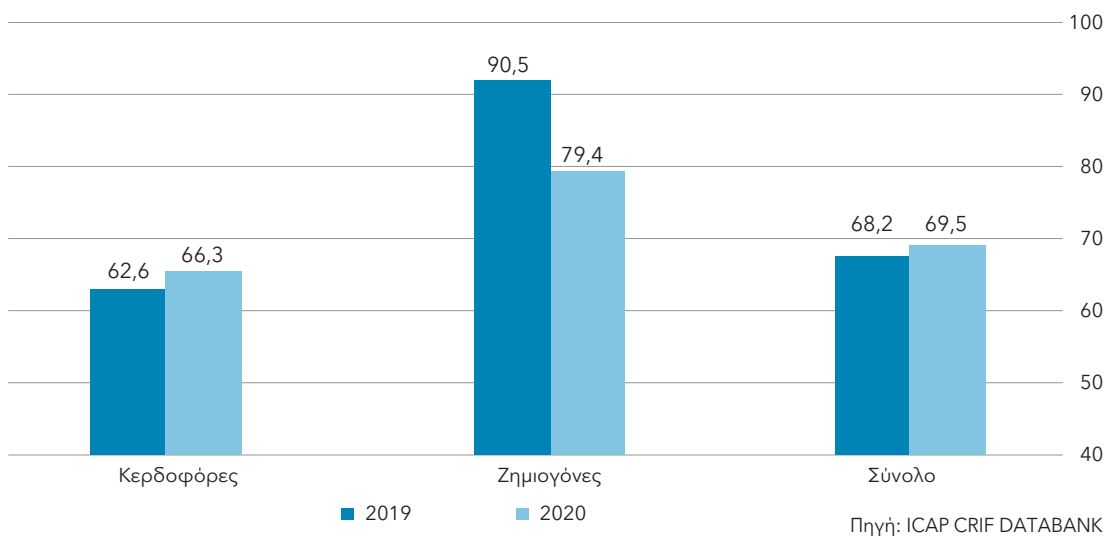
Οι διαφορετικοί ρυθμοί μεταβολής του συνολικού χρέους των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ και των ιδίων κεφαλαίων είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση της δανειακής επιβάρυνσης σε 69,5%, το 2020, από 68,2%, το προηγούμενο έτος. Η διεύρυνση των συνολικών υποχρεώσεων οφείλεται κυρίως στην αύξηση του μεσο-μακροπρόθεσμου χρέους κατά 11,7% και, σε μικρότερο βαθμό (3,8%), στη διεύρυνση του βραχυπρόθεσμου χρέους. Αξιόλογη αύξηση εμφάνισαν οι μεσο-μακροπρόθεσμες οφειλές σε τράπεζες, κατά 13,2%, ενώ ο βραχυπρόθεσμος τραπεζικός δανεισμός αυξήθηκε κατά 3,4%, το τελευταίο έτος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.18		
Μεταβολές βασικών μεγεθών του παθητικού των ΑΕ και ΕΠΕ: 2020-2019 (€ '000)		
Μέγεθος	Μεταβολή 2020/2019	Ποσοστό Μεταβολής % 2020/2019
Α. Ίδια κεφάλαια	5.400	0,04
A.1 Μετοχικό κεφάλαιο	-10.341	-0,2
A.2 Αποθεματικά	-112.356	-2,5
A.3 Αποτέλεσμα εις νέον	128.096	8,1
Β. Υποχρεώσεις	1.670.051	6,3
B.1 Μεσο-μακροπρόθεσμες	980.161	11,7
B.2 Βραχυπρόθεσμες	689.890	3,8
Γ. Σύνολο παθητικού	1.675.451	4,3

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.12

Δείκτης δανειακής επιβάρυνσης: 2019-2020 - Ανάλυση κατά τύπο κερδοφορίας (%)

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Αύξηση του (συνολικού) δείκτη δανειακής επιβάρυνσης εμφάνισαν και οι τρεις τομείς του εμπορίου. Ειδικότερα, στο χονδρικό εμπόριο, ο δείκτης αυξήθηκε κατά 1,5 ποσ. μονάδες, στο λιανικό κατά 1,3 ποσ. μονάδες και στο εμπόριο αυτοκινήτων - ανταλλακτικών κατά 1,2 ποσ. μονάδες.

Από κλαδική σκοπιά, ο δείκτης διευρύνθηκε (έστω και οριακά) σε 13 από τους 15 επιμέρους κλάδους. Μεγαλύτερη αύξηση της δανειακής επιβάρυνσης εμφανίζουν κλάδοι του λιανικού εμπορίου, και συγκεκριμένα ο κλάδος «ένδυσης, υπόδησης & ειδών οικιακής χρήσης» (κατά 7,1 ποσ. μον.), ο κλάδος «τροφίμων, ποτών, καπνού» (5,9 ποσ. μον.), ο κλάδος «Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε» (5,9 ποσ. μον.), καθώς και ο κλάδος της εμπορίας «οικιακών συσκευών» (5,2 ποσ. μον.). Μείωση του δείκτη εμφανίζει το λιανικό εμπόριο «καλλυντικών» (κατά 5,1 ποσ. μον.) και το «γενικό λιανικό εμπόριο» (1 ποσ. μον.).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.19
Δείκτης δανειακής επιβάρυνσης* των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ: 2020-2019
Ανάλυση κατά τομέα και κλάδο

Κλάδος	2020	2019
Αυτοκίνητα	83,1%	81,6%
Ανταλλακτικά αυτοκινήτων	62,8%	60,9%
Αυτοκίνητα-Ανταλλακτικά	77,8%	76,6%
Χ/Ε προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής	68,0%	65,2%
Χ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	63,3%	62,1%
Χ/Ε ένδυσης, υπόδησης, ειδών οικιακής χρήσης	66,7%	65,1%
Χ/Ε καυσίμων και χημικών	69,9%	69,4%
Χ/Ε λοιπών ενδιαμέσων προϊόντων	57,2%	54,8%
Χ/Ε μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	64,1%	62,2%
Άλλο χονδρικό εμπόριο	72,5%	71,5%
Χονδρικό εμπόριο	65,6%	64,1%
Γενικό λιανικό εμπόριο	84,7%	85,7%
Λ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	74,9%	69,0%
Λ/Ε ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης	80,8%	73,7%
Λ/Ε καλλυντικών	74,3%	79,4%
Λ/Ε οικιακών συσκευών	63,4%	58,2%
Λ/Ε Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε	51,9%	46,0%
Λιανικό εμπόριο	74,6%	73,3%
Γενικό σύνολο	69,5%	68,2%

*Υποχρεώσεις προς σύνολο παθητικού

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Η αναλογία του βραχυπρόθεσμου προς το μέσο-μακροπρόθεσμο χρέος των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ περιορίστηκε οριακά σε 2,0:1, το 2020, από 2,1:1, το 2019. Πτωτική τάση καταγράφεται στο εμπόριο αυτοκινήτων - ανταλλακτικών και στο χονδρικό εμπόριο, ενώ διευρύνθηκε οριακά στο λιανικό εμπόριο.

Η εντονότερη μείωση της αναλογίας του βραχυπρόθεσμου προς το μέσο-μακροπρόθεσμο χρέος σημειώθηκε στο λιανικό εμπόριο «καλλυντικών» και στο λιανικό εμπόριο «τροφίμων, ποτών, καπνού». Χαρακτηριστικό είναι ότι σε 13 από τους 15 επιμέρους κλάδους η αναλογία περιορίστηκε, ενώ σε 2 διευρύνθηκε.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.20
Βραχυπρόθεσμη επιβάρυνση* των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ: 2020-2019
Ανάλυση κατά τομέα και κλάδο

Κλάδος	2020	2019
Αυτοκίνητα	1,4:1	1,8:1
Ανταλλακτικά αυτοκινήτων	2,1:1	2,4:1
Αυτοκίνητα-Ανταλλακτικά	1,5:1	1,9:1
Χ/Ε προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής	3,5:1	4,8:1
Χ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	3,7:1	5,3:1
Χ/Ε ένδυσης, υπόδησης, ειδών οικιακής χρήσης	4,1:1	4,8:1
Χ/Ε καυσίμων και χημικών	1,5:1	1,7:1
Χ/Ε λοιπών ενδιαμέσων προϊόντων	2,1:1	2,3:1
Χ/Ε μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	2,9:1	3,5:1
Άλλο χονδρικό εμπόριο	2,5:1	3,3:1
Χονδρικό εμπόριο	2,9:1	3,4:1
Γενικό λιανικό εμπόριο	1,2:1	1,1:1
Λ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	2,7:1	5,3:1
Λ/Ε ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης	1,7:1	1,8:1
Λ/Ε καλλυντικών	5,1:1	8,9:1
Λ/Ε οικιακών συσκευών	1,6:1	1,1:1
Λ/Ε Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε	1,0:1	1,4:1
Λιανικό εμπόριο	1,3:1	1,2:1
Γενικό σύνολο	2,0:1	2,1:1

*Βραχυπρόθεσμες προς μέσο-μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Ο δείκτης του τραπεζικού χρέους προς το συνολικό αυξήθηκε σε 44,5%, το 2020, από 43,1%, το 2019. Αύξηση της συμμετοχής των τραπεζικών υποχρεώσεων στο συνολικό χρέος των ΑΕ και ΕΠΕ εντοπίζεται και στους τρεις τομείς, και κυρίως στο χονδρικό εμπόριο.

Από κλαδικής πλευράς, αύξηση του μεριδίου των τραπεζικών υποχρεώσεων προς τις συνολικές υποχρεώσεις (έστω και οριακή) καταγράφεται σε 12 από τους 15 επιμέρους κλάδους του εμπορίου, το 2020. Η μεγαλύτερη αύξηση του δείκτη παρατηρείται στο λιανικό εμπόριο «καλλυντικών» (κατά 14,5 ποσοστιαίες μονάδες), στο λιανικό εμπόριο «τροφίμων, ποτών, καπνού» (9,6 ποσ. μον.) και στο λιανικό εμπόριο «Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε» (6 ποσ. μον.).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.21
Τραπεζική επιβάρυνση* των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ: 2020-2019
Ανάλυση κατά τομέα και κλάδο

Κλάδος	2020	2019
Αυτοκίνητα	61,9%	59,8%
Ανταλλακτικά αυτοκινήτων	45,1%	45,7%
Αυτοκίνητα-Ανταλλακτικά	58,4%	57,1%
Χ/Ε προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής	44,8%	42,1%
Χ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	34,3%	30,8%
Χ/Ε ένδυσης, υπόδησης, ειδών οικιακής χρήσης	27,5%	26,8%
Χ/Ε καυσίμων και χημικών	56,2%	51,3%
Χ/Ε λοιπών ενδιαμέσων προϊόντων	47,5%	48,8%
Χ/Ε μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	35,9%	32,9%
Άλλο χονδρικό εμπόριο	40,6%	36,1%
Χονδρικό εμπόριο	37,2%	35,4%
Γενικό λιανικό εμπόριο	51,9%	52,6%
Λ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	33,8%	24,2%
Λ/Ε ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης	46,5%	43,7%
Λ/Ε καλλυντικών	50,8%	36,3%
Λ/Ε οικιακών συσκευών	58,1%	57,1%
Λ/Ε Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε	57,5%	51,5%
Λιανικό εμπόριο	52,5%	51,3%
Γενικό σύνολο	44,5%	43,1%

*Τραπεζικές προς συνολικές υποχρεώσεις

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Ο δείκτης κάλυψης χρηματοοικονομικών δαπανών¹² στο σύνολο του εμπορίου παρουσίασε οριακή μεταβολή την τελευταία διετία και διαμορφώθηκε σε 3,7, το 2020, από 3,6, το προηγούμενο έτος. Σε επίπεδο τομέων, μικρή αύξηση του δείκτη παρατηρείται μόνο στο χονδρικό εμπόριο, όπου εμφανίζει και την υψηλότερη τιμή (4,8 το 2020), ενώ στους Άλλους δύο τομείς, ο δείκτης παρουσιάζει μικρή υποχώρηση.

Από κλαδικής πλευράς, τον υψηλότερο δείκτη εμφανίζει το λιανικό εμπόριο «καλλυντικών» (11,9), και ακολουθούν το χονδρικό εμπόριο «ένδυσης, υπόδησης & ειδών οικιακής χρήσης» (7,8) και το χονδρικό εμπόριο «τροφίμων, ποτών & καπνού» (6,0).

12. Ο δείκτης κάλυψης χρηματοοικονομικών δαπανών δείχνει πόσες φορές τα καθαρά (προ φόρου) κέρδη μιας επιχείρησης καλύπτουν τις χρηματοοικονομικές της δαπάνες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.22
Κάλυψη χρηματοοικονομικών εξόδων* των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ: 2020-2019
Ανάλυση κατά τομέα και κλάδο

Κλάδος	2020	2019
Αυτοκίνητα	1,7	2,5
Ανταλλακτικά αυτοκινήτων	4,2	4,2
Αυτοκίνητα-Ανταλλακτικά	2,2	2,9
Χ/Ε προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής	4,1	3,9
Χ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	6,0	6,7
Χ/Ε ένδυσης, υπόδησης, ειδών οικιακής χρήσης	7,8	5,2
Χ/Ε καυσίμων και χημικών	1,0	2,6
Χ/Ε λοιπών ενδιαμέσων προϊόντων	3,7	3,1
Χ/Ε μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	5,3	4,5
Άλλο χονδρικό εμπόριο	4,1	3,6
Χονδρικό εμπόριο	4,8	4,3
Γενικό λιανικό εμπόριο	2,5	1,7
Λ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	4,3	5,9
Λ/Ε ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης	0,5	4,3
Λ/Ε καλλυντικών	11,9	8,7
Λ/Ε οικιακών συσκευών	1,0	1,3
Λ/Ε Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε	3,3	6,8
Λιανικό εμπόριο	2,6	2,9
Γενικό σύνολο	3,7	3,6

*Κέρδη προ τόκων και φόρων προς δαπάνη για τόκους

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

3.2.4. Η αποδοτικότητα των κεφαλαίων και η ρευστότητα των ΑΕ & ΕΠΕ του ελληνικού εμπορίου

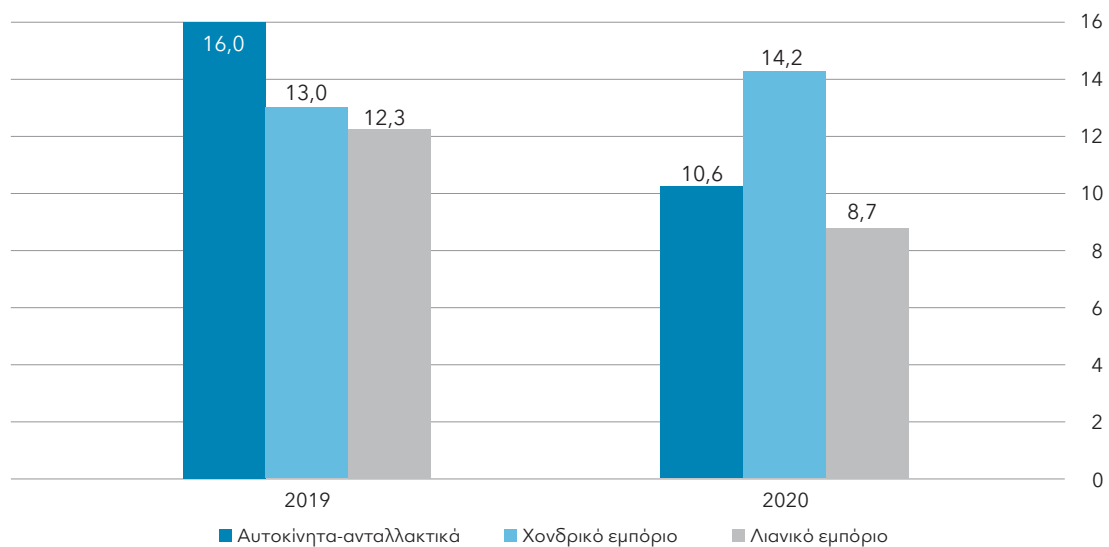
Η αποδοτικότητα των ιδίων και των συνολικών κεφαλαίων

Το 2020, η κερδοφορία των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ κατέγραψε μείωση κατά 4,3%, ενώ τα ίδια κεφάλαια παρέμειναν σχεδόν στα ίδια επίπεδα με το 2019 (ετήσια μεταβολή 0,04%). Δεδομένων αυτών των μεταβολών, ο δείκτης της αποδοτικότητας των ιδίων κεφαλαίων περιορίστηκε ελαφρώς σε 12,4%, το 2020, από 13,0%, το 2019.

Από την ανάλυση των επιμέρους τομέων, προκύπτει σημαντική μείωση της αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων στον τομέα της εμπορίας αυτοκινήτων - ανταλλακτικών (κατά 5,4 ποσοστιαίες μονάδες), καθώς και στον τομέα του λιανικού εμπορίου (κατά 3,6 ποσ. μον.). Αντίθετα, μικρή αύξηση καταγράφεται στο χονδρικό εμπόριο (1,2 ποσ. μον.).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.13

Αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ: 2019-2020 - Ανάλυση κατά τομέα (%)

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.23

Αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων* των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ: 2020-2019
Κατανομή κατά τομέα και κλάδο

Κλάδος	2020	2019
Αυτοκίνητα	8,6%	16,6%
Ανταλλακτικά αυτοκινήτων	13,3%	15,0%
Αυτοκίνητα-Ανταλλακτικά	10,6%	16,0%
Χ/Ε προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής	15,2%	14,1%
Χ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	15,3%	17,4%
Χ/Ε ένδυσης, υπόδησης, ειδών οικιακής χρήσης	20,2%	13,5%
Χ/Ε καυσίμων και χημικών	0,2%	11,9%
Χ/Ε λοιπών ενδιαμέσων προϊόντων	7,7%	7,0%
Χ/Ε μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	15,3%	12,9%
Άλλο χονδρικό εμπόριο	14,7%	13,0%
Χονδρικό εμπόριο	14,2%	13,0%
Γενικό λιανικό εμπόριο	14,4%	9,2%
Λ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	17,8%	16,3%
Λ/Ε ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης	-4,5%	25,1%
Λ/Ε καλλυντικών	43,4%	41,4%
Λ/Ε οικιακών συσκευών	-0,2%	1,2%
Λ/Ε Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε	5,4%	12,8%
Λιανικό εμπόριο	8,7%	12,3%
Γενικό σύνολο	12,4%	13,0%

*Καθαρά προ φόρου κέρδη προς ίδια κεφάλαια επί 100

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Από κλαδικής πλευράς, σημαντικό είναι ότι 13 από τους 15 συνολικά κλάδους εμφάνισαν θετικό δείκτη αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων, το 2020. Μόνο δύο κλάδοι, και συγκεκριμένα το λιανικό εμπόριο «ένδυσης, υπόδησης & ειδών οικιακής χρήσης» και το λιανικό εμπόριο «οικιακών συσκευών», εμφάνισαν αρνητική αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων.

Η εξέταση των αιτιών της μικρής επιδείνωσης του δείκτη αποδοτικότητας των ιδίων κεφαλαίων, κατά το 2020, μέσω της ανάλυσης DuPont¹³, αποκαλύπτει ότι οι παράγοντες που συνέβαλαν στη μεταβολή αυτή ήταν οι εξής: α) η κυκλοφοριακή ταχύτητα του ενεργητικού (δηλαδή του λόγου των πωλήσεων προς το συνολικό ενεργητικό) παρουσίασε μείωση και διαμορφώθηκε σε 1,3, το 2020, από 1,5, το 2019. Και β) το περιθώριο καθαρού κέρδους διευρύνθηκε ελαφρώς, και ο λεγόμενος πολλαπλασιαστής των ιδίων κεφαλαίων (δηλαδή της αναλογίας των συνολικών κεφαλαίων προς τα ίδια κεφάλαια) παρουσίασε οριακή αύξηση, καθώς διαμορφώθηκε σε 3,3, το 2020, από 3,1, το 2019.

Η αποδοτικότητα των συνολικών κεφαλαίων είναι ένας δείκτης του προ φόρου οφέλους, το οποίο αποκομίζουν οι μέτοχοι και οι δανειστές μιας επιχείρησης. Αποτελεί το άθροισμα των κερδών και των χρηματοοικονομικών δαπανών, εκφρασμένο ως ποσοστό του συνολικού ενεργητικού.

Με βάση τα δεδομένα του 2020, ο δείκτης επιδεινώθηκε σε 5,2%, το 2020, από 5,7%, το 2019. Σε επίπεδο τομέων, ο συγκεκριμένος δείκτης υποχώρησε στο εμπόριο αυτοκινήτων - ανταλλακτικών (κατά 1,3 ποσοστιαίες μονάδες) και στο λιανικό εμπόριο (κατά 1,4 ποσ. μον.). Οριακή θετική μεταβολή κατέγραψε το χονδρικό εμπόριο (0,1 ποσ. μον.).

Σε επίπεδο κλάδων, τις καλύτερες επιδόσεις εμφάνισε, το 2020, το λιανικό εμπόριο «καλλυντικών» (12,2%) και το χονδρικό εμπόριο «ένδυσης, υπόδησης & ειδών οικιακής χρήσης» (7,7%).

Όσον αφορά στη μεταβολή του δείκτη, κατά το τελευταίο έτος, παρατηρείται βελτίωση (έστω και οριακή) του δείκτη σε 5 από τους 15 επιμέρους κλάδους. Στους υπόλοιπους 10 κλάδους, ο δείκτης συρρικνώθηκε, με τη μεγαλύτερη μείωση να εμφανίζεται, κατά σειρά, στον κλάδο του λιανικού εμπορίου «ένδυσης, υπόδησης & ειδών οικιακής χρήσης» (κατά 7,7 ποσ. μον.) και στο λιανικό εμπόριο «Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε» (κατά 4,4 ποσ. μον.).

13. Με την ταυτότητα DuPont, η αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων εκφράζεται ως γινόμενο τριών αριθμοδεικτών: του ποσοστού καθαρού κέρδους, της κυκλοφοριακής ταχύτητας του ενεργητικού και του πολλαπλασιαστή των ιδίων κεφαλαίων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.24								
Η ταυτότητα DuPont των τομέων και κλάδων των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ: 2020-2019								
Κατανομή κατά τομέα και κλάδο (%)								
Κλάδος	Περιθώριο καθαρού κέρδους		Κυκλοφοριακή ταχύτητα ενεργητικού		Ενεργητικό προς ίδια κεφάλαια		Αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων	
	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019
Αυτοκίνητα	1,2	2,2	1,3	1,4	5,9	5,4	8,6	16,6
Ανταλλακτικά αυτοκινήτων	2,4	2,3	2,1	2,6	2,7	2,6	13,3	15,0
Αυτοκίνητα-Ανταλλακτικά	1,6	2,2	1,5	1,7	4,5	4,3	10,6	16,0
Χ/Ε προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής	4,5	4,4	1,1	1,1	3,1	2,9	15,2	14,1
Χ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	3,0	3,3	1,8	2,0	2,7	2,6	15,3	17,4
Χ/Ε ένδυσης, υπόδησης, ειδών οικιακής χρήσης	6,1	4,0	1,1	1,2	3,0	2,9	20,2	13,5
Χ/Ε καυσίμων και χημικών	0,0	1,0	2,7	3,6	3,3	3,3	0,2	11,9
Χ/Ε λοιπών ενδιάμεσων προϊόντων	3,5	3,0	1,0	1,1	2,3	2,2	7,7	7,0
Χ/Ε μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	4,6	4,0	1,2	1,2	2,8	2,6	15,3	12,9
Άλλο χονδρικό εμπόριο	2,6	2,3	1,5	1,6	3,6	3,5	14,7	13,0
Χονδρικό εμπόριο	3,3	2,7	1,5	1,7	2,9	2,8	14,2	13,0
Γενικό λιανικό εμπόριο	1,7	1,0	1,3	1,3	6,5	7,0	14,4	9,2
Λ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	2,4	2,4	1,9	2,1	4,0	3,2	17,8	16,3
Λ/Ε ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης	-1,0	5,2	0,8	1,3	5,2	3,8	-4,5	25,1
Λ/Ε καλλυντικών	11,7	6,0	1,0	1,4	3,9	4,9	43,4	41,4
Λ/Ε οικιακών συσκευών	-0,1	0,6	0,6	0,8	2,7	2,4	-0,2	1,2
Λ/Ε Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε	3,7	7,9	0,7	0,9	2,1	1,9	5,4	12,8
Λιανικό εμπόριο	2,1	2,8	1,1	1,2	3,9	3,7	8,7	12,3
Γενικό σύνολο	2,8	2,7	1,3	1,5	3,3	3,1	12,4	13,0

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.25		
Η αποδοτικότητα των συνολικών κεφαλαίων* των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ: 2020-2019		
Κατανομή κατά τομέα και κλάδο		
Κλάδος	2020	2019
Αυτοκίνητα	3,7%	5,1%
Ανταλλακτικά αυτοκινήτων	6,5%	7,7%
Αυτοκίνητα-Ανταλλακτικά	4,4%	5,7%
Χ/Ε προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής	6,4%	6,6%
Χ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	6,7%	7,8%
Χ/Ε ένδυσης, υπόδησης, ειδών οικιακής χρήσης	7,7%	5,8%
Χ/Ε καυσίμων και χημικών	2,2%	5,9%
Χ/Ε λοιπών ενδιαμέσων προϊόντων	4,5%	4,6%
Χ/Ε μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	6,8%	6,3%
Άλλο χονδρικό εμπόριο	5,3%	5,1%
Χονδρικό εμπόριο	6,2%	6,1%
Γενικό λιανικό εμπόριο	3,7%	3,2%
Λ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	5,8%	6,1%
Λ/Ε ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης	0,9%	8,6%
Λ/Ε καλλυντικών	12,2%	9,6%
Λ/Ε οικιακών συσκευών	1,6%	2,4%
Λ/Ε Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε	3,7%	8,1%
Λιανικό εμπόριο	3,6%	5,0%
Γενικό σύνολο	5,2%	5,7%

*Καθαρά προ φόρου κέρδη συν χρηματοοικονομικές δαπάνες προς σύνολο ενεργητικού επί 100

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Η ρευστότητα

Από τα στοιχεία των ισολογισμών, τα οποία είναι καταγεγραμμένα στη βάση δεδομένων της ICAP CRIF, διαφαίνεται ελαφρά τάση 'ενίσχυσης' του κεφαλαίου κίνησης των ΑΕ και ΕΠΕ του ελληνικού εμπορίου, κατά το 2020, όπως αυτή αποτυπώνεται από τον δείκτη της γενικής ρευστότητας, (δηλαδή τον λόγο του κυκλοφορούντος και του διαθέσιμου κεφαλαίου προς τις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις).

Συγκεκριμένα, το κυκλοφορούν και το διαθέσιμο κεφάλαιο αυξήθηκαν συνολικά κατά 5,9%, το 2020/2019. Ωστόσο, οι βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις αυξήθηκαν με χαμηλότερο ρυθμό (3,8%), με αποτέλεσμα η γενική ρευστότητα να βελτιωθεί (έστω και οριακά) σε 1,34, το 2020, από 1,31, το 2019. Επισημαίνεται ότι ελαφρά βελτίωση του δείκτη γενικής ρευστότητας παρουσίασαν και οι τρεις τομείς του εμπορίου.

Από κλαδικής πλευράς, ενώ οι ετήσιες μεταβολές είναι γενικά μικρές (ή και εντελώς οριακές, σε ορισμένες περιπτώσεις), σημειώνεται, εν τούτοις, ελαφρά βελτίωση της γενικής ρευστότητας σε 10 από τους 15 συνολικά κλάδους. Το 2020, τον υψηλότερο δείκτη εμφανίζει ο κλάδος του χονδρικού εμπορίου «λοιπών ενδιαμέσων προϊόντων»

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.26						
Αριθμοδείκτης κεφαλαίου κίνησης*: 2020-2019						
Ανάλυση κατά τομέα, κλάδο και κερδοφορία						
Κλάδος	Κερδοφόρες		Ζημιογόνες		Σύνολο	
	2020	2019	2020	2019	2020	2019
Αυτοκίνητα	1,79	1,35	0,80	0,39	1,19	1,14
Ανταλλακτικά αυτοκινήτων	1,87	1,73	1,06	1,44	1,72	1,69
Αυτοκίνητα-Ανταλλακτικά	1,82	1,43	0,82	0,54	1,32	1,25
Χ/Ε προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής	1,73	1,59	0,96	1,15	1,53	1,51
Χ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	1,51	1,51	1,55	1,05	1,51	1,47
Χ/Ε ένδυσης, υπόδησης, ειδών οικιακής χρήσης	1,62	1,62	1,07	1,02	1,54	1,52
Χ/Ε καυσίμων και χημικών	1,69	1,41	1,00	0,85	1,32	1,34
Χ/Ε λοιπών ενδιάμεσων προϊόντων	2,08	2,09	1,26	1,40	1,86	1,87
Χ/Ε μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	1,74	1,70	1,32	1,09	1,66	1,59
Άλλο χονδρικό εμπόριο	1,37	1,52	0,99	0,71	1,31	1,22
Χονδρικό εμπόριο	1,66	1,60	1,15	1,05	1,55	1,51
Γενικό λιανικό εμπόριο	0,57	0,61	0,80	0,52	0,59	0,58
Λ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	1,09	1,09	0,73	0,71	1,00	1,01
Λ/Ε ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης	1,42	1,39	0,94	0,84	1,14	1,17
Λ/Ε καλλυντικών	1,17	0,96	1,25	1,30	1,18	0,96
Λ/Ε οικιακών συσκευών	1,59	1,91	1,34	1,01	1,43	1,65
Λ/Ε Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε	2,81	2,10	1,00	0,92	1,84	1,74
Λιανικό εμπόριο	0,89	1,01	0,98	0,64	0,91	0,89
Γενικό σύνολο	1,43	1,44	1,05	0,83	1,34	1,31

*Κυκλοφορούν και διαθέσιμο κεφάλαιο προς βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

(1,86), το λιανικό εμπόριο «Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε» (1,84) και ο κλάδος της εμπορίας ανταλλακτικών αυτοκινήτων (1,72).

Η άμεση ρευστότητα αποτελεί έναν στενότερο ορισμό της ρευστότητας των εταιρειών, αφού δεν περιλαμβάνει τα αποθέματα ως 'ρευστό' στοιχείο του ενεργητικού, ορίζεται δε ως ο λόγος του αθροίσματος των βραχυπρόθεσμων απαιτήσεων (εξαιρουμένων των μεταβατικών λογαριασμών ενεργητικού) και των διαθεσίμων προς τις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις.

Τα στοιχεία των ισολογισμών δείχνουν ότι η άμεση ρευστότητα των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ βελτιώθηκε ελαφρώς σε 0,79, το 2020, από 0,77, το προηγούμενο έτος. Ο ρυθμός αύξησης των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων ήταν χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό των απαιτήσεων & διαθεσίμων, με αποτέλεσμα ο λόγος αυτών των λογαριασμών (δείκτης άμεσης ρευστότητας) να κυμανθεί σε οριακά υψηλότερα επίπεδα, το 2020, σε σχέση με το 2019.

Από πλευράς τομέων, οριακή βελτίωση παρουσιάζουν και οι τρεις τομείς του εμπορίου.

Από κλαδική άποψη, βελτίωση (έστω και οριακή) του δείκτη παρατηρείται σε 8 από τους 15 κλάδους, σε 3 από τους υπόλοιπους παρέμεινε στάσιμος, ενώ σε 4, ο δείκτης υποχώρησε με τη μεγαλύτερη, συγκριτικά, μείωση να καταγράφεται στο λιανικό εμπόριο «Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε».

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.27						
Αριθμοδείκτης άμεσης ρευστότητας*: 2020-2019						
Ανάλυση κατά τομέα, κλάδο και κερδοφορία						
Κλάδος	Κερδοφόρες		Ζημιογόνες		Σύνολο	
	2020	2019	2020	2019	2020	2019
Αυτοκίνητα	0,78	0,63	0,40	0,18	0,56	0,53
Ανταλλακτικά αυτοκινήτων	0,98	0,87	0,61	0,62	0,91	0,84
Αυτοκίνητα-Ανταλλακτικά	0,86	0,68	0,42	0,24	0,64	0,59
Χ/Ε προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής	1,07	1,05	0,55	0,41	0,94	0,93
Χ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	1,10	1,07	1,00	0,54	1,08	1,02
Χ/Ε ένδυσης, υπόδησης, ειδών οικιακής χρήσης	1,07	1,08	0,55	0,58	1,00	1,00
Χ/Ε καυσίμων και χημικών	1,18	0,97	0,66	0,47	0,90	0,92
Χ/Ε λοιπών ενδιάμεσων προϊόντων	1,24	1,23	0,58	0,72	1,06	1,06
Χ/Ε μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	1,16	1,09	0,76	0,56	1,09	1,00
Άλλο χονδρικό εμπόριο	0,85	1,00	0,55	0,29	0,81	0,74
Χονδρικό εμπόριο	1,11	1,07	0,67	0,55	1,01	0,98
Γενικό λιανικό εμπόριο	0,24	0,22	0,26	0,17	0,24	0,20
Λ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	0,72	0,71	0,35	0,31	0,63	0,63
Λ/Ε ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης	0,69	0,64	0,25	0,21	0,43	0,47
Λ/Ε καλλυντικών	0,29	0,27	0,31	0,22	0,29	0,27
Λ/Ε οικιακών συσκευών	0,80	1,19	0,98	0,30	0,91	0,93
Λ/Ε Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε	0,95	0,89	0,35	0,30	0,62	0,72
Λιανικό εμπόριο	0,35	0,42	0,38	0,20	0,36	0,35
Γενικό σύνολο	0,86	0,87	0,55	0,37	0,79	0,77

*Βραχυπρόθεσμες απαιτήσεις και διαθέσιμα προς βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Ένας ακόμα πιο στενός ορισμός της ρευστότητας είναι ο αριθμοδείκτης χρηματικών διαθεσίμων. Σύμφωνα με αυτόν τον ορισμό, μόνο τα ταμειακά διαθέσιμα και οι καταθέσεις αποτελούν ρευστά στοιχεία του ενεργητικού.

Ο δείκτης χρηματικών διαθεσίμων του συνόλου του εμπορίου παρουσίασε βελτίωση 0,30, το 2020, από 0,25 το 2019. Αύξηση του δείκτη παρουσίασαν και οι τρεις τομείς του εμπορίου.

Από κλαδική σκοπιά, ενώ οι ετήσιες μεταβολές είναι, γενικά, πάρα πολύ μικρές, σημειώνεται, εν τούτοις, βελτίωση (έστω και οριακή) του δείκτη σε 13 από τους 15 κλάδους. Η βελτίωση ήταν, συγκριτικά, εντονότερη στο εμπόριο ανταλλακτικών αυτοκινήτων και στο χονδρικό εμπόριο «μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού».

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.28
Αριθμοδείκτης χρηματικών διαθεσίμων*: 2020-2019
Ανάλυση κατά τομέα, κλάδο και κερδοφορία

Κλάδος	Κερδοφόρες		Ζημιογόνες		Σύνολο	
	2020	2019	2020	2019	2020	2019
Αυτοκίνητα	0,42	0,16	0,09	0,06	0,22	0,14
Ανταλλακτικά αυτοκινήτων	0,48	0,31	0,21	0,10	0,43	0,28
Αυτοκίνητα-Ανταλλακτικά	0,44	0,19	0,10	0,06	0,27	0,17
Χ/Ε προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής	0,34	0,27	0,18	0,08	0,30	0,23
Χ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	0,40	0,31	0,30	0,10	0,38	0,29
Χ/Ε ένδυσης, υπόδησης, ειδών οικιακής χρήσης	0,36	0,32	0,15	0,19	0,33	0,30
Χ/Ε καυσίμων και χημικών	0,34	0,18	0,12	0,11	0,22	0,17
Χ/Ε λοιπών ενδιαμέσων προϊόντων	0,35	0,24	0,09	0,14	0,28	0,21
Χ/Ε μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	0,42	0,32	0,32	0,12	0,40	0,29
Άλλο χονδρικό εμπόριο	0,33	0,29	0,22	0,12	0,31	0,23
Χονδρικό εμπόριο	0,37	0,29	0,18	0,15	0,33	0,27
Γενικό λιανικό εμπόριο	0,16	0,12	0,13	0,09	0,16	0,11
Λ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	0,51	0,35	0,09	0,22	0,41	0,33
Λ/Ε ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης	0,58	0,50	0,11	0,07	0,31	0,33
Λ/Ε καλλυντικών	0,21	0,18	0,19	0,11	0,21	0,18
Λ/Ε οικιακών συσκευών	0,40	0,82	0,88	0,21	0,70	0,64
Λ/Ε Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε	0,67	0,70	0,25	0,14	0,44	0,53
Λιανικό εμπόριο	0,25	0,29	0,26	0,10	0,25	0,23
Γενικό σύνολο	0,34	0,28	0,19	0,12	0,30	0,25

*Χρηματικά διαθέσιμα και χρεόγραφα προς βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

3.3. Οι πηγές της ανάλυσης

Εκτός από τα δημοσιευμένα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής και της Τράπεζας της Ελλάδος, ως πηγή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το αρχείο των λογιστικών καταστάσεων της ICAP CRIF της περιόδου 2019-2020, το οποίο αναφέρεται σε εμπορικές επιχειρήσεις νομικής μορφής ΑΕ, ΕΠΕ και ΙΚΕ¹⁴.

Το αρχείο της ICAP CRIF που χρησιμοποιήθηκε περιέχει τους ισολογισμούς και τις λογιστικές καταστάσεις των ΑΕ και ΕΠΕ του εμπορίου και περιλαμβάνει 5.673 εταιρείες για τη διετία 2019-2020. Συγκεκριμένα, η παρούσα ανάλυση περιλαμβάνει τις εταιρείες, για τις οποίες υπήρχε διαθέσιμος ισολογισμός για τα δύο τελευταία έτη (2020, 2019), κατά την ημερομηνία οριστικοποίησης του δείγματος (Δεκέμβριος 2021). Η κατανομή τους, κατά τομέα εμπορικής δραστηριότητας, παρουσιάζεται στον Πίνακα 3.27.

14. Στην παρούσα ανάλυση αναφέρονται ως ΑΕ-ΕΠΕ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.29 Το αρχείο ισολογισμών ΑΕ και ΕΠΕ ICAP CRIF 2020-2019 (αριθμός εταιρειών)	
Τομέας εμπορίου	Ισολογισμοί
Αυτοκίνητα-Ανταλλακτικά	509
Χονδρικό εμπόριο	4.109
Λιανικό εμπόριο	1.055
Σύνολο	5.673

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Οι εταιρείες έχουν πρώτα ταξινομηθεί σε τρεις βασικούς τομείς, ανάλογα με τον τύπο της εμπορικής τους δραστηριότητας: χονδρικό εμπόριο, λιανικό εμπόριο και εμπόριο αυτοκινήτων και ανταλλακτικών αυτοκινήτων. Στη φετινή Έκθεση, έγινε κλαδική ανάλυση των ισολογισμών και αποτελεσμάτων χρήσης των ΑΕ και ΕΠΕ της τελευταίας διετίας, με κατάλληλη συγχώνευση των τετραψήφιων εμπορικών δραστηριοτήτων κατά NACE (αναθεώρηση 2). Επίσης, συγκρίθηκε η κεφαλαιουχική διάρθρωση και τα αποτελέσματα χρήσης των κερδοφόρων και ζημιογόνων ΑΕ και ΕΠΕ κάθε έτους, τόσο για το σύνολο του εμπορίου, όσο και κατά τομέα και κλάδο εμπορικής δραστηριότητας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.30 Οι κλάδοι του εμπορίου	
Κλάδος	Κλάδοι NACE
Αυτοκίνητα	4511, 4519, 4520
Ανταλλακτικά αυτοκινήτων	4531, 4532, 4540
Χ/Ε* προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής	4611 έως και 4624
Χ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	4631 έως και 4639
Χ/Ε ένδυσης, υπόδησης, ειδών οικιακής χρήσης	4641 έως και 4649
Χ/Ε καυσίμων και χημικών	4671 και 4675
Χ/Ε λοιπών ενδιαμέσων προϊόντων	4672 έως και 4674, 4676
Χ/Ε μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	4651, 4652, 4661 έως και 4666, 4669
Άλλο χονδρικό εμπόριο	4690
Γενικό λιανικό εμπόριο	4711 και 4719
Λ/Ε** τροφίμων, ποτών, καπνού	4721 έως και 4729
Λ/Ε ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης	4751, 4771 έως και 4772
Λ/Ε καλλυντικών	4775
Λ/Ε οικιακών συσκευών	4743, 4754, 4759, 4763
Λ/Ε Η/Υ***, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε	4741, 4742, 4752, 4753, 4761, 4762, 4764, 4765, 4774, 4776 έως και 4778

* Χονδρικό εμπόριο, ** Λιανικό εμπόριο, *** Ηλεκτρονικοί υπολογιστές

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Για όσους διαβάζουν την *Ετήσια Έκθεση Ελληνικού Εμπορίου* για πρώτη φορά θα πρέπει να επισημανθεί και πάλι ότι υπάρχουν μεγάλες διαφορές ανάμεσα στις ΑΕ και ΕΠΕ αφενός και στις επιχειρήσεις των λοιπών νομικών μορφών αφετέρου, ως προς την ποσοστιαία κατανομή ανά τομέα εμπορικής δράσης. Η μεγάλη πλειονότητα των λιανεμπορικών επιχειρήσεων είναι είτε ατομικές επιχειρήσεις είτε ομόρρυθμες ή ετερόρρυθμες εταιρείες. Αντίθετα, περίπου 7 από τις 10 ΑΕ και ΕΠΕ δραστηριοποιούνται στο χονδρικό εμπόριο, και το συνολικό ενεργητικό τους καλύπτει πάνω από το 50% του ενεργητικού όλων των ΑΕ και ΕΠΕ του εμπορίου (βάσει των διαθέσιμων δημοσιευμένων ισολογισμών και, κατ' επέκταση, του διαθέσιμου δείγματος εταιρειών της παρούσας έρευνας).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.31
Αριθμός, μερίδια ενεργητικού και ενεργητικό ανά εταιρεία των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ: 2020 - Κατανομή κατά τομέα και κλάδο

Κλάδος	Εταιρείες	Μερίδια πλήθους εταιρειών	Μερίδια ενεργητικού	Μέσο ενεργητικό ('000 €)
Αυτοκίνητα	287	5,1%	5,7%	8.024
Ανταλλακτικά αυτοκινήτων	222	3,9%	2,0%	3.629
Αυτοκίνητα-Ανταλλακτικά	509	9,0%	7,7%	6.107
Χ/Ε προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής	291	5,1%	1,8%	2.549
Χ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	778	13,7%	8,5%	4.384
Χ/Ε ένδυσης, υπόδησης, ειδών οικιακής χρήσης	1.191	21,0%	21,6%	7.300
Χ/Ε καυσίμων και χημικών	260	4,6%	8,9%	13.824
Χ/Ε λοιπών ενδιαμέσων προϊόντων	529	9,3%	5,5%	4.195
Χ/Ε μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	857	15,1%	10,6%	4.976
Άλλο χονδρικό εμπόριο	203	3,6%	1,9%	3.798
Χονδρικό εμπόριο	4.109	72,4%	58,8%	5.767
Γενικό λιανικό εμπόριο	120	2,1%	19,5%	65.482
Λ/Ε τροφίμων, ποτών, καπνού	84	1,5%	0,2%	1.084
Λ/Ε ένδυσης, υπόδησης και ειδών οικιακής χρήσης	214	3,8%	2,6%	4.884
Λ/Ε καλλυντικών	46	0,8%	0,9%	7.650
Λ/Ε οικιακών συσκευών	149	2,6%	1,7%	4.672
Λ/Ε Η/Υ, μηχανών γραφείου, λοιπό Λ/Ε	442	7,8%	8,5%	7.757
Λιανικό εμπόριο	1.055	18,6%	33,4%	12.768
Σύνολο	5.673	100,0%	100,0%	7.099

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Ο σπουδαιότερος κλάδος δραστηριότητας των ΑΕ και ΕΠΕ του χονδρικού εμπορίου, τόσο από πλευράς αριθμού εταιρειών όσο και από πλευράς συνολικών κεφαλαίων, είναι ο ενοποιημένος κλάδος «ένδυσης-υπόδησης» και «ειδών οικιακής χρήσης». Το υψηλότερο μέσο ενεργητικό (ενεργητικό ανά εταιρεία) στον τομέα έχει ο κλάδος

των «καυσίμων-χημικών». Στο λιανικό εμπόριο, δραστηριοποιούνται λιγότερες από 2 στις 10 εμπορικές ΑΕ και ΕΠΕ. Όμως, στον τομέα αυτόν υπάρχει ο κλάδος με το μεγαλύτερο μέσο ενεργητικό. Πρόκειται για τον κλάδο του γενικού λιανικού εμπορίου, στον οποίον περιλαμβάνονται τα σουπερμάρκετ και τα πολυκαταστήματα. Τέλος, ο τομέας της εμπορίας των «αυτοκινήτων-ανταλλακτικών αυτοκινήτων» περιλαμβάνει περίπου 1 στις 10 εμπορικές ΑΕ και ΕΠΕ, ο δε βασικός κλάδος του είναι η εμπορία «αυτοκινήτων».

Τα οικονομικά στοιχεία των μικρομεσαίων
εμπορικών επιχειρήσεων:
Δειγματοληπτική έρευνα INEMY για το 2021

Εισαγωγή

Το τέταρτο μέρος της *Ετήσιας Έκθεσης* βασίζεται στη δειγματοληπτική πρωτογενή έρευνα, την οποία διενεργεί το INEMY της ΕΣΣΕΕ σε δείγμα 1.000 επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου, η οποία διεξάγεται σε ετήσια βάση από το 2011 και σε εξαμηνιαία από το 2016. Η μέθοδος που εφαρμόζεται για την επιλογή του κατάλληλου μεγέθους του δείγματος είναι η στρωματοποιημένη δειγματοληψία, ανά περιφέρεια και κλάδο. Η επαναλαμβανόμενη έρευνα, όπως αποτυπώνεται στις ετήσιες *Εκθέσεις* του INEMY, παρέχει τη δυνατότητα μιας συστηματικής παρακολούθησης των οικονομικών μεγεθών των εμπορικών επιχειρήσεων, καλύπτοντας, με αυτόν τον τρόπο ένα σημαντικό κενό στην αποτύπωση οικονομικών δεδομένων και, ειδικότερα, των επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών μικρότερο από 140.000 ευρώ, οι οποίες δεν περιλαμβάνονται από το ΔΚΕ της ΕΛ.ΣΤΑΤ. Πιο συγκεκριμένα, η δομή το κεφαλαίου είναι η ακόλουθη:

Στην *πρώτη* ενότητα, παρουσιάζονται το προφίλ των εμπορικών επιχειρήσεων του Α' εξαμήνου του 2021, σε σύγκριση με τα αντίστοιχα των τελευταίων ετών (έτη λειτουργίας, καθεστώς ιδιοκτησίας, γεωγραφική προέλευση προϊόντων, σχέση με προμηθευτές, μεταβολή απασχόλησης, επιχειρηματικές στρατηγικές).

Στη *δεύτερη* ενότητα, εξετάζονται τα κυριότερα οικονομικά μεγέθη (κύκλος εργασιών, αγορές εμπορευμάτων, πάγια έξοδα), ενώ στην *τρίτη*, αποτυπώνεται η κατάσταση των οφειλών του λιανικού εμπορίου τόσο προς το δημόσιο (εφορία και ασφαλιστικά ταμεία) όσο και προς τον ιδιωτικό τομέα (προμηθευτές και τράπεζες).

Στην *τέταρτη* ενότητα, αποτυπώνονται οι υποκειμενικές προσεγγίσεις των εμπόρων, σχετικά με τα προβλήματα των εμπορικών επιχειρήσεων, και στην *πέμπτη*, αναλύονται τα αποτελέσματα των ομάδων επίδοσης.

4.1. Το προφίλ των εμπορικών επιχειρήσεων και οι επιχειρηματικές στρατηγικές

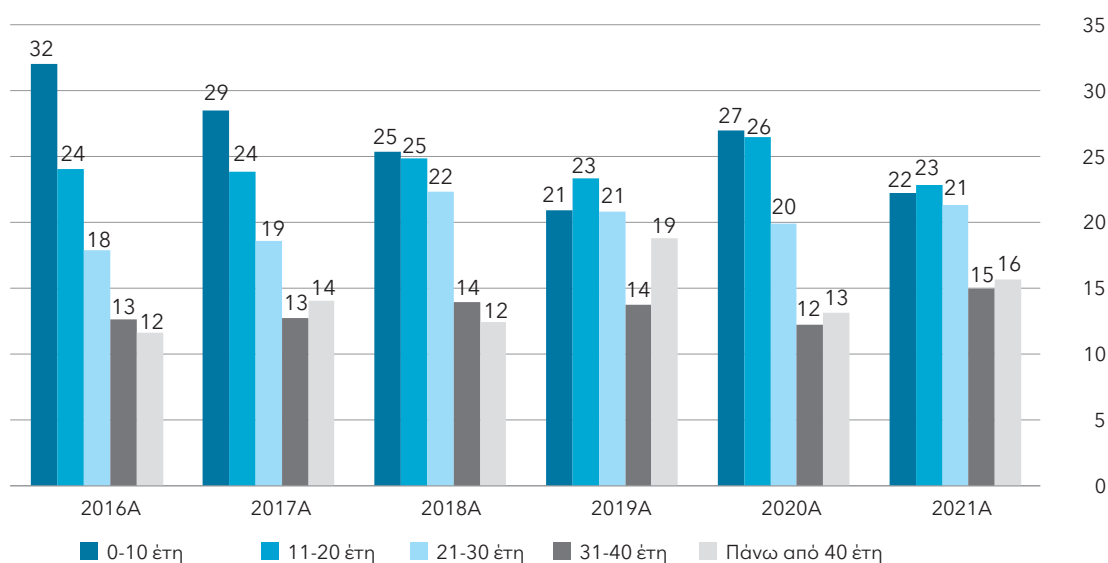
Η συγκρότηση του προφίλ των εμπορικών επιχειρήσεων είναι πολυπαραγοντική. Συγκεκριμένα, τα έτη λειτουργίας της επιχείρησης, το καθεστώς της επαγγελματικής στέγης, οι πηγές προέλευσης των εμπορευμάτων, η σχέση των επιχειρηματιών με τους προμηθευτές και η μεταβολή της απασχόλησης της επιχείρησης είναι κρίσιμες παράμετροι, οι οποίες καθορίζουν, εν πολλοίς, τις επιδόσεις των επιχειρήσεων.

4.1.1. Έτη λειτουργίας και Μίσθωση ακινήτων

Το Α' εξάμηνο του 2021, το 22% των επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου λειτουργεί για χρονικό διάστημα μικρότερο των 10 ετών, ενώ το ποσοστό των επιχειρήσεων, οι οποίες δραστηριοποιούνται για διάστημα από 11 έως 20 έτη, είναι λίγο μεγαλύτερο και φτάνει το 23%. Το ποσοστό των νέων επιχειρήσεων (0-10 έτη) παρουσιάζει μείωση σε σχέση με το Α' εξάμηνο του 2020 (22% έναντι 27%), γεγονός που αντανακλά

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.1

Έτη λειτουργίας στο λιανικό εμπόριο

Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

πως η υγειονομική κρίση λειτούργησε αποτρεπτικά στην ανάληψη νέων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών.

Τα παραπάνω αποτελέσματα συνηγορούν πως το μερίδιο των επιχειρήσεων με ηλικία έως και 20 έτη μειώνεται διαχρονικά. Ειδικότερα, η συμμετοχή τους στο σύνολο εμφανίζει μείωση κατά 8 ποσοστιαίες μονάδες, σε σχέση με το προηγούμενο έτος (45%, το 2021, από 53%, το 2020). Αντίθετη εικόνα εμφανίζουν οι μεγαλύτερες σε ηλικία εμπορικές επιχειρήσεις (άνω των 30 ετών λειτουργίας), οι οποίες το 2021 σημειώνουν αύξηση του μεριδίου τους στο σύνολο σε 31% από 25% το 2020 (Διάγραμμα 4.1).

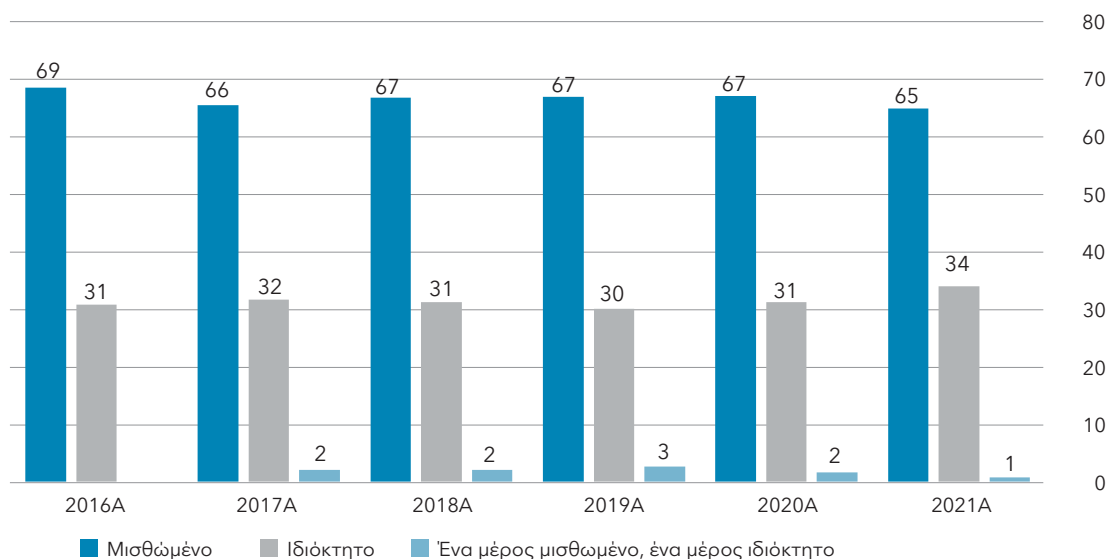
4.1.2. Μίσθωση ή ιδιόκτητο ακίνητο

Το ποσοστό ιδιόκτητης επαγγελματικής στέγης παραμένει υψηλό, επιβεβαιώνοντας τα ευρήματα που παρουσιάστηκαν σε προηγούμενες Εκθέσεις (Διάγραμμα 4.2). Συγκεκριμένα, το 34% των επιχειρήσεων στεγάζει την επιχειρηματική δραστηριότητά του σε ιδιόκτητο ακίνητο. Αντίθετα, το 65% των επιχειρήσεων χρησιμοποιεί ως επαγγελματική στέγη κτίριο για το οποίο καταβάλλει μίσθωμα, ποσοστό που έχει μειωθεί ελαφρώς σε σχέση με το 2016 και είναι ενδεικτικό της τάσης των επιχειρηματιών του κλάδου για απόκτηση ιδιόκτητης στέγης.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η συσχέτιση μεταξύ των ετών λειτουργίας της επιχείρησης και του ιδιοκτησιακού καθεστώτος. Στο πλαίσιο αυτής της συσχέτισης διαμορφώνεται ένα κρίσιμο ερευνητικό ερώτημα: «Οι εμπορικές επιχειρήσεις που διαθέτουν ιδιόκτητο ακίνητο παρουσιάζουν αυξημένη ανθεκτικότητα αποφεύγοντας, εν τέλει, ένα πιθανό «λουκέτο»;

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.2

Καθεστώς χρήσης ακινήτου στο λιανικό εμπόριο

Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

Φαίνεται πως η απάντηση είναι θετική, καθώς το μεγαλύτερο ποσοστό επιχειρήσεων που διαθέτουν ιδιόκτητο ακίνητο συγκεντρώνεται σωρευτικά στις επιχειρήσεις που λειτουργούν από 21 έτη λειτουργίας και άνω (65%). Επίσης, σχεδόν μία στις τέσσερις από τις επιχειρήσεις με ιδιόκτητο ακίνητο λειτουργεί στην αγορά για περισσότερα από 40 έτη, όταν το αντίστοιχο ποσοστό για τις επιχειρήσεις με μισθωμένο ακίνητο ανέρχεται στο 11% (Πίνακας 4.1). Αντίστροφη εικόνα παρατηρείται στις επιχειρήσεις με μισθωμένο ακίνητο καθώς περισσότερες από μία στις τέσσερις (28%) που καταβάλλουν μίσθωμα για την επαγγελματική τους στέγη λειτουργούν για λιγότερο από δέκα έτη, επιβαρύνοντας με αυτόν τον τρόπο τα λειτουργικά τους έξοδα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.1
Έτη λειτουργίας και καθεστώς ιδιοκτησίας ακινήτου

	Μισθωμένο	Ιδιόκτητο	Ένα μέρος μισθωμένο / ένα μέρος ιδιόκτητο	Σύνολο
0-10 έτη	28%	11%	17%	22%
11-20 έτη	25%	20%	17%	23%
21-30 έτη	21%	22%	17%	21%
31-40 έτη	12%	20%	17%	15%
Πάνω από 40 έτη	11%	23%	33%	16%
ΔΓ/ΔΑ	2%	4%	0%	3%
Σύνολο	100%	100%	100%	100%

Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

Επίσης, έντονο ενδιαφέρον παρουσιάζει η συσχέτιση του ύψους της απασχόλησης με τα έτη λειτουργίας των επιχειρήσεων (Πίνακας 4.2). Το 37% των επιχειρήσεων που δεν απασχολεί κανέναν υπάλληλο λειτουργεί στην αγορά για λιγότερο από δέκα έτη.

Διευρύνοντας την κλίμακα, παρατηρείται πως το 62% των επιχειρήσεων χωρίς προσωπικό δραστηριοποιείται στον κλάδο για λιγότερο από 20 έτη. Αντίθετα, το 57% των επιχειρήσεων που απασχολούν τουλάχιστον έναν υπάλληλο βρίσκεται εν λειτουργία για περισσότερα από 21 έτη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.2 Έτη λειτουργίας και μισθωτή εργασία			
	Χωρίς υπαλλήλους	Με έναν τουλάχιστον υπάλληλο	Σύνολο
0-10 έτη	37%	22%	27%
11-20 έτη	25%	18%	22%
21-30 έτη	19%	23%	21%
31-40 έτη	15%	16%	15%
Πάνω από 40 έτη	4%	18%	12%
ΔΓ/ΔΑ	0%	3%	3%
Σύνολο	100%	100%	100%

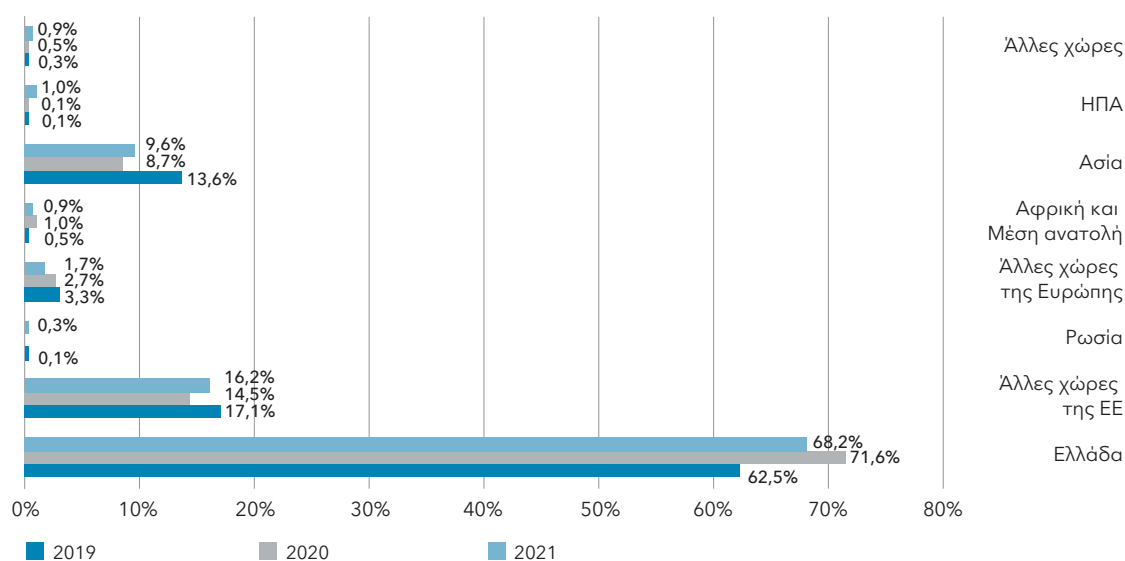
Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

4.1.3. Γεωγραφική προέλευση προϊόντων

Το 68,2% των εμπορευμάτων προέρχεται από την Ελλάδα, ποσοστό που ωστόσο έχει υποχωρήσει ελαφρά σε σχέση με το 2020 (71,6%). Το στοιχείο αυτό φανερώνει τη σταδιακή και αργή επιστροφή στην προ πανδημίας κατάσταση. Αυτή η εξέλιξη οφείλεται, ενδεχομένως, στο γεγονός ότι βελτιώθηκε η λειτουργία της εφοδιαστικής αλυσίδας και ήρθη ένας σημαντικός αριθμός από καθυστερήσεις (bottlenecks) που

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.3

Πηγές προέλευσης των εμπορευμάτων της επιχείρησης

Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

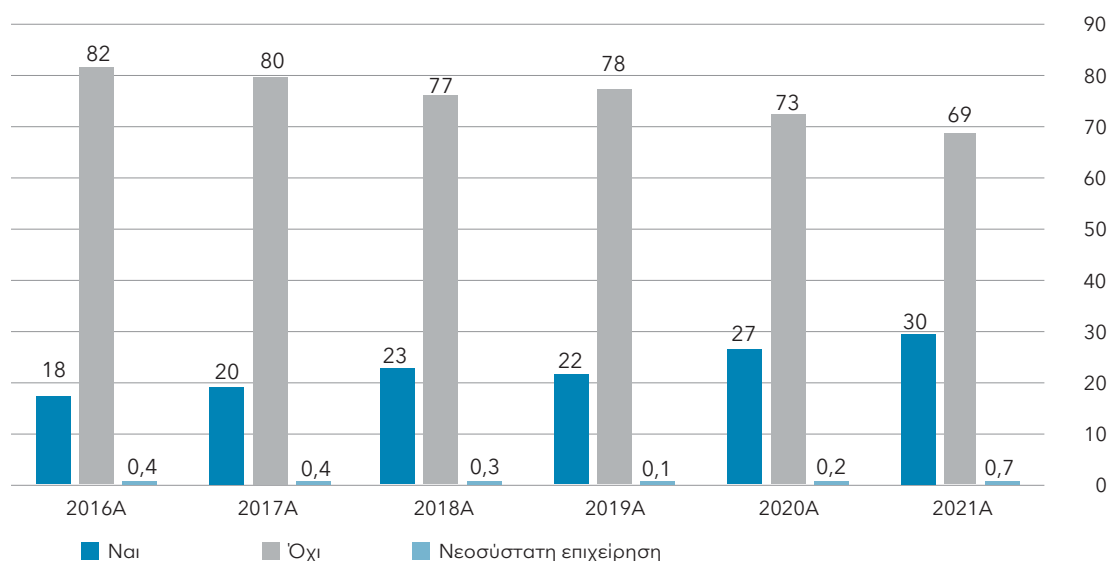
κορυφώθηκαν το 2020. Αναλυτικότερα, το 16,2% προέρχεται από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (έναντι 14,5%, το 2020) και το 9,6% είναι εμπορεύματα προερχόμενα από την Ασία (σε σύγκριση με το 8,7% για το Α' εξάμηνο του 2020). Παρά την οριακή αύξηση των αγαθών από τη Ρωσία, το εν λόγω ποσοστό διατηρείται σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα, γεγονός που εκτιμάται ότι δεν θα επηρεάσει τη λειτουργία των εμπορικών επιχειρήσεων σε όρους προμήθειας εμπορευμάτων. Σε γενικές γραμμές, η πολύ ισχυρή άνοδος των τιμών ενέργειας εξαιτίας και της πολεμικής αναμέτρησης στην Ουκρανία και των κυρώσεων στην οικονομία της Ρωσίας που ακολούθησαν, έχει έντονο αρνητικό αντίκτυπο στη λειτουργία όλων των επιχειρήσεων, γεγονός που είναι πιθανό να ανακαταλείψει τη γεωγραφική προέλευση των εμπορευμάτων σε μια προσπάθεια περιορισμού του κόστους. (Διάγραμμα 4.3).

4.1.4. Προμηθευτές

Η επιδείνωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, κατά τα δύο έτη της πανδημίας, πέραν όλων των άλλων, φαίνεται ότι διόγκωσε σημαντικά την πιθανότητα διακοπής της συνεργασίας των εμπορικών επιχειρήσεων με τους προμηθευτές τους. Το μερίδιο όσων διέκοψαν τη συνεργασία τους με κάποιον από τους προμηθευτές τους αυξήθηκε για δεύτερο συνεχές έτος και διαμορφώνεται στο 30% (Διάγραμμα 4.4). Σε ένα περισσότερο θεωρητικό επίπεδο, τρεις είναι οι πιθανές αιτίες που εντοπίζονται, σχετικά με αυτή την τάση: α) Η αδυναμία κάποιων προμηθευτών να ανταποκριθούν στις παραγγελίες εν μέσω της υγειονομικής κρίσης εξαιτίας των αναταράξεων στην εφοδιαστική αλυσίδα, β) η αύξηση των τιμών των προϊόντων σε συνδυασμό με την αδυναμία παροχής πίστωσης και γ) η πιθανή αναζήτηση εκ μέρους των εμπορικών επιχειρήσεων νέων προϊόντων, ή ακόμα και νέων αγορών. Σε κάθε περίπτωση, φαίνεται ότι η τριετία 2019 - 2021 επαναδιαμορφώνει τις συνεργασίες των εμπορικών επιχειρήσεων.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.4

Διακοπή συνεργασίας με κάποιον προμηθευτή (%)

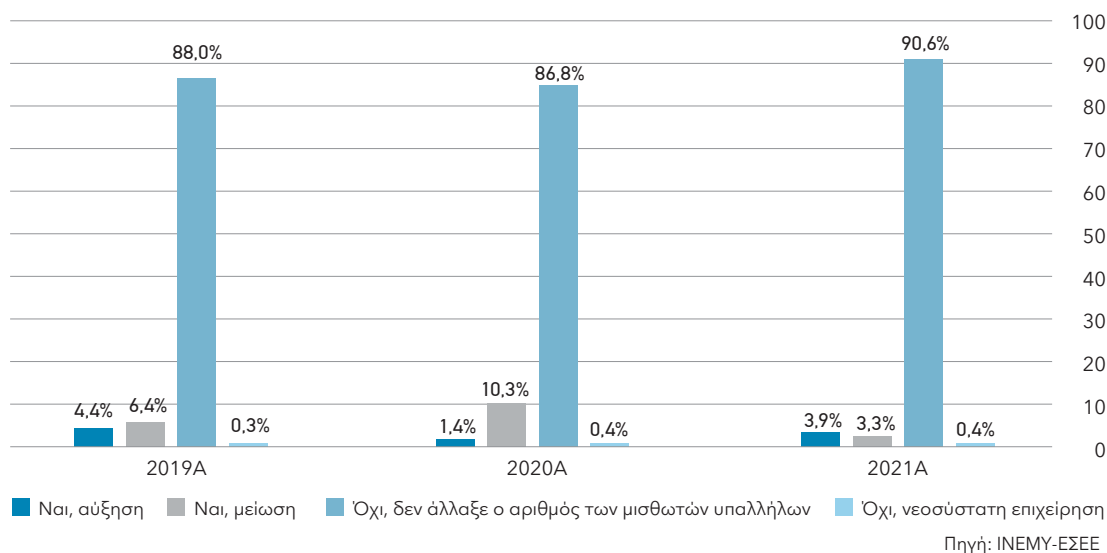
Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

4.1.5. Μεταβολή μισθωτής απασχόλησης

Για ένα ακόμη έτος, η ανθεκτικότητα της απασχόλησης αναδεικνύεται ως ένα εκ των πλέον βασικών χαρακτηριστικών του λιανικού εμπορίου. Συγκεκριμένα, κατά το Α' εξάμηνο του 2021, παρά τις έντονες πιέσεις που δέχθηκαν οι επιχειρήσεις εν μέσω της κρίσης υγείας, το 90,6% εξ αυτών διατήρησε αμετάβλητο το επίπεδο της μισθωτής απασχόλησης. Το στοιχείο αυτό απορρέει από τα μέτρα στήριξης της απασχόλησης τα οποία έλαβε η κυβέρνηση αξιοποιώντας, μεταξύ άλλων, και τους πόρους του ευρωπαϊκού προγράμματος "SURE", το πρόγραμμα «ΣΥΝ-ΕΡΓΑΣΙΑ» και την αποζημίωση ειδικού σκοπού. Το αποτύπωμα αυτών των θετικών, για την αγορά εργασίας, παρεμβάσεων ήταν η μείωση των επιχειρήσεων που περιόρισαν την απασχόληση σε 3,3% από 10,3% πέρυσι (Διάγραμμα 4.5).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.5

Μεταβολή μισθωτής απασχόλησης στο λιανικό εμπόριο Α' εξαμήνου ετών 2019 έως 2021

4.2. Βασικά οικονομικά στοιχεία των επιχειρήσεων στο λιανικό εμπόριο

Σε αυτή την ενότητα του τέταρτου μέρους της Έκθεσης, αποτυπώνεται η καταγραφή των βασικότερων οικονομικών μεγεθών των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στο λιανικό εμπόριο. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι, από τις επιχειρήσεις αυτές, έχουν εξαιρεθεί τα πρατήρια υγρών καυσίμων, τα φαρμακεία και τα μεγάλα σουπερμάρκετ, λόγω της εμφανούς ανομοιογένειας στα χαρακτηριστικά τους συγκριτικά με τις λοιπές επιχειρήσεις του λιανικού εμπορίου, αλλά και για το είδος των προϊόντων που εμπορεύονται, καθώς πρόκειται για αγαθά ανελαστικής ζήτησης και χαμηλής εισοδηματικής ελαστικότητας.

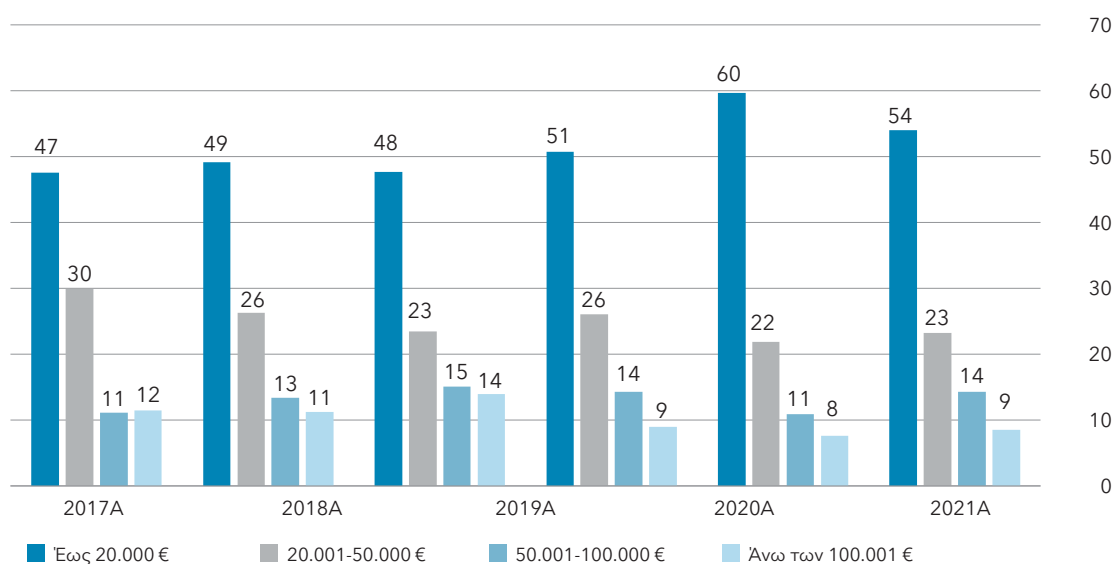
4.2.1. Αριθμός επιχειρήσεων ανά τάξη μεγέθους κύκλου εργασιών

Στο Α' εξάμηνο του 2021, ο αριθμός των επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών έως 20.000 ευρώ κατέγραψε εντυπωσιακή μείωση έξι ποσοστιαίων μονάδων, συγκριτικά με το αντίστοιχο εξάμηνο του 2020. Συγκεκριμένα, το 54% των επιχειρήσεων πραγματοποίησε εξαμηνιαίο κύκλο εργασιών μικρότερο των 20.000 ευρώ. Σε σύγκριση με τα αντίστοιχα εξάμηνα των ετών από το 2016 έως το 2019 (Διάγραμμα 4.6), προκύπτει ότι το ποσοστό των επιχειρήσεων με χαμηλό κύκλο εργασιών είναι ελαφρώς υψηλότερο, γεγονός που συνεπάγεται πως η επιστροφή προς την κανονικότητα είναι μια αργή διαδικασία. Από την άλλη, το ποσοστό των επιχειρήσεων που πραγματοποιούν εξαμηνιαίο κύκλο εργασιών άνω των 100.000 ευρώ παραμένει μονοψήφιο (9% από 8%, το 2020), εύρημα που αντανακλά πως ο σχετικά μεγάλος όγκος των πωλήσεων συγκεντρώνεται σε έναν μικρό αριθμό επιχειρήσεων.

Σε σχέση με το Α' εξάμηνο του 2020, οπότε και είχε επιδεινωθεί σε εξαιρετικό βαθμό ο κύκλος εργασιών των υπό εξέταση επιχειρήσεων, σημειώνονται μεταβολές στην κατάταξη, ανεξαρτήτως μεγέθους τζίρου. Ωστόσο, η εικόνα αυτή δεν ενθουσιάζει, γεγονός ενδεικτικό αφενός της ισχύς των καθοδικών πιέσεων που ασκήθηκαν εξαιτίας της πανδημίας και αφετέρου των μέτρων και των πρωτοβουλιών που απαιτούνται για την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης και της ομαλότητας στην αγορά.

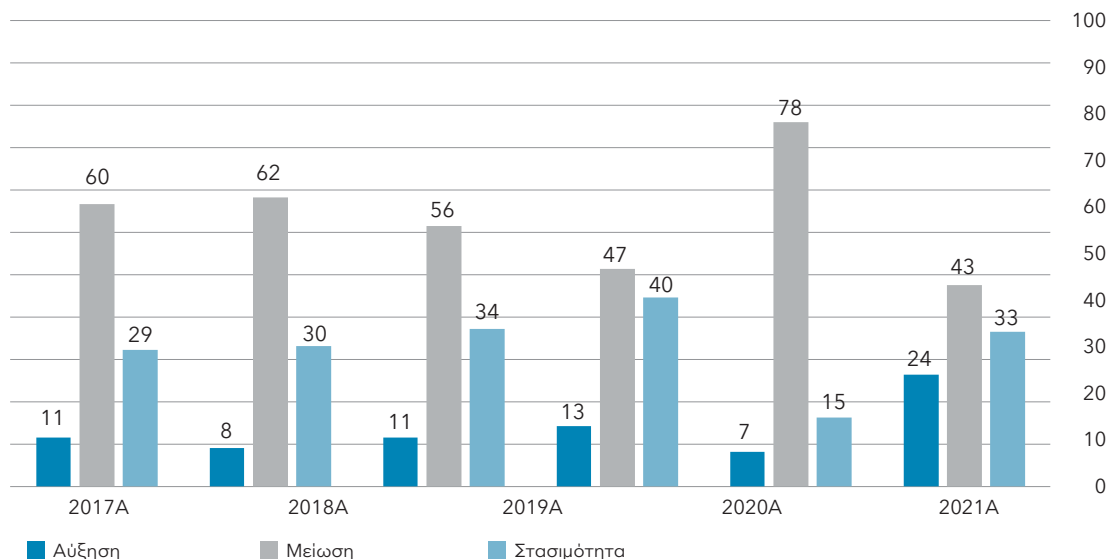
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.6

Ποσοστό επιχειρήσεων ανά κλίμακα κύκλου εργασιών: Α' εξάμηνο 2016 – Α' εξάμηνο 2021

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.7

Εξέλιξη κύκλου εργασιών λιανικού εμπορίου (% επιχειρήσεων)

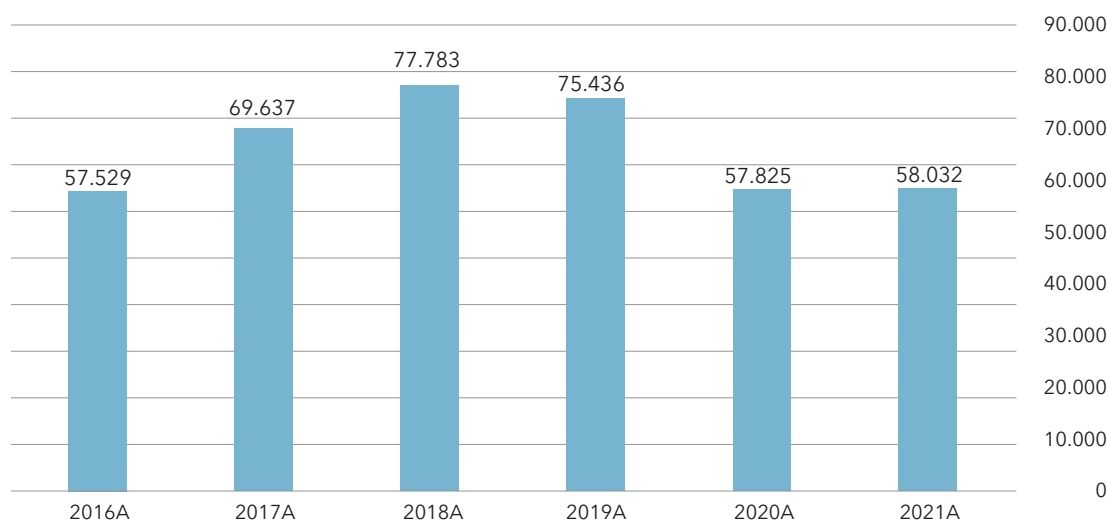
Πηγή: INEMY-ΕΣΣΕ

Μεταβολή εξαμηνιαίου κύκλου εργασιών

Η παραπάνω εικόνα επιβεβαιώνεται και από τη μεταβολή του κύκλου εργασιών κατά το Α' εξάμηνο του 2021 (Διάγραμμα 4.7). Ειδικότερα, ενισχύθηκε ιδιαίτερα το ποσοστό των επιχειρήσεων που αύξησε τις πωλήσεις του, αλλά παρέμενε πολύ υψηλά το ποσοστό που κατέγραψε υποχώρηση του κύκλου εργασιών, ακόμα και σε σχέση με την πολύ δυσμενή περυσινή περίοδο. Ειδικότερα, το 43% των επιχειρήσεων κατέγραψε μείωση του εξαμηνιαίου κύκλου εργασιών μεταξύ των δύο εξαμήνων (Α' εξάμηνο του 2021 σε σύγκριση με το Α' εξάμηνο του 2020), ενώ το 33% εμφάνισε στασιμότητα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.8

Εξέλιξη κύκλου εργασιών Α' εξάμηνο 2016 έως Α' εξάμηνο 2021

Πηγή: INEMY-ΕΣΣΕ

Μέσος Κύκλος εργασιών

Παρά το γεγονός ότι το ποσοστό των επιχειρήσεων που σημειώνουν αύξηση του εξαμηνιαίου κύκλου εργασιών το Α' εξάμηνο του 2021 σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό υπερ-τριπλασιάστηκε, δεν μετατράπηκε σε ουσιαστική μεγέθυνση του μέσου κύκλου εργασιών της (Διάγραμμα 4.8). Το εύρημα αυτό είναι ιδιαίτερα ανησυχητικό, διότι φαίνεται ότι ανακόπηκε η μεγέθυνση του μέσου κύκλου εργασιών η οποία είχε ξεκινήσει από το 2017.

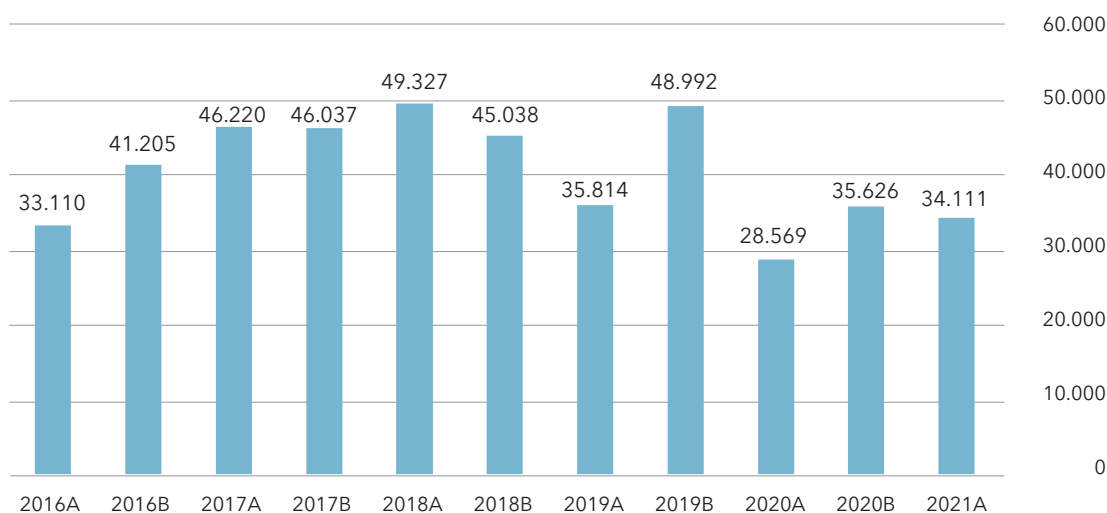
Ουσιαστικά, σε σχέση με το Α' εξάμηνο του 2019, ο μέσος κύκλος εργασιών μειώθηκε κατά 23,1% ενώ η αύξηση σε σχέση με το Α' εξάμηνο του 2020 είναι οριακή και περιορίζεται σε 0,4%.

Αγορές εμπορευμάτων

Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας η μέση αξία εμπορευμάτων για το Α' εξάμηνο του 2021 ανήλθε σε 34.111 ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 19,4%, σε σχέση με το Α' εξάμηνο του 2020. Η εικόνα αυτή είναι εν πολλοίς αναμενόμενη καθώς οι επιχειρήσεις ήλπισαν ότι θα αντιστάθμιζαν τις απώλειες που κατέγραψαν κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Σε σχέση με το Β' εξάμηνο του 2020, είναι φανερό ότι προσπάθησαν να προωθήσουν τα αποθέματά τους που είχαν συσσωρευτεί εξαιτίας της πανδημίας (Διάγραμμα 4.9). Σε κάθε περίπτωση, σημειώνεται πως η αύξηση της αξίας εμπορευμάτων κατά το Α' εξάμηνο του 2021, δεν μεταφράστηκε ανάλογη άνοδο του μέσου κύκλου εργασιών. Το εύρημα αυτό, επιβεβαιώνει την αργή και γεμάτη κινδύνους διαδικασία επιστροφής στην προ πανδημίας κανονικότητα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.9

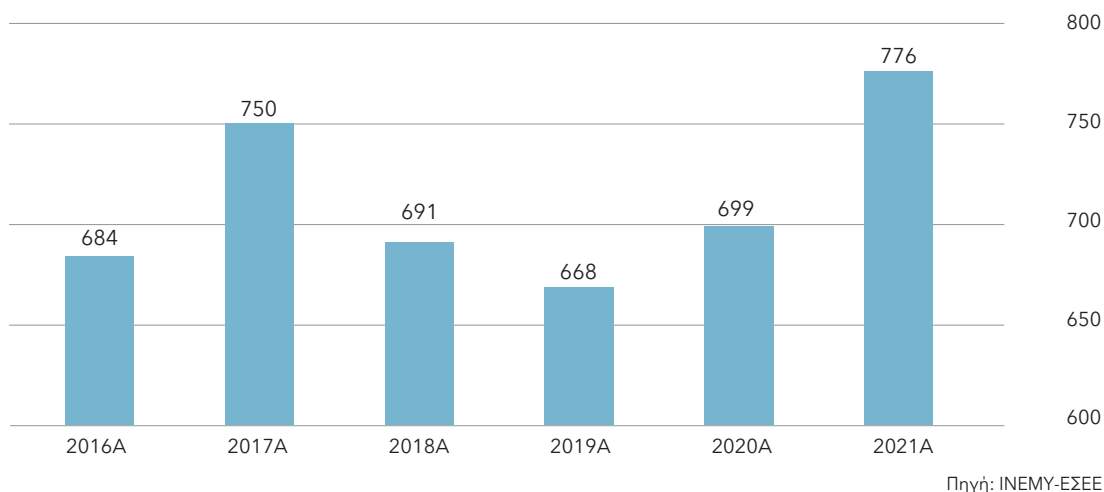
Διαχρονική εξέλιξη αξίας αγοράς εμπορευμάτων

Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.10

Ύψος μηνιαίου μισθώματος ακινήτου

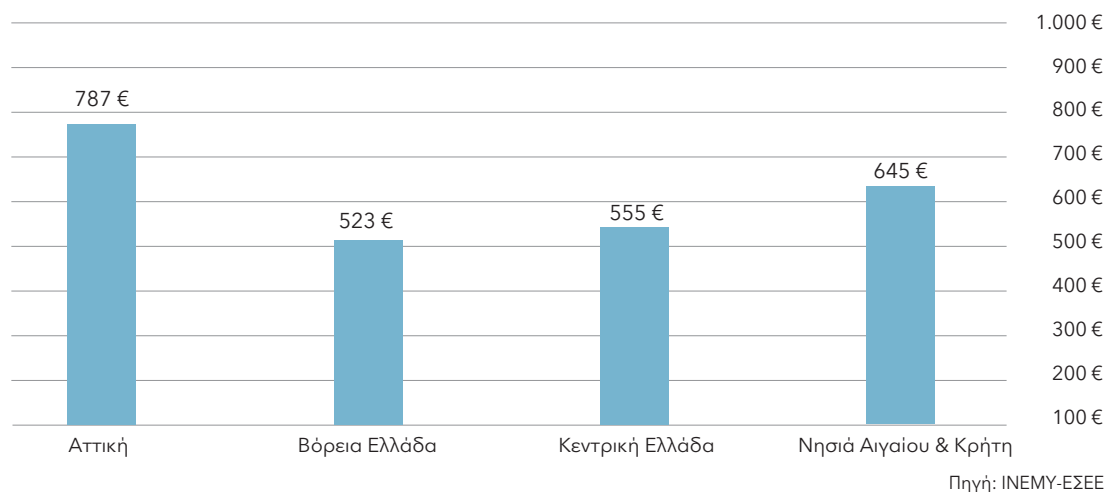
4.2.2. Λειτουργικά έξοδα

Η μίσθωση του ακινήτου (για το 65% των επιχειρήσεων που μισθώνουν) αποτελεί βασική συνιστώσα των λειτουργικών εξόδων της εμπορικής επιχείρησης. Το μέσο μηνιαίο μίσθωμα μιας επιχείρησης του λιανικού εμπορίου ανέρχεται σε 776 ευρώ, όντας υψηλότερο κατά 11,0% από το 2020 (Διάγραμμα 4.10). Μάλιστα, σε σχέση με το 2019, το μέσο μηνιαίο μίσθωμα παρουσιάζει σωρευτική αύξηση κατά 16,2%.

Συνεπώς, οι επιχειρήσεις που καταβάλλουν μίσθωμα δέχονται μια επιπρόσθετη πίεση στα λειτουργικά τους έξοδα. Τέλος, η περιφερειακή ανάλυση ανά μεγάλη γεωγραφική περιοχή παρουσιάζει διακυμάνσεις καθώς οι εξελίξεις στην αγορά ακινήτων φαίνεται πως είναι δυσμενέστερες στην Αττική, στα νησιά του Αιγαίου και στην Κρήτη (Διάγραμμα 4.11).

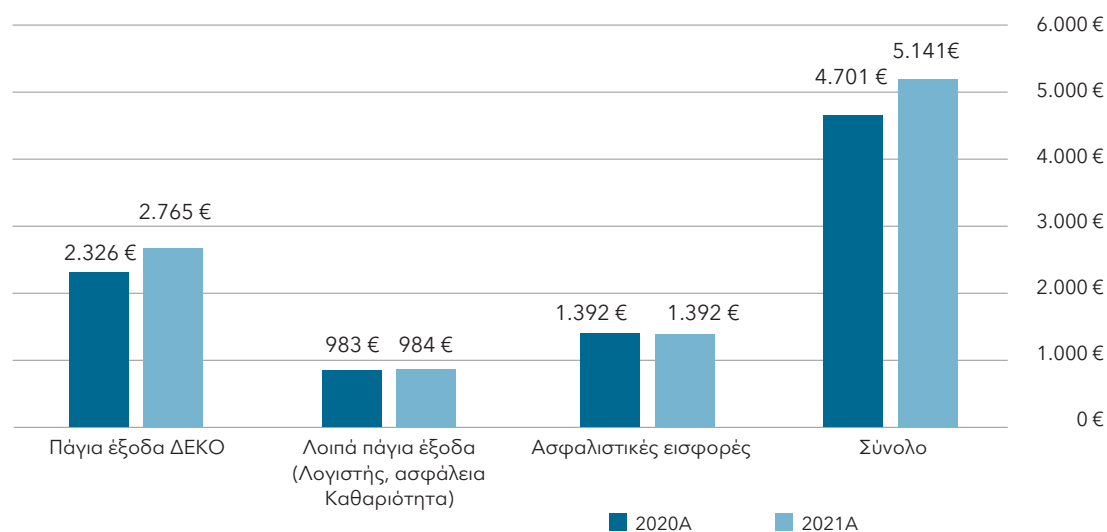
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.11

Μέσο μηνιαίο μίσθωμα σε ευρώ ανά μεγάλη γεωγραφική περιοχή

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.12

Πάγια δαπάνη επιχείρησης Α' εξάμηνο 2020 – Α' εξάμηνο 2021

Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

Τα πάγια έξοδα περιλαμβάνουν δαπάνες για ΔΕΚΟ, αμοιβές λογιστή, καθαριότητα (όπου υπάρχει) και ασφάλεια (όπου υπάρχει). Βάσει των ευρημάτων της έρευνας (Διάγραμμα 4.12), ο μέσος όρος των εξαμηνιαίων πάγιων δαπανών των επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου ανέρχεται σε 5.141 ευρώ (10.282 ευρώ κατ' έτος). Ειδικότερα, τα εξαμηνιαία πάγια έξοδα κατανέμονται ως εξής: α) Έξοδα ΔΕΚΟ 2.765 ευρώ, β) Λοιπά Πάγια Έξοδα (Λογιστής, Ασφάλεια, Καθαριότητα) 984 ευρώ, γ) Ασφαλιστικές Εισφορές 1.392 ευρώ (έχει υπολογιστεί με βάση την ελάχιστη εξαμηνιαία εισφορά ΟΑΕΕ/ΕΦΚΑ). Ως εκ τούτου, οι πάγιες δαπάνες έχουν ενισχυθεί κατά 9,4% σε σχέση με το 2020. Αν μάλιστα ληφθούν υπόψη οι ισχυρές πληθωριστικές πιέσεις από το τέλος του 2021, γίνεται κατανοητό η διόγκωση των λειτουργικών εξόδων.

Βάσει των ανωτέρω, είναι εφικτή η αποτύπωση του οικονομικού προφίλ της αντιπροσωπευτικής λιανικής επιχείρησης για το 2021. Η έρευνα παρέχει τη δυνατότητα επαναπροσδιορισμού των εκτιμήσεων, όπως αυτές καταγράφηκαν στην Έκθεση του 2020. Πιο συγκεκριμένα, οι εκτιμήσεις για το 2021, οι οποίες λαμβάνουν υπόψη την εποχικότητα του Β' εξαμήνου του έτους, διαμορφώνονται ως εξής:

Στον Πίνακα 4.3, παρουσιάζεται διαφοροποίηση του κύκλου εργασιών, συγκριτικά με το 2020 (123.000 ευρώ, σε σχέση με τα 117.000 ευρώ της αναθεωρημένης εκτίμησης για το 2020). Επιπλέον, καταγράφεται αύξηση των λειτουργικών εξόδων της επιχείρησης κατά 5,9% για τις επιχειρήσεις με μίσθωμα και κατά 11,2% για τις επιχειρήσεις χωρίς μίσθωμα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.3		
	ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ 2020	ΕΚΤΙΜΗΣΗ INEMY 2021
Κύκλος εργασιών	117.000	123.000
Αγορές εμπορευμάτων	64.000	73.764
Λειτουργικά έξοδα (με ενοίκιο)	15.042	15.940
Λειτουργικά έξοδα (χωρίς ενοίκιο)	6.894	7.663
Ασφαλιστικές εισφορές	2.765	2.965

Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

4.3. Οφειλές και τραπεζικός δανεισμός

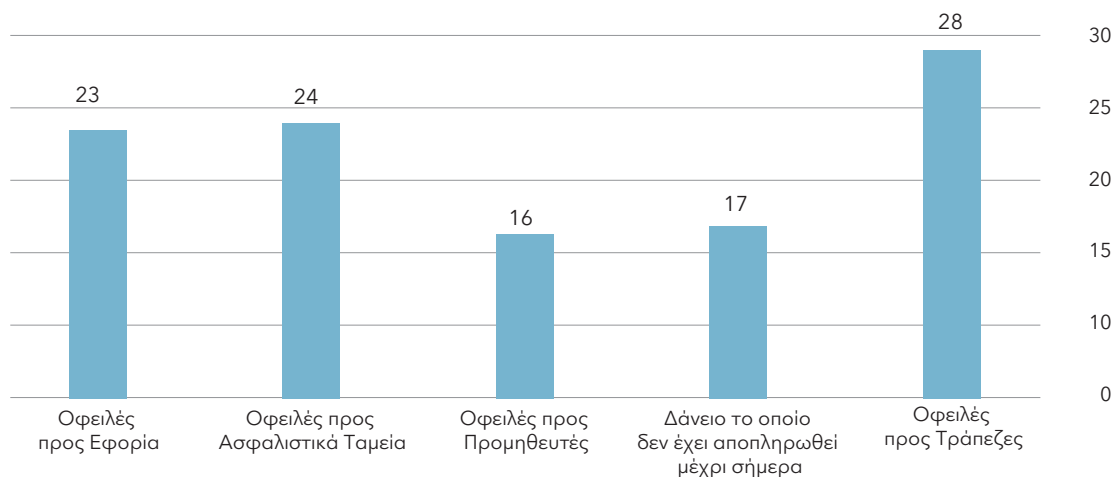
4.3.1. Οφειλές

Οι οφειλές των επιχειρήσεων προς το δημόσιο (δηλαδή οι υποχρεώσεις προς την εφορία και τα ασφαλιστικά ταμεία), τους ιδιώτες, τις τράπεζες και τους προμηθευτές αποτελούν ένα σημαντικό κομμάτι της ανάλυσης στο πλαίσιο της έρευνας. Στο Διάγραμμα 4.13, αποτυπώνονται τα ποσοστά των επιχειρήσεων με οφειλές για το Α' εξάμηνο του 2021.

Σχεδόν μία στις τέσσερις επιχειρήσεις έχει οφειλές προς την εφορία ενώ παρόμοιο είναι η αναλογία των επιχειρήσεων που έχουν ληξιπρόθεσμα χρέη στα ασφαλιστικά ταμεία (Διάγραμμα 4.13). Η υψηλή σημασία που αποδίδουν οι εμπορικές επιχειρήσεις στους προμηθευτές αποτυπώνεται και στα παραδοσιακά χαμηλά ποσοστά με ληξιπρόθεσμες οφειλές, καθώς αποτελούν σημαντικό κρίκο στην ομαλή λειτουργία της αγοράς. Λίγο περισσότερες από μία στις τέσσερις επιχειρήσεις έχουν οφειλές προς τις τράπεζες, ενώ γενικότερα η πρόσβαση στον τραπεζικό δανεισμό είναι περιορισμένη, εύρημα που επαναλαμβάνεται σταθερά τα τελευταία χρόνια.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.13

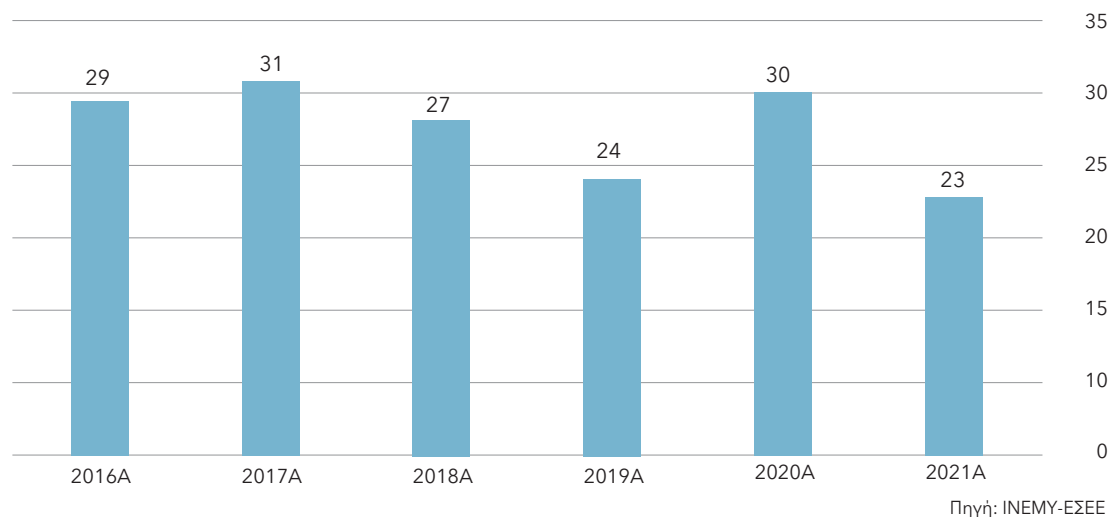
Ποσοστό (%) επιχειρήσεων με οφειλές: Α' εξάμηνο 2021

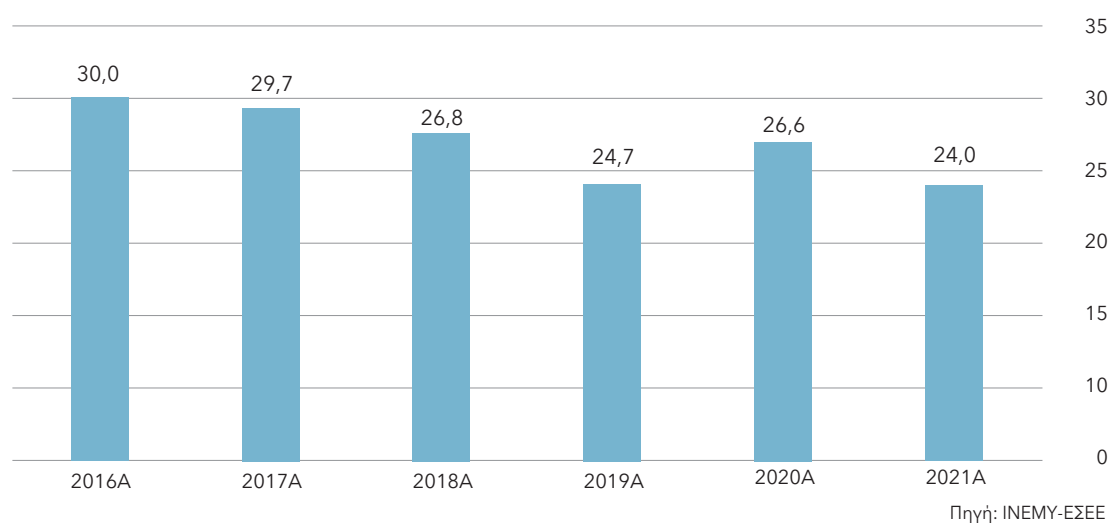
Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.14

Ποσοστό (%) επιχειρήσεων με οφειλές προς την εφορία:
Α' εξάμηνο 2016 – Α' εξάμηνο 2021

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.15

Ποσοστό (%) επιχειρήσεων με ληξιπρόθεσμες οφειλές σε ασφαλιστικά ταμεία:
Α' εξάμηνο 2016 – Α' εξάμηνο 2021

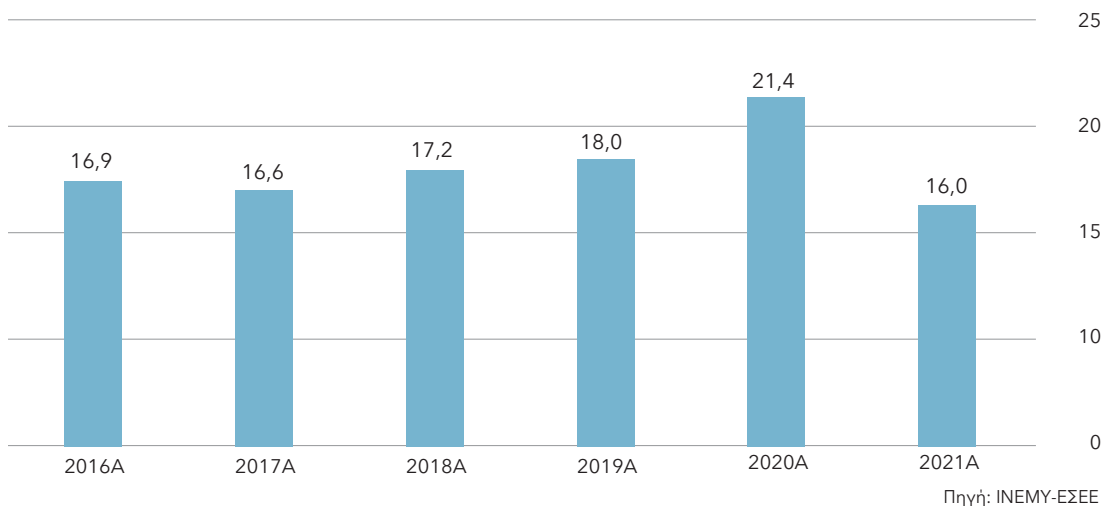

Στα Διαγράμματα 4.14 και 4.15, αποτυπώνονται διαχρονικά τα ποσοστά των επιχειρήσεων με οφειλές προς την εφορία και τα ασφαλιστικά ταμεία. Κατά το Α' εξάμηνο του 2021, παρατηρείται υποχώρηση του ποσοστού των επιχειρήσεων με οφειλές. Τα μέτρα στήριξης της κυβέρνησης προς τις επιχειρήσεις, τα οποία περιλάμβαναν αναστολές πληρωμών προς την εφορία και τα ασφαλιστικά ταμεία, φαίνεται ότι περιόρισαν τα ποσοστά των επιχειρήσεων με οφειλές.

Σημαντική εξέλιξη είναι η μείωση του ποσοστού των επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου με οφειλές προς τους προμηθευτές (16%, το 2021), επίδοση που χαρακτηρίζεται ως η χαμηλότερη των τελευταίων ετών. Η μικρή αυτή υποχώρηση ίσως να οφείλεται στην πολιτική που ακολουθούν πλέον οι προμηθευτές, η οποία συνίσταται στη συρρίκνωση του πιστωτικού περιθωρίου.

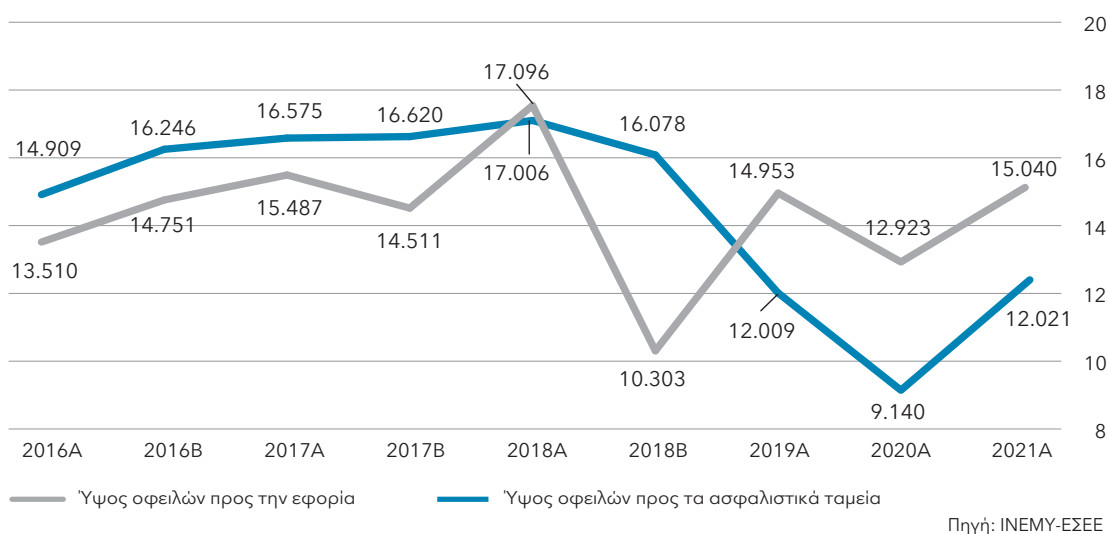
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.16

Ποσοστό (%) επιχειρήσεων με οφειλές προς προμηθευτές:
Α' εξάμηνο 2016 – Α' εξάμηνο 2021

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.17

Ύψος οφειλών προς την εφορία και τα ασφαλιστικά ταμεία: 2016-2021

Η μέση οφειλή προς την οικονομική εφορία αυξήθηκε κατά 16,4% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Παράλληλα, το μέσο ύψος οφειλών προς τα ασφαλιστικά ταμεία για την ίδια περίοδο κινήθηκε ανοδικά κατά 31,5% (Διάγραμμα 4.17). Το στοιχείο αυτό τεκμηριώνει την αυξημένη πίεση που ασκείται στις εμπορικές επιχειρήσεις καθώς η αύξηση του ιδιωτικού χρέους δεν χρηματοδοτείται από μια αντίστοιχη αύξηση των εσόδων. Η παρούσα διαπίστωση αναδεικνύει την αναγκαιότητα μιας ευρύτερης πολιτικής με πυρήνα τη βελτίωση των επιδόσεων βιωσιμότητας, ιδίως για τις επιχειρήσεις εκείνες που παρουσιάζουν μια εύθραυστη εικόνα.

Στους Πίνακες 4.4 και 4.5, αποτυπώνεται συγκεντρωτικά η διαχρονική εξέλιξη του ποσοστού των επιχειρήσεων οι οποίες διατηρούν ληξιπρόθεσμες οφειλές προς την εφορία, τα ασφαλιστικά ταμεία και τους προμηθευτές, καθώς και το μέσο ύψος ληξιπρόθεσμων οφειλών σε εφορία και ασφαλιστικά ταμεία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.4
Ληξιπρόθεσμες οφειλές συγκεντρωτικά προς εφορία, ασφαλιστικά ταμεία και προμηθευτές (Α' εξαμήνου)

	2017	2018	2019	2020	2021
Προς την εφορία	31%	27%	24%	30%	23%
Προς τα ασφαλιστικά ταμεία	30%	27%	25%	27%	24%
Προς προμηθευτές	17%	17%	18%	21%	16%
Επαγγελματικό δάνειο	19%	21%	19%	19%	17%
Οφειλές προς Τράπεζες	36%	32%	31%	22%	28%

Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.5
Μέσο ύψος ληξιπρόθεσμων οφειλών του λιανικού εμπορίου σε εφορία –ασφαλιστικά ταμεία σε απόλυτα μεγέθη (Α' εξαμήνου)

	2017	2018	2019	2020	2021
Ύψος οφειλών προς εφορία	15.487 €	17.537 €	14.953 €	12.923€	15.040€
Ύψος οφειλών προς ασφαλιστικά ταμεία	16.576 €	17.096 €	12.009 €	9.140€	12.021€

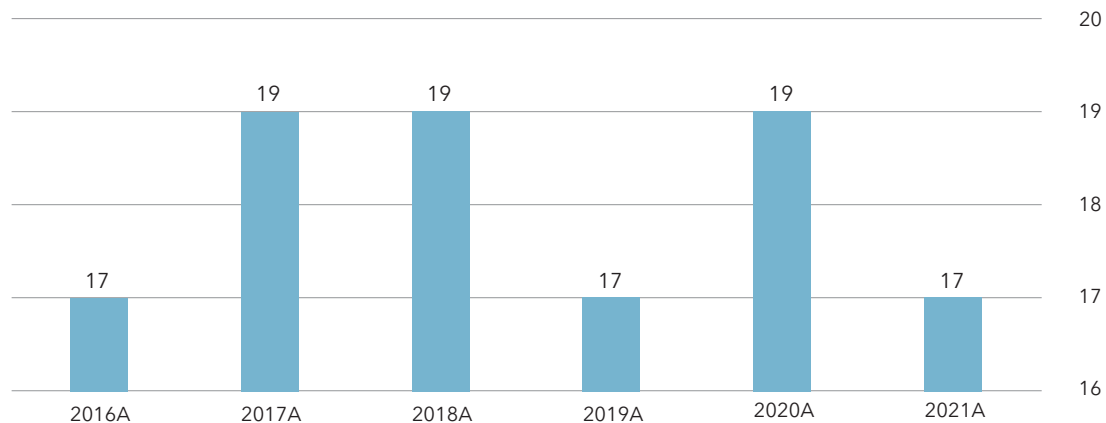
Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

4.3.2. Χρηματοδότηση και επενδύσεις

Το ποσοστό των εμπορικών επιχειρήσεων (Διάγραμμα 4.18) με ανοιχτό επαγγελματικό δάνειο (17%) παρουσιάζει μείωση σε σχέση με το Α' εξάμηνο του 2020 (19%) και φαίνεται να επανέρχεται στα επίπεδα του 2019. Ωστόσο, περίπου τρεις στις δέκα από αυτές τις επιχειρήσεις δεν εξυπηρετούν τη δανειακή τους οφειλή (28% των επιχειρήσεων, το 2021, σε σχέση με το 22% που καταγράφηκε το 2020). Η επιδεινωση αυτή είναι η μόνη μεταξύ των κατηγοριών και επιβεβαιώνει τις πιέσεις, οι οποίες ασκήθηκαν στον κλάδο και έχουν επισημανθεί και παραπάνω, ενώ η κατάσταση αναμένεται να επιδεινωθεί, καθώς τα μέτρα στήριξης θα αποσύρονται σταδιακά.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.18

Ποσοστό (%) επιχειρήσεων με επιχειρηματικό δάνειο:
Α' εξάμηνο 2016 – Α' εξάμηνο 2021

Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

Στον Πίνακα 4.6, καταγράφεται η χρονοσειρά με το ποσοστό των επιχειρήσεων που έχουν ανοιχτό επαγγελματικό δάνειο και οφειλές προς τις τράπεζες, από το 2017 έως το 2021.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.6					
Ανοιχτό επαγγελματικό δάνειο και οφειλές προς τις τράπεζες					
	2017	2018	2019	2020	2021
Επαγγελματικό δάνειο	19%	19%	17%	19%	17%
Οφειλές προς Τράπεζες	36%	32%	31%	22%	28%

Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

Τα ίδια κεφάλαια της επιχείρησης εξακολουθούν να αποτελούν τη βασικότερη πηγή χρηματοδότησης (81.8%) και βρίσκονται σε χαμηλότερο επίπεδο, σε σχέση με το 2020 (86.2%). Το τελευταίο έτος, καταγράφεται σημαντική μείωση της χρηματοδότησης από τα προσωπικά κεφάλαια του ιδιοκτήτη (42.3% από 54.5%), εξέλιξη αναμενόμενη μετά την απότομη αύξηση που σημειώθηκε το 2020 (φαινόμενο base effect), έτος κατά το οποίο η κορύφωση της υγειονομικής κρίσης οδήγησε πολλούς επιχειρηματίες σε αυτήν τη λύση.

Επίσης, το υψηλό ποσοστό χρηματοδότησης από συγγενείς μειώνεται κατακόρυφα (σχεδόν στο ¼), σε σχέση με το προηγούμενο έτος, ενώ ο τραπεζικός δανεισμός εξακολουθεί να μην εξυπηρετεί τις χρηματοδοτικές ανάγκες των επιχειρήσεων (αν και καταγράφεται μικρή αύξηση του ποσοστού σε 6.8% από 4.2%). Αντίθετα, θεαματική ήταν η συνεισφορά των προγραμμάτων χρηματοδότησης (πχ ΤΕΠΙΧ, Ταμείο Εγγυοδοσίας), η οποία εκτινάχθηκε στο 22,3% από το 3,5%, το προηγούμενο έτος. Πρόκειται, ωστόσο, για μια αναμενόμενη εξέλιξη, καθώς σε μεγάλο βαθμό αφορά στα προγράμματα στήριξης που θεσπίστηκαν για την αντιμετώπιση των παρενεργειών της κρίσης υγείας. Οι επιχειρήσεις που επωφελήθηκαν της αποζημίωσης ειδικού σκοπού μειώθηκαν κατά το ήμισυ (31,1% από 62,6%), λόγω σταδιακής απόσυρσης του μέτρου, ενώ αυξήθηκαν εκείνες που έλαβαν την επιστρεπτέα προκαταβολή λόγω διεύρυνσης των κριτηρίων της (από 31,4% σε 62,1%) (Πίνακας 4.7).

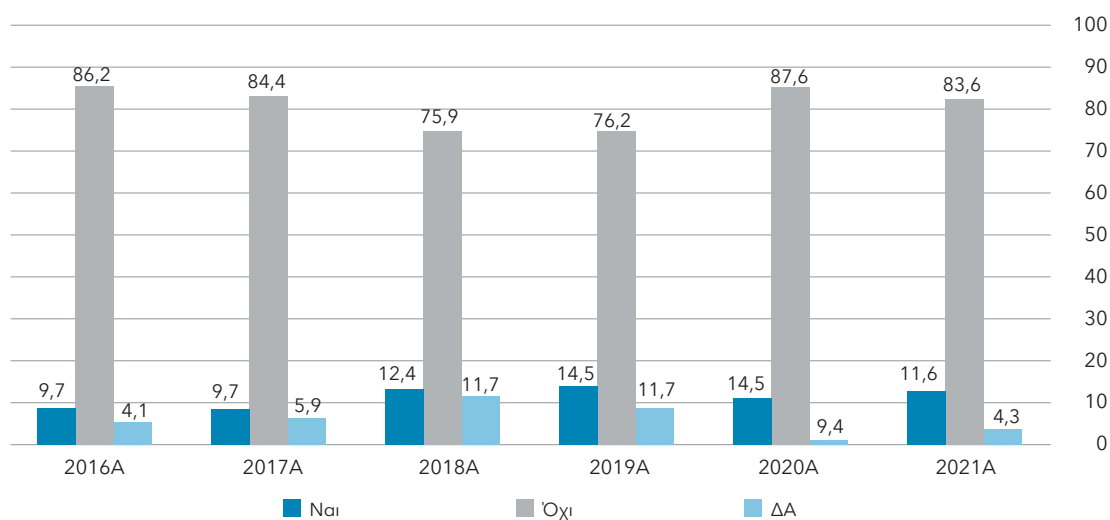
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.7						
Χρηματοδότηση της επιχείρησης λιανικού εμπορίου: Α' εξάμηνο 2016 - Α' εξάμηνο 2021 (πολλαπλής επιλογές, σε %)						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Τραπεζικός δανεισμός	3,4	2,1	3,5	3,2	4,2	6,8
Κεφάλαια επιχείρησης	90,8	87,7	85,2	86,4	86,2	81,8
Προσωπικά κεφάλαια	55,0	52,9	38,4	33,3	54,5	42,3
Συγγενείς	2,4	25,4	19,7	22,2	24,4	6,9
Προγράμματα	-	1,8	1,5	1,6	3,5	22,3
Αποζημίωση Ειδ. Σκοπού	-	-	-	-	62,6	31,1
Επιστρεπτέα Προκαταβολή	-	-	-	-	31,4	62,1

Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.19

Επενδύσεις παγίου κεφαλαίου (%): Α' εξάμηνο 2016 – Α' εξάμηνο 2021

Στον αντίποδα, χαμηλή παραμένει η επενδυτική δραστηριότητα στο λιανικό εμπόριο (Διάγραμμα 4.19), η οποία, παρά τις επιπτώσεις της πανδημίας, σημείωσε φέτος οριακή αύξηση. Ειδικότερα, το 12,1% των επιχειρήσεων πραγματοποίησε επενδύσεις παγίου κεφαλαίου από 11,6%, το προηγούμενο έτος, επίδοση που κυμαίνεται κοντά στον μέσο όρο των τελευταίων ετών (Διάγραμμα 4.19). Υπό το συγκεκριμένο πλαίσιο, γίνεται ευκολότερα αντιληπτή η κρισιμότητα συμπερίληψης του εμπορίου στο Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Αν αναλογιστεί κάποιος ότι ο μέσος όρος των επενδύσεων στην οικονομία ανέρχεται σε 12% έναντι του 22% που ισχύει στην ευρωζώνη, καθίσταται φανερό ότι ο κλάδος χρειάζεται ένα ισχυρό επενδυτικό σοκ για την αύξηση της παραγωγικότητας.

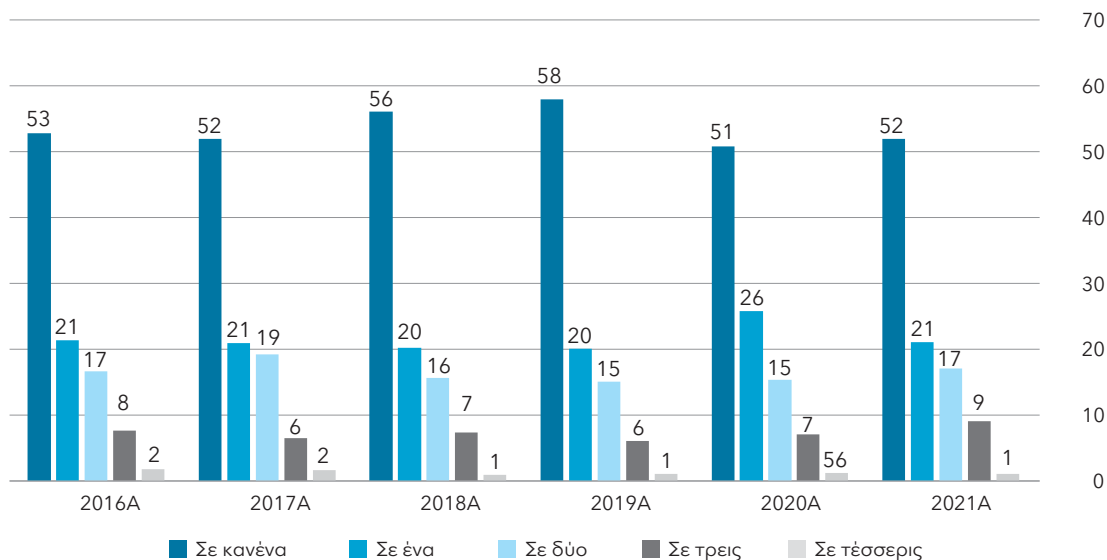
4.3.3. Η συνολική εικόνα του χρέους των εμπορικών επιχειρήσεων

Από την ανάλυση των δεδομένων προκύπτει ότι το 52% των επιχειρήσεων το Α' εξάμηνο δεν είχε κάποια ληξιπρόθεσμη οφειλή (Διάγραμμα 4.20). Πρόκειται για επίδοση που κινείται στα ίδια επίπεδα με εκείνη του προηγούμενου έτους (51%) αλλά είναι αρκετά χαμηλότερη από την αντίστοιχη του 2019 (58%).

Το ποσοστό των επιχειρήσεων με οφειλές προς κάποιον τρίτο (εφορία, ασφαλιστικά ταμεία, προμηθευτές, ή τράπεζες) υποχώρησε από το 26%, του 2020, και επανήλθε σε, προ πανδημίας, επίπεδα. Αντίθετα, το ποσοστό των επιχειρήσεων με οφειλές προς δύο πιστωτές ενισχύθηκε στο 17%, το Α' εξάμηνο του 2021 (από 15%, το 2020), ενώ επίσης αυξήθηκαν οι επιχειρήσεις με οφειλές προς τρεις πιστωτές (9%, το 2021 από 7%, το 2020). Φαίνεται, δηλαδή, η τάση διόγκωσης των ληξιπρόθεσμων οφειλών των εμπορικών επιχειρήσεων σε περισσότερους του ενός πιστωτή, αν και κατά μικρό ποσοστό, σε σχέση με το 2020. Δεδομένου ότι η μέση ληξιπρόθεσμη οφειλή σε εφορία και ασφαλιστικά ταμεία αυξάνεται, αναδεικνύει τις αρνητικές προοπτικές που διαφαίνονται για ένα σημαντικό ποσοστό των επιχειρήσεων του κλάδου αναφορικά με τη διαφυγή τους από την παγίδα του ιδιωτικού χρέους.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.20

Φορείς στους οποίους υπάρχουν ληξιπρόθεσμα χρέη (%):
Α' εξάμηνο 2016 – Α' εξάμηνο 2021

Πηγή: INEMY-ΕΖΕΕ

4.4. Υποκειμενικές προσεγγίσεις. Η γνώμη των εμπόρων για τα προβλήματα των εμπορικών επιχειρήσεων

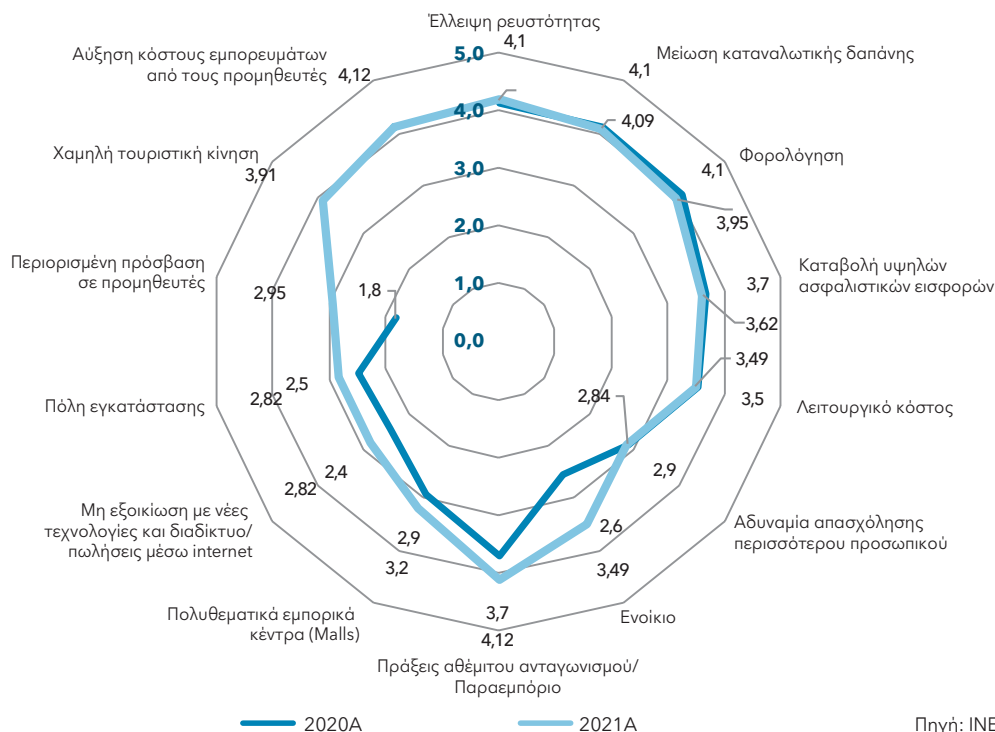
Η παρούσα ενότητα καταγράφει τις απόψεις των εμπόρων αναφορικά με την αξιολόγηση των προκλήσεων του επιχειρηματικού περιβάλλοντος οι οποίες διαχρονικά επιδρούν στην επιχειρηματική δραστηριότητα. Στις προηγούμενες καταγραφές, αν και εμφανίζονταν οριακές διαφοροποιήσεις, προέβλεπε μια σχετική σταθερότητα στις απόψεις των εμπόρων. Η εικόνα αυτή φαίνεται ότι αλλάζει, όσον αφορά στο Α' εξάμηνο του 2021.

Στο ακόλουθο Διάγραμμα 4.21, αποτυπώνεται, σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5 (όπου το 1 δηλώνει «ελάχιστα σημαντική» και το 5 δηλώνει «πάρα πολύ σημαντική»), η αξιολόγηση των προβλημάτων, πάντα κατά την άποψη των εμπόρων.

Από την ανάλυση των παραπάνω στοιχείων, προκύπτει ότι η πανδημία ανέδειξε τις δυσχέρειες, τις οποίες αντιμετωπίζει σήμερα ο εμπορικός κόσμος. Συγκεκριμένα, η φορολόγηση, η μείωση της καταναλωτικής δαπάνης, η έλλειψη ρευστότητας, η αύξηση του κόστους εμπορευμάτων από τους προμηθευτές και οι πράξεις αθέμιτου ανταγωνισμού αποτελούν τα σημαντικότερα προβλήματα των εμπορικών επιχειρήσεων. Οι εν λόγω προκλήσεις καταγράφουν βαθμό σημαντικότητας από 4,0 έως 4,2, ο οποίος είναι σαφώς αυξημένος, σε σχέση με το προηγούμενο έτος (Διάγραμμα 4.21). Ωστόσο, οριακή ήταν η βελτίωση που παρατηρήθηκε στη φορολόγηση, όπου αν και ο εμπορικός κόσμος υπήρξε ο αποδέκτης μιας σειράς μέτρων στήριξης από την κυβέρνηση, εντούτοις, το κλίμα αντιστράφηκε πολύ οριακά προς το καλύτερο (στο 4.0 από το 4.1 του πέρυσι). Η εξέλιξη αυτή πιθανόν να σχετίζεται με τις φορολογικές επιβαρύνσεις που έχουν συσσωρευτεί τα τελευταία έτη.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.21

Αξιολόγηση προβλημάτων των εμπορικών επιχειρήσεων κατά το Α' εξάμηνο των ετών 2020 και 2021

Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

Η καταβολή ασφαλιστικών εισφορών (βαθμός σημαντικότητας 3.6) αποτελεί, επίσης, ένα κρίσιμο πρόβλημα για τις εμπορικές επιχειρήσεις, ενώ το λειτουργικό κόστος (βαθμός σημαντικότητας 3.5) έχει εξελιχθεί πλέον σε ζωτικής σημασίας ζήτημα στο σύγχρονο Σε αυτό το σημείο αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι, κατά την περίοδο της έρευνας, οι αρνητικές επιπτώσεις της ενεργειακής κρίσης δεν είχαν ακόμη εκδηλωθεί.

Είναι χαρακτηριστικό ότι προβλήματα με συγκριτικά μικρότερο βαθμό σημαντικότητας, όπως η απασχόληση του προσωπικού, τα πολυθεματικά κέντρα, η πόλη εγκατάστασης και, κυρίως, το ενοίκιο, παρουσιάζουν σημαντική τόνωση του βαθμού κρισιμότητάς τους, γεγονός που αντανάκλα τις πιέσεις, τις οποίες δέχονται οι εμπορικές επιχειρήσεις. Παράλληλα, η συρρίκνωση της τουριστικής κίνησης, λόγω της πανδημίας, δημιούργησε επιπλέον σημαντικά προβλήματα στο λιανικό εμπόριο, ο αντίκτυπος των οποίων διερευνάται από σχετική έρευνα που εκπονεί το IN.EM.Y. της ΕΣΕΕ για την περίοδο 2021-2022.

Τέλος, μεγαλύτερη σημασία αποδίδεται στην έλλειψη εξοικείωσης με τις νέες τεχνολογίες, ενόψει της αναγκαίας ψηφιακής μετάβασης, στην οποία ο κλάδος του εμπορίου καλείται να συμμετάσχει άμεσα και ενεργά. Συνεπώς, πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στις ψηφιακές δεξιότητες, τόσο των επιχειρηματιών όσο και των εργαζομένων μέσω της αναβάθμισης των δεξιοτήτων (up-skilling) και της επανακατάρτισης (re-skilling). Σε αυτό το πλαίσιο οι πόροι του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας αλλά και της νέας προγραμματικής περιόδου 2021-2027 δύνανται να είναι καθοριστικής σημασίας για την αποτελεσματική προσαρμογή των εμπορικών επιχειρήσεων.

4.5. Ομάδες επίδοσης: Διαφορετικές ταχύτητες και στρατηγικές ανάμεσα στις επιχειρήσεις

Με την περαιτέρω διερεύνηση της κατάστασης και της δυναμικής των επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου, όπως αποτυπώνεται στην εξαμηνιαία έρευνα του INEMY και παρουσιάζεται, σε πρώτο επίπεδο, στο τέταρτο μέρος, αναδεικνύονται σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των επιχειρήσεων. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίον προβαίνουμε σε επιμέρους ομαδοποιήσεις, τις καλούμενες «ομάδες επίδοσης», σύμφωνα με δύο βασικά κριτήρια. Ειδικότερα, από το σύνολο των μεταβλητών της έρευνας πεδίου έχουν επιλεγεί: α) η «μεταβολή του κύκλου εργασιών το Α' εξάμηνο του 2021, σε σχέση με το προηγούμενο εξάμηνο (Β' εξάμηνο 2020)» και β) η «ύπαρξη χρεών στην επιχείρηση».

Η επιλογή των συγκεκριμένων μεταβλητών γίνεται διότι, σε σχέση με τις υπόλοιπες μεταβλητές, αυτές οι δύο θεωρήθηκαν πιο αντιπροσωπευτικές για την περιγραφή της επίδοσης μιας εμπορικής επιχείρησης και την κατάταξή της σε κάποια ομάδα. Διαμορφώνονται, έτσι, έξι (6) διακριτές ομάδες, οι οποίες μπορούν να λειτουργήσουν, εν μέρει, και ως ερμηνευτικές παράμετροι των συχνά αντιφατικών αποτελεσμάτων, τα οποία εμφανίζονται στον δημόσιο διάλογο, σχετικά με την πορεία της «αγοράς». Πρόκειται για τις «Δυναμικές», τις «Αναπτυσσόμενες», τις «Ανθεκτικές», τους «Αγωνιστές», τις «Συνεπείς» και τις «Απειλούμενες».

Στην πρώτη ομάδα, τις «Δυναμικές», κατατάσσονται οι επιχειρήσεις, οι οποίες έχουν καταγράψει θετικές επιδόσεις και στις δύο μεταβλητές, δηλαδή έχει αυξηθεί ο κύκλος εργασιών τους, συγκριτικά με το προηγούμενο εξάμηνο, και ταυτόχρονα δεν έχουν οφειλές.

Η δεύτερη ομάδα, οι «Αναπτυσσόμενες», περιλαμβάνει τις επιχειρήσεις που έχουν αυξήσει τον κύκλο εργασιών τους, αλλά διατηρούν χρέη. Πρόκειται για επιχειρήσεις που βρίσκονται σε αναπτυξιακή τροχιά, δεδομένου ότι οι πωλήσεις τους καταγράφουν αύξηση και θέτουν τις βάσεις για κερδοφόρα ανάπτυξη.

Στην τρίτη ομάδα, τις «Ανθεκτικές», συμπεριλαμβάνονται οι επιχειρήσεις που δεν σημείωσαν μεταβολή του κύκλου εργασιών τους, σε σχέση με το προηγούμενο εξάμηνο, αλλά δεν επιβαρύνονται με χρέη. Πρόκειται, δηλαδή, για επιχειρήσεις που παρουσιάζουν ανθεκτικότητα, ενώ η μη ύπαρξη χρεών θέτει στέρεες βάσεις για μελλοντική ανάπτυξη.

Η τέταρτη ομάδα ανάλυσης, οι «Αγωνιστές», απαρτίζεται από επιχειρήσεις, στις οποίες παρατηρείται στασιμότητα στον κύκλο εργασιών τους και οι οποίες διατηρούν χρέη. Η ομάδα αυτή περιλαμβάνει επιχειρήσεις που καταβάλλουν προσπάθειες να επιβιώσουν, δημιουργώντας, ωστόσο, (νέα) χρέη.

Οι δύο τελευταίες ομάδες, οι «Συνεπείς» και οι «Απειλούμενες», περιλαμβάνουν επιχειρήσεις που σημειώνουν μείωση του κύκλου εργασιών τους, συγκριτικά με το προηγούμενο εξάμηνο. Η μεταξύ τους ειδοποιός διαφορά συνίσταται στην ύπαρξη χρεών. Συγκεκριμένα, στην πέμπτη ομάδα («Συνεπείς»), κατατάσσονται οι επιχειρήσεις που έχουν αποπληρώσει τα χρέη τους, αλλά βλέπουν τον τζίρο τους να μειώνεται. Αυτές οι επιχειρήσεις, αν και με χαμηλότερο τζίρο, είναι πιθανόν να αποτελέσουν τη δεξαμε-

νή μιας νέας γενιάς «δυναμικών» μονάδων, αφού το γεγονός ότι δεν έχουν χρέη τούς δίνει τη δυνατότητα μελλοντικής ανάπτυξης. Πρόκειται, ενδεχομένως, για εκείνες που χαράζουν νέες επιχειρηματικές στρατηγικές. Τέλος, η έκτη ομάδα («Απειλούμενες») περιλαμβάνει τις επιχειρήσεις που εμφανίζουν χρέη, ενώ, ταυτόχρονα, καταγράφουν μείωση στις πωλήσεις τους (Πίνακας 4.8). Οι τελευταίες εντάσσονται στο πλέον εύθραυστο τμήμα του λιανικού εμπορίου, το οποίο έχει πληγεί περισσότερο από τη διπλή κρίση (υγειονομική και οικονομική).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.8 Κατηγορίες επίδοσης επιχειρήσεων στο λιανικό εμπόριο		
Μεταβολή κύκλου εργασιών	Χωρίς χρέη	Με χρέη
Αύξηση	Οι Δυναμικές	Οι Αναπτυσσόμενες
Στασιμότητα	Οι Ανθεκτικές	Οι Αγωνιστές
Μείωση	Οι Συνεπείς	Οι Απειλούμενες

Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

Προφανώς, αυτές οι ομάδες δεν αποτελούν αυστηρές αναλυτικές κατηγορίες για την κατανόηση του επιχειρείν. Η χρησιμότητά τους έγκειται στη διαμόρφωση ενός άξονα επίδοσεων, όπου στο ένα άκρο, το πλέον θετικό, εντοπίζονται οι δυναμικές επιχειρήσεις, και στο άλλο άκρο, το πλέον δυσμενές, οι απειλούμενες. Αν και τα πρωτογενή δεδομένα της εξαμηνιαίας έρευνας συνεισφέρουν στη διαμόρφωση αυτών των κατηγοριών και στην παρακολούθηση της μεταβολής της συγκέντρωσης των επιχειρήσεων σε αυτές (μεταξύ των εξαμήνων αναφοράς), δεν δύνανται να συμβάλλουν στην παρακολούθηση των εσωτερικών μετακινήσεων μεταξύ των κατηγοριών. Δηλαδή, η έρευνα στοχεύει στη συστηματοποίηση του «οικοσυστήματος» της επιχειρηματικότητας, σε μια δεδομένη, χρονικά, στιγμή (Α' εξάμηνο 2021).

4.5.1 Η συγκέντρωση των επιχειρήσεων ανά ομάδα επίδοσης

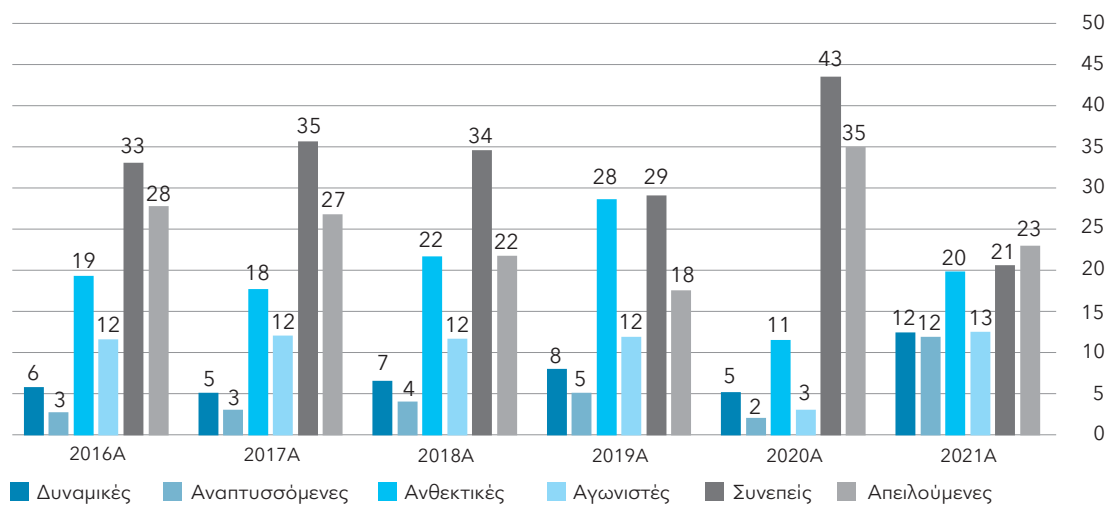
Στο Διάγραμμα 4.22, αποτυπώνεται η διαχρονική εξέλιξη της κατανομής των ομάδων επίδοσης, από το Α' εξάμηνο του 2016 έως και το Α' εξάμηνο του 2021. Σε κάθε περίπτωση, η όποια ερμηνεία των ευρημάτων των ομάδων επίδοσης θα πρέπει να αξιολογείται έχοντας ως σημείο αναφοράς τη ρευστότητα που προκάλεσε η πανδημία και επιταχύνει η ενεργειακή κρίση. Στο πλαίσιο αυτό, τουλάχιστον για τη φετινή καταγραφή, η συζήτηση σχετικά με τις ομάδες επίδοσης παρουσιάζει μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα αλλά ευμετάβλητη εικόνα.

Το 2021, οι «Απειλούμενες» επιχειρήσεις αποτελούν την ομάδα με το υψηλότερο μερίδιο, το οποίο έχει, όμως, υποχωρήσει σημαντικά, συγκριτικά με το προηγούμενο έτος (23% το 2021 από 35%, το 2020). Ακολουθούν οι «Συνεπείς», συγκεντρώνοντας το 21% των επιχειρήσεων περιορίζοντας, έτσι, σημαντικά το ιδιαίτερα ενισχυμένο ποσοστό, που σημείωσαν το προηγούμενο έτος (43%, το 2020).

Η αναλογία των «Ανθεκτικών» σχεδόν διπλασιάζεται συγκριτικά με το αντίστοιχο εξάμηνο πέρυσι (20%, το 2021, από το 11%, το 2020). Στους «Αγωνιστές», στις «Αναπτυσ-

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.22

Εξέλιξη ομάδων επίδοσης (ποσοστό %): Α' εξάμηνο 2016 έως Α' εξάμηνο 2021

Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

όμενες» και στις «Δυναμικές», τα μερίδια υπερδιπλασιάστηκαν, κάτι που οφείλεται, ωστόσο, στο γεγονός ότι το προηγούμενο έτος είχαν σημειώσει αρκετά περιορισμένες επιδόσεις (κάτω από 5%), λόγω και των δυσμενών επιπτώσεων της πανδημίας στο ευρύτερο επιχειρηματικό περιβάλλον. Η σταδιακή, έστω και περιορισμένη, ανάκαμψη, η οποία παρατηρήθηκε το 2021, μετά τις αρνητικές, για τον εμπορικό κόσμο, εξελίξεις του 2020, αντανακλάται στις ομάδες επίδοσης. Έτσι λοιπόν, αποτυπώνεται μια σχετική κανονικοποίηση, δεδομένου ότι μειώνονται οι «Απειλούμενες» και οι «Συνεπείς», ενώ αυξάνονται οι «Αγωνιστές» και οι «Ανθεκτικές». Η ουκρανική κρίση εκτιμάται ότι θα προκαλέσει ένα νέο μετασχηματισμό στο χάρτη των ομάδων επίδοσης (Πίνακας 4.9).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.9

Ετήσια εξέλιξη ομάδων επίδοσης Α' εξάμηνο 2016 έως Α' εξάμηνο 2021

Ομάδες επίδοσης	2016A	2017A	2018A	2019A	2020A	2021A
Δυναμικές	6%	5%	7%	8%	5%	12%
Αναπτυσσόμενες	3%	3%	4%	5%	2%	12%
Ανθεκτικές	19%	18%	22%	28%	11%	20%
Αγωνιστές	12%	12%	12%	12%	3%	13%
Συνεπείς	33%	35%	34%	29%	43%	21%
Απειλούμενες	28%	27%	22%	18%	35%	23%
Σύνολο	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

4.5.2. Οι επιδόσεις των επιχειρήσεων

Η διερεύνηση της συμπεριφοράς των ομάδων επίδοσης βασίζεται στις εξής επτά (7) συσχετίσεις:

1. Διάρκεια ζωής των επιχειρήσεων
2. Κλάδος δραστηριότητας
3. Χρηματοδότηση και προέλευση αυτής (οικογένεια, ίδια κεφάλαια κ.λπ.)
4. Κύκλος εργασιών
5. Υποκειμενική εκτίμηση για την πορεία της επιχείρησης στο μέλλον
6. Πηγή προέλευσης των εμπορευμάτων
7. Διαχρονική εξέλιξη των ομάδων επίδοσης

Οι παραπάνω συσχετίσεις επιτρέπουν την ερμηνεία των αποτελεσμάτων, σε μεγαλύτερο βάθος, ώστε να καταστεί δυνατή η συγκρότηση προτάσεων πολιτικής και θεσμικών παρεμβάσεων.

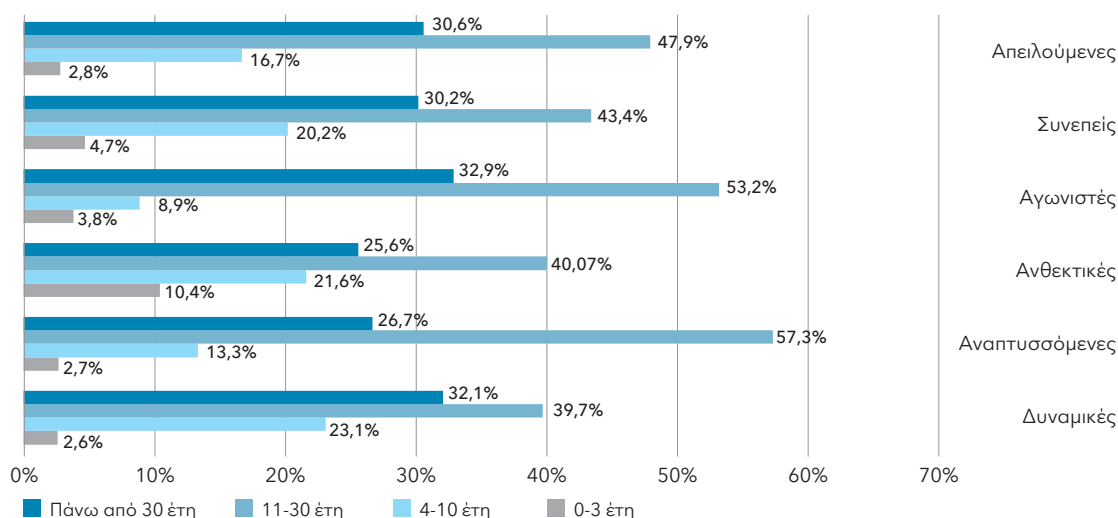
Διάρκεια ζωής

Σε όλες ανεξαιρέτως τις ομάδες επίδοσης, η πλειονότητα των επιχειρήσεων καταγράφει 11-30 χρόνια έτη λειτουργίας. Οι «Αναπτυσσόμενες» επιχειρήσεις αγγίζουν το εντυπωσιακό ποσοστό του 57.3%, ενώ, στις υπόλοιπες ομάδες επίδοσης το ποσοστό κυμαίνεται μεταξύ 40% και 53%.

Αισιόδοξο είναι το εύρημα ότι μία στις τέσσερις «Δυναμικές» και «Συνεπείς» επιχειρήσεις ιδρύθηκε εν μέσω του δυσμενούς επιχειρηματικού κλίματος, το οποίο είχε δη-

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.23

Έτη λειτουργίας επιχειρήσεων στις ομάδες επίδοσης: 2021

Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

μιουργήσει η οικονομική κρίση, ενώ η αναλογία στις «Ανθεκτικές» επιχειρήσεις είναι ακόμα πιο εντυπωσιακή (μία στις τρεις). Ουσιαστικά, πρόκειται για επιχειρήσεις που διατηρούν στάση αναμονής στο αβέβαιο επιχειρηματικό περιβάλλον. Στην ομάδα των «Απειλούμενων», συγκεντρώνεται το χαμηλότερο ποσοστό νεοσύστατων επιχειρήσεων, σε σχέση με τις υπόλοιπες ομάδες επίδοσης. Παρακάτω, αποτυπώνονται τα έτη λειτουργίας στις ομάδες επίδοσης, ανά ηλικιακή κατηγορία (Διάγραμμα 4.23 και Πίνακας 4.10).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.10
Έτη λειτουργίας ανά ομάδα επίδοσης

	Δυναμικές	Αναπτυσσόμενες	Ανθεκτικές	Αγωνιστές	Συνεπείς	Απειλούμενες	Σύνολο
0-3 έτη	2,6%	2,7%	10,4%	3,8%	4,7%	2,8%	5,0%
4-10 έτη	23,1%	13,3%	21,6%	8,9%	20,2%	16,7%	18,0%
11-30 έτη	39,7%	57,3%	40,0%	53,2%	43,4%	47,9%	46,0%
Πάνω από 30 έτη	32,1%	26,7%	25,6%	32,9%	30,2%	30,6%	30,0%
ΔΓ/ΔΑ	2,6%	0,0%	2,4%	1,3%	1,6%	2,1%	2,0%
Σύνολο	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

Κλαδική κατανομή

Ο κλάδος των *Τροφίμων* αποτελεί το σημαντικότερο πεδίο εμπορικής δραστηριότητας των επιχειρήσεων που ανήκουν στην κατηγορία «Αγωνιστές» και «Δυναμικές» (38% και 31% αντιστοίχως). Σε κάθε περίπτωση, ο κλάδος αυτός συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό επιχειρήσεων συνολικά (27.3%). Ομοίως, το 33.9% των «Αναπτυσσόμενων» επιχειρήσεων δραστηριοποιείται στην κατηγορία *Ένδυση-Υπόδηση*, ενώ σχεδόν την ίδια επίδοση παρουσιάζουν οι «Απειλούμενες» επιχειρήσεις (32,5%). Το στοιχείο αυτό τεκμηριώνει το δεισμό που εμφανίζεται στην συγκεκριμένη κατηγορία καθώς δεν καταγράφεται υψηλό ποσοστό επιχειρήσεων που να σημειώνει στασιμότητα στον κύκλο εργασιών τους. Βέβαια, η ύπαρξη χρεών, τόσο στο θετικό όσο και στο αρνητικό άκρο καταδεικνύει την κινούμενη παγίδα ιδιωτικού χρέους που ενδέχεται να εμφανιστεί στη συγκεκριμένη κατηγορία.

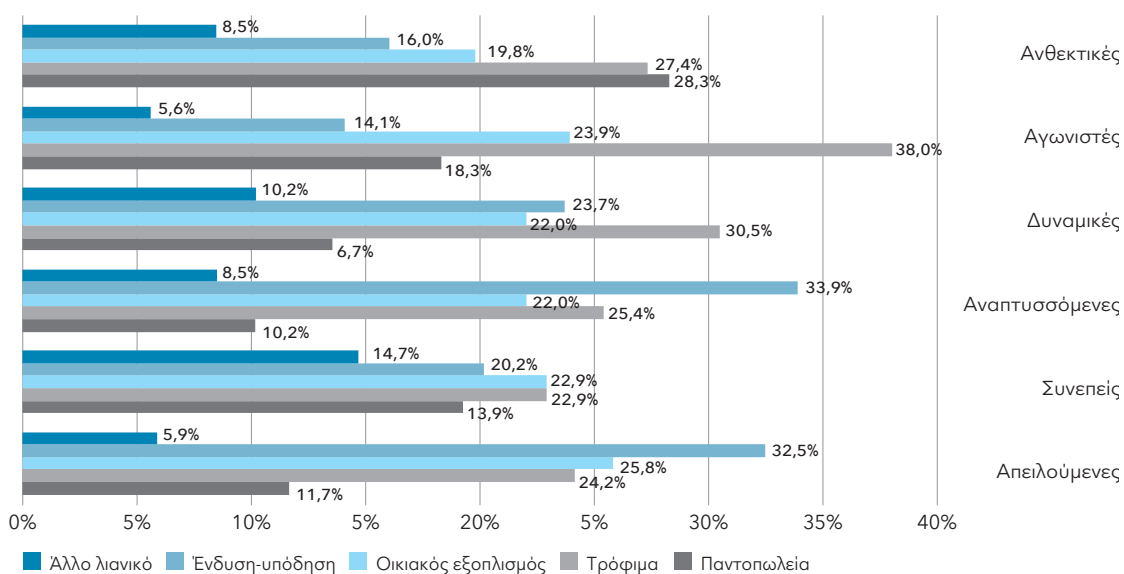
Με βάση την κατανομή, η πλειονότητα των επιχειρήσεων στην υποκατηγορία *Παντοπωλεία* είναι οι «Ανθεκτικές» (28%), ενώ σημαντική είναι η παρουσία των «Απειλούμενων» επιχειρήσεων (25.8%) στην υποκατηγορία του *Οικιακού Εξοπλισμού*.

Το Διάγραμμα 4.24 και ο Πίνακας 4.11 αποτυπώνει την κατανομή των ομάδων επίδοσης, ανά κλάδο δραστηριότητας.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.24

Κλάδος δραστηριότητας επιχειρήσεων στις ομάδες επίδοσης: Α' εξάμηνο 2021

Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.11
Κλάδος δραστηριότητας

	Δυναμικές	Αναπτυσσόμενες	Ανθεκτικές	Αγωνιστές	Συνεπείς	Απειλούμενες	Σύνολο
Παντοπωλεία/ περίπτερα	13,6%	10,2%	28,3%	18,3%	19,3%	11,7%	17,6%
Τρόφιμα	30,5%	25,4%	27,4%	38,0%	22,9%	24,2%	27,3%
Οικιακός εξοπλισμός	22,0%	22,0%	19,8%	23,9%	22,9%	25,8%	22,9%
Ένδυση- υπόδηση	23,7%	33,9%	16,0%	14,1%	20,2%	32,5%	23,3%
Άλλο λιανικό	10,2%	8,5%	8,5%	5,6%	14,7%	5,9%	9,0%
Σύνολο	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

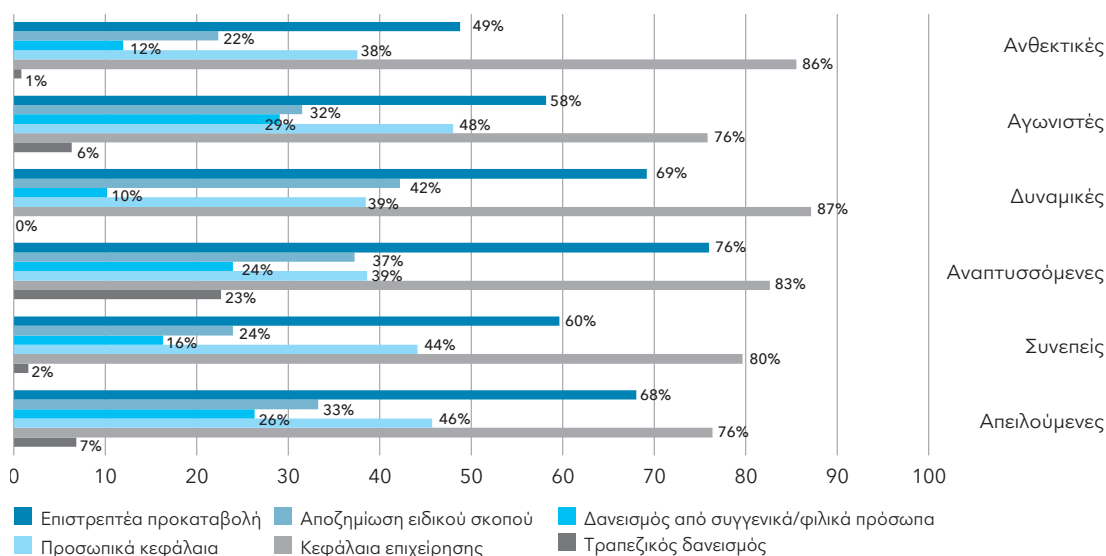
Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

Πηγές χρηματοδότησης (οικογένεια, ίδια κεφάλαια κ.λπ.)

Τα κεφάλαια της επιχείρησης είναι η συχνότερη πηγή χρηματοδότησης σε όλες τις ομάδες επίδοσης, γεγονός που αντανακλά τις προσπάθειες του επιχειρηματικού κόσμου να χρησιμοποιήσει τα ίδια χρηματικά διαθέσιμα για τη στήριξη της επιχείρησης. Επίσης, φαίνεται πως τα μέτρα της κυβέρνησης προς τις επιχειρήσεις, για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας, ενίσχυσαν τη ρευστότητα τους. Συγκεκριμένα, η επιστρεπτέα προκαταβολή λειτούργησε ευεργετικά στη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων, δεδομένου ότι αξιοποιήθηκε, σε σημαντικό βαθμό, από όλες τις ομάδες επίδοσης σε εύρος που κυμαίνεται από 49% («Ανθεκτικές») έως 76% («Αναπτυσσόμενες»).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.25

Χρηματοδότηση επιχείρησης: Α' εξάμηνο 2021

Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

Η χρηματοδότηση από προσωπικά κεφάλαια δεν εμφανίζει σημαντικές διαφορές μεταξύ των ομάδων επίδοσης. Ένα στοιχείο όμως που έχει ενδιαφέρον είναι ότι οι ομάδες των «Αγωνιστών», των «Συνεπών» και των «Απειλούμενων», οι οποίες αποτελούν και το πλέον εύθραυστο κομμάτι της επιχειρηματικότητας, καταγράφουν, συγκριτικά με το σύνολο, τα υψηλότερα ποσοστά χρηματοδότησης από προσωπικά κεφάλαια.

Τέλος, ο τραπεζικός δανεισμός συνεχίζει να μην αποτελεί λύση όσον αφορά στην χρηματοδότηση των εμπορικών επιχειρήσεων, καθώς μόλις το 6% του συνόλου των επιχειρήσεων έχει πρόσβαση σε τραπεζική χρηματοδότηση. Σε αυτήν την επιλογή, οι «Αναπτυσσόμενες» επιχειρήσεις σημειώνουν την καλύτερη επίδοση (22%). Στο Διάγραμμα 4.25 και Πίνακα 4.12 απεικονίζονται οι κυριότερες πηγές χρηματοδότησης των επιχειρήσεων, ανά ομάδα επίδοσης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.12

Χρηματοδότηση επιχειρήσεων ανά ομάδα επίδοσης
(Δεν αθροίζει 100: Η ερώτηση ήταν πολλαπλής επιλογής)

	Δυναμικές	Αναπτυσσόμενες	Ανθεκτικές	Αγωνιστές	Συνεπείς	Απειλούμενες	Σύνολο
Τραπεζικός Δανεισμός	0%	23%	1%	6%	2%	7%	6%
Κεφάλαια επιχείρησης	87%	83%	86%	76%	80%	76%	81%
Προσωπικά Κεφάλαια	39%	39%	38%	48%	44%	46%	42%
Συγγενείς	10%	24%	12%	29%	16%	26%	20%
Αποζημίωση Ειδικού Σκοπού	42%	37%	22%	32%	24%	33%	31%
Επιστρεπτέα Προκαταβολή	69%	76%	49%	58%	60%	68%	62%

Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

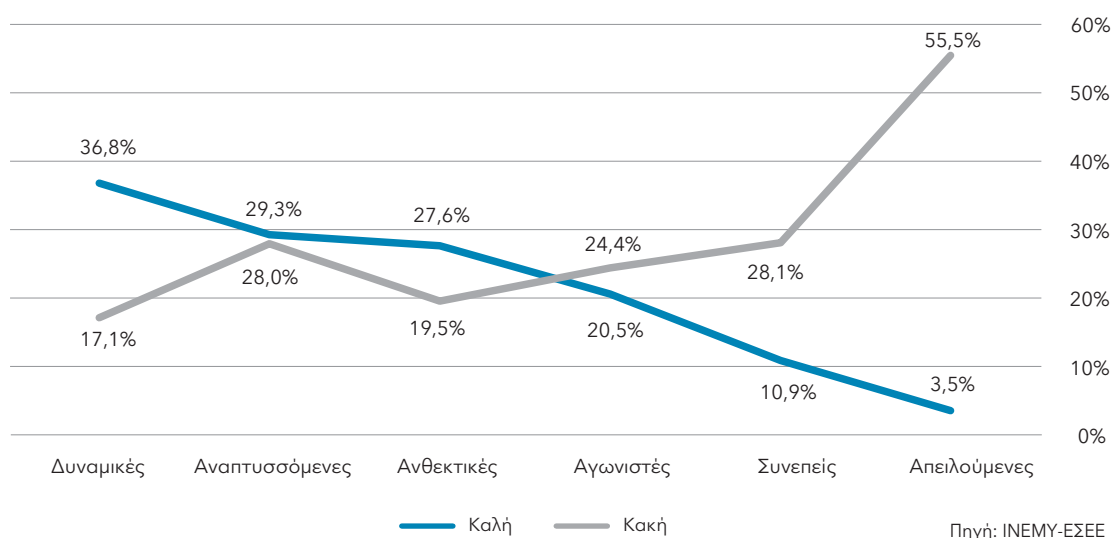
Εκτίμηση για την πορεία της επιχείρησης

Αποτίμηση του Α' εξαμήνου του 2021

Στο παρακάτω διάγραμμα (Διάγραμμα 4.26), αποτυπώνονται οι εκτιμήσεις (καλή - κακή) των επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου, ανά ομάδα επίδοσης, σχετικά με την κατάσταση της επιχείρησής τους, το Α' εξάμηνο του 2021.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.26

Εκτίμηση ανά ομάδα επίδοσης

Συγκεκριμένα, το 36.8% των «Δυναμικών» επιχειρήσεων αποτιμά θετικά την κατάσταση της επιχείρησής τους, κατά το Α' εξάμηνο του 2021. Στις «Αναπτυσσόμενες» επιχειρήσεις, το αντίστοιχο ποσοστό εμφανίζεται σαφώς μειωμένο, συγκριτικά με το αντίστοιχο Α' εξάμηνο του 2020 (29.3% από 40%). Για την ακρίβεια, οι θετικές εκτιμήσεις είναι περίπου μοιρασμένες με τις αρνητικές (28,0%). Η εικόνα αυτή απορρέει από την αμηχανία και την αβεβαιότητα που επικρατεί στο επιχειρηματικό περιβάλλον.

Από την άλλη πλευρά, στο 55,5% των «Απειλούμενων» επιχειρήσεων, καταγράφεται αρνητική εκτίμηση για την εικόνα της επιχείρησής τους. Σημαντικό είναι το ποσοστό των «Συνεπών» (28,1%), οι οποίοι θεωρούν ότι, κατά το Α' εξάμηνο του 2021, η επιχείρησή τους παρουσίασε αρνητική εικόνα. Το ποσοστό των «Απειλούμενων» επιχειρήσεων, που καταγράφει αρνητική εκτίμηση για την πορεία της επιχείρησής τους, συνεχίζει να παραμένει υψηλό, αλλά μειωμένο, σε σχέση με την αντίστοιχη εκτίμηση των τελευταίων ετών.

Όπως παρατηρείται στον Πίνακα 4.13, σε όλες τις κατηγορίες επιχειρήσεων πλην των «Απειλούμενων», η επικρατέστερη εκτίμηση είναι η «Ικανοποιητική», λόγω των δύσκολων προηγούμενων ετών, ενώ η δεύτερη επικρατέστερη είναι η «Θετική» στις τρεις κατηγορίες του θετικού άκρου («Δυναμικές», «Αναπτυσσόμενες» και «Ανθεκτικές»).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.13

Πώς κρίνετε την κατάσταση της επιχείρησής το Α' εξάμηνο του 2021;

	Δυναμικές	Αναπτυσσόμενες	Ανθεκτικές	Αγωνιστές	Συνεπείς	Απειλούμενες	Σύνολο
Καλή	36,8%	29,3%	27,6%	20,5%	10,9%	3,5%	19,1%
Ικανοποιητική	46,1%	42,7%	52,8%	55,1%	60,9%	41,0%	50,0%
Κακή	17,1%	28,0%	19,5%	24,4%	28,1%	55,5%	30,9%
Σύνολο	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Πηγή: INEMY-ΕΣΣΕ

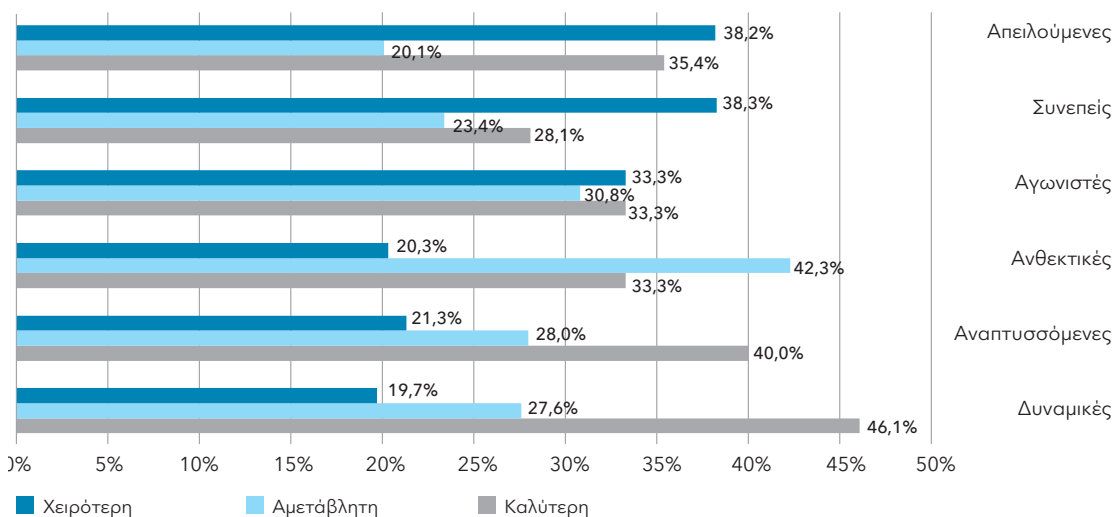
Εκτίμηση για το Β' εξάμηνο του 2021

Όπως σημειώθηκε, η αποτίμηση της κατάστασης της επιχείρησής συνδέεται, αναλογικά, με τις επιδόσεις της. Παρόμοια σύνδεση παρουσιάζεται μεταξύ των προβλέψεων της επιχείρησής για το Β' εξάμηνο του 2021 και των επιδόσεών της (Διάγραμμα 4.27 και Πίνακας 4.14). Οι «Δυναμικές» και οι «Αναπτυσσόμενες» εκτιμούν ότι η κατάσταση της επιχείρησής τους θα βελτιωθεί στο άμεσο μέλλον. Οι εκτιμήσεις αυτές βασίζονται στην πεποίθηση των πιο ισχυρών επιχειρήσεων, οι προσδοκούν σε καλύτερες επιδόσεις, ιδιαίτερα τώρα που η αγορά έχει αρχίσει να επανέρχεται σταδιακά.

Επίσης, πρέπει να τονιστεί ότι δεν έχουν, ακόμα, ενσωματωθεί πλήρως οι επιπτώσεις της επερχόμενης ανόδου των τιμών, στον χώρο της ενέργειας εξαιτίας της πολεμικής σύγκρουσης στην Ουκρανία. Αντιθέτως, οι «Συνεπείς» επιχειρήσεις παρουσιάζονται λιγότερο αισιόδοξες στις προσδοκίες τους για τη συνολική κατάσταση της επιχείρησής, το Β' εξάμηνο του 2021. Παρά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, οι «Απειλούμενες» επιχειρήσεις εμφανίζονται περισσότερο αισιόδοξες από άλλες ομάδες επιχειρήσεων, ίσως επειδή θεωρούν ότι η κατάστασή τους δεν μπορεί να επιδεινωθεί περαιτέρω.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.27

Προβλέψεις ομάδων επίδοσης

Πηγή: INEMY-ΕΣΣΕ

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.14

Πώς αναμένετε ότι θα διαμορφωθεί η συνολική κατάσταση της επιχείρησής σας το Β' εξάμηνο του 2021, σε σχέση με το Α' εξάμηνο του 2021;

	Δυναμικές	Αναπτυσσόμενες	Ανθεκτικές	Αγωνιστές	Συνεπείς	Απειλούμενες	Σύνολο
Καλύτερη	46,1%	40,0%	33,3%	33,3%	28,1%	35,4%	35,1%
Αμετάβλητη	27,6%	28,0%	42,3%	30,8%	23,4%	20,1%	28,4%
Χειρότερη	19,7%	21,3%	20,3%	33,3%	38,3%	38,2%	29,8%
ΔΑ	6,6%	10,7%	4,1%	2,6%	10,2%	6,3%	6,7%
Σύνολο	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Πηγή: INEMY-ΕΣΣΕ

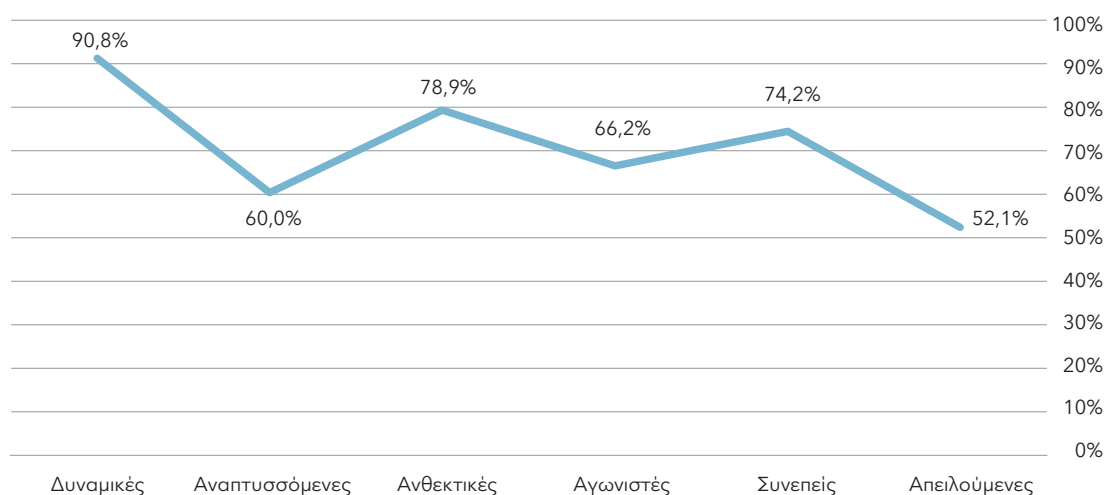
Πιθανότητα διακοπής λειτουργίας

Η ομάδα επίδοσης με την υψηλότερη πιθανότητα να μην διακόψουν την επιχειρηματική λειτουργία τους είναι οι «Δυναμικές», σημειώνοντας το εντυπωσιακό ποσοστό 90.8%. Πρόκειται για αύξηση σχεδόν 9 ποσοστιαίων μονάδων, σε σχέση με το 2020, γεγονός που καταδεικνύει το κλίμα αισιοδοξίας, το οποίο επικρατεί στη συγκεκριμένη ομάδα επίδοσης. Ωστόσο, στην περίπτωση των «Αναπτυσσόμενων» επιχειρήσεων, παρουσιάζεται σημαντική μείωση 20 ποσοστιαίων μονάδων (60%, το 2021, από 80%, το 2020), η οποία αποτελεί, αναμφίβολα, ανησυχητική εξέλιξη για το λιανικό εμπόριο.

Αν και καταγράφουν μείωση του κύκλου εργασιών τους και ύπαρξη χρεών, οι μισές από τις «Απειλούμενες» επιχειρήσεις αποκλείουν την πιθανότητα να διακόψουν τη λειτουργία τους, το επόμενο εξάμηνο. Το παρόν στοιχείο χαρακτηρίζεται ενθαρρυντικό και αποτυπώνει την ανθεκτικότητα των επιχειρήσεων μετά την διπλή κρίση (χρέους και υγείας). Άλλωστε, είχε προηγηθεί, τα προηγούμενα έτη, η απομάκρυνση των πολύ αδύναμων επιχειρήσεων από την αγορά, εξαιτίας της παρατεταμένης και ισχυρής οικονομικής κρίσης. Ωστόσο, επισημαίνεται ότι κατά την περίοδο διενέργειας της έρευνας, δεν είχαν ακόμα κεφαλαιοποιηθεί οι επιπτώσεις της επερχόμενης ανόδου των

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.28

Μηδενική πιθανότητα να κλείσουν την επιχείρησή τους το επόμενο εξάμηνο

Πηγή: INEMY-ΕΣΣΕ

τιμών της ενέργειας αλλά και των τελικών προϊόντων. Στο Διάγραμμα 4.28 (Πίνακας 4.15), αποτυπώνεται η εκτίμηση των επιχειρήσεων, σχετικά με την πιθανότητα να μην κλείσουν το επόμενο εξάμηνο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.15 Πιθανότητα διακοπής λειτουργίας							
	Δυναμικές	Αναπτυσσόμενες	Ανθεκτικές	Αγωνιστές	Συνεπείς	Απειλούμενες	Σύνολο
Πολύ	2,6%	5,3%	4,1%	6,5%	3,9%	11,8%	6,1%
Αρκετά	0,0%	6,7%	3,3%	3,9%	4,7%	12,5%	5,8%
Λίγο	1,3%	13,3%	7,3%	13,0%	11,7%	13,9%	10,4%
Καθόλου	90,8%	60,0%	78,9%	66,2%	74,2%	52,1%	69,3%
ΔΓ/ΔΑ	5,3%	14,7%	6,5%	10,4%	5,5%	9,7%	8,3%
Σύνολο	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

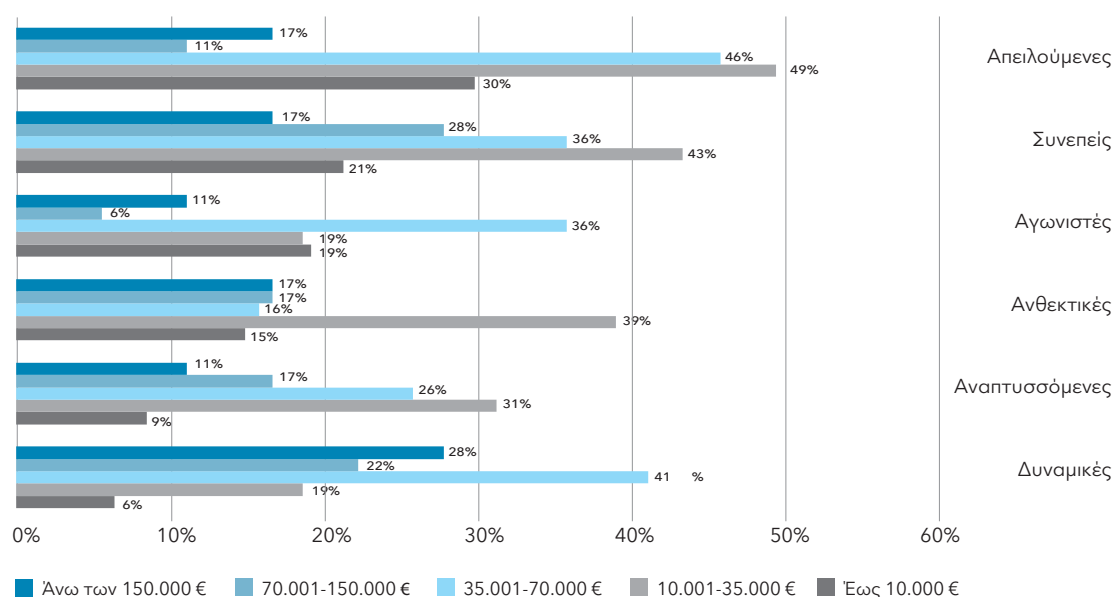
Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

Ο κύκλος εργασιών (εξαμηνιαίος)

Το ύψος του κύκλου εργασιών μιας επιχείρησης αποτελεί μια σημαντική μεταβλητή, η οποία συνδέεται άμεσα με την κατάσταση αλλά και τις προοπτικές ανάπτυξης. Ειδικότερα, στις «Δυναμικές», δηλαδή στις επιχειρήσεις που σημειώνουν αύξηση του κύκλου εργασιών τους χωρίς χρέη, καταγράφεται το υψηλότερο ποσοστό των επιχειρήσεων, οι οποίες πραγματοποιούν κύκλο εργασιών πάνω από 150.000 ευρώ το εξάμηνο (28%). Στην περίπτωση που το κριτήριο του κύκλου εργασιών οριστεί στις 70.000 ευρώ και πλέον, οι «Αναπτυσσόμενες» και οι «Συνεπείς» σημειώνουν την υψηλότερη συμμετοχή (50% και 45% αντιστοίχως), συγκριτικά με τις υπόλοιπες ομάδες.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.29

Κύκλος εργασιών ανά ομάδα επίδοσης

Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

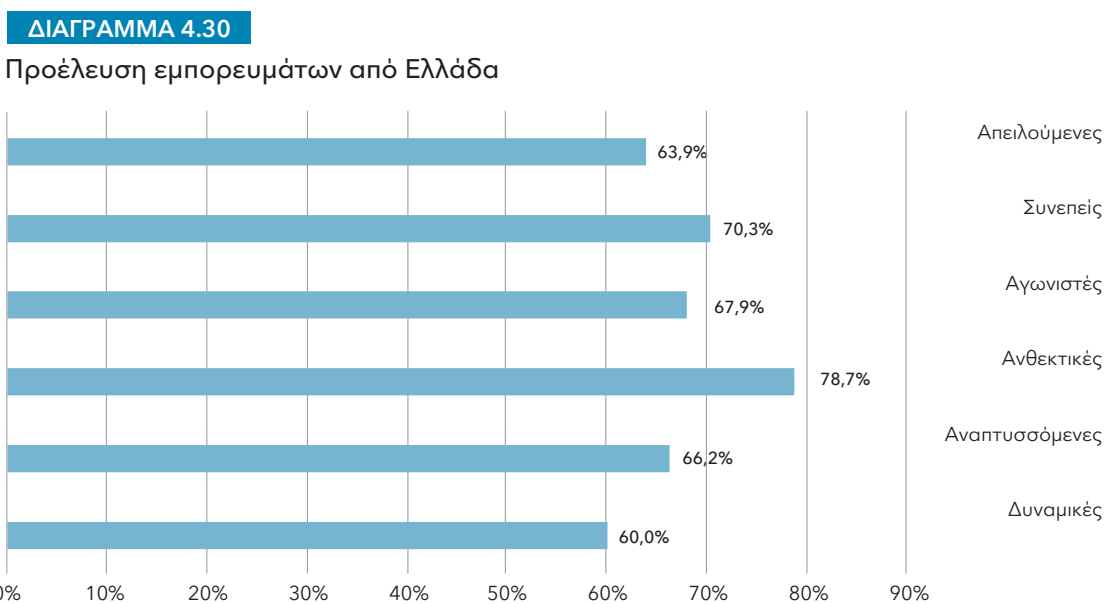
Οι «Δυναμικές» επιχειρήσεις, στην περίπτωση της κατηγορίας με κύκλο εργασιών μέχρι 10.000 ευρώ, καταγράφουν το χαμηλότερο ποσοστό (6%), μεταξύ των έξι ομάδων επίδοσης. Αντιθέτως, οι «Απειλούμενες» σημειώνουν την υψηλότερη συμμετοχή (30%) στη χαμηλότερη κλίμακα εξαμηνιαίου κύκλου εργασιών (έως 10.000 ευρώ). Στις υπόλοιπες ομάδες, η κατανομή παρουσιάζει μεγαλύτερη ομοιογένεια, με υψηλή συμμετοχή των επιχειρήσεων στο κλιμάκιο του κύκλου εργασιών μεταξύ 10.001-35.000 ευρώ. Η αναλυτική κατανομή των επιχειρήσεων των ομάδων επίδοσης, ανά κλιμάκιο εξαμηνιαίου κύκλου εργασιών, αποτυπώνεται στο Διάγραμμα 4.29 (και Πίνακας 4.16).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.16							
Κλίμακα εξαμηνιαίου κύκλου εργασιών ανά ομάδα επίδοσης							
	Δυναμικές	Αναπτυσσόμενες	Ανθεκτικές	Αγωνιστές	Συνεπείς	Απειλούμενες	Σύνολο
Έως 10.000 €	6%	9%	15%	19%	21%	30%	45,6%
10.001- 35.000 €	19%	31%	39%	19%	43%	49%	29,0%
35.001-70.000 €	41%	26%	16%	36%	36%	46%	16,7%
70.001-150.000 €	22%	17%	17%	6%	28%	11%	6,2%
Άνω των 150.000 €	28%	11%	17%	11%	17%	17%	2,6%
Σύνολο	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Πηγή: INEMY-ΕΣΣΕΕ

Η γεωγραφική προέλευση των εμπορευμάτων

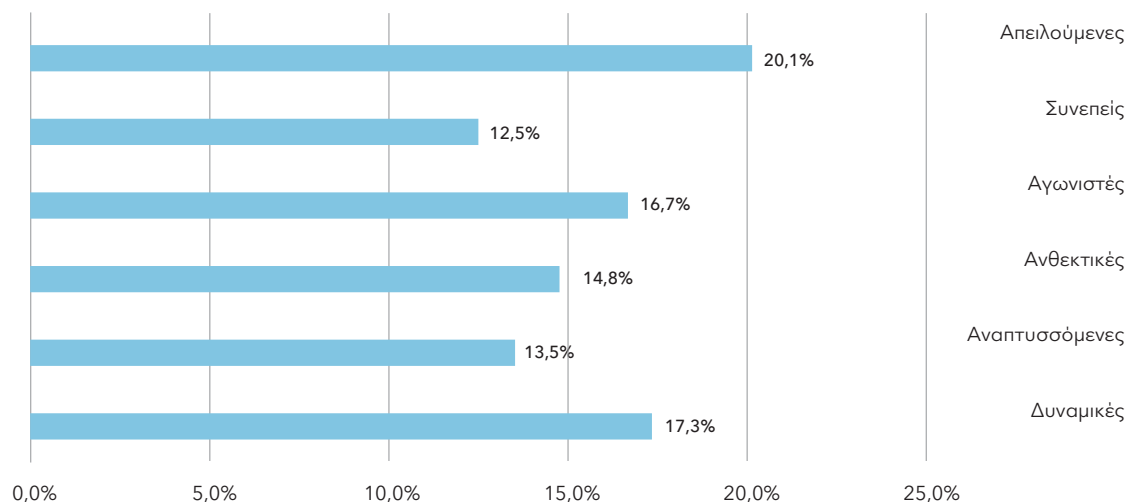
Η προέλευση των εμπορευμάτων των εμπορικών επιχειρήσεων αποτελεί μια σημαντική παράμετρο, δεδομένου ότι καταγράφει τις πρακτικές, τις οποίες ακολουθούν οι εμπορικές επιχειρήσεις. Σε γενικές γραμμές, οι επιχειρήσεις όλων των κατηγοριών έχουν την τάση να προμηθεύονται τα προϊόντα τους, κατά κύριο λόγο, από την ελληνική αγορά (Βλ. Διάγραμμα 4.30).

Πηγή: INEMY-ΕΣΣΕΕ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.31

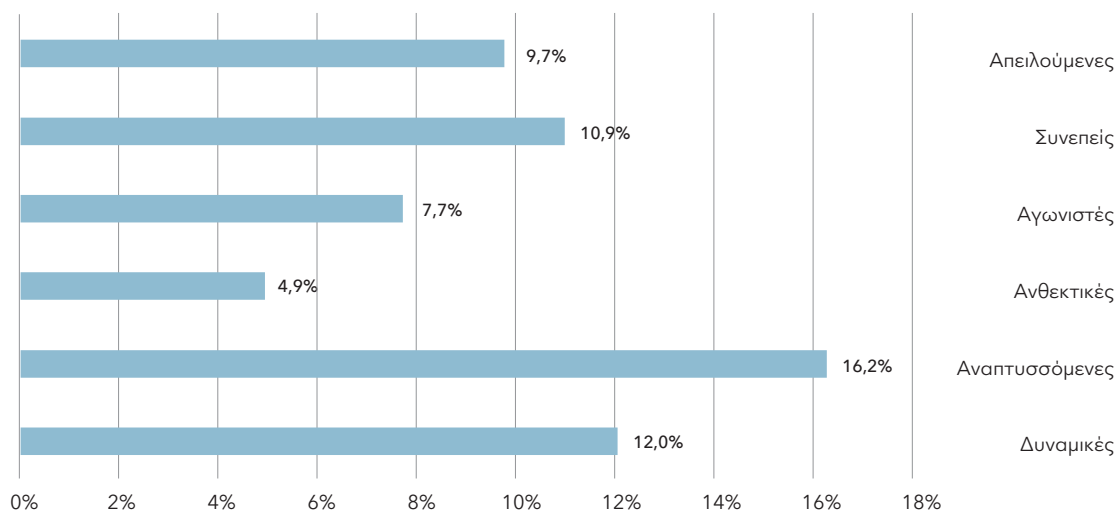
Προέλευση εμπορευμάτων από Ευρωπαϊκή Ένωση

Πηγή: INEMY-ΕΣΣΕ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.32

Προέλευση εμπορευμάτων από Ασία

Πηγή: INEMY-ΕΣΣΕ

Οι «Ανθεκτικές» επιχειρήσεις, παρά τη στασιμότητα στον κύκλο εργασιών τους, συνεχίζουν, και κατά το 2021, να εστιάζουν περισσότερο σε ελληνικά προϊόντα, συγκριτικά με τις υπόλοιπες ομάδες επίδοσης (78.7%, το 2021, και 80.0%, το 2020). Στον αντίποδα, η πιθανότητα μιας «Δυναμικής» επιχείρησης να εμπορεύεται ελληνικά προϊόντα είναι μικρότερη απ' ό,τι στις υπόλοιπες ομάδες επίδοσης (60.0%). Πρόκειται για επιχειρήσεις που στρέφονται προς τις εισαγωγές, μετά την αποκατάσταση των δυσλειτουργιών, οι οποίες είχαν παρατηρηθεί, το προηγούμενο έτος, σε ζητήματα ανταπόκρισης παραγγελιών.

Οι επιχειρήσεις όλων των ομάδων επίδοσης αύξησαν την προμήθεια εμπορευμάτων από τις χώρες της Ε.Ε. (Βλ. Διάγραμμα 4.31). Φαίνεται ότι η επιστροφή σε μια σχετική κανονικότητα, όσον αφορά στην εφοδιαστική αλυσίδα, διευκόλυνε τις εισαγωγές. Οι

«Απειλούμενες» και οι «Δυναμικές» επιχειρήσεις καταγράφουν την τάση να επιλέγουν περισσότερο τα εμπορεύματα της αγοράς της ΕΕ, συγκριτικά με τις υπόλοιπες ομάδες (20.1% και 17.3%, αντιστοίχως). Ειδικά όσον αφορά στις «Απειλούμενες», πρόκειται για αξιοσημείωτο εύρημα, δεδομένου ότι προϊόντα προερχόμενα από την ΕΕ αφορούν, συνήθως, τις πιο εύρωστες επιχειρήσεις.

Στην περίπτωση των εμπορευμάτων που προέρχονται από την Ασία, οι «Αναπτυσσόμενες» επιχειρήσεις έχουν το δεύτερο χαμηλότερο ποσοστό προμήθειας εμπορευμάτων από την ΕΕ και κατέχουν την πρώτη θέση (16.2%) σε εισαγωγές προϊόντων από την Ασία, σε σύγκριση με τις υπόλοιπες ομάδες επίδοσης (Βλ. Διάγραμμα 4.32). Πρόκειται για επιχειρήσεις που στηρίζουν το επιχειρησιακό μοντέλο τους σε οικονομικές λύσεις από την Ασία.

4.6. Οι επιπτώσεις της πανδημίας στο λιανικό εμπόριο

4.6.1. Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο, θα εξετάσουμε τις επιπτώσεις της πανδημίας, που προκάλεσε η νόσος COVID-19 στις επιδόσεις των επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου, οι οποίες τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας, με κρατική εντολή, τον Μάρτιο 2020.

Σκοπός του είναι η παρακολούθηση και η παρουσίαση της εξέλιξης του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων, που τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας, διαχρονικά, και συγκεκριμένα από τις αρχές του 2020, καθώς επίσης και κατά το έτος 2021, δηλαδή καθ' όλη τη διάρκεια της εφαρμογής των περιοριστικών μέτρων, καθώς και κατά την περίοδο της σταδιακής άρσης των περιοριστικών μέτρων. Επίσης, σκοπός του κεφαλαίου είναι η συγκριτική παρουσίαση της εξέλιξης του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων, σε σχέση με τους αντίστοιχους μήνες ή τρίμηνα του 2019, ώστε να μπορούν να αποτελέσουν βάση σύγκρισης για την αποτίμηση των επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19 σε όρους μεταβολής του κύκλου εργασιών.

Ειδικότερα, θα παρουσιαστούν τα διαθέσιμα στοιχεία και οι μεταβολές, που αφορούν στον κύκλο εργασιών του συνόλου των επιχειρήσεων, της ελληνικής οικονομίας, του κλάδου του Εμπορίου και των υποκλάδων του, σε τριμηνιαία και μηνιαία βάση. Οι εν λόγω μεταβολές θα συγκριθούν με τις αντίστοιχες μεταβολές, οι οποίες συνέβησαν στο σύνολο της οικονομίας.

Τα στοιχεία προέρχονται τόσο από το Δελτίο Τύπου της ΕΛ.ΣΤΑΤ., «Στατιστικά στοιχεία επιχειρήσεων σε αναστολή λειτουργίας με κρατική εντολή, λόγω της πανδημίας της νόσου του κορωνοϊού 2019 (COVID-19)», όσο και από τους πίνακες που αφορούν στον κύκλο εργασιών επιχειρήσεων ανά διψήφιο κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, καθώς και των επιχειρήσεων σε αναστολή λειτουργίας, λόγω της πανδημίας της νόσου του COVID-19, ανά διψήφιο κλάδο οικονομικής δραστηριότητας¹.

1. ΕΛ.ΣΤΑΤ.,: <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SBR02/->

4.6.2. Επιχειρήσεις και απασχολούμενοι που τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας τον Μάρτιο 2020

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ.², οι επιχειρήσεις, στο σύνολο της οικονομίας, που τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας τον Μάρτιο 2020, με κρατική εντολή, ανέρχονται σε 210.217 και αναλογούν στο 14.8% των 1.419.855 επιχειρήσεων. Από τις 147.467 επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο λιανικό εμπόριο, σε αναστολή λειτουργίας τέθηκε το 43.0% αυτών, ήτοι 63.360 επιχειρήσεις (Πίνακας 4.17).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.17 Επιχειρήσεις σε αναστολή λειτουργίας			
	Λιανικό εμπόριο	Σύνολο οικονομίας	(%) Λιανικό εμπόριο
Σύνολο Οικονομίας	147.467	1.419.855	10.4
Σε αναστολή λειτουργίας 3/2020	63.360	210.217	30.1
Συμμετοχή (%)	43.0	14.8	
Σε αναστολή λειτουργίας 11/2020	66.000	188.985	34.9
Συμμετοχή (%)	44.8	13.3	

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Στατιστικά στοιχεία επιχειρήσεων σε αναστολή λειτουργίας.

Συνολικά, οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο λιανικό εμπόριο αναλογούν στο 10.4% των επιχειρήσεων της ελληνικής οικονομίας, ενώ η συμμετοχή του κλάδου, στο σύνολο των επιχειρήσεων που τέθηκαν σε αναστολή, αντιστοιχεί στο 29.0%.

Συγκριτικά με τις επιχειρήσεις που τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας τον Μάρτιο 2020, τον Νοέμβριο 2020 τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας 188.985 επιχειρήσεις. Ειδικότερα, τον Νοέμβριο 2020 τέθηκαν επιπρόσθετα σε αναστολή λειτουργίας 19 επιχειρήσεις, που ανήκουν στον κλάδο «Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων» κ.λπ., 820 επιχειρήσεις, που ανήκουν στον κλάδο «Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας», ενώ δεν τέθηκαν σε καθεστώς αναστολής λειτουργίας οι επιχειρήσεις του κλάδου «Καταλύματα». Στον κλάδο του λιανικού εμπορίου, τον ίδιο μήνα, τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας 66.000 επιχειρήσεις, δηλαδή προστέθηκαν ακόμη 2.640 επιχειρήσεις, σε σχέση με τον Μάρτιο 2020.

2. Σημειώνεται ότι, από την παρούσα δημοσίευση (18/05/2021), χρησιμοποιείται επικαιροποιημένο πλαίσιο προσδιορισμού των επιχειρήσεων σε αναστολή λειτουργίας και του συνόλου των επιχειρήσεων της Ελληνικής Οικονομίας, το οποίο προκύπτει από τη σύνδεση, σε επίπεδο μικροδεδομένων, διοικητικών μητρώων επιχειρήσεων, έτους αναφοράς 2020, διοικητικών αρχείων συναλλαγών, ετών αναφοράς 2019, 2020 και 2021, και του οριστικού Στατιστικού Μητρώου Επιχειρήσεων, έτους αναφοράς 2018, που παρέχει ένα τυποποιημένο σύνολο στοιχείων, εναρμονισμένο με τα ευρωπαϊκά πρότυπα ταξινομήσεων, (ΕΛ.ΣΤΑΤ.).

4.6.3. Ο κύκλος εργασιών στο σύνολο των επιχειρήσεων του Εμπορίου, 2019 - 2021 (από διοικητικές πηγές)

Στο σύνολο των επιχειρήσεων και των δραστηριοτήτων της ελληνικής οικονομίας, ο κύκλος εργασιών, το 2021, ανήλθε σε 332.434.345 χιλ. ευρώ, σημειώνοντας αύξηση 57.996.358 χιλ. ευρώ και ποσοστό 21.1%, σε σχέση με το 2020, ενώ, σε σχέση με την αντίστοιχη μεταβολή, κατά την περίοδο της πανδημίας 2019-2020, είχε παρουσιάσει μείωση 42.478.206 χιλ. ευρώ και ποσοστό 13.4% (Πίνακας 4.18). Ο κύκλος εργασιών της ελληνικής οικονομίας, σε σχέση με το 2019, σημείωσε αύξηση 15.518.152 χιλ. ευρώ και ποσοστό 4.9%, ως αποτέλεσμα, κυρίως, των αυξήσεων του Γ' και του Δ' τριμήνου.

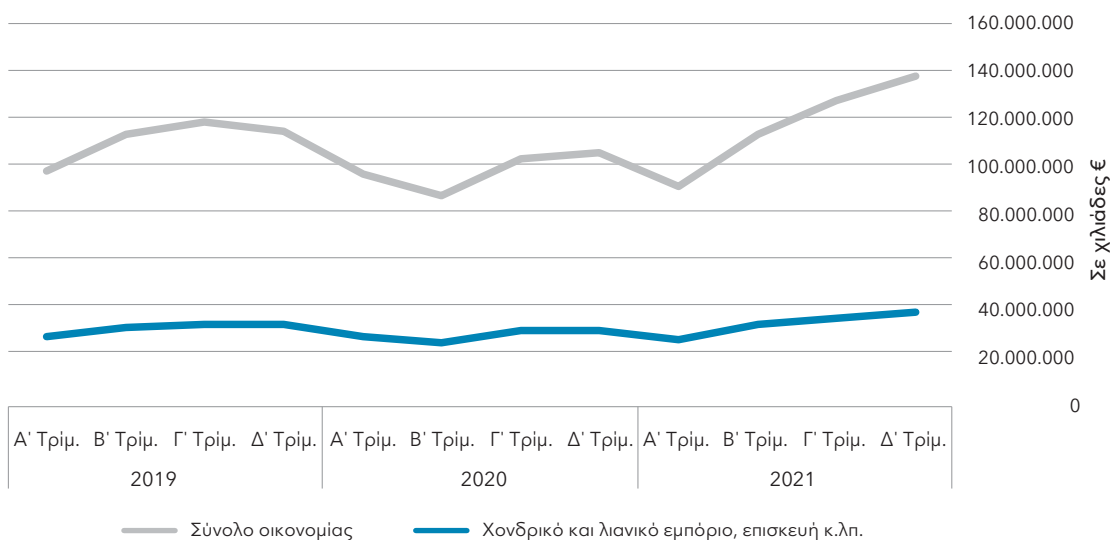
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.18					
Κύκλος εργασιών σε χιλ. ευρώ, από Διοικητικές πηγές, 2019-2021					
Ζ: Χονδρικό και Λιανικό Εμπόριο, Επισκευή κλπ	Α' Τρίμηνο	Β' Τρίμηνο	Γ' Τρίμηνο	Δ' Τρίμηνο	ΣΥΝΟΛΟ
2019	27.820.657	32.196.425	32.796.025	32.829.561	125.642.668
2020	28.293.928	26.236.550	30.548.603	30.455.599	115.534.680
2021	27.372.355	33.675.332	35.867.274	37.883.927	134.798.888
2019-2020	473.271	-5.959.875	-2.247.422	-2.373.962	-10.107.988
2020-2021	-921.573	7.438.782	5.318.671	7.428.328	19.264.208
2019-2021	-448.302	1.478.907	3.071.249	5.054.366	9.156.220
2019-2020 (%)	1,7	-18,5	-6,9	-7,2	-8,0
2020-2021 (%)	-3,3	28,4	17,4	24,4	16,7
2019-2021 (%)	-1,6	4,6	9,4	15,4	7,3
Σύνολο Οικονομίας	Α' Τρίμηνο	Β' Τρίμηνο	Γ' Τρίμηνο	Δ' Τρίμηνο	ΣΥΝΟΛΟ
2019	68.994.225	81.021.103	85.535.074	81.365.791	316.916.193
2020	67.158.037	60.570.663	72.055.402	74.653.885	274.437.987
2021	63.560.928	78.382.146	91.460.668	99.030.603	332.434.345
2019-2020	-1.836.188	-20.450.440	-13.479.672	-6.711.906	-42.478.206
2020-2021	-3.597.109	17.811.483	19.405.266	24.376.718	57.996.358
2019-2021	-5.433.297	-2.638.957	5.925.594	17.664.812	15.518.152
2019-2020 (%)	-2,7	-25,2	-15,8	-8,2	-13,4
2020-2021 (%)	-5,4	29,4	26,9	32,7	21,1
2019-2021 (%)	-7,9	-3,3	6,9	21,7	4,9

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Στον κλάδο του εμπορίου, ο κύκλος εργασιών, το 2021, ανήλθε σε 134.798.888 χιλ. ευρώ, σημειώνοντας αύξηση 19.264.208 χιλ. ευρώ και ποσοστό 16.7%, σε σχέση με το 2020, ενώ, σε σχέση με την αντίστοιχη μεταβολή, κατά την περίοδο της πανδημίας 2019-2020, είχε παρουσιάσει μείωση 10.107.988 χιλ. ευρώ και ποσοστό 8.0%. Ο

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.33

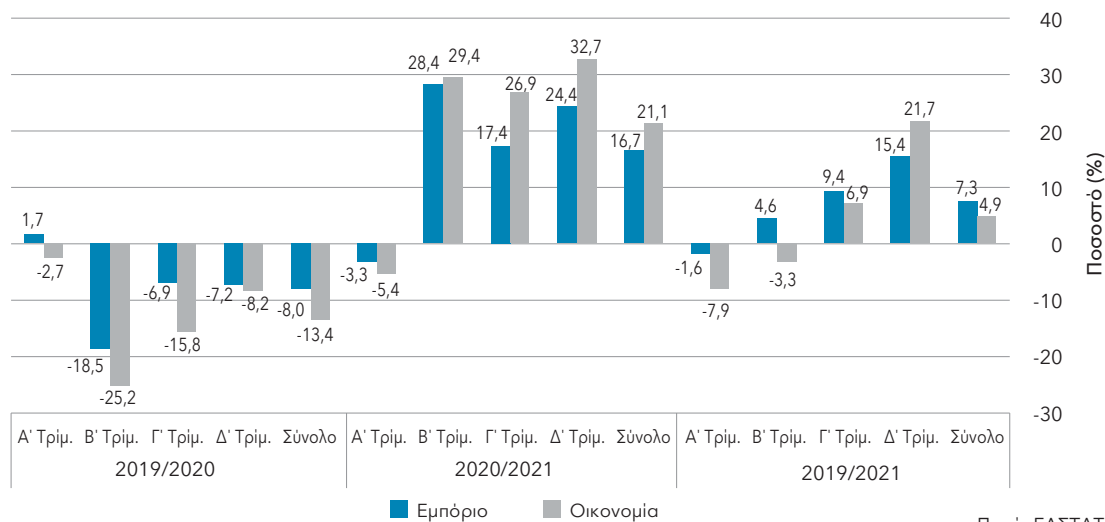
Εξέλιξη του τριμηνιαίου κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων: 2019-2021

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.34

Ποσοστιαίες μεταβολές του τριμηνιαίου κύκλου εργασιών: 2019-2021

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

κύκλος εργασιών στον κλάδο του εμπορίου σημείωσε αύξηση 9.156.220 χιλ. ευρώ και ποσοστό 7.3% σε σχέση με το 2019, παρουσιάζοντας αυξητικές τάσεις από το Β' τρίμηνο. Η αύξηση του κύκλου εργασιών στο εμπόριο, σε σχέση με το 2019, αναλογεί στο 59.0% της αντίστοιχης αύξησης, η οποία συντελέστηκε στο σύνολο των επιχειρήσεων της ελληνικής οικονομίας.

Στο Διάγραμμα 4.33, εμφανίζεται η διαγραμματική εξέλιξη του τριμηνιαίου κύκλου εργασιών στο σύνολο των επιχειρήσεων του εμπορίου και της οικονομίας, κατά τα τρία τελευταία έτη, όπου είναι εμφανής η μικρότερη πτώση του κύκλου εργασιών στον κλάδο, έναντι της πτώσης του κύκλου εργασιών στη συνολική οικονομία.

Στο Διάγραμμα 4.34, καταγράφονται οι αντίστοιχες τριμηνιαίες ποσοστιαίες μεταβολές του κύκλου εργασιών στο σύνολο των επιχειρήσεων του εμπορίου και της οικο-

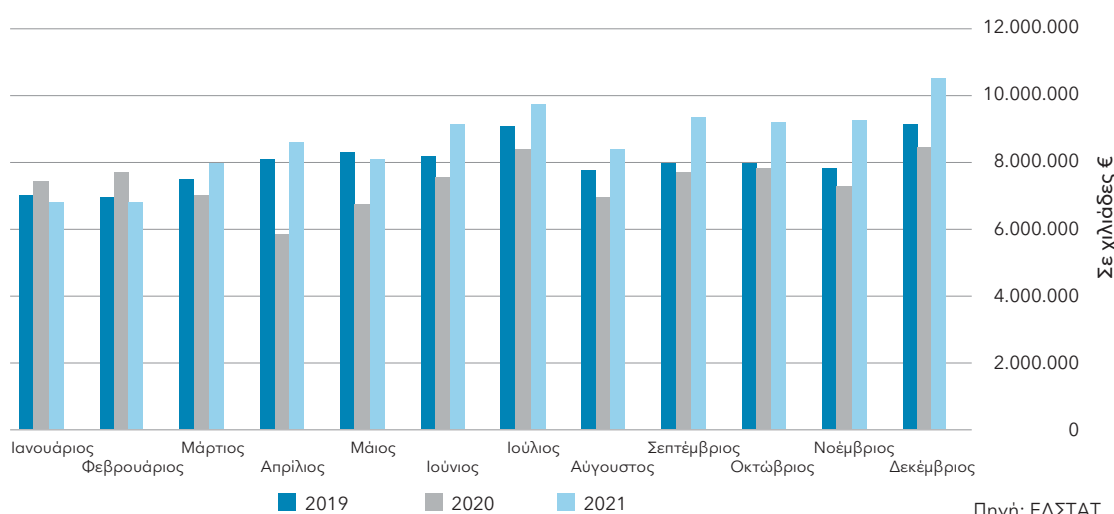
νομίας, όπου αποτυπώνεται, γι' άλλη μια φορά, η διαφορά τους. Επιπρόσθετα, στο εν λόγω διάγραμμα είναι εμφανείς τόσο οι διαφοροποιήσεις, οι οποίες συντελέστηκαν μεταξύ των τριμηνιαίων ποσοστιαίων μεταβολών του κύκλου εργασιών στις επιχειρήσεις του εμπορίου και της οικονομίας, συνολικά από το 2019, όσο και η δυναμική του εμπορίου στη διαμόρφωση κύκλου εργασιών στην ελληνική οικονομία.

Στο σύνολο των επιχειρήσεων και των δραστηριοτήτων της ελληνικής οικονομίας, με υποχρέωση τήρησης διπλογραφικών βιβλίων³, για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία σε μηνιαία βάση, ο κύκλος εργασιών ανήλθε, το 2021, σε 271.169.639 χιλ. ευρώ, σημειώνοντας αύξηση 48.402.128 χιλ. ευρώ και ποσοστό 21.7%, σε σχέση με το 2010, ενώ, σε σχέση με την αντίστοιχη μεταβολή 2019-2020, είχε παρουσιάσει μείωση 33.999.163 χιλ. ευρώ και ποσοστό 13.2% (βλ. Πίνακες Παραρτήματος). Σε σχέση με το 2019, ο κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων της ελληνικής οικονομίας, με υποχρέωση τήρησης διπλογραφικών βιβλίων, σημείωσε αύξηση 14.402.965 χιλ. ευρώ και ποσοστό 5.6%, αποτέλεσμα, κυρίως, των αυξήσεων που συντελέστηκαν από τον Ιούνιο και μέχρι τον Δεκέμβριο 2021.

Στον κλάδο του εμπορίου, το 2021, ο κύκλος εργασιών του συνόλου των επιχειρήσεων, με υποχρέωση τήρησης διπλογραφικών βιβλίων, για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία σε μηνιαία βάση, ανήλθε σε 103.771.586 χιλ. ευρώ, σημειώνοντας αύξηση 15.061.859 χιλ. ευρώ και ποσοστό 17.0%, σε σχέση με το 2020, ενώ, σε σχέση με την αντίστοιχη μεταβολή 2019-2020, είχε παρουσιάσει μείωση 6.903.111 χιλ. ευρώ και ποσοστό 7.2%, (βλ. Πίνακες Παραρτήματος). Σε σχέση με το 2019, ο κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων στον κλάδο του εμπορίου, με υποχρέωση τήρησης διπλογραφικών βιβλίων, σημείωσε αύξηση 8.158.748 χιλ. ευρώ και ποσοστό 8.5%, πα-

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.35

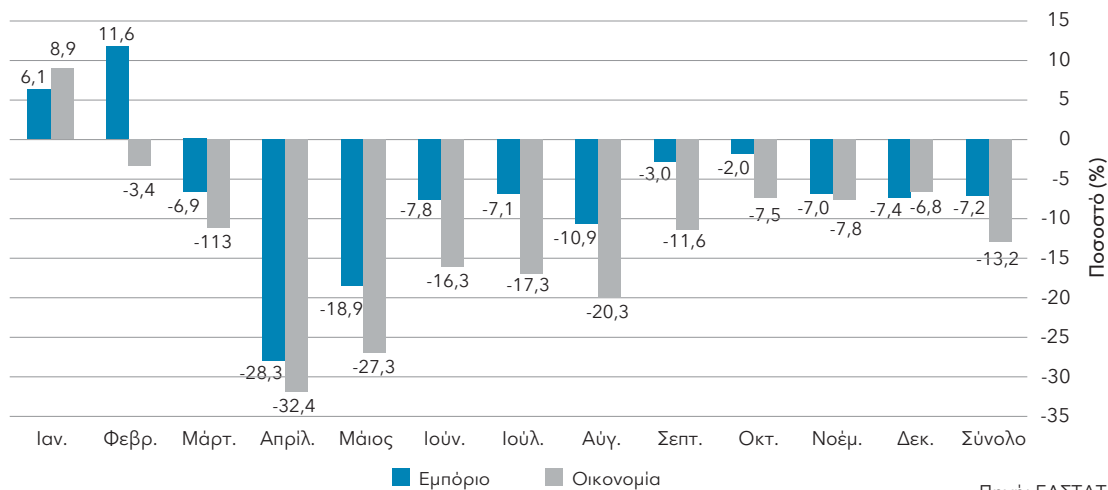
Εξέλιξη του μηνιαίου κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων του εμπορίου με υποχρέωση τήρησης διπλογραφικών βιβλίων: 2019-2021

3. Γ.Γ. ΕΛ.ΣΤΑΤ., Σημείωση: Οι επιχειρήσεις που τηρούν απλογραφικά βιβλία υποβάλλουν στοιχεία στις φορολογικές αρχές σε τριμηνιαία βάση, ενώ οι επιχειρήσεις που τηρούν διπλογραφικά βιβλία υποβάλλουν αντίστοιχα στοιχεία σε μηνιαία βάση. Ως εκ τούτου, στοιχεία για το σύνολο των επιχειρήσεων είναι διαθέσιμα μόνο σε τριμηνιαία βάση.

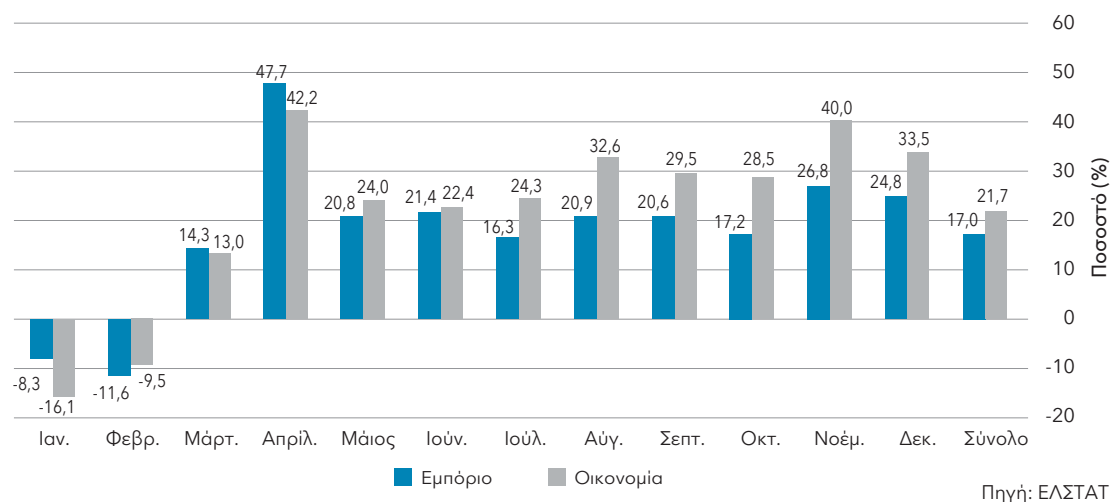
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.36

Ποσοστιαίες μεταβολές του μηνιαίου κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων του εμπορίου και της οικονομίας με υποχρέωση τήρησης διπλογραφικών βιβλίων: 2019-2020

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.37

Ποσοστιαίες μεταβολές του μηνιαίου κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων του εμπορίου και της οικονομίας με υποχρέωση τήρησης διπλογραφικών βιβλίων: 2020-2021

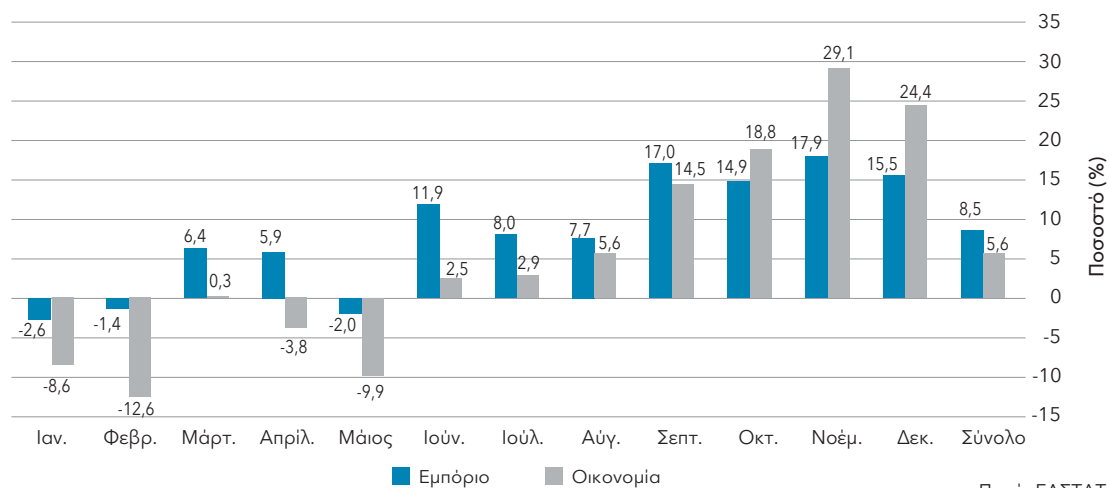
ρουσιάζοντας αυξητικές τάσεις από τον Μάρτιο 2021, (Διάγραμμα 4.35). Η εν λόγω αύξηση του κύκλου εργασιών στο εμπόριο, σε σχέση με το 2019, αναλογεί στο 56.6% της αντίστοιχης αύξησης που συντελέστηκε στο σύνολο των επιχειρήσεων της ελληνικής οικονομίας, με υποχρέωση τήρησης διπλογραφικών βιβλίων.

Στο Διάγραμμα 4.35, εμφανίζεται η διαγραμματική εξέλιξη του μηνιαίου κύκλου εργασιών, στο σύνολο των επιχειρήσεων του εμπορίου με υποχρέωση τήρησης διπλογραφικών βιβλίων, κατά τα τρία τελευταία έτη, ενώ στα Διαγράμματα 4.36, 4.37 και 4.38, αποτυπώνονται οι αντίστοιχες ποσοστιαίες μηνιαίες μεταβολές 2019-2020, 2020-2021 και 2019-2021 του κύκλου εργασιών, στο σύνολο των επιχειρήσεων του εμπορίου και της οικονομίας.

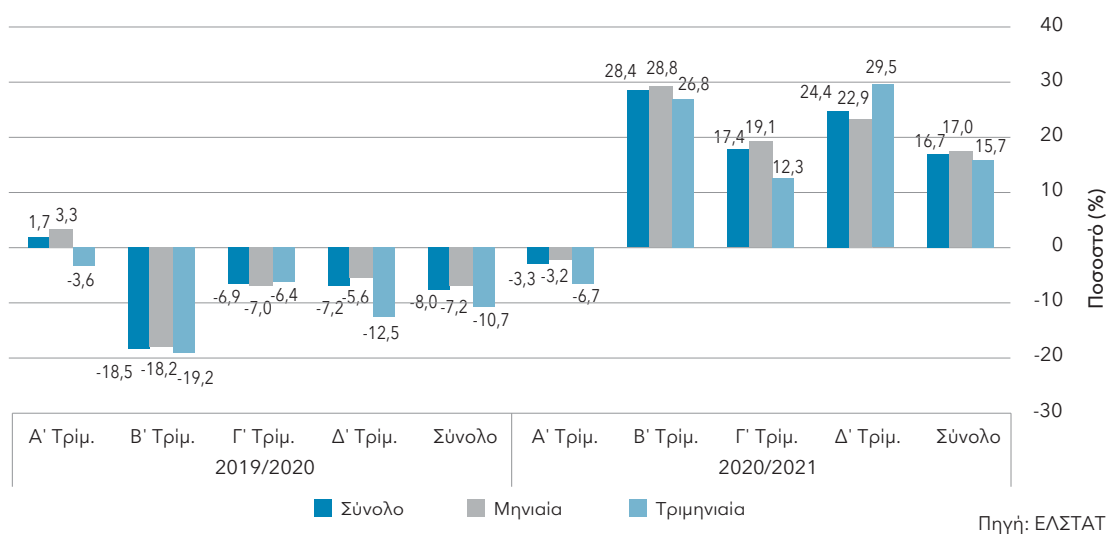
Επειδή τα στοιχεία για το σύνολο των επιχειρήσεων είναι διαθέσιμα μόνο σε τριμηνιαία βάση, μετατρέψαμε τα μηνιαία στοιχεία των επιχειρήσεων που τηρούν διπλογρα-

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.38

Ποσοστιαίες μεταβολές του μηνιαίου κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων του εμπορίου και της οικονομίας με υποχρέωση τήρησης διπλογραφικών βιβλίων: 2019-2021

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.39

Ποσοστιαίες μεταβολές του τριμηνιαίου κύκλου εργασιών στο εμπόριο: 2019-2021

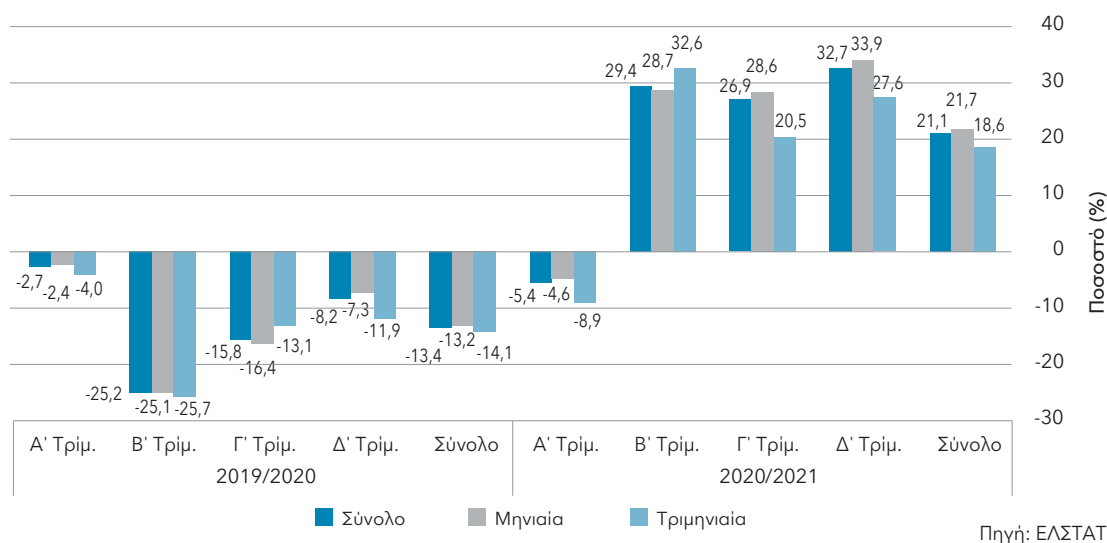
φικά βιβλία σε τριμηνιαία, και από τη μεταξύ τους διαφορά προκύπτουν τα τριμηνιαία στοιχεία για τις επιχειρήσεις που τηρούν απλογραφικά βιβλία.

Από τη σύγκριση των στοιχείων του κύκλου εργασιών των τριών τελευταίων ετών, προκύπτει ότι, στον κλάδο του Εμπορίου, οι ποσοστιαίες μεταβολές δεν διαφοροποιούνται μεταξύ των επιχειρήσεων που τηρούν διπλογραφικά βιβλία (μηνιαία) και εκείνων που τηρούν απλογραφικά βιβλία (τριμηνιαία), Διάγραμμα 4.39.

Όσον αφορά στο σύνολο της οικονομίας, από τη σύγκριση των στοιχείων του κύκλου εργασιών των τριών τελευταίων ετών, προκύπτουν τα ίδια συμπεράσματα, αναφορικά με τις ποσοστιαίες μεταβολές στον κλάδο του εμπορίου, κατά την εξεταζόμενη περίοδο, Διάγραμμα 4.40.

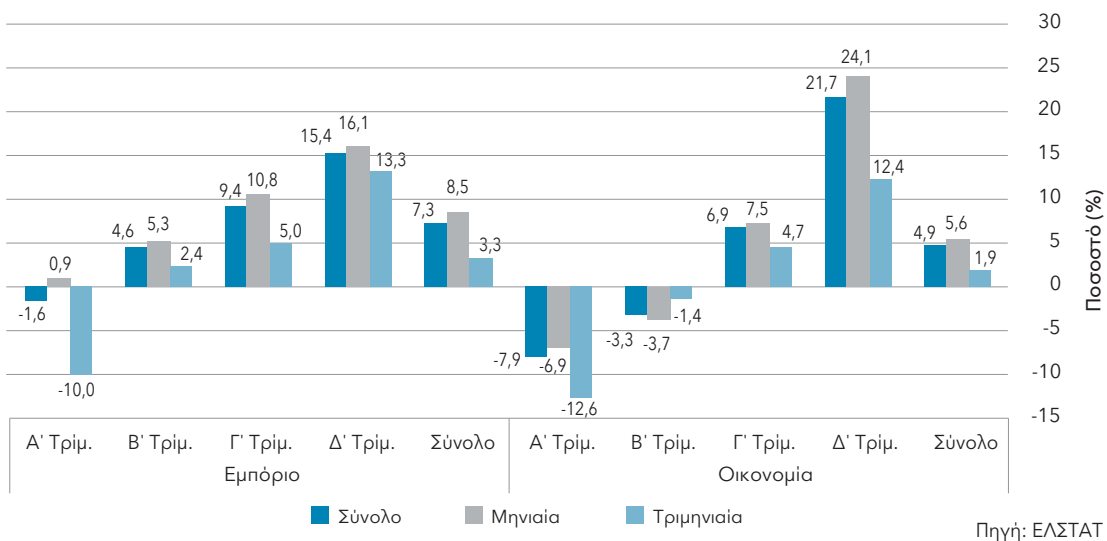
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.40

Ποσοστιαίες μεταβολές του τριμηνιαίου κύκλου εργασιών στην οικονομία: 2019-2021

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.41

Ποσοστιαίες μεταβολές του τριμηνιαίου κύκλου εργασιών στο εμπόριο και στην οικονομία: 2019-2021

Από το 2019, ο κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων που τηρούν απλογραφικά βιβλία, αυξήθηκε, σε σχέση με το σύνολο της οικονομίας, κατά 1.115.187 χιλ. ευρώ και ποσοστό 1.9%, ενώ στον κλάδο του εμπορίου αυξήθηκε κατά 997.472 χιλ. ευρώ και ποσοστό 3.3%. Οι εν λόγω αυξήσεις του κύκλου εργασιών αναλογούν στο 7.2% και στο 10.9% των συνολικών μεταβολών, από το 2019, του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων της οικονομίας και του εμπορίου. Η φορά των μεταβολών δεν διαφοροποιείται μεταξύ των επιχειρήσεων που τηρούν διπλογραφικά βιβλία (μηνιαία) και εκείνων που τηρούν απλογραφικά βιβλία (τριμηνιαία), τόσο στην οικονομία όσο και στο εμπόριο, διαφοροποιείται, εντούτοις, ως προς την ένταση των ποσοστιαίων μεταβολών (Διάγραμμα 4.41).

4.6.4 Ο κύκλος εργασιών στο σύνολο των επιχειρήσεων που ανήκουν στους υποκλάδους του Εμπορίου, 2019 - 2021 (από διοικητικές πηγές)

Στον υποκλάδο «Εμπόριο και επισκευή οχημάτων» (45), ο κύκλος εργασιών ανήλθε, το 2021, σε 9.318.387 χιλ. ευρώ, σημειώνοντας αύξηση 1.761.204 χιλ. ευρώ και ποσοστό 23.3%, σε σχέση με το 2020, ενώ, σε σχέση με την αντίστοιχη μεταβολή, κατά την περίοδο της πανδημίας 2019-2020, είχε παρουσιάσει μείωση 999.275 χιλ. ευρώ και ποσοστό 11.7% (Πίνακας 4.19). Σε σχέση με το 2019, ο κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων του εν λόγω υποκλάδου του εμπορίου (45) σημείωσε αύξηση 761.929 χιλ. ευρώ και ποσοστό 8.9%.

Στον κλάδο του χονδρικού εμπορίου (46), ο κύκλος εργασιών ανήλθε, το 2021, σε 80.651.234 χιλ. ευρώ, σημειώνοντας αύξηση 13.515.781 χιλ. ευρώ και ποσοστό 20.1%, σε σχέση με το 2020, ενώ, σε σχέση με την αντίστοιχη μεταβολή, κατά την περίοδο της πανδημίας 2019-2020, είχε παρουσιάσει μείωση 5.601.184 χιλ. ευρώ και ποσοστό 7.7%. Σε σχέση με το 2019, ο κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων του εν λόγω κλάδου του εμπορίου (46) σημείωσε αύξηση 7.914.597 χιλ. ευρώ και ποσοστό 10.9%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.19			
Συνολικός κύκλος εργασιών, σε χιλ. ευρώ, έτσι όπως προκύπτει από διοικητικές πηγές, στο σύνολο των επιχειρήσεων των υποκλάδων του εμπορίου, 2019-2021			
ΕΤΟΣ	45	46	47
2019	8.556.458	72.736.637	44.349.573
2020	7.557.183	67.135.453	40.842.044
2021	9.318.387	80.651.234	44.829.267
2019-2020	-999.275	-5.601.184	-3.507.529
2020-2021	1.761.204	13.515.781	3.987.223
2019-2021	761.929	7.914.597	479.694
2019-2020 (%)	-11,7	-7,7	-7,9
2020-2021 (%)	23,3	20,1	9,8
2019-2021 (%)	8,9	10,9	1,1

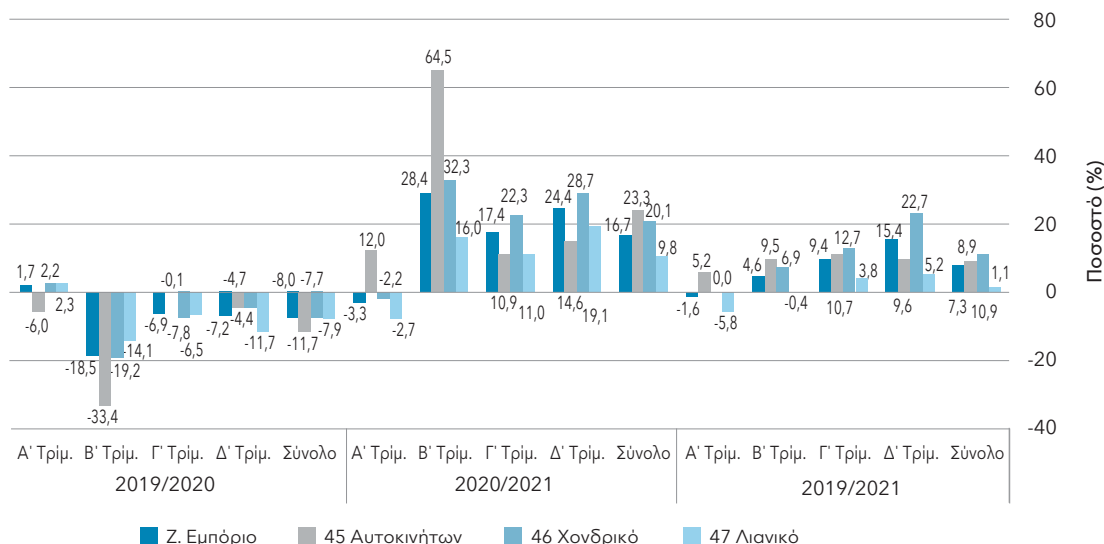
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Τέλος, στον κλάδο του λιανικού εμπορίου, ο κύκλος εργασιών ανήλθε, το 2021, σε 44.829.267 χιλ. ευρώ, σημειώνοντας αύξηση 3.987.223 χιλ. ευρώ και ποσοστό 9.8%, σε σχέση με το 2020, ενώ, σε σχέση με την αντίστοιχη μεταβολή, κατά την περίοδο της πανδημίας 2019-2020, είχε παρουσιάσει μείωση 3.507.529 χιλ. ευρώ και ποσοστό 7.9%. Σε σχέση με το 2019, ο κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων του εν λόγω κλάδου του εμπορίου (47) σημείωσε αύξηση 497.694 χιλ. ευρώ και ποσοστό 1.1%.

Από τα παραπάνω, προκύπτει ότι οι επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19, σε όρους μεταβολής του κύκλου εργασιών, επηρέασε σημαντικά τον κλάδο του λιανικού εμπορίου, καθώς η ποσοστιαία αύξηση του κύκλου εργασιών του, κατά το 2020-2021, υπολείπεται σημαντικά, σε σχέση με τους υπόλοιπους υποκλάδους του εμπορίου, ενώ, σε σχέση με το 2019, ο κύκλος εργασιών του παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητος.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.42

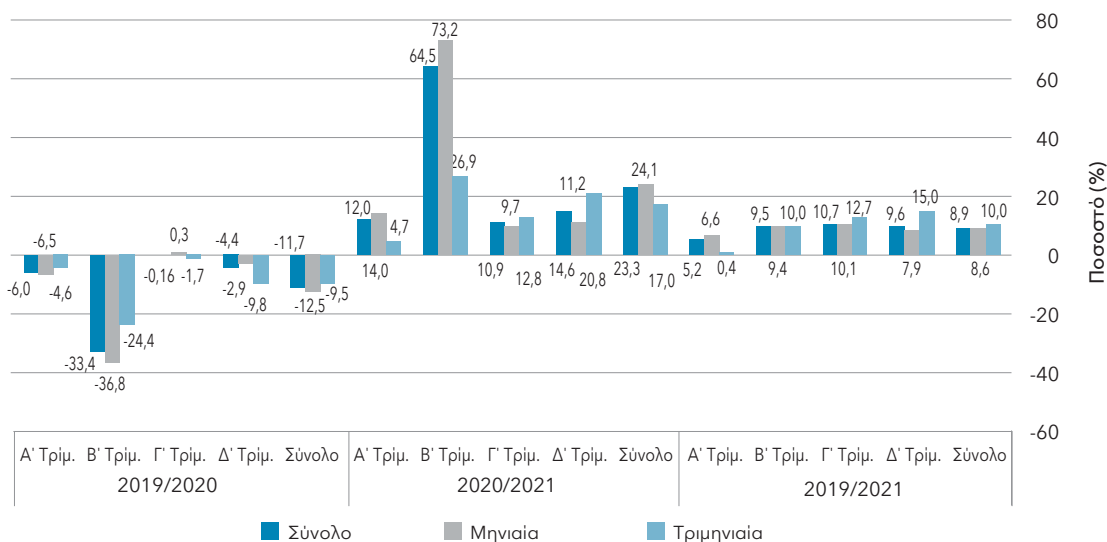
Ποσοστιαίες μεταβολές του τριμηνιαίου κύκλου εργασιών στο σύνολο των επιχειρήσεων του εμπορίου και των υποκλάδων του, 2019-2021

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.43

Ποσοστιαίες τριμηνιαίες μεταβολές του κύκλου εργασιών στο σύνολο των επιχειρήσεων του εμπορίου και επισκευής οχημάτων (45): 2019-2021

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Στο Διάγραμμα 4.42, απεικονίζονται οι ποσοστιαίες τριμηνιαίες μεταβολές του κύκλου εργασιών στο σύνολο των επιχειρήσεων του Εμπορίου και των υποκλάδων του, κατά την εξεταζόμενη περίοδο. Από το εν λόγω διάγραμμα, διαπιστώνουμε ότι η ανάκαμψη στους κλάδους «Εμπόριο και επισκευή οχημάτων» (45), καθώς και στον κλάδο του χονδρικού εμπορίου (46), κατά το 2021, είναι τέτοια που αντιστρέφει τις απώλειες του κύκλου εργασιών των παραπάνω κλάδων, λόγω της πανδημίας. Αντίθετα, στον κλάδο του λιανικού εμπορίου (47), η ανάκαμψη, κατά το 2021, υπολείπεται σημαντικά των υπόλοιπων κλάδων.

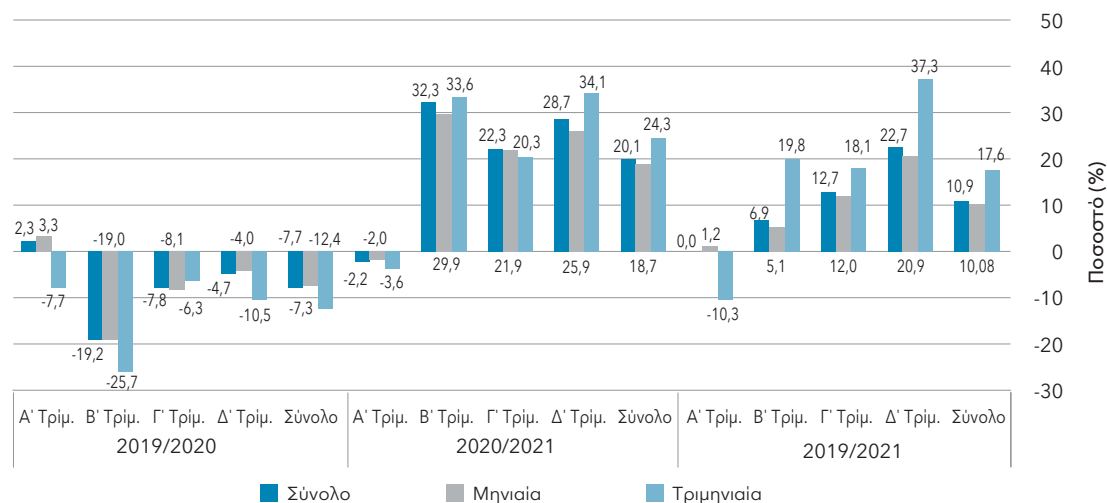
Στο Διάγραμμα 4.43, απεικονίζονται οι ποσοστιαίες τριμηνιαίες μεταβολές, κατά την εξεταζόμενη περίοδο, του κύκλου εργασιών στο σύνολο των επιχειρήσεων « Εμπόριο και επισκευή οχημάτων» (45), μεταξύ των επιχειρήσεων που τηρούν διπλογραφικά βιβλία (μηνιαία) και εκείνων που τηρούν απλογραφικά βιβλία (τριμηνιαία). Από αυτό προκύπτει ότι οι επιχειρήσεις που τηρούν διπλογραφικά βιβλία (μηνιαία), αν και είχαν υποστεί τη μεγαλύτερη ποσοστιαία μείωση, κατά την περίοδο της πανδημίας, ανέκαμψαν και παρουσίασαν τη μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση, αναφορικά με το προηγούμενο έτος. Σε σχέση με το 2019, οι ποσοστιαίες μεταβολές μεταξύ των επιχειρήσεων που τηρούν διπλογραφικά βιβλία (μηνιαία) και εκείνων που τηρούν απλογραφικά βιβλία (τριμηνιαία) είναι παραπλήσιες και ελαφρά αυξημένες στις επιχειρήσεις που τηρούν απλογραφικά βιβλία (τριμηνιαία).

Στο Διάγραμμα 4.44, απεικονίζονται οι ποσοστιαίες τριμηνιαίες μεταβολές, κατά την εξεταζόμενη περίοδο, του κύκλου εργασιών στο σύνολο των επιχειρήσεων του χονδρικού εμπορίου (46), μεταξύ των επιχειρήσεων που τηρούν διπλογραφικά βιβλία (μηνιαία) και εκείνων που τηρούν απλογραφικά βιβλία (τριμηνιαία). Από αυτό προκύπτει ότι οι επιχειρήσεις που τηρούν απλογραφικά βιβλία (τριμηνιαία) και είχαν υποστεί τη μεγαλύτερη ποσοστιαία μείωση, κατά την περίοδο της πανδημίας, ανακάμπτουν, παρουσιάζοντας μεγαλύτερες ποσοστιαίες μεταβολές, σε σχέση με το προηγούμενο έτος, οι οποίες αποτυπώνονται και στις συνολικές μεταβολές, αναφορικά με το 2019.

Στο Διάγραμμα 4.45, απεικονίζονται οι ποσοστιαίες τριμηνιαίες μεταβολές, κατά την εξεταζόμενη περίοδο, του κύκλου εργασιών στο σύνολο των επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου (47), μεταξύ των επιχειρήσεων που τηρούν διπλογραφικά βιβλία (μηνιαία) και εκείνων που τηρούν απλογραφικά βιβλία (τριμηνιαία). Από αυτό προκύπτει ότι οι επιχειρήσεις που τηρούν απλογραφικά βιβλία (τριμηνιαία) είχαν υποστεί τη μεγαλύτερη ποσοστιαία μείωση, κατά την περίοδο της πανδημίας. Η ανάκαμψη του εν λόγω κλάδου, το 2021, είναι ισχνή, με αποτέλεσμα οι ποσοστιαίες μεταβολές να επιφέρουν μικρή αύξηση, σε σχέση με το 2019, στον κύκλο εργασιών επιχειρήσεων

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.44

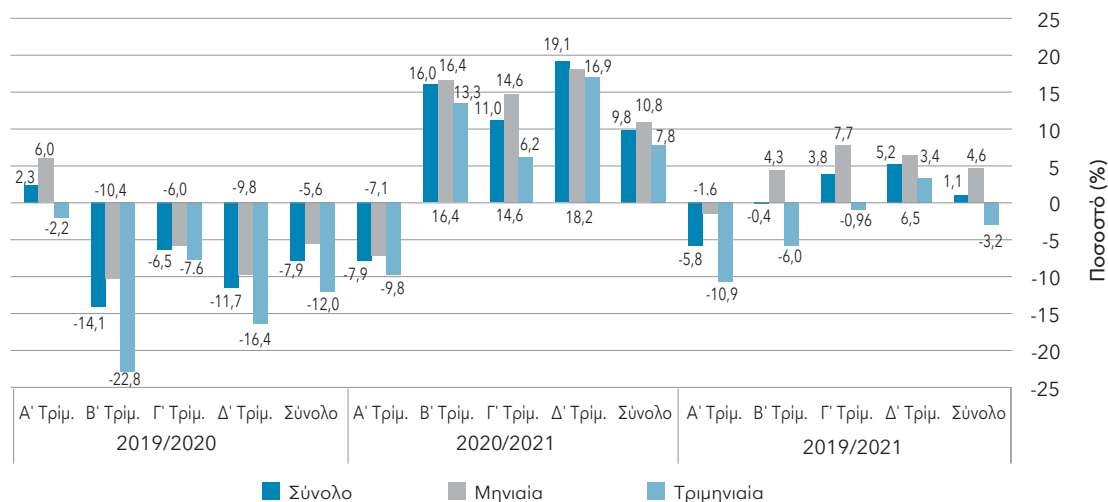
Ποσοστιαίες τριμηνιαίες μεταβολές του κύκλου εργασιών στο σύνολο των επιχειρήσεων του χονδρικού εμπορίου (46): 2019-2021

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.45

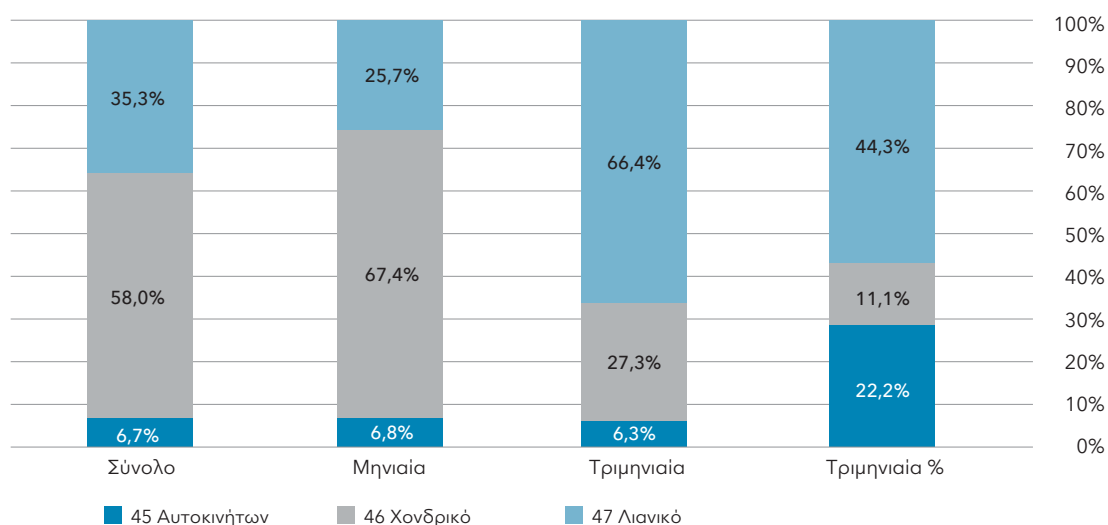
Ποσοστιαίες τριμηνιαίες μεταβολές του κύκλου εργασιών στο σύνολο των επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου (46): 2019-2021

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.46

Μέση ποσοστιαία συμμετοχή των υποκλάδων στον κύκλο εργασιών του εμπορίου

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

που τηρούν διπλογραφικά βιβλία (μηνιαία), ενώ στις επιχειρήσεις που τηρούν απλογραφικά βιβλία (τριμηνιαία), η μεταβολή παραμένει αρνητική.

Όσον αφορά στη συμμετοχή κάθε υποκλάδου στη διαμόρφωση του συνολικού κύκλου εργασιών του εμπορίου, διαπιστώνουμε ότι το χονδρικό εμπόριο (46) συμμετέχει σημαντικά στον συνολικό κύκλο εργασιών του συνόλου των επιχειρήσεων του εμπορίου, καθώς και των εμπορικών επιχειρήσεων που τηρούν διπλογραφικά βιβλία (μηνιαία). Στις επιχειρήσεις που τηρούν απλογραφικά βιβλία (τριμηνιαία), σημαντικό ρόλο στον συνολικό κύκλο εργασιών, κατέχει το λιανικό εμπόριο (47) (Διάγραμμα 4.46).

Επίσης, οι επιχειρήσεις που τηρούν απλογραφικά βιβλία (τριμηνιαία) συμμετέχουν στον συνολικό κύκλο εργασιών κάθε υποκλάδου κατά το 1/5 στο εμπόριο και επισκευή οχημάτων (45), κατά το 1/10 στο χονδρικό εμπόριο (46) και κατά 45% στο λιανικό εμπόριο (47).

4.6.5. Ο κύκλος εργασιών στις επιχειρήσεις του λιανικού εμπορίου, οι οποίες τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας τον Μάρτιο 2020 (από διοικητικές πηγές).

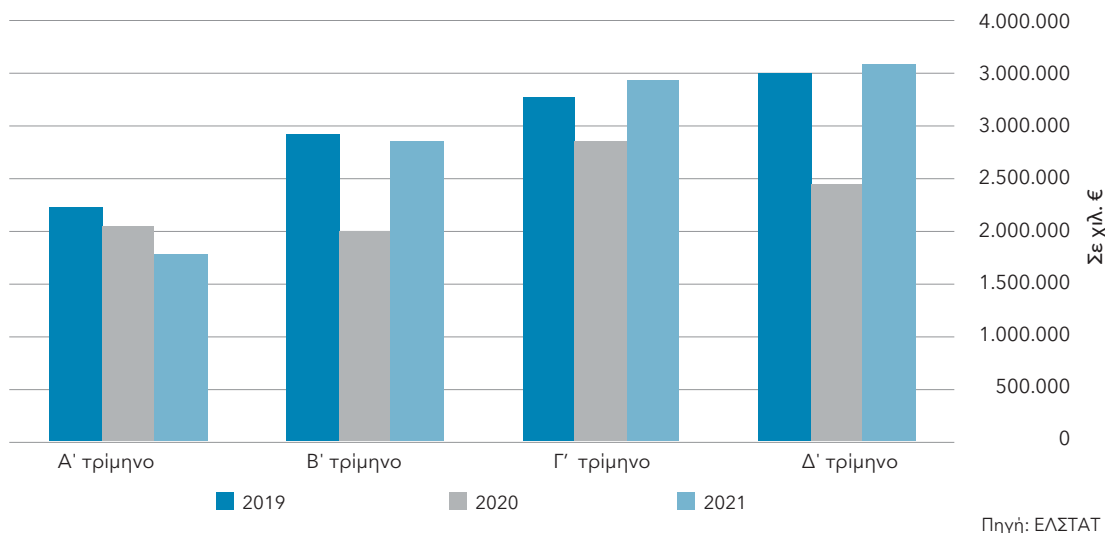
Στο σύνολο των 210.217 επιχειρήσεων που τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας τον Μάρτιο 2020, ο κύκλος εργασιών ανήλθε, το 2021, σε 27.124.669 χιλ. ευρώ, σημειώνοντας αύξηση 6.827.727 χιλ. ευρώ και ποσοστό 33.6%, σε σχέση με το 2020, ενώ, σε σχέση με την αντίστοιχη μεταβολή 2019-2020, είχε παρουσιάσει μείωση 11.425.764 χιλ. ευρώ και ποσοστό 36.0% (Πίνακας 4.20). Σε σχέση με το 2019, ο κύκλος εργασιών των εν λόγω επιχειρήσεων σημείωσε μείωση 4.458.037 χιλ. ευρώ και ποσοστό 14.5%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.20					
Κύκλος εργασιών 2019-2021 σε χιλ. ευρώ, όπως προκύπτει από Διοικητικές πηγές, των επιχειρήσεων που τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας με κρατική εντολή τον Μάρτιο του 2020					
Λιανικό Εμπόριο (47)	Α' Τρίμηνο	Β' Τρίμηνο	Γ' Τρίμηνο	Δ' Τρίμηνο	ΣΥΝΟΛΟ
2019	2.235.546	2.912.766	3.283.516	3.504.260	11.936.088
2020	2.052.695	1.993.140	2.857.675	2.447.223	9.350.733
2021	1.781.849	2.860.446	3.433.567	3.585.000	11.660.862
2019-2020	-182.851	-919.626	-425.841	-1.057.037	-2.585.355
2020-2021	-270.846	867.306	575.892	1.137.777	2.310.129
2019-2021	-453.697	-52.320	150.051	80.740	-275.226
2019-2020 (%)	-8,2	-31,6	-13,0	-30,2	-21,7
2020-2021 (%)	-13,2	43,5	20,2	46,5	24,7
2019-2021 (%)	-20,3	-1,8	4,6	2,3	-2,3
Σύνολο Οικονομίας	Α' Τρίμηνο	Β' Τρίμηνο	Γ' Τρίμηνο	Δ' Τρίμηνο	ΣΥΝΟΛΟ
2019	5.041.887	7.809.067	11.328.758	7.542.994	31.722.706
2020	4.554.288	3.499.654	7.626.638	4.616.362	20.296.942
2021	2.773.843	5.835.020	10.974.499	7.541.307	27.124.669
2019-2020	-487.599	-4.309.413	-3.702.120	-2.926.632	-11.425.764
2020-2021	-1.780.445	2.335.366	3.347.861	2.924.945	6.827.727
2019-2021	-2.268.044	-1.974.047	-354.259	-1.687	-4.598.037
2019-2020 (%)	-9,7	-55,2	-32,7	-38,8	-36,0
2020-2021 (%)	-39,1	66,7	43,9	63,4	33,6
2019-2021 (%)	-45,0	-25,3	-3,1	0,0	-14,5

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

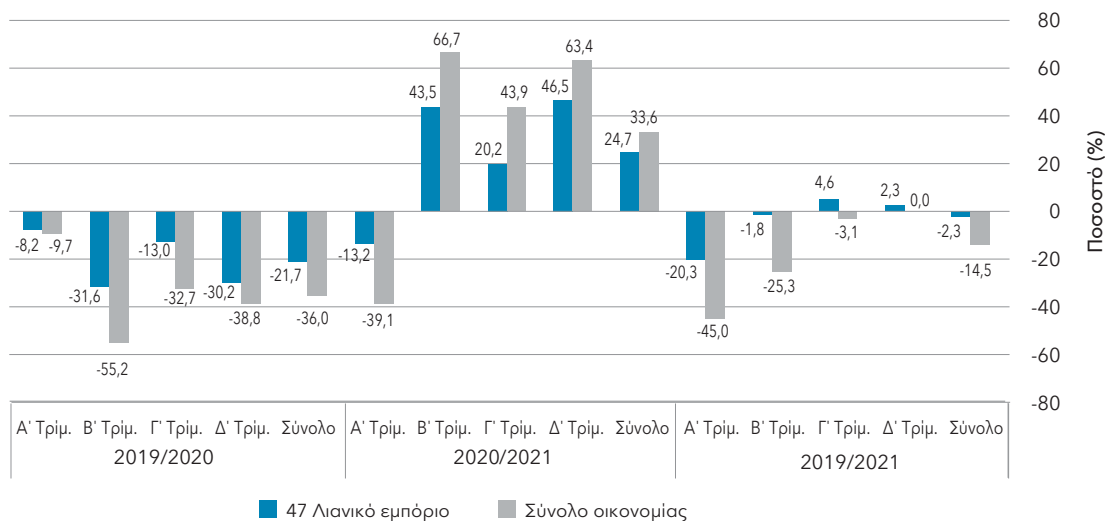
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.47

Τριμηνιαίος κύκλος εργασιών (σε χιλιάδες ευρώ) των επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου που τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας: 2019-2021

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.48

Ποσοστιαίες τριμηνιαίες μεταβολές του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου και του συνόλου της οικονομίας που τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας: 2019-2021

Στον κλάδο του λιανικού εμπορίου, ο κύκλος εργασιών των 63.360 επιχειρήσεων που τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας τον Μάρτιο 2020 ανήλθε, το 2021, σε 11.660.862 χιλ. ευρώ, σημειώνοντας αύξηση 2.310.129 χιλ. ευρώ και ποσοστό 24,7%, σε σχέση με το 2020, ενώ, σε σχέση με την αντίστοιχη μεταβολή 2019-2020, είχε παρουσιάσει μείωση 2.585.355 χιλ. ευρώ και ποσοστό 21,7%. Σε σχέση με το 2019, ο κύκλος εργασιών των εν λόγω επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου σημείωσε μείωση 275.226 χιλ. ευρώ και ποσοστό 2,3%.

Στο Διάγραμμα 4.47, εμφανίζεται η διαγραμματική εξέλιξη, κατά τα τρία τελευταία έτη, του τριμηνιαίου κύκλου εργασιών στο σύνολο των επιχειρήσεων του λιανικού

εμπορίου, οι οποίες τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας με κρατική εντολή τον Μάρτιο του 2020, ενώ στο διάγραμμα 16, αποτυπώνονται οι αντίστοιχες τριμηνιαίες ποσοστιαίες μεταβολές του κύκλου εργασιών των εν λόγω επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου και της οικονομίας. Από το Διάγραμμα 4.48, προκύπτουν εμφανώς οι μικρότερες ποσοστιαίες μεταβολές του κύκλου εργασιών στον κλάδο του λιανικού εμπορίου, έναντι της συνολικής οικονομίας, τόσο στην περίοδο της πανδημίας όσο και κατά το τελευταίο έτος (μειώσεις και αυξήσεις αντίστοιχα), αλλά και οι συνολικές ποσοστιαίες μεταβολές, σε σχέση με το 2019.

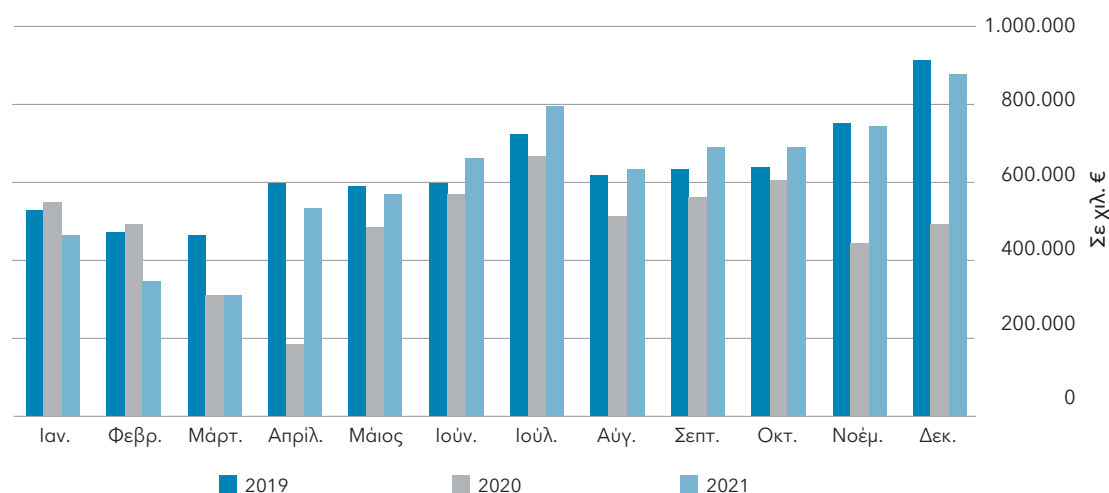
Στο σύνολο των επιχειρήσεων της οικονομίας που τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας τον Μάρτιο 2020, με υποχρέωση τήρησης διπλογραφικών βιβλίων, για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία σε μηνιαία βάση, ο κύκλος εργασιών ανήλθε, το 2021, σε 17.453.937 χιλ. ευρώ, σημειώνοντας αύξηση 4.685.562 χιλ. ευρώ και ποσοστό 36.7%, σε σχέση με το 2020, ενώ, σε σχέση με την αντίστοιχη μεταβολή 2019-2020, είχε παρουσιάσει μείωση 7.996.271 χιλ. ευρώ και ποσοστό 38.5%. Σε σχέση με το 2019, ο κύκλος εργασιών των εν λόγω επιχειρήσεων σημείωσε μείωση 3.310.709 χιλ. ευρώ και ποσοστό 15.9%.

Στις επιχειρήσεις του λιανικού εμπορίου που τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας τον Μάρτιο 2020, με υποχρέωση τήρησης διπλογραφικών βιβλίων, για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία σε μηνιαία βάση, ο κύκλος εργασιών ανήλθε, το 2021, σε 7.315.623 χιλ. ευρώ, σημειώνοντας αύξηση 1.431.339 χιλ. ευρώ και ποσοστό 24.3%, σε σχέση με το 2020, ενώ, σε σχέση με την αντίστοιχη μεταβολή 2019-2020, είχε παρουσιάσει μείωση 1.657.695 χιλ. ευρώ και ποσοστό 22.0%. Σε σχέση με το 2019, ο κύκλος εργασιών των εν λόγω επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου σημείωσε μείωση 226.365 χιλ. ευρώ και ποσοστό 3.0%.

Στο Διάγραμμα 4.49, εμφανίζεται η διαγραμματική εξέλιξη, κατά τα τρία τελευταία έτη, του μηνιαίου κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου που τέ-

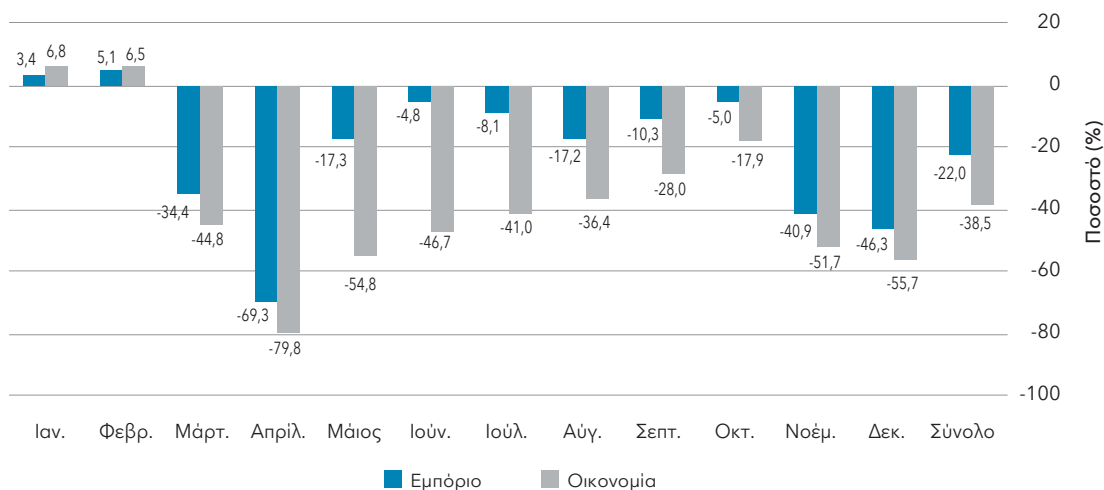
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.49

Μηνιαίος κύκλος εργασιών, σε χιλ. ευρώ, στις επιχειρήσεις του λιανικού εμπορίου που τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας με υποχρέωση τήρησης διπλογραφικών βιβλίων: 2019-2021

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.50

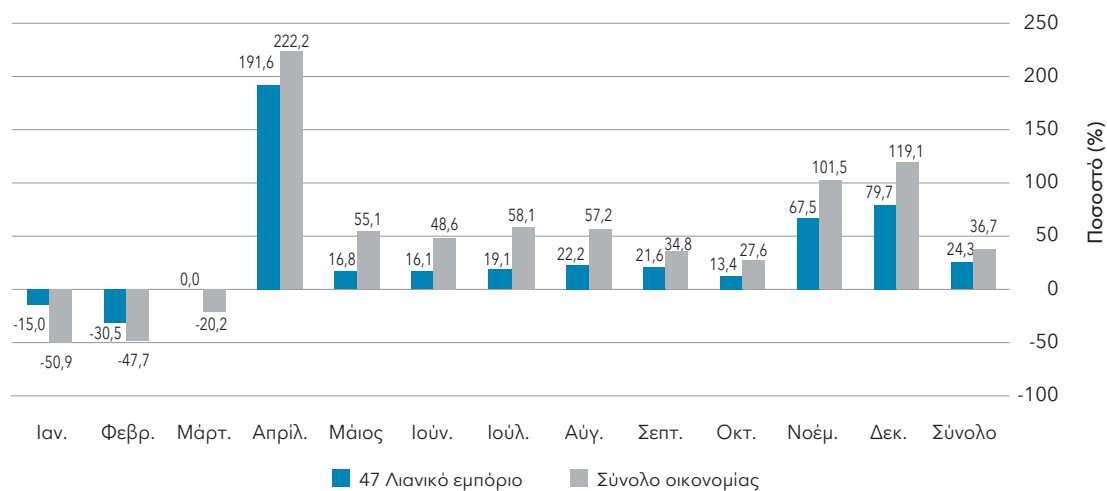
Ποσοστιαίες μεταβολές του μηνιαίου κύκλου εργασιών στις επιχειρήσεις του λιανικού εμπορίου και του συνόλου της οικονομίας που τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας με υποχρέωση τήρησης διπλογραφικών βιβλίων: 2019-2020

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.51

Ποσοστιαίες μεταβολές του μηνιαίου κύκλου εργασιών στις επιχειρήσεις του λιανικού εμπορίου και του συνόλου της οικονομίας που τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας με υποχρέωση τήρησης διπλογραφικών βιβλίων: 2020-2021

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

θηκαν σε αναστολή λειτουργίας, με κρατική εντολή, τον Μάρτιο του 2020, με υποχρέωση τήρησης διπλογραφικών βιβλίων, ενώ, στα διαγράμματα 4.50, 4.51 και 4.52, αποτυπώνονται οι αντίστοιχες ποσοστιαίες μηνιαίες μεταβολές 2019-2020, 2020-2021 και 2019-2021 του κύκλου εργασιών των εν λόγω επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου και της οικονομίας.

Από το Διάγραμμα 4.50, προκύπτει εμφανώς η μικρότερη μηνιαία ποσοστιαία μείωση του κύκλου εργασιών στον κλάδο, έναντι της μείωσης του κύκλου εργασιών της συνολικής οικονομίας, κατά την περίοδο της πανδημίας.

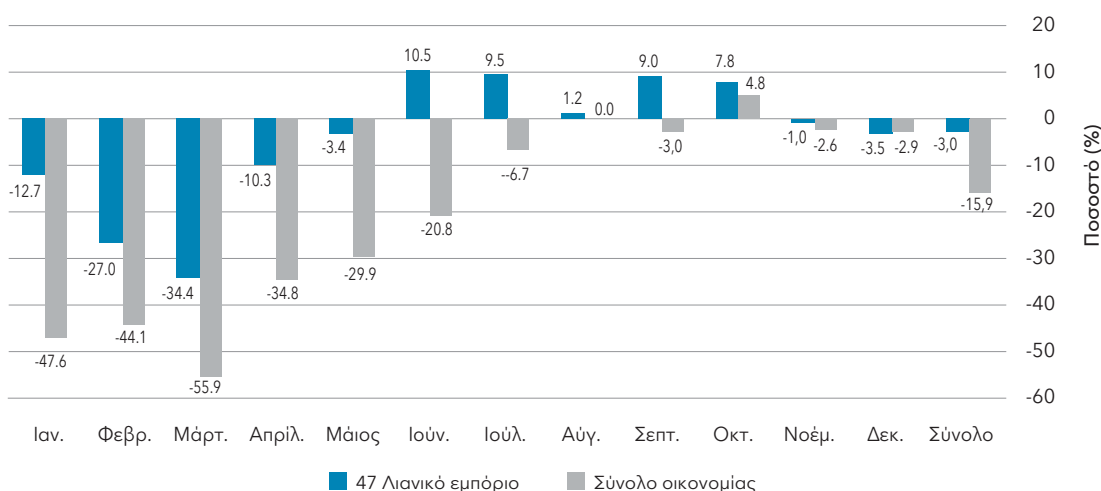

Από το Διάγραμμα 4.51 καθίστανται εμφανείς οι μικρότερες μηνιαίες ποσοστιαίες μεταβολές του κύκλου εργασιών στον κλάδο, έναντι της συνολικής οικονομίας, την περίοδο 2020-2021, με αποτέλεσμα την αυξημένη θετική μεταβολή της οικονομίας έναντι του κλάδου.

Στο διάγραμμα 4.52 είναι εμφανές ότι οι μηνιαίες ποσοστιαίες μεταβολές του κύκλου εργασιών στον κλάδο, καθ' όλη την εξεταζόμενη περίοδο 2019-2021, είναι αρνητικές και μικρότερης έντασης, μέχρι τον Μάιο, έναντι της οικονομίας, ενώ, από τον Ιούνιο και μέχρι τον Οκτώβριο, οι μεταβολές είναι θετικές. Αντίθετα, στο σύνολο της

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.52

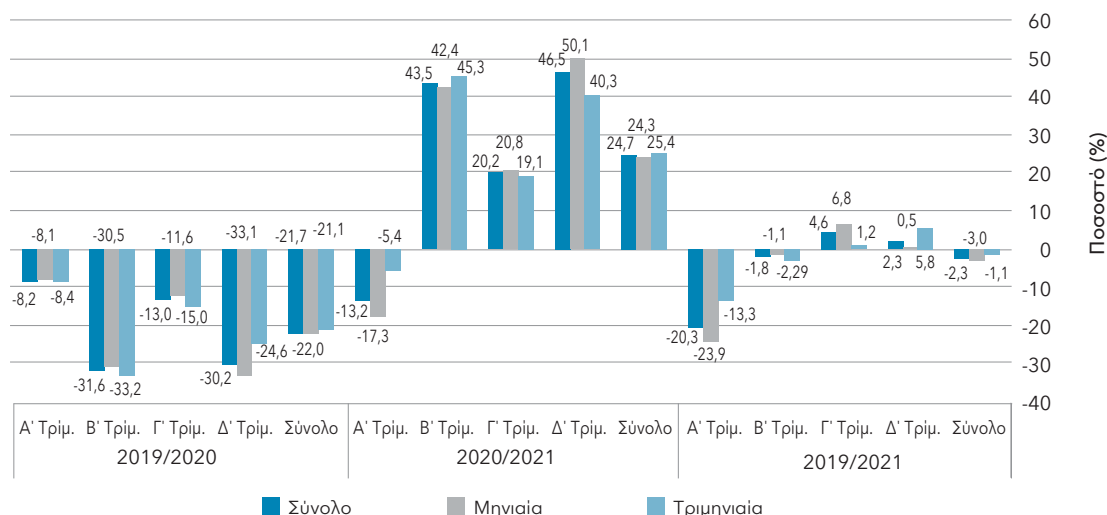
Ποσοστιαίες μεταβολές του μηνιαίου κύκλου εργασιών στις επιχειρήσεις του λιανικού εμπορίου και του συνόλου της οικονομίας που τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας με υποχρέωση τήρησης διπλογραφικών βιβλίων: 2019-2021

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.53

Ποσοστιαίες τριμηνιαίες μεταβολές 2019-2021 του κύκλου εργασιών στον κλάδο του λιανικού εμπορίου, των επιχειρήσεων που τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας το Μάρτιο του 2020

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

οικονομίας, θετικό πρόσημο στις εν λόγω μηνιαίες μεταβολές εμφανίζεται μόνο τον Οκτώβριο.

Επειδή τα στοιχεία για το σύνολο των επιχειρήσεων που τέθηκαν σε αναστολή εργασίας είναι διαθέσιμα μόνο σε τριμηνιαία βάση, μετατρέψαμε τα μηνιαία στοιχεία των επιχειρήσεων που τηρούν διπλογραφικά βιβλία σε τριμηνιαία και από την μεταξύ τους αφαίρεση προκύπτουν τα στοιχεία για τις επιχειρήσεις που τηρούν απλογραφικά βιβλία.

Από τη σύγκριση των στοιχείων του κύκλου εργασιών των τριών τελευταίων ετών προκύπτει ότι, στον κλάδο του λιανικού εμπορίου, οι ποσοστιαίες μεταβολές των εν λόγω επιχειρήσεων δεν διαφοροποιούνται σημαντικά μεταξύ των επιχειρήσεων που τηρούν διπλογραφικά βιβλία (μηνιαία) και εκείνων που τηρούν απλογραφικά βιβλία (τριμηνιαία), Διάγραμμα 4.53.

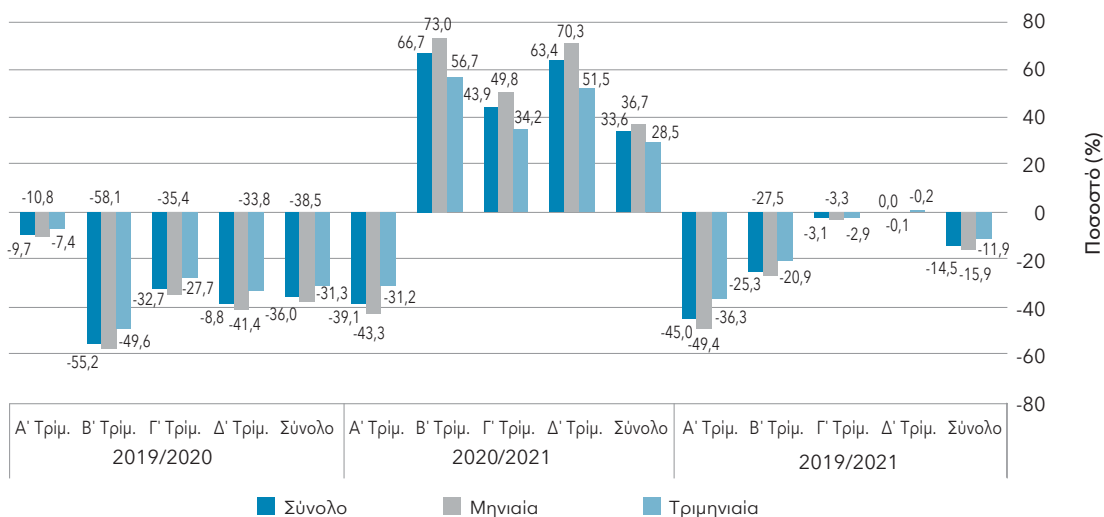
Από το εν λόγω διάγραμμα προκύπτει ότι, κατά την περίοδο της πανδημίας 2019-2020, οι μεταβολές του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων που τέθηκαν σε αναστολή εργασίας, με κρατική εντολή, τον Μάρτιο 2020 ήταν τόσο σημαντικές, ώστε δεν μπόρεσαν να αναπληρωθούν από τις θετικές μεταβολές του 2020-2021, και παρουσίασαν συνολική μείωση του κύκλου εργασιών τους, σε σχέση με το 2019.

Ομοίως, όσον αφορά στο σύνολο της οικονομίας, από τη σύγκριση των στοιχείων του κύκλου εργασιών των τριών τελευταίων ετών προκύπτει ότι οι ποσοστιαίες μεταβολές των εν λόγω επιχειρήσεων δεν διαφοροποιούνται σημαντικά μεταξύ των επιχειρήσεων που τηρούν διπλογραφικά βιβλία (μηνιαία) και εκείνων που τηρούν απλογραφικά βιβλία (τριμηνιαία), Διάγραμμα 4.54.

Τέλος, αν εξετάσουμε τις ποσοστιαίες μεταβολές του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου που δεν τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας, κατά την εξεταζόμενη περίοδο, διαπιστώνουμε ότι, κατά την περίοδο της πανδημίας 2019-2020,

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.54

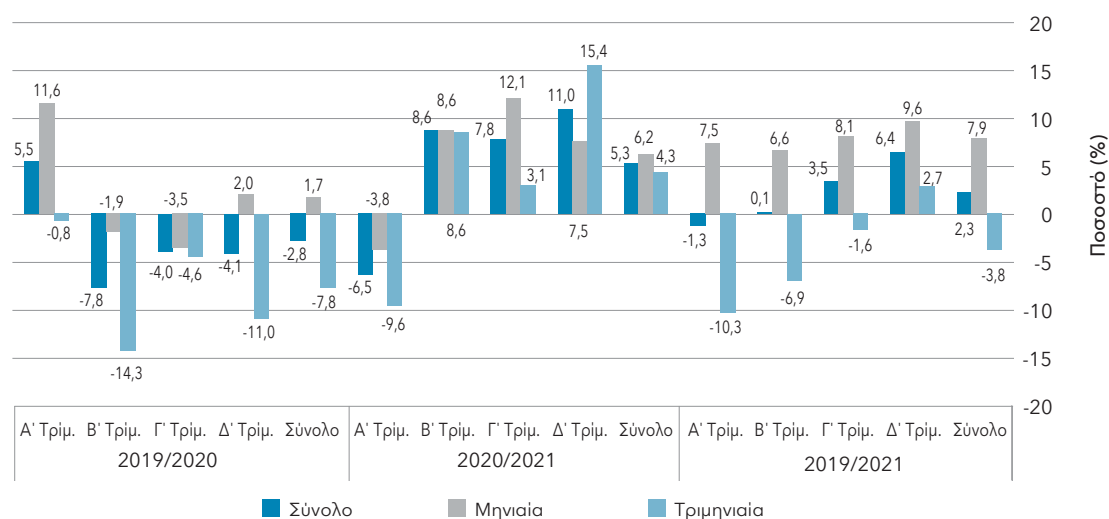
Ποσοστιαίες τριμηνιαίες μεταβολές 2019-2021 του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων του συνόλου της οικονομίας που τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας το Μάρτιο του 2020

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.55

Ποσοστιαίες τριμηνιαίες μεταβολές 2019-2021 του κύκλου εργασιών στον κλάδο του λιανικού εμπορίου των επιχειρήσεων που δεν τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

οι μεταβολές των επιχειρήσεων που τηρούν απλογραφικά βιβλία (τριμηνιαία) ήταν τόσο σημαντικές που δεν αναπληρώθηκαν από τις θετικές μεταβολές του 2020-2021, και παρουσίασαν συνολική μείωση του κύκλου εργασιών τους της τάξεως του 3,8%, σε σχέση με το 2019. Αντίθετα, οι μεταβολές των επιχειρήσεων που τηρούν διπλογραφικά βιβλία (μηνιαία) μπόρεσαν να έχουν θετικό πρόσημο τόσο στην περίοδο της πανδημίας όσο και κατά το 2020-2021, παρουσιάζοντας συνολική αύξηση του κύκλου εργασιών τους της τάξεως του 7,9%, σε σχέση με το 2019 (Διάγραμμα 4.55).

4.7. Δημογραφικές εξελίξεις επιχειρήσεων

4.7.1 Εγγραφές νέων επιχειρήσεων

Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο, θα εξετάσουμε τη δημογραφία των επιχειρήσεων στην Ελλάδα, και ειδικότερα τις εγγραφές νέων επιχειρήσεων (ενάρξεις λειτουργίας επιχειρήσεων). Σκοπός του είναι η παροχή επίκαιρων πληροφοριών σχετικά με την εξέλιξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας και, συνεπακόλουθα, του οικονομικού κλίματος προσδοκιών. Η παρακολούθηση των εγγραφών νέων επιχειρήσεων σε τριμηνιαία βάση παρέχει τις ισχύουσες σήμερα πληροφορίες, όσον αφορά στην επιχειρηματικότητα, οι οποίες είναι ιδιαίτερα σημαντικές, ιδίως στην τρέχουσα συγκυρία της πανδημίας της νόσου του Covid-19.

Ειδικότερα, θα παρουσιαστούν τα διαθέσιμα στοιχεία και οι μεταβολές που αφορούν στις εγγραφές νέων επιχειρήσεων στο σύνολο των επιχειρήσεων της ελληνικής οικονομίας και του κλάδου του εμπορίου⁴, για τα έτη 2020 και 2021, σε τριμηνιαία βάση.

4. Τα στοιχεία είναι διαθέσιμα σε μονοψήφια ανάλυση του κλάδου οικονομικής δραστηριότητας.

Οι εν λόγω μεταβολές θα συγκριθούν με τις αντίστοιχες μεταβολές που συνέβησαν στο σύνολο της οικονομίας. Επίσης, θα παρουσιαστούν τα διαθέσιμα στοιχεία για τις εγγραφές νέων επιχειρήσεων, ανά μεγάλη γεωγραφική περιοχή (NUTS 1) και κατά κατηγορία Νομικής Μορφής της επιχείρησης, κατά τη διάρκεια του 2021. Τα στοιχεία προέρχονται από τα τριμηνιαία Δελτία Τύπου της ΕΛ.ΣΤΑΤ. «Δημογραφικά γεγονότα επιχειρήσεων, εγγραφές νέων επιχειρήσεων και πτωχεύσεις επιχειρήσεων», καθώς και από τους διαθέσιμους πίνακες, οι οποίοι είναι αναρτημένοι στην ιστοσελίδα της⁵.

Εγγραφές Νέων Επιχειρήσεων

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ. και όσον αφορά στο σύνολο της οικονομίας, οι εγγραφές νέων επιχειρήσεων ανήλθαν, το 2021, σε 109.961, έναντι 81.290, το 2020, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 28.671 νέων εγγραφών και σε ποσοστό 35.3% (Πίνακας 4.21). Οι εν λόγω εγγραφές αναλογούν στο 7.5% και στο 5.6% του συνόλου των 1.459.916 επιχειρήσεων, οι οποίες δραστηριοποιούνται στην οικονομία⁶, κατά τα έτη 2021 και 2020 αντίστοιχα.

Η αύξηση των νέων εγγραφών των επιχειρήσεων παρατηρείται σε όλα τα τρίμηνα και κυρίως στο Β' και Δ' τρίμηνο. Στον κλάδο του εμπορίου, οι εγγραφές νέων επιχειρήσεων ανήλθαν, το 2021, σε 14.391 έναντι 12.524, το 2020, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 1.867 νέων εγγραφών και σε ποσοστό 14.9% (Πίνακας 4.21). Οι εν λόγω εγγραφές αναλογούν στο 5.3% και στο 6.1% του συνόλου των 236.720 επιχειρήσεων, οι οποίες δραστηριοποιούνται στον κλάδο, κατά τα έτη 2020 και 2021 αντίστοιχα. Η αύξηση των νέων εγγραφών των επιχειρήσεων παρατηρείται κυρίως στο Β' και Δ' τρίμηνο, ενώ, κατά το Γ' τρίμηνο, η μεταβολή ήταν αρνητική. Επιπρόσθετα, οι νέες εγγραφές στον κλάδο αντιστοιχούν στο 15.4% και στο 13.1% του συνόλου των νέων εγγραφών της οικονομίας, κατά τα έτη 2020 και 2021 αντίστοιχα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.21					
Εγγραφές Νέων Επιχειρήσεων 2020, 2021					
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	Α' τρίμηνο	Β' τρίμηνο	Γ' τρίμηνο	Δ' τρίμηνο	Σύνολο
2021	26.441	26.370	22.642	34.508	109.961
2020	23.033	15.419	20.725	22.113	81.290
2020-2021	3.408	10.951	1.917	12.395	28.671
2020-2021 (%)	14,8	71,0	9,2	56,1	35,3
ΕΜΠΟΡΙΟ	Α' τρίμηνο	Β' τρίμηνο	Γ' τρίμηνο	Δ' τρίμηνο	Σύνολο
2021	3.815	3.865	2.899	3.812	14.391
2020	3.793	2.345	3.318	3.068	12.524
2020-2021	22	1.520	-419	744	1.867
2020-2021 (%)	0,6	64,8	-12,6	24,3	14,9
% 2021	14,4	14,7	12,8	11,0	13,1
% 2020	16,5	15,2	16,0	13,9	15,4

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

5. ΕΛ.ΣΤΑΤ., Διαθέσιμα στο: <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SBR05/>

6. Πλήθος επιχειρήσεων προσωρινού στατιστικού μητρώου επιχειρήσεων έτους 2018.

Εγγραφές Νέων Επιχειρήσεων ανά μεγάλη γεωγραφική περιοχή⁷ 2021

Από τις 109.961 εγγραφές νέων επιχειρήσεων, στο σύνολο της οικονομίας, περισσότερες από το 1/3 αναλογούν στην Αττική, περί το 1/4 αναλογούν στη Βόρεια και Κεντρική Ελλάδα, και το υπόλοιπο 15.0% στα Νησιά του Αιγαίου και στην Κρήτη (Πίνακας 4.22). Επίσης, οι εν λόγω εγγραφές αναλογούν στο 10.8% των επιχειρήσεων, οι οποίες δραστηριοποιούνται στην Αττική, και γύρω στο 7.5% των επιχειρήσεων, οι οποίες δραστηριοποιούνται στις υπόλοιπες γεωγραφικές περιοχές, σύμφωνα με το πλήθος των επιχειρήσεων του προσωρινού στατιστικού μητρώου επιχειρήσεων έτους 2018.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.22							
Εγγραφές Νέων Επιχειρήσεων ανά μεγάλη γεωγραφική περιοχή 2021							
	Α' τρίμηνο	Β' τρίμηνο	Γ' τρίμηνο	Δ' τρίμηνο	Σύνολο	(%) επί συνόλου Νέων Επιχειρήσεων	(%) επί συνόλου Επιχειρήσεων
ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	26.441	26.370	22.642	34.508	109.961	100	7,5
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	5.709	7.474	6.406	8.787	28.376	25,8	6,9
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	5.696	6.281	5.510	10.266	27.753	25,2	6,3
ΑΤΤΙΚΗ	10.455	9.351	7.642	10.408	37.856	34,4	10,8
ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ - ΚΡΗΤΗ	4.581	3.264	3.084	5.047	15.976	14,5	7,3
	Α' τρίμηνο	Β' τρίμηνο	Γ' τρίμηνο	Δ' τρίμηνο	Σύνολο	(%) επί συνόλου Νέων Επιχειρήσεων	(%) επί συνόλου Επιχειρήσεων
ΕΜΠΟΡΙΟ	3.815	3.865	2.899	3.812	14.391	100	6,1
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	1.042	1.116	827	1.036	4.021	27,9	6,1
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	751	803	631	772	2.957	20,5	5,2
ΑΤΤΙΚΗ	1.659	1.523	1.193	1.686	6.061	42,1	7,9
ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ - ΚΡΗΤΗ	363	423	248	318	1.352	9,4	4,7

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Όσον αφορά στον κλάδο του εμπορίου, από τις 14.391 εγγραφές νέων επιχειρήσεων το 42.1% αναλογεί στην Αττική, το 27.9% στη Βόρεια Ελλάδα, το 1/5 στην Κεντρική Ελλάδα και το υπόλοιπο 9.4% στα Νησιά του Αιγαίου και στην Κρήτη (Πίνακας 4.22). Επίσης, σύμφωνα με το πλήθος των επιχειρήσεων του προσωρινού στατιστικού μητρώου επιχειρήσεων έτους 2018, οι εν λόγω εγγραφές αναλογούν στο 7.9% των επιχειρήσεων του κλάδου, οι οποίες δραστηριοποιούνται στην Αττική, στο 6,1% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στη Βόρεια Ελλάδα, στο 5.2% των επιχειρήσεων

7. Οι περιφέρειες που απαρτίζουν τις μεγάλες γεωγραφικές περιφέρειες είναι: ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ (Ανατολική Μακεδονία & Θράκη, Κεντρική Μακεδονία, Δυτική Μακεδονία και Ήπειρος), ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ (Ιόνια Νησιά, Θεσσαλία, Στερεά Ελλάδα, Δυτική Ελλάδα και Πελοπόννησος), ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ - ΚΡΗΤΗ (Βόρειο Αιγαίο, Νότιο Αιγαίο και Κρήτη), ΑΤΤΙΚΗ (Αττική).

που δραστηριοποιούνται στην Κεντρική Ελλάδα, και στο 4.7% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στα Νησιά του Αιγαίου και στην Κρήτη. Επιπρόσθετα, οι νέες εγγραφές του κλάδου αναλογούν στο 16.0% του συνόλου των εγγραφών στην Αττική, στο 14.2% των εγγραφών στη Βόρεια Ελλάδα, στο 10.7% των εγγραφών στην Κεντρική Ελλάδα και στο 8.5% των εγγραφών στα Νησιά του Αιγαίου και στην Κρήτη.

Εγγραφές Νέων Επιχειρήσεων ανά κατηγορία νομικής μορφής⁸ 2021

Από τις 109.961 εγγραφές νέων επιχειρήσεων, στο σύνολο της οικονομίας, σχεδόν τα 3/4 αναλογούν σε ατομικές επιχειρήσεις, το 16.7% στις λοιπές νομικές μορφές, περί το 1/10 αναλογεί σε προσωπικές επιχειρήσεις και το 1.4% αναλογεί σε κεφαλαιουχικές επιχειρήσεις (Πίνακας 4.23). Επίσης, οι εν λόγω εγγραφές αναλογούν στο 6.6% του συνόλου των ατομικών επιχειρήσεων, στο 1/10 του συνόλου των προσωπικών επιχειρήσεων, στο 3.2% του συνόλου των κεφαλαιουχικών επιχειρήσεων και στο 28.3% του συνόλου των επιχειρήσεων στις λοιπές νομικές μορφές, σύμφωνα με το πλήθος των επιχειρήσεων του προσωρινού στατιστικού μητρώου επιχειρήσεων έτους 2018.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.23							
Εγγραφές Νέων Επιχειρήσεων ανά κατηγορία νομικής μορφής 2021							
	Α' τρίμηνο	Β' τρίμηνο	Γ' τρίμηνο	Δ' τρίμηνο	Σύνολο	(%) επί συνόλου Νέων Επιχειρήσεων	(%) επί συνόλου Επιχειρήσεων
ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	26.441	26.370	22.642	34.508	109.961	100	7,5
ΑΤΟΜΙΚΕΣ	18.294	18.796	16.541	26.558	80.189	72,9	6,6
ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ	2.576	2.610	2.002	2.672	9.860	9,0	10,9
ΚΕΦΑΛΑΙΟΥΧΙΚΕΣ	349	383	350	445	1.527	1,4	3,2
ΛΟΙΠΕΣ ΜΟΡΦΕΣ	5.222	4.581	3.749	4.833	18.385	16,7	28,3
	Α' τρίμηνο	Β' τρίμηνο	Γ' τρίμηνο	Δ' τρίμηνο	Σύνολο	(%) επί συνόλου Νέων Επιχειρήσεων	(%) επί συνόλου Επιχειρήσεων
ΕΜΠΟΡΙΟ	3.815	3.865	2.899	3.812	14.391	100	6,1
ΑΤΟΜΙΚΕΣ	2.296	2.476	1.873	2.440	9.085	63,1	5,3
ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ	740	674	507	662	2.583	17,9	7,6
ΚΕΦΑΛΑΙΟΥΧΙΚΕΣ	56	61	34	56	207	1,4	1,5
ΛΟΙΠΕΣ ΜΟΡΦΕΣ	723	654	485	654	2.516	17,5	26,3

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ.

Στον κλάδο του εμπορίου, από τις 14.391 εγγραφές νέων επιχειρήσεων αναλογούν σχεδόν τα 2/3 σε ατομικές επιχειρήσεις, περί το 18.0% σε προσωπικές και λοιπές νομι-

8. ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ (Ομόρρυθμες Εταιρείες (ΟΕ), Ετερόρρυθμες Εταιρείες (ΕΕ)), ΚΕΦΑΛΑΙΟΥΧΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ (Εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης (ΕΠΕ), Ανώνυμες Εταιρείες (ΑΕ)), ΛΟΙΠΕΣ ΝΟΜΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ (Ιδιωτικές Κεφαλαιουχικές Εταιρείες (ΙΚΕ), Κοινοπραξίες κ.ά.)

κές μορφές, περί το 1/10 σε επιχειρήσεις και το 1.4% σε κεφαλαιουχικές επιχειρήσεις. Επίσης, οι εν λόγω εγγραφές αναλογούν στο 5.3% των ατομικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο, στο 7.6% των προσωπικών επιχειρήσεων, στο 1.5% των κεφαλαιουχικών επιχειρήσεων και στο 26.3% των επιχειρήσεων στις λοιπές νομικές μορφές, σύμφωνα με το πλήθος των επιχειρήσεων του προσωρινού στατιστικού μητρώου επιχειρήσεων έτους 2018.

Επιπρόσθετα, οι νέες εγγραφές του κλάδου αναλογούν στο 11.3% του συνόλου των εγγραφών των ατομικών επιχειρήσεων, στο 26.2% των προσωπικών επιχειρήσεων, στο 13.6% του συνόλου των κεφαλαιουχικών επιχειρήσεων και στο 13.7% του συνόλου των επιχειρήσεων στις λοιπές νομικές μορφές.

4.7.2. Ενάρξεις και λήξεις λειτουργίας επιχειρήσεων 2019-2020: Σειρά πειραματικών στατιστικών

Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο, θα εξετάσουμε τη δημογραφία των επιχειρήσεων στην Ελλάδα και, ειδικότερα, τις ενάρξεις και τις λήξεις λειτουργίας των επιχειρήσεων. Σκοπός του είναι η παροχή επίκαιρων πληροφοριών για την εξέλιξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας και, συνεπακόλουθα, του οικονομικού κλίματος - προσδοκιών, με την επικέντρωση του ενδιαφέροντος στην έναρξη, στη λήξη και στην αλλαγή της επιχειρηματικής δράσης.

Πιο συγκεκριμένα, θα παρουσιαστούν τα διαθέσιμα στοιχεία και οι μεταβολές που αφορούν στις ενάρξεις και στις λήξεις λειτουργίας των επιχειρήσεων, στο σύνολο των επιχειρήσεων της ελληνικής οικονομίας και του κλάδου του εμπορίου⁹, κατά τα έτη 2019 και 2020, σε τριμηνιαία βάση. Οι εν λόγω μεταβολές θα συγκριθούν με τις αντίστοιχες μεταβολές που συνέβησαν στο σύνολο της οικονομίας. Επίσης, θα παρουσιαστούν τα διαθέσιμα στοιχεία 2019-2020 όσον αφορά στις καταγεγραμμένες αλλαγές δραστηριότητας των επιχειρήσεων¹⁰.

Ενάρξεις και λήξεις Επιχειρήσεων

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ., οι ενάρξεις επιχειρήσεων, στο σύνολο της οικονομίας, ανήλθαν, το 2020, σε 84.122 έναντι 84.164, το 2019, παρουσιάζοντας οριακή μείωση κατά 42 ενάρξεις επιχειρήσεων, (Πίνακας 4.24). Οι εν λόγω ενάρξεις αναλογούν στο 5.8% του συνόλου των 1.459.916 επιχειρήσεων, οι οποίες δραστηριοποιούνται στην οικονομία¹¹. Αυξήσεις στις ενάρξεις παρατηρούνται στο Α' και Γ' τρίμηνο, ενώ μείωση στο Β' και Δ' τρίμηνο. Οι λήξεις επιχειρήσεων, στο σύνολο της

9. Τα στοιχεία είναι διαθέσιμα σε μονοψήφια ανάλυση του κλάδου οικονομικής δραστηριότητας. Δεν περιλαμβάνονται οι νέες επιχειρήσεις που συστάθηκαν κατά τα έτη 2019-2020.

10. Τα στοιχεία προέρχονται από το Δελτίο Τύπου της ΕΛ.ΣΤΑΤ. «Δημογραφία επιχειρήσεων, Ενάρξεις και λήξεις λειτουργίας επιχειρήσεων 2019-2020, Σειρά πειραματικών στατιστικών, 26/02/2021».

11. Πλήθος επιχειρήσεων προσωρινού στατιστικού μητρώου επιχειρήσεων έτους 2018.

οικονομίας, ανήλθαν, το 2020, σε 37.345 έναντι 48.290, το 2019, παρουσιάζοντας μείωση κατά 10.945 και ποσοστό 30.4%.

Οι εν λόγω λήξεις αναλογούν στο 3.3% και στο 2.6%, για τα έτη 2019 και 2020 αντίστοιχα, του συνόλου των 1.459.916 επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην οικονομία. Η μείωση των λήξεων παρατηρείται σε όλα τα τρίμηνα, και κυρίως στο Β' και Δ' τρίμηνο. Αποτέλεσμα των εν λόγω μεταβολών είναι η αύξηση των επιχειρήσεων στο σύνολο της οικονομίας κατά 82.651 επιχειρήσεις, αριθμός που αναλογεί στο 5.7% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην οικονομία (2018).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.24					
Ενάρξεις και λήξεις Επιχειρήσεων στο σύνολο της οικονομίας					
ΕΝΑΡΞΕΙΣ	Α' τρίμηνο	Β' τρίμηνο	Γ' τρίμηνο	Δ' τρίμηνο	Σύνολο
2020	24.867	15.884	21.098	22.273	84.122
2019	21.652	21.537	17.796	23.179	84.164
2019-2020	3.215	-5.653	3.302	-906	-42
2019-2020 (%)	14,8	-26,2	18,6	-3,9	0,0
ΛΗΞΕΙΣ	Α' τρίμηνο	Β' τρίμηνο	Γ' τρίμηνο	Δ' τρίμηνο	Σύνολο
2020	9.858	8.900	11.019	7.568	37.345
2019	11.569	12.357	12.237	12.127	48.290
2019-2020	-1.711	-3.457	-1.218	-4.559	-10.945
2019-2020 (%)	-14,8	-28,0	-10,0	-37,6	-22,7
ΙΣΟΖΥΓΙΟ	Α' τρίμηνο	Β' τρίμηνο	Γ' τρίμηνο	Δ' τρίμηνο	Σύνολο
2020	15.009	6.984	10.079	14.705	46.777
2019	10.083	9.180	5.559	11.052	35.874

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Στον κλάδο του εμπορίου, οι ενάρξεις επιχειρήσεων ανήλθαν σε 12.724 έναντι 12.864, το 2019, παρουσιάζοντας οριακή μείωση κατά 140 ενάρξεις επιχειρήσεων (Πίνακας 4.25). Οι εν λόγω ενάρξεις επιχειρήσεων στον συγκεκριμένο κλάδο αναλογούν στο 15.0% του συνόλου των ενάρξεων στην οικονομία. Επίσης, οι εν λόγω ενάρξεις αναλογούν στο 5.4% του συνόλου των 236.720 επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο. Αυξήσεις στις ενάρξεις έχουμε κατά το Α' και Γ' τρίμηνο, ενώ μείωση κατά το Β' και Δ' τρίμηνο, όπως και στο σύνολο της οικονομίας.

Οι λήξεις επιχειρήσεων στον κλάδο του εμπορίου ανήλθαν, το 2020, σε 8.082 έναντι 9.960, το 2019, παρουσιάζοντας μείωση κατά 1.878 και ποσοστό 18.9%. Οι εν λόγω λήξεις επιχειρήσεων αναλογούν περίπου στο 1/5 του συνόλου των λήξεων στην οικονομία. Οι λήξεις αυτές αναλογούν στο 4.2% και στο 3.4%, για τα έτη 2019 και 2020 αντίστοιχα, του συνόλου των 236.720 επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο. Η μείωση των λήξεων παρατηρείται σε όλα τα τρίμηνα, και κυρίως στο Β' και Δ' τρίμηνο. Αποτέλεσμα των εν λόγω μεταβολών είναι η αύξηση των επιχειρήσεων στον κλάδο του εμπορίου κατά 7.546 επιχειρήσεις, αριθμός που αναλογεί στο 3.2% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε αυτόν (2018) και στο 9.1% της αύξησης των επιχειρήσεων στο σύνολο της οικονομίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.25					
Ενάρξεις και λήξεις Επιχειρήσεων στο εμπόριο					
ΕΝΑΡΞΕΙΣ	Α' τρίμηνο	Β' τρίμηνο	Γ' τρίμηνο	Δ' τρίμηνο	Σύνολο
2020	3.876	2.377	3.365	3.106	12.724
2019	3.436	3.289	2.694	3.445	12.864
2019-2020	440	-912	671	-339	-140
2019-2020 (%)	12,8	-27,7	24,9	-9,8	-1,1
% 2020	15,6	15,0	15,9	13,9	15,1
% 2019	15,9	15,3	15,1	14,9	15,3
ΛΗΞΕΙΣ	Α' τρίμηνο	Β' τρίμηνο	Γ' τρίμηνο	Δ' τρίμηνο	Σύνολο
2020	2.283	1.656	2.365	1.778	8.082
2019	2.419	2.346	2.532	2.663	9.960
2019-2020	-136	-690	-167	-885	-1.878
2019-2020 (%)	-5,6	-29,4	-6,6	-33,2	-18,9
% 2020	23,2	18,6	21,5	23,5	21,6
% 2019	20,9	19,0	20,7	22,0	20,6
ΙΣΟΖΥΓΙΟ	Α' τρίμηνο	Β' τρίμηνο	Γ' τρίμηνο	Δ' τρίμηνο	Σύνολο
2020	1.593	721	1.000	1.328	4.642
2019	1.017	943	162	782	2.904
% 2020	10,6	10,3	9,9	9,0	9,9
% 2019	10,1	10,3	2,9	7,1	8,1

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Αλλαγές οικονομικής δραστηριότητας επιχειρήσεων, 2019-2020

Κατά την εξεταζόμενη περίοδο, στο σύνολο της χώρας, 11.476 επιχειρήσεις πραγματοποίησαν αλλαγή οικονομικής δραστηριότητας, με το 1/5 από αυτές να αναλογεί στον κλάδο του εμπορίου (2.404 επιχειρήσεις), ενώ ακολουθούν, με περίπου 10.0%, οι κλάδοι των κατασκευών και των ξενοδοχείων - εστιατορίων (1.118 και 1.025 επιχειρήσεις αντίστοιχα). Οι εν λόγω επιχειρήσεις μετακινήθηκαν προς άλλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας (Πίνακας 4.26).

Από τη μετακίνηση των 11.476 επιχειρήσεων, στον κλάδο του εμπορίου προσήλθαν 2.347 επιχειρήσεις ή το 1/5 αυτών, στον κλάδο των ξενοδοχείων - εστιατορίων 2.120 επιχειρήσεις ή το 18.5% αυτών, στον κλάδο της γεωργίας κ.λπ. 1.534 επιχειρήσεις ή το 13.4% αυτών και στον κλάδο των επαγγελματικών κ.λπ. δραστηριοτήτων 1.225 επιχειρήσεις και ποσοστό 10.7%. Η μεγαλύτερη αριθμητική αύξηση από τις παραπάνω αλλαγές στην οικονομική δραστηριότητα παρατηρήθηκε στον κλάδο των ξενοδοχείων - εστιατορίων, με 1.095 επιχειρήσεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.26					
Αλλαγές οικονομικής δραστηριότητας επιχειρήσεων ανά κλάδο, 2019-2020					
NACE (2)	2019	2020	2019 (%)	2020 (%)	Μεταβολή 2019/2020
A	2.280	1.534	19,9	13,4	-746
B	8	3	0,1	0,0	-5
Γ	693	635	6,0	5,5	-58
Δ	106	75	0,9	0,7	-31
E	28	30	0,2	0,3	2
ΣΤ	1.118	577	9,7	5,0	-541
Z	2.404	2.347	20,9	20,5	-57
H	324	394	2,8	3,4	70
Θ	1.025	2.120	8,9	18,5	1.095
I	433	188	3,8	1,6	-245
K	241	137	2,1	1,2	-104
Λ	227	231	2,0	2,0	4
M	871	1.225	7,6	10,7	354
N	330	442	2,9	3,9	112
Ξ	76	26	0,7	0,2	-50
O	262	243	2,3	2,1	-19
Π	158	277	1,4	2,4	119
P	227	534	2,0	4,7	307
ΣΤ	498	400	4,3	3,5	-98
Ω	167	58	1,5	0,5	-109
ΣΥΝΟΛΟ	11.476	11.476	100	100	0

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Όσον αφορά στον κλάδο του εμπορίου, από τις 2.404 επιχειρήσεις, οι οποίες άλλαξαν οικονομική δραστηριότητα, σχεδόν το 1/3 (ή 769 επιχειρήσεις) μετακινήθηκε προς τον κλάδο των ξενοδοχείων - εστιατορίων, πάνω από το 1/5 προς τον κλάδο της γεωργίας (524 επιχειρήσεις) και περίπου το 1/10 (ή 257 επιχειρήσεις) προς τον κλάδο της μεταποίησης, (Πίνακας 4.27).

Από τις 2.347 επιχειρήσεις που άλλαξαν οικονομική δραστηριότητα και μετακινήθηκαν προς τον κλάδο του εμπορίου, το 42.5% μετακινήθηκε από τον κλάδο της γεωργίας κ.λπ. (996 επιχειρήσεις) και το 14.3% από τον κλάδο της μεταποίησης (335 επιχειρήσεις).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.27				
Αλλαγές οικονομικής δραστηριότητας επιχειρήσεων στον κλάδο του εμπορίου, 2019-2020				
NACE (2)	2019	2020	2019 (%)	2020 (%)
A	524	996	21,8	42,5
B	1	2	0,0	0,1
Γ	257	335	10,7	14,3
Δ	14	21	0,6	0,9
E	10	2	0,4	0,1
ΣΤ	135	130	5,6	5,5
H	101	66	4,2	2,8
Θ	769	162	32,0	6,9
I	41	141	1,7	6,0
K	38	60	1,6	2,6
Λ	38	29	1,6	1,2
M	166	174	6,9	7,4
N	91	58	3,8	2,5
Ξ	2	2	0,1	0,1
O	31	19	1,3	0,8
Π	17	14	0,7	0,6
P	60	35	2,5	1,5
ΣΤ	96	84	4,0	3,6
Ω	10	17	0,4	0,7
ΕΜΠΟΡΙΟ	2.404	2.347	100	100

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Πίνακας 4 Δελτίου Τύπου Δημογραφίας Επιχειρήσεων 26/02/2021

4.8 Μεθοδολογία

Η μεθοδολογία της έρευνας είναι ποσοτική, ούτως ώστε να αποτυπώνονται οι γενικές τάσεις και να καθίσταται εφικτή η στατιστική γενίκευση των αποτελεσμάτων στον υπό έρευνα πληθυσμό-στόχο. Η τεχνική συλλογής των δεδομένων, η οποία εφαρμόστηκε στην έρευνα πεδίου, είναι η τηλεφωνική συνέντευξη, με χρήση δομημένου ερωτηματολογίου. Το ερωτηματολόγιο απαρτίζεται από κλειστές ερωτήσεις απλής και πολλαπλής επιλογής και από ερωτήσεις διαβάθμισης, ενώ περιλαμβάνει και ορισμένες ερωτήσεις ανοιχτού τύπου (ελεύθερης απάντησης), ώστε να εντοπιστούν τυχόν ζητήματα, τα οποία δεν έχουν προβλεφθεί από τον ερευνητικό σχεδιασμό.

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν από καταρτισμένους ερευνητές, οι οποίοι έλαβαν ειδική εκπαίδευση για τη διενέργεια της έρευνας – καθ' όλη δε τη διάρκεια της έρευνας, υπήρχαν επόπτες υπεύθυνοι για την ορθή διενέργεια των συνεντεύξεων. Η περίοδος συλλογής των δεδομένων ήταν 48 εργάσιμες ημέρες, αυξημένη σε διάρκεια, σε σχέση με προηγούμενες έρευνες, λόγω των ειδικών συνθηκών.

4.8.1. Πληθυσμός - στόχος, δείγμα της έρευνας και τεχνική δειγματοληψίας

Ο πληθυσμός-στόχος της έρευνας πεδίου αποτελείται από όλες τις επιχειρήσεις λιανικού εμπορίου, σε πανελλαδικό επίπεδο, πλην 5 κατηγοριών δραστηριότητας σε επίπεδο τετραψήφιου ΣΤΑΚΟΔ. Συγκεκριμένα, εκτός πληθυσμού-στόχου τέθηκαν οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο λιανικό εμπόριο καυσίμων και φαρμάκων, στα σουπερμάρκετ, στα πολυκαταστήματα, καθώς και οι επιχειρήσεις λιανικού εμπορίου σε υπαίθριους πάγκους και αγορές. Το πραγματοποιηθέν δείγμα της πρωτογενούς έρευνας αποτελείται από 1000 επιχειρήσεις, οι οποίες ανήκουν στις κατηγορίες του πληθυσμού-στόχου, με κύριο κλάδο το λιανικό εμπόριο.

Αναλυτικότερα, σχεδιάστηκε στρωματοποιημένη (stratified) δειγματοληψία με μεταβλητές στρωμάτωσης την Περιφέρεια (13 στρώματα - strata) και τη δραστηριότητα σε επίπεδο τετραψήφιου ΣΤΑΚΟΔ (20 στρώματα), εντός των οποίων ο πληθυσμός-στόχος κατανέμεται σε ομοιογενείς υποπληθυσμούς. Υπολογίστηκε, αναλογικά, το πλήθος των επιχειρήσεων που θα συμμετείχαν σε κάθε στρώμα και για τις δύο μεταβλητές στρωμάτωσης, βάσει της κατανομής του στατιστικού μητρώου επιχειρήσεων της ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Τέλος, για την εκτίμηση των χαρακτηριστικών της έρευνας και την αναγωγή στον πληθυσμό-στόχο, κάθε επιχείρηση σταθμίστηκε με κατάλληλο αναγωγικό συντελεστή. Βάσει του σχεδιασμού, κάθε περιοχή αναφοράς λαμβάνει συγκεκριμένους συντελεστές βαρύτητας, ώστε να διασφαλίζεται η όσο το δυνατόν πιο αντιπροσωπευτική συμμετοχή κάθε κατηγορίας του πληθυσμού στο λιανικό εμπόριο. Συγκεκριμένα, δημιουργήθηκαν 24 κλάσεις στάθμισης (weighting classes), και τα δεδομένα ομαδοποιήθηκαν σε τέσσερις μεγάλες γεωγραφικές περιοχές και έξι κλάδους δραστηριότητας, έτσι ώστε το σταθμισμένο αποτέλεσμα του πλήθους των επιχειρήσεων να ανέρχεται στον ακριβή αριθμό των επιχειρήσεων του πληθυσμού-στόχου.

4.8.2. Σύγκριση βασικών χαρακτηριστικών επιχειρήσεων έρευνας πεδίου και διαθέσιμων στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ

Δεδομένου ότι οι εκτιμήσεις των παραμέτρων του δείγματος γενικεύονται στον πληθυσμό-στόχο, είναι αναγκαίο να ελεγχθεί η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος, όσον αφορά σε βασικά χαρακτηριστικά και μεγέθη των επιχειρήσεων. Επίσης, πρέπει να ελεγχθεί αν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ιδιοκτητών των επιχειρήσεων του δείγματος προσεγγίζουν ικανοποιητικά τις αντίστοιχες πραγματικές κατανομές, ώστε να μειωθεί, όσο το δυνατόν, το μεροληπτικό σφάλμα στις ποιοτικές ερωτήσεις της έρευνας.

Παρουσιάζονται, κατά πρώτον, οι κατανομές της νομικής μορφής των επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου, βάσει του μητρώου επιχειρήσεων της ΕΛ.ΣΤΑΤ. του έτους 2015 για τον πληθυσμό-στόχο, καθώς και των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στο δείγμα της έρευνας πεδίου. Συγκρίνοντας τις δύο κατανομές, είναι εμφανές ότι η διάρθρωση του δείγματος, όσον αφορά στη νομική μορφή, προσεγγίζει, με μεγάλη ακρίβεια, τα πραγματικά δεδομένα (Πίνακας 4.28).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.28
Νομική μορφή: Σύγκριση

Νομική μορφή	Μητρώο ΕΛΣΤΑΤ	Έρευνα πεδίου 2021
ΟΕ - ΑΤΟΜΙΚΗ - ΕΕ	96,4%	96,9%
ΑΕ - ΕΠΕ	2,6%	1,9%
Άλλο	1,0%	1,1%
Σύνολο	100%	100%

Οι επιχειρήσεις που συμμετέχουν στο δείγμα πρέπει να είναι αντιπροσωπευτικές του πληθυσμού-στόχου και όσον αφορά στο μέγεθός τους. Υπάρχουν δύο σημαντικοί παράγοντες, οι οποίοι καθορίζουν το μέγεθος της επιχείρησης: α) ο κύκλος εργασιών και β) ο αριθμός των ατόμων που απασχολούνται σε αυτήν. Και για τα δύο χαρακτηριστικά, υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, για το έτος 2015, στο μητρώο επιχειρήσεων της ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Στον Πίνακα 4.29, παρουσιάζονται οι κατανομές του ετήσιου κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων, όσον αφορά στο σύνολο του λιανικού εμπορίου και των επιχειρήσεων, οι οποίες αποτελούν τον πληθυσμό-στόχο της έρευνας πεδίου, βάσει του μητρώου επιχειρήσεων του 2015. Διαχρονικά, η κατανομή των επιχειρήσεων, οι οποίες συμμετέχουν στο δείγμα, προσεγγίζει ικανοποιητικά τη γενική κατανομή των επιχειρήσεων του πληθυσμού-στόχου σε κάθε εξαμηνιαία έρευνα. Τυχόν διαφοροποιήσεις, στο σύνολο του λιανικού εμπορίου και του δείγματος, έγκεινται στο γεγονός ότι ο πληθυσμός-στόχος δεν συμπεριλαμβάνει επιχειρήσεις με υψηλό κύκλο εργασιών, όπως τα σουπερμάρκετ, τα φαρμακεία, τα πρατήρια καυσίμων και τα πολυκαταστήματα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.29
Κύκλος εργασιών: Σύγκριση

Κύκλος εργασιών (σε χιλιάδες ευρώ)	Σύνολο λιανικού εμπορίου	Πληθυσμός - στόχος λιανικού εμπορίου
Έως 20	33%	35%
20 έως 70	27%	31%
70 έως 140	13%	15%
140 έως 300	13%	11%
Άνω των 300	14%	8%
Σύνολο	100%	100%

Όσον αφορά στον αριθμό των απασχολούμενων, όπως αυτός αποτυπώνεται στο μητρώο της ΕΛ.ΣΤΑΤ., για το 2015, αν κατηγοριοποιήσουμε τις επιχειρήσεις σε δύο υποπληθυσμούς: επιχειρήσεις με αριθμό απασχολούμενων έως 10 άτομα και επιχειρήσεις με πάνω από 11 απασχολούμενους, όπως φαίνεται και στον Πίνακα 4.30, υπάρχει υψηλός βαθμός ταύτισης των δύο κατανομών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.30 Αριθμός απασχολούμενων		
Αριθμός απασχολούμενων	Πληθυσμός - στόχος λιανικού εμπορίου	Έρευνα πεδίου 2021
Έως και 10 άτομα	98,8%	98,3%
11 άτομα και άνω	1,2%	1,7%
Σύνολο	100%	100%

Εκτός από τον συνολικό αριθμό των απασχολούμενων, το μέγεθος μιας επιχείρησης κρίνεται και από το εάν απασχολεί μισθωτούς υπαλλήλους, οπότε θα ελεγχθεί αν και κατά πόσον η έρευνα πεδίου προσεγγίζει την πραγματική κατανομή των επιχειρήσεων του πληθυσμού-στόχου, αναφορικά με την ύπαρξη ή όχι μισθωτών υπαλλήλων στην επιχείρηση. Στον Πίνακα 4.31, παρουσιάζονται οι δύο κατανομές, με υψηλό βαθμό ταύτισης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.31 Απασχόληση μισθωτών		
Απασχόληση μισθωτών	Πληθυσμός - στόχος λιανικού εμπορίου	Κατανομή στο δείγμα 2021
Δεν απασχολούν μισθωτό υπάλληλο	68%	64%
Απασχολούν τουλάχιστον έναν μισθωτό υπάλληλο	32%	36%
Σύνολο	100%	100%

Τέλος, όπως προαναφέρθηκε, θα παρουσιαστούν και τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ιδιοκτητών των επιχειρήσεων. Τα παρακάτω επίσημα στοιχεία (τα οποία αποτελούν τα τελευταία διαθέσιμα) αφορούν στο φύλο, στην ηλικία και στην εκπαίδευση των αυτοαπασχολούμενων, στο σύνολο του λιανικού εμπορίου, και όχι στον πληθυσμό-στόχο. Ο Πίνακας 4.32 παρουσιάζει τις κατανομές των δημογραφικών χαρακτηριστικών, σύμφωνα με την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού της ΕΛ.ΣΤΑΤ. για το Β' τρίμηνο του 2021, τα οποία συγκρίνονται με τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της έρευνας, η οποία πραγματοποιήθηκε από το ΙΝ.ΕΜ.Υ., σε συγκεκριμένες κατηγορίες του κλάδου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.32 Δημογραφικά χαρακτηριστικά		
Φύλο	Έρευνα πεδίου (%)	Έρευνα εργατικού δυναμικού 2021, Β' τρίμηνο (%)
Άνδρας	63	68
Γυναίκα	37	32
Ηλικία	Έρευνα πεδίου (%)	Έρευνα εργατικού δυναμικού 2021, Β' τρίμηνο (%)
Έως 24	0,4	0,2
25 - 34	8	10
35 - 44	25	29
45 - 54	32	32
55 - 64	28	24
Άνω των 65	6	5
Επίπεδο εκπαίδευσης	Έρευνα πεδίου (%)	Έρευνα εργατικού δυναμικού 2021, Β' τρίμηνο (%)
Κατώτερη	3	8
Μέση	57	57
Ανώτερη	39	35

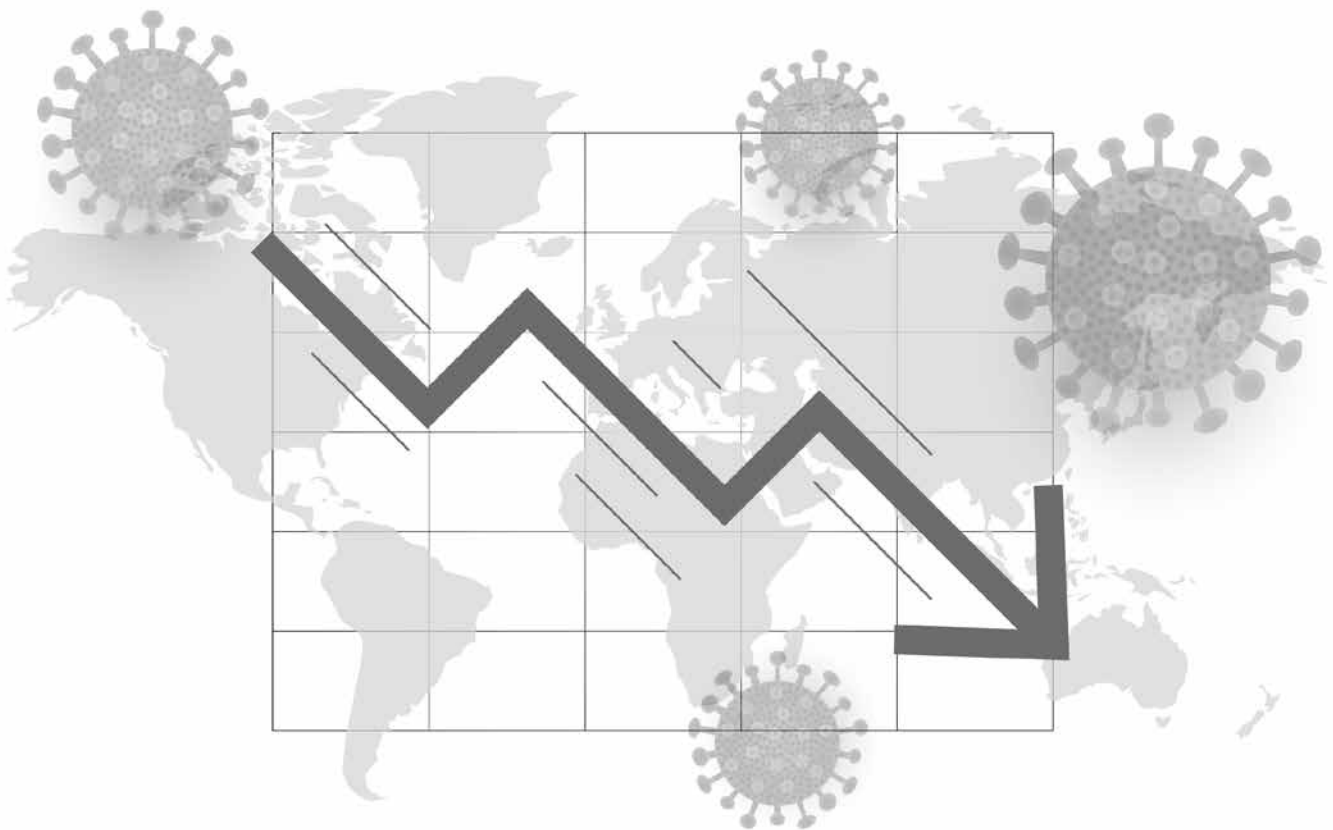
Συμπερασματικά, το δείγμα που συλλέχθηκε για τη συγκεκριμένη έρευνα κρίνεται επαρκές, ώστε να γίνουν ασφαλείς αναγωγές τόσο των σημειακών εκτιμήσεων σε ποσοτικές παραμέτρους στον πληθυσμό-στόχο όσο και των ποιοτικών ερωτήσεων, δεδομένου ότι το δείγμα έχει σταθμιστεί με τους κατάλληλους αναγωγικούς συντελεστές, και διατηρείται η αντιπροσωπευτικότητα στα σημαντικότερα χαρακτηριστικά των μονάδων.

ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ

COVID-19 και Λιανικό Εμπόριο

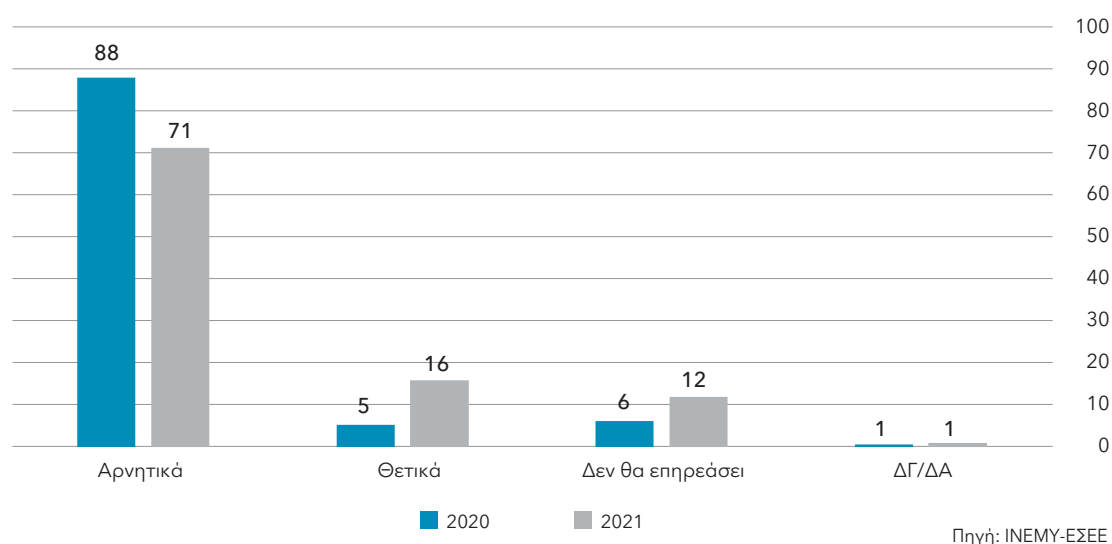

Μπορεί οι πιο αισιόδοξοι να διακρίνουν ήδη την έξοδο από την πανδημία του Covid-19, αλλά οι επιπτώσεις της έχουν αποτυπωθεί βαθύτατα στην οικονομική δραστηριότητα καθώς και στο λιανικό εμπόριο, επιφέροντας ισχυρό αρνητικό αντίκτυπο σε μεγέθη αλλά και σε προσδοκίες. Ειδικότερα, ο περιορισμός των μετακινήσεων, οι αναστολές λειτουργίας των καταστημάτων λιανικής και η έντονη υποχώρηση του κύκλου εργασιών το 2020 σε συνδυασμό με το γεγονός ότι ο κορωνοϊός δεν έχει ακόμη εξαλειφθεί, έχουν πλήξει σημαντικά την εμπιστοσύνη. Ως εκ τούτου, η συντριπτική πλειονότητα των επιχειρήσεων συνεχίζει να τηρεί απαισιόδοξη στάση απέναντι στα αποτελέσματα του κορωνοϊού στον κύκλο εργασιών, αν και σε μικρότερο βαθμό συγκριτικά με το 2020 (Διάγραμμα 1). Το εύρημα αυτό προκαλεί έντονη ανησυχία αν ληφθεί υπόψη πως ενώ οι πρωτόγνωρες αναταράξεις του 2020 άσκησαν έντονα καθοδικές πιέσεις στην επιχειρηματικότητα, οι εκτιμήσεις των επιχειρηματιών παραμένουν σαφώς δυσσίωνες και για το 2021. Η μικρή άνοδος των θετικών και των ουδέτερων εκτιμήσεων δείχνει μια ασθενή επιβράδυνση της αβεβαιότητας.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

Εκτιμήσεις για τις επιπτώσεις της πανδημίας στον κύκλο εργασιών (%)

Ωστόσο, οι επιπτώσεις της πανδημίας δεν ήταν οριζόντιες στο λιανικό, δεν επηρέασαν δηλαδή τις επιμέρους κατηγορίες του στον ίδιο βαθμό. Το 2021 τις χειρότερες εκτιμήσεις για τις επιδόσεις στην πορεία του κύκλου εργασιών σημείωσε η Ένδυση-Υπόδηση, καθώς οι αναστολές, η τηλεργασία, η κοινωνική αποστασιοποίηση και γενικότερα η ριζική μεταβολή της καθημερινότητας δεν ευνόησαν την εν λόγω δραστηριότητα. Παρόμοια εξέλιξη παρατηρήθηκε και στον οικιακό εξοπλισμό, καταγράφοντας μάλιστα διαφοροποίηση σε σχέση με άλλες χώρες, όπου η μακρόχρονη διαμονή στο σπίτι ενίσχυσε σχετικές αγορές. Η εξήγηση σε αυτήν την περίπτωση δίνεται από τη συρρίκνωση του διαθέσιμου εισοδήματος, η οποία έλαβε χώρα σωρευτικά κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης που προηγήθηκε σε συνδυασμό με τον υψηλό βαθμό αβεβαιότητας εξαιτίας της πανδημίας. Αντίθετα, τα παντοπωλεία και τα τρόφιμα παρουσίασαν καλύτερη, ή ακριβέστερα, λιγότερο αρνητική εικόνα εξαιτίας της ανελαστικής ζήτησης των προϊόντων που εμπορεύονται (Πίνακας 1).

ΠΙΝΑΚΑΣ 1				
Κλίμακα κύκλου εργασιών ανά κλάδο δραστηριότητας				
Δραστηριότητα				
	Παντοπωλεία	Τρόφιμα	Οικιακός εξοπλισμός	Ένδυση - Υπόδηση
Αρνητικά	58%	65%	86%	87%
Θετικά	20%	22%	7%	9%
Δεν επηρέασε	21%	9%	7%	4%
ΔΓ / ΔΑ	1%	4%	0%	0%
Total	100%	100%	100%	100%

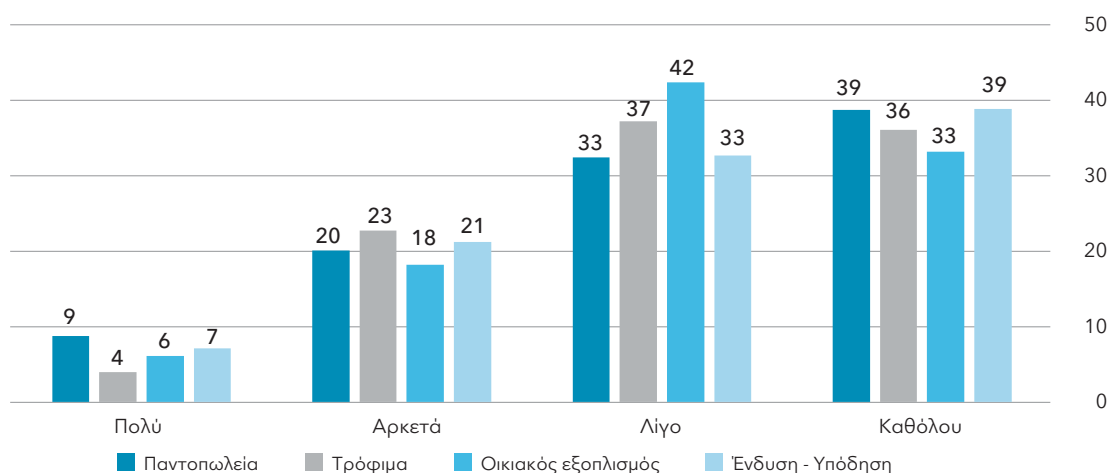
Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

Στο νέο δυσμενές πλαίσιο, η Ευρωπαϊκή Ένωση έδειξε ταχεία, για τα δεδομένα της, ανταπόκριση και ανακοίνωσε προγράμματα στήριξης των οικονομιών και επιτάχυνσης της ανάκαμψης (Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, ΕΣΠΑ κλπ). Εντούτοις, οι επιχειρήσεις λιανικού εμπορίου τηρούν μια μάλλον επιφυλακτική στάση για το κατά πόσο τα εν λόγω προγράμματα είναι σε θέση να τις υποστηρίξουν ουσιαστικά, χωρίς μάλιστα αξιοσημείωτες διαφοροποιήσεις ανά επιμέρους ομάδα δραστηριότητας (Διάγραμμα 2).

Τα αποτελέσματα της έρευνας συνηγορούν ότι περισσότερες από επτά στις δέκα επιχειρήσεις λιανικού εκτιμούν πως τα ευρωπαϊκά προγράμματα είτε θα λειτουργήσουν λίγο είτε καθόλου υποστηρικτικά. Η παρούσα απαισιοδοξία εδράζεται αφενός σε εμπειρίες προηγούμενων ετών, όπου σημειώθηκε δυσαρέσκεια σχετικά με γραφειοκρατικά εμπόδια και αστοχίες, και αφετέρου στις προϋποθέσεις που θέτουν τα προγράμματα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η χρηματοδότηση της δράσης από

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2

Εκτίμηση αισιοδοξίας ουσιαστικής στήριξης λιανικού εμπορίου από τα νέα προγράμματα, ανά κλάδο δραστηριότητας (%)

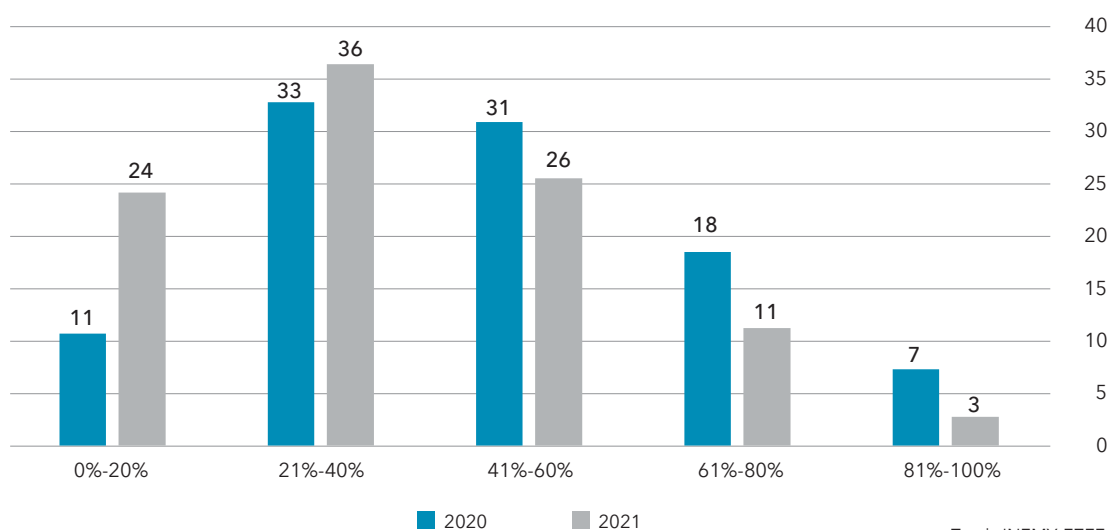
Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

το τραπεζικό σύστημα όταν είναι γνωστό ότι τα αποτελέσματα της πλειονότητας των ΜμΕ σε όλους τους κλάδους έχουν επιδεινωθεί καίρια στις τελευταίες χρήσεις τόσο εξαιτίας της κρίσης χρέους και των μεταβολών των καταναλωτικών συνηθειών όσο και της πανδημίας. Ως εκ τούτου, οι περισσότερες “micro” και μικρές επιχειρήσεις ουσιαστικά αποκλείονται από την πρόσβαση σε τραπεζικό δανεισμό, μένοντας δηλαδή εκτός προγράμματος.

Σημαντικά συμπεράσματα εξάγονται από την ένταση των εκτιμήσεων για όσες επιχειρήσεις λιανικού θεωρούν πως το 2021 ο κύκλος εργασιών τους θα μειωθεί σε σχέση με το 2020 (Διάγραμμα 3). Σε σχέση με πέρυσι, υπερδιπλασιάστηκε το μερίδιο των επιχειρήσεων που προβλέπουν πως η υποχώρηση του τζίρου δεν θα υπερβεί το 20%. Ωστόσο, το γεγονός ότι τέσσερις στις δέκα επιχειρήσεις εκτιμούν πως η πτώση θα ξεπερνά το 41% σε σχέση με μια χρονιά που παρατηρήθηκε ισχυρή μείωση τζίρου, προκαλεί εύλογη ανησυχία για τον αντίκτυπο της πανδημίας αλλά και αυτήν καθ’ αυτή τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων. Το εύρημα αυτό είναι ακόμα μία απόδειξη πως ο κλάδος βρίσκεται υπό υψηλή πίεση ενώ ταυτόχρονα δεν έχει άλλες επιλογές από το να διαχειριστεί μια σειρά προκλήσεων, έχοντας υποστεί και τις επιπτώσεις από την κρίση χρέους το 2008.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3

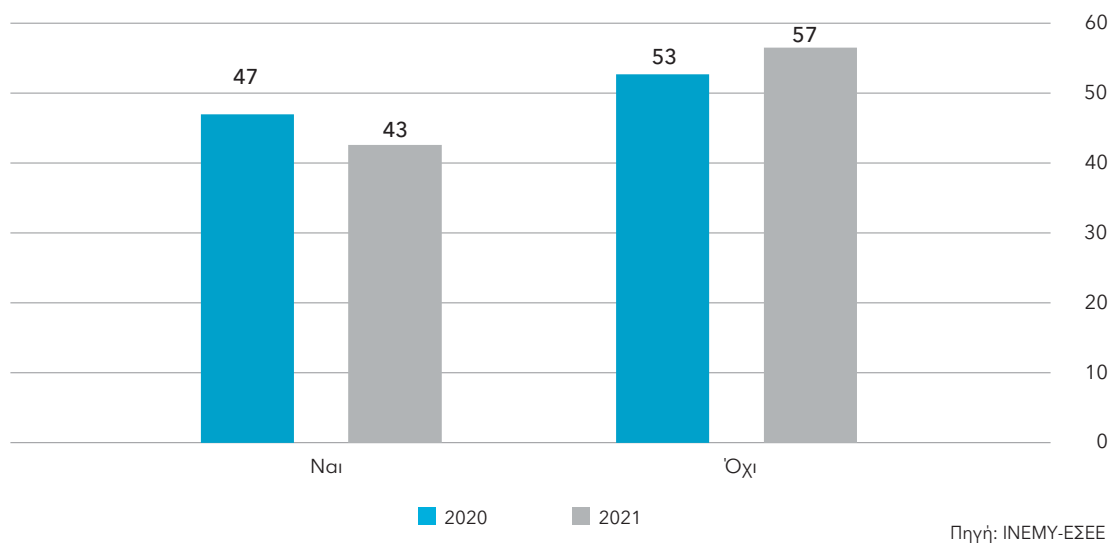
Εκτίμηση αρνητικής μεταβολής του κύκλου εργασιών (%)

Όπως είναι αναμενόμενο, η πανδημία έχει αρνητικές επιπτώσεις και στο επιχειρηματικό περιβάλλον, με έντονο αποτύπωμα και στις επενδύσεις. Ειδικότερα, περισσότερες από τέσσερις στις δέκα επιχειρήσεις ακύρωσαν προγραμματισμένες ή επιθυμητές επενδύσεις το 2021 εξαιτίας της. Το παρόν αποτέλεσμα, αν και ελαφρώς βελτιωμένο σε σχέση με πέρυσι, υπογραμμίζει με έμφαση το επενδυτικό κενό στο λιανικό, το οποίο καλείται το αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα να μετασχηματιστεί ψηφιακά αλλά και να κάνει πράξη την «πράσινη» μετάβαση. Γίνεται λοιπόν κατανοητό πως και οι έμμεσες επιπτώσεις της υγειονομικής κρίσης είναι επίσης ισχυρές και θα γίνονται ολοένα και πιο αισθητές, ακόμη και μετά το τέλος της πανδημίας. Για το λόγο αυτό,

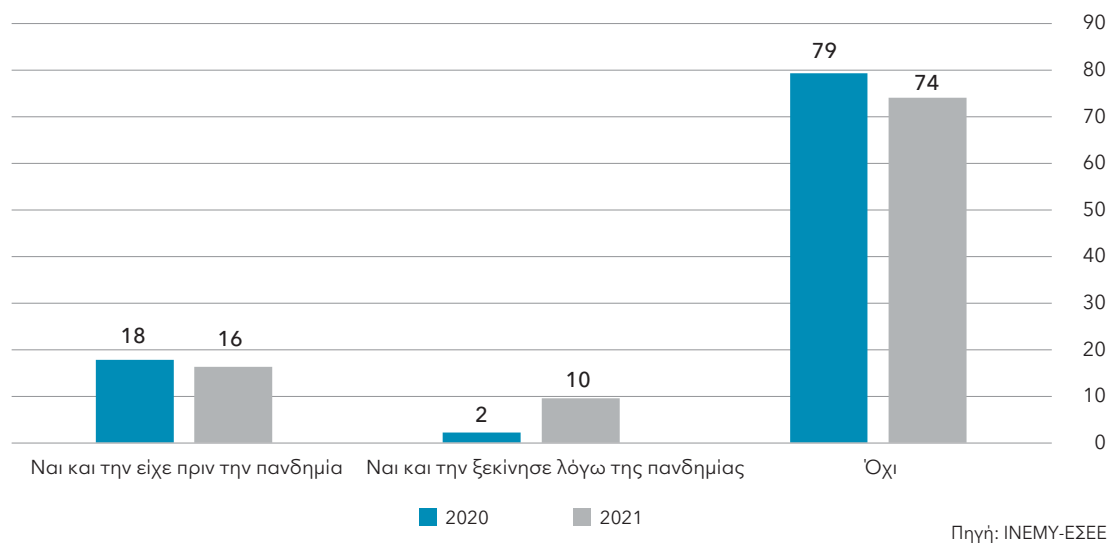
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4

Ακύρωση επένδυσης λόγω πανδημίας (%)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5

Δυνατότητα παροχής υπηρεσίας ηλεκτρονικών παραγγελιών (%)

λαμβάνοντας υπόψη και την επενδυτική υστέρηση στο σύνολο της οικονομίας σε σχέση με την Ευρωζώνη, τόσο η χώρα όσο και το λιανικό εμπόριο οφείλουν να αξιοποιήσουν κάθε ευκαιρία, γεγονός που συνεπάγεται πως και η αντίστοιχη πολιτική ενίσχυσης των επενδύσεων οφείλει γίνει περισσότερο ελκυστική.

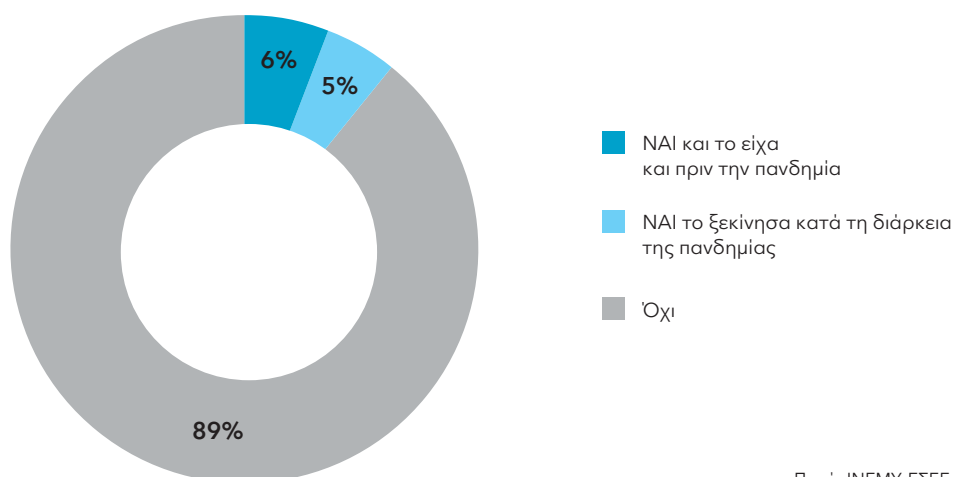
Όπως όμως συμβαίνει σε κάθε κρίση, έτσι και σε αυτήν την περίπτωση η πανδημία, παρά τον αρνητικό της αντίκτυπο, προσφέρει ταυτόχρονα και κάποιες ευκαιρίες. Οι περιορισμοί τόσο στις μετακινήσεις όσο και στη λειτουργία των καταστημάτων ανέδειξαν με τον πλέον εύληπτο τρόπο τη σημασία πραγματοποίησης απομακρυσμένων αγορών. Εν μέσω λοιπόν κορωνοϊού, επιταχύνθηκαν οι διαδικασίες παροχής ηλεκτρονικών παραγγελιών, δυνατότητα την οποία έχει πλέον το 26% των επιχειρήσεων, με δύο στις πέντε μονάδες να την αποκτά λόγω της πανδημίας (Διάγραμμα 5). Αυτή

η εικόνα και η αργή μεταβολή της δεν προκαλούν έκπληξη αφού οι περισσότερες “micro” και μικρές επιχειρήσεις διαφοροποιούνταν από τις μεγαλύτερες και στήριζαν την επιβίωσή τους στην προσωπική επαφή με τον πελάτη και στην εξατομικευμένη και ποιοτική του εξυπηρέτηση. Ταυτόχρονα, η ψηφιακή μετάβαση δεν είναι μια αυτόματη διαδικασία αλλά απαιτεί πόρους, οικονομικούς και ανθρώπινους, τόσο σε επίπεδο οργάνωσης και λειτουργίας όσο και διαχείρισης των νέων καναλιών, εν μέσω μάλιστα περιόδου συρρίκνωσης του κύκλου εργασιών.

Ως εκ τούτου, το παραπάνω εύρημα έχει ταυτόχρονα δύο αναγνώσεις: Δείχνει αφενός την υστέρηση των εγχώριων επιχειρήσεων σε σχέση με άλλες δυτικές οικονομίες και αφετέρου τις ευρείες δυνατότητες που προβάλλουν σε αυτόν τον τομέα στο αμέσως προσεχές διάστημα. Το ίδιο συμπέρασμα προκύπτει όταν εξετάζονται οι εταιρείες που έχουν τη δυνατότητα να πραγματοποιούν πωλήσεις μέσω άλλων διαδικτυακών αγορών (e-marketplaces) που συνεργάζονται με σχετικές πλατφόρμες (πχ bestprice, skroutz, public marketplace). Συνολικά, οι περισσότεροι εξοικειωμένες επιχειρήσεις με τις διαδικτυακές αγορές ανέρχονται σε 11% (Διάγραμμα 6). Το εύρημα αυτό, αν συνδυαστεί με το γεγονός ότι το 32% των επιχειρήσεων πραγματοποιεί δαπάνες διαφήμισης στα κοινωνικά δίκτυα και σε μηχανές αναζήτησης (χορηγούμενες διαφημίσεις στο facebook κλπ), γίνεται κατανοητό πως η ψηφιοποίηση προωθείται στον κλάδο με αργά αλλά σταθερά βήματα. Αναμένεται λοιπόν ενίσχυση των ανωτέρω επιδόσεων στο πλαίσιο της απαραίτητης ψηφιοποίησης των δυνατοτήτων των επιχειρήσεων στο λιανικό εμπόριο.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6

Δυνατότητα πωλήσεων μέσω άλλων διαδικτυακών αγορών (%)

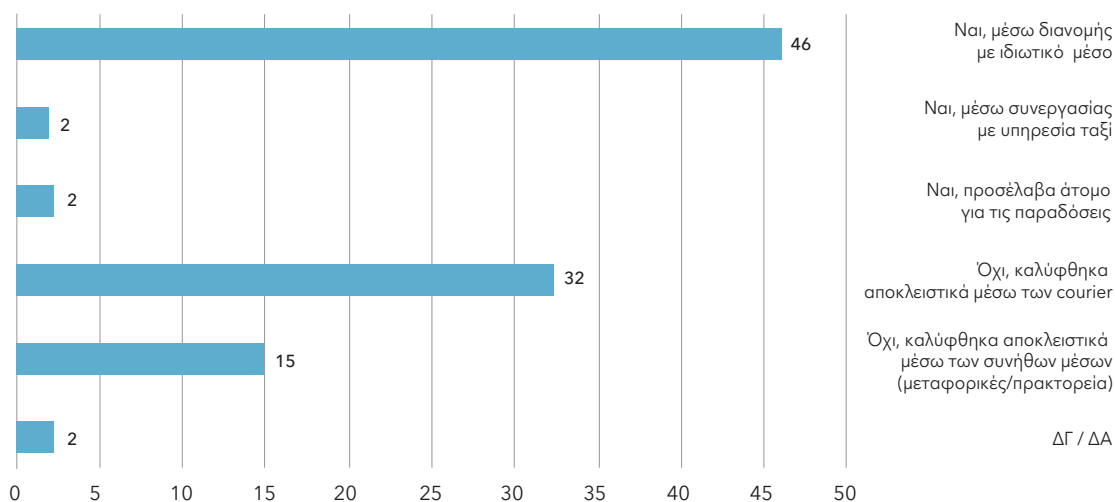

Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

Ακόμα όμως και στις περιπτώσεις απομακρυσμένης πώλησης, δεν έλειψαν οι προκλήσεις και τα εμπόδια εξαιτίας των καθυστερήσεων που παρατηρήθηκαν στις παραδόσεις των εμπορευμάτων. Σχεδόν το ήμισυ των επιχειρήσεων που πραγματοποιούν αποστολές εμπορευμάτων αξιοποίησε και άλλους τρόπους, εκτός των ταχυμεταφορών, με επικρατέστερο τα ίδια μέσα, ένδειξη ευελιξίας σε δύσκολες συγκυρίες (Διάγραμμα 7). Πλέον, η κατάσταση έχει ομαλοποιηθεί σε μεγάλο βαθμό. Προς αυτήν την

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7

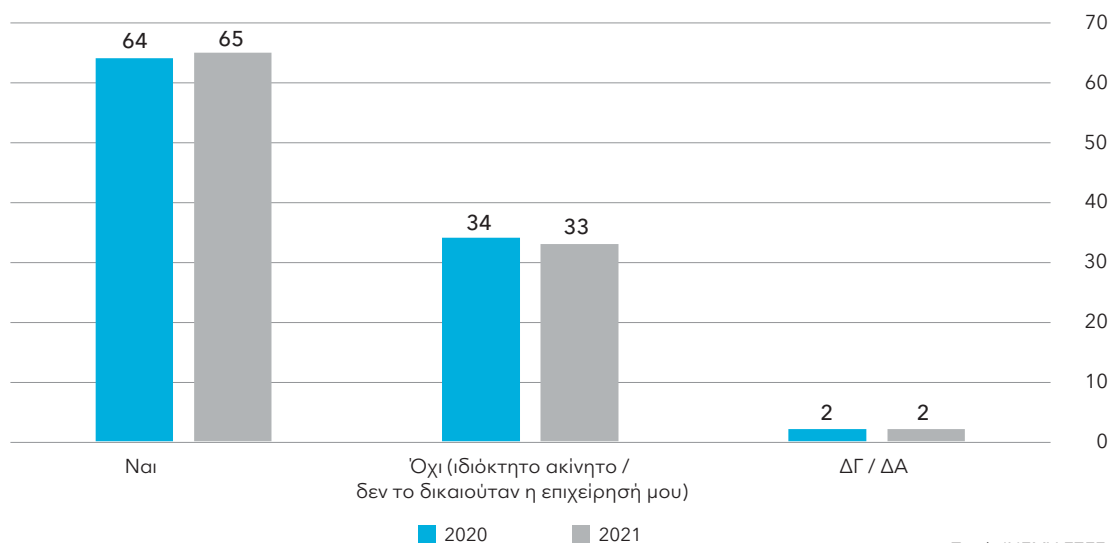
Επιλογές αποστολής εμπορευμάτων εν μέσω πανδημίας (%)

Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8

Καταβολή μειωμένου μισθώματος (%)

Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

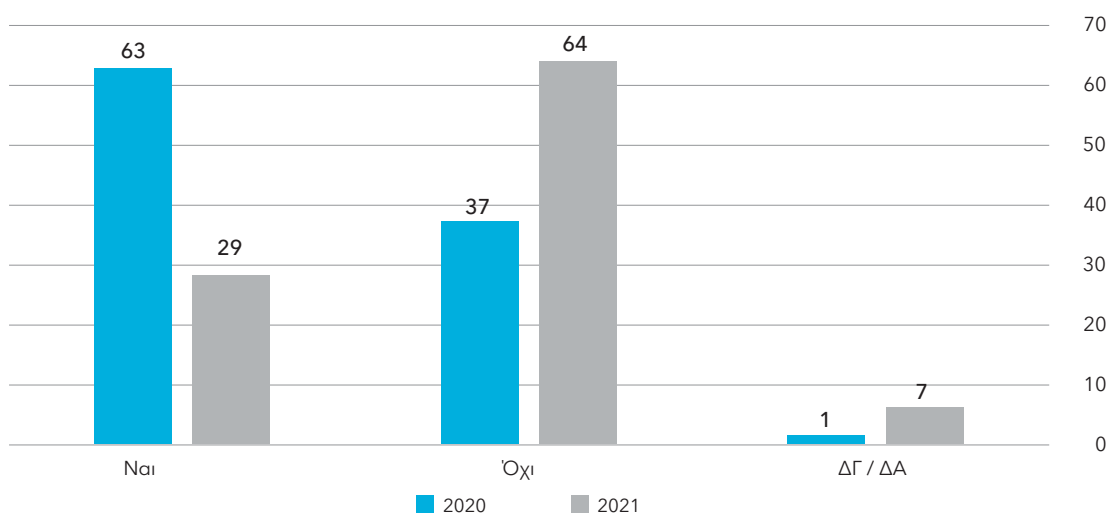
κατεύθυνση λειτούργησε και το σταδιακό άνοιγμα της αγοράς καθώς και η επιθυμία για, έστω μερική, αποκατάσταση των κοινωνικών επαφών και επιστροφής στην κανονικότητα.

Μπροστά στη σειρά των προκλήσεων, η κυβέρνηση, ακολουθώντας τη διεθνή πρακτική, υιοθέτησε πρωτοβουλίες στήριξης των επιχειρήσεων. Σημαντική ελάφρυνση στο λειτουργικό κόστος των επιχειρήσεων λιανικής προσέφερε η δυνατότητα καταβολής μειωμένου μισθώματος το πρώτο εξάμηνο του 2021. Πρόκειται για ειδικό και έκτακτο μέτρο υποστήριξης των επιχειρήσεων των οποίων η λειτουργία ανεστάλη καθώς δύο στις τρεις επωφελήθηκε αυτής της δράσης (Διάγραμμα 8). Η συμμετοχή των επιχειρήσεων στο εν λόγω μέτρο παραμένει ουσιαστικά αμετάβλητη συγκριτικά με πέρυσι αφού δεν μεταβλήθηκαν και τα κριτήρια επιλογής τους.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9

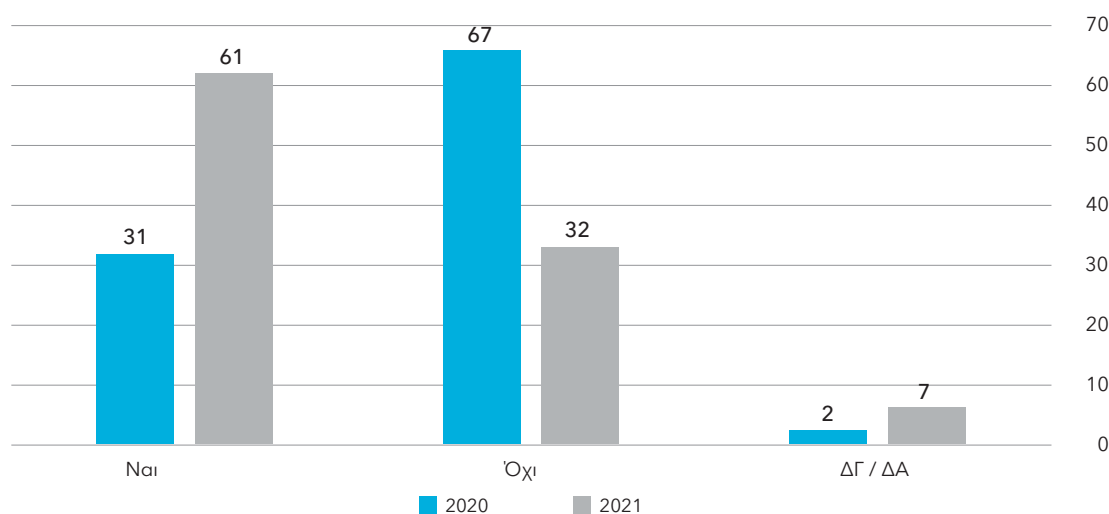
Επιχειρήσεις (%) που έλαβαν αποζημίωση ειδικού σκοπού (%)

Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 10

Επιχειρήσεις που ωφελήθηκαν από το μέτρο της επιστρεπτέας προκαταβολής (%)

Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

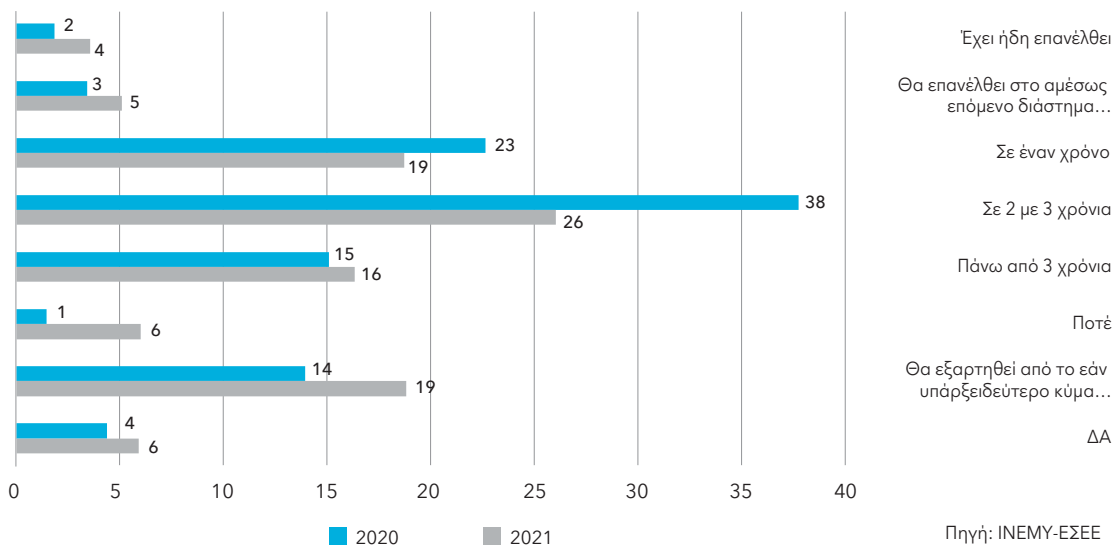
Αντίθετα, στην περίπτωση της αποζημίωσης ειδικού σκοπού παρατηρήθηκε σημαντική συρρίκνωση των ωφελούμενων επιχειρήσεων (Διάγραμμα 9). Το εύρημα αυτό απορρέει από το γεγονός πως σε μεγάλο βαθμό η εν λόγω δράση ολοκληρώθηκε στο τέλος του 2021 με εξαίρεση τις επιχειρήσεις σε συγκεκριμένες περιφερειακές ενότητες (Θεσσαλονίκης, Αχαΐας και Κοζάνης), οι οποίες έλαβαν την αυξημένη αποζημίωση ειδικού σκοπού. Η διάκριση αυτή έλαβε χώρα εξαιτίας της παράτασης αναστολής λειτουργίας των επιχειρήσεων στις παραπάνω περιοχές, όπως υπαγόρευσαν τα υγειονομικά δεδομένα.

Η εικόνα αντιστρέφεται όταν εξετάζεται το μέτρο της επιστρεπτέας προκαταβολής. Τα ίδια τα χαρακτηριστικά του αλλά και το γεγονός ότι σταδιακά διευρύνθηκαν οι δικαιούχοι συνέβαλαν στον διπλασιασμό των ωφελούμενων επιχειρήσεων το 2021

(Διάγραμμα 10). Σε κάθε περίπτωση, οι πρωτοβουλίες στήριξης λειτούργησαν ευνοϊκά προς την επιχειρηματικότητα, θεωρήθηκαν απαραίτητες για τη βιωσιμότητά τους εν μέσω πρωτοφανών συγκυριών και σε γενικές γραμμές αποτιμώνται θετικά, παρά το υψηλό δημοσιονομικό τους κόστος.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 11

Εκτίμηση για την επιστροφή της αγοράς στην προ πανδημίας κατάσταση (%)

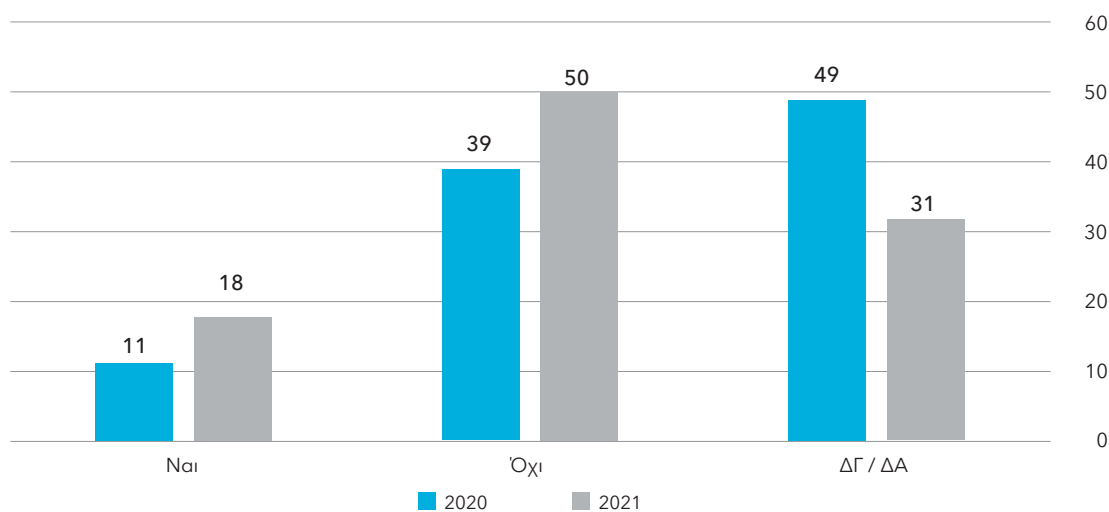

Οι αναταράξεις στην εξέλιξη της υγειονομικής κρίσης και οι συχνά αντικρουόμενες εκτιμήσεις των ειδικών για το πολυπόθητο τέλος της πανδημίας είχαν ως αποτέλεσμα τη συσσώρευση αβεβαιότητας. Το 42% των επιχειρήσεων εκτιμά ότι απαιτούνται περισσότερα από 2 χρόνια για την επιστροφή στις αγορές στην προ πανδημίας κατάσταση έναντι του 53% που υποστήριξε την ίδια θέση πέρυσι (Διάγραμμα 11). Σε γενικές γραμμές, οι εκτιμήσεις του επιχειρηματικού κόσμου στο λιανικό εμπόριο έχουν βελτιωθεί αλλά απέχουν από το να χαρακτηριστούν αισιόδοξες. Είναι άλλωστε φανερό πως απαιτείται εκτενές χρονικό διάστημα για να απορροφηθούν οι κραδασμοί της κρίσης υγείας και ακόμη μακρύτερο διάστημα ώστε να αποκατασταθούν τα μεγέθη των επιχειρήσεων στα προ της πανδημίας επίπεδα. Οι αρνητικές προσδοκίες, εκτός της απογοήτευσης της αγοράς, υπονοούν τους δισταγμούς ανάληψης νέων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών και επενδύσεων αλλά ταυτόχρονα και την ανάγκη επέκτασης και ορισμένων μέτρων διευκόλυνσης των επιχειρήσεων.

Το παραπάνω εύρημα επιβεβαιώνεται και από την αξιολόγηση της κατάστασης των επιχειρήσεων κατά το πρώτο εξάμηνο του έτους (Διάγραμμα 12). Οι μισές επιχειρήσεις στο λιανικό (50%) χαρακτηρίζουν την κατάστασή τους ως μέτρια/ικανοποιητική. Η εξέλιξη αυτή απορρέει αφενός από τα κρατικά μέτρα στήριξης, τα οποία λειτούργησαν θετικά και σε γενικές γραμμές απέτρεψαν τα χειρότερα, και αφετέρου γιατί έχει προηγηθεί μια εξαιρετικά δυσμενής χρονιά. Το γεγονός ότι μία στις τρεις επιχειρήσεις εκτιμά τη θέση της ως κακή δεν μπορεί παρά να προκαλεί ανησυχία και για τη βιωσιμότητά της. Συνεπώς, η απόσυρση της στήριξης, εν μέσω μάλιστα ισχυρών πληθωριστικών πιέσεων και υψηλής ρευστότητας, εξαιτίας και της πολεμικής αναμέ-

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12

Αξιολόγηση της κατάστασης της επιχείρησης κατά το α' εξάμηνο του 2021 (%)

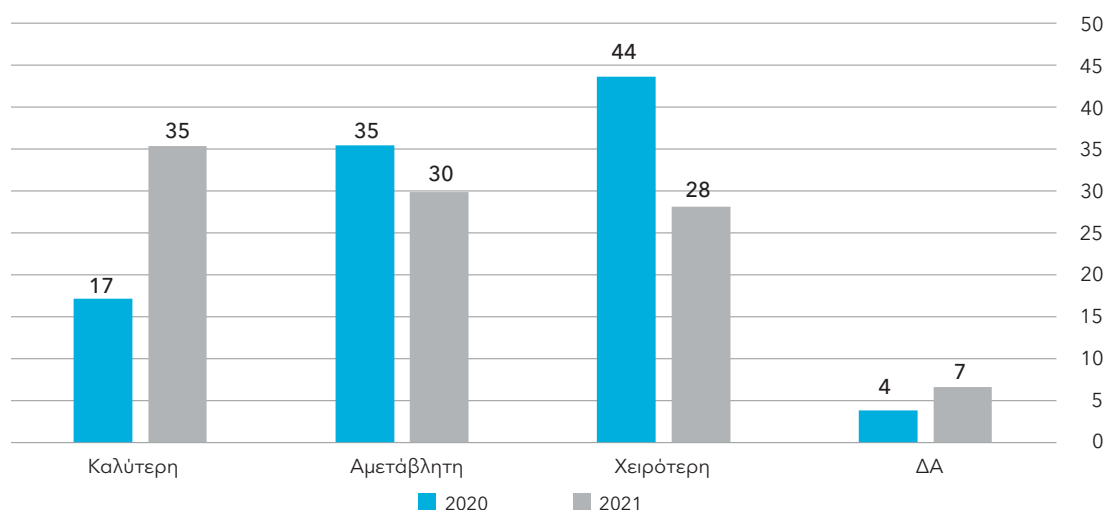
Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

τρησης στην Ουκρανία, θα πρέπει να συνοδευτεί με αντίρροπα μέτρα και να υλοποιηθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να ελαχιστοποιηθούν οι κραδασμοί στις επιχειρήσεις του κλάδου και όχι μόνο.

Επισημαίνεται πως την περίοδο διενέργειας της έρευνας δεν είχαν κεφαλαιοποιηθεί οι ισχυρές πληθωριστικές πιέσεις. Ως εκ τούτου, δεν προκαλεί έκπληξη η αξιοσημείωτη βελτίωση των προσδοκιών του πρώτου εξαμήνου του 2021 για το δεύτερο σε σχέση με τα αντίστοιχα μεγέθη πέρυσι (Διάγραμμα 13). Μία στις τρεις επιχειρήσεις είναι αισιόδοξη για την κατάστασή της, επίδοση όμως που δεν διαφέρει σε μεγάλο βαθμό συγκριτικά με τις επιχειρήσεις που είναι απαισιόδοξες. Το παρόν αποτέλεσμα συνηγορεί πως η ανάκαμψη στο λιανικό εμπόριο δεν είναι οριζόντια. Αντίθετα, αφο-

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 13

Προσδοκίες για την κατάσταση της επιχείρησης κατά το β' εξάμηνο του 2021 σε σχέση με το α' (%)

Πηγή: INEMY-ΕΣΕΕ

ρά ή είναι ισχυρότερη σε ορισμένες επιχειρήσεις, ενδεχομένως ανάλογα με το είδος των προϊόντων που εμπορεύονται, την περιοχή δραστηριότητάς τους, την ψηφιακή τους ωριμότητα κλπ. Περίπου μία στις τρεις εκτιμά πως οι επιδόσεις της δεν θα μεταβληθούν το δεύτερο τρίμηνο του έτους, γεγονός που εκλαμβάνεται ως αρνητική αποτίμηση, αν ληφθεί υπόψη η δυσμενής συγκυρία που κλήθηκαν να διαχειριστούν οι επιχειρήσεις το πρώτο τρίμηνο του 2021. Επίσης, σχεδόν μία στις δέκα δεν δύνατο ή δεν επιθυμούσε να εκφράσει τις προσδοκίες της, εξαιτίας της έντονης αβεβαιότητας και των αστάθμητων παραγόντων που επηρεάζουν τη θέση της. Συνεπώς, είναι σαφές πως η κατάσταση στο λιανικό εμπόριο παραμένει ρευστή, με αρκετά εμπόδια, γεγονός που καθιστά τις επιχειρήσεις επιφυλακτικές.

Παράρτηματα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

Το διεθνές οικονομικό περιβάλλον και η Ελλάδα

ΠΙΝΑΚΑΣ Α1 ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ: ΑΕΠ, ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ, ΑΝΕΡΓΙΑ									
	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν			Πληθωρισμός			Ανεργία		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Αυστρία	-6,2	3,9	4,5	1,4	2,5	2,4	5,4	6,4	6
Βέλγιο	-6,3	5,6	3,1	0,4	2,4	2,2	5,6	6,3	6,1
Γαλλία	-8	6,3	3,9	0,5	2	1,6	8	8,1	8,3
Γερμανία	-4,6	3,1	4,6	0,4	2,9	1,5	3,8	3,7	3,6
Ελλάδα	-8,2	6,5	4,6	-1,3	-0,1	0,4	16,4	15,8	14,6
Εσθονία	-3	8,5	4,2	-0,6	3,8	4,9	6,8	6,5	6
Ιρλανδία	5,9	13	3,5	-0,5	1,9	1,9	5,8	7,8	7
Ισπανία	-10,8	5,7	6,4	-0,3	2,2	1,6	15,5	15,4	14,8
Ιταλία	-8,9	5,8	4,2	-0,1	1,7	1,8	9,3	10,3	11,6
Κύπρος	-5,1	4,8	3,6	-1,1	1,7	1	7,6	7,5	6,9
Λεττονία	-3,6	4,5	5,2	0,1	2,6	3	8,1	7,7	7,2
Λιθουανία	-0,9	4,7	4,1	1,1	3	2,8	8,5	6,5	6,1
Λουξεμβούργο	-1,3	5,5	3,8	0	2,7	1,4	6,3	5,6	5,5
Μάλτα	-8,3	5,7	6	0,8	0,7	1,8	4,3	3,6	3,5
Ολλανδία	-3,8	3,8	3,2	1,1	1,9	1,7	3,8	3,6	4
Πορτογαλία	-8,4	4,4	5,1	-0,1	1,2	1,3	7	6,9	6,7
Σλοβακία	-4,8	4,4	5,2	2	2,4	3	6,7	6,8	6,1
Σλοβενία	-4,2	6,3	4,6	-0,1	1,4	1,8	5	4,5	4,3
Φινλανδία	-2,9	3	3	0,4	1,9	1,6	7,8	7,8	6,8
ΖΩΝΗ ΕΥΡΩ	-6,3	5	4,3	0,3	2,2	1,7	7,9	8	8,1
Δανία	-2,1	3,8	3	0,3	1,4	1,6	5,6	5,4	5,3
Ηνωμένο Βασίλειο	-9,8	6,8	5	0,9	2,2	2,6	4,5	5	5
Σουηδία	-2,8	4	3,4	0,7	2	1,6	8,3	8,9	7,9
Άλλες Οικονομίες									
ΗΠΑ	-3,4	6	5,2	1,2	4,3	3,5	8,1	5,4	3,5
Ιαπωνία	-4,6	2,4	3,2	0	-0,2	0,5	2,8	2,8	2,4
Κίνα	2,3	8	5,6	2,4	1,1	1,8	4,2	3,8	3,7

Πηγή: IMF, World Economic Outlook, Οκτώβριος 2021

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β.1*

Η απασχόληση στο σύνολο της οικονομίας και στο εμπόριο: Διάρθρωση και εξελίξεις

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.1.1					
ΕΛΛΑΔΑ: ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΘΕΣΗ ΣΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ					
ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ					
	Σύνολο	Εργοδότες	Αυτοαπασχολούμενοι	Μισθωτοί	Βοηθοί
2005	4.455.529	354.296	972.106	2.849.234	279.893
2006	4.531.544	366.760	968.005	2.903.192	293.587
2007	4.572.410	368.447	962.606	2.947.371	293.986
2008	4.637.259	380.232	957.202	3.028.446	271.379
2009	4.584.600	382.870	958.424	2.977.229	266.077
2010	4.436.513	349.745	965.883	2.877.095	243.790
2011	4.124.218	318.137	937.934	2.635.947	232.200
2012	3.729.920	267.313	910.112	2.366.565	185.930
2013	3.535.004	234.734	895.020	2.231.001	174.249
2014	3.539.084	215.835	876.564	2.285.281	161.404
2015	3.625.545	247.382	867.698	2.349.377	161.088
2016	3.702.613	270.516	847.139	2.439.976	144.984
2017	3.791.408	272.446	861.655	2.504.816	152.491
2018	3.860.396	288.481	858.649	2.570.180	143.086
2019	3.956.424	296.144	835.488	2.697.982	126.810
2020	3.844.034	288.825	820.266	2.612.008	122.936
2021	3.915.253	312.544	826.613	2.656.532	119.564
Ζ. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή αυτοκινήτων					
	Σύνολο	Εργοδότες	Αυτοαπασχολούμενοι	Μισθωτοί	Βοηθοί
2005	799.913	95.580	225.660	420.708	57.965
2006	808.853	95.440	221.349	427.555	64.509
2007	814.283	95.436	221.637	431.454	65.756
2008	845.099	106.418	219.289	451.108	68.284
2009	841.224	105.566	212.829	452.754	70.075
2010	806.044	90.961	198.102	456.152	60.829
2011	770.314	84.584	195.379	432.816	57.535
2012	671.005	66.508	183.579	379.440	41.478
2013	639.041	65.653	168.295	366.716	38.377
2014	624.496	61.575	166.464	364.473	31.984
2015	657.320	68.419	163.149	392.365	33.387
2016	650.323	73.524	160.038	386.784	29.977
2017	683.876	80.192	163.096	405.303	35.285
2018	690.093	80.156	149.063	426.141	34.733
2019	685.963	78.633	146.202	436.737	24.392
2020	704.734	80.230	145.591	450.765	28.147
2021	700.164	93.375	141.395	432.114	33.280

* Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ ΕΕΔ 2002-2021, Στοιχεία Β'τριμήνου

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.1.1
ΕΛΛΑΔΑ: ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΘΕΣΗ ΣΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ					
	Σύνολο	Εργοδότες	Αυτοαπασχολούμενοι	Μισθωτοί	Βοηθοί
2005	2.914.844	213.543	504.224	2.087.952	109.125
2006	3.002.488	220.969	513.395	2.146.934	121.190
2007	3.033.589	222.523	512.198	2.176.255	122.613
2008	3.090.077	239.898	511.105	2.215.947	123.127
2009	3.092.957	232.158	518.178	2.217.239	125.382
2010	3.006.756	205.155	507.559	2.181.817	112.225
2011	2.891.320	200.500	518.098	2.059.871	112.851
2012	2.630.565	175.598	490.174	1.887.769	77.024
2013	2.501.606	166.599	455.177	1.807.510	72.320
2014	2.531.323	159.419	452.544	1.854.415	64.945
2015	2.614.363	178.985	453.077	1.911.999	70.302
2016	2.660.047	195.233	434.178	1.963.879	66.757
2017	2.753.334	200.138	459.385	2.020.396	73.415
2018	2.801.361	209.384	446.150	2.078.247	67.580
2019	2.893.933	218.808	435.769	2.179.335	60.021
2020	2.834.919	214.535	438.797	2.119.178	62.409
2021	2.889.515	229.721	432.784	2.169.667	57.343
47. ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ					
	Σύνολο	Εργοδότες	Αυτοαπασχολούμενοι	Μισθωτοί	Βοηθοί
2005	524.501	55.281	176.708	245.944	46.568
2006	521.736	53.266	173.709	245.470	49.291
2007	532.897	56.732	169.600	255.515	51.050
2008	564.710	66.134	170.273	274.156	54.147
2009	569.239	63.911	172.214	275.425	57.689
2010	549.516	59.375	159.817	279.933	50.391
2011	519.810	58.002	153.955	260.300	47.553
2012	465.816	41.395	149.450	241.309	33.662
2013	442.850	42.892	130.366	238.023	31.569
2014	440.215	37.931	132.761	242.173	27.350
2015	481.783	50.067	129.549	274.507	27.660
2016	482.311	52.192	129.179	275.996	24.944
2017	490.046	52.527	126.259	281.937	29.323
2018	507.819	56.051	120.662	302.176	28.930
2019	508.009	54.847	121.538	311.388	20.236
2020	511.300	56.294	118.291	312.233	24.482
2021	496.397	63.728	114.971	289.530	28.168

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.1.1
ΕΛΛΑΔΑ: ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΘΕΣΗ ΣΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

45. ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΜΗΧΑΝΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ					
	Σύνολο	Εργοδότες	Αυτοαπασχολούμενοι	Μισθωτοί	Βοηθοί
2005	121.446	19.590	29.713	65.451	6.692
2006	123.786	18.597	28.727	68.969	7.493
2007	126.323	19.554	30.252	69.660	6.857
2008	104.261	16.808	24.324	57.769	5.360
2009	100.056	18.310	20.974	55.465	5.307
2010	90.175	16.142	21.352	47.661	5.020
2011	85.488	11.805	20.636	48.162	4.885
2012	68.433	9.879	17.082	37.432	4.040
2013	69.257	8.428	19.536	37.695	3.598
2014	61.258	11.051	14.899	33.207	2.101
2015	62.865	8.308	17.016	34.399	3.142
2016	60.047	8.270	17.056	32.563	2.158
2017	69.814	13.152	21.979	31.630	3.053
2018	69.414	11.275	18.482	36.995	2.662
2019	75.354	12.735	15.561	45.717	1.341
2020	64.414	10.274	15.701	37.727	712
2021	82.674	17.309	18.250	43.768	3.347
46. ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΜΗΧΑΝΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ					
	Σύνολο	Εργοδότες	Αυτοαπασχολούμενοι	Μισθωτοί	Βοηθοί
2005	153.966	20.709	19.239	109.313	4.705
2006	163.330	23.578	18.912	113.115	7.725
2007	155.065	19.151	21.785	106.280	7.849
2008	176.130	23.477	24.692	119.184	8.777
2009	171.929	23.345	19.641	121.864	7.079
2010	166.353	15.444	16.934	128.557	5.418
2011	165.015	14.776	20.789	124.353	5.097
2012	136.757	15.234	17.048	100.699	3.776
2013	126.932	14.333	18.392	90.998	3.209
2014	123.023	12.593	18.804	89.093	2.533
2015	112.673	10.044	16.584	83.460	2.585
2016	107.964	13.062	13.803	78.224	2.875
2017	124.016	14.513	14.858	91.736	2.909
2018	112.862	12.831	9.918	86.971	3.142
2019	102.601	11.051	9.103	79.632	2.815
2020	129.021	13.662	11.600	100.805	2.954
2021	121.093	12.338	8.174	98.816	1.765

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.1.2
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΘΕΣΗ ΣΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

Κλάδοι/θέση						
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ						
	ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	ΤΟΜΕΑΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ	ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΕΜΠΟΡΙΟ ΟΧΗΜΑΤΩΝ	ΧΩΝΔΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ
2005	4.455.529	2.914.844	799.913	524.501	121.446	153.966
2006	4.531.544	3.002.488	808.853	521.736	123.786	163.330
2007	4.572.410	3.033.589	814.283	532.897	126.323	155.065
2008	4.637.259	3.090.077	845.099	564.710	104.261	176.130
2009	4.584.600	3.092.957	841.224	569.239	100.056	171.929
2010	4.436.513	3.006.756	806.044	549.516	90.175	166.353
2011	4.124.218	2.891.320	770.314	519.810	85.488	165.015
2012	3.729.920	2.630.565	671.005	465.816	68.433	136.757
2013	3.535.004	2.501.606	639.041	442.850	69.257	126.932
2014	3.539.084	2.531.323	624.496	440.215	61.258	123.023
2015	3.625.545	2.614.363	657.320	481.783	62.865	112.673
2016	3.702.615	2.660.047	650.322	482.311	60.047	107.964
2017	3.791.408	2.753.334	683.876	490.046	69.814	124.016
2018	3.860.396	2.801.361	690.093	507.819	69.414	112.862
2019	3.956.424	2.893.933	685.963	508.009	75.354	102.601
2020	3.844.034	2.834.919	704.734	511.300	64.414	129.021
2021	3.915.243	2.889.515	700.164	496.397	82.674	121.093
ΑΥΤΟΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ						
	ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	ΤΟΜΕΑΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ	ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΕΜΠΟΡΙΟ ΟΧΗΜΑΤΩΝ	ΧΩΝΔΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ
2005	972.106	504.224	225.660	176.708	29.713	19.239
2006	968.005	513.395	221.349	173.709	28.727	18.912
2007	962.606	512.198	221.637	169.600	30.252	21.785
2008	957.202	511.105	219.289	170.273	24.324	24.692
2009	958.424	518.178	212.829	172.214	20.974	19.641
2010	965.883	507.559	198.102	159.817	21.352	16.934
2011	937.934	518.098	195.379	153.955	20.636	20.789
2012	910.112	490.174	183.579	149.450	17.082	17.048
2013	895.020	455.177	168.295	130.366	19.536	18.392
2014	876.564	452.544	166.464	132.761	14.899	18.804
2015	867.698	453.077	163.149	129.549	17.016	16.584
2016	847.138	434.178	160.038	129.179	17.056	13.803
2017	861.655	459.385	163.096	126.259	21.979	14.858
2018	858.649	446.150	149.063	120.662	18.482	9.918
2019	835.488	435.769	146.202	121.538	15.561	9.103
2020	820.266	438.797	145.591	118.291	15.701	11.600
2021	826.605	432.784	141.395	114.971	18.250	8.174

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.1.2
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΘΕΣΗ ΣΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

Κλάδοι/θέση						
ΕΡΓΟΔΟΤΕΣ						
	ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	ΚΛΑΔΟΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ	ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΕΜΠΟΡΙΟ ΟΧΗΜΑΤΩΝ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ
2005	354.296	213.543	95.580	55.281	19.590	20.709
2006	366.760	220.969	95.440	53.266	18.597	23.578
2007	368.447	222.523	95.436	56.732	19.554	19.151
2008	380.232	239.898	106.418	66.134	16.808	23.477
2009	382.870	232.158	105.566	63.911	18.310	23.345
2010	349.745	205.155	90.961	59.375	16.142	15.444
2011	318.137	200.500	84.584	58.002	11.805	14.776
2012	267.313	175.598	66.508	41.395	9.879	15.234
2013	234.734	166.599	65.653	42.892	8.428	14.333
2014	215.835	159.419	61.575	37.931	11.051	12.593
2015	247.382	178.985	68.419	50.067	8.308	10.044
2016	270.516	195.233	73.524	52.192	8.270	13.062
2017	272.446	200.138	80.192	52.527	13.152	14.513
2018	288.481	209.384	80.157	56.051	11.275	12.831
2019	296.144	218.808	78.633	54.847	12.735	11.051
2020	288.825	214.535	80.230	56.294	10.274	13.662
2021	312.542	229.721	93.375	63.728	17.309	12.338
ΜΙΣΘΩΤΟΙ						
	ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	ΤΟΜΕΑΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ	ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΕΜΠΟΡΙΟ ΟΧΗΜΑΤΩΝ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ
2005	2.849.234	2.087.952	420.708	245.944	65.451	109.313
2006	2.903.192	2.146.934	427.555	245.470	68.969	113.115
2007	2.947.371	2.176.255	431.454	255.515	69.660	106.280
2008	3.028.446	2.215.947	451.108	274.156	57.769	119.184
2009	2.977.229	2.217.239	452.754	275.425	55.465	121.864
2010	2.877.095	2.181.817	456.152	279.933	47.661	128.557
2011	2.635.947	2.059.871	432.816	260.300	48.162	124.353
2012	2.366.565	1.887.769	379.440	241.309	37.432	100.699
2013	2.231.001	1.807.510	366.716	238.023	37.695	90.998
2014	2.285.281	1.854.415	364.473	242.173	33.207	89.093
2015	2.349.377	1.911.999	392.365	274.507	34.399	83.460
2016	2.439.977	1.963.879	386.783	275.996	32.563	78.224
2017	2.504.816	2.020.396	405.303	281.937	31.630	91.736
2018	2.570.179	2.078.247	426.141	302.176	36.995	86.971
2019	2.697.982	2.179.335	436.737	311.388	45.717	79.632
2020	2.612.008	2.119.178	450.765	312.233	37.727	100.805
2021	2.656.532	2.169.667	432.114	289.530	43.768	98.816

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.1.2						
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΘΕΣΗ ΣΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ						
Κλάδοι/θέση						
ΒΟΗΘΟΙ						
	ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	ΤΟΜΕΑΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ	ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΕΜΠΟΡΙΟ ΟΧΗΜΑΤΩΝ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ
2005	279.893	109.125	57.965	46.568	6.692	4.705
2006	293.587	121.190	64.509	49.291	7.493	7.725
2007	293.986	122.613	65.756	51.050	6.857	7.849
2008	271.379	123.127	68.284	54.147	5.360	8.777
2009	266.077	125.382	70.075	57.689	5.307	7.079
2010	243.790	112.225	60.829	50.391	5.020	5.418
2011	232.200	112.851	57.535	47.553	4.885	5.097
2012	185.930	77.024	41.478	33.662	4.040	3.776
2013	174.249	72.320	38.377	31.569	3.598	3.209
2014	161.404	64.945	31.984	27.350	2.101	2.533
2015	161.088	70.302	33.387	27.660	3.142	2.585
2016	144.984	66.757	29.977	24.944	2.158	2.875
2017	152.491	73.415	35.285	29.323	3.053	2.909
2018	143.086	67.580	34.733	28.930	2.662	3.142
2019	126.810	60.021	24.392	20.236	1.341	2.815
2020	122.936	62.409	28.147	24.482	712	2.954
2021	119.564	57.343	33.280	28.168	3.347	1.765

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.1.3
ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ

ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ									
	ΚΑΙ ΤΑ ΔΥΟ ΦΥΛΑ			Άνδρες			Γυναίκες		
	ΣΥΝΟΛΟ	15-29	30+	ΣΥΝΟΛΟ	15-29	30+	ΣΥΝΟΛΟ	15-29	30+
2005	4.455.527	929.056	3.526.471	2.742.355	549.316	2.193.039	1.713.172	379.740	1.333.432
2006	4.531.545	927.030	3.604.515	2.763.099	549.213	2.213.886	1.768.446	377.817	1.390.629
2007	4.572.408	902.722	3.669.686	2.777.498	534.031	2.243.467	1.794.910	368.691	1.426.219
2008	4.636.845	893.276	3.743.569	2.802.668	522.870	2.279.798	1.834.177	370.406	1.463.771
2009	4.584.599	858.765	3.725.834	2.738.530	502.354	2.236.176	1.846.069	356.411	1.489.658
2010	4.436.510	777.174	3.659.336	2.623.168	444.024	2.179.144	1.813.342	333.150	1.480.192
2011	4.124.218	640.274	3.483.944	2.436.263	372.519	2.063.744	1.687.955	267.755	1.420.200
2012	3.729.921	532.027	3.197.894	2.187.228	303.676	1.883.552	1.542.693	228.351	1.314.342
2013	3.535.003	449.702	3.085.301	2.076.450	258.089	1.818.361	1.458.553	191.613	1.266.940
2014	3.539.086	475.107	3.063.979	2.062.330	265.545	1.796.785	1.476.756	209.562	1.267.194
2015	3.625.546	482.745	3.142.801	2.087.954	272.389	1.815.565	1.537.592	210.356	1.327.236
2016	3.702.613	483.200	3.219.413	2.142.831	285.946	1.856.885	1.559.782	197.254	1.362.528
2017	3.791.409	488.868	3.302.541	2.187.815	281.208	1.906.607	1.603.594	207.660	1.193.036
2018	3.860.394	499.046	3.361.348	2.244.605	283.086	1.961.519	1.615.789	215.960	1.399.829
2019	3.956.424	511.850	3.444.574	2.285.636	286.682	1.998.954	1.670.788	225.168	1.445.620
2020	3.844.034	472.758	3.371.276	2.212.514	259.227	1.953.287	1.631.520	213.531	1.417.989
2021	3.915.269	469.075	3.446.194	2.256.965	274.066	1.982.899	1.658.283	194.997	1.463.286
Ζ. ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ, ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ									
	ΚΑΙ ΤΑ ΔΥΟ ΦΥΛΑ			Άνδρες			Γυναίκες		
	ΣΥΝΟΛΟ	15-29	30+	ΣΥΝΟΛΟ	15-29	30+	ΣΥΝΟΛΟ	15-29	30+
2005	799.909	216.899	583.010	474.153	116.307	357.846	325.756	100.592	225.164
2006	808.852	209.174	599.678	469.465	113.379	356.086	339.387	95.795	243.592
2007	814.281	201.647	612.634	467.873	113.193	354.680	346.408	88.454	257.954
2008	845.098	189.066	656.032	480.531	105.187	375.344	364.566	83.879	280.687
2009	841.225	188.044	653.181	475.736	99.980	375.756	365.486	88.064	277.422
2010	806.046	168.411	637.635	459.416	90.679	368.737	346.629	77.731	268.898
2011	770.314	144.719	625.595	444.627	80.819	363.808	325.687	63.899	261.788
2012	671.006	121.451	549.555	381.509	66.282	315.227	289.500	55.170	234.330
2013	639.039	105.055	533.984	380.171	58.179	321.992	258.873	46.879	211.994
2014	624.496	103.467	521.029	367.842	57.207	310.635	256.654	46.260	210.394
2015	657.318	111.695	545.623	375.595	57.443	318.152	281.723	54.252	227.471
2016	650.323	108.889	541.434	366.222	58.097	308.125	284.101	50.792	233.309
2017	683.874	111.032	572.842	394.043	60.960	333.083	289.831	50.072	239.759
2018	690.093	104.899	585.194	403.397	59.289	344.108	286.696	45.610	241.086
2019	685.962	107.265	578.697	392.609	61.098	331.511	293.353	46.167	247.186
2020	704.735	96.203	608.532	399.409	50.618	348.791	305.326	45.585	259.741
2021	700.160	91.337	608.823	410.908	56.193	354.715	289.252	35.144	254.108

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.1.3
ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ

ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ									
	ΚΑΙ ΤΑ ΔΥΟ ΦΥΛΑ			Άνδρες			Γυναίκες		
	ΣΥΝΟΛΟ	15-29	30+	ΣΥΝΟΛΟ	15-29	30+	ΣΥΝΟΛΟ	15-29	30+
2005	2.914.842	654.855	2.259.987	1.604.843	325.446	1.279.397	1.309.999	329.409	980.590
2006	3.002.492	648.154	2.354.338	1.635.022	321.922	1.313.100	1.367.470	326.232	1.041.238
2007	3.033.589	627.552	2.406.037	1.634.561	313.077	1.321.484	1.399.028	314.475	1.084.553
2008	3.090.079	622.041	2.468.038	1.640.770	299.244	1.341.526	1.449.309	322.797	1.126.512
2009	3.092.958	605.394	2.487.564	1.621.170	288.866	1.332.304	1.471.788	316.528	1.155.260
2010	3.006.756	565.176	2.441.580	1.564.584	266.156	1.298.428	1.442.172	299.020	1.143.152
2011	2.891.321	480.013	2.411.308	1.539.154	236.933	1.302.221	1.352.167	243.080	1.109.087
2012	2.630.565	400.711	2.229.854	1.400.652	199.454	1.201.198	1.229.913	201.257	1.028.656
2013	2.501.604	346.330	2.155.274	1.347.863	177.444	1.170.419	1.153.741	168.886	984.855
2014	2.531.324	376.634	2.154.690	1.354.331	188.760	1.165.571	1.176.993	187.874	989.119
2015	2.614.363	381.582	2.232.781	1.387.237	193.756	1.193.481	1.227.126	187.826	1.039.300
2016	2.660.047	381.090	2.278.957	1.412.867	204.108	1.208.759	1.247.180	176.982	1.070.198
2017	2.753.334	383.558	2.369.776	1.462.264	198.306	1.263.958	1.291.070	185.252	1.105.818
2018	2.801.361	392.598	2.408.763	1.499.245	199.702	1.299.543	1.302.116	192.896	1.109.220
2019	2.893.933	410.238	2.483.695	1.532.916	207.825	1.325.091	1.361.017	202.413	1.158.604
2020	2.834.918	384.654	2.450.264	1.495.433	192.878	1.302.555	1.339.485	191.776	1.147.709
2021	2.889.512	378.194	2.511.318	1.539.149	201.215	1.337.934	1.350.363	176.979	1.173.384

47. Λιανικό εμπόριο εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων

	ΚΑΙ ΤΑ ΔΥΟ ΦΥΛΑ			Άνδρες			Γυναίκες		
	ΣΥΝΟΛΟ	15-29	30+	ΣΥΝΟΛΟ	15-29	30+	ΣΥΝΟΛΟ	15-29	30+
2005	524.500	142.421	382.079	266.309	63.211	203.098	258.191	79.210	178.981
2006	521.732	137.678	384.054	252.558	61.556	191.002	269.174	76.122	193.052
2007	532.892	132.290	400.602	253.124	61.543	191.581	279.768	70.747	209.021
2008	564.710	124.370	440.340	268.606	55.969	212.637	296.104	68.401	227.703
2009	569.241	130.404	438.837	269.157	55.716	213.441	300.084	74.688	225.396
2010	549.516	115.341	434.175	262.526	51.030	211.496	286.990	64.311	222.679
2011	519.807	101.515	418.292	252.861	47.965	204.896	266.946	53.550	213.396
2012	465.816	86.133	379.683	225.837	38.687	187.150	239.979	47.446	192.533
2013	442.849	76.882	365.967	225.168	37.369	187.799	217.681	39.513	178.168
2014	440.210	76.805	363.405	227.710	39.965	187.745	212.500	36.840	175.660
2015	481.781	86.722	395.059	242.843	40.582	202.261	238.938	46.140	192.798
2016	482.312	86.694	395.618	238.544	40.375	198.169	243.768	46.319	197.449
2017	490.043	86.751	403.292	247.931	42.074	205.857	242.112	86.751	157.040
2018	507.818	80.317	427.501	255.391	38.840	216.551	252.427	41.477	210.950
2019	508.009	77.061	430.948	249.673	36.335	213.338	258.336	40.726	217.610
2020	511.301	74.654	436.647	250.363	33.315	217.048	260.938	41.339	219.599
2021	496.398	69.643	426.755	254.404	39.913	214.491	241.994	29.730	212.264

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.1.3
ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ

45. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο και επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων									
	ΚΑΙ ΤΑ ΔΥΟ ΦΥΛΑ			Άνδρες			Γυναίκες		
	ΣΥΝΟΛΟ	15-29	30+	ΣΥΝΟΛΟ	15-29	30+	ΣΥΝΟΛΟ	15-29	30+
2005	121.445	32.652	88.793	104.815	28.112	76.703	16.630	4.540	12.090
2006	123.788	36.836	86.952	105.979	31.271	74.708	17.809	5.565	12.244
2007	126.321	36.848	89.473	107.772	32.127	75.645	18.549	4.721	13.828
2008	104.261	29.172	75.089	90.032	24.774	65.258	14.229	4.398	9.831
2009	100.057	28.061	71.996	88.870	24.079	64.791	11.187	3.982	7.205
2010	90.173	21.954	68.219	80.092	18.641	61.451	10.081	3.313	6.768
2011	85.489	19.413	66.076	75.246	16.160	59.086	10.243	3.253	6.990
2012	68.431	15.780	52.651	60.020	13.630	46.390	8.411	2.150	6.261
2013	69.257	12.714	56.543	62.196	11.917	50.279	7.061	797	6.264
2014	61.258	10.226	51.032	55.043	8.540	46.503	6.215	1.686	4.529
2015	62.866	8.401	54.465	56.139	7.898	48.241	6.727	503	6.224
2016	60.047	10.218	49.829	53.601	9.305	44.296	6.446	913	5.533
2017	69.813	10.069	59.744	60.159	8.676	51.483	9.654	1.393	8.261
2018	69.414	9.916	59.498	64.033	9.101	54.932	5.381	815	4.566
2019	75.354	14.857	60.497	67.910	13.216	54.694	7.444	1.641	5.803
2020	64.413	9.162	55.251	56.664	7.735	48.929	7.749	1.427	6.322
2021	82.679	9.654	73.025	74.672	8.489	66.183	8.007	1.165	6.842
46. Χονδρικό εμπόριο εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων									
	ΚΑΙ ΤΑ ΔΥΟ ΦΥΛΑ			Άνδρες			Γυναίκες		
	ΣΥΝΟΛΟ	15-29	30+	ΣΥΝΟΛΟ	15-29	30+	ΣΥΝΟΛΟ	15-29	30+
2005	153.964	41.826	112.138	103.029	24.984	78.045	50.935	16.842	34.093
2006	163.332	34.660	128.672	110.928	20.552	90.376	52.404	14.108	38.296
2007	155.063	32.509	122.554	106.975	19.523	87.452	48.088	12.986	35.102
2008	176.128	35.525	140.603	121.895	24.446	97.449	54.233	11.079	43.154
2009	171.927	29.579	142.348	117.711	20.186	97.525	54.216	9.393	44.823
2010	166.353	31.116	135.237	116.796	21.008	95.788	49.557	10.108	39.449
2011	165.015	23.789	141.226	116.520	16.694	99.826	48.495	7.095	41.400
2012	136.757	19.538	117.219	95.648	13.963	81.685	41.109	5.575	35.534
2013	126.934	15.462	111.472	92.805	8.893	83.912	34.129	6.569	27.560
2014	123.024	16.436	106.588	85.088	8.702	76.386	37.936	7.734	30.202
2015	112.671	16.570	96.101	76.613	8.961	67.652	36.058	7.609	28.449
2016	107.964	11.978	95.986	74.077	8.418	65.659	33.887	3.560	30.327
2017	124.017	14.210	109.807	85.953	10.209	75.744	38.064	4.001	34.063
2018	112.861	14.666	98.195	83.973	11.348	72.625	28.888	3.318	25.570
2019	102.601	15.347	87.254	75.027	11.547	63.480	27.574	3.800	23.774
2020	129.022	12.388	116.634	92.383	9.569	82.814	36.639	2.819	33.820
2021	121.088	12.042	109.046	81.836	7.793	74.043	39.252	4.249	35.003

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.1.4
ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΚΑΙ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ									
	Σύνολο ηλικιών			15-29 ετών			30 ετών και άνω		
	ΣΥΝΟΛΟ	Πλήρης	Μερική	ΣΥΝΟΛΟ	Πλήρης	Μερική	ΣΥΝΟΛΟ	Πλήρης	Μερική
2005	4.455.530	4.239.174	216.356	929.057	861.354	67.703	3.526.473	3.377.820	148.653
2006	4.531.550	4.263.091	268.459	927.030	844.620	82.410	3.604.520	3.418.471	186.049
2007	4.572.406	4.304.114	268.292	902.723	826.795	75.928	3.669.683	3.477.319	192.364
2008	4.637.259	4.381.717	255.542	893.275	822.087	71.188	3.743.984	3.559.630	184.354
2009	4.584.601	4.305.029	279.572	858.766	772.888	85.878	3.725.835	3.532.141	193.694
2010	4.436.513	4.148.622	287.891	777.174	698.468	78.706	3.659.339	3.450.154	209.185
2011	4.124.218	3.854.908	269.310	640.272	568.083	72.189	3.483.946	3.286.825	197.121
2012	3.729.913	3.451.602	278.311	532.024	460.442	71.582	3.197.889	2.991.160	206.729
2013	3.535.002	3.242.514	292.488	449.702	383.901	65.801	3.085.300	2.858.613	226.687
2014	3.539.091	3.206.072	333.019	475.110	397.523	77.587	3.063.981	2.808.549	255.432
2015	3.625.546	3.279.700	345.846	482.746	394.030	88.716	3.142.800	2.885.670	257.130
2016	3.702.614	3.338.340	364.274	483.201	393.245	89.956	3.219.413	2.945.095	274.318
2017	3.791.407	3.417.107	374.300	488.867	390.906	97.961	3.302.541	3.026.200	276.341
2018	3.860.394	3.497.858	362.536	499.046	399.666	99.380	3.361.348	3.098.192	263.156
2019	3.956.424	3.594.465	361.959	511.851	417.773	94.078	3.444.573	3.176.692	267.881
2020	3.844.034	3.488.822	355.212	472.758	378.241	94.517	3.371.276	3.110.581	260.695
2021	3.915.253	3.595.943	319.310	469.063	398.627	70.436	3.446.190	3.197.316	248.874
Ζ. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή αυτοκινήτων									
	Σύνολο ηλικιών			15-29 ετών			30 ετών και άνω		
	ΣΥΝΟΛΟ	Πλήρης	Μερική	ΣΥΝΟΛΟ	Πλήρης	Μερική	ΣΥΝΟΛΟ	Πλήρης	Μερική
2005	799.909	769.019	30.890	216.899	205.850	11.049	583.010	563.169	19.841
2006	808.852	764.430	44.422	209.174	190.474	18.700	599.678	573.956	25.722
2007	814.276	775.309	38.967	201.647	187.736	13.911	612.629	587.573	25.056
2008	845.100	806.602	38.498	189.065	177.338	11.727	656.035	629.264	26.771
2009	841.225	798.136	43.089	188.044	172.073	15.971	653.181	626.063	27.118
2010	806.042	760.340	45.702	168.411	151.998	16.413	637.631	608.342	29.289
2011	770.311	726.448	43.863	144.717	128.303	16.414	625.594	598.145	27.449
2012	671.004	620.551	50.453	121.451	101.794	19.657	549.553	518.757	30.796
2013	639.040	585.339	53.701	105.058	88.611	16.447	533.982	496.728	37.254
2014	624.492	571.702	52.790	103.467	86.392	17.075	521.025	485.310	35.715
2015	657.321	587.395	69.926	111.694	88.688	23.006	545.627	498.707	46.920
2016	650.322	581.780	68.542	108.888	89.215	19.673	541.434	492.565	48.869
2017	683.879	611.684	72.195	111.031	88.282	22.749	572.848	523.402	49.446
2018	690.094	610.845	79.249	104.899	83.003	21.896	585.195	527.842	57.353
2019	685.962	609.253	76.709	107.265	86.882	20.383	578.697	522.371	56.326
2020	704.735	632.430	72.305	96.203	78.705	17.498	608.532	553.725	54.807
2021	700.166	642.098	58.068	91.340	76.330	15.010	608.826	565.768	43.058

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.1.4
ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΚΑΙ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ									
	Σύνολο ηλικιών			15-29 ετών			30 ετών και άνω		
	ΣΥΝΟΛΟ	Πλήρης	Μερική	ΣΥΝΟΛΟ	Πλήρης	Μερική	ΣΥΝΟΛΟ	Πλήρης	Μερική
2005	2.914.844	2.769.107	145.737	654.855	598.547	56.308	2.259.989	2.170.560	89.429
2006	3.002.493	2.819.094	183.399	648.155	581.949	66.206	2.354.338	2.237.145	117.193
2007	3.033.590	2.853.519	180.071	627.553	566.765	60.788	2.406.037	2.286.754	119.283
2008	3.090.077	2.929.894	160.183	622.040	566.236	55.804	2.468.037	2.363.658	104.379
2009	3.092.956	2.900.849	192.107	605.393	535.366	70.027	2.487.563	2.365.483	122.080
2010	3.006.757	2.816.136	190.621	565.176	500.059	65.117	2.441.581	2.316.077	125.504
2011	2.891.319	2.720.329	170.990	480.011	421.257	58.754	2.411.308	2.299.072	112.236
2012	2.630.562	2.449.000	181.562	400.710	344.513	56.197	2.229.852	2.104.487	125.365
2013	2.501.605	2.303.936	197.669	346.331	293.618	52.713	2.155.274	2.010.318	144.956
2014	2.531.327	2.303.495	227.832	376.636	311.233	65.403	2.154.691	1.992.262	162.429
2015	2.614.365	2.360.009	254.356	381.583	305.156	76.427	2.232.782	2.054.853	177.929
2016	2.660.046	2.389.454	270.592	381.089	305.920	75.169	2.278.957	2.083.534	195.423
2017	2.753.332	2.464.871	288.461	383.557	297.356	86.201	2.369.775	2.167.515	202.260
2018	2.801.361	2.517.698	283.663	392.598	304.340	88.258	2.408.763	2.213.358	195.405
2019	2.893.933	2.606.546	287.387	410.238	325.458	84.780	2.483.695	2.281.088	202.607
2020	2.834.920	2.548.750	286.170	384.655	300.427	84.228	2.450.265	2.248.323	201.942
2021	2.889.513	2.642.517	246.996	378.194	315.607	62.587	2.511.319	2.326.910	184.409
47. Λιανικό εμπόριο εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων									
	Σύνολο ηλικιών			15-29 ετών			30 ετών και άνω		
	ΣΥΝΟΛΟ	Πλήρης	Μερική	ΣΥΝΟΛΟ	Πλήρης	Μερική	ΣΥΝΟΛΟ	Πλήρης	Μερική
2005	524.500	499.140	25.360	142.421	132.917	9.504	382.079	366.223	15.856
2006	521.732	485.400	36.332	137.678	122.225	15.453	384.054	363.175	20.879
2007	532.892	498.725	34.167	132.290	119.884	12.406	400.602	378.841	21.761
2008	564.710	530.887	33.823	124.369	113.280	11.089	440.341	417.607	22.734
2009	569.241	532.916	36.325	130.404	117.120	13.284	438.837	415.796	23.041
2010	549.516	510.799	38.717	115.341	101.011	14.330	434.175	409.788	24.387
2011	519.807	482.071	37.736	101.515	86.775	14.740	418.292	395.296	22.996
2012	465.816	423.027	42.789	86.133	68.486	17.647	379.683	354.541	25.142
2013	442.849	396.562	46.287	76.882	62.388	14.494	365.967	334.174	31.793
2014	440.210	395.194	45.016	76.805	61.958	14.847	363.405	333.236	30.169
2015	481.781	420.142	61.639	86.722	66.416	20.306	395.059	353.726	41.333
2016	482.312	423.168	59.144	86.693	69.781	16.912	395.619	353.387	42.232
2017	490.047	426.472	63.575	86.751	65.077	21.674	403.296	361.395	41.901
2018	507.819	440.110	67.709	80.317	62.030	18.287	427.502	378.080	49.422
2019	508.009	441.858	66.151	77.062	60.063	16.999	430.947	381.795	49.152
2020	511.301	449.592	61.709	74.654	59.099	15.555	436.647	390.493	46.154
2021	496.396	441.780	54.616	69.644	55.113	14.531	426.752	386.66	40.085

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.1.4
ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΚΑΙ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

45. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο και επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων

	Σύνολο ηλικιών			15-29 ετών			30 ετών και άνω		
	ΣΥΝΟΛΟ	Πλήρης	Μερική	ΣΥΝΟΛΟ	Πλήρης	Μερική	ΣΥΝΟΛΟ	Πλήρης	Μερική
2005	121.445	119.479	1.966	32.652	31.851	801	88.793	87.628	1.165
2006	123.788	120.180	3.608	36.836	34.685	2.151	86.952	85.495	1.457
2007	126.321	124.486	1.835	36.848	36.248	600	89.473	88.238	1.235
2008	104.262	103.281	981	29.172	28.891	281	75.090	74.390	700
2009	100.057	97.955	2.102	28.061	26.760	1.301	71.996	71.195	801
2010	90.173	87.888	2.285	21.954	20.806	1.148	68.219	67.082	1.137
2011	85.489	83.647	1.842	19.413	18.664	749	66.076	64.983	1.093
2012	68.431	65.804	2.627	15.780	14.535	1.245	52.651	51.269	1.382
2013	69.257	66.221	3.036	12.714	11.774	940	56.543	54.447	2.096
2014	61.258	59.149	2.109	10.226	9.610	616	51.032	49.539	1.493
2015	62.866	60.423	2.443	8.401	7.515	886	54.465	52.908	1.557
2016	60.047	56.430	3.617	10.218	8.760	1.458	49.829	47.670	2.159
2017	69.813	65.251	4.562	10.069	9.551	518	59.744	55.700	4.044
2018	69.413	66.252	3.161	9.916	8.924	992	59.497	57.328	2.169
2019	75.352	71.231	4.121	14.856	13.142	1.714	60.496	58.089	2.407
2020	64.414	60.747	3.667	9.162	8.210	952	55.252	52.537	2.715
2021	82.675	81.845	830	9.653	9.174	479	73.022	72.671	351

46. Χονδρικό εμπόριο εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων

	Σύνολο ηλικιών			15-29 ετών			30 ετών και άνω		
	ΣΥΝΟΛΟ	Πλήρης	Μερική	ΣΥΝΟΛΟ	Πλήρης	Μερική	ΣΥΝΟΛΟ	Πλήρης	Μερική
2005	153.964	150.400	3.564	41.826	41.082	744	112.138	109.318	2.820
2006	163.332	158.850	4.482	34.660	33.564	1.096	128.672	125.286	3.386
2007	155.063	152.098	2.965	32.509	31.604	905	122.554	120.494	2.060
2008	176.130	172.436	3.694	35.526	35.168	358	140.604	137.268	3.336
2009	171.927	167.265	4.662	29.579	28.193	1.386	142.348	139.072	3.276
2010	166.353	161.653	4.700	31.116	30.181	935	135.237	131.472	3.765
2011	165.015	160.730	4.285	23.789	22.864	925	141.226	137.866	3.360
2012	136.757	131.720	5.037	19.538	18.773	765	117.219	112.947	4.272
2013	126.934	122.556	4.378	15.462	14.449	1.013	111.472	108.107	3.365
2014	123.024	117.359	5.665	16.436	14.824	1.612	106.588	102.535	4.053
2015	112.671	106.826	5.845	16.570	14.756	1.814	96.101	92.070	4.031
2016	107.964	102.183	5.781	11.977	10.674	1.303	95.987	91.509	4.478
2017	124.019	119.961	4.058	14.211	13.654	557	109.808	106.307	3.501
2018	112.861	104.483	8.378	14.666	12.050	2.616	98.195	92.433	5.762
2019	102.601	96.165	6.436	15.347	13.677	1.670	87.254	82.488	4.766
2020	129.021	122.092	6.929	12.387	11.396	991	116.634	110.696	5.938
2021	121.094	118.471	2.623	12.042	12.042	-	109.052	106.429	2.623

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.1.5
ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΜΙΣΘΩΤΩΝ ΜΕ ΜΟΝΙΜΗ Ή ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ

ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ									
	Σύνολο μισθωτών			Μισθωτοί 15-29 ετών			Μισθωτοί 30 ετών και άνω		
	ΣΥΝΟΛΟ	Μόνιμη	Προσωρινή	ΣΥΝΟΛΟ	Μόνιμη	Προσωρινή	ΣΥΝΟΛΟ	Μόνιμη	Προσωρινή
2005	2.849.240	2.502.129	347.111	722.943	570.269	152.674	2.126.297	1.931.860	194.437
2006	2.903.191	2.585.252	317.939	716.026	582.655	133.371	2.187.165	2.002.597	184.568
2007	2.947.369	2.615.690	331.679	701.895	565.065	136.830	2.245.474	2.050.625	194.849
2008	3.028.446	2.674.900	353.546	704.882	556.309	148.573	2.323.564	2.118.591	204.973
2009	2.977.229	2.609.285	367.944	675.327	522.986	152.341	2.301.902	2.086.299	215.603
2010	2.877.094	2.503.498	373.596	607.744	467.831	139.913	2.269.350	2.035.667	233.683
2011	2.635.945	2.316.456	319.489	488.447	376.075	112.372	2.147.498	1.940.381	207.117
2012	2.366.565	2.126.314	240.251	401.907	322.611	79.296	1.964.658	1.803.703	160.955
2013	2.231.002	2.007.617	223.385	330.985	267.745	63.240	1.900.017	1.739.872	160.145
2014	2.285.279	2.011.832	273.447	368.347	281.845	86.502	1.916.932	1.729.987	186.945
2015	2.349.372	2.060.655	288.717	376.677	288.400	88.277	1.972.695	1.772.255	200.440
2016	2.439.976	2.145.180	294.796	383.872	293.510	90.362	2.056.104	1.851.670	204.434
2017	2.504.817	2.190.103	314.714	390.638	304.263	86.375	2.114.179	1.885.840	228.339
2018	2.570.178	2.249.356	320.822	403.289	314.098	89.191	2.166.889	1.935.258	231.631
2019	2.697.982	2.339.028	358.954	423.411	320.533	102.878	2.274.571	2.018.495	256.076
2020	2.612.008	2.352.244	259.764	385.649	318.777	66.872	2.226.359	2.033.467	192.892
2021	2.656.533	2.381.860	274.673	388.084	323.881	64.203	2.268.449	2.057.979	210.470
Ζ. Χονδρικό & λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων									
	Σύνολο μισθωτών			Μισθωτοί 15-29 ετών			Μισθωτοί 30 ετών και άνω		
	ΣΥΝΟΛΟ	Μόνιμη	Προσωρινή	ΣΥΝΟΛΟ	Μόνιμη	Προσωρινή	ΣΥΝΟΛΟ	Μόνιμη	Προσωρινή
2005	420.705	389.532	31.173	164.371	146.589	17.782	256.334	242.943	13.391
2006	427.553	401.299	26.254	156.259	139.730	16.529	271.294	261.569	9.725
2007	431.452	398.584	32.868	151.765	131.918	19.847	279.687	266.666	13.021
2008	451.109	416.439	34.670	143.431	127.042	16.389	307.678	289.397	18.281
2009	452.752	415.060	37.692	138.041	117.718	20.323	314.711	297.342	17.369
2010	456.152	414.856	41.296	128.098	107.222	20.876	328.054	307.634	20.420
2011	432.817	400.376	32.441	107.129	92.680	14.449	325.688	307.696	17.992
2012	379.438	360.801	18.637	90.448	81.973	8.475	288.990	278.828	10.162
2013	366.712	346.157	20.555	76.437	68.226	8.211	290.275	277.931	12.344
2014	364.475	338.330	26.145	71.777	61.282	10.495	292.698	277.048	15.650
2015	392.364	363.072	29.292	87.429	74.301	13.128	304.935	288.771	16.164
2016	386.783	359.943	26.840	86.468	74.148	12.320	300.315	285.795	14.520
2017	405.303	378.110	27.193	87.132	76.246	10.886	318.171	301.864	16.307
2018	426.141	398.657	27.484	84.627	75.879	8.748	341.514	322.778	18.736
2019	436.737	404.123	32.614	88.375	76.701	11.674	348.362	327.422	20.940
2020	450.764	422.613	28.151	78.117	69.387	8.730	372.647	353.226	19.421
2021	432.114	415.681	16.433	73.377	65.857	7.520	358.737	349.824	8.913

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.1.5
ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΜΙΣΘΩΤΩΝ ΜΕ ΜΟΝΙΜΗ Ή ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ

ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ									
	Σύνολο μισθωτών			Μισθωτοί 15-29 ετών			Μισθωτοί 30 ετών και άνω		
	ΣΥΝΟΛΟ	Μόνιμη	Προσωρινή	ΣΥΝΟΛΟ	Μόνιμη	Προσωρινή	ΣΥΝΟΛΟ	Μόνιμη	Προσωρινή
2005	2.087.954	1.828.493	259.461	544.240	426.413	117.827	1.543.714	1.402.080	141.634
2006	2.146.932	1.909.308	237.624	534.942	431.789	103.153	1.611.990	1.477.519	134.471
2007	2.176.254	1.921.502	254.752	520.427	411.447	108.980	1.655.827	1.510.055	145.772
2008	2.215.946	1.958.114	257.832	512.803	400.997	111.806	1.703.143	1.557.117	146.026
2009	2.217.239	1.946.361	270.878	494.691	379.742	114.949	1.722.548	1.566.619	155.929
2010	2.181.818	1.904.809	277.009	465.345	353.791	111.554	1.716.473	1.551.018	165.455
2011	2.059.869	1.821.901	237.968	386.308	296.598	89.710	1.673.561	1.525.303	148.258
2012	1.887.770	1.703.010	184.760	326.009	259.075	66.934	1.561.761	1.443.935	117.826
2013	1.807.511	1.639.579	167.932	277.232	226.996	50.236	1.530.279	1.412.583	117.696
2014	1.854.413	1.633.508	220.905	309.849	234.013	75.836	1.544.564	1.399.495	145.069
2015	1.911.998	1.680.569	231.429	318.618	240.106	78.512	1.593.380	1.440.463	152.917
2016	1.963.879	1.729.280	234.599	325.032	246.579	78.453	1.638.847	1.482.701	156.146
2017	2.020.395	1.762.173	258.222	324.131	247.896	76.235	1.696.264	1.514.277	181.987
2018	2.078.247	1.812.943	265.304	339.625	260.589	79.036	1.738.622	1.552.354	186.268
2019	2.179.335	1.884.040	295.295	359.927	268.720	91.207	1.819.408	1.615.320	204.088
2020	2.119.177	1.907.466	211.711	328.219	269.766	58.453	1.790.958	1.637.700	153.258
2021	2.169.667	1.932.772	236.895	330.141	270.442	59.699	1.839.526	1.662.330	177.196
47. Λιανικό εμπόριο									
	Σύνολο μισθωτών			Μισθωτοί 15-29 ετών			Μισθωτοί 30 ετών και άνω		
	ΣΥΝΟΛΟ	Μόνιμη	Προσωρινή	ΣΥΝΟΛΟ	Μόνιμη	Προσωρινή	ΣΥΝΟΛΟ	Μόνιμη	Προσωρινή
2005	245.943	224.847	21.096	100.936	89914	11022	145.007	134.933	10.074
2006	245.468	227.302	18.166	99.862	89176	10686	145.606	138.126	7480
2007	255.515	233.839	21.676	95.501	83879	11622	160.014	149.960	10054
2008	274.156	248.118	26.038	91.149	78.712	12.437	183.007	169.406	13.601
2009	275.424	247.402	28.022	91.233	76.217	15.016	184.191	171.185	13.006
2010	279.933	248.447	31.486	83.900	67.957	15.943	196.033	180.490	15.543
2011	260.301	234.754	25.547	72.394	60.382	12.012	187.907	174.372	13.535
2012	241.310	226.282	15.028	64.208	57.207	7.001	177.102	169.075	8.027
2013	238.022	222.857	15.165	55.755	50.295	5.460	182.267	172.562	9.705
2014	242.175	220.687	21.488	53.157	44.672	8.485	189.018	176.015	13.003
2015	274.507	250.928	23.579	67.981	57.878	10.103	206.526	193.050	13.476
2016	275.996	253.123	22.873	69.435	59.702	9.733	206.561	193.421	13.140
2017	281.937	260.364	21.573	68.371	59.742	8.629	213.566	200.622	12.944
2018	302.176	281.661	20.515	63.716	56.721	6.995	238.460	224.940	13.520
2019	311.389	286.986	24.403	61.990	53.581	8.409	249.399	233.405	15.994
2020	312.234	291.000	21.234	59.339	52.631	6.708	252.895	238.369	14.526
2021	289.529	277.457	12.072	57.340	52.245	5.095	232.189	225.212	6.977

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.1.5
ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΜΙΣΘΩΤΩΝ ΜΕ ΜΟΝΙΜΗ Ή ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ

45. Χονδρικό και Λιανικό εμπόριο και επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων									
	Σύνολο μισθωτών			Μισθωτοί 15-29 ετών			Μισθωτοί 30 ετών και άνω		
	ΣΥΝΟΛΟ	Μόνιμη	Προσωρινή	ΣΥΝΟΛΟ	Μόνιμη	Προσωρινή	ΣΥΝΟΛΟ	Μόνιμη	Προσωρινή
2005	65.451	61.286	4.165	26.405	22.692	3.713	39.046	38.594	452
2006	68.970	65.108	3.862	27.614	24.668	2.946	41.356	40.440	916
2007	69.660	63.228	6.432	28.644	23.156	5.488	41.016	40.072	944
2008	57.769	53.850	3.919	22.641	19.721	2.920	35.128	34.129	999
2009	55.465	52.359	3.106	22.431	20.104	2.327	33.034	32.255	779
2010	47.662	45.002	2.660	16.560	14.490	2.070	31.102	30.512	590
2011	48.162	46.280	1.882	14.521	13.687	834	33.641	32.593	1.048
2012	37.430	35.659	1.771	10.523	9.739	784	26.907	25.920	987
2013	37.694	36.155	1.539	7.673	6.896	777	30.021	29.259	762
2014	33.207	32.148	1.059	5.719	4.799	920	27.488	27.349	139
2015	34.398	32.224	2.174	5.444	4.369	1.075	28.954	27.855	1.099
2016	32.564	31.357	1.207	7.124	6.328	796	25.440	25.029	411
2017	31.630	30.180	1.450	5.560	5.021	539	26.070	25.158	912
2018	36.995	35.735	1.260	7.425	6.919	506	29.570	28.816	754
2019	45.716	42.267	3.449	12.778	10.806	1.972	32.938	31.461	1.477
2020	37.727	35.613	2.114	7.523	6.382	1.141	30.204	29.231	973
2021	43.769	42.824	945	5.464	4.672	792	38.305	38.152	153
46. Χονδρικό εμπόριο εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων									
	Σύνολο μισθωτών			Μισθωτοί 15-29 ετών			Μισθωτοί 30 ετών και άνω		
	ΣΥΝΟΛΟ	Μόνιμη	Προσωρινή	ΣΥΝΟΛΟ	Μόνιμη	Προσωρινή	ΣΥΝΟΛΟ	Μόνιμη	Προσωρινή
2005	109.311	103.399	5.912	37.030	33.983	3.047	72.281	69.416	2.865
2006	113.115	108.889	4.226	28.783	25.886	2.897	84.332	83.003	1.329
2007	106.277	101.517	4.760	27.620	24.883	2.737	78.657	76.634	2.023
2008	119.184	114.471	4.713	29.641	28.609	1.032	89.543	85.862	3.681
2009	121.863	115.299	6.564	24.377	21.397	2.980	97.486	93.902	3.584
2010	128.557	121.407	7.150	27.638	24.775	2.863	100.919	96.632	4.287
2011	124.354	119.342	5.012	20.214	18.611	1.603	104.140	100.731	3.409
2012	100.698	98.860	1.838	15.717	15.027	690	84.981	83.833	1.148
2013	90.996	87.145	3.851	13.009	11.035	1.974	77.987	76.110	1.877
2014	89.093	85.495	3.598	12.901	11.811	1.090	76.192	73.684	2.508
2015	83.459	79.920	3.539	14.004	12.054	1.950	69.455	67.866	1.589
2016	78.224	75.464	2.760	9.911	8.119	1.792	68.313	67.345	968
2017	91.737	87.567	4.170	13.201	11.483	1.718	78.536	76.084	2.452
2018	86.972	81.262	5.710	13.487	12.239	1.248	73.485	69.023	4.462
2019	79.632	74.870	4.762	13.607	12.314	1.293	66.025	62.556	3.469
2020	100.806	96.002	4.804	11.257	10.375	882	89.549	85.627	3.922
2021	98.818	95.401	3.417	10.572	8.939	1.633	88.246	86.462	1.784

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β.2

Ροές Απασχόλησης

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.2.1										
Προσλήψεις - Αποχωρήσεις και καθεστώς των νέων θέσεων εργασίας 2014-2021, Σύνολο Χώρας										
Έτος	Προσλήψεις	Αποχωρήσεις	Νέες θέσεις	Πλήρης	Μερική	Εκ περιτροπής	Νέες θέσεις	Πλήρης	Μερική	Εκ περιτροπής
2021	2.395.429	2.262.347	133.082	84.618	35.274	13.190	5,6%	63,6	26,5	9,9
2020	1.986.442	1.893.439	93.003	72.853	20.064	86	4,7%	78,3	21,6	0,1
2019	2.830.885	2.703.241	127.644	55.174	52.572	19.898	4,5%	43,2	41,2	15,6
2018	2.668.923	2.527.920	141.003	65.130	57.223	18.650	5,3%	46,2	40,6	13,2
2017	2.400.394	2.256.850	143.544	63.187	59.390	20.967	6,0%	44,0	41,4	14,6
2016	2.142.974	2.006.714	136.260	50.248	63.966	22.046	6,4%	36,9	46,9	16,2
2015	1.809.549	1.709.852	99.697	24.965	51.785	22.947	5,5%	25,0	51,9	23,0
2014	1.566.138	1.467.017	99.121	38.475	44.981	15.665	6,3%	38,8	45,4	15,8
2014-2021	17.800.734	16.827.380	973.354	454.650	385.255	133.449	5,5%	46,7	39,6	13,7

Πηγή: ΕΙΕΑΔ, Μηχανισμός διάγνωσης αναγκών εργασίας

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.2.2										
Προσλήψεις - Αποχωρήσεις και καθεστώς των νέων θέσεων εργασίας 2014-2021, Εμπόριο										
Έτος	Προσλήψεις	Αποχωρήσεις	Νέες θέσεις	Πλήρης	Μερική	Εκ περιτροπής	Νέες θέσεις	Πλήρης	Μερική	Εκ περιτροπής
2021	340.287	313.008	27.279	18.438	7.998	843	8,0%	67,6	29,3	3,1
2020	292.027	268.396	23.631	13.942	9.099	590	8,1%	59,0	38,5	2,5
2019	363.013	340.355	22.658	10.993	10.362	1.303	6,2%	48,5	45,7	5,8
2018	346.790	321.681	25.109	13.444	10.813	852	7,2%	53,5	43,1	3,4
2017	318.852	288.752	30.100	15.884	13.082	1.134	9,4%	52,8	43,5	3,8
2016	291.404	256.919	34.485	14.723	18.092	1.670	11,8%	42,7	52,5	4,8
2015	241.647	218.447	23.200	7.000	14.096	2.104	9,6%	30,2	60,8	9,1
2014	214.397	192.223	22.174	10.689	11.042	443	10,3%	48,2	49,8	2,0
2014-2021	2.408.417	2.199.781	208.636	105.113	94.584	8.939	8,7%	50,4	45,3	4,3

Πηγή: ΕΙΕΑΔ, Μηχανισμός διάγνωσης αναγκών εργασίας

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.2.3

Προσλήψεις - Αποχωρήσεις και καθεστώς των νέων θέσεων εργασίας 2014-2021, Κλάδος Λιανικού Εμπορίου

Έτος	Προσλήψεις	Αποχωρήσεις	Νέες θέσεις	Πλήρης	Μερική	Εκ περιτροπής	Νέες θέσεις	Πλήρης	Μερική	Εκ περιτροπής
2021	189.558	172.516	17.042	8238	7858	946	9,0%	48,3	46,1	5,6
2020	155.577	144.672	10.905	4.073	6.452	380	7,0%	37,3	59,2	3,5
2019	206.978	194.997	11.981	2.176	8.687	1.118	5,8%	18,2	72,5	9,3
2018	193.510	179.764	13.746	4.662	8.324	760	7,1%	33,9	60,6	5,5
2017	175.405	158.936	16.469	6.067	9.369	1.033	9,4%	36,8	56,9	6,3
2016	158.952	138.296	20.656	5.741	13.342	1.573	13,0%	27,8	64,6	7,6
2015	125.702	112.392	13.310	2.170	9.754	1.386	10,6%	16,3	73,3	10,4
2014	111.255	98.619	12.636	3.735	8.174	727	11,4%	29,6	64,7	5,8
2014-2021	1.316.937	1.200.192	116.745	36.862	71.960	7.923	8,9%	31,6	61,6	6,8

Πηγή: ΕΙΕΑΔ, Μηχανισμός διάγνωσης αναγκών εργασίας

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.2.4

Προσλήψεις - Αποχωρήσεις και καθεστώς των νέων θέσεων εργασίας 2014-2021, Κλάδος Χονδρικού Εμπορίου

Έτος	Προσλήψεις	Αποχωρήσεις	Νέες θέσεις	Πλήρης	Μερική	Εκ περιτροπής	Νέες θέσεις	Πλήρης	Μερική	Εκ περιτροπής
2021	133.080	124.064	9.016	8.742	337	-63	6,8%	97,0	3,7	-0,7
2020	120.371	109.801	10.570	8.251	2.119	200	8,8%	78,1	20,0	1,9
2019	137.597	128.829	8.768	7.261	1.353	154	6,4%	82,8	15,4	1,8
2018	136.455	127.405	9.050	7.205	1.795	50	6,6%	79,6	19,8	0,6
2017	128.220	116.762	11.458	8.462	2.973	23	8,9%	73,9	25,9	0,2
2016	118.882	107.058	11.824	7.845	3.925	54	9,9%	66,3	33,2	0,5
2015	104.232	95.985	8.247	4.147	3.440	660	7,9%	50,3	41,7	8,0
2014	93.114	84.875	8.239	6.108	2.373	-242	8,8%	74,1	28,8	-2,9
2014-2021	971.951	894.779	77.172	58.021	18.315	836	7,9%	75,2	23,7	1,1

Πηγή: ΕΙΕΑΔ, Μηχανισμός διάγνωσης αναγκών εργασίας

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.2.5

Προσλήψεις - Αποχωρήσεις και καθεστώς των νέων θέσεων εργασίας 2014-2021, Κλάδος Μηχανοκίνητων οχημάτων

Έτος	Προσλήψεις	Αποχωρήσεις	Νέες θέσεις	Πλήρης	Μερική	Εκ περιτροπής	Νέες θέσεις	Πλήρης	Μερική	Εκ περιτροπής
2021	17.649	16.428	1.221	1.458	-197	-40	6,9%	119,4	-16,1	-3,3
2020	16.181	14.025	2.156	1.618	528	10	13,3%	75,0	24,5	0,5
2019	18.438	16.529	1.909	1.556	322	31	10,4%	81,5	16,9	1,6
2018	16.825	14.512	2.313	1.577	694	42	13,7%	68,2	30,0	1,8
2017	15.227	13.054	2.173	1.355	740	78	14,3%	62,4	34,1	3,6
2016	13.570	11.565	2.005	1.137	825	43	14,8%	56,7	41,1	2,1
2015	11.713	10.070	1.643	683	902	58	14,0%	41,6	54,9	3,5
2014	10.028	8.729	1.299	846	495	-42	13,0%	65,1	38,1	-3,2
2014-2021	119.631	104.912	14.719	10.230	4.309	180	12,3%	69,5	29,3	1,2

Πηγή: ΕΙΕΑΔ, Μηχανισμός διάγνωσης αναγκών εργασίας

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β.3**Εξέλιξη Κύκλου Εργασιών Επιχειρήσεων**

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.3.1						
Κύκλος Εργασιών (σε χιλ. ευρώ), από Διοικητικές Πηγές, για το Σύνολο των Επιχειρήσεων της Ελληνικής Οικονομίας, 2019-2021						
	ΕΤΟΣ	Α' Τρίμηνο	Β' Τρίμηνο	Γ' Τρίμηνο	Δ' Τρίμηνο	ΣΥΝΟΛΟ
ΣΥΝΟΛΟ	2019	68.994.225	81.021.103	85.535.074	81.365.791	316.916.193
	2020	67.158.037	60.570.663	72.055.402	74.653.885	274.437.987
	2021	63.560.928	78.382.146	91.460.668	99.030.603	332.434.345
ΜΕ ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ	2019	5.041.887	7.809.067	11.328.758	7.542.994	31.722.706
	2020	4.554.288	3.499.654	7.626.638	4.616.362	20.296.942
	2021	2.773.843	5.835.020	10.974.499	7.541.307	27.124.669
ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ	2019	63.952.338	73.212.036	74.206.316	73.822.797	285.193.487
	2020	62.603.749	57.071.009	64.428.764	70.037.523	254.141.045
	2021	60.787.085	72.547.126	80.486.169	91.489.296	305.309.676

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επιχειρήσεις σε Αναστολή Λειτουργίας

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.3.2						
Κύκλος Εργασιών (σε χιλ. ευρώ), από Διοικητικές Πηγές, για το Σύνολο των Επιχειρήσεων της Ελληνικής Οικονομίας με υποχρέωση τήρησης Διπλογραφικών Βιβλίων, 2019-2021						
	ΕΤΟΣ	Α' Τρίμηνο	Β' Τρίμηνο	Γ' Τρίμηνο	Δ' Τρίμηνο	ΣΥΝΟΛΟ
ΣΥΝΟΛΟ	2019	57.070.288	66.108.831	68.656.522	64.931.033	256.766.674
	2020	55.716.955	49.484.903	57.394.683	60.170.970	222.767.511
	2021	53.136.762	63.678.882	73.797.036	80.556.959	271.169.639
ΜΕ ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ	2019	3.340.774	5.140.123	7.312.920	4.970.829	20.764.646
	2020	2.978.321	2.153.400	4.721.899	2.914.755	12.768.375
	2021	1.689.805	3.724.837	7.075.227	4.964.068	17.453.937
ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ	2019	53.729.514	60.968.708	61.343.602	59.960.204	236.002.028
	2020	52.738.634	47.331.503	52.672.784	57.256.215	209.999.136
	2021	51.446.957	59.954.045	66.721.809	75.592.891	253.715.702

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επιχειρήσεις σε Αναστολή Λειτουργίας

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.3.3

Κύκλος Εργασιών (σε χιλ. ευρώ) για το Σύνολο των Επιχειρήσεων της Ελληνικής Οικονομίας που τηρούν απλογραφικά βιβλία, 2019-2021

	ΕΤΟΣ	Α' Τρίμηνο	Β' Τρίμηνο	Γ' Τρίμηνο	Δ' Τρίμηνο	ΣΥΝΟΛΟ
ΣΥΝΟΛΟ	2019	11.923.937	14.912.272	16.878.552	16.434.758	60.149.519
	2020	11.441.082	11.085.760	14.660.719	14.482.915	51.670.476
	2021	10.424.166	14.703.264	17.663.632	18.473.644	61.264.706
ΜΕ ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ	2019	1.701.113	2.668.944	4.015.838	2.572.165	10.958.060
	2020	1.575.967	1.346.254	2.904.739	1.701.607	7.528.567
	2021	1.084.038	2.110.183	3.899.272	2.577.239	9.670.732
ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ	2019	10.222.824	12.243.328	12.862.714	13.862.593	49.191.459
	2020	9.865.115	9.739.506	11.755.980	12.781.308	44.141.909
	2021	9.340.128	12.593.081	13.764.360	15.896.405	51.593.974

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επιχειρήσεις σε Αναστολή Λειτουργίας, Επεξεργασία Δεδομένων

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.3.4

Κύκλος Εργασιών (σε χιλ. ευρώ), από Διοικητικές Πηγές, για το Σύνολο των Επιχειρήσεων του Λιανικού Εμπορίου, 2019-2021

	ΕΤΟΣ	Α' Τρίμηνο	Β' Τρίμηνο	Γ' Τρίμηνο	Δ' Τρίμηνο	ΣΥΝΟΛΟ
ΣΥΝΟΛΟ	2019	9.494.784	10.967.322	11.810.804	12.076.663	44.349.573
	2020	9.713.391	9.419.991	11.043.482	10.665.180	40.842.044
	2021	8.943.948	10.925.589	12.256.200	12.703.530	44.829.267
ΜΕ ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ	2019	2.235.546	2.912.766	3.283.516	3.504.260	11.936.088
	2020	2.052.695	1.993.140	2.857.675	2.447.223	9.350.733
	2021	1.781.849	2.860.446	3.433.567	3.585.000	11.660.862
ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ	2019	7.259.238	8.054.556	8.527.288	8.572.403	32.413.485
	2020	7.660.696	7.426.851	8.185.807	8.217.957	31.491.311
	2021	7.162.099	8.065.143	8.822.633	9.118.530	33.168.405

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επιχειρήσεις σε Αναστολή Λειτουργίας

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.3.5						
Κύκλος Εργασιών (σε χιλ. ευρώ), από Διοικητικές Πηγές, για το Σύνολο των Επιχειρήσεων του Λιανικού Εμπορίου με υποχρέωση τήρησης Διπλογραφικών Βιβλίων, 2019-2021						
	ΕΤΟΣ	Α' Τρίμηνο	Β' Τρίμηνο	Γ' Τρίμηνο	Δ' Τρίμηνο	ΣΥΝΟΛΟ
ΣΥΝΟΛΟ	2019	5.182.193	6.009.350	6.423.653	6.813.296	24.428.492
	2020	5.492.610	5.382.890	6.037.288	6.142.853	23.055.641
	2021	5.100.328	6.266.635	6.918.416	7.258.672	25.544.051
ΜΕ ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ	2019	1.468.363	1.789.859	1.980.721	2.303.036	7.541.979
	2020	1.349.792	1.243.193	1.749.997	1.541.302	5.884.284
	2021	1.116.713	1.770.509	2.114.504	2.313.897	7.315.623
ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ	2019	3.713.830	4.219.491	4.442.932	4.510.260	16.886.513
	2020	4.142.818	4.139.697	4.287.291	4.601.551	17.171.357
	2021	3.983.615	4.496.126	4.803.912	4.944.775	18.228.428

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επιχειρήσεις σε Αναστολή Λειτουργίας

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.3.6						
Κύκλος Εργασιών (σε χιλ. ευρώ) για το Σύνολο των Επιχειρήσεων του Λιανικού Εμπορίου που τηρούν απλογραφικά βιβλία, 2019-2021						
	ΕΤΟΣ	Α' Τρίμηνο	Β' Τρίμηνο	Γ' Τρίμηνο	Δ' Τρίμηνο	ΣΥΝΟΛΟ
ΣΥΝΟΛΟ	2019	4.312.591	4.957.972	5.387.151	5.263.367	19.921.081
	2020	4.220.781	4.037.101	5.006.194	4.522.327	17.786.403
	2021	3.843.620	4.658.954	5.337.784	5.444.858	19.285.216
ΜΕ ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ	2019	767.183	1.122.907	1.302.795	1.201.224	4.394.109
	2020	702.903	749.947	1.107.678	905.921	3.466.449
	2021	665.136	1.089.937	1.319.063	1.271.103	4.345.239
ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ	2019	3.545.408	3.835.065	4.084.356	4.062.143	15.526.972
	2020	3.517.878	3.287.154	3.898.516	3.616.406	14.319.954
	2021	3.178.484	3.569.017	4.018.721	4.173.755	14.939.977

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επιχειρήσεις σε Αναστολή Λειτουργίας, Επεξεργασία Δεδομένων

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.3.7

Μηνιαίος Κύκλος Εργασιών (σε χιλ. ευρώ), από Διοικητικές Πηγές,
για το Σύνολο των Επιχειρήσεων του Λιανικού Εμπορίου με υποχρέωση τήρησης
Διπλογραφικών Βιβλίων, 2019-2021

ΕΤΟΣ/ΜΗΝΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ			ΜΕ ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021
ΙΑΝ	1.724.118	1.821.199	1.720.843	530.902	548.957	466.843
ΦΕΒ	1.660.867	1.889.638	1.642.323	470.092	494.216	343.377
ΜΑΡ	1.797.208	1.781.773	1.737.162	467.369	306.619	306.493
ΑΠΡ	2.027.027	1.605.034	2.128.862	600.137	184.531	538.101
ΜΑΪ	1.962.621	1.846.910	1.982.290	591.222	489.123	571.202
ΙΟΥΝ	2.019.702	1.930.946	2.155.483	598.500	569.539	661.206
ΙΟΥΛ	2.267.160	2.130.755	2.455.161	726.197	667.664	795.238
ΑΥΓ	2.118.755	1.926.040	2.213.384	623.133	516.169	630.853
ΣΕΠ	2.037.738	1.980.493	2.249.871	631.391	566.164	688.413
ΟΚΤ	2.052.497	2.080.452	2.227.902	637.814	606.183	687.557
ΝΟΕ	2.136.460	1.829.098	2.243.340	752.222	444.659	745.002
ΔΕΚ	2.624.339	2.233.303	2.787.430	913.000	490.460	881.338
ΣΥΝΟΛΟ	24.428.492	23.055.641	25.544.051	7.541.979	5.884.284	7.315.623

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επιχειρήσεις σε Αναστολή Λειτουργίας

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.3.8

Μηνιαίος Κύκλος Εργασιών (σε χιλ. ευρώ), από Διοικητικές Πηγές, για το Σύνολο
των Επιχειρήσεων του Λιανικού Εμπορίου με υποχρέωση τήρησης Διπλογραφικών Βιβλίων
χωρίς αναστολή λειτουργίας, 2019-2021

ΕΤΟΣ/ΜΗΝΑΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ		
	2019	2020	2021
ΙΑΝ	1.193.216	1.272.242	1.254.000
ΦΕΒ	1.190.775	1.395.422	1.298.946
ΜΑΡ	1.329.839	1.475.154	1.430.669
ΑΠΡ	1.426.890	1.420.503	1.590.761
ΜΑΪ	1.371.399	1.357.787	1.411.088
ΙΟΥΝ	1.421.202	1.361.407	1.494.277
ΙΟΥΛ	1.540.963	1.463.091	1.659.923
ΑΥΓ	1.495.622	1.409.871	1.582.531
ΣΕΠ	1.406.347	1.414.329	1.561.458
ΟΚΤ	1.414.683	1.474.269	1.540.345
ΝΟΕ	1.384.238	1.384.439	1.498.338
ΔΕΚ	1.711.339	1.742.843	1.906.092
ΣΥΝΟΛΟ	16.886.513	17.171.357	18.228.428

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επιχειρήσεις σε Αναστολή Λειτουργίας, Επεξεργασία Δεδομένων

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.3.9						
Μηνιαίος Κύκλος Εργασιών (σε χιλ. ευρώ), από Διοικητικές Πηγές, για το Σύνολο των Επιχειρήσεων της ελληνικής Οικονομίας με υποχρέωση τήρησης Διπλογραφικών Βιβλίων με αναστολή λειτουργίας, 2019-2021						
ΕΤΟΣ/ΜΗΝΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ			ΜΕ ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021
ΙΑΝ	17.479.964	19.037.265	15.977.252	1.156.920	1.235.677	606.261
ΦΕΒ	19.721.202	19.051.994	17.234.446	1.047.557	1.115.479	582.886
ΜΑΡ	19.869.122	17.627.696	19.925.064	1.136.297	627.165	500.658
ΑΠΡ	21.226.830	14.356.845	20.420.801	1.349.535	273.218	880.368
ΜΑΪ	22.066.416	16.035.841	19.880.634	1.714.070	774.143	1.200.726
ΙΟΥΝ	22.815.585	19.092.217	23.377.447	2.076.518	1.106.039	1.643.743
ΙΟΥΛ	24.660.398	20.405.898	25.364.077	2.542.383	1.499.741	2.371.484
ΑΥΓ	21.823.965	17.389.669	23.051.452	2.527.713	1.607.944	2.528.354
ΣΕΠ	22.172.159	19.599.116	25.381.507	2.242.824	1.614.214	2.175.389
ΟΚΤ	20.871.122	19.295.497	24.799.599	1.725.161	1.416.800	1.808.446
ΝΟΕ	19.683.810	18.154.620	25.421.612	1.488.538	719.269	1.449.233
ΔΕΚ	24.376.101	22.720.853	30.335.748	1.757.130	778.686	1.706.389
ΣΥΝΟΛΟ	256.766.674	222.767.511	271.169.639	20.764.646	12.768.375	17.453.937

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επιχειρήσεις σε Αναστολή Λειτουργίας

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.3.10			
Μηνιαίος Κύκλος Εργασιών (σε χιλ. ευρώ), από Διοικητικές Πηγές, για το Σύνολο των Επιχειρήσεων της ελληνικής Οικονομίας με υποχρέωση τήρησης Διπλογραφικών Βιβλίων χωρίς αναστολή λειτουργίας, 2019-2021			
ΕΤΟΣ/ΜΗΝΑΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ		
	2019	2020	2021
ΙΑΝ	16.323.044	17.801.588	15.370.991
ΦΕΒ	18.673.645	17.936.515	16.651.560
ΜΑΡ	18.732.825	17.000.531	19.424.406
ΑΠΡ	19.877.295	14.083.627	19.540.433
ΜΑΪ	20.352.346	15.261.698	18.679.908
ΙΟΥΝ	20.739.067	17.986.178	21.733.704
ΙΟΥΛ	22.118.015	18.906.157	22.992.593
ΑΥΓ	19.296.252	15.781.725	20.523.098
ΣΕΠ	19.929.335	17.984.902	23.206.118
ΟΚΤ	19.145.961	17.878.697	22.991.153
ΝΟΕ	18.195.272	17.435.351	23.972.379
ΔΕΚ	22.618.971	21.942.167	28.629.359
ΣΥΝΟΛΟ	236.002.028	209.999.136	253.715.702

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επιχειρήσεις σε Αναστολή Λειτουργίας, Επεξεργασία Δεδομένων

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.3.11

Κύκλος Εργασιών (σε χιλ. ευρώ), από Διοικητικές Πηγές, για το Σύνολο των επιχειρήσεων του Τομέα του Εμπορίου, 2019-2021

	ΕΤΟΣ	Α' Τρίμηνο	Β' Τρίμηνο	Γ' Τρίμηνο	Δ' Τρίμηνο	ΣΥΝΟΛΟ
ΣΥΝΟΛΟ	2019	27.820.657	32.196.425	32.796.025	32.829.561	125.642.668
	2020	28.293.928	26.236.550	30.548.603	30.455.599	115.534.680
	2021	27.372.355	33.675.332	35.867.274	37.883.927	134.798.888
ΜΕ ΔΙΠΛΟΓΡΑΦΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ	2019	21.387.499	24.557.728	24.751.279	24.916.332	95.612.838
	2020	22.092.297	20.063.377	23.021.436	23.532.617	88.709.727
	2021	21.583.494	25.850.377	27.417.363	28.920.352	103.771.586
ΜΕ ΑΠΛΟΓΡΑΦΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ	2019	6.433.158	7.638.697	8.044.746	7.913.229	30.029.830
	2020	6.201.631	6.173.173	7.527.167	6.922.982	26.824.953
	2021	5.788.861	7.824.955	8.449.911	8.963.575	31.027.302

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επιχειρήσεις σε Αναστολή Λειτουργίας

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.3.12

Κύκλος Εργασιών (σε χιλ. ευρώ), από Διοικητικές Πηγές, για το Σύνολο των Επιχειρήσεων του Εμπορίου επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών (45), 2019-2021

	ΕΤΟΣ	Α' Τρίμηνο	Β' Τρίμηνο	Γ' Τρίμηνο	Δ' Τρίμηνο	ΣΥΝΟΛΟ
ΣΥΝΟΛΟ ΚΛΑΔΟΥ 45	2019	1.864.946	2.356.672	2.131.051	2.203.789	8.556.458
	2020	1.752.765	1.569.287	2.128.032	2.107.099	7.557.183
	2021	1.962.774	2.581.203	2.359.161	2.415.249	9.318.387
ΜΕ ΔΙΠΛΟΓΡΑΦΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ	2019	1.457.923	1.891.296	1.640.378	1.673.274	6.662.871
	2020	1.363.464	1.195.073	1.645.787	1.623.993	5.828.317
	2021	1.554.181	2.069.352	1.806.215	1.805.374	7.235.122
ΜΕ ΑΠΛΟΓΡΑΦΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ	2019	407.023	465.376	490.673	530.515	1.893.587
	2020	389.301	374.214	482.245	483.106	1.728.866
	2021	408.593	511.851	552.946	609.875	2.083.265

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επιχειρήσεις σε Αναστολή Λειτουργίας

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.3.13						
Κύκλος Εργασιών (σε χιλ. ευρώ), για το Σύνολο των Επιχειρήσεων του Χονδρικού Εμπορίου (46), 2019-2021, ανά τρίμηνο						
	ΕΤΟΣ	Α' Τρίμηνο	Β' Τρίμηνο	Γ' Τρίμηνο	Δ' Τρίμηνο	ΣΥΝΟΛΟ
ΣΥΝΟΛΟ ΚΛΑΔΟΥ 46	2019	16.460.927	18.872.431	18.854.170	18.549.109	72.736.637
	2020	16.827.772	15.247.272	17.377.089	17.683.320	67.135.453
	2021	16.465.633	20.168.540	21.251.913	22.765.148	80.651.234
ΜΕ ΔΙΠΛΟΓΡΑΦΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ	2019	14.747.383	16.657.082	16.687.248	16.429.762	64.521.475
	2020	15.236.223	13.485.414	15.338.361	15.765.771	59.825.769
	2021	14.928.985	17.514.390	18.692.732	19.856.306	70.992.413
ΜΕ ΑΠΛΟΓΡΑΦΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ	2019	1.713.544	2.215.349	2.166.922	2.119.347	8.215.162
	2020	1.591.549	1.761.858	2.038.728	1.917.549	7.309.684
	2021	1.536.648	2.654.150	2.559.181	2.908.842	9.658.821

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επιχειρήσεις σε Αναστολή Λειτουργίας

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ*

Τα ενοποιημένα οικονομικά αποτελέσματα
των ΑΕ-ΕΠΕ: 2019-2020

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ1
ΣΥΝΟΛΟ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΗΣ: ΕΤΗ 2020/2019 ('000 €)

	2020		2019	
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ				
Α. ΠΑΓΙΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ		15.365.218		15.082.414
Εξοδα εγκαταστάσεως / ασώματες ακινητοποιήσεις	2.847.604		2.835.487	
Αποσβέσεις	875.457	1.972.147	847.724	1.987.763
Ενσώματες ακινητοποιήσεις	19.550.747		18.532.721	
Αποσβέσεις	8.561.878	10.988.869	7.832.011	10.700.710
Συμμετοχές και άλλες μακροπρόθεσμες χρηματοοικονομικές απαιτήσεις	2.404.203		2.393.940	
α. Συμμετοχές	848.848		800.714	
β. Λοιπές μακροπρόθεσμες απαιτήσεις	1.555.354		1.593.227	
Β. ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ		19.550.000		19.398.500
Ι. Αποθέματα		7.414.581		7.197.199
ΙΙ. Απαιτήσεις		12.135.419		12.201.301
α. Πελάτες, γραμμάτια, επιταγές	9.005.513		9.349.164	
β. Λοιπές απαιτήσεις / μεταβ. λογ/μοί ενεργητικού	2.859.802		2.571.602	
γ. Χρεόγραφα	270.104		280.535	
Γ. ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ		5.359.092		4.117.946
ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ (Α+Β+Γ)		40.274.311		38.598.860
ΠΑΘΗΤΙΚΟ				
Α. ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ		12.276.549		12.271.149
ι. Μετοχικό κεφάλαιο	6.252.501		6.262.842	
ιι. Αποθεματικά	4.323.003		4.435.359	
ιιι. Αποτελέσματα εις νέον	1.701.045		1.572.949	
Β. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ		27.997.762		26.327.711
Ι. Μεσομακροπρόθεσμες υποχρεώσεις / προβλέψεις		9.369.694		8.389.533
α. Τράπεζες	8.593.241		7.591.602	
β. Λοιπές μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις (προβλέψεις)	776.453		797.931	
ΙΙ. Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις		18.628.068		17.938.178
α. Προμηθευτές, γραμμάτια πληρ., επιταγές	8.459.357		8.822.183	
β. Τράπεζες	3.879.370		3.750.476	
γ. Λοιπές βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις / μεταβ. λογ/μοί παθητικού	6.289.341		5.365.519	
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ (Α+Β)		40.274.311		38.598.860
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΗΣ				
Κύκλος εργασιών (πωλήσεις)		54.000.467		59.006.696
Μείον : Κόστος πωλήσεων		43.361.480		47.734.595
Μικτά αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως (κέρδη ή ζημιές)		10.638.880		11.272.091
Πλέον: Άλλα έσοδα εκμεταλλεύσεως		1.342.412		1.053.957
Μείον : Χρεωστικοί τόκοι		557.141		602.292
Μείον : Λοιπά λειτουργικά έξοδα		9.656.918		9.904.131
Μερικά αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως (κέρδη ή ζημιές)		1.767.232		1.819.626
Πλέον : Μη λειτουργικά έσοδα		25.886		15.001
Μείον : Μη λειτουργικά έξοδα		65.162		55.121
Μείον : Σύνολο αποσβέσεων παγίων στοιχείων	1.107.653		1.004.313	
Μείον : Οι από αυτές ενσωματωμένες στο λειτουργικό κόστος	904.707	202.946	817.932	186.380
Καθαρά Αποτελέσματα χρήσεως προ φόρων (κέρδη ή ζημιές)		1.525.010		1.593.125
Αριθμός Επιχειρήσεων		5.673		5.673

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ2
ΣΥΝΟΛΟ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΗΣ: ΕΤΗ 2020/2019

	Ποσοστιαία Μεταβολή (%) 2020/2019	
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ		
A. ΠΑΓΙΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ		1,9
Εξοδα εγκαταστάσεως / ασώματες ακινητοποιήσεις	0,4	
Αποσβέσεις	3,3	-0,8
Ενσώματες ακινητοποιήσεις	5,5	
Αποσβέσεις	9,3	2,7
Συμμετοχές και άλλες μακροπρόθεσμες χρηματοοικονομικές απαιτήσεις	0,4	
α. Συμμετοχές	6,0	
β. Λοιπές μακροπρόθεσμες απαιτήσεις	-2,4	
B. ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ		0,8
I. Αποθέματα		3,0
II. Απαιτήσεις		-0,5
α. Πελάτες, γραμμάτια, επιταγές	-3,7	
β. Λοιπές απαιτήσεις / μεταβ. λογ/μοί ενεργητικού	11,2	
γ. Χρεόγραφα	-3,7	
Γ. ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ		30,1
ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ (A+B+Γ)		4,3
ΠΑΘΗΤΙΚΟ		
A. ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ		0,0
i. Μετοχικό κεφάλαιο		-0,2
ii. Αποθεματικά		-2,5
iii. Αποτελέσματα εις νέον		8,1
B. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ		6,3
I. Μεσομακροπρόθεσμες υποχρεώσεις / προβλέψεις		11,7
α. Τράπεζες	13,2	
β. Λοιπές μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις (ηροβλέψεις)	-2,7	
II. Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις		3,8
α. Προμηθευτές, γραμμάτια πληρ., επιταγές	-4,1	
β. Τράπεζες	3,4	
γ. Λοιπες βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις / μεταβ. λογ/μοί παθητικού	17,2	
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ (A+B)		4,3
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΗΣ		
Κύκλος εργασιών (πωλήσεις)		-8,5
Μείον : Κόστος πωλήσεων		-9,2
Μικτά αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως (κέρδη ή ζημιές)		-5,6
Πλέον: Άλλα έσοδα εκμεταλλεύσεως		27,4
Μείον : Χρεωστικοί τόκοι		-7,5
Μείον : Λοιπά λειτουργικά έξοδα		-2,5
Μερικά αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως (κέρδη ή ζημιές)		-2,9
Πλέον : Μη λειτουργικά έσοδα		72,6
Μείον : Μη λειτουργικά έξοδα		18,2
Μείον : Σύνολο αποσβέσεων παγίων στοιχείων	10,3	
Μείον : Οι από αυτές ενσωματωμένες στο λειτουργικό κόστος	10,6	8,9
Καθαρά Αποτελέσματα χρήσεως προ φόρων (κέρδη ή ζημιές)		-4,3
Αριθμός Επιχειρήσεων		0,0

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ3
ΣΥΝΟΛΟ ΚΕΡΔΟΦΟΡΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΗΣ: ΕΤΗ 2020/2019 (€ '000)

	2020		2019	
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ				
A. ΠΑΓΙΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ		10.446.501		10.566.529
Εξοδα εγκαταστάσεως / ασώματες ακινητοποιήσεις	1.515.126		1.800.159	
Αποσβέσεις	489.230	1.025.896	696.251	1.103.908
Ενσώματες ακινητοποιήσεις	13.614.922		14.026.809	
Αποσβέσεις	5.689.275	7.925.647	6.341.816	7.684.994
Συμμετοχές και άλλες μακροπρόθεσμες χρηματοοικονομικές απαιτήσεις	1.494.958		1.777.627	
α. Συμμετοχές	525.761		613.220	
β. Λοιπές μακροπρόθεσμες απαιτήσεις	969.196		1.164.407	
B. ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ		15.446.377		16.641.731
I. Αποθέματα		5.804.431		5.934.104
II. Απαιτήσεις		9.641.946		10.707.627
α. Πελάτες, γραμμάτια, επιταγές	7.354.897		8.371.815	
β. Λοιπές απαιτήσεις / μεταβ. λογ/μοί ενεργητικού	2.140.374		2.084.783	
γ. Χρεόγραφα	146.675		251.029	
Γ. ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ		4.585.137		3.683.814
ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ (A+B+Γ)		30.478.015		30.892.074
ΠΑΘΗΤΙΚΟ				
A. ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ		10.258.822		11.541.526
i. Μετοχικό κεφάλαιο	3.918.140		5.003.260	
ii. Αποθεματικά	3.062.050		3.264.896	
iii. Αποτελέσματα εις νέον	3.278.633		3.273.370	
B. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ		20.219.192		19.350.547
I. Μεσομακροπρόθεσμες υποχρεώσεις / προβλέψεις		6.228.662		5.263.049
α. Τράπεζες	5.570.880		4.605.148	
β. Λοιπές μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις (προβλέψεις)	657.782		657.902	
II. Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις		13.990.530		14.087.498
α. Προμηθευτές, γραμμάτια, πληρ. επιταγές	6.742.211		6.971.182	
β. Τράπεζες	2.383.585		2.865.964	
γ. Λοιπές βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις / μεταβ. λογ/μοί παθητικού	4.864.735		4.250.351	
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ (A+B)		30.478.015		30.892.074
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΗΣ				
Κύκλος εργασιών (πωλήσεις)		44.318.787		51.781.113
Μείον : Κόστος πωλήσεων		35.077.318		42.169.926
Μικτά αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως (κέρδη ή ζημιές)		9.241.459		9.611.178
Πλέον: Άλλα έσοδα εκμεταλλεύσεως		1.080.487		927.237
Μείον : Χρεωστικοί τόκοι		342.505		435.591
Μείον : Λοιπά λειτουργικά έξοδα		7.887.681		8.033.773
Μερικά αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως (κέρδη ή ζημιές)		2.091.760		2.069.052
Πλέον : Μη λειτουργικά έσοδα		16.481		13.953
Μείον : Μη λειτουργικά έξοδα		28.738		22.183
Μείον : Σύνολο αποσβέσεων παγίων στοιχείων		736.983		784.728
Μείον : Οι από αυτές ενσωματωμένες στο λειτουργικό κόστος		667.745	69.238	611.105
Καθαρά Αποτελέσματα χρήσεως προ φόρων (κέρδη ή ζημιές)		2.010.265		1.887.199
Αριθμός Επιχειρήσεων		4.029		4.289

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ4
ΣΥΝΟΛΟ ΚΕΡΔΟΦΟΡΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΗΣ: ΕΤΗ 2020/2019

	Ποσοστιαία Μεταβολή (%) 2020/2019	
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ		
A. ΠΑΓΙΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ		-1,1
Εξοδα εγκαταστάσεως / ασώματες ακινητοποιήσεις	-15,8	
Αποσβέσεις	-29,7	-7,1
Ενσώματες ακινητοποιήσεις	-2,9	
Αποσβέσεις	-10,3	3,1
Συμμετοχές και άλλες μακροπρόθεσμες χρηματοοικονομικές απαιτήσεις	-15,9	
α. Συμμετοχές	-14,3	
β. Λοιπές μακροπρόθεσμες απαιτήσεις	-16,8	
B. ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ		-7,2
I. Αποθέματα		-2,2
II. Απαιτήσεις		-10,0
α. Πελάτες, γραμμάτια, επιταγές	-12,1	
β. Λοιπές απαιτήσεις / μεταβ. λογ/μοί ενεργητικού	2,7	
γ. Χρεόγραφα	-41,6	
Γ. ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ		24,5
ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ (A+B+Γ)		-1,3
ΠΑΘΗΤΙΚΟ		
A. ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ		-11,1
i. Μετοχικό κεφάλαιο	-21,7	
ii. Αποθεματικά	-6,2	
iii. Αποτελέσματα εις νέον	0,2	
B. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ		4,5
I. Μεσομακροπρόθεσμες υποχρεώσεις / προβλέψεις		18,3
α. Τράπεζες	21,0	
β. Λοιπές μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις (ηροβλέψεις)	0,0	
II. Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις		-0,7
α. Προμηθευτές, γραμμάτια πληρ., επιταγές	-3,3	
β. Τράπεζες	-16,8	
γ. Λοιπές βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις / μεταβ. λογ/μοί παθητικού	14,5	
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ (A+B)		-1,3
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΗΣ		
Κύκλος εργασιών (πωλήσεις)		-14,4
Μείον : Κόστος πωλήσεων		-16,8
Μικτά αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως (κέρδη ή ζημιές)		-3,8
Πλέον: Άλλα έσοδα εκμεταλλεύσεως		16,5
Μείον : Χρεωστικοί τόκοι		-21,4
Μείον : Λοιπά λειτουργικά έξοδα		-1,8
Μερικά αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως (κέρδη ή ζημιές)		1,1
Πλέον : Μη λειτουργικά έσοδα		18,1
Μείον : Μη λειτουργικά έξοδα		29,5
Μείον : Σύνολο αποσβέσεων παγίων στοιχείων		-6,1
Μείον : Οι από αυτές ενσωματωμένες στο λειτουργικό κόστος		9,3
Καθαρά Αποτελέσματα χρήσεως προ φόρων (κέρδη ή ζημιές)		6,5
Αριθμός Επιχειρήσεων		-6,1

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ5
ΣΥΝΟΛΟ ΖΗΜΙΟΓΟΝΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΗΣ: ΕΤΗ 2020/2019 ('000 €)

	2020		2019	
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ				
A. ΠΑΓΙΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ		4.918.718		4.515.885
Εξοδα εγκαταστάσεως / ασώματες ακινητοποιήσεις	1.332.478		1.035.328	
Αποσβέσεις	386.227	946.251	151.473	883.855
Ενσώματες ακινητοποιήσεις	5.935.825		4.505.912	
Αποσβέσεις	2.872.603	3.063.222	1.490.195	3.015.717
Συμμετοχές και άλλες μακροπρόθεσμες χρηματοοικονομικές απαιτήσεις	909.245		616.313	
α. Συμμετοχές	323.087		187.494	
β. Λοιπές μακροπρόθεσμες απαιτήσεις	586.158		428.819	
B. ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ		4.103.623		2.756.769
I. Αποθέματα		1.610.150		1.263.095
II. Απαιτήσεις		2.493.473		1.493.674
α. Πελάτες, γραμμάτια, επιταγές	1.650.616		977.349	
β. Λοιπές απαιτήσεις / μεταβ. λογ/μοί ενεργητικού	719.428		486.819	
γ. Χρεόγραφα	123.429		29.506	
Γ. ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ		773.955		434.132
ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ (A+B+Γ)		9.796.296		7.706.786
ΠΑΘΗΤΙΚΟ				
A. ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ		2.017.727		729.623
i. Μετοχικό κεφάλαιο	2.334.361		1.259.582	
ii. Αποθεματικά	1.260.954		1.170.463	
iii. Αποτελέσματα εις νέον	-1.577.588		-1.700.422	
B. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ		7.778.569		6.977.163
I. Μεσομακροπρόθεσμες υποχρεώσεις / προβλέψεις		3.141.032		3.126.483
α. Τράπεζες	3.022.361		2.986.454	
β. Λοιπές μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις (προβλέψεις)	118.671		140.029	
II. Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις		4.637.537		3.850.680
α. Προμηθευτές, γραμμάτια, πληρ. επιταγές	1.717.146		1.851.001	
β. Τράπεζες	1.495.786		884.512	
γ. Λοιπες βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις / μεταβ. λογ/μοί παθητικού	1.424.606		1.115.168	
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ (A+B)		9.796.296		7.706.786
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΗΣ				
Κύκλος εργασιών (πωλήσεις)		9.681.680		7.225.583
Μείον : Κόστος πωλήσεων		8.284.162		5.564.670
Μικτά αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως (κέρδη ή ζημιές)		1.397.420		1.660.913
Πλέον: Άλλα έσοδα εκμεταλλεύσεως		261.925		126.720
Μείον : Χρεωστικοί τόκοι		214.636		166.700
Μείον : Λοιπά λειτουργικά έξοδα		1.769.237		1.870.358
Μερικά αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως (κέρδη ή ζημιές)		-324.527		-249.426
Πλέον : Μη λειτουργικά έσοδα		9.404		1.048
Μείον : Μη λειτουργικά έξοδα		36.424		32.938
Μείον : Σύνολο αποσβέσεων παγίων στοιχείων		370.670		219.585
Μείον : Οι από αυτές ενσωματωμένες στο λειτουργικό κόστος		236.962	133.708	206.828
Καθαρά Αποτελέσματα χρήσεως προ φόρων (κέρδη ή ζημιές)		-485.256		-294.074
Αριθμός Επιχειρήσεων		1.644		1.384

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ6
ΣΥΝΟΛΟ ΖΗΜΙΟΓΟΝΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΗΣ: ΕΤΗ 2020/2019

	Ποσοστιαία Μεταβολή (%) 2020/2019	
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ		
A. ΠΑΓΙΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ		8,9
Εξοδα εγκαταστάσεως / ασώματες ακινητοποιήσεις	28,7	
Αποσβέσεις	155,0	7,1
Ενσώματες ακινητοποιήσεις	31,7	
Αποσβέσεις	92,8	1,6
Συμμετοχές και άλλες μακροπρόθεσμες χρηματοοικονομικές απαιτήσεις	47,5	
α. Συμμετοχές	72,3	
β. Λοιπές μακροπρόθεσμες απαιτήσεις	36,7	
B. ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ		48,9
I. Αποθέματα		27,5
II. Απαιτήσεις		66,9
α. Πελάτες, γραμμάτια, επιταγές	68,9	
β. Λοιπές απαιτήσεις / μεταβ. λογ/μοί ενεργητικού	47,8	
γ. Χρεόγραφα	318,3	
Γ. ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ		78,3
ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ (A+B+Γ)		27,1
ΠΑΘΗΤΙΚΟ		
A. ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ		176,5
i. Μετοχικό κεφάλαιο	85,3	
ii. Αποθεματικά	7,7	
iii. Αποτελέσματα εις νέον	-7,2	
B. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ		11,5
I. Μεσομακροπρόθεσμες υποχρεώσεις / προβλέψεις		0,5
α. Τράπεζες	1,2	
β. Λοιπές μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις (ηροβλέψεις)	-15,3	
II. Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις		20,4
α. Προμηθευτές, γραμμάτια πληρ., επιταγές	-7,2	
β. Τράπεζες	69,1	
γ. Λοιπές βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις / μεταβ. λογ/μοί παθητικού	27,7	
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ (A+B)		27,1
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΗΣ		
Κύκλος εργασιών (πωλήσεις)		34,0
Μείον : Κόστος πωλήσεων		48,9
Μικτά αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως (κέρδη ή ζημιές)		-15,9
Πλέον: Άλλα έσοδα εκμεταλλεύσεως		106,7
Μείον : Χρεωστικοί τόκοι		28,8
Μείον : Λοιπά λειτουργικά έξοδα		-5,4
Μερικά αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως (κέρδη ή ζημιές)		30,1
Πλέον : Μη λειτουργικά έσοδα		797,5
Μείον : Μη λειτουργικά έξοδα		10,6
Μείον : Σύνολο αποσβέσεων παγίων στοιχείων	68,8	
Μείον : Οι από αυτές ενσωματωμένες στο λειτουργικό κόστος	14,6	948,1
Καθαρά Αποτελέσματα χρήσεως προ φόρων (κέρδη ή ζημιές)		65,0
Αριθμός Επιχειρήσεων		18,8

ΕΙΔΙΚΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Χρηματοοικονομικοί δείκτες: Ανάλυση ανά Περιφέρεια

Ανάλυση ανά Περιφέρεια

Στο παράρτημα αυτό παρουσιάζεται η γεωγραφική διάσταση της διάρθρωσης των αποτελεσμάτων χρήσης και των κεφαλαίων των εμπορικών εταιρειών ΑΕ και ΕΠΕ¹ για το 2020. Η ανάλυση που ακολουθεί πραγματοποιείται για κάθε μία από τις 13 περιφέρειες της χώρας.

Η κατανομή των 5.673 εμπορικών εταιρειών παρουσιάζεται στον πίνακα Β1. Το 60,0% των εταιρειών έχουν έδρα την περιφέρεια Αττικής και ακολουθούν, η Κεντρική Μακεδονία με ποσοστό 16,5% και η Κρήτη με 4,5%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 Οι ελληνικές εμπορικές ΑΕ και ΕΠΕ: 2020 – Κατανομή ανά Περιφέρεια		
Περιφέρεια	Αριθμός εταιρειών	Ποσοστά %
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	111	2,0
Κεντρική Μακεδονία	935	16,5
Δυτική Μακεδονία	45	0,8
Ήπειρος	73	1,3
Θεσσαλία	206	3,6
Ιόνια Νησιά	72	1,3
Δυτική Ελλάδα	162	2,9
Στερεά Ελλάδα	116	2,0
Αττική	3.404	60,0
Πελοπόννησος	124	2,2
Βόρειο Αιγαίο	52	0,9
Νότιο Αιγαίο	117	2,1
Κρήτη	256	4,5
Σύνολο χώρας	5.673	100,0

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

¹ Συμπεριλαμβάνονται και οι ΙΚΕ

1. Ανατολική Μακεδονία και Θράκη

Στην περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης είχαν έδρα 111 εμπορικές ΑΕ και ΕΠΕ το 2020, και αποτελούσαν το 2,0% του συνόλου των εμπορικών εταιρειών αυτών των νομικών μορφών. Το ενεργητικό τους και οι πωλήσεις τους κάλυψαν το 0,8% και 0,7% του συνόλου αντίστοιχα.

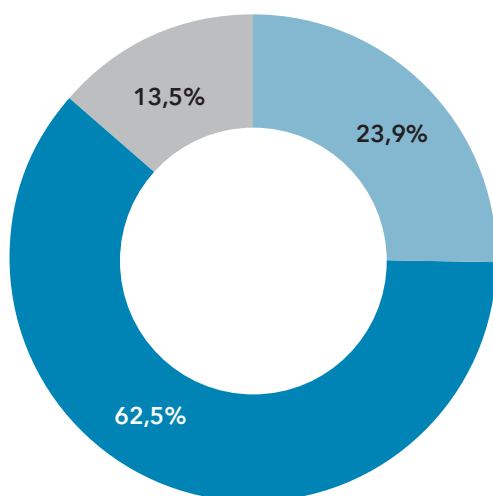
Οι πωλήσεις των εταιρειών του δείγματος μειώθηκαν κατά 1,9% το 2020, και διαμορφώθηκαν σε €361,9 εκατ. Ωστόσο, η συγκράτηση του κόστους πωληθέντων περιόρισε την μείωση των μικτών κερδών σε 1,1%, με αποτέλεσμα το ποσοστό μικτού κέρδους να βελτιωθεί ελαφρώς σε 19,2%. Επιπλέον, ο περιορισμός των λειτουργικών εξόδων κατά περίπου €2 εκατ. οδήγησε τελικά σε σημαντική βελτίωση του λειτουργικού αποτελέσματος κατά 22,3% το 2020. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την ευνοϊκή διαμόρφωση του μη λειτουργικού αποτελέσματος οδήγησαν σε ικανοποιητική αύξηση των καθαρών προ φόρου κερδών κατά 57,7%, με τα κέρδη να ανέρχονται σε €3,3 εκατ. το 2020. Οι δείκτες του ποσοστού καθαρού κέρδους και της αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων ομοίως βελτιώθηκαν σε 0,9% και 4,2% αντίστοιχα.

Τα συνολικά κεφάλαια αυξήθηκαν κατά 11,3% το 2020 και διαμορφώθηκαν σε €318,6 εκατ. Η κυκλοφοριακή ταχύτητα του ενεργητικού μειώθηκε ελαφρά (1,1:1). Όλα τα συστατικά μέρη του ενεργητικού εμφανίζουν αύξηση σε κάποιο βαθμό, με μεγαλύτερη την αύξηση των διαθεσίμων κατά 20,6%. Η μέση διάρκεια εισπραξης των απαιτήσεων ανήλθε σε 72 ημέρες, ενώ η μέση διάρκεια διατήρησης αποθεμάτων αυξήθηκε σε 119 ημέρες το 2020.

Τα ίδια κεφάλαια των επιχειρήσεων της περιφέρειας μειώθηκαν κατά 6,8% το 2020, ενώ οι υποχρεώσεις παρουσίασαν σημαντική αύξηση (19,0%), με αποτέλεσμα ο δείκτης δανειακής επιβάρυνσης να ανέλθει σε 75,1%. Η βραχυπρόθεσμη επιβάρυνση μειώθηκε σε 3,9:1 και το μερίδιο των τραπεζικών υποχρεώσεων προς τις συνολικές σε 41,6%. Η γενική, η άμεση και η χρηματική ρευστότητα δεν σημείωσαν ιδιαίτερες μεταβολές και διαμορφώθηκαν σε 1,28, 0,61 και 0,23 αντίστοιχα το 2020.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

Ανατολική Μακεδονία και Θράκη (διάρθρωση ενεργητικού=100%)

■ Κυκλοφορούν ενεργητικό ■ Πάγιο ενεργητικό ■ Διαθέσιμα

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Πίνακας 2 – Ανατολική Μακεδονία & Θράκη**Ενοποιημένος ισολογισμός (€ '000)**

Ενεργητικό	2020	%Δ 2020/2019
Πάγιο ενεργητικό	76.162	5,9
Κυκλοφορούν ενεργητικό	199.267	11,6
Διαθέσιμα	43.157	20,6
Σύνολο ενεργητικού	318.586	11,3
Παθητικό		
Ίδια κεφάλαια	79.430	-6,8
Υποχρεώσεις	239.156	19,0
Αποτελέσματα χρήσης (€ '000)		
Κύκλος εργασιών	361.917	-1,9
Μικτά αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως (κέρδη ή ζημιές)	69.379	-1,1
Λειτουργικά αποτελέσματα (κέρδη ή ζημιές)	3.666	22,3
Καθαρά αποτελέσματα χρήσεως προ φόρων (κέρδη ή ζημιές)	3.321	57,7
Αριθμός επιχειρήσεων	111	0,0

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Πίνακας 3 – Ανατολική Μακεδονία & Θράκη

Δείκτες δραστηριότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Κυκλοφοριακή ταχύτητα ενεργητικού	1,1:1	1,3:1	1,3:1	1,5:1
Είσπραξη απαιτήσεων	72 ημ.	69 ημ.	61 ημ.	58 ημ.
Διατήρηση αποθεμάτων	119 ημ.	93 ημ.	61 ημ.	53 ημ.
Δείκτες διάρθρωσης κεφαλαίων	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Δανειακή επιβάρυνση	75,1%	70,2%	69,5%	68,2%
Βραχυπρόθεσμη επιβάρυνση	3,9:1	5,0:1	2,0:1	2,1:1
Τραπεζική επιβάρυνση	41,6%	44,7%	44,5%	43,1%
Δείκτες ρευστότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Γενική ρευστότητα	1,28	1,28	1,34	1,31
Άμεση ρευστότητα	0,61	0,64	0,79	0,77
Χρηματική ρευστότητα	0,23	0,22	0,30	0,25
Δείκτες αποδοτικότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Ποσοστό μικτού κέρδους	19,2%	19,0%	19,7%	19,1%
Ποσοστό καθαρού κέρδους	0,9%	0,6%	2,8%	2,7%
Αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων	4,2%	2,5%	12,4%	13,0%
Αποδοτικότητα συνολικών κεφαλαίων	2,7%	2,2%	5,2%	5,7%
Δείκτες μεγέθυνσης	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2020	2020	2020
Μεταβολή πωλήσεων	-1,9%		-8,5%	
Μεταβολή ενεργητικού	11,3%		4,3%	
Μεταβολή παγίων	5,9%		1,9%	
Μεταβολή μικτών κερδών	-1,1%		-5,6%	
Μεταβολή καθαρών κερδών	57,7%		-4,3%	

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

2. Κεντρική Μακεδονία

Στην Κεντρική Μακεδονία είχαν το 2020 την έδρα τους 935 εταιρείες ΑΕ και ΕΠΕ, που αντιπροσωπεύουν το 16,5% του συνόλου των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ. Το ενεργητικό τους κάλυψε μερίδιο 9,8% του συνόλου και οι πωλήσεις τους το 8,8%.

Ο κύκλος εργασιών των εταιρειών αυτών ενισχύθηκε κατά 6,0%, ανερχόμενος σε €4,8 δισ. περίπου το 2020. Με χαμηλότερο ρυθμό (4,8%) αυξήθηκαν τα μικτά κέρδη, με συνέπεια την οριακή μείωση του ποσοστού μικτού κέρδους σε 20,3%. Η άνοδος των μικτών κερδών είχε σαν αποτέλεσμα την βελτίωση τόσο του λειτουργικού όσο και του καθαρού αποτελέσματος κατά 19,6% και 19,3% αντίστοιχα. Ο δείκτης του ποσοστού καθαρού κέρδους ανήλθε σε 3,5%, ενώ η αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων αυξήθηκε σε 12,1% το 2020.

Το συνολικό ενεργητικό των εταιρειών διαμορφώθηκε σε €3,9 δισ. το 2020, αυξημένο κατά 11,3%. Η κυκλοφοριακή ταχύτητά του μειώθηκε οριακά σε 1,2:1. Τα πάγια και το κυκλοφορούν ενεργητικό αυξήθηκαν κατά 2,8% και 9,5% αντίστοιχα, ενώ τα διαθέσιμα ενισχύθηκαν εντυπωσιακά με ρυθμό 50,1% το τελευταίο έτος. Ο μέσος χρόνος είσπραξης απαιτήσεων αυξήθηκε σε 75 ημέρες και η μέση διάρκεια διατήρησης αποθεμάτων σε 86 ημέρες.

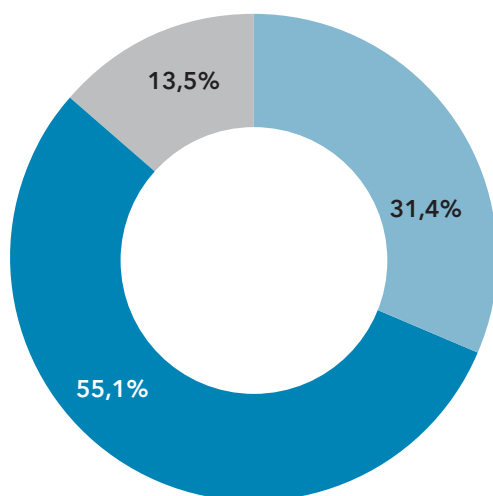
Όσον αφορά τα στοιχεία του παθητικού, οι υποχρεώσεις διευρύνθηκαν σημαντικά κατά 17,5%, ενώ τα ίδια κεφάλαια αυξήθηκαν με πολύ μικρότερο ρυθμό (1,6%). Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την αύξηση της δανειακής επιβάρυνσης σε 64,6% το 2020. Ο λόγος των βραχυπρόθεσμων προς τις μέσο-μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις περιορίστηκε σε 2,6:1, ενώ μικρή άνοδο σημείωσε το μερίδιο των τραπεζικών υποχρεώσεων

προς το συνολικό χρέος. Οι δείκτες γενικής και άμεσης ρευστότητας αυξήθηκαν σε 1,47 και 0,84 αντίστοιχα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2

Κεντρική Μακεδονία

(διάρθρωση ενεργητικού=100%)

■ Κυκλοφορούν ενεργητικό ■ Πάγιο ενεργητικό ■ Διαθέσιμα

Πίνακας 4 – Κεντρική Μακεδονία**Ενοποιημένος ισολογισμός (€ '000)**

Ενεργητικό	2020	%Δ 2020/2019
Πάγιο ενεργητικό	1.241.118	2,8
Κυκλοφορούν ενεργητικό	2.174.663	9,5
Διαθέσιμα	532.271	50,1
Σύνολο ενεργητικού	3.948.052	11,3
Παθητικό		
Ίδια κεφάλαια	1.399.440	1,6
Υποχρεώσεις	2.548.612	17,5
Αποτελέσματα χρήσης (€ '000)		
Κύκλος εργασιών	4.772.924	6,0
Μικτά αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως (κέρδη ή ζημιές)	968.697	4,8
Λειτουργικά αποτελέσματα (κέρδη ή ζημιές)	176.861	19,6
Καθαρά αποτελέσματα χρήσεως προ φόρων (κέρδη ή ζημιές)	169.239	19,3
Αριθμός επιχειρήσεων	935	0,0

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Πίνακας 5 – Κεντρική Μακεδονία

Δείκτες δραστηριότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Κυκλοφοριακή ταχύτητα ενεργητικού	1,2:1	1,3:1	1,3:1	1,5:1
Είσπραξη απαιτήσεων	75 ημ.	70 ημ.	61 ημ.	58 ημ.
Διατήρηση αποθεμάτων	86 ημ.	84 ημ.	61 ημ.	53 ημ.
Δείκτες διάρθρωσης κεφαλαίων	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Δανειακή επιβάρυνση	64,6%	61,2%	69,5%	68,2%
Βραχυπρόθεσμη επιβάρυνση	2,6:1	3,0:1	2,0:1	2,1:1
Τραπεζική επιβάρυνση	44,0%	43,4%	44,5%	43,1%
Δείκτες ρευστότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Γενική ρευστότητα	1,47	1,44	1,34	1,31
Άμεση ρευστότητα	0,84	0,76	0,79	0,77
Χρηματική ρευστότητα	0,30	0,23	0,30	0,25
Δείκτες αποδοτικότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Ποσοστό μικτού κέρδους	20,3%	20,5%	19,7%	19,1%
Ποσοστό καθαρού κέρδους	3,5%	3,2%	2,8%	2,7%
Αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων	12,1%	10,3%	12,4%	13,0%
Αποδοτικότητα συνολικών κεφαλαίων	5,5%	5,3%	5,2%	5,7%
Δείκτες μεγέθυνσης	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020		2020	
Μεταβολή πωλήσεων	6,0%		-8,5%	
Μεταβολή ενεργητικού	11,3%		4,3%	
Μεταβολή παγίων	2,8%		1,9%	
Μεταβολή καθαρών κερδών	4,8%		-5,6%	
Μεταβολή καθαρών κερδών	19,3%		-4,3%	

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

3. Δυτική Μακεδονία

Στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας είχαν την έδρα τους 45 εμπορικές ΑΕ και ΕΠΕ το 2020, ποσοστό 0,8% του συνόλου. Η συμμετοχή των επιχειρήσεων αυτών στα μεγέθη του εγχώριου εμπορίου ήταν χαμηλή, αφού το ενεργητικό τους και οι πωλήσεις τους κάλυψαν μερίδιο μόλις 0,2% του συνόλου.

Ο κύκλος εργασιών τους διαμορφώθηκε σε €111,8 εκατ., μειωμένος κατά 3,9% το 2020. Όμως, η αύξηση του κόστους πωληθέντων είχε σαν αποτέλεσμα την ταχύτερη μείωση των μικτών κερδών (-12,4%), γεγονός που προκάλεσε την επιδείνωση του μικτού περιθωρίου σε 14,1%. Τόσο το λειτουργικό, όσο και το τελικό (καθαρό) αποτέλεσμα εμφάνισαν αρνητική μεταβολή, ωστόσο η συγκράτηση των λειτουργικών δαπανών ανέκοψε ως ένα βαθμό την πτωτική πορεία, με τα κέρδη προ φόρου να διαμορφώνονται τελικά σε €1,2 εκατ., μειωμένα κατά 7,4% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Οι δείκτες του ποσοστού καθαρού κέρδους και της αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων διαμορφώθηκαν σε 0,9% και 5,0% αντίστοιχα.

Το συνολικό ενεργητικό διαμορφώθηκε σε €87,7 εκατ., αυξημένο κατά 6,3%. Η κυκλοφοριακή ταχύτητα των κεφαλαίων μειώθηκε οριακά σε 1,3:1. Από τα στοιχεία που συγκροτούν το ενεργητικό, εντυπωσιακή ποσοστιαία άνοδο παρουσίασαν τα ταμειακά διαθέσιμα (+62,2%), ενώ τα πάγια σημείωσαν μικρή πτώση (-1,9%). Περαιτέρω, η μέση διάρκεια είσπραξης απαιτήσεων μειώθηκε σε 47 ημέρες, ενώ ο δείκτης διατήρησης αποθεμάτων αυξήθηκε σε 119 ημέρες το 2020.

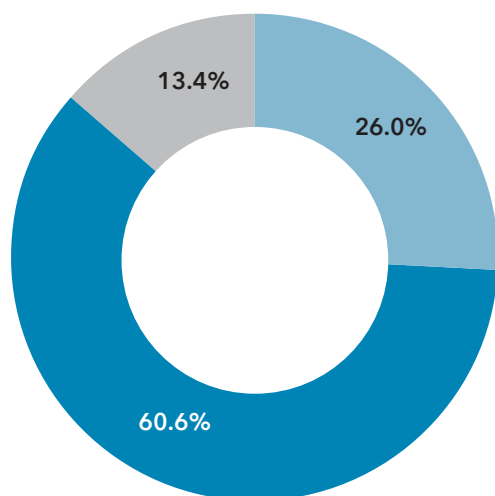
Τα ίδια κεφάλαια μειώθηκαν κατά 3,0% και διαμορφώθηκαν σε €20,6 εκατ., ενώ οι συνολικές υποχρεώσεις αυξήθηκαν με ρυθμό της τάξεως του 9,5%. Ως αποτέλεσμα, η δανειακή επιβάρυνση διαμορφώθηκε σε 76,5% το 2020, αυξημένη σε σχέση με

το προηγούμενο έτος. Ο λόγος της βραχυπρόθεσμης προς τη μέσο-μακροπρόθεσμη επιβάρυνση περιορίστηκε σε 3,4:1, ενώ το μερίδιο των τραπεζικών υποχρεώσεων στο σύνολο του χρέους αυξήθηκε σε 48,1%. Ο δείκτης γενικής ρευστότητας ανήλθε σε 1,25, ενώ και οι λοιποί δείκτες ρευστότητας βελτιώθηκαν το τελευταίο έτος.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3

Δυτική Μακεδονία

(διάρθρωση ενεργητικού=100%)

■ Κυκλοφορούν ενεργητικό ■ Πάγιο ενεργητικό ■ Διαθέσιμα

Πίνακας 6 – Δυτική Μακεδονία**Ενοποιημένος ισολογισμός (€ '000)**

Ενεργητικό	2020	%Δ 2020/2019
Πάγιο ενεργητικό	22.789	-1,9
Κυκλοφορούν ενεργητικό	53.132	2,1
Διαθέσιμα	11.780	62,2
Σύνολο ενεργητικού	87.702	6,3
Παθητικό		
Ίδια κεφάλαια	20.586	-3,0
Υποχρεώσεις	67.115	9,5
Αποτελέσματα χρήσης (€ '000)		
Κύκλος εργασιών	111.760	-3,9
Μικτά αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως (κέρδη ή ζημιές)	15.755	-12,4
Λειτουργικά αποτελέσματα (κέρδη ή ζημιές)	1.211	-8,5
Καθαρά αποτελέσματα χρήσεως προ φόρων (κέρδη ή ζημιές)	1.026	-7,4
Αριθμός επιχειρήσεων	45	0,0

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Πίνακας 7 – Δυτική Μακεδονία

Δείκτες δραστηριότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Κυκλοφοριακή ταχύτητα ενεργητικού	1,3:1	1,4:1	1,3:1	1,5:1
Είσπραξη απαιτήσεων	47 ημ.	51 ημ.	61 ημ.	58 ημ.
Διατήρηση αποθεμάτων	119 ημ.	116 ημ.	61 ημ.	53 ημ.
Δείκτες διάρθρωσης κεφαλαίων	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Δανειακή επιβάρυνση	76,5%	74,3%	69,5%	68,2%
Βραχυπρόθεσμη επιβάρυνση	3,4:1	4,0:1	2,0:1	2,1:1
Τραπεζική επιβάρυνση	48,1%	43,7%	44,5%	43,1%
Δείκτες ρευστότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Γενική ρευστότητα	1,25	1,21	1,34	1,31
Άμεση ρευστότητα	0,51	0,48	0,79	0,77
Χρηματική ρευστότητα	0,23	0,15	0,30	0,25
Δείκτες αποδοτικότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Ποσοστό μικτού κέρδους	14,1%	15,5%	19,7%	19,1%
Ποσοστό καθαρού κέρδους	0,9%	1,0%	2,8%	2,7%
Αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων	5,0%	5,2%	12,4%	13,0%
Αποδοτικότητα συνολικών κεφαλαίων	3,1%	3,3%	5,2%	5,7%
Δείκτες μεγέθυνσης	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020		2020	
Μεταβολή πωλήσεων	-3,9%		-8,5%	
Μεταβολή ενεργητικού	6,3%		4,3%	
Μεταβολή παγίων	-1,9%		1,9%	
Μεταβολή μικτών κερδών-12,4%	-5,6%			
Μεταβολή καθαρών κερδών-7,4%	-4,3%			

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

4. Ήπειρος

Στην περιφέρεια Ηπείρου είχαν το 2020 έδρα 73 εμπορικές εταιρείες ΑΕ και ΕΠΕ, που αποτελούσαν το 1,3% των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ της χώρας. Το ενεργητικό τους κάλυψε μερίδιο 0,6% του συνόλου και οι πωλήσεις τους το 0,7% των συνολικών πωλήσεων.

Ο κύκλος εργασιών τους μειώθηκε κατά 1,9% και διαμορφώθηκε σε €380 εκατ. περίπου το 2020, ενώ ο περιορισμός του κόστους πωλήσεων οδήγησε σε στασιμότητα τα μικτά κέρδη. Το γεγονός αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την μικρή άνοδο του μικτού περιθωρίου σε 13,5%. Περαιτέρω, η σημαντική άνοδος των λειτουργικών εσόδων κατά 71,2%, σε συνδυασμό με τη συγκράτηση των λειτουργικών και χρηματοοικονομικών δαπανών, είχαν σαν συνέπεια τη βελτίωση της λειτουργικής κερδοφορίας κατά 10,9%. Τελικά, τα καθαρά προ φόρου κέρδη διαμορφώθηκαν σε €7,0 εκατ., αυξημένα κατά 12,7% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Οι δείκτες του ποσοστού καθαρού κέρδους αλλά και αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων σημείωσαν αύξηση και διαμορφώθηκαν σε 1,8% και 7,4% αντίστοιχα.

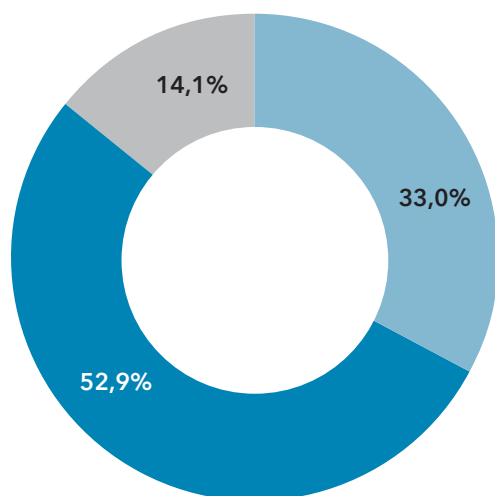
Το σύνολο του ενεργητικού ανήλθε σε €243,6 εκατ., ενισχυμένο κατά 7,8% σε σχέση με το 2019. Η κυκλοφοριακή ταχύτητα του ενεργητικού μειώθηκε οριακά στο 1,6:1. Όλα τα συστατικά στοιχεία του ενεργητικού αυξήθηκαν, με εντονότερη την αύξηση των χρηματικών διαθεσίμων (κατά 24,1%). Η μέση διάρκεια είσπραξης απαιτήσεων αυξήθηκε σε 64 ημέρες και η μέση διάρκεια διατήρησης αποθεμάτων στις 44 ημέρες.

Τα ίδια κεφάλαια μειώθηκαν κατά 1,3% και διαμορφώθηκαν σε €95 εκατ. περίπου το 2020, σε αντίθεση με τις υποχρεώσεις οι οποίες αυξήθηκαν κατά 14,6% το ίδιο διάστημα. Συνεπώς, η δανειακή επιβάρυνση αυξήθηκε σε 60,9%. Ο λόγος των βραχυπρόθεσμων προς τις μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις μειώθηκε σε 2,2:1, ενώ το μερίδιο των τραπεζικών υποχρεώσεων στο σύνολο του χρέους αυξήθηκε σε 46,1%. Οι δείκτες ρευστότητας παρουσίασαν βελτίωση με τη γενική ρευστότητα να ανέρχεται σε 1,60 το 2020.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4

Ήπειρος

(διάρθρωση ενεργητικού=100%)

■ Κυκλοφορούν ενεργητικό ■ Πάγιο ενεργητικό ■ Διαθέσιμα

Πίνακας 8 – Ήπειρος**Ενοποιημένος ισολογισμός (€ '000)**

Ενεργητικό	2020	%Δ 2020/2019
Πάγιο ενεργητικό	80.430	0,9
Κυκλοφορούν ενεργητικό	128.893	8,7
Διαθέσιμα	34.255	24,1
Σύνολο ενεργητικού	243.579	7,8
Παθητικό		
Ίδια κεφάλαια	95.156	-1,3
Υποχρεώσεις	148.423	14,6
Αποτελέσματα χρήσης (€ '000)		
Κύκλος εργασιών	380.090	-1,9
Μικτά αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως (κέρδη ή ζημιές)	51.383	0,0
Λειτουργικά αποτελέσματα (κέρδη ή ζημιές)	8.797	10,9
Καθαρά αποτελέσματα χρήσεως προ φόρων (κέρδη ή ζημιές)	7.000	12,7
Αριθμός επιχειρήσεων	73	0,0

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Πίνακας 9 – Ήπειρος

Δείκτες δραστηριότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Κυκλοφοριακή ταχύτητα ενεργητικού	1,6:1	1,7:1	1,3:1	1,5:1
Είσπραξη απαιτήσεων	64 ημ.	61 ημ.	61 ημ.	58 ημ.
Διατήρηση αποθεμάτων	44 ημ.	40 ημ.	61 ημ.	53 ημ.
Δείκτες διάρθρωσης κεφαλαίων	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Δανειακή επιβάρυνση	60,9%	57,3%	69,5%	68,2%
Βραχυπρόθεσμη επιβάρυνση	2,2:1	3,6:1	2,0:1	2,1:1
Τραπεζική επιβάρυνση	46,1%	41,4%	44,5%	43,1%
Δείκτες ρευστότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Γενική ρευστότητα	1,60	1,44	1,34	1,31
Άμεση ρευστότητα	0,99	0,92	0,79	0,77
Χρηματική ρευστότητα	0,34	0,28	0,30	0,25
Δείκτες αποδοτικότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Ποσοστό μικτού κέρδους	13,5%	13,3%	19,7%	19,1%
Ποσοστό καθαρού κέρδους	1,8%	1,6%	2,8%	2,7%
Αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων	7,4%	6,4%	12,4%	13,0%
Αποδοτικότητα συνολικών κεφαλαίων	4,2%	4,1%	5,2%	5,7%
Δείκτες μεγέθυνσης	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2020	2020	2020
Μεταβολή πωλήσεων	-1,9%		-8,5%	
Μεταβολή ενεργητικού	7,8%		4,3%	
Μεταβολή παγίων	0,9%		1,9%	
Μεταβολή μικτών κερδών	0,0%		-5,6%	
Μεταβολή καθαρών κερδών	12,7%		-4,3%	

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

5. Θεσσαλία

Η περιφέρεια Θεσσαλίας ήταν η έδρα 206 εμπορικών εταιρειών ΑΕ και ΕΠΕ το 2020, με τις επιχειρήσεις αυτές να καλύπτουν το 3,6% του συνόλου. Το ενεργητικό τους κάλυπτε το 1,1% των συνολικών κεφαλαίων και οι πωλήσεις τους αντιστοιχούσαν στο 1,2% των συνολικών πωλήσεων.

Ο κύκλος εργασιών τους αυξήθηκε οριακά κατά 0,9% και διαμορφώθηκε σε €632,8 εκατ. το 2020, ενώ με παρόμοιο ρυθμό (1,0%) αυξήθηκαν και τα μικτά κέρδη τα οποία ανήλθαν σε €91 εκατ. περίπου. Κατά συνέπεια το ποσοστό μικτού κέρδους παρέμεινε στα ίδια επίπεδα (14,4%). Παρά την άνοδο (έστω και οριακή) των μικτών κερδών, η απότομη μείωση των λειτουργικών εσόδων (κατά 34%) σε συνδυασμό και με την αύξηση των λειτουργικών δαπανών, οδήγησαν σε επιδείνωση της λειτουργικής κερδοφορίας κατά 28,2% και στην εγγραφή κερδών προ φόρων ύψους €10,4 εκατ. το 2020, καταγράφοντας σημαντική μείωση σε σχέση με το προηγούμενο έτος (-31,2%). Οι δείκτες του ποσοστού καθαρού κέρδους και της αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων ομοίως επιδεινώθηκαν και διαμορφώθηκαν σε 1,6% και 7,0% αντίστοιχα.

Το ενεργητικό των εταιρειών της περιφέρειας διαμορφώθηκε σε €460,9 εκατ. το 2020, αυξημένο κατά 6,7% σε σχέση με το 2019. Όλα τα συστατικά στοιχεία του ενεργητικού αυξήθηκαν με μεγαλύτερη την αύξηση των χρηματικών διαθεσίμων κατά 39,6%. Οι δείκτες της μέσης διάρκειας εισπραξης απαιτήσεων και διατήρησης αποθεμάτων διαμορφώθηκαν σε 68 σε 65 ημέρες αντίστοιχα.

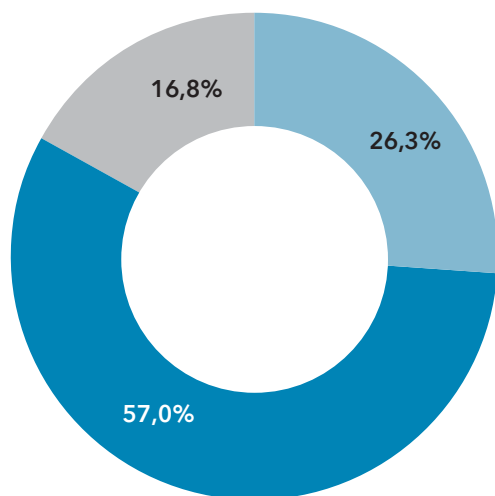
Τα ίδια κεφάλαια μειώθηκαν το 2020 κατά 5,8%. Παράλληλα, οι υποχρεώσεις ενισχύθηκαν με σχετικά υψηλό ρυθμό (13,9%), με αποτέλεσμα την άνοδο της δανειακής επιβάρυνσης σε 68,1%. Ο λόγος του βραχυπρόθεσμου προς το μέσο-μακροπρόθε-

σμο χρέος περιορίστηκε σε 3,1:1, ενώ το μερίδιο των τραπεζικών υποχρεώσεων στο συνολικό χρέος ανήλθε σε 40,0%. Οι δείκτες άμεσης και χρηματικής ρευστότητας παρουσίασαν βελτίωση, η δε γενική ρευστότητα μειώθηκε ελαφρά σε 1,43 το 2020.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5

Θεσσαλία

(διάρθρωση ενεργητικού=100%)

■ Κυκλοφορούν ενεργητικό ■ Πάγιο ενεργητικό ■ Διαθέσιμα

Πίνακας 10 – Θεσσαλία**Ενοποιημένος ισολογισμός (€ '000)**

Ενεργητικό	2020	%Δ 2020/2019
Πάγιο ενεργητικό	121.124	4,0
Κυκλοφορούν ενεργητικό	262.552	1,0
Διαθέσιμα	77.237	39,6
Σύνολο ενεργητικού	460.913	6,7
Παθητικό		
Ίδια κεφάλαια	147.233	-5,8
Υποχρεώσεις	313.680	13,9
Αποτελέσματα χρήσης (€ '000)		
Κύκλος εργασιών	632.778	0,9
Μικτά αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως (κέρδη ή ζημιές)	91.067	1,0
Λειτουργικά αποτελέσματα (κέρδη ή ζημιές)	12.070	-28,2
Καθαρά αποτελέσματα χρήσεως προ φόρων (κέρδη ή ζημιές)	10.378	-31,2
Αριθμός επιχειρήσεων	206	0,0

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Πίνακας 11 – Θεσσαλία

Δείκτες δραστηριότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Κυκλοφοριακή ταχύτητα ενεργητικού	1,4:1	1,5:1	1,3:1	1,5:1
Είσπραξη απαιτήσεων	68 ημ.	68 ημ.	61 ημ.	58 ημ.
Διατήρηση αποθεμάτων	65 ημ.	61 ημ.	61 ημ.	53 ημ.
Δείκτες διάρθρωσης κεφαλαίων	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Δανειακή επιβάρυνση	68,1%	63,8%	69,5%	68,2%
Βραχυπρόθεσμη επιβάρυνση	3,1:1	3,5:1	2,0:1	2,1:1
Τραπεζική επιβάρυνση	40,0%	38,7%	44,5%	43,1%
Δείκτες ρευστότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Γενική ρευστότητα	1,43	1,47	1,34	1,31
Άμεση ρευστότητα	0,82	0,81	0,79	0,77
Χρηματική ρευστότητα	0,33	0,26	0,30	0,25
Δείκτες αποδοτικότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Ποσοστό μικτού κέρδους	14,4%	14,4%	19,7%	19,1%
Ποσοστό καθαρού κέρδους	1,6%	2,4%	2,8%	2,7%
Αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων	7,0%	9,7%	12,4%	13,0%
Αποδοτικότητα συνολικών κεφαλαίων	3,7%	5,2%	5,2%	5,7%
Δείκτες μεγέθυνσης	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2020	2020	2020
Μεταβολή πωλήσεων	0,9%		-8,5%	
Μεταβολή ενεργητικού	6,7%		4,3%	
Μεταβολή παγίων	4,0%		1,9%	
Μεταβολή μικτών κερδών	1,0%		-5,6%	
Μεταβολή καθαρών κερδών	-31,2%		-4,3%	

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

6. Ιόνια Νησιά

Το 2020 στην περιφέρεια των Ιονίων Νήσων είχαν έδρα 72 εμπορικές εταιρείες ΑΕ και ΕΠΕ, καλύπτοντας το 1,3% του συνόλου των εμπορικών εταιρειών του δείγματος. Η συμμετοχή τους στα συνολικά μεγέθη του εμπορίου ήταν χαμηλή, καθώς το ενεργητικό τους κάλυψε μόλις το 0,4% του συνολικού ενεργητικού και οι πωλήσεις τους μόλις το 0,3% των συνολικών πωλήσεων.

Ο κύκλος εργασιών των εταιρειών της περιφέρειας παρουσίασε σημαντική πτώση κατά 21,8%, διαμορφούμενος σε €175,1 εκατ. το 2020. Τα μικτά κέρδη μειώθηκαν με ακόμα υψηλότερο ρυθμό (κατά 25,6%). Ως εκ τούτου, το ποσοστό μικτού κέρδους εμφανίζεται μειωμένο σε σχέση με το προηγούμενο έτος (15,6% από 16,4% το 2019). Οι εξελίξεις αυτές οδήγησαν στη σημαντική επιδείνωση της λειτουργικής κερδοφορίας κατά 72,9%. Το τελικό καθαρό αποτέλεσμα περιορίστηκε κατά 79,9%, με εγγραφή κερδών προ φόρων ύψους €1,2 εκατ. το 2020 (από €6 εκατ. περίπου το 2019). Οι δείκτες του ποσοστού καθαρού κέρδους και της αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων μειώθηκαν αισθητά σε 0,7% και 2,6% αντίστοιχα.

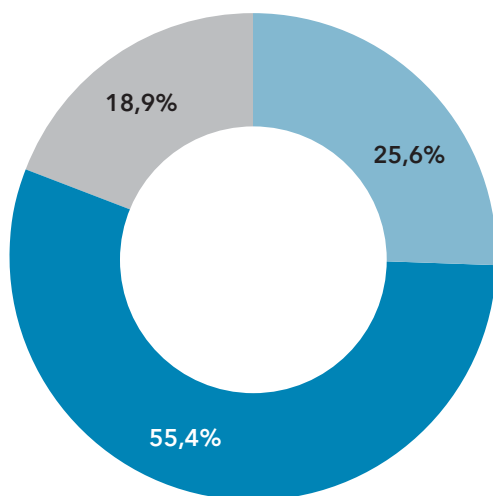
Τα συνολικά κεφάλαια των εταιρειών της περιφέρειας σημείωσαν μικρή άνοδο κατά 3,7% και διαμορφώθηκαν σε €155 εκατ. περίπου το 2020. Η κυκλοφοριακή ταχύτητα του ενεργητικού μειώθηκε σε 1,1:1. Από τα στοιχεία που συγκροτούν το ενεργητικό, μόνο τα διαθέσιμα ανέκαμψαν αισθητά (48,3%), ενώ κυκλοφορούν και πάγιο ενεργητικό κατέγραψαν μικρή πτώση. Ο μέσος χρόνος είσπραξης απαιτήσεων και η μέση διάρκεια διατήρησης αποθεμάτων αυξήθηκαν σε 57 και 87 ημέρες αντίστοιχα.

Τα ίδια κεφάλαια μειώθηκαν με διψήφιο ρυθμό (-12,1%). Παράλληλα, το συνολικό χρέος διευρύνθηκε σημαντικά κατά 12,4%, με αποτέλεσμα η δανειακή επιβάρυνση να ανέλθει σε 69,7% το 2020. Ο λόγος των βραχυπρόθεσμων προς τις μέσο-μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις διαμορφώθηκε σε 1,8:1, μειωμένος ελαφρά σε σχέση με το προηγούμενο έτος, ενώ το μερίδιο των τραπεζικών υποχρεώσεων στο σύνολο του χρέους αυξήθηκε σε 48,2%. Οι δείκτες ρευστότητας βελτιώθηκαν, η δε γενική ρευστότητα διαμορφώθηκε σε 1,64 το 2020.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6

Ιόνια Νησιά

(διάρθρωση ενεργητικού=100%)

■ Κυκλοφορούν ενεργητικό ■ Πάγιο ενεργητικό ■ Διαθέσιμα

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Πίνακας 12 – Ιόνια Νησιά**Ενοποιημένος ισολογισμός (€ '000)**

Ενεργητικό	2020	%Δ 2020/2019
Πάγιο ενεργητικό	39.730	-5,4
Κυκλοφορούν ενεργητικό	85.866	-2,0
Διαθέσιμα	29.302	48,3
Σύνολο ενεργητικού	154.898	3,7
Παθητικό		
Ίδια κεφάλαια	46.901	-12,1
Υποχρεώσεις	107.997	12,4
Αποτελέσματα χρήσης (€ '000)		
Κύκλος εργασιών	175.139	-21,8
Μικτά αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως (κέρδη ή ζημιές)	27.298	-25,6
Λειτουργικά αποτελέσματα (κέρδη ή ζημιές)	1.784	-72,9
Καθαρά αποτελέσματα χρήσεως προ φόρων (κέρδη ή ζημιές)	1.214	-79,9
Αριθμός επιχειρήσεων	72	0,0

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Πίνακας 13 – Ιόνια Νησιά

Δείκτες δραστηριότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Κυκλοφοριακή ταχύτητα ενεργητικού	1,1:1	1,5:1	1,3:1	1,5:1
Είσπραξη απαιτήσεων	57 ημ.	51 ημ.	61 ημ.	58 ημ.
Διατήρηση αποθεμάτων	87 ημ.	68 ημ.	61 ημ.	53 ημ.
Δείκτες διάρθρωσης κεφαλαίων	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Δανειακή επιβάρυνση	69,7%	64,3%	69,5%	68,2%
Βραχυπρόθεσμη επιβάρυνση	1,8:1	2,2:1	2,0:1	2,1:1
Τραπεζική επιβάρυνση	48,2%	42,7%	44,5%	43,1%
Δείκτες ρευστότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Γενική ρευστότητα	1,64	1,62	1,34	1,31
Άμεση ρευστότητα	0,82	0,78	0,79	0,77
Χρηματική ρευστότητα	0,43	0,31	0,30	0,25
Δείκτες αποδοτικότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Ποσοστό μικτού κέρδους	15,6%	16,4%	19,7%	19,1%
Ποσοστό καθαρού κέρδους	0,7%	2,7%	2,8%	2,7%
Αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων	2,6%	11,3%	12,4%	13,0%
Αποδοτικότητα συνολικών κεφαλαίων	2,0%	5,3%	5,2%	5,7%
Δείκτες μεγέθυνσης	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2020	2020	2020
Μεταβολή πωλήσεων	-21,8%		-8,5%	
Μεταβολή ενεργητικού	3,7%		4,3%	
Μεταβολή παγίων	-5,4%		1,9%	
Μεταβολή μικτών κερδών	-25,6%		-5,6%	
Μεταβολή καθαρών κερδών	-79,9%		-4,3%	

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

7. Δυτική Ελλάδα

Στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας είχαν την έδρα τους 162 εμπορικές εταιρείες ΑΕ και ΕΠΕ το 2020, καλύπτοντας το 2,9% του συνόλου των εμπορικών εταιρειών της χώρας. Τόσο το ενεργητικό τους όσο και οι πωλήσεις τους αντιστοιχούσαν στο 1,1% του συνόλου.

Ο κύκλος εργασιών τους παρέμεινε ουσιαστικά αμετάβλητος και διαμορφώθηκε στα €606,6 εκατ. το 2020. Ωστόσο, ο περιορισμός του κόστους οδήγησε σε μικρή αύξηση των μικτών κερδών κατά 3,0%, με αποτέλεσμα το ποσοστό μικτού κέρδους να ανέλθει σε 16,3%. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την άνοδο των λειτουργικών εσόδων κατά 36,2% αλλά και τη δραστική περικοπή των λειτουργικών δαπανών (κατά €4,4 εκατ. σε απόλυτα μεγέθη), οδήγησε στην εντυπωσιακή βελτίωση τόσο του λειτουργικού όσο και του καθαρού αποτελέσματος, τα δε κέρδη προ φόρου ανήλθαν σε €23,9 εκατ. το 2020, αυξημένα κατά 58,7%. Το ποσοστό καθαρού κέρδους και η αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων βελτιώθηκαν αισθητά και διαμορφώθηκαν σε 3,9% και 12,7% αντίστοιχα.

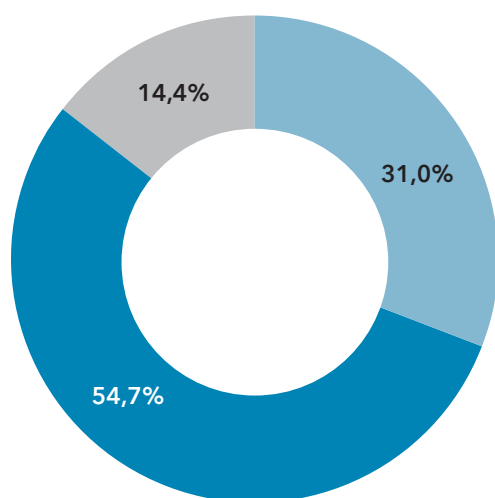
Το ενεργητικό των εταιρειών ενισχύθηκε κατά 10,5% και διαμορφώθηκε σε €461,9 εκατ. Όλα τα στοιχεία που συγκροτούν το ενεργητικό αυξήθηκαν, με τα διαθέσιμα να εμφανίζουν τη μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση (53,4%). Η κυκλοφοριακή ταχύτητα του ενεργητικού μειώθηκε οριακά (1,3:1). Η μέση διάρκεια είσπραξης απαιτήσεων αυξήθηκε σε 83 ημέρες και η μέση διάρκεια διατήρησης αποθεμάτων σε 55 ημέρες το 2020.

Περαιτέρω, τα συνολικά ίδια κεφάλαια ενισχύθηκαν κατά 3,7%. Ταυτόχρονα, οι συνολικές υποχρεώσεις διευρύνθηκαν με αρκετά υψηλότερο ρυθμό (15,8%), με αποτέλεσμα την επέκταση της δανειακής επιβάρυνσης σε 59,3% το 2020. Ο λόγος των βραχυπρόθεσμων προς τις μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις αυξήθηκε σε 3,5:1, ενώ και το μερίδιο των τραπεζικών υποχρεώσεων διευρύνθηκε σε 42% περίπου. Όλοι οι δείκτες ρευστότητας παρουσίασαν βελτίωση το 2020.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7

Δυτική Ελλάδα

(διάρθρωση ενεργητικού=100%)

■ Κυκλοφορούν ενεργητικό ■ Πάγιο ενεργητικό ■ Διαθέσιμα

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Πίνακας 14 – Δυτική Ελλάδα**Ενοποιημένος ισολογισμός (€ '000)**

Ενεργητικό	2020	%Δ 2020/2019
Πάγιο ενεργητικό	142.980	3,6
Κυκλοφορούν ενεργητικό	252.536	6,7
Διαθέσιμα	66.381	53,4
Σύνολο ενεργητικού	461.897	10,5
Παθητικό		
Ίδια κεφάλαια	188.023	3,7
Υποχρεώσεις	273.874	15,8
Αποτελέσματα χρήσης (€ '000)		
Κύκλος εργασιών	606.600	0,0
Μικτά αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως (κέρδη ή ζημιές)	99.165	3,0
Λειτουργικά αποτελέσματα (κέρδη ή ζημιές)	25.918	53,9
Καθαρά αποτελέσματα χρήσεως προ φόρων (κέρδη ή ζημιές)	23.852	58,7
Αριθμός επιχειρήσεων	162	0,0

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Πίνακας 15 – Δυτική Ελλάδα

Δείκτες δραστηριότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Κυκλοφοριακή ταχύτητα ενεργητικού	1,3:1	1,5:1	1,3:1	1,5:1
Είσπραξη απαιτήσεων	83 ημ.	77 ημ.	61 ημ.	58 ημ.
Διατήρηση αποθεμάτων	55 ημ.	49 ημ.	61 ημ.	53 ημ.
Δείκτες διάρθρωσης κεφαλαίων	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Δανειακή επιβάρυνση	59,3%	56,6%	69,5%	68,2%
Βραχυπρόθεσμη επιβάρυνση	3,5:1	5,4:1	2,0:1	2,1:1
Τραπεζική επιβάρυνση	41,9%	38,7%	44,5%	43,1%
Δείκτες ρευστότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Γενική ρευστότητα	1,50	1,40	1,34	1,31
Άμεση ρευστότητα	0,99	0,89	0,79	0,77
Χρηματική ρευστότητα	0,34	0,25	0,30	0,25
Δείκτες αποδοτικότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Ποσοστό μικτού κέρδους	16,3%	15,9%	19,7%	19,1%
Ποσοστό καθαρού κέρδους	3,9%	2,5%	2,8%	2,7%
Αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων	12,7%	8,3%	12,4%	13,0%
Αποδοτικότητα συνολικών κεφαλαίων	6,4%	4,8%	5,2%	5,7%
Δείκτες μεγέθυνσης	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020		2020	
Μεταβολή πωλήσεων	0,0%		-8,5%	
Μεταβολή ενεργητικού	10,5%		4,3%	
Μεταβολή παγίων	3,6%		1,9%	
Μεταβολή μικτών κερδών	3,0%		-5,6%	
Μεταβολή καθαρών κερδών	58,7%		-4,3%	

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

8. Στερεά Ελλάδα

Στην περιφέρεια αυτή είχαν έδρα 116 εμπορικές εταιρείες ΑΕ και ΕΠΕ το 2020, καλύπτοντας το 2,0% του συνόλου της χώρας. Τόσο το ενεργητικό τους όσο και οι πωλήσεις τους αντιστοιχούσαν στο 0,7% του συνόλου.

Ο κύκλος εργασιών των εταιρειών αυτών σημείωσε μικρή αύξηση κατά 1,3% και διαμορφώθηκε σε €380,7 εκατ. το 2020. Τα μικτά κέρδη αυξήθηκαν με ελαφρώς μεγαλύτερο ρυθμό (3,3%), λόγω της συγκράτησης του κόστους πωληθέντων. Ως εκ τούτου, το ποσοστό μικτού κέρδους ανέκαμψε σε 20,2%. Οι εξελίξεις αυτές είχαν ως αποτέλεσμα τη βελτίωση της λειτουργικής κερδοφορίας κατά 17,1%, γεγονός το οποίο οδήγησε και σε ανάλογη βελτίωση του καθαρού αποτελέσματος, με εγγραφή κερδών προ φόρων ύψους €13,2 εκατ. το 2020. Οι δείκτες ποσοστού καθαρού κέρδους και αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων βελτιώθηκαν και διαμορφώθηκαν σε 3,5% και 11,9% αντίστοιχα.

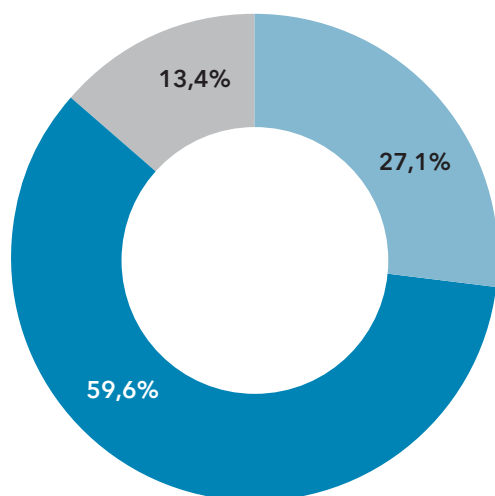
Τα συνολικά κεφάλαια των εταιρειών της περιφέρειας αυξήθηκαν μόλις κατά 1,0% και διαμορφώθηκαν σε €289,0 εκατ. Η κυκλοφοριακή ταχύτητα των συνολικών κεφαλαίων διαμορφώθηκε σε 1,3:1. Το κυκλοφορούν υποχώρησε κατά 4,7%, ενώ τα διαθέσιμα σημείωσαν αισθητή άνοδο (+35,9%). Ισχνή ήταν η αύξηση των παγίων (+1,3%) το 2020. Η μέση διάρκεια είσπραξης απαιτήσεων περιορίστηκε σε 76 ημέρες, ενώ η μέση διάρκεια διατήρησης αποθεμάτων αυξήθηκε σε 89 ημέρες.

Όσον αφορά τα στοιχεία του παθητικού, στασιμότητα επέδειξαν τα ίδια κεφάλαια, ενώ μικρή άνοδο εμφάνισαν οι υποχρεώσεις κατά 1,6%. Συνεπώς, η δανειακή επιβάρυνση αυξήθηκε ελαφρά σε 61,4%. Ο λόγος των βραχυπρόθεσμων προς τις μέσο-μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις υποχώρησε σε 4,0:1, ενώ το μερίδιο των τραπεζικών υποχρεώσεων προς το συνολικό χρέος δεν παρουσίασε ιδιαίτερη μεταβολή. Τέλος, η γενική και η άμεση ρευστότητα αυξήθηκαν οριακά σε 1,48 και 0,83 αντίστοιχα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8

Στερεά Ελλάδα

(διάρθρωση ενεργητικού=100%)

■ Κυκλοφορούν ενεργητικό ■ Πάγιο ενεργητικό ■ Διαθέσιμα

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Πίνακας 16 – Στερεά Ελλάδα**Ενοποιημένος ισολογισμός (€ '000)**

Ενεργητικό	2020	%Δ 2020/2019
Πάγιο ενεργητικό	78.256	1,3
Κυκλοφορούν ενεργητικό	172.104	-4,7
Διαθέσιμα	38.596	35,9
Σύνολο ενεργητικού	288.957	1,0
Παθητικό		
Ίδια κεφάλαια	111.404	0,0
Υποχρεώσεις	177.552	1,6
Αποτελέσματα χρήσης (€ '000)		
Κύκλος εργασιών	380.739	1,3
Μικτά αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως (κέρδη ή ζημιές)	76.778	3,3
Λειτουργικά αποτελέσματα (κέρδη ή ζημιές)	14.564	17,1
Καθαρά αποτελέσματα χρήσεως προ φόρων (κέρδη ή ζημιές)	13.246	16,3
Αριθμός επιχειρήσεων	116	0,0

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Πίνακας 17 – Στερεά Ελλάδα

Δείκτες δραστηριότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Κυκλοφοριακή ταχύτητα ενεργητικού	1,3:1	1,3:1	1,3:1	1,5:1
Είσπραξη απαιτήσεων	76 ημ.	85 ημ.	61 ημ.	58 ημ.
Διατήρηση αποθεμάτων	89 ημ.	85 ημ.	61 ημ.	53 ημ.
Δείκτες διάρθρωσης κεφαλαίων	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Δανειακή επιβάρυνση	61,4%	61,1%	69,5%	68,2%
Βραχυπρόθεσμη επιβάρυνση	4,0:1	4,4:1	2,0:1	2,1:1
Τραπεζική επιβάρυνση	34,4%	34,3%	44,5%	43,1%
Δείκτες ρευστότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Γενική ρευστότητα	1,48	1,47	1,34	1,31
Άμεση ρευστότητα	0,83	0,82	0,79	0,77
Χρηματική ρευστότητα	0,28	0,20	0,30	0,25
Δείκτες αποδοτικότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Ποσοστό μικτού κέρδους	20,2%	19,8%	19,7%	19,1%
Ποσοστό καθαρού κέρδους	3,5%	3,0%	2,8%	2,7%
Αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων	11,9%	10,2%	12,4%	13,0%
Αποδοτικότητα συνολικών κεφαλαίων	5,6%	5,1%	5,2%	5,7%
Δείκτες μεγέθυνσης	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2020	2020	2020
Μεταβολή πωλήσεων	1,3%		-8,5%	
Μεταβολή ενεργητικού	1,0%		4,3%	
Μεταβολή παγίων	1,3%		1,9%	
Μεταβολή μικτών κερδών	3,3%		-5,6%	
Μεταβολή καθαρών κερδών	16,3%		-4,3%	

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

9. Αττική

Ο αριθμός των εμπορικών εταιρειών του δείγματος που είχαν έδρα στην περιφέρεια Αττικής ανήλθε σε 3.404, αποτελώντας το 60,0% του συνόλου, γεγονός ενδεικτικό της πολύ υψηλής γεωγραφικής συγκέντρωσης της εμπορικής δραστηριότητας. Το ενεργητικό τους κάλυπτε το 80,9% του συνολικού ενεργητικού και οι πωλήσεις το 81,9% των συνολικών πωλήσεων.

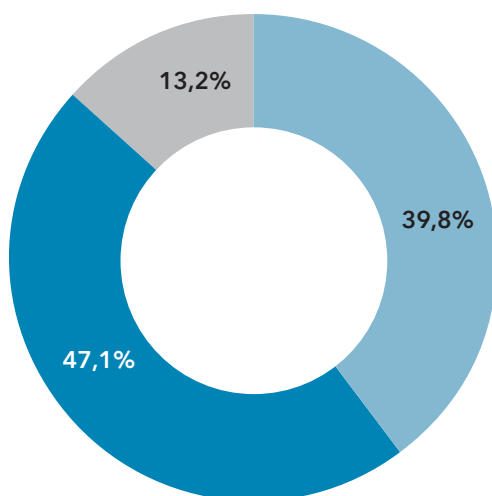
Το 2020 ο κύκλος εργασιών των εταιρειών μειώθηκε κατά 9,9% και διαμορφώθηκε σε 44,2 δισ., ενώ τα μικτά κέρδη μειώθηκαν με χαμηλότερο ρυθμό, κατά 6,6%. Ως εκ τούτου, το ποσοστό μικτού κέρδους αυξήθηκε και διαμορφώθηκε σε 20,0%. Οι εξελίξεις αυτές οδήγησαν σε υποχώρηση τη λειτουργική κερδοφορία (-3,9%), αν και ηπιότερη από αυτή των μικτών κερδών, λόγω της βελτίωσης των λειτουργικών εσόδων κατά περίπου 30% και της παράλληλης συγκράτησης των δαπανών. Τελικά, τα καθαρά κέρδη προ φόρου μειώθηκαν κατά 5,7% και διαμορφώθηκαν σε €1,3 δισ. Η μείωση των κερδών με μικρότερο ρυθμό σε σχέση με αυτόν των πωλήσεων οδήγησε στην οριακή ανάκαμψη του ποσοστού καθαρού κέρδους σε 2,9% (από 2,7% το προηγούμενο έτος), ενώ η αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων υποχώρησε ελαφρά σε 13,0% το 2020.

Τα συνολικά κεφάλαια ενισχύθηκαν κατά 3,4% και διαμορφώθηκαν σε €32,6 δισ. Η κυκλοφοριακή ταχύτητα του ενεργητικού σημείωσε μικρή υποχώρηση σε 1,4:1. Από τα στοιχεία του ενεργητικού, τα ρευστά διαθέσιμα αυξήθηκαν σημαντικά κατά 27,4%, ενώ μικρή αύξηση παρουσίασε και το πάγιο ενεργητικό κατά 1,7%. Αμελητέα ήταν η μεταβολή του κυκλοφορούντος (-0,4%). Περαιτέρω, οι δείκτες της μέσης διάρκειας διατήρησης αποθεμάτων και είσπραξης απαιτήσεων διαμορφώθηκαν σε 58 ημέρες, αυξημένοι σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9

Αττική

(διάρθρωση ενεργητικού=100%)

■ Κυκλοφορούν ενεργητικό ■ Πάγιο ενεργητικό ■ Διαθέσιμα

Σχετικά με τα στοιχεία του παθητικού, τα ίδια κεφάλαια δεν παρουσίασαν ιδιαίτερη μεταβολή (+0,3%), ενώ η παράλληλη διευρυνση των υποχρεώσεων κατά 4,8% είχε σαν αποτέλεσμα την επέκταση της δανειακής επιβάρυνσης σε 70,2%. Ο λόγος των βραχυπρόθεσμων προς τις μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις υποχώρησε οριακά σε 1,9:1, ενώ το μερίδιο των τραπεζικών υποχρεώσεων στο συνολικό χρέος παρουσίασε άνοδο και διαμορφώθηκε σε 44,8%. Η γενική ρευστότητα διαμορφώθηκε σε 1,32 το 2020, ελαφρώς βελτιωμένη σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

Πίνακας 18 – Αττική**Ενοποιημένος ισολογισμός (€ '000)**

Ενεργητικό	2020	%Δ 2020/2019
Πάγιο ενεργητικό	12.963.941	1,7
Κυκλοφορούν ενεργητικό	15.339.523	-0,4
Διαθέσιμα	4.293.042	27,4
Σύνολο ενεργητικού	32.596.506	3,4
Παθητικό		
Ίδια κεφάλαια	9.720.601	0,3
Υποχρεώσεις	22.875.905	4,8
Αποτελέσματα χρήσης (€ '000)		
Κύκλος εργασιών	44.241.416	-9,9
Μικτά αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως (κέρδη ή ζημιές)	8.861.569	-6,6
Λειτουργικά αποτελέσματα (κέρδη ή ζημιές)	1.483.686	-3,9
Καθαρά αποτελέσματα χρήσεως προ φόρων (κέρδη ή ζημιές)	1.261.802	-5,7
Αριθμός επιχειρήσεων	3.404	0,0

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Πίνακας 19 – Αττική

Δείκτες δραστηριότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Κυκλοφοριακή ταχύτητα ενεργητικού	1,4:1	1,6:1	1,3:1	1,5:1
Είσπραξη απαιτήσεων	58 ημ.	56 ημ.	61 ημ.	58 ημ.
Διατήρηση αποθεμάτων	58 ημ.	50 ημ.	61 ημ.	53 ημ.
Δείκτες διάρθρωσης κεφαλαίων	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Δανειακή επιβάρυνση	70,2%	69,2%	69,5%	68,2%
Βραχυπρόθεσμη επιβάρυνση	1,9:1	2,0:1	2,0:1	2,1:1
Τραπεζική επιβάρυνση	44,8%	43,3%	44,5%	43,1%
Δείκτες ρευστότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Γενική ρευστότητα	1,32	1,30	1,34	1,31
Άμεση ρευστότητα	0,78	0,77	0,79	0,77
Χρηματική ρευστότητα	0,30	0,25	0,30	0,25
Δείκτες αποδοτικότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Ποσοστό μικτού κέρδους	20,0%	19,3%	19,7%	19,1%
Ποσοστό καθαρού κέρδους	2,9%	2,7%	2,8%	2,7%
Αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων	13,0%	13,8%	12,4%	13,0%
Αποδοτικότητα συνολικών κεφαλαίων	5,3%	5,8%	5,2%	5,7%
Δείκτες μεγέθυνσης	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2020	2020	2020
Μεταβολή πωλήσεων	-9,9%	-9,9%	-8,5%	-8,5%
Μεταβολή ενεργητικού	3,4%	3,4%	4,3%	4,3%
Μεταβολή παγίων	1,7%	1,7%	1,9%	1,9%
Μεταβολή μικτών κερδών	-6,6%	-6,6%	-5,6%	-5,6%
Μεταβολή καθαρών κερδών	-5,7%	-5,7%	-4,3%	-4,3%

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

10. Πελοπόννησος

Ο αριθμός των εμπορικών εταιρειών του δείγματος που είχαν έδρα στην περιφέρεια Πελοποννήσου διαμορφώθηκε σε 124, καλύπτοντας ποσοστό 2,2% του συνόλου των ΑΕ και ΕΠΕ του εμπορίου. Το ενεργητικό τους αντιστοιχούσε στο 0,7% του συνολικού ενεργητικού και οι πωλήσεις τους στο 1,0% των συνολικών πωλήσεων.

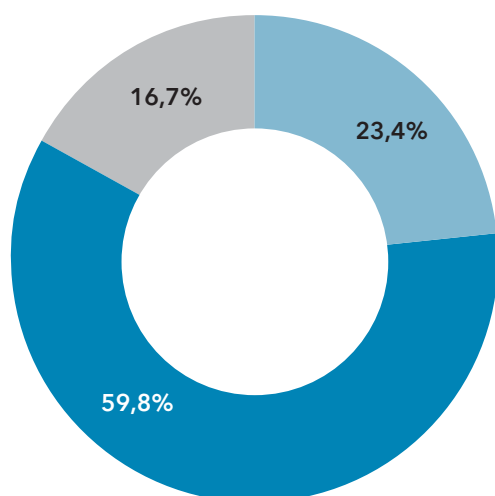
Το 2020 ο κύκλος εργασιών των εταιρειών της περιφέρειας αυξήθηκε οριακά κατά 0,4% και ανήλθε σε €542,3 εκατ. Όμως, ο περιορισμός του κόστους πωληθέντων είχε σαν αποτέλεσμα την ταχύτερη αύξηση των μικτών κερδών (+5,6%), με το μικτό περιθώριο να διαμορφώνεται σε 13,0%, ελαφρά αυξημένο σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Η άνοδος των μικτών κερδών οδήγησε σε βελτίωση του λειτουργικού αποτελέσματος κατά 14,5%, ενώ τα κέρδη προ φόρου διαμορφώθηκαν τελικά σε €15,9 εκατ., αυξημένα κατά 15,9%. Ο δείκτης του ποσοστού καθαρού κέρδους διαμορφώθηκε σε 2,9% από 2,5% το 2019, ενώ και η αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων παρουσίασε θετική μεταβολή και διαμορφώθηκε σε 14,9% το 2020.

Περαιτέρω, τα συνολικά κεφάλαια των εταιρειών της περιφέρειας αυξήθηκαν κατά 5,4% και διαμορφώθηκαν σε €291,5 εκατ. Ο δείκτης κυκλοφοριακής ταχύτητας των κεφαλαίων δεν παρουσίασε ιδιαίτερη μεταβολή (1,9:1). Από τα στοιχεία που συγκροτούν το ενεργητικό, τα διαθέσιμα σημείωσαν σημαντική αύξηση (47,5%), ενώ μικρή ήταν η αύξηση των καθαρών παγίων, μόλις 1,2%. Το κυκλοφορούν περιορίστηκε ελαφρά, κατά 0,9%. Ο δείκτης της είσπραξης απαιτήσεων μειώθηκε σε 59 ημέρες, ενώ η μέση διάρκεια διατήρησης αποθεμάτων διαμορφώθηκε σε 40 ημέρες (από 37 το προηγούμενο έτος).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 10

Πελοπόννησος

(διάρθρωση ενεργητικού=100%)

■ Κυκλοφορούν ενεργητικό ■ Πάγιο ενεργητικό ■ Διαθέσιμα

Τα ίδια κεφάλαια μεταβλήθηκαν οριακά (-0,3%), ενώ ο ρυθμός μεγέθυνσης των υποχρεώσεων ανήλθε σε 9,0%, με αποτέλεσμα η δανειακή επιβάρυνση να σημειώσει άνοδο και να διαμορφωθεί σε 63,5%. Ο λόγος βραχυπρόθεσμων προς μέσο-μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις υποχώρησε σε 7,4:1, ενώ ανοδική ήταν η εξέλιξη του μεριδίου των τραπεζικών υποχρεώσεων στο συνολικό χρέος, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται σε 22,9%. Τέλος, όλοι οι δείκτες ρευστότητας βελτιώθηκαν, η δε γενική ρευστότητα ανήλθε σε 1,37 το 2020.

Πίνακας 20 – Πελοπόννησος**Ενοποιημένος ισολογισμός (€ '000)**

Ενεργητικό	2020	%Δ 2020/2019
Πάγιο ενεργητικό	68.267	1,2
Κυκλοφορούν ενεργητικό	174.461	-0,9
Διαθέσιμα	48.806	47,5
Σύνολο ενεργητικού	291.534	5,4
Παθητικό		
Ίδια κεφάλαια	106.439	-0,3
Υποχρεώσεις	185.095	9,0
Αποτελέσματα χρήσης (€ '000)		
Κύκλος εργασιών	542.336	0,4
Μικτά αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως (κέρδη ή ζημιές)	70.697	5,6
Λειτουργικά αποτελέσματα (κέρδη ή ζημιές)	16.688	14,5
Καθαρά αποτελέσματα χρήσεως προ φόρων (κέρδη ή ζημιές)	15.909	15,9
Αριθμός επιχειρήσεων	124	0,0

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Πίνακας 21 – Πελοπόννησος

Δείκτες δραστηριότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Κυκλοφοριακή ταχύτητα ενεργητικού	1,9:1	2,0:1	1,3:1	1,5:1
Είσπραξη απαιτήσεων	59 ημ.	62 ημ.	61 ημ.	58 ημ.
Διατήρηση αποθεμάτων	40 ημ.	37 ημ.	61 ημ.	53 ημ.
Δείκτες διάρθρωσης κεφαλαίων	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Δανειακή επιβάρυνση	63,5%	61,4%	69,5%	68,2%
Βραχυπρόθεσμη επιβάρυνση	7,4:1	10,1:1	2,0:1	2,1:1
Τραπεζική επιβάρυνση	22,9%	21,1%	44,5%	43,1%
Δείκτες ρευστότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Γενική ρευστότητα	1,37	1,35	1,34	1,31
Άμεση ρευστότητα	0,84	0,82	0,79	0,77
Χρηματική ρευστότητα	0,30	0,22	0,30	0,25
Δείκτες αποδοτικότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Ποσοστό μικτού κέρδους	13,0%	12,4%	19,7%	19,1%
Ποσοστό καθαρού κέρδους	2,9%	2,5%	2,8%	2,7%
Αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων	14,9%	12,9%	12,4%	13,0%
Αποδοτικότητα συνολικών κεφαλαίων	6,2%	5,7%	5,2%	5,7%
Δείκτες μεγέθυνσης	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2020	2020	2020
Μεταβολή πωλήσεων	0,4%		-8,5%	
Μεταβολή ενεργητικού	5,4%		4,3%	
Μεταβολή παγίων	1,2%		1,9%	
Μεταβολή μικτών κερδών	5,6%		-5,6%	
Μεταβολή καθαρών κερδών 15,9%	-4,3%			

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

11. Βόρειο Αιγαίο

Στην περιφέρεια Β. Αιγαίου είχαν την έδρα τους 52 εμπορικές ΑΕ και ΕΠΕ, ποσοστό 0,9% του συνόλου. Η συμμετοχή των επιχειρήσεων αυτών στα μεγέθη του εγχώριου εμπορίου ήταν χαμηλή, αφού το ενεργητικό τους και οι πωλήσεις τους κάλυψαν μερίδιο μόλις 0,2% του συνόλου.

Ο κύκλος εργασιών των εταιρειών της περιφέρειας μειώθηκε κατά 9,9% και διαμορφώθηκε σε €119 εκατ. το 2020. Μεγαλύτερη όμως ήταν η πτώση των μικτών κερδών (-14,9%) και ως εκ τούτου, το ποσοστό μικτού κέρδους περιορίστηκε σε 17,1% το τελευταίο έτος. Τα γεγονότα αυτά οδήγησαν στην επιδείνωση της λειτουργικής (-37,3%) και τελικά της καθαρής κερδοφορίας (-40,4%), με εγγραφή κερδών χρήσεως €2,3 εκατ. Οι δείκτες του ποσοστού καθαρού κέρδους και της αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων υποχώρησαν σε 1,9% και 3,6% αντίστοιχα.

Τα συνολικά κεφάλαια των εταιρειών της περιφέρειας παρουσίασαν μικρή αύξηση κατά 1,6% και διαμορφώθηκαν σε €87,7 εκατ. το 2020. Η κυκλοφοριακή ταχύτητα των συνολικών κεφαλαίων μειώθηκε οριακά σε 1,4:1. Από τα στοιχεία που συγκροτούν το ενεργητικό, αύξηση κατέγραψαν τα διαθέσιμα (12,3%) και τα πάγια (4,4%), ενώ το κυκλοφορούν μειώθηκε κατά 3,3% το τελευταίο έτος. Οι δείκτες της μέσης διάρκειας είσπραξης απαιτήσεων και διατήρησης αποθεμάτων δεν παρουσίασαν ιδιαίτερη μεταβολή και διαμορφώθηκαν σε 43 ημέρες και 62 ημέρες αντίστοιχα.

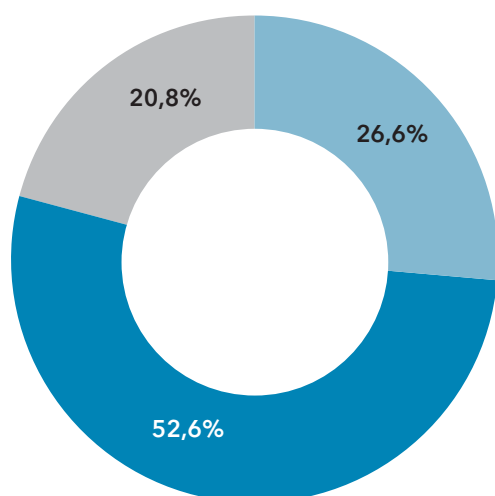
Τα ίδια κεφάλαια περιορίστηκαν κατά 5,1% το 2020/2019. Το ίδιο διάστημα οι υποχρεώσεις αυξήθηκαν κατά 8,3%, με αποτέλεσμα η δανειακή επιβάρυνση να διευρυνθεί σε 53,6%. Ο λόγος βραχυπρόθεσμων προς μέσο-μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις υποχώρησε σε 4,0:1, ενώ το μερίδιο των τραπεζικών υποχρεώσεων στο συνολικό

χρέος αυξήθηκε σε 32,9%. Η γενική και η άμεση ρευστότητα επιδεινώθηκαν (έστω και οριακά), ενώ μικρή βελτίωση παρουσίασε η χρηματική ρευστότητα το 2020.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 11

Βόρειο Αιγαίο

(διάρθρωση ενεργητικού=100%)

■ Κυκλοφορούν ενεργητικό ■ Πάγιο ενεργητικό ■ Διαθέσιμα

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Πίνακας 22 – Βόρειο Αιγαίο**Ενοποιημένος ισολογισμός (€ '000)**

Ενεργητικό	2020	%Δ 2020/2019
Πάγιο ενεργητικό	23.351	4,4
Κυκλοφορούν ενεργητικό	46.177	-3,3
Διαθέσιμα	18.207	12,3
Σύνολο ενεργητικού	87.736	1,6
Παθητικό		
Ίδια κεφάλαια	40.696	-5,1
Υποχρεώσεις	47.040	8,3
Αποτελέσματα χρήσης (€ '000)		
Κύκλος εργασιών	119.011	-9,9
Μικτά αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως (κέρδη ή ζημιές)	20.333	-14,9
Λειτουργικά αποτελέσματα (κέρδη ή ζημιές)	2.582	-37,3
Καθαρά αποτελέσματα χρήσεως προ φόρων (κέρδη ή ζημιές)	2.289	-40,4
Αριθμός επιχειρήσεων	52	0,0

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Πίνακας 23 – Βόρειο Αιγαίο

Δείκτες δραστηριότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Κυκλοφοριακή ταχύτητα ενεργητικού	1,4:1	1,5:1	1,3:1	1,5:1
Είσπραξη απαιτήσεων	43 ημ.	43 ημ.	61 ημ.	58 ημ.
Διατήρηση αποθεμάτων	62 ημ.	61 ημ.	61 ημ.	53 ημ.
Δείκτες διάρθρωσης κεφαλαίων	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Δανειακή επιβάρυνση	53,6%	50,3%	69,5%	68,2%
Βραχυπρόθεσμη επιβάρυνση	4,0:1	5,2:1	2,0:1	2,1:1
Τραπεζική επιβάρυνση	32,9%	26,3%	44,5%	43,1%
Δείκτες ρευστότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Γενική ρευστότητα	1,71	1,75	1,34	1,31
Άμεση ρευστότητα	0,86	0,87	0,79	0,77
Χρηματική ρευστότητα	0,49	0,45	0,30	0,25
Δείκτες αποδοτικότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Ποσοστό μικτού κέρδους	17,1%	18,1%	19,7%	19,1%
Ποσοστό καθαρού κέρδους	1,9%	2,9%	2,8%	2,7%
Αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων	5,6%	9,0%	12,4%	13,0%
Αποδοτικότητα συνολικών κεφαλαίων	3,6%	5,3%	5,2%	5,7%
Δείκτες μεγέθυνσης	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2020	2020	2020
Μεταβολή πωλήσεων	-9,9%		-8,5%	
Μεταβολή ενεργητικού	1,6%		4,3%	
Μεταβολή παγίων	4,4%		1,9%	
Μεταβολή μικτών κερδών	-14,9%		-5,6%	
Μεταβολή καθαρών κερδών	-40,4%		-4,3%	

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

12. Νότιο Αιγαίο

Στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου είχαν έδρα 117 εμπορικές εταιρείες του δείγματος, καλύπτοντας μερίδιο 2,1% του συνόλου. Το ενεργητικό τους κάλυπτε το 1,0% του συνολικού ενεργητικού και ο κύκλος εργασιών τους το 0,8% των συνολικών πωλήσεων των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ της χώρας.

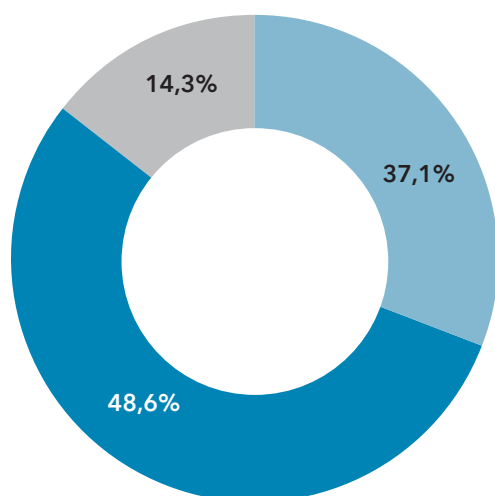
Οι πωλήσεις τους διαμορφώθηκαν σε €451,8 εκατ., παρουσιάζοντας σημαντική μείωση (-32,9%) έναντι του προηγούμενου έτους. Με επίσης υψηλό ρυθμό μειώθηκαν και τα μικτά κέρδη (-36,0%), με το ποσοστό μικτού κέρδους να υποχωρεί σε 11,8%. Η σημαντική μείωση των μικτών κερδών επέφερε την ανατροπή του λειτουργικού αποτελέσματος (από θετικό σε αρνητικό), με εγγραφή λειτουργικών ζημιών ύψους €1,9 εκατ. Το καθαρό προ φόρου αποτέλεσμα επίσης κατέστη αρνητικό με καταγραφή ζημιών ύψους €2,4 εκατ. το 2020. Ως εκ τούτου, το ποσοστό καθαρού κέρδους και η αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων απέκτησαν αρνητικό πρόσημο και διαμορφώθηκαν σε -0,5% και -2,5% αντίστοιχα.

Τα συνολικά κεφάλαια διευρύνθηκαν σε €383,9 εκατ., ελαφρά αυξημένα έναντι του προηγούμενου έτους (+1,2%). Η κυκλοφοριακή ταχύτητα ενεργητικού διαμορφώθηκε σε 1,2:1 (από 1,8:1 το 2019). Σχετικά με τα στοιχεία του ενεργητικού, εντυπωσιακή ποσοστιαία άνοδο κατέγραψαν τα ρευστά διαθέσιμα (56,4%), ενώ το κυκλοφορούν μειώθηκε κατά 7,6%. Τα πάγια εμφάνισαν οριακή μόνο μεταβολή (0,1%). Η μέση διάρκεια είσπραξης απαιτήσεων διευρύνθηκε σημαντικά σε 85 ημέρες, το ίδιο και η μέση διάρκεια διατήρησης αποθεμάτων που διαμορφώθηκε σε 48 ημέρες από 31 το προηγούμενο έτος.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12

Νότιο Αιγαίο

(διάρθρωση ενεργητικού=100%)

■ Κυκλοφορούν ενεργητικό ■ Πάγιο ενεργητικό ■ Διαθέσιμα

Από την πλευρά του παθητικού, τα ίδια κεφάλαια μειώθηκαν με διψήφιο ρυθμό (-15,9%), ενώ οι υποχρεώσεις αυξήθηκαν κατά 8,4%. Επομένως, ο δείκτης δανειακή επιβάρυνσης είχε ανοδική πορεία και διαμορφώθηκε σε 75,4% το 2020. Ο λόγος βραχυπρόθεσμων προς μέσο-μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις υποχώρησε σε 2,3:1, ενώ το μερίδιο των τραπεζικών υποχρεώσεων διευρύνθηκε σε 55,9%. Τέλος, οι δείκτες ρευστότητας βελτιώθηκαν, με τη γενική ρευστότητα να διαμορφώνεται στο 1,19 το 2020.

Πίνακας 24 – Νότιο Αιγαίο**Ενοποιημένος ισολογισμός (€ '000)**

Ενεργητικό	2020	%Δ 2020/2019
Πάγιο ενεργητικό	142.358	0,1
Κυκλοφορούν ενεργητικό	186.574	-7,6
Διαθέσιμα	54.936	56,4
Σύνολο ενεργητικού	383.868	1,2
Παθητικό		
Ίδια κεφάλαια	94.332	-15,9
Υποχρεώσεις	289.536	8,4
Αποτελέσματα χρήσης (€ '000)		
Κύκλος εργασιών	451.784	-32,9
Μικτά αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως (κέρδη ή ζημιές)	53.509	-36,0
Λειτουργικά αποτελέσματα (κέρδη ή ζημιές)	-1.907	-112,0
Καθαρά αποτελέσματα χρήσεως προ φόρων (κέρδη ή ζημιές)	-2.396	-116,3
Αριθμός επιχειρήσεων	117	0,0

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Πίνακας 25 – Νότιο Αιγαίο

Δείκτες δραστηριότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Κυκλοφοριακή ταχύτητα ενεργητικού	1,2:1	1,8:1	1,3:1	1,5:1
Είσπραξη απαιτήσεων	85 ημ.	65 ημ.	61 ημ.	58 ημ.
Διατήρηση αποθεμάτων	48 ημ.	31 ημ.	61 ημ.	53 ημ.
Δείκτες διάρθρωσης κεφαλαίων	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Δανειακή επιβάρυνση	75,4%	70,4%	69,5%	68,2%
Βραχυπρόθεσμη επιβάρυνση	2,3:1	3,5:1	2,0:1	2,1:1
Τραπεζική επιβάρυνση	55,9%	51,1%	44,5%	43,1%
Δείκτες ρευστότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Γενική ρευστότητα	1,19	1,14	1,34	1,31
Άμεση ρευστότητα	0,80	0,76	0,79	0,77
Χρηματική ρευστότητα	0,27	0,18	0,30	0,25
Δείκτες αποδοτικότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Ποσοστό μικτού κέρδους	11,8%	12,4%	19,7%	19,1%
Ποσοστό καθαρού κέρδους	-0,5%	2,2%	2,8%	2,7%
Αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων	-2,5%	13,1%	12,4%	13,0%
Αποδοτικότητα συνολικών κεφαλαίων	1,3%	5,9%	5,2%	5,7%
Δείκτες μεγέθυνσης	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020		2020	
Μεταβολή πωλήσεων	-32,9%		-8,5%	
Μεταβολή ενεργητικού	1,2%		4,3%	
Μεταβολή παγίων	0,1%		1,9%	
Μεταβολή μικτών κερδών	-36,0%		-5,6%	
Μεταβολή καθαρών κερδών	-116,3%		-4,3%	

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

13. Κρήτη

Στην περιφέρεια Κρήτης δραστηριοποιούνταν 256 εμπορικές ΑΕ και ΕΠΕ, που αντιστοιχούσαν στο 4,5% του συνόλου των εμπορικών εταιρειών της χώρας. Το ενεργητικό τους κάλυπτε το 2,4% του συνολικού ενεργητικού και ο κύκλος εργασιών τους το 2,3% των συνολικών πωλήσεων.

Οι πωλήσεις των εταιρειών της περιφέρειας μειώθηκαν κατά 7,6% και διαμορφώθηκαν σε €1,2 δισ. το 2020, ενώ τα μικτά κέρδη υποχώρησαν με ελαφρώς χαμηλότερο ρυθμό, κατά 5,7%, με αποτέλεσμα το ποσοστό μικτού κέρδους να βελτιωθεί σε 19,1% από 18,7% το προηγούμενο έτος. Οι εξελίξεις αυτές οδήγησαν στην επιδείνωση της λειτουργικής και καθαρής κερδοφορίας κατά 24,5% και 25,5% αντίστοιχα, με εγγραφή τελικά κερδών προ φόρου ύψους 18,1 εκατ. ευρώ το 2020. Ο δείκτης του ποσοστού καθαρού κέρδους μειώθηκε στο 1,5%, ενώ η αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων υποχώρησε σε 8,0% την εξεταζόμενη διετία.

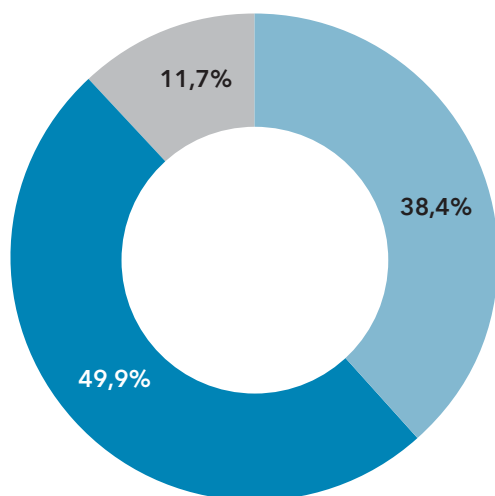
Το ενεργητικό των εταιρειών διαμορφώθηκε σε €950 εκατ. περίπου, αυξημένο σε σχέση με το προηγούμενο έτος (+3,8%). Η κυκλοφοριακή ταχύτητα του ενεργητικού μειώθηκε οριακά σε 1,3:1. Από τις μεταβολές των στοιχείων που συγκροτούν το ενεργητικό, ξεχωρίζει η αύξηση των διαθεσίμων κατά 20,9%, ενώ και η ενίσχυση των παγίων κεφαλαίων ήταν σχετικά ικανοποιητική (6,1%). Μικρή μείωση εμφάνισε το κυκλοφορούν κατά 1,2%. Η μέση διάρκεια είσπραξης απαιτήσεων διευρύνθηκε σε 66 ημέρες και η μέση διάρκεια διατήρησης αποθεμάτων σε 67 ημέρες το 2020/2019.

Περαιτέρω, μικρή μείωση παρουσίασαν τα ίδια κεφάλαια κατά 2,4%, ενώ οι υποχρεώσεις ενισχύθηκαν με ρυθμό 5,9% το ίδιο διάστημα, με αποτέλεσμα, η δανειακή επιβάρυνση να διαμορφωθεί σε 76,2%, ελαφρώς αυξημένη έναντι του 2019. Ο λόγος βραχυπρόθεσμων προς μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις περιορίστηκε σε 2,2:1, ενώ το μερίδιο των τραπεζικών υποχρεώσεων στο συνολικό χρέος διευρύνθηκε σε 46,1%. Τέλος, θετικές ήταν οι μεταβολές στους δείκτες ρευστότητας, με τη γενική ρευστότητα να ανέρχεται σε 1,18 το 2020.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 13

Κρήτη

(διάρθρωση ενεργητικού=100%)

■ Κυκλοφορούν ενεργητικό ■ Πάγιο ενεργητικό ■ Διαθέσιμα

Πίνακας 26 – Κρήτη**Ενοποιημένος ισολογισμός (€ '000)**

Ενεργητικό	2020	%Δ 2020/2019
Πάγιο ενεργητικό	364.711	6,1
Κυκλοφορούν ενεργητικό	474.252	-1,2
Διαθέσιμα	111.120	20,9
Σύνολο ενεργητικού	950.083	3,8
Παθητικό		
Ίδια κεφάλαια	226.308	-2,4
Υποχρεώσεις	723.775	5,9
Αποτελέσματα χρήσης (€ '000)		
Κύκλος εργασιών	1.223.973	-7,6
Μικτά αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως (κέρδη ή ζημιές)	233.249	-5,7
Λειτουργικά αποτελέσματα (κέρδη ή ζημιές)	21.312	-24,5
Καθαρά αποτελέσματα χρήσεως προ φόρων (κέρδη ή ζημιές)	18.130	-25,5
Αριθμός επιχειρήσεων	256	0,0

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

Πίνακας 27 – Κρήτη

Δείκτες δραστηριότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Κυκλοφοριακή ταχύτητα ενεργητικού	1,3:1	1,4:1	1,3:1	1,5:1
Είσπραξη απαιτήσεων	66 ημ.	63 ημ.	61 ημ.	58 ημ.
Διατήρηση αποθεμάτων	67 ημ.	60 ημ.	61 ημ.	53 ημ.
Δείκτες διάρθρωσης κεφαλαίων	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Δανειακή επιβάρυνση	76,2%	74,7%	69,5%	68,2%
Βραχυπρόθεσμη επιβάρυνση	2,2:1	3,1:1	2,0:1	2,1:1
Τραπεζική επιβάρυνση	46,1%	42,7%	44,5%	43,1%
Δείκτες ρευστότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Γενική ρευστότητα	1,18	1,11	1,34	1,31
Άμεση ρευστότητα	0,68	0,64	0,79	0,77
Χρηματική ρευστότητα	0,24	0,19	0,30	0,25
Δείκτες αποδοτικότητας	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020	2019	2020	2019
Ποσοστό μικτού κέρδους	19,1%	18,7%	19,7%	19,1%
Ποσοστό καθαρού κέρδους	1,5%	1,8%	2,8%	2,7%
Αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων	8,0%	10,5%	12,4%	13,0%
Αποδοτικότητα συνολικών κεφαλαίων	3,8%	4,3%	5,2%	5,7%
Δείκτες μεγέθυνσης	Περιφέρεια		Σύνολο χώρας	
	2020		2020	
Μεταβολή πωλήσεων	-7,6%		-8,5%	
Μεταβολή ενεργητικού	3,8%		4,3%	
Μεταβολή παγίων	6,1%		1,9%	
Μεταβολή μικτών κερδών	-5,7%		-5,6%	
Μεταβολή καθαρών κερδών-25,5%	-4,3%			

Πηγή: ICAP CRIF DATABANK

ΕΣΕΕ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΕΜΠΟΡΙΟΥ & ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Μητροπόλεως 42 | 105 63, Αθήνα

 210 32 59 200 210 32 59 209

 www.esee.gr

 info@esee.gr @ESEE4

 Ελληνική Συνομοσπονδία

Εμπορίου & Επιχειρηματικότητας

IN.E.M.Y. - ΕΣΕΕ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΗΣ ΕΣΕΕ

Πετράκη 8 | 105 63, Αθήνα

 210 3259170 210 3259229

 www.inemy.gr info@inemy.gr

